S. A. R. le prince MAX de SAXE
R. GRAFFIN — F. NAU

PATROLOGIA ORIENTALIS

TOMUS QUINTUS

I. — B. EVETTS.
History of the Patriarchs of the coptic church of Alexandria (Agatho to Michael I).

II. — Mgr A. SCHER et P. DIB.
Histoire Nestorienne (Chronique de Séert), Ire partie, fasc. 2.

III. — G. BAYAN et S. A. R. le prince MAX DE SAXE.
Le Synaxaire arménien de Ter Israël (*Mois de Navasard*).

IV. — A. VASILIEV.
Kitab al-ʿUnvan (Histoire universelle écrite par Agapius de Menbidj), 1re partie, fasc. 1.

V. — L. LEROY et F. NAU.
Les Légendes syriaques d'Aaron de Saroug, de Maxime et Domèce, d'Abraham, maitre de Barsoma, et de l'empereur Maurice ; avec les miracles de saint Ptolémée.

PARIS
FIRMIN-DIDOT ET Cie, IMPRIMEURS-ÉDITEURS
LIBRAIRIE DE PARIS, 56, RUE JACOB

ALLEMAGNE ET AUTRICHE-HONGRIE
D. HERDER, A FRIBOURG-EN-BRISGAU

1910

LE SYNAXAIRE ARMÉNIEN

DE TER ISRAEL

PUBLIÉ ET TRADUIT

PAR

Le Dr G. BAYAN

Avec le concours de S. A. R. le prince MAX DE SAXE

I

MOIS DE NAVASARD

PERMIS D'IMPRIMER

Paris, le 24 janvier 1910.

P. FAGES,
Vic. gén.

AVERTISSEMENT

Nous publions le Synaxaire Arménien, *Haïsmavourk*, Յայսմաւուրք, de Ter Israel Տէր Իսրայէլ, d'après le manuscrit bien connu de la Bibliothèque Nationale de Paris que nous désignons par la lettre A. Nous y ajoutons les variantes et les autres rédactions de l'édition officielle de Constantinople de 1834[1]. Nous les avons prises sur un exemplaire mis à notre disposition par les RR. PP. Bollandistes et que nous désignons par la lettre B.

M. F. Macler, dans son catalogue des manuscrits arméniens[2], donne la description suivante du manuscrit de Paris :

Ms. 180. — Ménologe (Յայսմաւուրք) de Ter Israel. Texte commençant au 1er de Navaçart (11 août) et contenant les vies des saints pour tous les jours de l'année; (parmi les saints occidentaux, on mentionne saint Thomas de Cantorbéry).

La date (fol. 339) est effacée; elle figure dans une note en italien, au commencement du volume; le ménologe a été copié en 765 de l'ère arménienne (= 1316 de J.-C), par le scribe Siméon, en Crimée, pour le baron Sahab, fils de Djanter. Ce Ms. fut vendu (fol. 137 v°) en 1394, par le prêtre Tiratur, fils de Kiriakos, au prêtre Grégoire, fils de Thoros, qui a ajouté des notes.

Deux mains. Orthographe fautive en plusieurs endroits. Ornements. Tables de concordance au commencement, sur parchemin.

xive siècle; écriture bolorgir; papier; 339 feuillets, à deux colonnes; 350 sur 250 millimètres; reliure maroquin rouge, aux armes du roi.

Les Arméniens ont commencé par composer et traduire des vies de saints très développées, qu'ils ont condensées plus tard, à plusieurs reprises, pour être lues au commencement de l'office du soir. Ces résumés liturgiques constituent le synaxaire dont l'histoire est exposée tout au long dans la préface de l'édition de 1834. Nous croyons utile d'ajouter ici la traduction de la partie historique de cette préface :

« Nos zélés traducteurs du ve siècle, après avoir accompli maintes

1. Յայսմաւուրք, ըստ կարգի ընտրելագոյն օրինակի Յայսմաւուրաց Տէր Իսրայէլի ։ Կոստանդնուպօլիս 1834.

2. F. Macler, *Catalogue des manuscrits arméniens et géorgiens de la Bibliothèque Nationale*, Paris, 1908.

œuvres utiles pour notre nation, qui la montrèrent très avancée dans toute sagesse spirituelle et dans les sciences, entreprirent la traduction des vies de nombreux saints, ainsi que l'atteste le style élevé et sublime de la rédaction. Ce fut ensuite Gagik Vardapet (Գագիկ Վարդապետ) du couvent d'Atom, au ɪxᵉ siècle, qui traduisit du grec nombre de vies de saints. Son ouvrage fut intitulé *Atomagir*, Ատոմագիր, Livre d'Atom.

« Après lui, notre bienheureux et saint patriarche Grégoire le Martyrophile (Գրիգոր Վկայասէր) — il s'appelait auparavant Vahram — fils du sage et grand prince Grégoire Magistros (Գրիգոր Մագիստրոս), de la famille de saint Grégoire l'Illuminateur, au xɪᵉ siècle, entreprit un voyage à travers l'Orient et l'Occident, visitant les couvents et les retraites des solitaires dans les déserts, à la recherche des martyrologes et des vies de saints. Il traduisit en langue arménienne tous les documents précieux qu'il réussit à trouver en langue grecque. Il recueillit également nombre de panégyriques et d'homélies des saints et les ayant coordonnés, en fit un gros volume, qui fut appelé par la suite *Tcharentir*, Ճառընտիր, Discours choisis. Il en ordonna la lecture dans les églises et les couvents, suivant les offices du jour.

« Après lui, Ter Israel (Տէր Իսրայէլ), homme érudit, qui florissait aux jours de Vanakan Vardapet (Վանական Վարդապետ), au commencement du xɪɪɪᵉ siècle, fit un abrégé des vies des saints, des histoires des martyrs et des homélies, qui se trouvaient au complet dans le *Tcharentir*, et les distribua selon chaque jour du mois, et il ajouta, ainsi qu'il sied de le dire, et en les faisant concorder, des extraits de la sainte Bible et des traditions anciennes, concernant la vie des saints patriarches, des prophètes et des apôtres.

« Cet ouvrage fut intitulé *Haïsmavourk*, Յայսմաւուրք, ou Synaxaire. Il commença son œuvre par le premier jour de Septembre, car, disait-il, les sages Romains (Grecs) considèrent ce jour comme le premier de l'année.

« Par la suite, Kirakos Vardapet, l'Oriental (Կիրակոս Վարդապետ Արեւելցի), au xvᵉ siècle, ayant pour guide Ter Israel, compila un nouveau synaxaire.

« Après lui, Grigor Vardapet Khlatetsi (Գրիգոր Վարդ. Խլաթեցի), le surnommé Tsérents (Ծերենց), également au xvᵉ siècle, ayant réuni les synaxaires de Ter Israel et de Kirakos Vardapet, y ajouta, sans aucun

choix, des légendes douteuses et d'aucune utilité, et à leur aide, compila un nouveau synaxaire, auquel les copistes ultérieurs ajoutèrent des choses peu convenables, chacun selon son caprice, détériorant de la sorte le précieux livre que Ter Israel avait fidèlement abrégé du *Tcharentir*.

« Ce texte altéré du synaxaire de Khlatetsi eut postérieurement deux éditions, à Constantinople [1], avec en plus de nombreuses fautes d'impression, et au lieu des excellents synaxaires de Ter Israel et de Kirakos Vardapet, c'est celui-là qui fut introduit imprudemment dans les églises et dont la lecture y était donnée jusqu'à nos jours.

« Toutefois, à raison des multiples altérations qu'il contenait, il fut négligé non seulement par la sage critique, mais aussi par la communauté en général.

« Et comme de longue date, du temps de nos bienheureux ancêtres, il était de coutume de donner dans les églises de l'Arménie, avant les vêpres, lecture du synaxaire, en attendant la convocation des fidèles pour l'heure des offices, et de commencer ensuite, par un *Pater*, l'office du soir, car tous les offices et fonctions de notre Église, selon la décision des saints Pères, commencent par le *Pater* et se terminent par le *Pater*. Aussi les personnes les plus prudentes ainsi que les notables de la nation avaient-ils depuis longtemps formé le vœu de retrouver un exemplaire du texte du synaxaire de Ter Israel pour le publier, sachant bien que l'eau est plus claire à la source qu'au ruisseau.

« Dans cette intention, ils s'étaient, à ce sujet, adressés, plusieurs années auparavant, à plusieurs villes et aux célèbres couvents, sans toutefois réussir à en trouver.

« Lorsque, par ordre impérial, le Catholicos de la Maison de Cilicie (*Տանն Կիլիկիոյ*), Ter Kirakos, vint à Constantinople et qu'on apprit de lui qu'il se trouvait au catholicat de Sis un bon exemplaire du synaxaire de Ter Israel, on le pria respectueusement de vouloir bien le prêter pour la publication. A son retour au siège patriarcal, il l'envoya sans retard. Le texte était sur parchemin, bolorgir, copié aux jours du pieux roi d'Arménie Ochine et du catholicos Constantin. Il y manquait quelques feuillets au commencement et à la fin. La préface n'était pas complète, car il y manquait la fin, d'où la difficulté d'en préciser la date.

1. En 1706 et 1730.

« Toutefois comme Ochine avait été sacré roi l'an du Seigneur 1308 et qu'il avait régné douze années, et que les mémoires se trouvant à la fin de chaque récit attestaient qu'il avait été récemment sacré roi et que son fils aîné Léon était encore tout jeune, il est possible d'avancer que le manuscrit avait été copié la première ou la deuxième année de son règne, c'est-à-dire l'an 1309. Car il est dit, au 4 septembre, dans un mémoire : *Par leur intercession, Dieu le Christ, aie pitié du possesseur de ce volume, notre pieux roi Ochine, et de son tendre fils Léon et de ses parents, et du grand pécheur le copiste et secrétaire Grigor et de l'excellent prêtre et aumônier du roi, Thoros.*

« Au 8 septembre, on lit : *Christ, fortifie notre pieux roi Ochine, récemment sacré, et son tendre fils Léon.* De semblables mémoires se trouvent en plusieurs endroits du volume.

« Aussi, après minutieux examen et avec le consentement unanime du conseil national, composé d'ecclésiastiques et de laïques, de LL. Grandeurs Messeigneurs les évêques, de sages vardapeds, d'excellents prêtres, ainsi que de nobles et patriotes amiras, des chefs de corporations d'artisans, fut-il décidé et ordonné que dorénavant la lecture du synaxaire de Khlatetsi, défectueux à plusieurs égards, serait supprimée dans toutes les églises et couvents de la nation; et pour que la bonne coutume établie par nos bienheureux ancêtres fût conservée intacte, qu'en son lieu et place, lecture fût donnée du présent synaxaire.

« Aussi, en cours de l'impression de cet ouvrage, avons-nous eu soin de suivre les plus anciennes et meilleures copies des synaxaires de la Cilicie, tout en conservant intact le fond historique, et quant aux vies des saints et aux faits historiques de l'Arménie postérieurs à l'époque de l'auteur, et dont nous avons fait un choix pour compléter l'ouvrage, ces faits, nous les avons placés aux jours du mois qui leur correspondaient.

« Nous avons intercalé dans l'ordre des lectures la commémoration de la mort de certains rois et princes royaux des Roubéniens, qui se trouvaient marqués d'un astérisque, au bas de notre texte. Nous y avons également ajouté deux récits de martyrs, celui du bienheureux Nicolas de Brousse et de sainte Varvaré de Karine et leurs compagnons de martyre, que nous avons trouvés confirmés par des témoins oculaires. »

Comme l'ont vu nos lecteurs, ce n'est pas seulement à Sis que l'on

pouvait trouver un manuscrit de Ter Israel, il s'en trouvait au moins un autre, contemporain, qui est venu de Crimée jusqu'à la Bibliothèque Nationale. Nous le reproduisons tel quel[1]. Il y manque quelques feuillets auxquels nous avons suppléé par le texte imprimé en 1834. Nous présentons donc à nos lecteurs le texte pur du célèbre synaxaire de Ter Israel, compilé au XIIIe siècle directement sur les Tcharentirs qui sont très probablement du XIe.

1. Pour la transcription des noms propres nous avons suivi la méthode adoptée par le monde savant, selon le conseil qu'a bien voulu nous donner M. A. Meillet, professeur au Collège de France; toutefois il nous a fait remarquer que comme il s'agit d'un ouvrage du XIIIe siècle, certains noms historiques et géographiques de l'Arménie de cette époque auraient pu être transcrits d'après la prononciation des Arméniens de la Turquie. Dans les cas les plus importants nous indiquerons en note cette seconde prononciation.

G. BAYAN,
Vardapet.

Paris, le 27 mars 1909.

NOTE DES ÉDITEURS. — S. A. R. le prince Max de Saxe a bien voulu revoir les dernières épreuves de ce fascicule. C'est d'ailleurs son généreux concours qui nous permet de publier des textes arméniens. Nous tenons à le remercier ici de nous aider dans nos efforts pour faire connaître les littératures chrétiennes orientales.

R. GRAFFIN — F. NAU.

ERRATA

P. 40, var. 2, *lire :* Բարդողիմէոս *au lieu de* Թարդողիմէոս.

P. 41, l. 15, *lire :* կրկնեալ *au lieu de* կրկեալ.

P. 80, l. 19, *lire :* զոր տեսերդ *au lieu de* զորտեսերդ.

P. 127, l. 8, *lire :* աղբիւր *au lieu de* աղբիւր.

P. 154, l. 18, *lire :* աստուածասէր *au lieu de* աստուաւծասէր.

---

* ՏՕՆՔ ՍՐԲՈՑ ՈՐ ԿԱՏԱՐԻՆ Ի ՓԱՌՍ ՔՐԻՍՏՈՍԻ. ԸՍՏ ԻՒՐԱՔԱՆՉԻՒՐ ՏՕՆԻՑ ԱՒՈՒՐՑ ՏԱՐՈՅՆ. ԸՍՏ ՆՈՐ ՅԵՂԱՆԱԿԻ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԵԱՆ ։ * A fol. 4 r° a.

Նաւասարդի ամսոյ ի մինն եւ Օգոստոսի ԺԱ ։ Տօն Յովհաննու Կարապետին Քրիստոսի զոր կարգեաց սուրբն Գրիգոր Լուսաւորիչն Հայոց Մեծաց ։

Յորժամ սուրբն Գրիգորիոս լուսաւորեաց զաշխարհս Հայաստանեայց աստուածգիտութեամբ եւ դարձան մարդիկ ի մոլորութենէ կռոցն եւ ի սնոտի պաշտամանցն, մեծազօր եւ քաջ արքայն Հայոց Տրդատ առաքեաց զնա ի Կեսարիա Կապադովկիացւոց զի ձեռնադրեսցեն զնա կաթողիկոս ամենայն Հայոց ։ Եւ Ղեւոնդիոս արքեպիսկոպոսն Կեսարիոյ ժողովեալ զամենայն եպիսկոպոսս իւրոյ իշխանութեանն եւ ըստ առաքելական կանոնաց աւանդեաց ի նա զպատիւն առաքելական ։ Եւ ետ նմա զնշխարս Յովհաննու Կարապետին որ կայր անդ, զոր եբեր Փիրմիլիանոս եպիսկոպոսն * Կեսարիոյ յԵփեսոսէ. զոր տարեալ էր անդ Յովհաննէս աւետարանիչն ։ Ետ նմա եւ զնշխարս Աթանագինեայ եպիսկոպոսին ։ * A fol. 4 r° b.

5 Հայոց Մեծաց] յԱշտիշատ գաւառի B || 6 Գրիգորիոս] Գրիգոր B — Հայաստանեայց] Հայոց B || 8 Կապադովկիացւոց] Կապադովկեցւոց B || 9 զնա] զսուրբն Գրիգոր B — Ղեւոնդիոս] Ղեւոնդէս B || 10 Կեսարիոյ] Կեսարու B — եպիսկոպոսս] եպիսկոպոսունս B || 13 Կեսարիոյ] Կեսարու B.

* Fêtes des saints qui se célèbrent à la gloire du Christ, selon chaque jour de fête de l'année de la nouvelle ère de vérité. * A fol. 4 r° a.

1er NAVASARD, 11 Août.

Fête de Jean le Précurseur du Christ, établie par saint Grégoire l'Illuminateur de la Grande Arménie.

Lorsque saint Grégoire [*Grigor*] illumina le pays d'Arménie de la science du Seigneur et que les gens abandonnèrent l'erreur des idoles et leur vain culte, le très puissant et brave roi d'Arménie, Tiridate [*Terdat*], l'envoya à Césarée de Cappadoce pour être sacré catholicos de toute l'Arménie. L'archevêque de Césarée, Léonce [*Lévondios*], convoqua tous les évêques de sa juridiction et, d'après les canons apostoliques, lui conféra l'honneur apostolique. Il lui remit les restes de Jean le Précurseur qui s'y trouvaient, et que l'évêque de * Césarée, Firmilien [*Firmilianos*], avait apportés d'Éphèse, où ils avaient été transportés par Jean l'évangéliste. Il lui remit également les restes de l'évêque Athénogènes [*Athanaginès*]. * A fol. 4 r° b.

Եւ եկեալ անտի սրբոյն Գրիգորի հանդերձ իշխանօք որ ընդ նմա երթեալ էին ի Տարօն գաւառ եւ կամէր ի ձորակէն ի վեր ի բլուրն ելանել զի կործանեսցէ զպատկերս Վահագնի, սպիտակք ջորիք կառացն յորոյ վերայ կայր նշխարք սրբոյն Յովհաննու եւ Աթանագինեայ զանգի առին եւ ոչ շարժէին ։ Եւ յայտնեալ հրեշտակ Տեառն սրբոյն Գրիգորի, ասէ. Այդր հաճեցաւ Տէր բնակիլ սրբոցդ ։ Եւ շինեալ սրբոյն Գրիգորի ի տեղւոջն յայնմիկ մեծ եւ փառաւոր եկեղեցի յանուն սուրբ Կարապետին Քրիստոսի Յովհաննու Մկրտչին եւ անդ եդ զնշխարս նորա, յորում տեղւոջ բազում բժշկութիւնք եղեն եւ լինի մինչեւ ցայսօր որք հաւատով ապաւինին բարեխօսութեամբ սուրբ Կարապետին ։

Եւ սահմանեաց ամ յամէ՝ աշխարհաժողով եւ թագաւորական տօն լինել որ օր մուտ է Նաւասարդի ամսոյ, որ է Օգոստոսի ԺԱ ։

Եւ զի յայնմ աւուր տօնէին Հայք Արամազդայ եւ Անահտայ եւ առասպելաբանէին վասն Արտաւազդայ որդւոյ Արտաշէսի թէ կապեալ կայ ի վեր յայրսն Մասիս եւ ելանէ ի մուտն Նաւասարդի, յորժամ լեզուին երկու շունքն՝ սեաւ եւ սպիտակ՝ զկա-
* A fol. 4 v° a. պանսն * եւ առնէ վախճան աշխարհի ։ Եւ օրինադրեցին քուրմքն ամենայն դարբնացն հարկանել կռանաւ զսալս խուրեանց եւ զայլ գործիս ի մտին ի Նաւասարդի զի զօրասցին

2 զպատկերս] կռոցն *add.* B || 4 Աթանագինեայ] Աթանագինէի B || 5 Այդր] յայդր B || 6 յայնմիկ *om.* B — Քրիստոսի *om.* B || 8 բարեխօսութեամբ] ի բարեխօսութիւն B || 11 Հայք] ի կռապաշտութեանն *add.* B || 12 թէ] եթէ B || 13 լեզուին] լեզուն B — զկապանսն] նորա *add.* B || 14 դարբնացն ... զօրասցին] արուեստաւորի մի անգամ բախել զարուեստն իւր ի մտին Նաւասարդի զի զօրասցի B.

Saint Grégoire, en revenant, avec les princes qui l'accompagnaient, dans la province de Taron, voulut remonter le vallon pour y détruire, au haut de la colline, les statues de Vahagn; les mulets blancs du char dans lequel se trouvaient les restes des saints Jean et Athénogènes s'arrêtèrent, ne pouvant plus avancer. L'ange du Seigneur apparut alors à saint Grégoire et lui dit : Il a plu au Seigneur que ces saints demeurassent ici. Et saint Grégoire construisit en cet endroit une grande et belle église au nom du saint Précurseur du Christ Jean-Baptiste et y déposa ses restes. C'est en ce lieu que s'accomplirent et s'accomplissent jusqu'aujourd'hui beaucoup de guérisons pour ceux qui y ont recours avec foi à l'intercession du saint Précurseur.

Et il établit que chaque année il y aurait concours universel et fête royale le premier jour du mois de Navasard, c'est-à-dire le 11 Août.

Et comme en ce jour les Arméniens célébraient les fêtes d'Aramazd et d'Anahit, et répandaient la légende au sujet d'Artavazd, fils d'Artachès, qu'il se trouvait enchaîné au sommet du grand Massis et qu'il en sortait le premier jour de Navasard, lorsque les deux chiens, l'un noir et l'autre blanc,
* A fol. 4 v° a. avaient de leur langue léché et usé les chaînes, * pour amener la fin du monde. Aussi, à cet effet, les prêtres païens avaient-ils édicté une loi enjoignant à tous les forgerons de frapper de leurs marteaux sur les enclumes et autres outils, le premier jour de Navasard, pour consolider les chaînes d'Artavazd.

կապանքն Արտաւազդայ ։ Արդ զի խափանեսցի ստութիւնն եւ հաստատեսցի ճշմարտութիւնն կարգեաց սուրբն Գրիգորիոս զօրս զայս տօն համաշխարհական որով փառաւորի ամենասուրբ Երրորդութիւնն յաւիտեան ։

Յայսմ աւուր վկայաբանութիւն սրբոյն Քսեստոսի Հռոմայ հայրապետին եւ Լաւրէնդի նորին սարկաւագին եւ Իպաւլիտոսի վկային ։

Սոքա էին յաւուրս Դեկոսի ամբարիշտ արքային ։ Քսեստոս Աթենացի էր եւ ուսաւ յԱթէնս զամենայն համճարս իմաստութեան եւ երթեալ ի Հռոմ ձեռնադրեցաւ հայրապետ Հռոմայ, յետ մարտիրոսանալոյն Ստեփաննոսի Հռոմայ հայրապետին ։ Եւ յորժամ մտանել կամէր Դեկոս ի քաղաքն, հրամայեաց Քսեստոս նախասարկաւագին իւրոյ Լաւրէնդիոսի պահել զանօթս եկեղեցւոյն, զի մի առցեն անօրէնքն ։ Իսկ Լաւրէնդիոս զամենայն վաճառեաց եւ բաշխեաց աղքատաց ։

Եւ Դեկոս արքայն կալաւ երկու վկայս Քրիստոսի ի Պարսիկս զԱպիոս եւ զՍենիոս եւ տարաւ զնոսա ընդ իւր ի Հռոմ եւ ընկեց ի գազանս եւ ոչ մերձեցան ի նոսա եւ ապա սրով կատարեցան սուրբքն ։ * Տարան առաջի զհայրապետն Քսեստոս եւ յոյժ բռնադատեաց զնա ուրանալ զՔրիստոս եւ նա քաջաբար մօք խոստովանեցաւ զհաւատն իւր զոր * A fol. 4 vº b.

2 Գրիգորիոս] Գրիգոր B ‖ 3 յաւիտեան] յաւիտեանս յաւիտենից B ‖ 4 վկայաբանութիւն] վկայութիւն B — Լաւրէնդի] Լաւրենտիոսի B ‖ 5 եւ Իպաւլիտոսի վկային] եւ Պօղիքառի քանկապետին B.

Or, pour dissiper le mensonge et rétablir la vérité, saint Grégoire institua, en ce jour, une fête universelle pour glorifier éternellement la très sainte Trinité.

En ce jour, martyre de saint Sixte, patriarche de Rome, de son archidiacre Laurent et d'Hippolyte le martyr.

Ils vivaient aux jours de l'empereur Dèce [*Décos*], l'impie. Sixte [*Xestos*] était Athénien et avait acquis à Athènes toute la science de la philosophie. Il s'était rendu à Rome et y fut sacré patriarche de Rome, après le martyre d'Étienne [*Stéphanos*], patriarche de Rome. Lorsque Dèce voulut faire son entrée en la ville [*à Rome*], Sixte ordonna à son archidiacre Laurent [*Laurendios*] de cacher les vases de l'église, pour qu'ils ne fussent pas pris par les impies. Laurent les vendit tous et en distribua l'argent aux pauvres.

L'empereur Dèce s'était saisi de deux martyrs du Christ en Perse, Abdon [*Abios*] et Sennen [*Sénios*], et les avait emmenés à sa suite à Rome. Il les fit jeter aux bêtes fauves, mais elles ne s'en approchèrent point. Ces saints moururent ensuite par le glaive. * On conduisit aussi le patriarche Sixte devant [l'empereur], qui l'obligea à renier le Christ; mais lui, très vaillamment, avoua la foi qu'il avait en Dieu et avec sa sagesse lui reprocha * A fol. 4 vº b.

ունէր առ Աստուած եւ իմաստութեամբն իւրով յանդիմանեաց զմոլորութիւն կռոցն եւ նոյնժամայն հատին զգլուխ նորա եւ քրիստոնեայք հանդերձ Լաւրէնդիոսիւ թաղեցին զնա :

Տարան առաջի եւ զնախասարկաւագն Լաւրէնդիոս եւ ասէ. Բեր զգանձս եւ զինչս եկեղեցւոյն : Ասէ Լաւրէնդիոս. Տուր ինձ սայլս զի բերից զգանձս եւ զինչս եւ ետուն նմա սայլս լծօք եւ եզամբք որչափ եւ կամեցաւ : Եւ առեալ գնաց եւ նստոյց ի վերայ զաղքատսն եւ զկաղս եւ զկոյրս եւ զխեղս եւ որոց բաշխեաց զգանձսն եւ զինչսն, տարաւ առաջի թագաւորին : Եւ տեսեալ զնոսա բորբոքեցաւ բարկութեամբ, եւ հրամայեաց հարկանել զնա ուժգին գաւազանօք եւ յորժամ տանջեցին արկին ի բանտ : Մտանէին առ նա հիւանդք եւ ախտաժէտք, կոյրք եւ այսահարք եւ նա աղօթիւք եւ ձեռն դնելով բժշկէր զնոսա : Եւ բանդապանն Իպիլիտոս տեսեալ զսքանչելիսն հաւատաց ի Քրիստոս եւ մկրտեցաւ :

Կացուցին առաջի միւսանգամ զսուրբն Լաւրէնտիոս եւ ոչ հաւանեցաւ բանից
* A fol. 5 r° a. բռնաւորին եւ ոչ ուրացաւ զՔրիստոս, տարածեցին զնա ի * վերայ հրացեալ շանթոյ, եւ կայր առաջի նորա մայրն իւր ունելով զաւետարանն ի ձեռին իւրում եւ քաջալերէր զնա համբերել հրոյն : Եւ սուրբն աղօթելով աւանդեաց զհոգին իւր առ Աստուած, եւ թաղեաց զնա հաւատացեալ բանդապահն Իպիլիտոս ընդ սրբոյն Քսեստոսի :

Եւ լուեալ Դեկոսի վասն Իպիլիտոսի արկ զնա ի բանտ, եւ յետ երկուց աւուրց փախեաւ ի բանդէն եւ թաքեաւ ի տան կնոջ միոյ. եւ կինն երթեալ եցոյց զնա, եւ կա-

l'erreur des idoles. Aussitôt on lui trancha la tête, et les chrétiens accompagnés de Laurent l'inhumèrent.

On présenta aussi l'archidiacre Laurent [à l'empereur] qui lui dit : Apporte-moi les trésors et les biens de l'église. Laurent répondit : Donnez-moi des chars pour transporter les trésors et les biens. Et on lui donna autant de chars et des couples de bœufs qu'il en demanda. Il les prit et s'en alla. Il y fit monter les pauvres, les boiteux, les aveugles, les estropiés auxquels il avait distribué les trésors et les biens, et les conduisit auprès de l'empereur, qui, à leur vue, entra dans une grande fureur. Il ordonna de le frapper brutalement avec des bâtons, et après le supplice, ils le jetèrent dans la prison. Les malades et les infirmes, les aveugles et les possédés avaient accès auprès de lui, et par la prière et par l'imposition des mains il les guérissait. Le geôlier Hippolyte [*Ipilitos*], témoin des miracles, crut au Christ et se fit baptiser.

On introduisit de nouveau saint Laurent, mais il ne se laissa pas con-
* A fol. 5 r° a. vaincre pas les propos du tyran, il ne renia point le Christ. On l'étendit * sur un gril rougi au feu, sa mère se tenait devant lui, l'évangile en main, et l'exhortait à résister au feu. Et le saint tout en priant rendit son âme à Dieu. Le fidèle geôlier Hippolyte l'enterra auprès du saint Sixte.

Dèce ayant appris la conduite d'Hippolyte le fit jeter en prison. Il s'évada de la prison deux jours après et se cacha dans la maison d'une

լեալ կայսերն առաջի թագաւորին եւ ճշմարտապէս զՔրիստոսի հաւատն խոստովանեցաւ եւ երկաթի քերչօք քերեցին զմարմինն եւ ի վայրենի երիվարի կապեցին զնա եւ քարշեցաւ ընդ քարս եւ ընդ ծառս եւ գոհանալով զԱստուծոյ աւանդեաց զհոգին ։ Եւ քրիստոնեայքն թաղեցին զնա ընդ սուրբն ։

Եւ յետ եօթն աւուր մինչդեռ երթայր երիվարաւն Դեկոս արքայն եղեւ խոցեալ ի հրեշտակէ եւ ի բազում վշտացն աղաղակէր եւ ասէր. Ով Իպողիտոս, իբրեւ զգերի վարեալ քարշես զիս. եւ այնպէս չար մահուամբ սատակեցաւ ։

Կատարեցան սուրբ վկայքս Քրիստոսի Նաւասարդի Ա եւ Օգոստոսի ԺԱ ։

[B * Սոքա էին յաւուրս Դեկոսի ամբարիշտ արքային ։ Եւ եղեւ ի դառնալ նորա * B p. 72 b. յաշխարհէն Պարսից ի Հռոմ, զերկուս վկայս որոց անուանքն էին Աւինդոս եւ Ենիաս՝ զորս կալեալ էր ի Պարսս, ընկեց առաջի գազանաց գիշատել զնոսա ։ Եւ իբրեւ ոչ մերձեցան առ նոսա, սպան զսուրբ վկայսն սրով, եւ յարոյց հալածանս ի վերայ քրիստոնէից ։

Իսկ սուրբն Քսեստոս որ նստեալ էր յաթոռ հայրապետութեան յետ մարտիրոսութեան սրբոյն Ստեփաննոսի Հռոմայ հայրապետին, հրամայեաց նախասարկաւագին իւրոյ Լաւրենտիոսի վաճառել զանօթս եկեղեցւոյ եւ բաշխել աղքատաց ։ Եւ նա անյապաղ կատարեաց զամենայն ըստ հրամանի հայրապետին ։

Կալան ապա եւ զսուրբ հայրապետն Քսեստոս եւ ստիպէին ուրանալ զՔրիստոս ։ Եւ

femme, qui alla le dénoncer. On le saisit et on l'introduisit en présence de l'empereur. Il avoua, en toute vérité, la foi du Christ. On déchira tout son corps avec des onglets de fer et on le lia à un cheval sauvage qui le traîna à travers les pierres et les arbres; il rendit l'âme en remerciant Dieu. Les chrétiens l'inhumèrent auprès du saint.

Sept jours après, pendant que l'empereur Dèce se promenait à cheval, il fut blessé par un ange, et s'écria, à raison des grandes douleurs : O Hippolyte, tu m'entraînes comme on entraîne un esclave! et il mourut ainsi d'une mort violente.

Ces saints martyrs du Christ subirent la mort le 1er Navasard, le 11 Août.

[B * *autre rédaction :* Ils vivaient aux jours de l'empereur Dèce, l'impie. A * B p. 72 b. son retour à Rome du pays des Perses, il fit jeter les deux martyrs nommés Abdon [*Avindos*] et Sennen [*Enias*] qu'il avait saisis en Perse, aux bêtes fauves, pour qu'elles les dévorent; mais comme elles ne s'en approchèrent pas, il fit mourir les saints martyrs par le glaive, et souleva une persécution contre les chrétiens.

Quant à saint Sixte qui avait occupé le siège patriarcal après le martyre de saint Étienne, patriarche de Rome, il ordonna à son archidiacre Laurent de vendre tous les vases de l'église et de distribuer [le montant] aux pauvres. Il [Laurent] exécuta sans retard tous les ordres du patriarche.

On saisit ensuite le saint patriarche Sixte et on l'obligea à renier le

նա անվեհեր խոստովանէր զՔրիստոս Աստուած եւ յանդիմանէր զմոլորութիւն սնոտի կռոց, եւ առժամայն հատին զգլուխ նորա ։ Իսկ Լաւրենտիոս նախասարկաւագ նորա առեալ ընդ իւր զոմանս ի հաւատացելոց՝ եբարձ զմարմինն նորա եւ թաղեաց ։

Կալան ապա եւ զսուրբն Լաւրենտիոս եւ տարան առաջի Կոռնելիոսի քաղաքապետին Հռոմայ ։ Եւ ի պահանջել ի նմանէ զգանձս եկեղեցւոյն՝ խնդրեաց սայլս բառնալ ի նոսա եւ բերել ։ Եւ առեալ ի նոցանէ երիս սայլս եզանց եւ տարեալ եդ ի վերայ նոցա զաղքատսն եւ զկաւտառս՝ որոց բաշխեալ էր զինչս եկեղեցւոյն, եւ տարաւ զնոսա ի պալատն ։ Ընդ որ բարկացեալ բռնաւորին ետ գանել զնա եւ արկանել ի բանդ . ուր բժշկեաց զբազում հիւանդս եւ զախտաժետս անուամբն Քրիստոսի ։ Զոր տեսեալ բանդապետին զքանչելիսն՝ հաւատաց ի Քրիստոս եւ մկրտեցաւ ։

* B p. 73 a. Եւ տարան զԼաւրենտիոս յատեան * եւ ստիպէին յուրացութիւն ։ Եւ յետ բազում տանջանաց իբրեւ տեսին հաստատուն ի հաւատն Քրիստոսի՝ տարածեցին զնա մերկ ի վերայ հրացեալ կասկարայի . եւ կայր առաջի նորա մայրն ունելով ի ձեռին զաւետարանն եւ քաջալերէր զորդին ։

Եւ սուրբ վկայն ասէ ցիշխանն . Ահաւասիկ կէս մարմնոյ իմոյ խորովեցաւ, դարձո՛ զիս ի միւս կողմն զի եւ այն խորովեսցի եւ եղէց ողջակէզ կատարեալ Տեառն Աստուծոյ իմոյ ։ Եւ այսպիսի արութեամբ քաջութեան եւ աղօթիւք եւ գոհութեամբ աւանդեաց զհոգին իւր առ Աստուած ։ Եւ թաղեաց զնա հաւատացեալ բանդապետն ընդ Քսեստոսի հայրապետին ։

Christ. Mais il confessa vaillamment le Christ Dieu et blâma l'erreur des vaines idoles. Aussitôt on lui trancha la tête. Laurent, son archidiacre, prit avec lui quelques fidèles, emporta le corps et l'inhuma.

On saisit ensuite saint Laurent et on le mit en présence de Cornélius, préfet de Rome. Il lui réclama les trésors de l'église. [Laurent] demanda des chars pour les y charger et les lui apporter. Il obtint d'eux trois chars à bœufs, partit, et y fit monter les pauvres et les infirmes auxquels il avait distribué les biens de l'église et les conduisit au palais. Le tyran en fut irrité, le fit bâtonner et jeter en prison. Il y guérit nombre de malades et d'infirmes au nom du Christ. Le geôlier, témoin des miracles, crut au Christ et se fit baptiser.

* B p. 73 a. On conduisit saint Laurent au tribunal, * où on l'obligea à renier sa foi. Après de nombreuses tortures, vu sa foi inébranlable en le Christ, on l'étendit nu sur un gril rougi au feu. Sa mère se tenait auprès de lui, évangile en main, et encourageait son fils.

Le saint martyr dit au prince : Voilà que la moitié de mon corps est rôtie, retourne-moi de l'autre côté pour qu'il rôtisse aussi, et que je devienne un holocauste parfait à mon Seigneur Dieu. Et il rendit avec un pareil courage son âme à Dieu, avec prières et actions de grâces. Le fidèle geôlier l'inhuma auprès du patriarche Sixte.

Եւ իբրեւ լուան եթէ Պողիքտոս բանդապետ հաւատաց ի Քրիստոս՝ կալան եւ զնա, եւ նա խոստովանէր զՔրիստոս Աստուած ։ Վասն որոյ կախեցին զնա մերկ եւ քերեցին զմարմին նորա երկաթի քերչօք եւ ապա կապեալ ի խառերակս երիվար ամեհի՝ ձգէին զնա ընդ քարս եւ ընդ թուփս, եւ այնպէս կատարեցաւ ի Քրիստոս ։ Զոր առեալ քրիստոնէից թաղեցին ընդ Սեստոսի եւ ընդ Լաւրենտիոսի ։

Եւ յայսմ աւուր վկայութիւն սրբուհւոյ կուսին Սուզնէ՝ որ ի Հռոմ կատարեցաւ ի ժամանակս Դիոկղետիանոսի ։]

Նաւասարդի Բ. եւ Օգոստոսի ԺԲ ։ Վկայաբանութիւն սրբոյն Անիկտոսի եւ Փաւտիոսի ։

Այսմ սրբոց մարտիրոսութիւնն եղեւ * այսպէս ։ Դիոկղետիանոս անօրէն արքայն գնաց ի Նիկոմիդեա քաղաքն եւ հրամայեաց զի վասն քրիստոնէից պատրաստեսցեն անօթս տանջանաց եւ ամենեքեան յահի եղեն ։ Իսկ սուրբն Անիկտոս տեսեալ զերկիւղ ժողովրդեանն, ունելով ընդ ինքեան զազգակիցն իւր զՓաւտիոս ի մէջ ամբոխին ծաղր առնէր զչար խորհուրդս արքային եւ աղաղակեաց մեծաձայն. Քրիստոնեայ եմ, * A fol. 5 r° b.

8 Վկայաբանութիւն] Վկայութիւն սրբոյն Անիկտոսի եւ Փաւտոսի եւ որոց ընդ նմա *add.* B. || 9 Այսմ...քաղաքն] Եւ եղեւ ի ժամանակին յորժամ Դիոկղետիանոս անօրէն արքայն գնաց ի Նիկոմիդեայ քաղաքն B || 11 Իսկ սուրբն Անիկտոս], որ էր կոմս ազատ եւ ազնուական ի մէջ Նիկոմիդացւոց՝ տեսեալ *add.* B || 12 իւր] զսուրբն *add.* B || 13 մեծաձայն] եւ ասէ *add.* B.

Lorsqu'on vint à connaître que le geôlier Polyeucte avait cru au Christ, on l'arrêta aussi; il confessa le Christ Dieu. On le suspendit nu, on lui déchira le corps avec des onglets de fer, on l'attacha ensuite à un cheval fougueux et sauvage, on le traîna à travers les pierres et les buissons. C'est ainsi qu'il mourut dans [la foi] du Christ. Les chrétiens l'emportèrent et l'inhumèrent auprès de Sixte et de Laurent.

En ce jour martyre de la vierge sainte Suzanne [*Suziné*], qui mourut à Rome aux jours de Dioclétien.]

2 NAVASARD, 12 Août.

Martyre des saints Anicet et Photin.

Le martyre de ces saints eut lieu * ainsi : L'empereur Dioclétien [*Dioclétianos*], l'impie, se rendit à la ville de Nicomédie et ordonna de préparer des instruments de torture pour les chrétiens. Tous furent saisis d'épouvante. Quant à saint Anicet [*Anictos*], voyant la terreur du peuple, ayant avec lui son parent Photin [*Photios*], il se mêla à la foule, railla les méchantes intentions de l'empereur et cria à voix haute : Je suis chrétien, serviteur du Christ. Et * A fol. 5 r° b.

Քրիստոսի ծառայ ։ Եւ սկսաւ զաստուածային խոստովանութիւնն պաշտել, զՔրիստոսի անսկզբնական ծնունդն ի Հօրէ, և ի յետին ժամանակս զգալուստն Քրիստոսի վասն փրկութեան մարդկան և յանդիմանեաց յանուանէ զամենայն աստուածս հեթանոսաց ։

Եւ լուեալ Դիոկղետիանոս որ ի բանից նորա բազումք հաւատացին ի Քրիստոս, բարկացաւ յոյժ, և եհերձ զօձիս հանդերձից և զքղամիդն և հրամայեաց զօրականացն սրով սպանանել և կոտորել զամենեսեան որք հաւատացին ի Քրիստոս ։ Բայց ստրատելատն Պղակիդաս արգել և դարձոյց ի քաղցրութիւն արքային ։ Եւ զսուրբն Անիկիտոս գան հարին ուժգին մինչև ոսկերքն բացան և կապեցին զձեռսն և զոտսն և ընկեցին
* A fol. 5 v° a. առաջի մեծ և ահաւոր առիւծոյ և սուրբն երկեաւ յոյժ * և քրտունք իջանէին յերեսացն և տեսեալ զնա առիւծոյն աջ թաթամբն որպէս սպունգաւ սրբէր զքրտունսն ։ Եւ սուրբն Անիկիտոս ետես զսքանչելիսն և փառս ետ Աստուծոյ ։ Եւ նոյնժամայն եղև շարժ մեծ և անկաւ բագինն Հերակլեայ և մանր խորտակեցաւ, և հիւսիսական կողմն քաղաքին կործանեցաւ և բազումք ի հեթանոսացն մեռան ։

Տարան զսուրբն զի հատցեն զգլուխն, և ձեռք դահճացն գօսացան և ապա դահիճքն

1 Քրիստոսի ծառայ *om.* B — պաշտել աստուածային խոստովանութեամբ B || 3 չաստուածս հեթանոսաց և զյիմարութիւն կռապաշտից ։ *add.* B || 7 սպանանել և *om.* B || 8 քաղցրութիւն] զբարկութիւն *add.* B || 9 ուժգին] արջառաջիլօք *add.* B — մինչև ոսկերքն բացան *om.* B || 10 ահաւոր առիւծու B || 11 և տեսեալ զնա առիւծոյն աջ թաթամբն որպէս սպունգաւ սրբէր զքրտունսն *om.* B — յերեսացն] այլ Տէր պահեաց զնա անվնաս *add.* B || 12 Աստուծոյ ։] Եւ մինչդեռ յաղօթս կայր՝ դահիճքն դարձեալ տանջել սկսան *add.* B || 13 հիւսիսական կողմն] պարիսպ B || 14 որ և բազումք B || 15 ապա] այլ B.

il se mit à développer la confession divine, la naissance du Christ sans commencement du Père et l'avènement du Christ, dans les derniers temps, pour la rédemption des hommes. Il désavoua, de par leurs noms, tous les dieux des païens.

Dioclétien, ayant appris que sur ses propos, beaucoup avaient cru au Christ, entra dans une grande fureur, déchira le col de ses vêtements et son manteau, et ordonna aux soldats de tuer par l'épée, de massacrer tous ceux qui s'étaient convertis au Christ. Toutefois le stratélate Placide [*Plakidas*] l'en empêcha, et apaisa l'empereur. On frappa beaucoup saint Anicet, jusqu'à mettre à découvert ses os, on lui lia les mains et les pieds et on le
* A fol. 5 v° a. jeta devant un lion énorme et terrible. Le saint fut saisi d'épouvante, * la sueur lui coulait sur le visage; ce que voyant le lion, de sa patte droite, comme avec une éponge, se mit à essuyer la sueur. Et saint Anicet à ce miracle rendit gloire à Dieu. Aussitôt il y eut un grand tremblement de terre, le temple d'Héraclée s'écroula, se brisa en menus morceaux, le côté nord de la ville tomba en ruines et beaucoup de païens y trouvèrent la mort.

On emmena le saint pour lui trancher la tête, et les mains des bourreaux

կապեցին զնա եւ ի հուր ընկեցին եւ հուրն շիջաւ եւ կապանքն լուծան եւ դարձեալ ընկեցին զնա յեռացեալ կաթսայ եւ հրեշտակ Տեառն զեռացումն ցրտացոյց եւ սուրբն ամբողջ մնաց ։ Եւ տեսեալ Դիոկղետիանոսի հայհոյեաց զկուռսն եւ նզովեաց զաստուածսն իւր ։

Յայնժամ ընթացեալ սուրբն Փաւտինոս՝ համբուրեաց զսուրբն Անիկտոս, եւ յանդիմանեաց զարքայն ի սնոտի մոլորութիւնն ։ Կապեցին եւ զնա եւ երկաթի շղթայս ածին ի պարանոց նորա եւ տանէին ի բանտ ։ Հանդիպեցաւ նոցա սուրբն Լուկիանոս աշակերտովքն իւրովք կապեալք, համբուրեցին զմիմեանս եւ պատուիրեցին միմեանց հաստատուն կալ ի հաւատսն Քրիստոսի ։ Տարան զԱնիկտոս եւ զՓաւտինոս ի թէատրոնն եւ քարկոծեցին մինչեւ ծածկեցան ի քարանցն ։ Կապեցին * զնոսա ի վայրի երիվարս եւ դադարեցին երիվարքն ի տեղւոջն եւ ոչ քարշեցին զսուրբսն ։ Եւ դարձեալ արկին զնոսա ի բանտ եւ զերիս ամս անանս արարին ։ * A fol. 5 v° b.

Եւ յետ երից ամաց ածին զնոսա ի ջեռուցեալ բաղանիս եւ բղխեաց ի մէջ բաղանեացն ջուր ցուրտ եւ ցրտացոյց զբաղանիսն եւ ապա բորբոքեցին հուր եւ արկին զնոսա ի մէջ հրոյն եւ սկսան աղօթել ․ եւ յետ աղօթիցն աւանդեցին զհոգիս իւրեանց

1 կապեցին զնա *om.* B — Եւ հուրն շիջաւ եւ կապանքն լուծան եւ դարձեալ ընկեցին *om.* B || 2 եւ անտի յեռացումն կաթսայի եւ զօրութեամբն Քրիստոսի մնաց կենդանի B || 5 Փոտինոս B || 6 մոլորութեանն B — ածին] արկին B || 7 Լուկիանոս] Ուղկիանոս B || 8 պատուիրէին B || 9 Քրիստոսի ։] Եւ հանեալ ի բանդէ *add.* B — թատրոն B || 10 մինչեւ ծածկեցան ի քարանցն] այլ Աստուած պահեաց զնոսա B — վայրի] վայրենի B || 13 եւ բղխեաց ի մէջ բաղանեացն ջուր ցուրտ եւ ցրտացոյց զբաղանիսն *om.* B || 15 եւ սկսան աղօթել] եւ աղօթելով աւանդեցին B.

se raidirent mortes. Les bourreaux le lièrent et ensuite le jetèrent dans un bûcher; le feu s'éteignit et les liens se défirent. On le jeta de nouveau dans un bassin d'eau bouillante, l'ange du Seigneur refroidit l'eau en ébullition et le saint demeura intact. Ce que voyant, Dioclétien jura contre les idoles et blasphéma ses dieux.

A ce moment saint Photin accourut et donnant le baiser à saint Anicet, reprocha à l'empereur la vanité de son erreur. On le lia, à son tour, on lui passa des chaînes de fer au cou et on l'emmena en prison. Saint Lucien [*Loukianos*] et ses disciples chargés de fers les rencontrèrent, ils se donnèrent l'un à l'autre le baiser et se recommandèrent mutuellement de demeurer inébranlables dans la foi du Christ. On conduisit Anicet et Photin au théâtre et on les y lapida jusqu'à ce qu'ils fussent recouverts de pierres. On les lia * ensuite à des chevaux sauvages, mais les chevaux s'arrêtèrent sur place et ne traînèrent point les saints. On les reconduisit à la prison et on les y abandonna pendant trois ans. * A fol. 5 v° b.

Après ces trois années on les conduisit dans un bain bouillant, mais une source d'eau fraîche se mit à couler et rafraîchit le bain. On alluma ensuite

առ Աստուած, Նաւասարդի Բ. եւ Օգոստոսի ԺԲ : Եւ անձնեւքն մարմինքն ոչ այրեցան. Հանին զնոսա երկաթի ճանկօք ի հրոյն եւ ազգականք սրբոցն մեծաւ պատուով եդին զնոսա ի տապանս : Եւ ընթացան ամենեքեան որք հաւատացին ի Քրիստոս եւ աղաղակեցին. Քրիստոնեայք եմք եւ ընկեցին զնոսա ի հուրն : Եւ կատարեցան ի Քրիստոս ճշմարիտ խոստովանութեամբ :

[B Յայսմ աւուր յիշատակ սրբոյ սարկաւագին Եւպլիոսի՝ որ յետ յոլով տանջանաց ոլորակեցին, եւ ապա սրով հատին զգլուխ ի Սիկիլիա :]

Նաւասարդի Գ եւ Օգոստոսի ԺԳ : Յիշատակ սրբոց հայրապետացն Հայոց Գրիգորի Վկայասիրի եւ Գրիգորի եւ Ներսէսի Երգեցողի :

Սուրբ հայրապետքս այսոքիկ էին յազգէ սրբոյն Գրիգորի Հայոց Լուսաւորչին ի

* A fol. 6 rº a. Պարթեւական * տոհմէ, Գրիգորիոս Վկայասէրն որդի էր Գրիգորի Մագիստրոսի եւ էր անուն նորա ի ծնողացն Վահրամ որ է անձրեւ :

Եւ իբրեւ ձեռնադրեցաւ կաթողիկոս անուանեցաւ Գրիգորիս որ է հսկող եւ արթուն. եւ կացեալ ի կաթողիկոսութեանն ժամանակս ինչ. հովուէր զհօտս իւր ուղղափառու-

1 Եւ անձնեւքն մարմինքն ոչ այրեցան *om.* B || 2 Հանին] զմարմինս նոցա ի հրոյն *add.* B — սրբոցն] առեալ *add.* B.

un feu, on y jeta [les saints] qui se mirent à prier. A la fin de la prière, ils rendirent leur âme à Dieu, le 2 Navasard, le 12 Août.

Leurs corps n'étaient point brûlés, on les retira du feu avec des crochets de fer, et les parents des saints les mirent dans des tombeaux avec grand honneur. Tous ceux qui s'étaient convertis au Christ, accoururent et crièrent : Nous sommes chrétiens. On les jeta dans le feu. Ils y moururent pour le Christ avec une vraie confession de la foi.

[B En ce jour, commémoration du saint diacre Euplius, qui après de nombreuses tortures, fut étroitement lié, et eut la tête tranchée en Sicile.]

3 NAVASARD, **13 Août.**

Commémoration des saints patriarches Arméniens Grégoire le Martyrophile et Grigor et Nersès le poète chantre.

Ces saints patriarches étaient de la famille de saint Grégoire l'Illuminateur de l'Arménie, de la race des Parthes [*Parthévakan*]. *

* A fol. 6 rº a.

Grégoire le Martyrophile [*Grigor Vkaïaser*] était le fils de Grégoire Magistros, le nom que ses parents lui avait donné était Vahram, c'est-à-dire pluie.

Lorsqu'il fut sacré Catholicos, il prit le nom de Grigoris, qui signifie éveillé, vigilant; il occupa quelque temps le siège de catholicos, gouverna

թեամբ ըստ կարգի նախնեացն կարգի : Եւ նորոգեաց զամենայն կարգս եղծեալս եւ խանգարեալս, եւ զի էր սիրող վկայից Քրիստոսի, մեծարէր եւ առնէր յիշատակս նոցա անխափան եւ կարգէր ատենից նոցա գիրս մարգարէականս եւ առաքելականս եւ աւետարանս խորհրդաւորս :

Կամեցաւ գնալ ի Կոստանդնուպօլիս զի թարգմանեսցէ զպատմութիւնս սրբոցն եւ զճառս ներբողականս, որ ոչ գտանիւր առ մեզ հայ լեզուաւ եւ գրով : Եւ ձեռնադրեաց զԳէորգ վարդապետն փոխանորդ իւր, եւ ինքն գնաց ի Թագաւորեալ քաղաքն. եւ ընկալեալ եղեւ ի Թագաւորէն եւ ի պատրիարգէն Յունաց բազում մեծարանօք :

Եւ իբրեւ կատարեաց զգործն յոր երթեալն էր, ետ զթարգմանեալ գիրսն ի քուերորդին իւր ի համանունն Գրիգորիս, յառաջ քան զնա երթալ յաշխարհն Գերմանիկոյ

[B * Յայսմ աւուր յիշատակ է սուրբ հայրապետին Հայոց Տեառն Ներսիսի Կլայեցւոյն : * B p. 75 a.

Երանելին Ներսէս՝ էր որդի մեծի իշխանին Ապիրատի՝ եղբօր Տեառն Գրիգորի Եգիպտացւոյն, որք էին երկոքեան սոքա Տէր Գրիգոր եւ Ապիրատ, քուերորդիք Տեառն Գրիգորիսի Վկայասիրին, որդւոյ Գրիգորի Մագիստրոսի, որ էր ի ցեղէ սրբոյ հօրն մերոյ մեծին Գրիգորի Լուսաւորչի :

Եւ այսպէս գոլով ազգաւ Պալհաւիկ՝ երանելին Ներսէս ընդ երիցու եղբօրն իւրում Գրիգորիսի՝ սնուցանէին եւ ուսանէին ամենայն բարեկարգութեամբ ի խանձարրոց առ սուրբ հայրապետին Գրիգորիսի Վկայասէրի, որ ի մեռանելն իւրում յանձնեաց զնոսա ազգականին իւր ի Տէր Բարսեղ կաթողիկոսն որ նստաւ յետ նորա : Եւ Տէր Բարսեղ սնոյց զնոսա ...]

ses ouailles dans la vraie doctrine selon les coutumes de ses ancêtres, rétablit les ordonnances tombées en désuétude et négligées. Comme il aimait les martyrs du Christ, il les honorait et célébrait incessamment leur mémoire; il institua pour leurs jours de fête, des lectures des prophètes, des apôtres et de l'évangile, bien appropriées.

Il voulut se rendre à Constantinople pour y traduire les vies des saints et les homélies qui ne se trouvaient point chez nous en langue et caractères arméniens. Il sacra le Vardapet Géorg pour le remplacer, et se rendit en la ville royale. Il y fut accueilli par l'empereur et le patriarche des Grecs avec beaucoup d'honneurs.

Lorsqu'il eut achevé l'œuvre pour laquelle il y était allé, il remit ses ouvrages traduits à son neveu, fils de sa sœur, de même nom Grigoris, pour

[B * En ce jour commémoration du saint patriarche des Arméniens Ter Nersès Klaïetsi. * B p. 75 a.

Le bienheureux Nersès était le fils du grand prince Apirat, frère de Ter Grigor l'Égyptien, qui tous deux Ter Grigor et Apirat étaient les fils de la sœur de Ter Grégoire le martyrophile, fils de Grégoire Magistros, qui était de la famille de notre saint père le Grand Grégoire l'Illuminateur.

Comme étant de la race des Palhavik, le bienheureux Nersès et son frère aîné Grigoris avaient été élevés et instruits dès le berceau, selon les principes les meilleurs, auprès du saint patriarche Grégoire le martyrophile, qui, à sa mort, les confia à son parent Ter Basile, le catholicos, qui lui succéda. Ter Basile les éleva en la doctrine et la sagesse du Seigneur...]

առ Իշխանն Վասիլ ։ Չկնի նաւարկեալ եւ նորա զալ ուժգնակի հողմաշնչեալ տարաւ
* A fol. 6 r° b. * զնոսա յԵգիպտոս եւ ելեալ ի ցամաք Խալիֆայն Եգիպտոսի մեծարանօք պատուեաց զեպիսկոպոսն Գրիգոր եւ ոչ ետ նմա դառնալ ի տուն իւր առ կաթողիկոսն ։

Եւ եկեալ կաթողիկոսին եւ լուեալ եթէ յԵգիպտոս է գնաց յԵրուսաղէմ եւ անտի յԵգիպտոս, եւ ձեռնադրեաց զնա կաթողիկոս Եգիպտոսի . եւ նա բազմացոյց զքրիստոնեայսն որ անդ ։

Եւ Տէր Գրիգորիս առեալ զթարգմանեալ գիրսն եկն ի Քեսուն, ի Կարմիր Վանքն եւ անդ կացեալ յոլով ժամանակս եւ անկեալ ի հիւանդութիւն կոչեաց առ ինքն զՏէր Բարսեղ զազգականն իւր, զոր ետ ձեռնադրել Կիւրիկէ Բագրատունի ի Լոռէ. եւ յանձնեաց ի նա զհօտ իւր եւ զերկուս մանկունս զորդիս քուերորդւոյ իւրոյ զԳրիգոր եւ զՆերսէս եւ ինքն աւանդեաց զսուրբ հոգին իւր ի ձեռս Աստուծոյ ։

Եւ Տէր Բարսեղ սնոյց զնոսա խրատու եւ իմաստութեամբ Տեառն եւ ձեռնադրեաց զԳրիգոր եպիսկոպոս ։ Եւ Տէր Բարսեղ առնէր շինուածս ինչ ի Կարմիր վանքն, անկաւ փայտ ինչ ի վերայ նորա եւ ջախջախեաց զնա ։ Եւ մինչդեռ ողջ էր ՝ձեռնադրեաց զԳրիգոր կաթողիկոս եւ ինքն վախճանեցաւ, կալեալ զաթոռն ամս ԺԳ ։

Եւ Տէր Գրիգոր եղեւ այր ընտիր եւ ուսումնասէր եւ ձեռնադրեաց զՆերսէս եղբայր իւր
* A fol. 6 v° a. եպիսկոպոս եւ էր նա այր բանաւոր * եւ զիտնական լցեալ աստուածային շնորհօք,

15 ԺԳ] չկան երեք B.

qu'il se rendît avant lui au pays de Germanicus, chez le prince Vassil. Il s'embarqua à son tour pour le rejoindre, mais un vent violent le poussa
* A fol. 6 r° b. * vers l'Égypte, et lorsqu'il y débarqua le Khalife d'Égypte accueillit avec beaucoup d'honneur l'évêque Grigor et ne lui permit pas de retourner chez lui auprès du Catholicos.

Le Catholicos vint en personne et apprenant qu'il se trouvait en Égypte, il se rendit à Jérusalem, et de là, en Égypte; il le sacra Catholicos d'Égypte. Il y augmenta le nombre des chrétiens.

Ter Grigoris, en possession des ouvrages traduits, vint à Kesson, au Couvent Rouge [*Karmir Vank*], et y demeura de longues années. Étant tombé malade, il manda auprès de lui Ter Basile son parent, qu'il fit sacrer Kyriaque Bagratouni à Loré, lui confia ses ouailles et les deux jeunes enfants, les petits-fils de sa sœur, Grigor et Nersès, et rendit son âme sainte entre les mains de Dieu.

Ter Basile les éleva en la doctrine et la sagesse du Seigneur et sacra Grigor évêque. Ter Basile faisait construire au Couvent Rouge. Une charpente vint à tomber sur lui et l'écrasa. Pendant qu'il était encore en vie, il sacra catholicos Grigor, et mourut, après avoir occupé le siège treize ans.

A fol. 6 v° a. Ter Grigor fut un personnage excellent et ami des lettres, il sacra son frère Nersès évêque; il était doué de haute intelligence, * et érudit, plein de

հեզ, խոնարհամիտ, ողորմած ։ Եւ կաթողիկոսն Գրիգորիոս գնեաց զՀռոմկլայն ի Ֆռանկ իշխանէ միոջէ որում անուն էր Ջօսլին և անդ փոխեաց զկաթողիկոսարանն, զի մինչև ցայն բնակէր նա ի բերդն որ կոչի Ծովք ։ Եւ սա ևս ետ թարգմանել գիրս բազումս և կեցեալ ուղղափառութեամբ մինչև ի խորին ծերութիւն՝ խաղաղական մահուամբ հանգեաւ ի Քրիստոս և թաղեցաւ ի Հռոմկլայն, վարեալ զկաթողիկոսութիւնն ամս ԾԴ ։

Եւ յաջորդեաց զաթոռն սուրբն Ներսէս եղբայր նորա ։ Սա էր այր իմաստուն և բանաւոր, արար շարականս և երգս հոգևորս գեղեցիկս և քաղցր եղանակաւ, տաղս՝ մեղեդիս՝ ըստ գրոյ անուան իւրոյ, գանձս նովին անուամբ, ոտանաւորս գեղեցկայարմարս, զհին և զնոր կտակարանս ի միասին հաւաքեալ, երկհազարեան տամբք յանգական ։ Խոստովանութիւնս հաւատոյ Է՛Ճ տունս․ ճշմարիտ խոստովանութիւն ուղղափառութեամբ և աստուածաբանութեամբ լի՝ ըստ Հայաստանեան եկեղեցւոյս կարգի առ թագաւորն Յունաց Մանիլ, և առ փեսայ նորին Ալեքն․ ի վերայ այբենիցն հայոց զանազան ոճով և անդրադարձութեամբ բնախօսութեամբ ։ Արար և մեկնութիւն աւետարանին Մատթէոսի և ճառս ներբողականս * հրեշտակապետացն, և թուղթս բազումս ազգի ազգի յօրինուածովք ։ * A fol. 6 vº b.

Եկն առ նա իմաստասէր մի Թէորիանոս անուն և եկեալ առ նմա յոլով ժամանակս

1 Գրիգորիս B — զՀռոմկլայն B || 3 ի Ծովքն կոչեցեալ բերդ B || 5 ի Քրիստոս *om.* B — Հռոմկլայն B || 6 Եւ յաջորդեաց] առնու զաթոռն B || 7 որ արար B || 9 յանկական B || 10 հաւատոյ՝] ոտանաւոր *add.* B || 11 ըստ Հայաստան B || 12 Ալեքսն B || 13 ոճով] անդրադարձութեամբ՝ վասն երկնից բարառնութեամբ բնախօսութիւն B || 16 Թէորիանոս] Թօրոս B.

grâce divine, affable, humble, charitable. Le catholicos Grigor fit l'acquisition du fort Hromkla, d'un prince Franc, du nom de Josselin, et y transféra le siège du catholicos, car il habitait jusqu'alors dans le fort qui s'appelait Dzovk. Il fit traduire, lui aussi, nombre de livres, et ayant vécu en la vraie doctrine jusqu'à une vieillesse avancée, il s'endormit dans le Christ d'une mort paisible. Il fut enterré à Hromkla, après avoir occupé le siège du catholicos cinquante-quatre ans.

Son frère, saint Nersès, lui succéda sur le siège. C'était une personne d'intelligence et de haute sagesse; il composa des *charakans* et des hymnes religieux d'une belle et douce harmonie, des *tals* et des *mélédis*, aux lettres de son nom, et des *gandz* au même nom, des poésies bien appropriées, tirées de l'Ancien et du Nouveau Testament, deux mille vers rimés; une confession de foi de sept cents vers, une vraie confession de foi catholique pleine de théologie selon l'ordre de l'église arménienne, à l'empereur des Grecs Manuel [*Manil*] et à son gendre Alexis, sur l'alphabet arménien, dans un style varié et avec des allégories tirées de la nature; il fit aussi un commentaire de l'Évangile de Matthieu, des homélies sur les archanges, * et de nombreuses lettres sur des sujets variés. * A fol. 6 vº b.

Un philosophe du nom de Théorianos vint le trouver et demeura longtemps

Եւ յորժամ դարձաւ ի Կոստանդնուպօլիս հարցանէին թէ որպիսի այր է Ներսէս, ասէր. Եթէ երկրորդ աստուածաբանն է նա ։ Եւ այսպէս կացեալ յաթոռն ամս եօթն, հանգեաւ խաղաղական մահուամբ ի Նաւասարդի Գ եւ Օգոստոսի ԺԳ. եւ թաղեցաւ ի Հռոմկլայն ։

* B p. 75 a. [B * Եւ յաջորդեաց զաթոռն հայրապետական Տէր Գրիգոր Տղայ կոչեցեալ՝ որդի Վասիլ իշխանին, որ էր աւագ եղբայր Տեառն Ներսեսի ։ Եւ էր Տէր Գրիգոր այր վայելչահասակ՝ հզօր արդեամբ եւ բանիւք՝ զարդարեալ աստուածային գիտութեամբ՝ նման հօրեղբօր իւրոյ Տեառն Ներսէսի ։ Որ եւ արար բազում բարեկարգութիւնս յեկեղեցիս Հայաստանեայց, եւ առաքինի վարուք կեցեալ՝ հանգեաւ ի Քրիստոս ։]

Յայսմ աւուր վկայութիւն Մարկեղոսի եպիսկոպոսի Ապամիոյ Ասորոց.

Երանելին Մարկեղոս էր ի Կիպրոսէ, յաւուրս բարեպաշտ թագաւորին Թէոդոսի եւ իմաստութեամբն եւ բարի վարդապետութեամբն իւրով լուսաւորէր զամենեսեան եւ զարմանային ընդ աստուածահաճոյ վարս նորա ։

Եւ յորժամ հանգեաւ եպիսկոպոսն Ապամիոյ ժողովեցան ամենեքեան եւ տարան

1 դարձաւ] գնաց B || 2 երկրորդ] Գրիգոր աստուածաբան *add.* B || 3 յամսեանն Նաւասարդի B || 4 Հռոմկլայն B || 10 Վկայութիւն] սրբոյն Մարկեղոսի եպիսկոպոսին Ապամիոյ եւ եօթանասուն աշակերտաց նորա ։ *add.* B || 13 վարս նորա,] զի ունէր զիշխանական գործակալութիւն եւ իրաւամբք եւ արդարութեամբ վարէր զամենայն բարեգործութիւնս *add.* B || 14 ամենեքեան] եւ առեալ զնա տարան. *add* B.

auprès de lui; lorsqu'il fut de retour à Constantinople, on lui demanda quel genre de personne était Nersès; il disait : C'est un second théologien. Il occupa de cette manière le siège sept ans, s'éteignit d'une mort paisible le 3 Navasard, le 13 Août, et fut enterré à Hromkla.

* B p. 75 b. [B * Au siège patriarcal succéda Ter Grigor, surnommé Tla [enfant], fils du prince Vassil, qui était le frère aîné de Ter Nersès. Ter Grigor était un homme de belle taille, puissant en action et en parole, orné de la science divine comme son oncle Ter Nersès. Il fit beaucoup de réformes dans les églises d'Arménie, vécut d'une vie pleine de vertus et reposa dans le Christ.]

En ce jour, martyre de Marcel évêque d'Apamée de Syrie.

Le bienheureux Marcel était de Chypre, aux jours du pieux empereur Théodose, et par sa sagesse et sa bonne doctrine il illuminait tout le monde émerveillé de sa conduite très agréable à Dieu.

A la mort de l'évêque d'Apamée, tous se réunirent et conduisirent Marcel

առ մետրապօլիտն զՄարկեղոս եւ ձեռնադրեցին զնա եպիսկոպոս Ապամեա քաղաքին ։ Եւ ետես որ դեռ եւս կռապաշտք էին ի քաղաքին եւ կռոց տաճար՝ յորում էր բագինն Արամազդայ, գնաց ի կործանել, եւ դեւքն ծածկէին * զդուռն տաճարին եւ ոչ կարէին * B p. 75 b.
գտանել, եւ ցոլմունս եւ հուր երեւեցուցանէին ։

Եւ հրամայեաց քրիստոնէից եւ կուտեցին շուրջ զտաճարաւն փայտ եւ ինքն առեալ ջուր օրհնեաց եւ ցանեաց ի վերայ փայտին եւ վառեցին հրով, եւ կալաւ զորմունս տաճարին եւ իբրեւ զփայտ այրեցան քարինքն եւ կործանեցան մինչեւ ի հիմն ։ Նոյնպէս եւ մարմարիոնեայ սիւնք տաճարին եւ բագինքն եւ ձեղունքն իբրեւ զմոխիր հնոցի եղեն եւ ի սպառ ոչնչացաւ տաճարն ։

Եւ մոլեցան կռապաշտքն եւ մեծաւ բարկութեամբ դիմեցին ի վերայ եպիսկոպոսին Մարկեղոսի, կալան զնա եւ ընկեցին ի մէջ հրոյն ։ Եւ այնպէս վասն հաւատոյն Քրիստոսի երանելի մահուամբ կատարեցաւ Օգոստոսի ԺԳ ։ Եւ երթեալ քրիստոնէիցն հանին ի հրոյն զմարմինն եւ թաղեցին յեպիսկոպոսարանին ։

Յայսմ աւուր ճգնութիւն սրբոց հարցն Սերգիոսի եւ Ստեփաննոսի եւ փոխումն նշխարաց սուրբ հօրն Մաքսիմոսի խոստովանողին, եւ սրբասնեալ թագուհեացն Քսենեայ եւ Եւդոկիայ ։ Եւ վկայութիւն սրբոյն Իպողիտոսի վկայի ի Հռոմ եւ Կոնկորդէ սնուցողին իւրոյ եւ տասն եւ ինն այլ վկայից ընտանեաց նորին ։

1 ձեռնադրեցին] ձեռնադրեաց B — Ապամեայ քաղաքին] ։ Եւ ջերմն նախանձաւոր եղեւ հաւատոյ զի իբրեւ ետես *add.* B || 3 ծածկէին] desinit A.

près du métropolitain et le sacrèrent évêque de la ville d'Apamée. Voyant qu'il se trouvait encore des idolâtres dans la ville et un temple d'idoles, avec autel à Aramazd, il s'y rendit pour le démolir; mais les démons cachèrent * l'entrée du temple, de sorte qu'on ne pouvait la trouver, ils y faisaient appa- * B p. 75 b.
raître des lueurs et des flammes.

Il ordonna aux chrétiens d'amasser du bois autour du temple, et lui, saisissant de l'eau, la bénit, et en ayant aspergé le bois, on y mit le feu, qui enveloppa les murs du temple. Les pierres brûlèrent comme du bois, et tombèrent en ruine jusqu'aux fondements. De même les colonnes de marbre du temple et l'autel et le toit furent réduits comme en cendre de four et le temple fut complètement anéanti.

Les idolâtres saisis de rage assaillirent avec grande colère l'évêque Marcel, s'en emparèrent et le jetèrent dans les flammes. C'est ainsi qu'il mourut d'une mort bienheureuse pour la foi du Christ le 13 Août. Les chrétiens allèrent retirer du feu le corps et l'inhumèrent dans l'enceinte de l'évêché.

En ce jour, vie ascétique des saints pères Serge et Étienne. Translation des restes du saint père et confesseur Maxime et des saintes et pures reines Xène et Eudocie. Martyre de saint Hippolyte à Rome et de Concorde, sa nourrice, et de dix-neuf autres martyrs de leur famille.

* B p. 76 a. * Նաւասարդի Դ եւ Օգոստոսի ԺԴ ։ Նախատօնակ եւ ննջումն անարատ եւ ամենասրբուհւոյն մերոյ ճշմարիտ Աստուածածնին եւ միշտ կուսին Մարիամու ։ Այլ եւ տօն Նաւակատեաց եկեղեցւոյ ։

Առաքելաշնորհ եւ սքանչելագործ այրն Աստուծոյ սուրբն Գրիգոր՝ իբրեւ ձեռնադրեալ Կաթողիկոս, շինեաց զմեծ զհրաշալի եկեղեցին ի Վաղարշապատ քաղաքի զսուրբ Կաթողիկէն եւ արար նաւակատս ուրախութեամբ մեծի եւ համաշխարհական Կաթողիկէին Աստուծոյ՝ կաթողիկոսարանին առաջնոյ եւ մօր եկեղեցեաց Հայաստանեայց ։ Զոր աստուածային տեսլեամբն զոր ետես՝ նոյն ինքն սուրբ Լուսաւորիչն մեր Գրիգորիոս՝ զլուսեղէն սեանցն հիմնարկութիւնն եւ զձեւն աստուածային եւ հրեշտակական կամարաձեւ յօրինուածոյն՝ յորոյ վերայ Տէրն երեւէր եւ վկայքն սուրբք ձեմէին եւ զնշանակութիւն՝ տէրունեան լուսաւոր նշանին որ անդէն ։

Եւ զմիածին Որդին Աստուծոյ ամենայն արարածոց արքայն եւ երկնաւորաց թագաւորն բազմութեամբ անհամար լուսեղէն զօրացն երկնայնոց իջեալ անդէն, եւ ոսկի ուռամբն զատակս երկրի բախեալ սասանեցուցանէր, եւ զբազմութիւն դիւացն որ կուռքն յաշխարհին Հայոց յօրանային՝ յանդունդս սուզէր ։ Որով եւ ձայնքն ի սանդարամետս անդնդոցն հնչէին եւ շարժեալ ամենայն աշխարհ դղրդեալ սասանէր ։

* B p. 76 a.

* 4 NAVASARD, 14 Août.

Vigile de fête et dormition de notre pure et très sainte, vraie mère de Dieu et toujours vierge Marie. Aussi fête de la consécration de l'église.

L'homme de Dieu, doué des grâces apostoliques, saint Grégoire le thaumaturge, lorsqu'il fut sacré Catholicos, construisit la grande et merveilleuse église, la sainte *Catholikê* [c'est-à-dire basilique] en la ville de Valarshapat, et y fit célébrer des fêtes de consécration avec grande joie, pour la grande et universelle Catholikê de Dieu, le premier siège du catholikos et la mère des églises de l'Arménie. Telle qu'il l'avait vue en une vision divine, lui-même notre illuminateur saint Grégoire : la fondation des colonnes lumineuses, l'architecture divine, la forme angélique des dômes, sur lesquels apparut le Seigneur, avec les saints martyrs qui y planaient et l'emplacement désigné par la croix lumineuse du Seigneur qui s'y était formée.

Il y avait aperçu le Fils unique de Dieu, le roi de toutes les créatures et des esprits célestes descendre à la tête d'une innombrable armée lumineuse et céleste, y frapper avec un marteau en or, qui fit tressaillir les profondeurs de la terre et chasser dans les abîmes la multitude des démons qui se vantaient de leurs idoles dans le pays d'Arménie. Les abîmes ténébreux retentirent d'échos et toute la terre en fut secouée et trembla.

Ուր անդէն հրաման առեալ յԱստուծոյ սուրբն Գրիգորիս եւ մեծ արքայն Տրդատիոս՝ զհիմն եկեղեցւոյն եւ զայլ վկայարանացն զհիմունս դնէին : Եւ կատարեալ զնոյն նաւակատեօք մեծապէս կատարէին նուիրելով Տեառն եւ սրբելով, յորում եւ շող աստուածային կաթեալ իջանէր ի վերուստ ի Հօրէն լուսոյ, որում փառք յաւիտեանս :

Յայսմ աւուր վկայութիւն սրբուհեացն Հիմեայ եւ Փիլքիադեայ :

Սոքա ազգականք էին չորից զինուորացն Բասսի, Եւսեբի, Եւտիքեսի եւ Բասիլիդոսի : Յաւուր մի դէպ եղեւ * ամբարիշտ թագաւորին Դիոկղետիանոսի գալ ի Կամպոնն * B p. 76 b. եւ կալեալ սոցա զոտից թագաւորին ընկեցին ի ձիոյ անտի յերկիր եւ պատառեցին զքղամիդն : Եւ սպասաւորք թագաւորին գաւազանօք ջարդեցին զգլուխսն նոցա :

Եւ ասէ թագաւորն. Ես զանարգանս ձեր ոչ ինչ համարիմ, զոհեցէք աստուածոցն եւ ապրիք յաւաջիկայ տանջանացն : Սուրբքն ասեն. Մեք դիւաց ոչ զոհեմք, այլ ճշմարտին Աստուծոյ : Եւ հրամայեաց թագաւորն կախել զնոսա զլեզուացն եւ քերել զկողս նոցա եւ հուր մատուցանել վէրացն եւ ապա հատանել զգլուխս նոցա : Եւ այսպէս կատարեցան սուրբ եւ ցանկալի մահուամբ, որ օր չորս էր Նաւասարդի ամսոյ եւ Օգոստոսի ԺԴ :

C'est en ce lieu que saint Grégoire, qui en avait reçu l'ordre de Dieu, et le grand roi Terdat [Tiridate] mirent les fondements de la grande église et d'autres chapelles dédiées aux martyrs. Et lorsqu'elles furent achevées, ils les consacrèrent et les dédièrent au Seigneur, en y faisant célébrer de grandes réjouissances, à l'endroit où le rayon divin descendit du haut des cieux, du Père de la lumière, à qui gloire éternellement.

En ce jour, martyre des saintes Himès et Philkiatès.

Elles étaient les parentes des quatre soldats Bassus, Eusèbe, Eutychès et Basilidus. Un jour que * l'empereur Dioclétien, l'impie, se rendait au Capitole * B p. 76 b. [*Campon?*], elles le saisirent par les pieds, le firent tomber de cheval et lui déchirèrent le manteau. Ceux qui accompagnaient l'empereur leur brisèrent la tête à coups de bâton.

L'empereur leur dit : Je ne tiendrai aucun compte de vos insultes, sacrifiez aux dieux et vous éviterez les supplices à venir. Les saintes répondirent : Nous ne sacrifierons point aux démons, mais au vrai Dieu. L'empereur ordonna de les suspendre par la langue, de leur déchirer les côtes, de mettre du feu sur leurs plaies et de leur trancher ensuite la tête. Et c'est ainsi qu'elles moururent d'une sainte et enviable mort, le quatre du mois de Navasard, le 14 Août.

Ի նմին աւուր կատարեցաւ երանելի աղախինն Քրիստոսի Մարթին ։

Սա աղախին էր սան կռապաշտի ։ Իբրեւ գիտաց տէրն նորա թէ քրիստոնեայ է, մատնեաց զնա դատաւորին. եւ նա բազում չարչարանօք տանջեաց զնա, եւ արկ ի բանդ. եւ նա ելեալ ի բանդէն փախեաւ ։ Եւ զօրականացն զհետ մտեալ զի կալցեն զնա եւ վէմ մի մեծ անկեալ ի բարձրաւանդակէ լերին՝ ընկալաւ զնա ի ներքոյ իւր եւ այնպէս կատարեցաւ սրբուհին Մարթին՝ Նաւասարդի Դ եւ Օգոստոսի ԺԴ ։

Եւ յայսմ աւուր վկայութիւն Ուրսիկինոսի ։

Քրիստոսի մարտիրոսն Ուրսիկինոս՝ էր ի քաղաքէն Սիվենդիոյ, զօրապետ եւ կոմս լեալ տրիբունոյ գնդին ։ Եւ մի ոմն ի զօրականացն իւրոյ Վաղէս անուն կեղծաւորութեամբ քրիստոնեայ անուանէր զինքն եւ վստահանայր ի նա Ուրսիկինոս զքրիստոնէութեան խորհուրդս իւր ։

* B p. 77 a. Եւ նա երթեալ չարախօսեաց զնա առ կռապաշտ արքայն Մաքսիմիանոս * եւ նա հրամայեաց Առիստիդի եպարքոսին զի քննեսցէ զնա ։ Եւ կացեալ առաջի եպարքոսին եւ բազում հարցաքննութիւն արարեալ, ոչ կարաց խոտորել ի Քրիստոսի հաւատոյն ։ Հրամայեաց եւ գան հարին զնա ուժգին արջառաջլօք ի թիկունս եւ ի լանջսն եւ արկին ի բանդ ։

En ce même jour mourut la bienheureuse servante du Christ Martine.

Elle était la servante d'un idolâtre. Lorsque son maître vint à connaître qu'elle était chrétienne, il la dénonça au juge. Ce dernier lui fit souffrir de nombreuses tortures et la fit jeter en prison. Elle sortit de la prison et s'échappa. Les soldats s'étant mis à sa poursuite pour l'arrêter, un bloc de pierre tombé du haut de la montagne, s'ouvrit et l'abrita dans son intérieur, et c'est ainsi que mourut sainte Martine, le 4 Navasard, le 14 Août.

En ce jour, martyre d'Ursice.

Le martyr du Christ Ursice [*Ursicinos*] était de la ville de Sibente, général et comte de la légion des tribuns. Un de ses soldats, du nom de Valens, se déclarait, hypocritement, chrétien, et Ursice lui confiait les mystères du christianisme.

Il se rendit auprès de l'empereur Maximien l'idolâtre et le calomnia. [L'empereur] * ordonna à l'éparque Aristide de l'interroger. [Ursice] se présenta devant l'éparque qui après un long examen ne parvint pas à le détourner de la foi du Christ, et ordonna de le frapper vigoureusement avec des nerfs de bœuf, sur le dos et la poitrine, et de le jeter en prison.

* B p. 77 a.

Եւ յետ սակաւ աւուրց հանին ի բանդէն եւ կտաւս թացին ի ձէթ եւ պատեցին զերկոսին ձեռսն եւ ցանեցին ի վերայ աղացեալ ձիւթ եւ ծծումբ եւ վառեցին հրով, եւ վշտացաւ յոյժ ի ցաւոց այրմանէն : Եւ ոմն մի Տերտեղիանոս անուն՝ յոյժ մեղադրեաց եպարքոսին վասն սրբոյն, եւ նա հրամայեաց շիջուցանել զհուրն եւ արկանել ի ջուր ցուրտ զձեռսն :

Եւ այլ ոմն մի անօրէն Ալբիանոս անուն՝ ետես եթէ արձակեցաւ սուրբն՝ բարկացաւ յոյժ, եւ դառնութեամբ գնաց ի տունն իւր : Եւ յորժամ նստաւ ի ճաշ՝ եհար կարիճ զոտն, եւ սկսաւ ի ցաւոցն աղաղակել ուժգին : Գնաց առ նա մայրն իւր եւ ասէ. Զինչ կայ քո ընդ քրիստոնեայս, տես թէ զինչ արարին քեզ հեծութիւնք Ուրսիկինոսի, այժմ եկեսցեն աստուածք քո եւ օգնեսցեն քեզ : Եւ նա նզովեաց եւ հայհոյեաց զկուռսն, բայց ի Քրիստոս ոչ հաւատաց, եւ կրճտելով զատամունս իւր ծամեաց զլեզուն իւր եւ դառնութեամբ աւանդեաց զհոգին իւր :

Եւ եպարքոսն հրամայեաց հատանել զգլուխ սրբոյն Ուրսիկինոսի : Եւ նա աղօթեաց առ Տէր եւ ասէ. Աստուած զօրութեանց որ ետուր շնորհս ծառայի քո յայսմ բարի խոստովանութեանն՝ ընկալ զհոգիս իմ եւ վասն իմոյ արեանս դադարեցո՛ զհալածումն ի քրիստոնէից եւ յեկեղեցեաց քոց :

Եւ որ երբեմն զօրական էր իւր, սուտ քրիստոնեայն Վաղէս որ մատնեաց զնա՝

Quelques jours après on le fit sortir de la prison, on trempa du linge dans de l'huile dont on lui enveloppa les deux mains et on les saupoudra de poix en poudre et de soufre et on y mit le feu. Il eut beaucoup à souffrir des douleurs de ses brûlures. Un certain Tertelianus ayant sévèrement blâmé l'éparque au sujet du saint, il fit éteindre le feu et plonger les mains dans de l'eau froide.

Un autre impie du nom d'Albianus, voyant que le saint avait été mis en liberté, eut une grande colère et rentra chez lui furieux. Lorsqu'il se fut mis à table, un scorpion le piqua au pied et il se mit à pousser les hauts cris à cause de la douleur. Sa mère vint auprès de lui et lui dit : Qu'as-tu à faire avec les chrétiens; regarde ce que t'ont fait les plaintes d'Ursice; que tes dieux maintenant te viennent en aide. Il jura et blasphéma contre les idoles, mais ne crut point au Christ, et tout en grinçant des dents, il mâcha sa langue et rendit l'âme douloureusement.

L'éparque ordonna de trancher la tête à saint Ursice. Celui-ci pria le Seigneur et dit : Dieu des armées, qui as donné à ton serviteur la grâce d'une bonne confession, reçois mon âme et épargne, par mon sang, toute persécution contre les chrétiens et contre tes églises.

Et celui qui autrefois avait été son soldat, le faux chrétien Valens, et qui

առեալ ի դահճէն զսուրն, եհար երիցս անգամ զպարանոց սրբոյն եւ եհատ զգլուխ նորա, Նաւասարդի Դ եւ Օգոստոսի ԺԴ ։

* B p. 77 b. Եւ եղեւ խռովութիւն մեծ յամբոխին եւ դիմեցին ի վերայ * Վաղեսի եւ քարկոծեցին զնա, եւ չար մահուամբ սատակեցաւ ։

Եւ կին մի քրիստոնեայ առ զմարմին սրբոյ վկային Ուրսիկինոսի՝ անուշ եղօք եւ խնկօք եւ մաքուր կտաւօք պատեաց եւ թաղեաց յագարակին իւրում քսան երկու ասպարիզաւ հեռի ի քաղաքէն ։

Յայսմ աւուր տօն եւ յիշատակ սուրբ մարգարէին Միքիա ։

Միքիաս որդի էր Յերամայ, ծնեալ ի Մորաթիւն յազգէ Եփրեմի եւ մարգարէացաւ ամս ութսուն եւ չորս, վեց հարիւր եւ վեց ամաւ յառաջ՝ մարգարէութեամբ իմացեալ զգալուստն Քրիստոսի ։ Եւ շատ մարգարէացաւ եւ յանդիմանեաց զԱքայաբ թագաւոր Յուդայ ։ Եւ Յովրամ որդի նորա կախեաց զսուրբ մարգարէն վասն չարեաց հարցն եւ թաղեցաւ ի Մորաթէից երկիրն իւր առանձինն, մերձ Պոլիանդրիու յԵնկիմայ, եւ է գերեզման նորա յայտնի մինչեւ ցայսօր ։

l'avait trahi, saisissant le glaive des mains du bourreau, en frappa trois fois le cou du saint et lui trancha la tête, le 4 Navasard, le 14 Août.

Il se produisit une grande effervescence parmi la population, qui assaillit

* B p. 77 b. * Valens, et le lapida. Il mourut d'une mort cruelle.

Une femme chrétienne prit le corps du saint martyr Ursice, l'enveloppa d'essences odorantes, d'encens et de linge propre, et l'enterra dans sa propriété à vingt-deux lieues de la ville.

En ce jour, fête et commémoration du saint prophète Michée.

Michée était fils de Joram, né à Morasthi, de la tribu d'Ephrem, et prophétisa pendant quatre-vingt-quatre ans, ayant pressenti par prophétie, six cent six ans avant, l'avènement du Christ. Il prophétisa beaucoup et blâma Achab, roi de Juda. Son fils Joram fit pendre le saint prophète pour les méchancetés de ses pères, et il fut enterré dans son pays de Morasthi, seul, près du Poliandrion [cimetière] d'Enacim [*Ecim*]; et son tombeau est connu jusqu'aujourd'hui.

Նաւասարդի Ե եւ Օգոստոսի ԺԵ : Պատուական եւ փառաւորեալ ննջումն ամենասրբուհի տիրուհւոյն մերոյ եւ միշտ կուսին Մարիամու աստուածածնին եւ ամենահռչակ տօն եւ ժողով երանելի վերափոխման նորա, եւ ինն օր կատարի :

Ամենասուրբ կոյսն Մարիամ աստուածածինն սքանչելի վարուք սրբութեամբ առաւելեալ քան զամենայն ոք, ըստ բանին Սողոմոնի . Բազում դստերք ստացան զմեծութիւն, բայց դու առաւել եղեր, աւետարանեցաւ ի Նազարեթ ի Գաբրիելէ :

Միահամուռ ամենայն ամք կենաց նորա վաթսուն ամ : Ի հնգետասան ամի ծնաւ զՓրկիչն աշխարհի եւ երեսուն եւ երեք ամ ցխաչելութիւն Փրկչին . յետ համբառնալոյ Փրկչին յերկինս երկոտասան ամ, որ եղեւ ի սկզբանէ * կենաց նորա մինչեւ ցհրաշալի փոխումն վաթսուն ամ : * B p. 78 a.

Եւ Յովսէփ քառասնամեայ էր՝ մինչ կոյսն յանձնեցաւ նմա, եւ յերեսուն եւ մի ամի կենարարին հանգեաւ ի Նազարեթ ի տան իւրում, եւ ապաստաւորէր սրբոյ կուսին Յակոբ արդարն ի Յովսեփայ յանձնեալ, զի եւ Յովսեփաւ նա հոգայր ծառայապէս հեզն եւ արդարն, մինչեւ ի Քրիստոսէ Յովհաննու յանձնեցաւ :

Եւ սուրբ կոյսն բազում չարչարանս կրեաց ի Կայիափայ եւ հալածանս ի Հրէից,

5 NAVASARD, 15 Août.

Précieuse et glorieuse dormition de notre très sainte reine et toujours vierge Marie. mère de Dieu, et fête solennelle et convocation pour sa bienheureuse Assomption, qui se célèbre durant neuf jours.

La très sainte vierge Marie, mère de Dieu, admirable de vie sainte en laquelle elle excella plus que toute autre créature, selon les paroles de Salomon : *Beaucoup de filles ont amassé des richesses, mais toi, tu les as toutes surpassées* [1], reçut l'annonciation de Gabriel à Nazareth.

Les années de sa vie en tout furent soixante. A l'âge de quinze ans, elle mit au monde le Sauveur de la terre. Il s'écoula trente-trois ans jusqu'au crucifiement du Sauveur, et douze ans après l'ascension du Sauveur au ciel, ce qui fait soixante ans du commencement * de sa vie à sa glorieuse Assomption. * B p. 78 a.

Joseph avait quarante ans lorsque la Vierge lui fut confiée et il s'éteignit dans sa maison de Nazareth en la trente et unième année du Sauveur. Jacques le juste, recommandé par Joseph, continua à avoir soin de la sainte Vierge, car lui, le juste et l'humble, servait la Vierge ensemble avec Joseph, jusqu'à ce qu'elle fût confiée par le Christ à Jean.

La sainte Vierge eut beaucoup de tourments à souffrir de Caïphe et de la persécution des Juifs, qui ne lui permettaient pas de se rendre ouvertement

1. Prov. xxxi, 29.

զի ոչ տային նմա գնալ ի գերեզմանն կալ յաղօթս, կամ ի Գեթսեմանի յայտնապէս կամ յայլ տեղիս տնօրինականս Փրկչին, բայց միայն գաղտնի :

Եւ ի սպանանել զեղբայրն Յովհաննու զՅակոբոս՝ երթեալ հուր հարին տանն յորում կայր սրբուհին, եւ շրջապատեալ հուրն զՀրեայսն կիզեաց արս եօթն, եւ զԿայիափա եւ զԱննա եւ զՂեւի քահանայապետս, եւ ոչ ինչ վնասեաց տանն, եւ երկուցեալք այլ ոչ եւս իշխէին համարձակել ի սուրբ անձն :

Իսկ յաւուր Մկրտութեան Տեառն խաժամուժ ամբոխն Հրէից գնացեալք հրոսակք ի Յորդանան ըմբռնել զՏիրամայրն եւ զՅովհաննէս, իսկ հրեշտակ Աստուծոյ անցոյց զնոսա անվնաս յայնկոյս գետոյն, եւ Հրեայքն անցանել կամեցեալ՝ արս քսան կորոյս Յորդանան :

Եւ յաւուր Համբարձմանն Տեառն ի լերինն Ձիթենեաց յախուռն քարամբք հասեալ Հրեայքն ի վերայ սրբուհւոյն, սատակեցին յինքեանց արս յիսուն քարավէժս :

Այլ զի զբազում հալածանս գրելով զՏիրամօրն՝ձանձրացուցի ընթեռնուլ, այլ ի բան Վերափոխմանն դարձցուք :

Ամենօրհնեալ աստուածածինն էր ի ճգնութիւնս եւ յաղօթս անդադար՝ յետ համբառնալոյ Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, եւ յորժամ հանդերձեալ էր փոխել ի
* B p. 78 b. մարմնաւոր կենցաղոյս, նախ քան * զերիս աւուրս էջ առ նա մեծ հրեշտակապետն Աստուծոյ Գաբրիէլ՝ որ եւ զյղութեան աւետիսն մատոյց, եւ ազդեաց նմա զփոխականն

au tombeau pour y prier ou à Gethsémani et autres lieux de l'incarnation du Sauveur, mais elle s'y rendait en secret.

Lorsque Jacques, le frère de Jean, fut tué, on mit le feu à la maison où se trouvait la sainte [Vierge]. Les flammes enveloppèrent les Juifs et en brûlèrent sept personnes et les grands prêtres Caïphe, Anne et Lévi, mais ne firent aucun dommage à la maison. Ils en eurent peur et n'osèrent plus toucher à sa sainte personne.

Le jour du Baptême du Seigneur la populace juive accourut en bandes au Jourdain pour se saisir de la mère du Seigneur et de Jean, mais l'ange de Dieu les transporta sains et saufs de l'autre côté du fleuve. Les Juifs ayant voulu traverser, le fleuve Jourdain fit périr vingt personnes.

Le jour de l'Ascension du Seigneur sur le mont des Oliviers, les Juifs arrivèrent en foule pour jeter des pierres sur la sainte [Vierge], mais ils tuèrent cinquante des leurs, précipités du haut du rocher.

Et comme la description de nombreuses persécutions de la mère du Seigneur pourrait rendre fastidieuse la lecture de ce récit, nous reviendrons au sujet de l'Assomption.

La mère de Dieu, qui est célébrée de tous, après l'Ascension de Notre-Seigneur Jésus-Christ, se livrait incessamment à la prière et à la vie ascétique, et
* B p. 78 b. lorsqu'elle fut sur le point d'être transportée de cette vie mortelle, *le grand archange de Dieu, Gabriel, celui qui avait annoncé sa conception, descendit vers

հրաման եթէ. Ժամ է առնուլ առ իս զմայր իմ, որով դու, ասէ, տիրուհի մի՛ երբէք ամբոխիր յայսոսիկ, այլ հանդերձ ուրախութեամբ ընկալ զբանս իմ, զի դու անմահ կեանս վերադառնալոց ես :

Զայն լուեալ աստուածամայրն՝ մեծապէս ցնծացաւ ուրախութեամբ յոյժ, զի փութայր երթալ առ որդին իւր կարօտութեամբ : Եւ կոչեաց զնա հրեշտակն ի լեառն Ձիթենեաց՝ ուր սովոր էր հանապազ երթալ առանձնանալ յաղօթս մտաւորաբար : Եւ յաղօթել նորա անդ երեւեցաւ հրեշտակն եւ խօսեցաւ յաղագս փոխադրելոյ նորա, եւ առ ի հաւաստացուցանել ետ նմա զբրաբիոնն, որ էր նման յոստս արմաւենեաց, նշանակ նորա ի դրախտէն Աստուծոյ երթալոյ :

Եւ Մարիամ յորժամ դարձաւ ի յարկս իւր, եկաց յաղօթս առ Աստուած եւ ասէ. Դու ինքնին խոստացար ինձ գալ եւ աւանդել զհոգիս իմ : Եւ եկն ձայն առ նա. Ոչ թողից զքեզ :

Եւ կոչեաց զազգականս եւ զդրացիս իւր եւ ասէ. Լուցէք զամենայն ջահս եւ զլամբարս եւ մնացէք առ իս զերիս աւուրս : Եւ յորժամ ժողովեցան՝ պատմեաց նոցա զմեծամեծսն Աստուծոյ եւ զգալուստ Տեառն ի փոխադրել զնա առ ինքն : Իսկ երջանիկ կանայքն որ ընդ նմա՝ իբրեւ լուան զփոխումն նորա առ յինքեանց ի յողբումն արկին զինքեանս, եւ ի ձայն աղիողորմ լալով աղաչէին ոչ թողուլ զինքեանս :

Եւ սրբուհին ասէր. Ոչ որբս զձեզ որպէս ասէք թողում, այլ եւ վասն ձեր եւ վասն

elle trois jours auparavant et lui notifia l'ordre du Seigneur : Il est temps que je prenne ma mère auprès de moi, et lui dit : Reine, ne te trouble pas à ce sujet, mais accueille avec joie mes paroles, car tu vas retourner à la vie immortelle.

A cette nouvelle, la mère de Dieu eut une joie immense, car elle avait hâte d'aller auprès de son fils, vers lequel elle aspirait. Et l'ange l'appela au mont des Oliviers, où elle avait l'habitude de se rendre tous les jours et de s'isoler en prière mentalement. Et tandis qu'elle y priait, l'ange lui apparut et lui parla de son transfert, et pour le lui assurer, il lui remit le trophée, qui était semblable à des branches de palmiers, comme un signe qu'il arrivait du paradis de Dieu.

Et lorsque Marie fut de retour chez elle, elle se mit à prier Dieu, en disant : Tu m'as promis de venir toi-même recevoir mon âme. Une voix se fit entendre qui lui dit : Je ne t'abandonnerai point.

Et elle appela ses parents et ses voisins et leur dit : Allumez tous les lustres et les lampes et restez avec moi pendant trois jours. Et lorsqu'ils furent assemblés, elle leur parla des grandeurs de Dieu et de l'avènement du Seigneur pour la transporter chez lui. Mais les bienheureuses femmes qui se trouvaient auprès d'elle, en entendant qu'elle allait être transportée du milieu d'elles, se laissèrent aller à un grand gémissement, et avec des cris déchirants et des larmes la prièrent de ne point les abandonner.

Et la très sainte leur disait : Je ne vous abandonnerai point comme des

ամենայն աշխարհի բարեխօսութեամբ իմով խնամակալ լինիմ ի փոխադրելն առ որդին իմ եւ Աստուած ։ Եւ զասացեալն ստուգեալ հաւաստացուցանէր առ ի դադարել նոցա յողբոցն, եւ բառնալ զտրտմութիւնն առ յինքեանց ։

* B p. 79 a. Եւ ահա եկն առժամայն եւ Յովհաննէս առաքեալն, եւ ողբալով ողջոյն * ետ, եւ մտին ի միասին ի սենեակն յորում կուսանքն սաղմոսէին եւ երգէին երգս օրհնութեան ։ Եւ սրբուհին հրամայեաց նմա զի զերկու հանդերձս իւր տացէ երկու այրի կանանց աղքատաց զորս սովորաբար միշտ կերակրէր ։

Եւ յայտնութեամբ հոգւոյն Աստուծոյ յանկարծակի ի ծագաց երկրի եկին հասին առաքեալքն ի տուն աստուածամօրն, զորս ելեալ առ դրանն ետես Յովհաննէս, եւ ողջոյն ետուն միմեանց ։ Էր ընդ նոսա եւ Դիոնեսիոս եւ Յերոթէոս եւ Տիմոթէոս եւ նոքա մտեալք առ սրբուհին երկիր պագին եւ օրհնեցին զնա ։ Նոյնպէս եւ նա փառաւորեաց զնոսա ։

Եւ օրհնեցին զԱստուած ընդ զարմանալի սքանչելիսն ժողովելոյ առաքելոցն եւ եցոյց նոցա զմահիճս իւր եւ զբրաբիոն արմաւենի ոստոյն, եւ հրամայեաց նոցա նստել ․ եւ ղամբարք եւ ջահք լուցեալ կային ։ Եւ այսպիսիս առ նա զարհուրանօք ասէին ․ Զքեզ տիրուհի տեսանելով կացեալ յաշխարհի, իբրեւ զնոյն ինքն զՏէրն մեր եւ զվարդապետն համարելով մխիթարէաք, եւ արդ տրտմութեամբ լնուս զմեզ ի քում փոխադրութեանդ ։ Զայս ասելով արտասուօք զմահիճսն թանային եւ զինքեանս ։

orphelines [1], ainsi que vous le dites, mais lorsque je serai transportée auprès de mon fils et Dieu, je serai, par mon intercession, votre tutrice et celle de toute la terre. Et elle leur prouvait ce qu'elle leur disait, pour faire cesser leurs gémissements et faire disparaître leur tristesse.

* B p. 79 a. Et voilà qu'arriva, aussitôt, l'apôtre Jean, qui la salua avec plainte; * ils pénétrèrent ensemble dans la pièce où les vierges psalmodiaient et chantaient des cantiques de bénédiction. Et la très sainte lui ordonna de remettre ses deux vêtements aux deux pauvres veuves qu'elle nourrissait ordinairement.

Tout à coup, sur révélation de l'esprit de Dieu, arrivèrent de tous les coins de la terre, à la maison de la mère de Dieu, les apôtres, que Jean, sorti à la porte, aperçut, et ils se saluèrent réciproquement. Avec eux se trouvaient Denys et Hiérothée et Timothée. Ils entrèrent eux aussi auprès de la très sainte, se prosternèrent devant elle et la bénirent. Elle les honora également.

Ils bénirent Dieu pour l'extraordinaire miracle d'avoir convoqué les apôtres, et elle leur montra sa couchette et le trophée de branches de palmiers et leur ordonna de s'asseoir. Les lampes et les lustres étaient allumés. Ils lui dirent avec force émotion : En te voyant, reine, vivante sur la terre, nous nous consolions en te considérant comme notre Seigneur lui-même et notre maître, et maintenant tu nous remplis de tristesse par ton transfert. Et en disant cela ils baignaient de leurs larmes la couchette et leur personne.

1. Jean, XIV, 18.

Յայնժամ եհաս եւ աստուածայինն Պօղոս, եւ անկեալ առ ոտս տիրուհւոյն երկիր պագանէր արտասուօք եւ բացեալ զբերան իւր բազում գովութիւնս նմա մատուցանէր եւ ասէր. Ուրախ լեր մայր կենաց եւ պատճառ իմոյ քարոզութեանս, որ թէպէտ եւ զորդին քո մարմնով ոչ տեսի, այլ ի քեզ նայելով՝ զնա համարէի տեսանել :

Իսկ արդ՝ հրաւիրեալ սրբուհին ի փոխումն առ որդին իւր, յայանեալ աւետարանչին Յովհաննու զփայտն կիփարիս յորմէ կենսաբեր խաչն եւ մեծաւ թախանձմամբ կերպաձեւէ զպատկեր տիրամօրն առ ի կենալ նշխար կենաց մերոց առ անձուկ սրտին իւրոյ յոյժ բաղձացեալ աւետարանչին :

Քանզի յետ համբառնալոյ Փրկչին * մերոյ նովաւ մխիթարէին աշակերտքն, զի զնոյն * B p. 79 b.
ինքն զսուրբ կոյսն տեսանելով որպէս զորդին իւր Քրիստոս ընդունէին : Նա եւ Պետրոս եւ Պօղոս բազում անգամ եկանէին յԵրուսաղէմ ի տեսանել զսուրբ տեղիսն եւ ի տեսութիւն խնկուհւոյ կուսին :

Արդ ժողովեալ աշակերտացն համագումար միաբանութեամբ ի յուղարկել զաստուածամայրն, խորհեալ այնուհետեւ Յովհաննու ընդ առաքեալսն աղաչելով զտիրամայրն իւրեանց դնել զփայտեղէն անօթն ի վերայ աստուածատիպ պատկերին իւրոյ եւ օրհնել զնա, եւ խնդրել ի Տեառնէ բարի առնել երկրի ի փոխմանն իւրոյ : Քանզի ախտ բորոտութեան մեծապէս ցասմամբ եւայր յերկրի բայց ի յԵրուսաղէմ առաւել եւս :

Եւ երթեալ Պօղոսի եւ Յովհաննու հանդերձ միաբան գնդին աղաչել զտիրամայրն

A ce moment arriva le divin Paul, qui, tombant aux pieds de la reine, se prosterna avec larmes, et ouvrant la bouche il lui présenta beaucoup de louanges en disant : Réjouis-toi, mère de la vie et la cause de ma prédication, car, bien que je n'aie pas vu ton fils en corps, en te voyant je croyais le voir.

Or, la très sainte [Vierge] étant invitée à être transportée auprès de son fils, l'évangéliste Jean, saisissant par inspiration une planchette de cyprès, dont été faite la Croix vivifiante, y dessina, sur de nombreuses supplications, les traits de la mère du Seigneur, pour qu'ils demeurassent comme une relique de celle qui est notre vie, si chère à son cœur et si souhaitée par l'évangéliste.

Car après l'Ascension de notre Sauveur, * c'est par elle que les disciples se * B p. 79 b.
consolaient, et en contemplant la sainte Vierge, ils l'acceptaient comme son fils le Christ. Même Pierre et Paul se rendaient souvent à Jérusalem pour visiter les lieux saints et rendre visite à la sainte Vierge.

Or, les disciples se trouvant convoqués au complet, pour les obsèques de la mère de Dieu, Jean se concerta avec les apôtres pour prier la mère du Seigneur de vouloir apposer la planchette de bois sur les traits divins de son visage et de la bénir, et de prier le Seigneur de combler la terre de ses bienfaits à l'occasion de son Assomption. Car la maladie de la lèpre faisait beaucoup de ravage dans le pays et en particulier à Jérusalem.

Paul et Jean avec tout le chœur [des apôtres] s'étant rendus auprès de la mère

խնդրեաց, ասէ Պօղոս յամենօրհնեալ կոյսն. Անարատ առագաստ աստուծոյ Բանին, աղաչեմք զքեզ ընկալ զփայտեղէն պատկերս զայս զնկարեալ ի Յովհաննէսէ ի սուրբ ձեռս քո եւ օրհնեա զսա, եւ տուր զսա նշան կենաց աշխարհի ։ Եւ աղաչեա զորդին քո, զԱստուածն մեր, բառնալ ի ձեռն այսր պատկերի զբորոտութիւն յորդւոց ի մարդկանէ որք ապաւինին ի քո բարեխօսութիւնդ ։ Աղաչեմք զքեզ տուր մեզ նշան զպատկերս զայս, որպէս միածին որդին քո որ զփայտ մահուն իւրոյ՝ անմահութեան գործարան ետ աշխարհի եւ գանձ կենաց եւ հալածիչ դիւաց ։ Եւ շնորհեա զի սա լիցի բժիշկ վիրաւորելոց եւ նշխար հաւատացելոց, եւ տեսանելով զսա որք փափագին տեսանել զքեզ, լցեալք եղիցին խնդրուածք իւրեանց ։

Յայնժամ առեալ ամենօրհնեալ տիրուհւոյն զպատկերն նկարեալ ի սուրբ ձեռս իւր եւ տարածեաց զաստուածընկալ բազուկս իւր յերկինս եւ ասէ. Տէր Աստուած ամենակալ հայր Տեառն իմոյ բարերարի, որ առաքեցեր զմիածին որդիդ քո վասն կենաց
* B p. 80 a. աշխարհի մարմնանալ * յանարժան աղախնոյս քո, որ կատարեաց ի մարմնի զգրեալսն օրինաց եւ մարգարէիցն ։ Աղաչեմ զքեզ այժմ եւ խնդրեմ ի Քէն բարձ Տէր զախտ բորոտութեան ի մարդկանէ ի ձեռն այսր նկարեալ պատկերիս, զզօրութիւն Երրորդութեանդ տպաւորելով ի սմա ի ձեռն իմոյ աղաչանացս եւ խնդրոյս ։ Որ բարձեր զյանցանս առաջին մարդոյն ի ձեռն միածնի որդւոյ քո Տեառն մերոյ եւ փրկչին Յիսուսի Քրիստոսի, որ կատարեաց ի մարմնի իւրում զկամս առաքողին Հօր, կատարեա եւ այժմ զխնդիր

du Seigneur pour la prier, Paul dit à la Vierge bénie par tous : Immaculé thalame du Verbe de Dieu, nous te supplions d'accepter cette image de bois, dessinée par Jean, en tes saintes mains, de la bénir et de nous la donner comme un signe de vie pour toute la terre. Prie ton fils, notre Dieu, de faire disparaître, par cette image, la lèpre des fils des hommes qui auront recours à ton intercession. Nous te prions, donne-nous cette image comme une enseigne, comme ton fils unique donna à toute la terre l'arbre de sa mort, en instrument d'immortalité, en trésor de vie et en signe persécuteur des démons. Accorde-la-nous comme un médecin pour les blessés, une relique pour les fidèles, pour qu'en la voyant ceux qui aspirent à te voir, aient leur vœu accompli.

Alors la reine bénie par tous, saisissant entre ses saintes mains l'image gravée et ayant étendu vers le ciel ses bras qui avaient reçu Dieu, dit : Seigneur Dieu tout-puissant, père de mon Seigneur bienfaiteur, toi qui as
* B p. 80 a. envoyé ton fils unique pour la vie du monde, prendre corps * dans ta servante indigne, qui accomplit en corps tout ce qui était écrit dans les lois et les prophéties. Je te prie maintenant et te supplie, Seigneur, de faire disparaître parmi les hommes la maladie de la lèpre, par cette image gravée, en lui imprimant la puissance de ta Trinité, par mes prières et mes supplications. Toi qui as fait disparaître la faute du premier homme par ton fils unique, notre Seigneur et rédempteur Jésus-Christ, qui accomplit en son corps la volonté de toi Père qui l'as envoyé, exauce maintenant la

տրանցս ընտրելոցս այսոցիկ, որ բանիւ քո առաքեցան ի փրկութիւն աշխարհի աւետարանել զԵրրորդութիւնդ սուրբ եւ քեզ Հօր եւ Որդւոյ եւ սուրբ Հոգւոյդ փառք յաւիտեանս :

Եւ ասացեալ առաքելոցն զամէնն, նոյնժամայն կամար լուսեղէն եկաց ի վերայ սրբուհւոյն եւ լոյս ամպեղէն խաչանման կաթեաց ի սուրբ պատկերն եւ եդեալ սրբուհւոյն զսուրբ պատկերն ի վերայ երեսաց իւրոց եւ թացեալ յորդասաստ արտասուօքն զոր հեղոյր առաջի Տեառն : Եւ առեալ առաքելոցն Պետրոսի եւ Պօղոսի զպատկերն ի ձեռաց սրբուհւոյն եւ ամենեքեան երկրպագեցին :

Իսկ սրբուհին Մարիամ ընդ առաւօտն ի ծագել արեգականն ել արտաքս եւ համբարձեալ զձեռս իւր յերկինս աղօթեաց առ Աստուած եւ դարձեալ եմուտ ի ներքս եւ հանգեաւ ի վերայ մահճացն : Եւ Պետրոս նստաւ ի սնարից կողմն բուրվառով խնկոց, եւ Յովհաննէս յանոտից, եւ այլ առաքեալքն շուրջ զմահճօքն եւ յողբս հանելով սըրբոցն արտասուօք :

Էին անդ եպիսկոպոսք Յակոբոս եղբայր Տեառն եւ Դիոնէսիոս Արիսպագացին, Յերոթէոս եւ Տիմոթէոս աշակերտք Պօղոսի, արթուն կային եւ հսկէին իւրաքանչիւր ոք ճրագաւ իւրով, զի ոչ գիտէին եթէ երբ գալոց էր Տէրն :

Եւ Մարիամ սկսաւ կատարել զխորհուրդ կատարման * կենացն : Եւ յերրորդ ժամու * A fol. 7 rº a.

17 Եւ Մարիամ սկսաւ կատարել զխորհուրդ կատարման կենացն] եւ հրաման տայր նոյն անարատ կոյսն ամենեցուն, բազմեցուցանել ի մահիճս զանարատ մարմինն՝ կերպարանելով զպէս եւ ախորժէր : Աղաչանս առնէր յաղագս բարեկարգութեան աշխարհի եւ խաղաղութեան ժողովրդեանն Աստուծոյ : Եւ այնպէս ի ձեռն օրհնութեանն կատարեաց եւ զնոյսն : *add.* B — կենացն] incipit A.

prière de ces hommes élus, qui sur ton ordre ont été envoyés, pour le salut de la terre, évangéliser ta sainte Trinité, et à toi, Père, et Fils et Saint-Esprit, gloire dans l'éternité.

Les apôtres ayant répondu : Amen; il se forma aussitôt une voûte lumineuse sur la très sainte, et une lumière nuageuse, en forme de croix, rayonna sur la sainte image. La très sainte [Vierge] apposa la sainte image sur sa figure et la baigna d'abondantes larmes qu'elle répandit devant le Seigneur. Les apôtres Pierre et Paul reçurent l'image des mains de la très sainte [Vierge] et tous se prosternèrent devant.

Le matin, au lever du soleil, sainte Marie sortit dehors, leva les bras au ciel, pria Dieu, rentra aussitôt et se reposa sur sa couchette. Pierre, avec l'encensoir et l'encens, prit place au chevet, Jean aux pieds du lit, et les autres apôtres se rangèrent tout autour de la couchette; les saints sanglotaient et versaient des larmes.

Il s'y trouva aussi des évêques : Jacques le frère du Seigneur et Denys l'Aréopagite, Hiérothée et Timothée, disciples de Paul, qui veillaient, chacun avec sa lumière, car ils ignoraient quand le Seigneur viendrait.

Et Marie commença à accomplir le mystère de la fin * de sa vie. A la troi- * A fol. 7 rº a.

եղեւ որոտումն եւ բուրեաց անուշահոտութիւն յոյժ եւ ամենեքեան ննջեցին բայց յառաքելոցն :

Եւ նոյնժամայն էջ Տէրն մեր յերկնից Միքայէլ հրեշտակապետաւն, եւ ողջոյն ետ առաքելոցն : Եւ տեսեալ զնա աստուածածինն փառս մատոյց անուան նորա որ կատարեաց զխոստումն իւր առ նա եւ այնպէս յանձնեաց զերիցս երանեալ հոգին իւր ի ձեռս Որդւոյն իւրոյ եւ Աստուծոյն մերոյ զուարթերես ոգւովք :

Եւ առեալ Տէրն մեր զհոգին ետ ի Միքայէլ հրեշտակապետն եւ ոչ ոք կարէր զփառս տեսութեան հոգւոյն պատմել, քանզի երեւեցաւ սպիտակ իբրեւ զլոյս, պատեալ որպէս ամբողջ մարդ առանց արու եւ իգի :

Ասէ Պետրոս . Տէր ով է ի մէնջ, որոյ հոգին այսպէս սպիտակ իցէ որպէս մօրդ քո Մարիամայ : Ասէ Տէրն . ո՛վ Պետրէ ամենայն հոգիք մարդկան այսպէս սպիտակ իցեն յառաջնումն, այլ մեղք սեւացունեն եւ մառախղով ծածկեն :

Եւ դարձեալ ասէ Տէրն ցՊետրոս . Երթիջիք ի ձախակողմն քաղաքիս եւ ի տապանին որ անդ իցէ, զգուշացարուք ամենայն առաքեալքդ եդեալ զմարմինդ Մարիամու եւ մի՛ որոշիք զերիս աւուրս :

* A fol. 7 r° b. Եւ զայս ասացեալ Տէրն, խօսեցաւ * Մարիամ առանց հոգւոյ ցՏէրն եւ ասէ. Յիշեա

1 որոտումն] որոտ B || 5 առ նա] եւ Միքայէլ երգէր զերգս օրհնութեան եւ այնպէս յանձնեաց *add.* B || 6 զուարթերես ոգւովք] զուարթ երեսօք . եւ Տէրն վերացաւ յերկինս : *add.* B || 7 եւ առեալ ... վերացաւ յերկինս *om.* B.

sième heure il se fit un grondement de tonnerre, et une forte odeur suave se répandit; tous s'endormirent à l'exception des apôtres.

Aussitôt notre Seigneur descendit du ciel accompagné de l'archange Michel et salua les apôtres. La mère de Dieu le voyant, rendit gloire à son nom pour avoir accompli sa promesse vis-à-vis d'elle, et rendit ainsi son âme, trois fois bienheureuse, entre les mains de son Fils et notre Dieu, le visage et l'esprit souriants.

Et notre Seigneur recevant l'âme la remit à l'archange Michel. Personne ne pouvait narrer la gloire de la vue de l'âme; car elle apparut blanche comme la lumière, enveloppée comme d'un corps humain entier, sans distinction de sexe.

Pierre s'écria : Seigneur, qui parmi nous aurait l'âme aussi blanche comme celle de ta mère Marie? Le Seigneur répondit : O Pierre! toute âme humaine est auparavant aussi blanche, mais les péchés la noircissent et l'enveloppent de brume.

Et le Seigneur dit encore à Pierre : Tu iras à gauche de la ville, et dans le tombeau qui s'y trouve, vous déposerez le corps de Marie, vous le garderez, vous tous apôtres, et vous ne vous éloignerez point pendant trois jours.

* A fol. 7 r° b. Après que le Seigneur eut dit cela, * Marie se mit à parler, sans âme, au Seigneur, et dit : Souviens-toi de moi, roi glorieux; souviens-toi de moi,

զիս թագաւոր փառաց, յիշեա զիս թագաւոր զի ստեղծուած եմ անարատ ձեռաց քոց, յիշեա զի անարատ պահեցի եւ զգուշութեամբ զտուեալն ինձ զանձ : Ասէ Տէրն . Ոչ թողից զքեզ ով գանձարան գանձի իմոյ : Եւ զայս ասացեալ Տէրն, վերացաւ յերկինս :

Եւ առաքեալքն բարձին զմարմինն աստուածածնին եդեալ ի վերայ զոստս բրաբիոնին : Եւ յորժամ տանէին լսէին ձայն երգոց հրեշտակաց, բայց զոք ոչ տեսանէին : Եւ Պետրոս սաղմոսէր . Յելանելն Իսրայէլի յԵգիպտոսէ, ալէլուիա :

Եւ սատանայ մոլորեցոյց զՀրէայսն, ելին ընդդէմ զի խորտակեսցեն զմահիճսն սուրբ մարմնովն Մարիամայ, եւ կալաւ զնոսա աներեւոյթաբար կուրութիւն եւ խաւարեցան աչք նոցա : Եւ մի ոմն ի քահանայիցն յանդգնաբար ձգեաց զձեռն իւր ի մահիճսն զի ի վայր ընկեսցէ զանարատ մարմինն սրբոյ կուսին . հատան ձեռքն յարմկացն եւ կախեցան զդագաղացն : Եւ նա զղջանալով աղաղակէր եւ աղաչէր զառաքեալսն եւ խոստովանէր զՄարիամ կոյս աստուածածին : Եւ Պետրոս առաքելովքն աղաչեցին զաստուածածինն եւ զծնեալն ի նմանէ զՏէրն մեր Յիսուս Քրիստոս, հասուցին զթի-

4-9 բարձին . . . մարմնով] ոմանք բարձին մահճօք զմարմին աստուածածնին ծածկեալք ամպով, զի միայն բարբառ նոցա լինէր լսելի, եդեալ ի վերայ զոստս բրաբիոնին, եւ ոմանք առաջի երթային ղամբարօք : Եւ յորժամ տանէին՝ լսէին ձայնս երգոց հրեշտակաց եւ բարբառ գերագոյն կարգացն ընդ այլ զօրս՝ բայց ոչ զոք տեսանէին : Եւ Պետրոս սաղմոսէր զօրհնութիւնս Եղմանն . Յելանելն Իսրայելի յԵգիպտոսէ . Ալէլուիա : Յորոց ի ձայնէն ոմանք յիշխանաց ամբոխին խռովէին, զորս եւ զնոսին խաղ սատանայ մոլորեցոյց զհրէայսն եւ ելին ընդդէմ զի խորտակեսցեն զմահիճսն եւ ընկեսցեն զսուրբ մարմինն Մարիամայ եւ կալաւ զնոսա B || 12 աստուածածին] եւ աղաչէր զՊետրոս ասելով . Յիշեա զիս Տէր՝ յորժամ աղախինն մատնէր զքեզ ի ժամ չարչարանացն Տեառն, եւ ծառայելով օգնեցի քեզ յայնմ վայրի : Եւ Պետրոս ընդ այլ առաքեալսն աղաչեցին *add.* B.

roi, qui suis la créature de tes mains pures; souviens-toi de moi qui ai conservé immaculé et avec égards le trésor que tu m'avais confié. Le Seigneur répondit : Je ne t'abandonnerai point, ô trésor de mon trésor. Et ce disant, le Seigneur monta au ciel.

Les apôtres enlevèrent le corps de la mère de Dieu, après y avoir posé dessus les branches du trophée. Et route, ils entendaient les voix de chant des anges, mais n'apercevaient personne. Et Pierre psalmodiait : *Lorsque Israël sortit d'Égypte, alleluia*[1].

Le démon induisit en erreur les Juifs qui s'avancèrent à leur rencontre pour briser la couchette avec le saint corps de Marie. Un aveuglement les saisit mystérieusement et leurs yeux s'obscurcirent. Un des prêtres ayant avancé audacieusement ses mains vers la couchette pour jeter à terre le corps immaculé de la sainte Vierge, ses mains se détachèrent des bras et restèrent suspendues au cercueil. Il s'en repentit, cria, implora les apôtres et confessa Marie, vierge et mère de Dieu. Pierre et les apôtres prièrent la sainte mère de Dieu et celui qui était né d'elle, Notre-Seigneur Jésus-Christ. Ils appro-

1. Ps. CXIII, 1.

A fol. 7 v° a. կունսն ի կախեալ ձեռսն եւ կցեցան ի տեղիս իւրեանց եւ ողջացաւ * այրն ։ Ետուն նմա ի յոստոց բրաբիոնին զի դիցէ ի խաւարեալ աչս Հրէիցն եւ որք հաւատացին բացան աչք իւրեանց ։

Եւ առաքեալքն եդին զմարմինն ի տապանին եւ ծածկեցին եւ պահեցին զերիս աւուրս որպէս պատուիրեաց նոցա Տէր եւ լսէին զերգս հրեշտակաց ի վերայ տապանին բայց զոք ոչ տեսանէին ։ Եւ յետ երից աւուրց դադարեցին հրեշտակքն յօրհնաբանութենէ ։

Եւ առաքեալն Բարդուղիմէոս ոչ ժամանեաց գալ ընդ այլ առաքեալսն ի թաղումն ։ Եհաս յետ երից աւուրց եւ աղաչեաց զայլ առաքեալսն զի արժանաւորեցուցեն եւ զնա տեսութեան եւ ողջունի պատուական եւ անբիծ եւ աստուածընկալ մարմնոյն Մարիամու ։ Եւ յորժամ բացին զտապանն վասն նորա, զմարմինն ոչ գտին բայց միայն զպատանսն, քանզի վերափոխեաց զնա ծնեալն ի նմանէ Քրիստոս Աստուած մեր ի տեղին ուր ինքն կամեցաւ եւ ինքն միայն գիտէ զտեղին ուր հոգին իցէ եւ են ի միասին հոգին եւ մարմինն յանմահական ի կեանսն ուր անպատում գեղեցկութիւնն եւ անտրտում ուրախութիւնն եւ բարեխօսէ վասն ամենայն աշխարհի մանաւանդ որ հաւատով կատարեն զօր վերափոխման նորա յերկրէ յերկինս ։ Եւ ամենայն եկեղեցիք

1 ձեռսն եւ] առժամայն *add.* B || 4 եդին] զմարմին նորա ի սուրբ տապանին *add.* B || 5 որպէս պատուիրեաց նոցա Տէր *om.* B || 8 առաքեալն Բարդուղիմէոս] ոմն մի յառաքելոցն B || 11 Մարիամու] Մարիամայ B — զմարմինն բայց միայն զպատանսն եւ մինչեւ ցայսօր ի փորուած վիմին կռածոյ գերեզմանն տեսանի եւ երկրպագի ունայն ի մարմնոյն ։ Քանզի վերափոխեաց զնա ծնեալն ի նմանէ Քրիստոս Աստուած մեր ի տեղին ուր ինքն կամեցաւ, միաւորեալ ի միասին հոգին եւ մարմինն ի յանմահական կեանսն ։ *add.* B.

chèrent ensuite les épaules des mains restées suspendues, elles se rejoignirent à leur place et * l'homme fut guéri. Ils lui donnèrent des rameaux du trophée pour les appliquer sur les yeux obscurcis des Juifs, et ceux qui crurent recouvrèrent la vue.

* A fol. 7 v° a.

Les apôtres déposèrent le corps dans le tombeau, le couvrirent et le gardèrent pendant trois jours, comme le Seigneur leur avait commandé, et ils entendaient les chants des anges sur le tombeau, mais n'apercevaient personne. Après trois jours les anges cessèrent de chanter les louanges.

L'apôtre Barthélemy n'était pas arrivé à temps comme les autres apôtres pour les obsèques. Il arriva trois jours après et pria les autres apôtres de le rendre digne, lui aussi, de voir et saluer le précieux et immaculé corps de Marie qui avait reçu Dieu en elle. Lorsqu'on eut ouvert le tombeau pour lui, ils n'y trouvèrent plus le corps mais seulement le linceul; car Celui qui était né d'elle, notre Dieu Christ, l'avait transportée à l'endroit où il lui avait plu, et lui seul connaît l'endroit où est l'âme, et là se trouvent réunis ensemble l'âme et le corps dans la vie éternelle, où est la beauté ineffable et la joie sans tristesse, et elle intercède pour toute la terre, surtout pour ceux qui célèbrent avec foi le jour

մեծաւ ուրախութեամբ տօնեն զօր հանգստեան նորա հաւատացեալք Քրիստոսի * Նաւասարդի Ե եւ Օգոստոսի ԺԵ : * A fol. 7 v° b.

Յորժամ ել ի տաճարէն աստուածածինն էր ամաց հնգետասանից եւ առ Յովսէփ ամիս չորս եւ եղեն աւետիքն ի հրեշտակապետէն. եւ յորժամ համբարձաւ Քրիստոս էր աստուածածին ամաց քառասուն եւ ութից եւ ի տանն Յովհաննու աստուածաբան աւետարանչին ամս մետասան. եւ յորժամ փոխեցաւ յերկրէ յերկինս յիսուն եւ ինն ամաց էր :

[B Ի սրբոյն Ներսիսէ Լամբրոնացւոյ : * — * B p. 81 a.

Ուր անպատում գեղեցկութիւնն է՝ եւ անտրտում ուրախութիւն : Ուր յաւէժ ցնծութիւնն է՝ եւ զուարճացելոցն գեղապարութիւն : Ուր ակումբ սերովբէիցն է՝ եւ պարք քերովբէիցն : Ուր բիւրք հրեշտակացն են՝ եւ եկեղեցիք անդրանկացն : Անդ՝ ուր երկնաւորքն երգեն. Սուրբ, սուրբ, սուրբ Տէր զօրութեանց, լի են ամենայն երկիր փառօք նորա : Եւ երկրաւորքն ընդ նոսա. Փրկութիւն Աստուծոյ մերոյ որ նստի յաթոռն Հօր եւ գառինն :

* Սա աստուածամայրն՝ որ ցանկայր տեսանել զՈրդին իւր յաթոռն Դաւթի, ետես զնա այսօր յաթոռն Դաւթի քառադիմի, եւ յանուն նորա կրկեալ ծունր երկնաւորացն եւ երկրաւորացս սեռք : Սա աստուածածինն՝ որ յուսահատութեան սրով խոցեցաւ ի — * B p. 81 b.

de son Assomption de la terre au ciel. Toutes les églises fêtent avec grande joie le jour de son repos, ainsi que les fidèles du Christ, le 5 Navasard, le 15 Août.

Lorsque la mère de Dieu sortit du temple elle avait quinze ans, elle resta auprès de Joseph quatre mois et reçut l'Annonciation de l'archange. Lorsque le Christ monta au ciel, la mère de Dieu avait quarante-huit ans. Elle resta dans la maison de l'évangéliste théologien Jean onze ans, et lorsqu'elle fut transportée de la terre au ciel elle avait cinquante-neuf ans.

[B [Homélie] de saint Nersès de Lambroun. * — * B p. 81 a.

Là, où est la beauté inénarrable et la joie sans tristesse; là, où est l'allégresse sans fin et les congrégations des bienheureux; là, où sont le concert des séraphins et les chœurs des chérubins; là, où se trouvent des myriades d'anges et les églises des premiers-nés. Là, où les célestes chantent : *Saint, Saint, Saint est le Seigneur des armées, toute la terre est remplie de sa gloire*[1]; et les terrestres avec eux : *Le salut est à notre Dieu qui est assis sur le trône du Père et à l'agneau*[2].

* La mère de Dieu qui aspirait à voir son Fils sur le trône de David, le vit aujourd'hui sur le trône de David à quatre faces, et à son nom plient le genou les genres des célestes et des terrestres. La mère de Dieu qui fut blessée — * B p. 81 b.

1. Isaïe, vi, 3. — 2. Apoc., vii, 10.

տարածել միածնի իւրոյ ի խաչին, եւս այսօր զնա գլուխ իշխանութեանց եւ պետութեանց երկնաւորացն եւ նստեալ ընդ աջմէ Հօր քահանայապետ եկեղեցւոյ քաւութեան :

Սա սուրբ կոյսն՝ որ մեծամեծ վշտօք նեղեցաւ յանօրէն հրէիցն յաղօթելն ի տեղիս չարչարանաց միածնին իւրոյ, այսօր պատուեալ պաշտեցաւ ի հրանիւթ բանակաց՝ եւ գովեցաւ ի լեզուաց հրեղինաց, եւ բազմեալ հանգեաւ ի խորանս՝ որոց գեղեցկութիւնն անճառ է բանի նիւթեղէնս լեզուաց :

Այսօր սպաս առեալ շուրջ զնովաւ թեւածօղեալ սերովբէք աղաղակեն ասելով. Օրհնեալ ես ամէնօրհնեալդ ի կանայս : Այսօր բարձեալ զնա ի վերայ բազկաց իւրեանց քերովբէքն փառաց հնչեն ցնծութեամբ. Օրհնեալ են փառք Տեառն ի տեղւոջ սրբութեան հանգստեան իւրոյ ի տաճարս նիւթեղէնս :

Այսօր ընդ առաջ ելեալ սորա զունդք հրեշտակաց երգեն օրհնութեամբ. Փառք ի բարձունս Աստուծոյ եւ յերկիր խաղաղութիւն ի մարդիկ հաճութիւն : Այսօր Գաբրիէլ զօրօք իւրովք սպասաւորեալ սուրբ կուսին ածէ ի գաւառն երկնից եւ ասէ. Ուրախ լեր բերկրեալ ի պատրաստեալդ հանգիստ եւ ի փառս միածնի քո : Այսօր ամփոփեալ քերովբէն զսուրն հրեղէն ճանապարհ առնէ սուրբ կուսին հպիլ ի ծառն կենաց :

Այսօր նախաստեղծն Ադամ նայեցեալ ընդ գեղապանծ վայելչութիւն դստեր իւր

par le glaive du désespoir, lorsqu'on étendit son Fils unique sur la croix, le vit aujourd'hui comme le chef des principautés et des puissances célestes[1], assis à la droite du Père, grand prêtre qui opère la réconciliation de l'église.

La sainte Vierge, qui fut affligée de grandes peines par les Juifs impies, lorsqu'elle priait sur les lieux de la passion de son Fils unique, fut honorée aujourd'hui et servie par les armées flamboyantes, et louangée par les langues de feu, elle reposa assise dans les tabernacles dont la beauté est indescriptible dans les termes des langues matérielles.

Aujourd'hui elle est entourée par les séraphins, qui se couvrent de leurs ailes et s'écrient en disant : *Tu es bénie la toute bénie entre les femmes*[2]. Les séraphins glorieux la soulèvent aujourd'hui dans leurs bras en chantant avec joie : *Bénie soit la gloire du Seigneur en ce lieu saint*[3] de son repos dans les temples matériels.

Aujourd'hui les chœurs des anges lui venant au-devant chantent avec bénédiction : *Gloire dans les hauteurs à Dieu et sur la terre paix aux hommes de bonne volonté*[4]. Aujourd'hui Gabriel avec ses armées se mettant au service de la sainte Vierge l'emporte dans les régions du ciel en disant : Réjouis-toi dans le repos qui t'est préparé, dans la gloire de ton fils unique. Aujourd'hui le chérubin rengainant son épée de feu livre passage à la sainte Vierge pour approcher de l'arbre de la vie.

Aujourd'hui le premier homme Adam contemplant la grande beauté de sa

1. Coloss., II, 10. — 2. Luc, I, 28. — 3. Ézéch., III, 12. — 4. Luc, II, 14.

ասէ. Սա է մայր ամենայն կենդանեաց : Այսօր Նախամայրն Եւայ ողջագուրէ զդուստր իւր, որ * եղեւ սահման եւ նահանջող երկանց եւ տրտմութեանց նորա : * B p. 82 a.

Այսօր Աբրահամ եւ Սառա գան ի համբոյր նորա, յորոյ զաւակն օրհնեցան ազգ ծննդոց նոցա : Այսօր ակն արկեալ Մովսէս ի սրբուհին եւ բարձեալ զձայն իւր ասէ. Ահա կոյսն զոր ոսկի սափորն իմ նշանակէր :

Այսօր ընթացից սորա առաջի Դաւիթ սաղմոսարանաւն հնչէ. Կացցես դշխոյ ընդ աջմէ թագաւորին ի հանդերձս ոսկեհուռս զարդարեալ եւ պաճուճեալ : Այսօր Սողոմոնի խրախոյս տուեալ օրիորդացն անմարմնոց ուսուցանէ ասել առ հարսնացեալս Աստուծոյ. Նմանութիւն ոսկւոյ արասցուք քեզ հանդերձ կիտուածովք արծաթոյ, մինչեւ արքայ ի գիրկս իւր ընկալցի զքեզ :

Այսօր Եսայի բարձրաբարբառ հնչէ հանդէպ սրբուհւոյս. Դու ես ծաղիկն ելեալ ի գաւազանէն Յեսսեայ, եւ կոյսն որ զԷմմանուէլն ծնաւ :

Այսօր Եզեկիէլ տեսեալ զընթացս սորա ընդ երկինս սլացեալ՝ նկատէ եւ ասէ. Այս է դուռն փակեալ ընդ որ եմուտ տէր Աստուածն Իսրայելի, եւ յայտնեցաւ յերկրի : Այսօր Զաքարիա ամբարձեալ զաչս իւր եւ տեսեալ զշքեղազարդ կոյսն՝ ցուցանէ. Սա է ձոյլ ոսկի աշտանակն՝ զոր երբեմն ես տեսի բարձող եօթնարփեան շնորհաց :

Այսօր ամլորդին ընդ առաջ եկեալ իւրոյ ազգականին, ի ձայն բարձր աղաղակէ

fille dit : C'est la mère de tous les vivants[1]. Aujourd'hui Ève la première mère embrasse sa fille qui * limita et diminua ses douleurs de l'enfantement et ses tristesses[2]. * B p. 82 a.

Aujourd'hui Abraham et Sarah viennent lui donner le baiser, car c'est en sa semence que furent bénies les générations de sa couche. Aujourd'hui Moïse contemplant la très sainte élève sa voix et s'écrie : Voici la Vierge que *mon vase d'or* désignait[3].

Aujourd'hui David, se rendant au-devant de sa course, psalmodie et dit : *Tu te tiendras reine à la droite du roi en vêtements tissus d'or, toute ornée et couverte de broderies*[4]. Aujourd'hui Salomon, encourageant les jeunes filles symboliques, enseigne à dire à la fiancée de Dieu : *Nous te ferons des chaînes d'or, marquetées d'argent, jusqu'à ce que le roi te reçoive dans ses bras*[5].

Aujourd'hui Isaïe s'écrie hautement à propos de la très sainte : *Tu es la fleur sortie de la tige de Jessé*[6] *et la Vierge qui enfanta Emmanuel*[7].

Aujourd'hui Ézéchiel, voyant sa course lancée à travers les cieux, contemple et dit : *C'est la porte fermée par laquelle entra le Seigneur le Dieu d'Israël,* qui s'est révélé à la terre[8]. Aujourd'hui Zacharie, élevant ses yeux et apercevant la très belle Vierge, la désigne : *C'est le candélabre tout d'or* que j'ai vu jadis, et qui soutenait les sept grâces[9].

Aujourd'hui le fils de la stérile, [Jean-Baptiste], venant au-devant de sa pa-

1. Genèse, III, 20. — 2. Genèse, III, 16. — 3. Exode, XVI, 33. — 4. Ps., XLVI, [hébr. XLV], 10. — 5. Cant., I, 10. — 6. Isaïe, XI, 1, 7, 14. — 7. Is., VII, 14. — 8. Ézéch., XXXXIV, 2. — 9. Zach., IV, 2.

գերգս մայրենի եւ ասէ. Օրհնեալ ես դու ի կանայս եւ օրհնեալ է պտուղ որովայնի քո, մայր Տեառն իմոյ եկեալ առ մեզ ի յերկինս ։

Այսօր երկոտասան գունդք առաքելոցն շուրջ զաստուածընկալ մարմնովն եղանակեն եւ ասեն. Արի Տէր ի հանգիստ քո դու եւ տապանակս այս ամբիծ՝ բնակարան սրբութեան աստուածութեանդ քո ։

* B p. 82 b. Այսօր կուսքն իմաստունք սպասաւորք վերափոխմանն կուսի՝ փարեն զտապանաւ մարմնոյն եւ ասեն. Երանի * է քեզ երանեալդ ի յազգաց ։

Այսօր եկեղեցիք Քրիստոսի ընդ տիեզերս հանդէս գումարեալ ի պատիւ աւուրս մեծի, երանի տան աստուածածնին ի զանազան շրթունս լեզուաց ։

Այսօր երկնայինք եւ երկրաւորք ի մի հանդէս պարու վերօրհնեն զծնօղն Աստուծոյ ։ Այսօր եւ մեք ի պատիւ փոխման տիրուհւոյ կուսին՝ խրախոյս ցնծութեան տացուք մեր ժողովոյ ։ Այսօր ժողովեալքս ի տաճար անուան մօր Տեառն խնկուհւոյ, երկրպագութեամբ կալցուք զնա միջնորդ փրկութեան մերոյ ։ Այսօր եղեալ ապաստան յորս պատուական կայցուք մաղթանօք աստուածածնին սրբոյ յանդիման ։

Ո՛վ մայր Աստուծոյ աստուածածին Մարիամ՝ հեզ եւ քաղցրալուր որոց առ քեզն յուսան ։ Ո՛վ պարծանք կուսից եւ փառք հրեշտակաց եկեղեցւոյ, որ միայն ես համարձակ եւ բարեխօս աշխարհի ։ Ո՛վ շտեմարան բարեաց եւ աղբիւր ողորմութեան որոց հաւատով

rente, crie à haute voix le cantique de sa mère et dit : *Tu es bénie entre les femmes et béni est le fruit de ton sein* [1], mère de mon Seigneur qui viens à nous au ciel.

Aujourd'hui les douze chœurs des apôtres, entourant le corps, qui reçut en lui Dieu, chantent et disent : *Lève-toi, Seigneur, pour entrer dans ton repos, toi et cette arche pure,* qui fut l'habitation de ta sainte divinité [2].

* B p. 82 b. Aujourd'hui les sages vierges, servantes [3] de l'Assomption de la Vierge, embrassent le tombeau du corps et disent : Gloire * à toi, qui es nommée bienheureuse par toutes les générations [4].

Aujourd'hui les églises du Christ répandues dans l'univers se convoquent en l'honneur de cette grande journée, et bénissent la mère de Dieu sur des bouches et des langues différentes.

Aujourd'hui les célestes et les terrestres, en un chœur unanime, bénissent la mère de Dieu. Aujourd'hui, nous aussi, réunissons-nous en une convocation joyeuse en l'honneur de l'Assomption de la reine Vierge. Aujourd'hui, réunis dans ce temple dédié au nom de la mère du Seigneur, prosternons-nous et prenons-la pour médiatrice de notre salut. Aujourd'hui, ayant recours, en cette précieuse journée, présentons-nous avec des cantiques à la sainte mère de Dieu.

O Mère de Dieu, Marie, douce et accueillante pour ceux qui espèrent en toi! O honneur des vierges, gloire des anges de l'église, qui seule es libre d'intercéder pour la terre! O dépôt de bienfaits et source de miséricorde

1. Luc, I, 42. — 2. Ps. CXXXI, 8. — 3. Matth., XXX, 2. — 4. Luc, I, 48.

սուրբ ոտիցդ քո կախեցան. քեզ սպասէ ժողովեալ այս հանդէս եւ առաջի Քո անկեալ զգթութիւնս հայցէ :

Դու սուրբ կոյս որ կայցես այսօր հուպ Երրորդութեան, խնդրեա եկեղեցւոյ զխաղաղութիւն եւ անձանց մերոց զփրկութիւն : Դու՛ տիրուհի որ համարձակդ ես առ միածին քո որդի, աղաչեա վասն արեամբ գնեալ իւրոյ հօտի՝ պահել ամբողջ զանդամս զանազան ի լրումն մարմնոյ ըստ հասակի. զեպիսկոպոսս յառաջնորդել, զքահանայս ի քաւել, զսարկաւագունս յուսուցանել, զժառանգաւորս ի դաստիարակել, զժողովուրդս ունկնդրութեամբ սոցին հետեւել :

Քեզ մաղթէ եկեղեցիս եւ անկեալ առաջի աղերսէ. խոնարհեաց յաղաչել զմիածին որդիդ քո վասն թագաւորաց հանդարտութեան, իշխանաց զուարթութեան, զինուորաց պատսպարութեան, քաղաքաց պահպանութեան, եւ որոց ի նոսա զանազան հասակաց խնամակալութեան :

Որպէս զի միաձայն երգով ի մի հանդէս * պարու տօնեսցուք քեզ՝ աստ եւ յանդրանկացն խորան, ի փառս ամենասուրբ Երրորդութեան Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ՝ այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից, ամէն : * B p. 83 b

Յայսմ աւուր նահատակութիւն սուրբ վկային Տարսիկիոսի :

Սուրբն Տարսիկիոս ընթերցող էր եւ ապալէթ [sic] եկեղեցւոյն Աստուծոյ Հռոմայ՝ անարատ վարուք եւ ուղիղ հաւատով : Եւ յաւուր միում բերէր զմարմինն Քրիստոսի ի

pour ceux qui tombent avec foi à tes pieds saints, c'est de toi qu'attend la grâce notre convocation, et, se prosternant devant toi, elle te la demande.

Toi, sainte Vierge, qui te tiens aujourd'hui près de la Trinité, demande la paix pour l'Église et le salut pour nos personnes. Toi, reine, qui as libre accès auprès de ton Fils unique, demande pour son troupeau, acheté par son sang, de préserver ses membres intacts jusqu'à la plénitude du corps selon l'âge : les évêques dans leur mission de conduire [le peuple], les prêtres dans celle de réconcilier, les diacres dans l'enseignement, les clercs dans l'éducation et les peuples dans l'obéissance à les suivre.

L'Église prosternée te prie et supplie, daigne prier ton fils unique pour la paix des rois, le bonheur des princes, l'abri des armées, la préservation des villes et la tutelle des personnes de différent âge qui s'y trouvent.

Afin que d'une voix unanime et en un * chœur unique nous puissions te fêter ici-bas et dans le temple des premiers-nés, en la gloire de la très sainte Trinité, du Père, du Fils et du Saint-Esprit, maintenant et toujours et dans les siècles des siècles. Amen. * B p. 83 a.

En ce même jour, martyre du saint martyr Tharsice.

Saint Tharsice était lecteur et acolyte de l'église de Dieu à Rome; d'une conduite sans tache et de foi orthodoxe. Un jour qu'il portait en secret le

ծածուկ, կալեալ զնա հեթանոսքն հարցին՝ եւ ոչ յայտնեաց զի մի անարգեսցեն զսուրբ խորհուրդն ։ Վասն որոյ հարին զնա քարամբք եւ գաւազանօք մինչեւ մեռաւ, եւ ոչ մատնեաց զսուրբ խորհուրդն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ ։]

Նաւասարդի Զ եւ Օգոստոսի ԺԶ ։ Տօն է փոխման ամենօրհնեալ աստուածածնի, եւ յայսմ աւուր Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ սուրբ եւ պատուական դաստառակին որ առ Աբգար ։

Թագաւորն Հայոց եւ Ասորոց Աբգար լուաւ ի հաւատարմաց իւրոց եթէ Քրիստոս յերկրին Հրէաստանի բազում բժշկութիւնս առնէ առանց դեղոց եւ արմատոց. զկուրաց աչս բանայ, զկաղս գնացուցանէ, զբորոտս սրբէ, զդեւս հանէ, զմեռեալս յարուցանէ, եդ ի միտ իւրում եթէ Աստուած է որ զայս գործէ ։ Գրեաց առ նա գիր աղաչանաց զի եկեալ բժշկեսցէ զնա, զի ախտացեալ էր մարմնով ։ Եւ առաքեաց զԱնանէ զհաւատարիմ իւր ընդ նմին եւ զՅոհաննէս նկարիչ եւ պատկերահան զի թէ ոչ գայցէ բերցեն նմա զպատկեր նորա ։

* A fol. 8 rº a. * Եւ երթեալ արանցն յԵրուսաղէմ հանդիպեցան այն աւուր որ Փրկիչն յաւանակաւ եմուտ յԵրուսաղէմ. եւ ծերքն եւ տղայքն յառաջ ելեալ ասէին. Ովսաննա օրհնեալ որ գաս յանուն Տեառն ։

4 եւ . . . Աբգար] եւ առաքումն ի Քրիստոսէ յԵդեսիա պատուական դաստառակին՝ յորում էր անձեռագործ պատկերն՝ առ Աբգար Թագաւոր Հայոց որով բժշկեցաւ ։ B || 9 առ նա] նմա B || 10 զի] քանզի յոյժ B || 11 զՅովհաննէս B — բերցեն] բերցէ B || 13 այն] յայնմ B || 14 յառաջ] ընդ առաջ B || 15 գաս] գա B.

corps du Christ, les païens le saisirent et l'interrogèrent, mais il ne dévoila rien, pour que le saint mystère ne fût pas insulté. Aussi ils le frappèrent à coup de pierres et de bâton jusqu'à ce qu'il en mourût, mais il ne livra point le saint mystère de notre Dieu le Christ.]

6 NAVASARD, **16 Août.**

Fête de l'Assomption de la mère de Dieu, glorifiée par tous,
et, en ce jour, de la sainte et précieuse image de notre Dieu Christ envoyée à Abgar.

Le roi d'Arménie et de Syrie, Abgar, ayant appris de ses gens fidèles que le Christ accomplissait, dans le pays des Juifs, beaucoup de guérisons sans médecines et sans racines, qu'il rendait la vue aux aveugles, faisait marcher les boiteux, guérissait les lépreux, chassait les démons, ressuscitait les morts, eut la conviction que c'était Dieu qui faisait cela. Il lui écrivit une lettre pour le prier de venir le guérir, car il avait une infirmité sur le corps. Et il envoya son fidèle Anané accompagné de Jean, peintre et dessinateur, pour que, dans le cas où il ne viendrait point, on lui apportât son image.

* A fol. 8 rº a * Ces hommes s'étant rendus à Jérusalem, y arrivèrent le jour où le Rédempteur, à dos d'âne, faisait son entrée à Jérusalem, et les vieillards et les enfants le précédant, criaient : Hosanna, béni qui viens au nom du Seigneur [1].

1. Jean, XII, 13.

Եւ ելեալ ի տաճարէն գնաց ի տուն Գամաղիելի ի ճաշ ։ Եւ դեսպանքն Աբգարու մատեան առ Փիլիպպոս եւ ասեն. Տէր, կամիմք զՅիսուս տեսանել ։ Եւ նորա առեալ զԱնդրէաս ընդ իւր, ետուն զթուղթն Աբգարու ։ Եւ Յիսուս ասէ. Եհաս ժամ զի փառաւորեսցի որդի մարդոյ ։ Եւ հրամայեաց Թումայի գրել թուղթ պատասխանի Աբգարու թէ. Փոքր ժամանակ սա կատարեմ զկամս հօր իմոյ եւ ապա վերացայց առ նա, եւ զմի յաշակերտաց իմոց առաքեցից բժշկել զքեզ ։

Իբրեւ ետես նկարիչն Յոհաննէս եթէ ոչ առ յանձն Յիսուս երթալ ընդ նոսա, սկսաւ նկարել զպատկեր նորա զի տարցէ Աբգարու ըստ հրամանին, զերիտասարդական պատկերն հասակի յորում էր Փրկիչն ։ Եւ դարձեալ հայեցեալ ի նա, տեսանէ զնա այր ծեր փառաւոր ։ Եւ թողեալ զառաջինն լի զարմացմամբ սկսաւ զծերունականն նկարել ։ Եւ դարձեալ հայեցեալ ի նա ետես պատանի գեղեցիկ. ապա գիտաց եթէ անհնարին է նմա առնուլ զհանգամանս պատկերի նորա ։

Եւ Յիսուս գիտացեալ զխորհուրդս նորա կոչեաց * զնա առ ինքն եւ զի լուացեալ էր զսուրբ եւ զամենալոյս երեսս իւր ջրով եւ կամէր զաստառակաւ մաքրել ։ Յորժամ արկ զկտաւն ոսկէթել զերեսօքն, նոյնժամայն տպաւորեցաւ ի նմա պատկերն տերունական, առանց դեղոց եւ արուեստից մարդկան, եւ ծալեալ զայն՝ ետ յԱնանէ եւ * A fol. 8 r° b.

1 տաճարէն] ի տանէն՝ գնացին B || 3 Աբգարու] թագաւորի *add.* B || 4 Թումայի] Թովմայի B || 5 փոքր] մի *add.* B || 8 պատկերն հասակի] հասակն B || 10 փառաւոր] փառաւորատես B || 12 նորա] եթող զնկարելն եւ կայր զարմացեալ *add.* B || 13 եւ զամենալոյս *om.* B || 15 արկ] ած B || 16 դեղոց] դեղոյ B.

Lorsqu'il sortit du temple, [le Seigneur] se rendit chez Gamaliel pour dîner. Les envoyés d'Abgar se présentèrent à Philippe et dirent : Seigneur, nous voudrions voir Jésus [1]. Il prit avec lui André, et ils lui remirent la lettre d'Abgar. Et Jésus dit : Le moment est arrivé pour que le Fils de l'homme soit glorifié [2], et il ordonna à Thomas d'écrire la lettre de réponse à Abgar : Il ne me reste que peu de temps pour accomplir la volonté de mon Père, et ensuite je monterai vers lui et enverrai un de mes disciples pour te guérir.

Lorsque Jean, le peintre, vit que Jésus n'avait pas accepté de se rendre avec eux, il se mit à peindre son portrait, pour le présenter à Abgar, selon son ordre; il peignait les traits de jeunesse, de l'âge dans lequel se trouvait le Rédempteur, mais l'ayant fixé de nouveau, il l'aperçut changé en un vieillard, d'une beauté remarquable. Et quittant les premiers traits, tout surpris, il se mit à peindre l'image de la vieillesse. L'ayant fixé de nouveau, il l'aperçut tout beau jeune homme. Alors il se rendit compte qu'il lui serait impossible de rendre les traits de son visage.

Jésus, qui connaissait sa pensée, l'appela *à lui, et comme il avait lavé, à l'eau, sa sainte figure toute lumineuse, il voulait l'essuyer avec une serviette; lorsqu'il eut appliqué la toile tissue d'or sur sa figure, les traits du Seigneur s'y imprimèrent aussitôt sans le concours de couleurs et d'art humain, * A fol. 8. r° b.

1. Jean, XII, 12, 20, 21, 22. — 2. Jean, XII, 23.

զնկերս նորա տանել Թագաւորին Աբգարու ։ Եւ նոքա առեալ խնդութեամբ եկին յՈւռհա եւ մինչ կամէին մտանել ի քաղաքն, թշնամիք ասպատակեցին ի դուռն քաղաքին ։ Եւ նոքա եդեալ զսուրբ պաստառակն ի մէջ երկուց աղիւսոց թրծելոց եւ պնդեալ ուժգին ընդ միմեանս՝ ընկեցին ի ջրհորն առ դուռս քաղաքին, եւ ինքեանք մտին ի քաղաքն, եւ փակեցաւ դուռն ։

Եւ մտեալ առաջի Թագաւորին ետուն զԹուղթն Յիսուսի եւ պատմեցին զամենայն եղեալսն ։ Եւ ուրախացեալ Աբգարու ի վաղիւն հրամայեաց ամենայն քաղաքին Եդեսիա ելանել ընդ նմա սպիտակ զգեստիւք եւ մոմեղինօք վառելովք եւ անուշահոտ խնկովք ։ Եւ երթեալ ի ջրհորն հանին զսուրբ կտաւն անտի ։ Եւ զմի յաղիւսոցն թողին անդէն ի ջրհորին՝ որ բազում բժշկութիւնս առնէ մինչեւ ցայսօր ։

Եւ դարձաւ Թագաւորն ցնծութեամբ ի քաղաքն եւ ուրախութեամբ եւ երգովք
*A fol. 8 v° a. նուագարանօք, եւ եդ Թագաւորն ի վերայ երեսաց զսուրբ պաստառակն * եւ բժշկեցաւ կէս մարմնոյ նորա եւ բուսաւ մազ աչացն եւ յօնացն, եւ ձայն նորա զօրացաւ ։ Եւ անկեալ յերկիր երկիր եպագ սուրբ պաստառակին եւ պատկերին Քրիստոսի եւ իբրեւ յԱստուած հաւատաց ի նա ։

Եւ տօն մեծ կարգեաց զօրն զայն զվեցն Նաւասարդին եւ մեծարեաց զԱնանէ եւ

2 յՈւռհայ B || 8 Եդեսեայ B — զգեստուք B || 9 հանին] անտի *add.* B || 10 ի ջրհորին] ի ջրհորն B || 11 երգովք] երգօք B || 12 եդ] եդեալ B — երեսաց] իւրոց *add.* B || 13 յօնացն] յօնիցն B || 14 սուրբ պաստառակին *om.* B || 16 զօրն զայն] որ վեց էր Նաւասարդի ամսոյ *add.* B.

et l'ayant pliée, il la remit à Anané et à ses compagnons pour l'emporter au roi Abgar. Ils la reçurent avec joie et retournèrent à Édesse [*Ouhra*]. Comme ils étaient pour pénétrer dans la ville, des ennemis envahirent la porte de la ville. Alors ils mirent la sainte image entre deux tuiles cuites et les ayant bien pressées l'une contre l'autre, ils les jetèrent dans un puits près de la porte de la ville, et eux ayant fait leur entrée en la ville, la porte se referma sur eux.

Ils se présentèrent au roi, lui remirent la lettre de Jésus et lui rendirent compte de tout ce qui s'était passé. Abgar, tout en joie, ordonna le lendemain à toute la ville d'Édesse de sortir avec lui, en habits blancs, avec des cierges allumés et de l'encens parfumé, et s'étant rendus au puits, ils en retirèrent la sainte toile. Ils laissèrent une des tuiles dans le puits, qui fait beaucoup de guérisons jusqu'aujourd'hui.

Et le roi revint à la ville, avec joie et allégresse, et aux sons d'instru-
A fol. 8 v° a. ments. Le roi apposa sur sa figure la sainte image, et * la moitié de son corps fut guérie, les cils et les sourcils repoussèrent, sa voix se fortifia. Et s'étant prosterné, il vénéra la sainte image du Christ. Il y crut comme à Dieu.

Il institua en ce jour une grande fête, le 6 Navasard. Il combla Anané et

զընկերս նորա յոյժ մեծութեամբ ։ Եւ կատարի տօնս այս ընդ տօնի վերափոխման սուրբ տիրամօրն ի փառս Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ յաւիտեան ։

Յայսմ աւուր վկայաբանութիւն Դիոմիտոսի բժշկի ։

Քրիստոսի վկայն սուրբն Դիոմիտոս էր ի Տարսոն քաղաքէն, արուեստիւ բժիշկ, յաւուրս կռապաշտ արքային Դիոկղետիանոսի ։ Առաջին հալածումն եղեւ քրիստոնէից ի Տրայանոսէ արքայէն եւ երկրորդ հալածումն եղեւ ի Դեկոսէ արքայէ եւ երրորդ հալածումն ի Դիոկղետիանոսէ արքայէ ։

Եւ սուրբն Դիոմիտոս թողեալ զՏարսոն քաղաքն գնաց ի Նիկիա եւ անուամբն Աստուծոյ բժշկէր զամենայն հիւանդս եւ մտանէր ի բանտս առ քրիստոնեայսն, մխիթարէր զնոսա եւ բժշկէր զամենայն հիւանդս եւ ողջացուցանէր զվէրս նոցա եւ քաջալերէր հաստատուն կեալ ի հաւատսն Քրիստոսի ։

Եւ ամենաչարն սատանայ արկեցոյց վասն նորա թագաւորին, եւ որպէս նորա հնազանդ եւ հրամանակատար առաքեաց * զօրականս զի տարցեն կապանօք զսուրբն ի Նիկիա քաղաքէն ի Նիկոմիդիա քաղաքն ։ * A fol. 8 v° b.

1 մեծութեամբ] մեծարանօք B — վերափոխման սուրբ *om.* B || 2 Քրիստոսի մերոյ *om.* B || 3 վկայաբանութիւն Դիոմիտոսի բժշկի] վկայութիւն Դիոմիդեայ բժշկապետի B || 4 սուրբն *om.* B — Դիոմիտոս] Դիոմիդոս B || 6 Դեկոսէ] Տրայանոսէ B — եւ երրորդ հալածումն եղեւ ի Դիոկղետիանոսէ արքայէն *om.* B || 9 մտանէր ի բանտս առ քրիստոնեայսն] մտեալ ի բանդն առ Քրիստոսի վկայսն B || 10 զամենայն հիւանդս եւ ողջացուցանէր *om.* B || 11 կեալ] կալ B || 14 Նիկոմիդիա] Նիկոմիդեա B.

ses compagnons de beaucoup de richesses. Cette fête se célèbre avec la fête de l'Assomption de la sainte mère de Dieu pour la gloire de notre Dieu Christ éternellement.

En ce jour martyre du médecin Diomède.

Le martyr du Christ saint Diomède [*Diomitos*] était de la ville de Tarse, de son état médecin, aux jours de l'empereur Dioclétien, l'idolâtre. La première persécution des Chrétiens eut lieu par l'empereur Trajan, la deuxième persécution par l'empereur Dèce et la troisième persécution par l'empereur Dioclétien.

Saint Diomède quitta la ville de Tarse et se rendit à Nicée. Il y guérissait, au nom de Dieu, tous les malades; entrait dans les prisons auprès des chrétiens, les consolait, soignait tous les malades, guérissait toutes leurs plaies et les encourageait à demeurer fermes dans la foi du Christ.

Le tout méchant satan excita l'empereur contre lui; il expédia des soldats, * comme exécuteurs obéissants, pour conduire le saint, chargé de chaînes, de la ville de Nicée à la ville de Nicomédie. * A fol. 8 v° b.

Իբրեւ կացին զնա ի տեղւոջն ուր սովոր էր կալ յաղօթս, անկեալ ի ծունկս եւ համբարձեալ զձեռս իւր յերկինս եւ աղօթեաց առ Աստուած. եւ մինչդեռ աղօթքն ի բերանն էր աւանդեաց զհոգին իւր առ Աստուած Օգոստոսի ԺԶ :

Եւ զօրականքն հատին զմեռեալ մարմնոյն զլուխն եւ առժամայն կուրացան եւ խաւարեալ աչօք տարան զգլուխն առ թագաւորն. եւ նա յոյժ զարմացաւ եւ հրամայեաց զօրականացն զի տարցեն զգլուխն եւ դիցեն ի մարմինն : Եւ յորժամ տարան, առժամայն բացան աչք նորանց եւ հաւատացին ի Քրիստոս. եւ այնուհետեւ համարձակութեամբ քարոզէին զմեծամեծս Աստուծոյ :

Եւ կին մի քրիստոնեայ Պետրոնեայ առ գաղտ զմարմին սրբոյ վկային Դիոմիդոսի եւ ի նոյն քաղաքին Նիկիա եդ պատուով ի տապանի եւ մինչեւ ցայսօր բազում նշանք լինին ի նշխարացն :

* B p. 84 b. [B * Ի սմին աւուր տօն է սրբոց վկայիցն՝ Թիրսու, Լեւկիու, Կորոնատու, եւ որոց զկնի նոցա, որք սրով եւ հրով մաշեալք ի հեթանոսացն կատարեցան, եւ զՔրիստոս ոչ ուրացան, որով եւ վկայական մահուամբ պսակեցան փառօք : Կատարի ժողով սոցա մերձ յԵլլենիանոն :]

1 ի ծունկս] իւր *add.* B || 2 համբարձեալ] համբարձ B || 3 Օգոստոսի ԺԶ] եւ Նաւասարդի Զ *add.* B || 4 կուրացան] կորուսին զլոյս աչաց իւրեանց B || 6 զգլուխն] հատեալ *add.* B || 9 Պետրոնեայ] անուն Պետրոնիա *add.* B — Դիոմիդոսի B || 10 եդ] եդիր B.

Lorsqu'ils l'arrêtèrent à l'endroit où [le saint] avait l'habitude de prier, il se mit à genoux, éleva ses bras au ciel et pria Dieu, et la prière encore sur les lèvres, il rendit l'âme à Dieu, le 16 Août.

Les soldats tranchèrent la tête du cadavre, mais furent aussitôt saisis de cécité; et, les yeux éteints, ils apportèrent la tête à l'empereur qui, très surpris, ordonna aux soldats de remporter la tête et de la remettre auprès du corps. Lorsqu'ils l'eurent rapportée, leurs yeux s'ouvrirent aussitôt et ils crurent au Christ. Ils prêchèrent avec hardiesse aux autres les merveilles de Dieu.

Une femme chrétienne de nom Petronia emporta secrètement le corps du saint martyr Diomède et le déposa avec honneur dans un tombeau dans la même ville de Nicée et jusqu'aujourd'hui il s'y accomplit beaucoup de miracles par les restes.

* B p. 84 b. [B * En ce même jour, fête des saints martyrs Thyrse, Leucius, Coronat et ceux qui les suivirent et qui subirent la mort par le glaive et les flammes des païens, et ne renièrent point le Christ et furent couronnés de gloire par la mort des martyrs. Leur service commémoratif a lieu près d'Hellénianon.]

Նաւասարդի Է եւ Օգոստոսի ԺԷ ։ Վերստին տօն ննջման ամենօրհնեալ աստուածածնին եւ վկայաբանութիւն Միւռոնայ քահանայի ։

Յաւուրս Դեկոսի անօրէն արքային էր սուրբն Միւռոն քահանայն ։ Եւ յաւուր ծննդեանն Քրիստոսի գնաց անօրէն իշխանն Անտիպատրոս * յեկեղեցին ի հալածել զքրիստոնեայս . եւ ընդդէմ ելեալ Միւռոն քահանայն դարձոյց անարգանօք, եւ քաջալերեաց զքրիստոնեայսն ։ Եւ բարկացեալ իշխանին հրամայեաց կախել զնա եւ քերել զմարմինն եւ բորբոքեցին հնոց եւ ելանէր բոցն յիսուն կանգուն . ընկեցին անդ զսուրբն Միւռոն ։ Եւ էր ի մէջ հնոցին ի հանգստեան որպէս ի տաճարի, եւ ելանէր բոցն ի հնոցէն եւ այրէր զբազումս յանհաւատից ։ * A fol. 9 r° a.

Եւ եսես իշխանն արս կանգնեալս ի մէջ հնոցին ընդ սրբոյն Միւռոնայ եւ էին երեսք իւրեանց պայծառ քան զարեգակն ։ Եւ ելեալ սուրբն ի հնոցէ զուարթ երեսօք եւ կացեալ առաջի իշխանին եւ քարոզէր ամենեցուն զանուն Տեառն Յիսուսի եւ զյաւիտենական թագաւորութիւն իւր . եւ յամօթ արար զիշխանն ։ Եւ հանին փոկ ի թիկանցն

2 քահանայի] քահանայավկայի B || 3 անօրէն] ամբարիշտ B — քահանայն] մեծ եւ սքանչելի գործովք պայծառացեալ յաշխարհին Աքայեցւոց *add.* B || 6 քերել] քերեցին B || 7 հնոց] հուր B — եւ ելանէր բոցն յիսուն կանգուն *om.* B || 8 ի հանգստեան *om.* B || 8-11 եւ ելանէր ... զարեգակն *om.* B || 11 Եւ ելեալ] ի հնոցէն անվնաս զօրութեամբն Քրիստոսի *add.* B || 13 եւ յամօթ արար] եւ զամօթի հարու իշխանն եւ հրամայեաց եւ հանին B.

7 NAVASARD, 17 Août.

De nouveau fête de la dormition de la mère de Dieu glorifiée de tous, et martyre du prêtre Miron.

Le saint prêtre Miron vivait au temps de l'empereur Dèce, l'impie. Le jour de la naissance du Christ, le président Antipater, l'impie, * se rendit à l'église pour en chasser les chrétiens. Le prêtre Miron alla à sa rencontre, lui fit rebrousser chemin avec insultes et encouragea les chrétiens. Le président indigné ordonna de le pendre, de déchirer son corps; on alluma ensuite une fournaise, dont les flammes montaient à cinquante aunes, et on y jeta saint Miron. Il se trouva à son aise dans la fournaise comme dans un temple, dont les flammes sortirent et brûlèrent beaucoup d'infidèles. * A fol. 9 r° a.

Le président aperçut des personnes debout dans la fournaise avec saint Miron, et leurs visages étaient plus resplendissants que le soleil. Le saint sortit des flammes avec une mine joyeuse et, se présentant devant le président, prêcha à tous le nom du Seigneur Jésus et son royaume éternel. Il rem-

մինչև ի ներբանս ոտից, զոր առեալ սրբոյն ի ձեռս իւր ձգեաց յերեսս իշխանին :

Եւ դարձեալ միւսանգամ նեղեցին զնա զոհել կռոցն եւ ամենևին ոչ լուաւ . բերեցին դարձեալ զվէրս վիրացն . եւ ձայն եղև յերկնից եւ զօրացոյց զնա : Ընկեցին զնա առաջի մատակ առիւծի, եւ խօսեցաւ առիւծն մարդկային բարբառով եւ յանդիմանեաց զանաստուած մոլորութիւն կռապաշտիցն :

* A fol. 9 r° b. Իսկ դատաւորն Միւռոն * տարեալ կապանօք ի Կիզիկոն առ բդեշխ քաղաքին եւ զգազանսն սպանին եւ անդ հատին զգլուխ նորա Օգոստոսի ԺԷ :

* B p. 85 a. [B * Վերափոխման տօն է ննջմանն աստուածածնին՝ ամենօրհնեալ Տիրուհւոյն մերոյ :

Եղեն յայսմ աւուր սքանչելագործութիւնք սրբոյ աստուածածնին, քանզի փրկեցաւ քաղաքն թագաւորական ի սկիզբն թագաւորութեան Լեւոնի Իսաւրոյ : Եկեալ բազմութիւնք Հագարացւոց հազար եւ ինն հարիւր նաւօք առնուլ զքաղաքն եւ հայհոյէին զաստուածածինն : Իսկ քաղաքացիքն յանկարութիւն անկեալք զամենասուրբ աստուածածինն աղաչէին, եւ նա լուաւ գթածաբար, որ եւ արագ զՀագարացիսն նաւօքն ի խորս ընկղմեաց ի ծովն :

Եւ զայն որ ի վերայ բարձր փայտին ելեալ առաջնորդ նոցա եւ գոչէր զհայհոյականս նոցին աղօթան՝ կործանեաց, եւ զորս ընդ Բուլղարացիսն գային երկու բիւր հագարացիս՝

1 զոր առեալ սրբոյն ի ձեռս իւր ձգեաց յերեսս իշխանին *om.* B || 2 դարձեալ *om.* B || 3 եւ ձայն եղեւ յերկնից եւ զօրացոյց զնա *om.* B || 4 առաջի] արջոյ եւ մատակ առիւծոյ եւ ոչ վնասեցին նմա, հրամայեաց եւ զգազանսն սպանին *add.* B || 4-5 եւ խօսեցաւ ... կռապաշտիցն : *om.* B || 6 տարեալ] արձակեաց — բդեշխ] բդեաշխ B || 7 եւ զգազանսն սպանին *om.* B — Օգոստոսի ԺԷ] եւ Նաւասարդի Է *add.* B.

plit le président de confusion. On lui enleva la peau du dos jusqu'à la plante des pieds, que le saint, saisissant de la main, jeta à la figure du président.

On le força de nouveau à immoler aux idoles, mais il ne voulut rien entendre. On rouvrit alors les plaies des blessures et une voix du ciel le réconforta. On le jeta devant une lionne et la lionne d'une voix humaine parla et blâma l'erreur athée des idolâtres.

* A fol. 9 r° b. Le président envoya saint Miron * chargé de chaînes à Cyzique au proconsul de la ville, on tua les bêtes fauves, et on y trancha la tête [du saint] le 17 Août.

* B p. 85 a. [B * Encore fête de la dormition de la mère de Dieu, notre reine glorifiée par tous.

Il y eut en ce jour des miracles de la sainte mère de Dieu, car la ville royale fut sauvée au commencement du règne de Léon l'Isaurien. Une multitude de Sarrasins attaquèrent la ville avec mille neuf cents bateaux en blasphémant la mère de Dieu. Les habitants réduits à l'impuissance eurent recours à la très sainte Mère de Dieu; elle les exauça charitablement, et engloutit rapidement les Sarrasins avec leurs navires au fond de la mer.

Elle anéantit leur guide, qui, monté sur un long mât, exhalait leur prière de blasphème; elle défit les Sarrasins au nombre de vingt mille qui arrivaient

կոտորեալ, եւ զայլ ամենայն նաւսն այսր եւ անդր ցրուեալ, որք ի սովոյ վտանգ անկեալ՝ զմարմինս մարդկան եւ իշոյ եւ սողնոց ուտէին ։ Եւ այնպէս օգնականութեամբ տիրուհւոյն փրկեցան քաղաքացիքն, որք հաւատով եւ պատկառանօք զնա աղաչէին ։

Իսկ առաջնորդ Հագարացւոցն տեսեալ անգործ լեալ զձեռնարկութիւնն իւրեանց, աղաչանօք խնդրեաց մտանել եւ տեսանել զքաղաքն ։ Եւ իբրեւ եկեալ ոչ կարէր մտանել, ի վեր հայեցեալ ետես ի վերայ դրանն զպատկեր աստուածածնին եւ ծանեաւ զի նա ոչ թոյլ տայր նմա մտանել ի ներքս, վասն որոյ իջեալ ի ձիոյն եւ երկրպագեալ եմուտ հետեւակ ի քաղաքն տապալեալ ի գոռոզութենէն ։]

Նաւասարդ Ը եւ Օգոստոս ԺԸ ։ Տօն ննջման Աստուածածնին եւ վկայաբանութիւն սրբոյն Ստեփաննոսի Ուլնեցւոյն եւ ընկերացն նորա ։

Վկայն Քրիստոսի սուրբն Ստեփաննոս էր ի ժամանակս ուրացողին Յուլիանոսի ։ Եւ էր ի թագստի ի լերինն ։ Եւ հովիւ մի տեսեալ զնոսա մատնեաց դատաւորի Սոկրատայ եւ առժամայն դիւահարեալ մեռաւ ։ Եւ սուրբքն կացեալ առաջի դատաւորին

9 վկայաբանութիւն] վկայութիւն սրբոյն Ստեփաննոսի Ուլնեցւոյն եւ որոց ընդ նմա բազմութեան վկայիցն *add.* B || 12 թագստի] թաքստի B — ի լերինն] որ մերձ է ի գիւղն որ այժմ Կայնչի կոչի *add.* B — Սոկրատեայ B.

avec les Bulgares; elle dispersa par-ci par-là tous les autres navires qui, réduits à une grande famine, se nourrirent de cadavres des hommes, des ânes et des reptiles. Les habitants de la ville furent ainsi sauvés par l'aide de la Reine, eux qui la prièrent avec une foi suppliante.

Quant au chef des Sarrasins, voyant leur entreprise échouée, il pria avec instance de pouvoir entrer et voir la ville. Lorsqu'il fut près [de la ville] mais ne pouvait y pénétrer, il leva les yeux et aperçut au-dessus de la porte l'image de la mère de Dieu; il reconnut aussitôt que c'est Elle qui lui en empêchait l'entrée, c'est pourquoi il descendit de cheval et, se prosternant, entra à pied dans la ville, humilié dans son orgueil.]

8 NAVASARD, 18 Août.

Fête de la dormition de la mère de Dieu et martyre de saint Étienne Oulnetsi et de ses compagnons.

Le martyr du Christ saint Étienne vivait aux jours de Julien l'Apostat. Il se tenait caché dans la montagne. Un berger les ayant aperçus [lui et ses compagnons], les dénonça au juge Socrate; mais il mourut aussitôt possédé du démon. Les saints mis en présence du juge confessèrent avec hardiesse le

խոստովանեցան զՔրիստոս համարձակութեամբ. եւ դատաւորն տանջեաց զնոսա խստագոյնս եւ ոչ հաւանեցան կամացն նորա ։ Ապա հրամայեաց զմայրն Ստեփաննոսի հրով այրել. եւ զսուրբն Ստեփաննոս այլ ընկերօքն սրով սպանանել եւ այնպէս բարի խոստովանութեամբ կատարեցան ի Քրիստոս Օգոստոսի ԺԸ, Նաւասարդի Ը ։

Ի սմին աւուր վկայաբանութիւն սրբոցն Լաւրիոսի եւ Փլորիոսի ։

Փառաւորեալ վկայքն Քրիստոսի Լաւրիոս եւ Փլորիոս երկուորեակ եղբարք էին, ի մի արգանդէ, ի միում աւուր ծնեալք եւ էին արուեստիւ քարահատք, աշակերտք լեալ սրբոց մարտիրոսացն Պրոկղի եւ Մաքսիմեայ ։

* A fol. 9 v° a. Եւ յետ բարի * կատարման վարդապետացն իւրեանց ելեալ ի Բիւզանդիոյ, գնացին ի գաւառն Դարդանիայ ի քաղաքն Ուլպիայ, յերկիրն Իլիւրիկոյ. եւ վաստակէին անդ զգործս քարահատութեան առ դատաւորն Լիկիոնի ։ Եւ Լիկինոս որդին Եղպիդիայ թագուհւոյն առաքեաց թուղթ առ Լիկիոն դատաւորն եւ առաքել զսուրբսն առ ինքն զի շինեսցեն նմա տաճար կռոցն ։ Եւ յորժամ գնացին եւ եւտես զնոսա ուրախ եղեւ յոյժ եւ ետ նոցա հարիւր դահեկան եւ քառասուն գործաւոր ծառայական. եցոյց եւ

2 եւ] այնպէս *add.* B — զմայրն Ստեփաննոսի] այլ կատանօքն ի հուր այրել *add.* B || 5 վկայաբանութիւն] վկայութիւն Լաւրոսի եւ Փլորոսի եւ որոց ընդ նոսա վկայից սրբոց *add.* B || 6 Քրիստոսի *om.* B — երկուորեակ] եղբարք էին երկուորեակք B || 7 արուեստիւ] արուեստաւոր B || 10 Ուլպիայ] Ուլպիանեայ B || 11 Լիկիոնի] Լիկինի B — Եղպիդիայ] Ելպիդիայ B || 12 Լիկիոն] Լիկոն B || 14 գործաւոր] գործօնեայ B.

Christ. Le juge les fit cruellement torturer; mais ils ne s'inclinèrent pas devant sa volonté. Alors il ordonna de passer par le feu la mère d'Étienne, et de tuer par le glaive Étienne et ses compagnons. Ils moururent ainsi en bonne profession de foi en le Christ le 18 Août, 8 Navasard.

En ce même jour martyre des saints Laurus et Florus.

Les glorieux martyrs du Christ Laurus et Florus étaient deux frères jumeaux, de même mère, nés le même jour. Ils étaient de leur métier tailleurs de pierres, disciples des saints martyrs Proclus et Maximus.

* A fol. 9 v° a. Après la bonne * mort de leurs maîtres, ils quittèrent la ville de Byzance et se rendirent dans la région de Dardania, dans la ville d'Ulpiana, dans le pays d'Illyrie, et y pratiquèrent leur métier de tailleurs de pierres auprès du juge Lycion. Licinius, le fils de l'impératrice Elpidia, envoya une lettre au juge Lycion demandant les saints auprès de lui, pour lui construire un temple d'idoles. Lorsqu'ils s'y rendirent, il fut pris d'une grande joie en les voyant, leur donna cent écus et mit à leur service quarante ouvriers. Il leur indiqua et traça l'emplacement appelé Kharie. Quant aux saints, ce qu'ils recevaient de

նշանեաց զտեղին որ կոչի Խարիէ : Իսկ սուրբքն զվարձսն զոր առնէին եւ զռոճիկսն բաշխէին աղքատաց եւ զգիշերն աղօթէին առ Աստուած անհանգիստ :

Եւ յորժամ սկսան հատանել զվէմս, դիւրաւ եւ փութով գործն կատարէր, քանզի Աստուած գործակից էր նոցա : Եւ ի միում աւուր մինչդեռ հատանէին զմարմարիոնն, ոստեաւ փոքր քար եւ հարաւ յակն Անաստասայ, որդւոյ քրմի կռոցն եւ խաւարեցոյց զնա : Գնաց հայրն նորա եւ գաւազանօք յոյժ զան եհար զսուրբսն. եւ գնաց առ Լիկինոս չարախօսեաց զնոսա, եթէ կամաւորութեամբ կուրացուցին զորդին իմ :

Կոչեաց զնոսա Լիկինիոս եւ հարցանէր եւ նոքա ասեն. Եթէ ակամայ եւ ո՛չ կամաւ եղեւ. արդ տացէ ի մեզ զորդին իւր եւ մեք անուամբն Տեառն բժշկեմք * զորդին իւր : * A fol. 9 vº b. Ասէ Լիկինոս ցքուրմ. ոչ է պարտ քահանայի կռոց ստել խօսել կամ հարկանել եւ զրպարտել զոք եւ դու զսուտ բարբառեցար, արժան էր փոխանակ նոցա ձաղկել զքեզ :

Իսկ զսուրբսն անպատապարտս արձակեաց : Եւ երթեալ սրբոցն աղօթելով վաստակէին զգործս իւրեանց : Եւ յերեկոյին երթեալ առ որդի քրմին եդին ձեռն ի վերայ աչացն անուանելով զանուն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ արարեալ զնշան սրբոյ խաչին ողջացաւ առժամայն :

Եւ յորժամ շինեցաւ տաճարն եւ կանգնեցաւ բագին, առին սուրբքն զաղքատսն զոր կերակրեցին, գնացին ի տաճարն եւ արարին զտօն Յայտնութեան Տեառն : Եւ

3 փութով] փոյթ B || 5 Անաստասայ] Անաստասեայ B || 8 Լիկինիոս] Լիկինոս B || 9 բժշկեմք զորդին իւր] բժշկեսցուք զակն նորա B || 10 ստել] ստութեամբ B || 15 ողջացաւ] բացաւ B || 16 կանգնեցաւ բագին] կանգնեցին բագինս B.

rétribution et de pension ils le distribuaient aux pauvres et passaient les nuits à prier Dieu sans repos.

Lorsqu'ils eurent commencé à tailler les pierres, l'œuvre avança aisément et rapidement, car Dieu aidait à leur œuvre. Un jour qu'ils taillaient du marbre, une parcelle en jaillit et alla toucher l'œil d'Anastasius, fils d'un prêtre des idoles, et l'obscurcit. Son père arriva et assomma de coups de bâton les saints. Il alla trouver ensuite Licinius et les accusa d'avoir, avec préméditation, rendu aveugle son fils.

Licinius les fit venir et les interrogea. Ils lui dirent : L'accident est arrivé malgré nous et sans le vouloir, qu'il nous présente * son fils et nous le guérirons au nom du Seigneur. Licinius dit au prêtre : Il ne convient pas à un prêtre d'idoles de dire des mensonges, de frapper ou de calomnier qui que ce soit, et comme tu as menti, je devrais, à leur place, te flageller. * A fol. 9 vº b.

Il remit en liberté les saints, qui s'en allèrent travailler, en priant, à leur œuvre. Le soir, ils allèrent trouver le fils du prêtre, imposèrent leur main sur les yeux en invoquant le nom de notre Seigneur Jésus-Christ, firent le signe de la sainte croix, et il fut guéri aussitôt.

Lorsque le temple fut achevé et l'autel érigé, les saints prirent avec eux les pauvres qu'ils avaient nourris, se rendirent au temple, y célébrèrent la fête

արկեալ պարան ի պարանոց կռոցն կործանեցին եւ սկսան պաշտել, ունելով խաչս ի ձեռս իւրեանց եւ ասէին. Փառք քեզ Տէր Աստուած, առաքելոց պարծանք, մարտիրոսաց ցնծութիւն, որոց քաղցրութիւնն է համագոյ Երրորդութիւնդ ։

Եւ յորժամ լուաւ Լիկինոս բարկացաւ յոյժ եւ հրամայեաց ի մեծ գուբ հուր արկանել եւ ընկենուլ անդ զաղքատսն ։ Եւ յորժամ տարան զնոսա ի տեղին, աղաչեցին սուրբքն վասն նոցա զԱստուած եւ նախ քան զընկենուլն նոցա ի հուրն, աւանդեցին զհոգիս իւրեանց ։

A fol. 10 rº a. Եւ զսուրբսն կապեցին ի սայլսն եւ ձաղկեցին * ուժգին եւ կապանօք յուղարկեցին առ Լիկոն առ որում էին յառաջագոյն. եւ Լիկինոս որդնալից լեալ սատակեցաւ ։

Եւ Լիկոն դատաւորն հրամայեաց փորել գուբ մեծ զի արկցեն անդ զսուրբսն. եւ նոքա աղօթեցին այսպէս. Փրկիչ եւ համագործող ամենայնի, որ իշխանդ ես կենաց եւ մահու, ընկալ զհոգիս մեր եւ հանգո յերկիցս երանեալ հանգիստն, յորում կցեն վարդապետքն մեր, քո սուրբ վկայքն Պրոկղոս եւ Մաքսիմոս, եւ պահեա զմարմինս մեր մինչեւ ի ժամանակս քրիստոնէութեան, եւ որք յիշեն զմեզ յաղօթս իւրեանց լուր վաղվաղակի խնդրուածոց նոցա եւ դարձո զքաղաքս զայս ի գիտութիւն ճշմարտութեան ։ Եւ եղեւ ձայն առ նոսա եւ զօրացոյց զնոսա եւ խոստացաւ կատարել զխնդրուածս նոցա եւ

1 պարան ի պարանոց] պարանս ի պարանոցս B || 3 քաղցրութիւն] քարոզութիւն B || 8 ուժգին] ուժգինս B || 9 Լիկոն] Լիկին B — լեալ] եղեալ B || 10 արկցեն] արկցէ B || 14 եւ որք յիշեն ... նոցա *om.* B || 15 Եւ եղեւ ձայն ... զխնդրուածս նոցա] Եւ ազդեցաւ նոցա յԱստուծոյ կատարել զխնդրուածս նոցա, եւ մխիթարեցան յոյժ B.

de l'Épiphanie du Seigneur, et lançant des cordes au cou des idoles, les renversèrent et les brisèrent; ils se mirent à célébrer les offices, tenant chacun une croix à la main et disant : Gloire à toi, Seigneur, la gloire des Apôtres, la joie des martyrs, pour lesquels votre Trinité consubstantielle est une douceur.

Lorsque Licinius eut appris cela, il entra dans une grande colère, et ordonna d'allumer un feu dans une fosse profonde et d'y jeter ces pauvres. Lorsqu'on les conduisit à l'endroit, les saints prièrent Dieu pour eux et avant qu'ils fussent jetés dans le feu, ils rendirent leur âme.

* A fol. 10 rº a. On lia les saints à des chars, on les flagella * avec force, et on les envoya, chargés de chaînes, à Lycion, auprès de qui ils étaient auparavant. Licinius mourut dévoré par les vers.

Le juge Lycion ordonna de creuser une large fosse pour y jeter les saints. Ils prièrent ainsi : Rédempteur et cocréateur de toutes choses, toi qui es le maître de la vie et de la mort, reçois notre âme et repose-la en ta paix, trois fois bienheureuse, où se trouvent nos maîtres, tes saints martyrs Proclus et Maximus; préserve nos corps jusqu'au temps du christianisme, et à tous ceux qui se souviendront de nous en leurs prières, exauce leurs vœux promptement, et convertis cette ville à la lumière de la vérité! Une voix se fit entendre à eux, qui les réconforta et leur promit d'exaucer leurs vœux. Aussitôt,

նոյնժամայն աւանդեցին զհոգիս խրեանց զկնի ձայնին ի ձեռս հրեշտակաց, յՕգոստոսի ԺԸ. եւ զմարմինս նոցա ընկեցին ի գուբն եւ լցին աւազով :

Եւ ոմն Աղեքսիանոս անուն, սիրելի սրբոցն, գնաց ի գուբն եւ աղօթեաց առ Աստուած, եւ երեւեցան նմա սուրբքն եւ ասեն. Երթիջիր ի քաղաքն Թեսաղոնիկոյ եւ գիտեսցիս մեծ իշխանութեան, քանզի հաճեցաւ Աստուած լուսաւորել զքաղաքն զայն ի ձեռն Փոկասու առն * արդարոյ որ է գալոց յԱփրիկէոյ, եւ նա յայտնեսցէ զնշխարս մեր. * A fol. 10 rº b.
որպէս եւ եղեւ իսկ :

Եւ մինչդեռ Աղեքսիոս ի Թեսաղոնիկէ էր, Կոստանդիանոս թագաւորն հաւատաց ի Քրիստոս եւ գրեաց հրամանս յամենայն քաղաքս եւ ի գեօղս եւ յագարակս եւ ի գաւառս զի զամենայն քրիստոնեայս արձակեսցեն ի կապանաց եւ ի բանդէ եւ որ ոչ մկրտի եւ լինի քրիստոնեայ զամենայն ինչս իւր յարքունիս տարցեն :

Յայնժամ գնաց Աղեքսիանոս ի քաղաքն Ուլպիանու եւ միաւորեցաւ ընդ երանելւոյն Փոկասու եւ ի միասին մաքրեցին զտաճար կռոցն զոր շինեցին սուրբքն եւ եկեղեցի նուիրեցին : Եւ երթեալ ի գուբն փորեցին եւ հանին ամբողջ զմարմինս սրբոց վկայիցն Լաւրոսի եւ Փլորոսի եւ եդեալ ի տաճարն զոր շինեցին եւ սրբեալ եկեղեցի նուիրեցին :

1 զհոգիս խրեանց] առ Աստուած Նաւասարդի Ը եւ Օգոստոսի ԺԸ *add.* B || 3 ոմն] մի *add.* B — Աղեքսիանոս] Աղեքսիոս B || 4 եւ] ի տեսլեան *add.* B || 6 Փոկասու] Փոկասայ B || 9 ի գեօղս եւ յագարակս *om.* B || 10 բանդէ] բանդից B || 12 Աղեքսիանոս] Աղեքսիոս B — Ուլպիանու] Ուլկիանայ B — միաւորեցաւ] միաբանեցաւ B || 13 Փոկասու] Փոկասայ B — եկեղեցի] Աստուծոյ *add.* B || 14 ամբողջ ... նուիրեցին] զնշխարս սրբոց վկայիցն Լաւրոսի եւ Փլաւրոսի եւ եդին յեկեղեցին զոր շինեցին եւ սրբեցին եւ նուիրեցին B.

après la voix, ils rendirent leur âme entre les mains des anges, le 18 Août. On jeta leurs corps dans la fosse et on la remplit de sable.

Un nommé Alexianus, cher aux saints, se rendit à la fosse et pria Dieu. Les saints lui apparurent et lui dirent : Tu iras à la ville de Thessalonique, et tu y parviendras à un grand pouvoir; car Dieu s'est plu à illuminer la ville, par l'intermédiaire de Phocas, l'homme * juste, qui doit venir de l'Afrique et * A fol. 10 rº b.
qui découvrira nos restes. Ce qui arriva, en effet.

Pendant qu'Alexianus se trouvait à Thessalonique, l'empereur Constantin se convertit au Christ, et donna des ordres écrits à toutes les villes et villages, campagnes et provinces, de délivrer des chaînes et des prisons tous les chrétiens, et qu'à celui qui ne se ferait baptiser et ne deviendrait pas chrétien, de lui confisquer tous ses biens, au profit du Palais.

C'est alors qu'Alexianus se rendit à la ville d'Ulpiana et s'unit au bienheureux Phocas; ils nettoyèrent ensemble le temple d'idoles, que les saints avaient construit, et le consacrèrent église. Ils se rendirent à la fosse, y creusèrent et en retirèrent intacts les corps des saints martyrs Laurus et Florus, les déposèrent dans le temple qu'ils avaient construit eux-mêmes et, l'ayant nettoyé, le consacrèrent église.

Նաւասարդի Թ եւ Օգոստոսի ԺԹ ։ Տօն փոխման սուրբ Աստուածածնին եւ վկայաբանութիւն սրբոց Ատոմեանց ։

* A fol. 10 v° a. Սուրբն Ատոմ մեծ իշխան էր Հայոց, եւ էր ի Պարսիկս զօրօքն * եւ Յազկերտ հրապաշտ արքայն Պարսից բռնադատէր զնոսա ուրանալ զՔրիստոս ։ Եւ նորա զօրան գնալ յերկիրն Հայոց եւ Յազկերտ զօր բազում առաքեաց զհետ նորա զի ուր եւ հասցեն կամ դարձուսցեն ի կրօնս իւրեանց կամ սրով կոտորեսցեն ։ Եւ սրբոցն հասեալ ի սահմանս իւրեանց ի Հայս բանակեցան առ միայնակեաց մի եւ նա մարգարէացաւ նոցա թէ վասն Քրիստոսի մարտիրոսութեամբ կատարին ։ Եւ ի գիշերին յայնմիկ երեւեցաւ Քրիստոս սրբոյն Ատոմայ եւ բաշխէր նոցա պսակս ի կարմիր վարդից ։ Եւ ի վաղիւն հասին սեւագունդ զօրն Պարսից . եւ նոքա հեծեալք յերիվարս իւրեանց կամեցան պատերազմել ընդ զօրն Պարսից . եւ տեսիլ գիշերոյն յայտնապէս երեւեցաւ ամենեցուն եւ իջեալք առ հասարակ յերիվարացն մատուցին յօժարութեամբ զպարանոցս առաջի պարսկական սրոյն ։

Եւ սուրբ Ատոմ զգեղեցկատեսակ որդեակն իւր յառաջ քան զինքն մատոյց ընդ-

1 Վերափոխին տօն է Աստուածածնին B || 2 վկայաբանութիւն] վկայութիւն B — Ատոմեանց] իշխանացն Հայոց *add.* B || 4 նորա] առեալ զզօրս իւր գնայ *add.* B || 5 Յազկերտի B — առաքեաց] առաքեալ B — հասցեն] հասանիցեն B || 6 ի սահմանս] Հայոց *add.* B || 8 Եւ] երեւեալ Քրիստոս ի տեսլեան գիշերոյ *add.* B || 9 վարդից] վարդէ B || 10 հեծեալ B — կամեցան] կռուել ընդ Պարսիկս *add.* B || 12 առ հասարակ *om.* B || 14 զգեղեցկատեսակ] զգեղեցկատեսիլ B.

9 NAVASARD, **19 Août.**

Fête de l'Assomption de la mère de Dieu et martyre des saints compagnons d'Atom.

* A fol. 10 v° a. Saint Atom était un grand prince d'Arménie. Il se trouvait en Perse * avec ses troupes. Hazkert, le roi des Perses, l'adorateur du feu, les contraignit de renier le Christ. [Atom] retourna au pays d'Arménie avec ses troupes. Hazkert envoya à leur poursuite une nombreuse armée avec ordre de les convertir à leur religion ou de les exécuter par l'épée, là où ils les rejoindraient. Les saints arrivés dans leur région, en Arménie, établirent le camp près de la demeure d'un solitaire, qui leur prédit une mort de martyre pour le Christ. Dans la même nuit, le Christ apparut à saint Atom et leur distribua [au saint et à ses troupes] des couronnes de roses rouges. Le lendemain, l'armée noire des Perses les rejoignit. Ils montèrent aussitôt en selle et se disposèrent à attaquer l'armée des Perses, mais la vision de la nuit apparut manifestement à tous, et ils descendirent tous de leur monture et offrirent de bon gré leur cou à l'épée persane.

Saint Atom présenta son jeune fils, d'une beauté ravissante, avant lui à

դէմ սրոյն ։ Եւ ապա ինքն ամենայն զօրօքն կատարեցաւ ի նմին տեղւոջ ։ Եւ որք նահատակեցան են այսոքիկ . սուրբն Ատոմ եւ որդին իւր յազգէն Գնունեաց . Վարս՝ յՕստան տանէ, Ներսէհ յԱրիանթունի, Վարձաւոր եւ այլք ընդ նոսա որոց անուանքն գրեալ են ի դպրութիւն ։

* Եւ Մանաճիհր մեծ իշխանն Ռշտունեաց իւրովք հարազատովք եւ զօրօք կատարեցաւ ի սահմանս իւրոյ երկրին ի տեղւոջն որ կոչի Ոչխարաց վանք ։ Կատարեցան նահատակքս եւ սուրբ վկայքս այս յՕգոստոսի ԺԹ ։ * A fol. 10 v° b.

Ի սմին աւուր վկայաբանութիւն սրբոյն Անդրէի ստրատելատի եւ եօթն հարիւր իննսուն եւ եօթն զօրացն մերձ Վահկայ ։

Քրիստոսի վկայն Անդրէ ստրատելատն էր յարեւելից կողմանս առ Անտիոքաւ զօրավարաւ յաւուրս կռապաշտ արքային Մաքսիմիանոսի եւ փայլէր սուրբն Անդրէաս իբրեւ զվարդ ի մէջ փշոց եւ բուրէր իբրեւ զխունկ ի մէջ անուշահոտութեանց ։

Եւ եղեւ ընդ աւուրս ընդ այնոսիկ եկին զօրքն Պարսից ի սահմանս Հոռոմոց, ասպատակէին եւ աւերէին ։ Եւ զօրավարն Անտիոքոս առաքեաց զստրատելատն Անդրէաս ընդդէմ թշնամեացն զօրօքն ի մարտ ։ Եւ յորժամ գնաց՝ յաւուր պատերազմին

3 յԱրուանդունի B || 4 դպրութիւն] ի դպրութեան կենաց B || 5 հարազատովք] ազատօք B || 7 յՕգոստոսի ԺԹ] եւ Նաւասարդի Թ *add.* B || 8 եւ եօթն հարիւր իննսուն եւ եօթն զօրացն մերձ Վահկայ] եւ զօրաց իւրոց B || 10 Անդրէաս B — կողմանս] կողմանէն B || 11 զօրավարաւ] զօրավարին B — սուրբն Անդրէաս *om.* B || 14 աւերէին] աւարէին B.

l'épée, et ensuite lui et tous ses hommes subirent la mort à la même place. Ceux qui offrirent leur vie étaient : saint Atom et son fils, de la famille des Gnounis; Vars, de la maison Ostan; Nersèh, des Arianthounis; Vartzavor et autres, dont les noms sont inscrits dans le livre de la vie.

* Manatchihr, le grand prince des Rechtounis, subit la mort avec ses nobles et ses troupes dans la région de son pays, à l'endroit appelé Couvent des Brebis [Otcharatz Vank]. Ces héros et saints martyrs moururent le 19 Août. * A fol. 10 v° b.

En ce même jour martyre de saint André le stratélate
et des sept cent quatre-vingt-dix-sept soldats, près de Vahka.

Le martyr du Christ André, le stratélate, se trouvait dans les régions de l'Orient, auprès du général Antiochus, aux jours de l'empereur Maximien, l'idolâtre. Saint André brillait comme une rose parmi les épines, sentait comme l'encens parmi les parfums.

A cette époque, les troupes des Perses, envahissant les provinces romaines y commettaient des incursions et des pillages. Le général Antiochus envoya le stratélate André avec des forces pour combattre l'ennemi. André

աղաչեաց առ Աստուած առաջի զօրացն իւրոց եւ կնքեալ զինքն նշանաւ սրբոյ խաչին, եմուտ ի պատերազմ եւ քաջութեամբ մեծաւ յաղթեաց բազում զօրացն Պարսից ։ Եւ խրատ տայր իւրում զօրացն զի թողցեն զկռապաշտութիւն եւ հաւատասցեն յԱստուած եւ ի Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս. եւ նոքա հաւանեցան եւ հաւատացին յԱստուած եւ ի Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս ։

* A fol. 11 rº a. Եւ երեւեցաւ *նմա սատանայ երկիցս անգամ, ի միում ժամու իբրեւ զհրեշտակ եւ ի միւսում ժամու իբրեւ զօրական, եւ նա նշանաւ սրբոյ խաչին սաստեաց նմա. եւ աներեւութաբար երթեալ առ Անտիոքոս ի կերպարանս դպրի ասէ եթէ. Անդրէաս եւ որք ընդ նմա էին զօրքն ապստամբ եղեն ի քէն եւ հաւատացին ի խաչեցեալն ։

Եւ առաքեաց Անտիոքոս երկերիւր զօրականս եւ տարան զԱնդրէաս առաջի իւր եւ զզօրականսն. եւ լուաւ ի բերանոց նոցա եթէ քրիստոնեայք եղեն եւ լիցին ։

Հրամայեաց եւ տարածեցին զԱնդրէաս ի վերայ հրացեալ երկաթոյ մահճաց եւ մօտ եկեալ սատանայի մերձ ի մահիճն ասէ. Եկի փարատել ի քէն զտանջանսդ. եւ սաստեաց նմա սուրբն եւ աներեւոյթ եղեւ ։ Ձայն եղեւ առ նա յերկնից եւ ասէ. Եդից զսատանայ ի ներքոյ ոտից քոց եւ դու յաղթեսցես նմա ։

Կապեցին եւ զհաւատացեալ զօրականսն եւ բեւեռեցին զձեռս իւրեանց ի չորեքան-

1 աղաչեաց] աղօթեաց B — եւ կնքեալ զինքն նշանաւ] արարեալ զնշան B || 3 յԱստուած եւ ի Տէր մեր Յիսուս] ի Քրիստոս B || 4 յԱստուած... Յիսուս] ի Քրիստոս B || 6-9 Եւ երեւեցաւ... խաչեցեալն *om.* B || 10 Եւ] Զայս իբրեւ լուաւ B || 12-16 l. 2 Հրամայեաց... ցրուեցեն *om.* B.

partit, et le jour où il allait livrer bataille, il pria Dieu en présence de ses troupes, fit le signe de la sainte croix, se jeta dans la mêlée, vainquit avec grand courage l'armée nombreuse des Perses et exhorta ses troupes à abandonner l'idolâtrie et croire en Dieu et en notre Seigneur Jésus-Christ. Ils consentirent et crurent en Dieu et en notre Seigneur Jésus-Christ.

* A fol. 11 rº a. Alors, le démon lui apparut * deux fois, une fois sous la forme d'un ange et une autre fois sous celle d'un soldat, mais il le chassa par le signe de la croix. Alors il se rendit invisiblement chez Antiochus sous la forme d'un secrétaire et lui dit : André et les troupes qui se trouvaient avec lui se sont révoltés contre toi et croient au Crucifié.

Antiochus expédia deux cents soldats, qui amenèrent en sa présence André et ses troupes. Il entendit de leur propre bouche qu'ils étaient et resteraient chrétiens.

Sur son ordre, on étendit André sur un lit de fer rougi au feu, et le démon s'approchant du lit lui dit : Je viens pour t'épargner les tortures. Le saint le chassa et il disparut. Alors une voix du ciel lui parvint qui dit : Je mettrai le démon sous tes pieds et tu le vaincras.

On lia aussi les soldats fidèles et on leur cloua les mains à des planches

կինի տախտակս ։ Եւ եմուտ սատանայ ի սիրտն Անտիոքայ եւ գրեաց առ թագաւորն Մաքսիմիանոս վասն Անդրէասայ եւ վասն զօրականացն. եւ հրամայեաց զի ցրուեսցեն զնոսա ի սահմանս Հայաստանեայց եւ սրով սպանցեն ։ Եւ երկու հազար զօրականք առաքեցին ի ցրուել * եւ ի սպանանել զնոսա ։ Եւ սուրբն Անդրէաս ուսոյց զնոսա եւ * դարձոյց ի Քրիստոսի հաւատն. եւ ամենեքեան սրով կատարեցան բարի խոստովանութեամբ ի Քրիստոս ։

* A fol. 11 r° b.

Իսկ սուրբն Անդրէաս ծունր եդեալ յերկիր աղօթեաց առ Աստուած այսպէս. Տէր Աստուած ընկալ զմեղաւոր հոգիս իմ եւ տուր ողորմութիւն ամենեցուն որ զյիշատակս մեր կատարեն ։ Եւ ձայն եկն առ նա եւ ասէ. Ի տեղւոջն յորում արիւնդ ձեր հեղցի, բղխեսցէ աղբիւր եւ եղիցի բժշկութիւն հիւանդաց եւ հալածիչ դիւաց. եւ ամենեքեան որք աղաչեսցեն զիս անուամբ քո փրկութիւն գտցեն հոգւոց եւ մարմնոց իւրեանց ։ Եւ ապա հատին զգլուխ նորա յՕգոստոսի ԺԹ ։ Եւ նոյնժամայն ի տեղւոջն յորում արիւն սրբոյն Անդրէի հեղաւ բղխեաց աղբիւր ջրոյ եւ բժշկեցան ամենայն հիւանդք եւ ախտաժետք եւ դիւահարք ։ Եւ որք կատարեցան ընդ սրբոյն Անդրէի էին երկու հազար իննսուն եւ ութ վկայք ։

3 Հայաստանեայց] Հայոց B || 4 առաքեցին] առաքեցան B || 8-11 եւ տուր ... մարմնոց իւրեանց *om.* B || 12 յՕգոստոսի ԺԹ] եւ Նաւասարդի Թ *add.* B || 12-14 Եւ նոյնժամայն ... դիւահարք *om.* B || 14 էին ... վկայք] անձինք երկու հազար եւ իննսուն եւ եօթն B.

carrées. Le démon entra dans le cœur d'Antiochus, et il écrivit à l'empereur Maximien au sujet d'André et de ses soldats. Celui-ci ordonna de les disperser dans les régions d'Arménie et de les y exécuter par le glaive. Deux mille soldats furent expédiés pour les disperser * et les tuer. Saint André les enseigna et les convertit à la foi du Christ. Tous trouvèrent la mort par le glaive en une bonne profession [de foi] dans le Christ.

* A fol. 11 r° b.

Quant à saint André, il mit genoux à terre et pria Dieu ainsi : Seigneur Dieu, reçois mon âme pécheresse et accorde ta miséricorde à tous ceux qui célébreront notre mémoire. Une voix se fit entendre qui lui dit : A l'endroit où votre sang sera versé, surgira une source qui guérira les malades et chassera les démons. Et tous ceux qui m'adresseront leur prière en ton nom, trouveront le salut de leur âme et de leur corps. On lui trancha ensuite la tête le 19 Août. Aussitôt surgit, à l'endroit où fut répandu le sang de saint André, une source d'eau, et tous les malades, les infirmes, les possédés y trouvèrent la guérison. Et ceux qui subirent la mort avec saint André étaient au nombre de deux mille quatre-vingt-dix-huit martyrs.

Նաւասարդի Ժ եւ Օգոստոսի Ի ։ Տօն է Սամուէլի մարգարէին եւ ննջման Աստուածածնի ։

* A fol. 11 v° a. Եւ գնաց Սամուէլ մարգարէ յԱրեմաթեմ եւ ոչ եւս յաւել Սամուէլ տեսանել * զՍաւուղ, մինչ ցօր մահուան իւրոյ ։ Եւ սուգ ունէր Սամուէլ ի վերայ Սաւուղայ ։ Եւ մեռաւ Սամուէլ, եւ ժողովեցաւ ամենայն Իսրայէլ եւ կոծեցին զնա ի տան իւրում յԱրեմաթեմ ։

Յայսմ աւուր վկայաբանութիւն սրբոյն Վլասայ եւ երեք որդւոցն նորա Թէոգնիսի, Ագապիոսի, Պիստոսի ։

Սրբուհին Վլասա էր յաւուրս Մաքսիմիանոսի անօրէն արքային, յերկրէն Ելլադայ, ի քաղաքն Եդեսիա, եւ էր քրիստոնեայ հաւատով ։ Եւ այրն իւր Վաղերիոն էր հեթանոս ։ Եւ աղախինն Քրիստոսի ուսոյց զորդիսն իւր Քրիստոսի հաւատովն. եւ մատնեաց զնա այրն իւր Վաղերիոն առ Վիկար բդեաշխն . եւ խոստովանեցաւ որդւովք իւրովք զՔրիստոս Աստուած ճշմարիտ ։

Կախեցին զերէց որդին իւր Թէոգնիս եւ քերեցին զմարմինն առաջի մօրն եւ եղբարցն ։ Եւ ապա զԱգապիոս տանջեցին ուժգին . եւ մայրն քաջալերէր հաստատուն

1 Տօն ... Աստուածածնի] Վերափոխն տօն ննջման Աստուածածնին եւ յիշատակ սուրբ եւ փառաւորեալ մարգարէին Սամուէլի *add.* B || 2 մարգարէ *om.* B — յԱրեմաթեմ] ի տունն իւր յԱրիմաթեմ *add.* B || 3 մինչ ցօր] մինչեւ յօր B — Սաւուղայ ։] Սա պատեաց զԻսրայէլ ամս քառասուն առանց կաշառոց եւ արդարութեամբ զամենայն աւուրս կենաց իւրոց *add.* B || 4 ժողովեցաւ] ժողովեցան առ նա B — կոծեցին] կոծեցան B || 5 վկայաբանութիւն սրբոյն Վլասայ] վկայութիւն Բասայ եւ որդւոց իւրոց B — երեք *om.* B — Թէոգնիսի Ագապիոսի, Պիստոսի *om.* B || 7 Վլասա] Բասա B || 8 Եդեսիա] Եդեսեայ B || 10 Վիկար] Վիգար B || 11 ճշմարիտ] մեր *add.* B || 12 Թէոգնիս] Թէոգնէս B || 13 ապա] զերկրորդն B.

10 navasard, 20 Août.

Fête du prophète Samuel et de la dormition de la mère de Dieu.

Le prophète Samuel partit pour Arimathem, et Samuel ne continua plus

* A fol. 11 v° a. * à voir Saül jusqu'au jour de sa mort. Samuel prit le deuil de Saül. Samuel mourut et Israël, tout entier, se rassembla et le pleura dans sa maison d'Arimathem.

En ce jour martyre de sainte Basse [*Vlas*] et de ses trois fils Théognis, Agapius et Fidèle [*Pistos*].

Sainte Basse [*Vlas*] vivait aux jours de l'empereur Maximien, l'impie. Elle était du pays de Hellade, de la ville d'Édesse, de foi chrétienne. Son mari Valérius était païen. La servante du Christ éleva ses enfants dans la foi du Christ, et son mari Valérius la dénonça au proconsul Vicarius. Elle confessa, avec ses fils, le Christ vrai Dieu.

On suspendit son fils aîné Théognis, on lui déchira le corps en présence de la mère et des frères. On soumit ensuite Agapius à de cruelles tortures, et

կալ եւ համբերել չարչարանացն ։ Եւ քերթեցին եւ զգլուխն եւ ասէ . որչափ հեշտալի է մահն որ վասն Քրիստոսի լինի ։ Կացուցին առաջի եւ զերրորդն զՊիստոս եւ զնա եւս չարչարեցին ուժգին . եւ նա ուրախութեամբ համբերէր եւ մեծաձայն բարբառով խոստովանէր զՔրիստոս ։

Հրամայեաց բդեաշխն գլխատել զերիսն եւ նոքա * աղօթեցին առ Աստուած եւ ասեն . * A fol. 11 v° b.
Աստուած ամենակալ որ զդիւական զունդսն ընկղմեցեր ի տարտարոսն, եւ զդասս հրեշտակացն յերկնիս քաղաքացիս գրեցեր, ընկալ եւ զհոգիս մեր եւ գրեա զմեզ ի վերինն Երուսաղէմ ։ Յիշեա եւ զմայրս մեր որ զերիս ծնունդս արգանդի խորոյ քեզ ընծայս մատոյց եւ ընկալ զհոգի սորա խաղաղութեամբ ։ Եւ ձայն եղեւ յերկնից եւ ասէ . Ընթացք ձեր կատարեալ են . եկայք եւ վայելեցէք զպսակս ճգնութեան ձերոյ ։ Եւ այնպէս հատին զգլուխն նոցա ։ Եւ եդին զերեսեանն ի միում տապանին, ի նմին քաղաքի Եդեսիա ։

Եւ երանելի մայրն իւրեանց էր ի բանդին եւ հրեշտակ կերակրէր զնա անդ ։ Եւ Վիգար բդեաշխն գնաց ի Մակեդոնիա եւ հրամայեաց տանել զկնի իւր զերանելին Վասսա ։ Եւ յորժամ գնացին բռնադատեաց զնա ուրանալ զՔրիստոս եւ զոհել կռոցն եւ յորժամ ոչ կարաց հաւանեցուցանել արկ զնա ի ջրալից կաթսայ յորում էր քսան եւ հինգ սափոր

1 քերթեցին] քերեցին B || 2 Քրիստոսի] Աստուծոյ մերոյ լինի *add.* B — առաջի *om.* B || 5 զերիսն] զերեսեանն B || 7 գրեա] դասաւորեա զմեզ B || 9-10 Եւ ձայն ... ճգնութեան ձերոյ *om.* B || 11 տապանին] գերեզմանի B — Եդեսիա *om.* B || 12 մայրն] Բասսա *add.* B — եւ հրեշտակ կերակրէր զնա անդ *om.* B || 13 զերանելին Վասսա] զսրբուհին Վասսա. B || 15 արկ ... Ելեապոնտոս] չարչարեցին զնա պէս պէս տանջանօք եւ զօրութեամբն Քրիստոսի ապրեցաւ ի ջրալից կաթսայէ, ի հրոյ, ի քարկոծմանէ, ի գազանաց եւ ի ծովէ, յորմէ ել առաջնորդութեամբ հրեշտակի Աստուծոյ ի կղզին որ կոչի Ելեապոնտոս B.

la mère l'encourageait à persévérer dans la foi et à endurer les souffrances. On lui enleva la peau de la tête, et il dit : Qu'elle est douce la mort qu'on subit pour le Christ! On présenta le troisième, Pistos, qu'on soumit également à de cruelles tortures; il les endurait avec joie et confessa à haute voix le Christ.

Le proconsul ordonna de les décapiter, tous les trois. Ils se * mirent à * A fol. 11 v° b.
prier Dieu et dirent : Dieu tout-puissant, toi qui as englouti dans l'enfer les légions des démons et as inscrit, citoyens du ciel, les ordres des anges, reçois aussi notre âme et inscris-nous dans la haute Jérusalem. Souviens-toi aussi de notre mère qui t'a présenté en offrande les trois fruits de ses entrailles et reçois son âme en paix. Une voix du ciel se fit entendre et dit : Votre carrière est accomplie, venez jouir des couronnes que vous avez méritées par vos souffrances. On leur trancha ainsi la tête. On déposa tous les trois dans la même tombe, dans la même ville d'Édesse.

Leur bienheureuse mère était en prison; un ange la nourrissait. Le proconsul Vicarius se rendit en Macédoine et ordonna d'emmener à sa suite la bienheureuse Basse. Lorsqu'il y arriva, il l'obligea à renier le Christ et à immoler aux idoles, mais n'ayant pu la persuader, il la fit jeter dans un grand bassin rempli d'eau, dans lequel il y avait vingt-cinq cruches d'eau

ջուր եռացեալ եւ հրեշտակապետն եհան զնա ամբողջ ։ Ընկեցին զնա ի հուր եւ հրեշտակ Տեառն շիջոյց զհուրն եւ եհան զնա անարատ ։ Քարկոծեցին զնա եւ ի քարանցն ոչ
*A fol. 12 r° a. հարաւ յանձն նորա. ընկեցին զազանացն կերակուր, եւ ոչ մերձեցան ի նա. * ընկեցին ի ծովն զնա եւ հրեշտակ եհան զնա ի կղզին որ կոչի Ելեսպոնտոս ։

Եւ այր մի Փիլիպպոս անուն գնաց յԵդեսիա եւ պատմեաց բդեշխին եթէ Վասսա կենդանի է ։ Գրեաց առ Ղեւոնդէոս դատաւոր կղզւոյն զի կալցէ զնա եւ նեղեսցէ զնա դառնալ ի կուռսն ։ Եւ դատաւորն առաքեաց եւ կալաւ զնա, եւ յոյժ բռնադատեաց, եւ նա մեծաւ բարբառով խոստովանէր զՔրիստոս եւ անարգութեամբ թշնամանեաց զկուռսն եւ զկռապաշտսն ։

Կապեցին զնա ձեռս յետս եւ մեծաւ եւ հաստ բրովք ջախջախեցին զամենայն մարմինն եւ յաղօթելն նորա հատին զսուրբ գլուխն յՕգոստոսի Ի ։

Եւ Սոփոնիոս քահանայն ի բարձր տեղւոջ թաղեաց զսուրբ մարմին նորա, զի տեսցեն նաւորդք եւ ապաւինեսցեն առ նա, եւ փրկեսցին յալէկոծութենէ ալեաց ։

*B p. 89 a. * [B Յայսմ աւուր յիշատակ սուրբ առաքելոյն Թադէոսի լուսաւորչին Հայոց, եւ վկայութիւն աշակերտաց իւրոց Սամուէլի եւ Զարմանդխտոյ, եւ բազմութեան հազարաց որ ընդ նոսա կատարեցան ի Սանատրկոյ ։

5 Վասսա] Վասսաս B || 6 Ղեւոնդէոս] Ղեւոնդիոս B || 7 դառնալ ի կուռսն] ուրանալ զՔրիստոս B || 8 թշնամանեաց] թշնամանէր B || 10 հաստ բրովք ջախջախեցին] բրօք ջախեցին B || 11 յՕգոստոսի Ի] եւ Նաւասարդի Ժ *add.* B || 12 Սոփրոնիոս B — զսուրբ *om.* B || 13 նաւորդք] ի ծովուն եւ բարեխօս կալցին զնա առ Աստուած եւ փրկեսցին յալէկոծութենէ մրրկեալ ալեաց ծովուն *add.* B.

bouillante, mais l'archange l'en sortit indemne. On la jeta dans un feu et l'ange du Seigneur éteignit le feu et l'en fit sortir sain et sauf. On la lapida, mais les pierres ne firent aucun mal à sa personne. On la jeta en pâture
*A fol. 12 r° a. aux bêtes féroces, mais elles ne s'en approchèrent point. * On la jeta à la mer, et l'ange la fit sortir en une île nommée Hellespontus.

Un certain nommé Philippe se rendit à Édesse et fit part au proconsul que Basse était en vie. Il écrivit au juge de l'île, Léonce, de la saisir et de la forcer à revenir aux idoles. Le juge l'envoya saisir et la contraignit fortement, mais elle confessa le Christ à haute voix et méprisa avec insultes les idoles et les idolâtres.

On lui lia les mains derrière le dos et on lui brisa tout le corps à coups de grands et gros bâtons. Pendant qu'elle priait encore on trancha la sainte tête le 20 Août.

Le prêtre Sophronius inhuma le saint corps sur une hauteur afin que les navigateurs puissent l'apercevoir, avoir recours à elle et être préservés des tempêtes des flots.

*B p. 89 a. [B * En ce jour commémoration du saint apôtre Thaddée, illuminateur des Arméniens, et martyre de ses disciples Samuel et Zarmandoukht, et de plusieurs milliers qui avec eux subirent la mort par Sanatrouk.

Յայսմ աւուր վկայութիւն երանելւոյն Խաչատրոյ նոր վկայի ։

Բարեյաղթ վկայն Քրիստոսի Խաչատուր՝ էր ի քաղաքէն Տիգրանակերտու՝ պատանի քսանամեայ, գեղեցկատեսիլ եւ վայելչահասակ, աղօթասէր եւ ընթերցասէր ։ Որ եւ լուեալ զվարս եւ * զնահատակութիւն սրբոց եռայր հոգւով եւ ինքն մահակից նոցին * B p. 89 b. լինել, որպէս զի եւ պսակաց նոցին լինիցի հաղորդակից ։ Եւ այնչափ վառեալ էր ի սէր մարտիրոսութեան վասն Քրիստոսի հաւատոյն՝ մինչ զի յանուրջս տեսանէր զնահատակութիւն իւր ։

Եւ յաւուր միում ելեալ ի տանէ, ասէ . Ահաւասիկ երթամ ի շուկայն, եւ կարծեմ թէ այլ ոչ եւս դառնամ ի տուն, զի Տէր կոչեաց զիս ։ Եւ ի նմին աւուր թշնամանեալ յայլազգւոյ ումեմնէ, ոչ այլ ինչ ասաց նմա՝ բայց զայս միայն թէ . Մոլար եւ սուտ է կրօնն ձեր ։ Յանժամ կուտեցան ի վերայ նորա բազմութիւնք այլազգեաց եւ կալեալ տարան յատեան աղաղակելով թէ . Հայհոյեաց զօրէնս մեր ։

Եւ դատաւորն բազում ողոքանօք յորդորէր զնա ուրանալ զհաւատն Քրիստոսի եւ ապրել, եւ պարգեւս մեծամեծս ընդունել ։ Ասէ նահատակն Քրիստոսի . Թէ եւ պարգեւեսջիք ինձ զամենայն մեծութիւնս աշխարհի, կամ մորթեկերծ արարեալ սպանջիք զիս՝ զՔրիստոս Աստուածն իմ ոչ թողում եւ ոչ դառնամ ի ճշմարիտ հաւատոյ նորա ։

Ապա յետ տանելոյ զնա առաջի բդեշխին եւ այլոց մեծամեծ իշխանաց, եւ յետ

En ce jour martyre du bienheureux et nouveau martyr Khatchatour.

Le victorieux martyr du Christ Khatchatour était de la ville de Tigranokert, jeune homme de vingt ans, beau de visage, d'une belle taille, et aimant la prière et la lecture. Ayant entendu parler des vies et du * martyre des saints, * B p. 89 b. son âme désirait ardemment partager une mort semblable à eux, pour être lui aussi associé à leur couronne. Il fut tellement épris de l'amour du martyre, pour la foi du Christ, qu'il voyait son martyre jusque dans ses rêves.

Un jour, en sortant de chez lui, il dit : Je me rends au marché et je crois que je ne retournerai plus à la maison, car le Seigneur m'appelle. Le même jour, comme il fut insulté par un infidèle, il ne lui donna pour toute réponse que cela : Votre religion est erronée et fausse. Alors une multitude d'infidèles se rassembla autour de lui et l'ayant saisi, le conduisit au tribunal en criant : Il a insulté notre religion.

Le juge l'exhorta avec beaucoup de douceur à renier la foi du Christ, à sauver sa vie et à accepter de riches cadeaux. Le martyr du Christ répondit : Vous me donneriez toutes les richesses de la terre ou vous me tueriez en m'arrachant la peau, je n'abandonnerai point le Christ, mon Dieu, et je ne me détournerai point de sa vraie foi.

Alors après l'avoir conduit devant le gouverneur et autres hautes notabi-

բազում ողոքանաց եւ սպառնալեաց իբրեւ տեսին զհաստատութիւն մտաց նորա, հատին վճիռ քերթել զմորթ մարմնոյ նորա եւ սպանանել ։

Մերկացուցին զնա եւ կապեցին զձեռս յետս՝ եւ առեալ տանէին արտաքոյ քաղաքին մեծաւ ամբոխիւ եւ քարոզն աղաղակէր առաջի ։ Եւ վկայն Քրիստոսի ուրախութեամբ ընթանայր որպէս ի կոչունս խրախճանաց ։

Եւ իբրեւ եհաս ի տեղին ասէ ցդահճան. Քերթեցէք զիս այժմ որպէս եւ հաճիք ։ Եւ դահիճքն քերթեցին զմորթ թիկանց նորա մինչեւ ցմէջսն, եւ զլանջացն մինչեւ ցորովայնն ։ Եւ այնպէս զմորթն կախեալ ունելով ի վայր՝ շրջեցուցին զնա ի փողոցս քաղաքին. եւ սուրբ վկայն ընթանայր զուարթ երեսօք եւ երգէր զերգս նահատակութեան սրբոց .

* B p. 90 a. * Եւ ածին զնա ի մեծ հրապարակն եւ դահիճքն յորդորէին զնա եւ ասէին. Տակաւին քեզ գոյ հնար բժշկութեան, խնայեա ի մանկութիւն քո եւ ուրացիր զհաւատն քո եւ դարձիր ի կրօնս մեր ։ Եւ քաջ նահատակն արհամարհեալ զբանս նոցա, անդադար խոստովանէր զՔրիստոս Աստուած ։ Ասեն ցնա դահիճքն. Տարածեա այժմ զբազուկս քո ի վերայ վիմիս զի խորտակեսցուք ։ Եւ նա առժամայն տարածեաց եւ խորտակեցին կացնով զերկոսին բազուկսն նորա ։ Ապա խնդրեցին զոտսն՝ եւ զայնս տարածեաց յօժարութեամբ եւ խորտակեցին նոյնպէս զոլոքս երկոցունց ոտիցն, եւ թողին զնա անդ կիսամեռ մինչեւ ցերեկոյ ։

Եւ արիւնն յորդ իջանէր եւ քրիստոնեայք որք անդ ժողովեալ էին լային կսկծագին

lités et après bien des paroles affables et des menaces, vu la fermeté de sa volonté, on décréta de lui enlever la peau et de le tuer.

On le mit à nu et on lui attacha les mains derrière le dos, et suivi d'une grande foule on le conduisit hors de la ville; en tête un héraut proclamait [sa condamnation], et le martyr du Christ s'en allait comme à un joyeux banquet.

Lorsqu'il fut arrivé au lieu désigné, il dit aux bourreaux : Enlevez-moi la peau maintenant, comme il vous plaira. Et les bourreaux lui ôtèrent la peau du dos jusqu'aux reins, et de la poitrine au ventre. On le promena ainsi, la peau pendante, dans les rues de la ville; le saint martyr marchait le visage souriant, et chantait des cantiques sur les saints martyrs.

* B p. 90 a. * On le conduisit à la grande place, où les bourreaux l'exhortèrent en disant : Il est encore possible pour toi de guérir, aie pitié de ta jeunesse, renie ta foi et convertis-toi à notre religion. Mais le vaillant martyr, méprisant leur propos, confessait incessamment Dieu le Christ. Les bourreaux lui dirent : Étends tes bras maintenant sur cette pierre pour que nous les brisions. Il les étendit aussitôt. On lui fracassa les deux bras à coups de haches. On lui réclama ensuite les pieds. Il les étendit également de bon cœur. On lui brisa aussi les jambes des deux pieds, et on l'abandonna sur place à moitié mourant jusqu'au soir.

Le sang coulait abondamment et les chrétiens qui s'y étaient rassemblés

եւ սուրբ վկայն նուաղեալ ի կարծրագոյն տանջանացն պապակեցաւ, եւ ասէ. Ծարաւի եմ: Եւ նոքա հրաման առեալ ի դահճաց մատուցին նմա ջուր խեցեաւ միով. եւ արբեալ զայն ասէ ցնոսա. Փափաքիմ սրբոյ հաղորդութեան: Եւ յղեցին նմա քահանայք զսուրբ խորհուրդն եդեալ ի մէջ հացի. զոր ճաշակեալ գոհացաւ զԱստուծոյ եւ լցաւ հոգեւորական ցնծութեամբ: Եւ կացեալ կենդանի ժամս ինչ՝ ի մէջ գիշերի աւանդեաց զհոգի իւր առ Աստուած: Եւ էջ լոյս պայծառ ի վերայ սուրբ մարմնոյ նորա ի տեսիլ պահապանաց եւ այլոց բազմաց որոց կրպակք էին շուրջ պանդկեան այնորիկ:

Եւ ի լուսանալ առաւօտուն հրամանաւ դատաւորին բարձին զնա միաբան բազմութեամբ ամենայն ազգք քրիստոնէից որք կային անդ, եւ տարեալ թաղեցին փառօք: Եւ ի միւս գիշերի վերստին ծագեաց լոյս մեծ ի վերայ գերեզմանի նորա ակներեւ քրիստոնէից եւ այլազգեաց: Եւ բազում նշանք բժշկութեան լինին ի տապանէ սրբոյն ի հիւանդս եւ ցախտաժէտս: Նոյնպէս եւ ի խեցւոյն որով զջուր էարբ՝ գործեցան սքանչելիք, զի լցեալ ի նա ջուր տային ըմպել հիւանդաց * կամ հեղուին ի վերայ նոցա, որով եւ բժշկէին: * B p. 90 b.

Կատարեցաւ սուրբ վկայն Քրիստոսի Խաչատուր ի թուին Հայոց հազար հարիւր եւ մի, յՕգոստոսի Ի:]

pleuraient à chaudes larmes. Le saint martyr, défaillant à cause des tortures cruelles, eut soif et dit : J'ai soif. On lui offrit, avec la permission des bourreaux, de l'eau dans une tasse. L'ayant bue, il leur dit : Je désire la sainte communion. Les prêtres lui envoyèrent le saint mystère mis dans du pain, qu'ayant consommé, il rendit grâce à Dieu, et fut rempli de joie spirituelle. Il demeura en vie encore quelques heures et rendit son âme à Dieu au milieu de la nuit. Une lumière resplendissante descendit sur son saint corps, devant les yeux des gardiens et de beaucoup d'autres personnes dont les magasins entouraient l'endroit.

A l'aube du jour, avec la permission du juge, toutes les communautés chrétiennes de la localité, d'un commun accord, enlevèrent le corps et l'inhumèrent avec solennité. La nuit après, une grande lumière se produisit de nouveau sur son tombeau constatée par les chrétiens et les infidèles. Nombre de miracles de guérisons sur les malades et les infirmes ont lieu au tombeau du saint. Il se fit également des miracles de la tasse avec laquelle [le saint] avait bu de l'eau, car on la remplissait d'eau et on en faisait boire aux malades, * ou bien on répandait sur eux de l'eau avec, et ils en trouvaient la * B p. 90 b. guérison.

Le saint martyr du Christ Khatchatour mourut le 20 Août, mille cent un de l'ère arménienne.]

Նաւասարդի ԺԱ և Օգոստոսի ԻԱ ։ Վերստին տօն է ննջման սուրբ Աստուածածնին ։
Եւ վկայաբանութիւն սրբոյն Իուստոսի ։

Քրիստոսի վկայն Իուստոսն՝ նախ զօրական էր ի գունդս տաւալսոնաց ի Հռոմ
* A fol. 12 r° b. քաղաքին. * Եւ ելեալ ընդ զօրավարին իւրոյ Կղօդիոսի ի պատերազմ եւ յաղթեաց թշնամեացն ։ Եւ յորժամ դառնային խնդութեամբ մեծաւ՝ ի ճանապարհին եղեւ շարժ մեծ, եւ յահէն անկան ամենայն արքն յերկիր եւ եղեն որպէս մեռեալք ։

Եւ երեւեցաւ խաչ սառնանման. եղեւ ձայն ի խաչէն առ Յուստոս եւ ասէ. Ուստի՞ գաս կամ յո՞ երթաս ։ Ասէ Յուստոս ահիւ մեծաւ. Ի Հռոմ քաղաքէ եմ, որդի Տիբերիադոսի, որ դասաւորեաց զիս ի գունդս յայս. եւ ելի ընդ ընկերակիցս իմ եւ ընդ զօրավարն մեր ի պատերազմ ընդդէմ բարբարոսացն եւ յաղթեցաք նոցա. եւ խաղաղութեամբ եւ մեծ ուրախութեամբ դառնամք ի Հռոմ քաղաքն մեր ։ Եւ յարձեալ եհարց. Եւ դու Տէր ո՞վ իցես ։ Եւ եղեւ առ նա ձայն ի խաչէն, ասէ. Ես եմ Յիսուս Քրիստոս, որ զգեցայ մարմին ։ Եւ ասէ Յուստոս. Եւ ընդէ՞ր զգեցար մարմին ։ Ասէ ձայնն որ ի խաչէն. Եթէ ոչ էի զգեցեալ մարմին՝ մարդն ոչ ազատէր ի ծառայութենէ. եթէ ոչ էի դատա-

1 Վերստին ... Իուստոսի] Տօն ննջման Աստուածածնին եւ վկայութիւն սուրբ վկային Յուստոսի որ ի Հռոմ *add.* B || 3 տաւալսոնաց B || 5 խնդութեամբ] ուրախութեամբ B || 6 արքն] զօրքն B. || 7-69 l. 3 Եւ երեւեցաւ ... խնդալից յոյժ] Եւ ինքն Յուստոս յափշտակեցաւ մտօք եւ տեսանէր խաչ սառնանման եւ լսէր ձայն որ ասէր ցնա. Հաւատա ի խաչեալն Յիսուս Քրիստոս եւ կեցցես ։ Եւ սթափեալ նորա գնաց ի տուն իւր ահիւ եւ խնդութեամբ բազմաւ եւ խորհուրդք նեղէին զնա յոյժ B.

11 NAVASARD, **21 Août.**

Encore fête de la dormition de la sainte mère de Dieu et martyre de saint Just.

Le martyr du Christ Just était d'abord soldat du corps des Tavalson (?) dans
* A fol. 12 r° b. la ville de Rome. Il * partit avec son général Claudius en guerre et vainquit les ennemis. Pendant qu'ils retournaient pleins de joie, il y eut en route un grand tremblement de terre, tous les hommes tombèrent à terre de frayeur, ils étaient comme morts.

Une croix apparut en forme de cristal, et de cette croix une voix se fit entendre à Just qui disait : D'où viens-tu et où vas-tu? Just répondit, saisi de grande frayeur : Je suis de la ville de Rome, fils de Tibériade, qui me fit inscrire dans ce corps. Je suis parti avec mes compagnons et notre général en guerre contre les barbares et nous les avons vaincus. Nous retournons en paix et avec beaucoup de joie en notre ville de Rome. Et il ajouta : Et toi, Seigneur, qui serais-tu? La voix de la croix lui dit : Je suis Jésus-Christ, qui ai revêtu un corps. Just dit : Et pourquoi as-tu revêtu un corps? La voix de la croix répondit : Si je n'avais revêtu un corps, l'homme n'aurait pu être délivré de la servitude; si je n'avais été condamné, les condamnés n'auraient pu sortir de

պարտեալ՝ ոչ ելանէին պատապարտեալքն ի դժոխոցն. եթէ ոչ էի բեւեռեալ ի խաչին՝ բեւեռեալքն յատակին անդնդոց ոչ լուծանէին ի կապանաց. եթէ ոչ էի մեռեալ՝ մեռեալքն ի նախաստեղծէն ոչ կենդանանային :

Եւ լցաւ Յուստոս Հոգւոյն սրբով. գնաց ի Հռոմ եւ եմուտ ի տուն իւր եւ կայր ուրախամիտ * եւ խնդալից յոյժ : Եւ ի միում գիշերի տեսանէ յանուրջսն զհրեշտակ Տեառն որ ասէր. Մի մոռանար զՏէր Աստուած քո, որ երեւեցաւ քեզ ի ճանապարհին, դու բազում չարչարելոց ես վասն անուան նորա եւ լինիցիս կատարեալ վկայ նորա : Եւ զարթուցեալ Յուստոս յահի եղեալ եւ զամենայն ինչս իւր բաշխեաց աղքատաց եւ օտարաց եւ գաղտնի մեծաւ հաւատով պաշտէր զՔրիստոս : * A fol. 12 v° a.

Եւ մի ոմն ի զօրականացն իմացեալ եւ երթեալ պատմեաց զօրավարին : Եւ նա առաքեաց զօրականս զի տարցեն զնա առ ինքն, եւ յորժամ գնացին՝ գտին զնա յաղօթս եւ կալեալ տարան առաջի : Եւ յորժամ հարց զնա զօրավարն իւր, նա համարձակութեամբ խոստովանեցաւ զՔրիստոս եւ ասէ. Ես քրիստոնեայ եղէ եւ Քրիստոսի Աստուծոյ միայնոյ զոհս մատուցանեմ եւ ոչ կռոց : Ասէ զօրավարն. Տեսանեմ զքեզ գեղեցիկ մանուկ եւ երիտասարդ եւ զթամ ի քեզ. եթէ ոչ լսես ինձ եւ ոչ զոհես աստուածոց մերոց բազում չարչարանօք տանջիս :

Ասէ սուրբն Յուստոս. Գրեալ է յաստուածային գիրս, Տեառն Աստուծոյ քո երկիր

5-6 Մի մոռանար ... նորա] Յիշեա զձայնն զոր լուար ի ճանապարհին եւ արա որպէս ապրեցաւ քեզ ի Տեառնէ, զի բազում չարչարելոց ես վասն Քրիստոսի B || 7 յահի եղեալ *om.* B || 8 օտարաց] եւ մկրտեցաւ *add.* B || 10 առ ինքն] առ նա B || 11 Եւ յորժամ ... իւր] Եւ զօրապետն հրամայեաց նմա զոհել կռոց B || 13 միայնոյ] միայն B — կռոց] զկռոց B || 16 սուրբն *om.* B.

l'enfer; si je n'avais été cloué sur la croix, les gens cloués au fond des abîmes n'auraient pu se dégager des liens; si je n'étais mort, les morts dès le premier homme, ne seraient pas ressuscités.

Just fut rempli du Saint-Esprit, se rendit à Rome, rentra chez lui et vécut heureux * et fort content. Une nuit il vit dans son rêve l'ange du Seigneur qui lui disait : N'oublie pas ton Seigneur Dieu, qui t'apparut sur la route; tu auras beaucoup à souffrir pour son nom et tu seras un martyr accompli pour lui. Just s'étant réveillé tout tremblant, distribua tous ses biens aux pauvres et aux étrangers et adora, en secret, avec grande foi, le Christ. * A fol. 12 v° a.

Un des soldats l'ayant appris alla le raconter au général, qui envoya des soldats pour l'amener près de lui. Ceux-ci s'étant rendus, le trouvèrent en prière, le saisirent et le conduisirent devant le général qui l'interrogea. Il confessa le Christ avec hardiesse et dit : Je suis devenu chrétien, je n'offrirai des sacrifices qu'au seul Dieu le Christ et non aux idoles. Le général lui dit : Je vois que tu es un beau jeune homme et j'ai pitié de toi; si tu ne m'écoutes et ne sacrifies à nos dieux, tu auras bien des tortures à subir.

Saint Just lui répondit : Il est écrit dans les écritures divines : *Tu adoreras*

պագցես եւ զնա միայն պաշտեսցես. քանզի եւ ես ի նա հաւատացի. եւ հաւատամ եւ զնա միայն պաշտեմ ։ Եւ առժամայն եհան զգօտին եւ ընկէց առաջի զօրավարին եւ
* A fol. 12 v° b. ասէ. Ես զօրական եղէ երկնաւոր թագաւորին եւ * Աստուծոյն իմոյ ։

Յայնժամ զօրավարն բարկացաւ եւ արկ զնա ի բանտ եւ զգուշացաւ զոտսն ի փայտի ։ Եւ երեւեցաւ նմա հրեշտակ Տեառն եւ զօրացոյց եւ քաջալերեաց զնա ։

Եւ զօրավարն տեսեալ զի ոչ հաւանեցաւ, գրեաց վասն նորա առ պատուարն Մագնենտիոս. առաքեաց եւ զնա զկնի ։ Եւ յորժամ ընթերցաւ զթուղթն բարկացաւ յոյժ եւ կոչեաց առաջի իւր ։ Եւ տարածեցին մերկ եւ արջառաջլօք ծակեցին զլանջսն եւ զթիկունսն ։ Եւ սուրբն Յուստոս հայեցեալ յերկինս ունելով աղօթէր եւ ասէր. Տէր Աստուած առաքեա զհրեշտակ բժշկութեան եւ փարատեա զցաւս անձին իմոյ եւ սկսան զմիմեանս հարկանել դահճքն ։

Արկին զսուրբն ի բանդ եւ հրեշտակ Տեառն մերձեցաւ ի խոցս վկային եւ բժշկեաց զնա ։ Եւ յորժամ հանին ի բանդէն տեսին ողջ զմարմինն ։

Եդին ի գլուխ նորա հրացեալ սաղաւարտ եւ շամփուրս հրացեալս արկին յանթսն. եւ տարածեցին ի վերայ բորբոքեալ կայծականց ։ Եւ նա աղօթեաց առ Աստուած եւ

5 նմա] ի տեսլեան *add.* B ‖ 8 կոչեաց] զսուրբն *add.* B ‖ 9 զթիկունսն] ուժգին յոյժ *add.* B ‖ 9-13 եւ ասէր ... ողջ զմարմինն] աղօթէր առ Աստուած, եւ արկին զնա ի բանդ ։ Եւ ապա հանեալ ի բանդէն եդին ի գլուխ նորա B.

le Seigneur ton Dieu et tu le serviras lui seul[1]. Et comme j'ai cru en Lui, et je crois en Lui, je n'adore que Lui. Et aussitôt, il défit son ceinturon et le jeta
* A fol. 12 v° b. devant le général en disant : Je suis devenu soldat de mon * Dieu, le roi du ciel.

Le général entra alors dans une colère et le fit mettre en prison, et fit garder ses pieds dans le bloc. L'ange du Seigneur lui apparut, l'encouragea et le fortifia.

Le général voyant qu'il ne se laissait pas fléchir, écrivit à son sujet au préfet Magnentius, et envoya le prisonnier après la lettre. Lorsqu'il eut lu la lettre, il entra dans une grande fureur et le manda auprès de lui. On l'étendit nu, et on lui frappa sur la poitrine et sur le dos avec des nerfs de bœuf. Saint Just, les yeux fixés au ciel, priait en disant : Seigneur Dieu, envoie l'ange de guérison pour soulager les douleurs de mon corps. Aussitôt les bourreaux se mirent à se frapper les uns les autres.

On jeta le saint en prison et l'ange du Seigneur s'approchant des plaies du martyr les guérit. Lorsqu'on le sortit de la prison, on s'aperçut que le corps était indemne.

On lui posa sur la tête un casque enflammé et on le piqua sous les aisselles avec des broches rougies au feu, et on l'étendit sur un brasier

1. Matth., IV, 10.

տաէ. Արարիչ իմ եւ ստեղծիչ, լուր աղաչանաց իմոց եւ պահեա զքաղաքս զայս եւ սրբեա զսա ի ճենճերաց զոհից կռոցն, եւ որք կատարեն զյիշատակս իմ պահեա զնոսա ի փորձութենէ ։ Եւ այնպէս ի մէջ հրոյն աւանդեաց զհոգին ի ձեռս Աստուծոյ յՕգոստոսի ԻԱ ։

Յորժամ շիջաւ հուրն, * հանին զմարմինն ամբողջ որ մազ մի ի գլխոյն ոչ այրեցաւ. եւ թաղեցին ի սուրբ եւ ի նշանաւոր տեղւոջ ։ Եւ ամենեքեան որ սուտ երդնուին յանուն սրբոյն Յուստոսի այսահարէին ։ Յորժամ կատարեցաւ սուրբն Յուստոս էր ամաց քսան եւ հնգից ։ * A fol. 13 r° a.

[B * Յայսմ աւուր յիշատակ սրբոյն Պրիվատի եպիսկոպոսի որ ի Կավալիդան քաղաք կատարեցաւ վասն հաւատոցն Քրիստոսի ։] * B p. 91 b.

Նաւասարդի ԺԲ եւ Օգոստոսի ԻԲ ։ Տօն ննջման սուրբ Աստուածածնին եւ վկայաբանութիւն Թովմայի առաքելոյն ։

Առաքեալն Քրիստոսի Թովմաս՝ անուանեալն երկուորեակ, իբրեւ վիճակեցին առաքեալքն զաշխարհս, եհաս Թովմայի երթալ ի Հնդիկս եւ նա ոչ կամէր ։

Եւ երեւեալ նմա Յիսուս, վաճառեաց զնա Անբանէս վաճառականի, որ եկեալ էր ի

2 եւ ... փորձութենէ] եւ որք յիշատակեն զիս աղօթիւք՝ պահեա զնոսա յամենայն փորձութենէ B || 3 ի ձեռս Աստուծոյ *om.* B || 4 յՕգոստոսի ԻԱ] եւ Նաւասարդի ԺԱ *add.* B || 5 ամբողջ որ մազ մի ի գլխոյն ոչ այրեցաւ *om.* B || 6 Եւ ամենեքեան ... այսահարէին *om.* B.

ardent. Il pria Dieu et dit : Mon créateur et auteur de mon existence, exauce mes prières et préserve cette ville, nettoie-la de l'odeur de graisse des sacrifices aux idoles, et ceux qui accompliront ma mémoire, préserve-les des tentations. C'est ainsi qu'il rendit l'âme à Dieu, parmi les flammes, le 21 Août.

Lorsque le feu fut éteint, * on en retira le corps intact, pas un seul cheveu de la tête n'avait brûlé. On l'enterra dans un lieu saint et renommé. Tous ceux qui faisaient des faux témoignages au nom de saint Just, devenaient possédés du démon. Lorsque saint Just mourut, il avait vingt-cinq ans. * A fol. 13 r° a.

[B * En ce jour commémoration de saint Privat, évêque, qui mourut en la ville de Gévaudan [*Cavalidan*] pour la foi du Christ.] * B p. 91 b.

12 NAVASARD, 22 Août.

Fête de la dormition de la mère de Dieu et martyre de l'apôtre Thomas.

L'apôtre du Christ Thomas, surnommé le Jumeau, alors que les apôtres se partagèrent le monde par le sort, il lui échut d'aller aux Indes; mais il ne voulait pas [s'y rendre].

Jésus lui apparut et le vendit au marchand Anbanès, venu des Indes

Հնդկաց տանել հիւսունս եւ քարտակոփս, զի շինեսցեն տաճար թագաւորին Հնդկաց :

Եւ երեւեալ նմա Քրիստոս ասէ. Ես ունիմ ծառայ մի որ գիտէ հիւսնութիւնս եւ բազում ճարտարութիւնս եւ եցոյց զԹովմաս ի հեռաստանէ :

Եւ ասէ Անբանէս ցԹովմաս. Սա է տէր քո : Եւ նա ասէ. Այո դա է :

Եւ վաճառեաց Յիսուս զԹովմաս եւ առ ի նմանէ երեսուն դահեկան հնդկացի. եւ ետ նմա գիր այսպէս. Ես Յիսուս որդի Յովսեփայ ի Նազարեթայ, վաճառեցի զԹովմաս ծառայ իմ Անբանէս վաճառականի եւ առի երեսուն դահեկան. մի ոք սմա
* A fol. 13 r° b. ընդդիմասցի : Ձեռնագրեցին * ի գիրն Պետրոս եւ Յովհաննէս եւ Թովմաս լուռ կայր :

Եւ առեալ վաճառականն զԹովմաս եմուտ ի նաւ եւ գնաց ի Հնդիկս : Եւ մտին ի քաղաք մի եւ թագաւոր քաղաքին արարեալ էր հարսանիս միամօր դստեր իւրոյ եւ պատուիրակս էր հանեալ ի քաղաքն թէ. Որ ոչ գայ ի հարսանիսս մահապարտ է : Գնացին անդ Անբանէս եւ Թովմաս. եւ առաքեալն ոչ ուտէր եւ ոչ ըմպէր եւ մի ոմն ի մատռուակացն ած ապտակ Թովմայի : Եւ ասէ Թովմաս. Տեսից զձեռքդ որ եհար զիս, զի քարշեսցեն զդա շունք :

Եւ գնաց մատռուակն բերել ջուր եւ պատահեալ նմա առիւծ սպան զնա եւ արար անդամ անդամ եւ շուն մի բարձեալ զաջ ձեռն ընկեաց ի մէջ բազմականացն եւ ծանեան թէ ձեռն մատռուակին է, եւ զքանչացեալ յոյժ ընդ արագ կատարումն բանից

pour emmener avec lui des menuisiers et des tailleurs de pierre, pour construire un temple au roi des Indes.

Le Christ apparut à Anbanès et dit : J'ai un serviteur qui connaît la menuiserie et beaucoup d'industries, et lui montra de loin Thomas.

Anbanès demanda à Thomas : Est-ce ton maître celui-là? Il lui répondit : Oui, c'est lui.

Et Jésus lui vendit Thomas et en reçut trente écus des Indes. Il lui donna un billet ainsi : Moi, Jésus, fils de Joseph de Nazareth, ai vendu mon serviteur Thomas au marchand Anbanès et en ai reçu trente écus; que personne
* A fol. 13 r° b. ne lui fasse opposition. Pierre et Jean signèrent de leur main * le billet. Thomas gardait le silence.

Le marchand emmena Thomas, s'embarqua et fit route pour les Indes. Ils entrèrent dans une ville dont le roi célébrait les noces de sa fille unique, et faisait annoncer par des messagers dans la ville : Celui qui ne se rendra pas aux noces sera condamné à mort. Anbanès et Thomas s'y rendirent. L'apôtre ne mangeait ni ne buvait; et un des échansons donna un soufflet à Thomas. Thomas lui dit : Je verrai ta main qui m'a souffleté traînée par les chiens.

L'échanson étant allé chercher de l'eau, un lion le rencontra, le tua et le déchira en morceaux. Un chien apporta la main droite, et la déposa au milieu des convives, qui reconnurent la main de l'échanson; ils furent beau-

առաքելոյն եւ տարան զնա օրհնել զհարսն եւ զփեսայն ։ Եւ ելին գնացին յաշխարհն Հնդկաց եւ թագաւորն Հնդկաց ուրախացեալ ընդ գալուստ նորա կարծելով թէ արուեստաւոր է, եւ ետ ի նա գանձս բազումս զի շինեսցէ նմա ապարանս ։ Եւ նորա առեալ զգանձն բաշխեաց աղքատաց եւ կարօտելոց ։ Եւ գիտացեալ թագաւորին կալեալ զնա կապեաց եւ եդ ի բանդի ։

Մեռաւ եղբայր թագաւորին եւ առաքեալն յարոյց զնա * եւ հաւատաց ի Քրիս- * A fol. 13 v° a.
տոս եւ խնդրեաց յեղբօրէն իւրմէ զտաճարն զոր առաքեալն շինեալ էր նմա յերկինս՝ ի ձեռն աղքատաց, եւ պատմէր զգեղեցկութիւն շինուածին եւ ուրախացեալ թագաւորն հաւատաց յԱստուած ։

Եւ ելեալ առաքելոյն գնաց յայլ աշխարհն Հնդկաց քարոզել անդ եւ կինն Մժդեհի արքայի եւ որդի նորա հաւատացին ի բանս առաքելոյն, եւ ոչ մեկնէին ի նմանէ ։ Եւ լուեալ Մժդեհի բարկացաւ եւ եդ ի բանդի զառաքեալն ։ Եւ ապա ետ յիշխան մի եւ ի չորս զինուորս եւ հանեալ ի լեառն սպանին զնա աշտէիւք խոցեալ ի չորից եւ անդ թաղեցին ։ Եւ մի ոմն յաշակերտաց նորա գողացաւ զմարմին սուրբ առաքելոյն Թովմայի եւ տարաւ ի Միջագետս եւ անտի տարան ի Հայս ։

Կատարի տօն սուրբ առաքելոյն յՕգոստոսի ԻԲ ի փառս Քրիստոսի ։

coup étonnés de la rapide exécution des paroles de l'apôtre. On le conduisit pour bénir la fiancée et l'époux. Ils partirent de là et se rendirent au pays des Indes. Le roi des Indes se réjouit de son arrivée et, le croyant un ouvrier d'art, lui remit de fortes sommes pour lui construire un palais. Il prit les sommes et les distribua aux pauvres et aux indigents. Le roi l'ayant appris le fit lier et jeter en prison.

Le frère du roi vint à mourir, et l'apôtre le ressuscita * et il crut au Christ. * A fol. 13 v° a.
Il demanda à son frère de lui donner le temple que l'apôtre lui avait construit au ciel par les pauvres, et lui décrivit la beauté de l'édifice. Le roi s'en réjouit et crut en Dieu.

L'apôtre partit et se rendit dans une autre contrée des Indes pour y prêcher. La femme du roi Mejdèh et son fils se convertirent aux paroles de l'apôtre et ne se séparaient pas de lui; ce qu'ayant appris, Mejdèh en fut irrité et fit mettre en prison l'apôtre. Il le remit ensuite entre les mains d'un prince et de quatre soldats, qui l'ayant conduit sur une montagne, le tuèrent à coups de lance des quatre côtés et l'y enterrèrent. Un de ses disciples vola le corps du saint apôtre Thomas, et l'emporta en Mésopotamie; et de là il fut transporté en Arménie.

La fête du saint apôtre se célèbre le 22 Août, pour la gloire du Christ.

Յայսմ աւուր վկայութիւն սրբոյն Ագաթոնիկոսի որ է բարեյաղթ ։

Մաքսիմիանոս ամբարիշտ արքայն առաքեաց ի Նիկոմիդիա քաղաքէն զիշխան մի՝ որոյ անունն էր Եւտողմիոս ի գաւառն Պոնտոսի մինչեւ ի Նէոկեսարիա, ի գտանել եւ ի քննել զքրիստոնեայս ։ Եւ վասն դժուարին եւ մեծամեծ գետոցն որ էին ի ճանապարհին, ընդ ցամաք ոչ կարէին գնալ ։

* A fol. 13 v° b. Եգիտ անդ զսուրբն Զոտիկոս աշակերտօքն, որ խոստովանէին զՔրիստոս եւ ուսուցանէին * զայլսն ։ Եւ սպան զնոսա ի տեղւոջն յայնմիկ. եւ քրիստոնեայք գաղտ թաղեցին ի տեղի նշանաւոր ։ Եւ գնաց իշխանն մինչեւ ի Նէոկեսարիա եւ զորս եգիտ քրիստոնեայս, որք էին խոնարհ ի մարդկանէ՝ սրով եսպան. եւ զիշխանսն եւ զգլխաւորսն գան եհար եւ չարաչար տանջեաց, եւ զկնի իւր առեալ՝ դարձ ի Նիկոմիդիա ։

Եւ ասացին ցնա եթէ զմեծ իշխանն Պռինկիպոս դարձոյց Ագաթոնիկոս ի քրիստոսի հաւատն. են այժմ յագարակին որ կոչի Կիվերնոյ եւ այլ բազումս դարձոյց ի կռապաշտութենէ ։ Եւ հրամայեաց բազում զօրականաց երթալ ի տեղին եւ ածել առ նա զԱգաթոնիկոս եւ զորս դարձոյց ի քրիստոնէութիւն ։ Եւ յորժամ գնացին զօրականքն

1 որ է բարեյաղթ *om.* B || 2 ի Նիկոմիդեայ B || 3 Եւտողմիոս ի գաւառէն B — Նէոյկեսարիա B || 5 ոչ] կարաց գնալ՝ այլ եմուտ ի նաւ ։ Եւ յորժամ եհաս ի Բիւթանիա, ի գեօղն Կարպոն, եգիտ անդ *add.* B || 8 Նէոյկեսարիա B || 9 խոնարհ ի մարդկանէ] ի խոնարհ մարդկանէ B || 10 դարձ] դարձաւ B || 13 դարձոյց] դարձուցանէ B.

En ce jour martyre de saint Agathonicus, dont le nom signifie heureux vainqueur.

L'empereur Maximien, l'impie, envoya de la ville de Nicomédie un président de nom Eutolmios dans la province du Pont jusqu'à Néocésarée pour y rechercher et y soumettre à l'interrogatoire les chrétiens. A cause des grands fleuves, difficiles à traverser, qui se trouvaient sur la route, on ne pouvait voyager par terre.

* A fol. 13 v° b. Il y trouva saint Zoticus avec ses disciples qui professaient le Christ et enseignaient * aux autres. Il les tua sur place. Les chrétiens les enterrèrent secrètement dans un endroit célèbre. Le président partit jusqu'à Néocésarée, et tous les chrétiens qu'il rencontra d'humble condition parmi les gens, il les tua par l'épée; quant aux principaux et aux notables, il les fit flageller et cruellement torturer et, les emmenant avec lui, il revint à Nicomédie.

On lui fit savoir qu'Agathonicus avait converti le grand prince [*Prinkips*] à la foi du Christ, et qu'ils se trouvaient actuellement dans la propriété dite *Kiverno* avec beaucoup d'autres qu'il avait convertis de l'idolâtrie. Il ordonna à nombre de soldats de se rendre à cet endroit pour lui amener Agathonicus et ceux qu'il avait convertis au christianisme. Les soldats s'y

եւ տեսին զնոսա սուրբքն, յօժարութեամբ գնացին զկնի : Եւ ի ճանապարհին ուսուցանէր զզօրականսն զի ճանիցեն զյաւիտենից Աստուածն զՏէր մեր Յիսուս Քրիստոս :

Եւ յորժամ հասին ի դուռն քաղաքին, նստաւ իշխանն Եւտողմէոս յատենի տեղւոջն եւ ասէ. Ո՞ւր են որ զհրամանս թագաւորին արհամարհեն : Եւ ասեն. Առաջի կան մեծապայծառ իշխանութեանդ քո, Ագաթոնիկոս ազնուականն՝ թոռն մեծի Բասիկոսի եւ որդի Ասկղեպիադայ եպարքոսի. սա՛ է որ դարձոյց զմեծ իշխանն զՊռինկիպոս * ի հաւատն իւր : Ասէ իշխանն. Ճշմարիտ է զոր ասեն վասն քո : Իսկ սուրբն * A fol. 14 r° a. Ագաթոնիկոս տուեալ նմա շնորհս յԱստուծոյ եւ իմաստութիւն՝ սկսաւ պատմել ի գրոց սրբոց զմեծամեծս Աստուծոյ եւ զսքանչելիսն. եւ զարմացոյց զիշխանն եւ զնստեալսն յատենին : Հրամայեաց եւ զան հարկին զնա ուժգին :

Եւ գնաց ի Թրակիա առ թագաւորն, եւ տարաւ կապանօք զկնի իւր զխոստովանող վկայսն Քրիստոսի, զի թագաւորն ինքնին արասցէ զքննութիւնն : Եւ ի ճանապարհին զբազումս եսպան : Եւ տեսեալ իշխանին յոմանցն զորս զկնի տանէին, զի ի բազում տանջանացն ոչ կարէին շարժել, եւ եհարց ցնոսա եթէ դառնան եւ զոհեն կռոցն եւ ի պատիւս իւրեանց կայցեն եւ վայելեսցեն : Եւ նոքա ամենեքին ոչ հաւանեցան եւ ի

2 զյաւիտենից] զյաւիտենական B || 3 Եւտուլմէոս B || 4 են] իցեն որք B — ասեն] զօրականքն *add.* B || 5 իշխանութեանդ] տէրութեանդ B — թոռն] որ է թոռն մեծին Պասիկոսի B || 8 շնորհս եւ իմաստութիւն] շնորհս իմաստութեան B || 9 ի գրոց . . . զսքանչելիսն] ի սուրբ գրոց զԱստուծոյ մեծամեծ սքանչելիսն B || 10 զնստեալսն] ընդ նմա *add.* B || 11 Եւ] ինքն *add.* B || 14 կռոցն] աստուածոցն B.

étant rendus, les saints à leur vue les suivirent de bon gré. Chemin faisant, Agathonicus enseigna aux soldats à connaître notre Seigneur Jésus-Christ, Dieu éternel.

Lorsqu'ils arrivèrent à la porte de la ville, le président Eutolmios prit place au tribunal. Il demanda : Où sont ceux qui méprisent les ordres de l'empereur? On lui dit : Ils sont présents devant votre haute Seigneurie, le noble Agathonicus, le petit-fils du grand Hippasius [*Pasicus*] et fils de l'éparque Asclépiade, c'est lui qui convertit * à sa religion le grand prince [*Prinkips*]. * A fol. 14 r° a. Le président lui dit : Est-ce vrai ce qu'on dit de toi? Saint Agathonicus, par la grâce et la sagesse qu'il avait reçues de Dieu, se mit à développer, d'après les saintes écritures, les merveilles et les miracles de Dieu; il émerveilla le président et ceux qui occupaient des sièges au conseil. Il ordonna de le frapper vigoureusement.

De là, [le président] se rendit auprès de l'empereur en Thrace, emmenant à sa suite les martyrs confesseurs du Christ, accablés de chaînes, pour que l'empereur lui-même les jugeât. En route il exécuta beaucoup [de chrétiens]. Le président voyant que quelques-uns d'entre les martyrs, à sa suite, ne pouvaient marcher à cause des grandes tortures, leur demanda s'ils revenaient à leur religion et immolaient aux idoles pour reprendre leur rang et en jouir, mais aucun ne consentit, et il leur fit trancher la tête sur place. Leurs noms

նոյն տեղւոջ եհատ զգլուխ նոցա. որոց անուանքն էին. Զենոն, Թէոպրեպիոս, Ակինդինոս, գլխաւորք լեալ ի Նէոկեսարիա քաղաքին եւ գաւառին : Եւ ընկալան զանապական պսակն ի Քրիստոսէ եւ ի նոյն տեղւոջ թաղեցին շղթայիւքն զնոսա :

Եւ յորժամ հասին ի Քաղկեդոն եւես զՍեւերիանոս զի դեռ եւս քարոզէր զՔրիստոս. եհատ սրով զգլուխ նորա : Եւ յորժամ նաւեցին ի Բիւզանդիոն ձաղկեցին զսուրբն Ագաթանիկոս եւ զայլ կապեալսն եւ ոչ կարացին դարձուցանել ի Քրիստոսի յուսոյն :
* A fol. 14 r° b. Ելին * ի Բիւզանդիոյ եւ գնացին ի Սիւղամբրիա քաղաքն յորում էր թագաւորն : Եւ անդ հատին զգլուխ Ագաթոնիկոսի եւ Պրինկիպոսի եւ այլոց բազմաց քրիստոնեայ իշխանացն : Եւ կատարի տօն Ագաթոնիկոսի, Զոտիկոսի, Զենոնի, Թէոպրեպիոսի, Ակինդինոսի, Սեւերիանոսի, Պրինկիպոսի, յՕգոստոսի ԻԲ :

* B p. 91 b. [B * Ութօրեայ տօն է ննջման Աստուածածնին եւ յիշատակ Թովմայի առաքելոյ :

Առաքեալն Քրիստոսի Թովմաս՝ անուանեալն երկուորեակ՝ էր յերկոտասանից ընտրելոց անտի : Իբրեւ վիճակեցին առաքեալքն զաշխարհս՝ եհաս Թովմայի երթալ ի Հնդիկս, եւ յընթացս ճանապարհորդութեան իւրոյ՝ էանց ընդ Միջագետս Հայոց եւ

2 գաւառին] եւ ի գաւառսն B || 3 պսակն] զպսակս անապականս B || 4 ի քաղաքն Քաղկեդոն B || 5 սրով] սուսերով B — Բիւզանդիոն] Բիւզանդիա B — ձաղկեցին] ուժգին *add.* B. || 7 Սիւղամբրիա] Սիւլեմբրիա B || 8 զգլուխ] երանելոյն *add.* B || 9 Տօն] սրբոյն Ագաթոնիկոսի *add.* B || 10 Ակինթինոսի B — յՕգոստոսի ԻԲ] եւ Նաւասարդի ԺԲ *add.* B.

étaient : Zénon, Théoprepius, Acindynos, notables de la ville de Néocésarée et de la province. Ils reçurent la couronne impérissable du Christ. Ils furent inhumés au même endroit avec leurs chaînes.

Lorsque le président arriva à Chalcédoine, il vit Sévérianus qui prêchait encore le Christ; il lui fit trancher la tête par l'épée. Et lorsqu'ils firent voile pour Byzance là ils flagellèrent saint Agathonicus et les autres prisonniers,
* A fol. 14 r° b. sans pouvoir les détourner de l'espérance du Christ. Ils quittèrent * Byzance pour la ville de Silybria, où se trouvait l'empereur; et là ils tranchèrent la tête à Agathonicus, à Prinkips et à de nombreux autres notables chrétiens. La fête des saints Agathonicus, Zoticus, Zénon, Théoprepios, Acindynus, Sévérianus, Prinkips, se célèbre le 22 Août.

* B p. 91 b. [B * Huitième jour de la fête de la dormition de la mère de Dieu et commémoration de l'apôtre Thomas.

L'apôtre du Christ Thomas, surnommé le Jumeau, était l'un des douze élus. Lorsque les apôtres se partagèrent au sort la terre, Thomas fut désigné pour aller aux Indes. Au cours de son voyage, il traversa la Mésopotamie

Ասորոց ։ Եւ առաքեաց զեղբայր իւր զԹադէոս յԵդեսիա առ Աբգար թագաւոր Հայոց՝ կատարել զխոստումն Փրկչին առ նա. ուր զբազումս ի դիցամոլ մարդկանէ լուսաւորեաց մկրտութեամբ սուրբ աւազանին ։

Իսկ ինքն երանելին Թովմաս քարոզեաց Պարթեւաց եւ Մարաց՝ Պարսից եւ Կրմանաց, Բակտրիացւոց եւ Մոգուց՝ մինչեւ ի Սինէացիս, ընդ ամենայն տեղիս առնելով նշանս եւ սքանչելիս անուամբն Քրիստոսի եւ դարձուցանելով զբազումս ի հաւատս ճշմարտութեան, հաստատելով եկեղեցիս եւ կարգելով պաշտօնեայս ի տեղիս տեղիս ։

Շրջեցաւ եւ յաշխարհն Եթովպացւոց որք Հապէշ կոչին եւ աւետարանեաց զՅիսուս Քրիստոս ։ Գնաց եւ ի գաւառս թագաւորութեան երից մոգուց, որք եկին յերկրպագութիւն ծննդեանն Քրիստոսի եւ մկրտեաց զնոսա եւ արար իւր գործակիցս ի քարոզութիւն աւետարանին ։

Ապա եհաս ի Հնդիկս՝ քարոզէր զՔրիստոս ընդ ամենայն աշխարհն, եւ առնէր նշանս մեծամեծս. յոր հաւատացին բազումք եւ մկրտեցան յանուն ամենասուրբ Երրորդութեան ։ Բայց Մժդեհ արքայ * Հնդկաց գրգռեալ ի քրմաց կալաւ զԹովմաս եւ բազում չարչարեաց ։ * B p. 92 a. Ապա աշտէիւ խոցեալ ի չորից զինուորաց ընդ չորեսին կողմանս իւր, կատարեցաւ ի Բաղամիդիս քաղաքի եւ անդ թաղեցաւ ։ Եւ գերեզման սուրբ առաքելոյն է հռչակաւոր ուխտատեղի մինչեւ ցայսօր ժամանակի, յորմէ բազում բժշկութիւնք կատարին ի փառս Քրիստոսի ։

des Arméniens et des Syriens. Il envoya son frère Thaddée à Édesse au roi d'Arménie, Abgar, pour accomplir la promesse que lui avait faite le Sauveur, et là il illumina beaucoup de gens adonnés à l'idolâtrie, par le baptême des saints fonts.

Quant à lui, le bienheureux Thomas, il prêcha aux Parthes et aux Mèdes, aux Perses et aux Kirmans, aux Bactriates et aux Mages et jusqu'en Chine, opérant partout des miracles et des prodiges au nom du Christ, convertissant beaucoup de gens à la vraie foi, établissant des églises en plusieurs pays et des ministres pour le culte.

Il parcourut aussi l'Éthiopie, qui s'appelle Abyssinie, et y évangélisa Jésus-Christ. Il se rendit dans les provinces du royaume des trois mages qui vinrent à l'adoration de la naissance du Christ, et il les baptisa et en fit ses coopérateurs à la prédication de l'évangile.

Il arriva ensuite aux Indes, prêcha le Christ dans tout le pays, y fit de grands prodiges, auxquels nombre de gens crurent et se firent baptiser au nom de la très sainte Trinité. Mais le roi des Indes Mejdèh, * excité par les prêtres païens, fit arrêter Thomas et le tortura beaucoup. * B p. 92 a. Ensuite blessé par les lances de quatre soldats et des quatre côtés, l'apôtre mourut en la ville de Balamidis et y fut enterré. Le tombeau du saint apôtre est un lieu de pèlerinage célèbre jusqu'aujourd'hui, et bien des guérisons s'y opèrent pour la gloire du Christ.

Իսկ յետ կատարմանն սուրբ առաքելոյն՝ մի ոմն յաշակերտաց նորա Քսանդիկոս անուն՝ որ ընդ նմա երթեալ էր ի Հնդիկս, այր բարեպաշտ եւ երկիւղած յԱստուծոյ, ազգաւ ասորի ի Միջագետաց, առեալ գիշերի զսուրբ նշխարս նորա գնաց փախստեամբ յաշխարհէն Հնդկաց եւ եկեալ բնակեցաւ ի Միջագետս Ասորւոց, յՍդեսիա քաղաք, եւ ապաստանէր ի ծածուկ սուրբ ոսկերացն ։ Եւ յետ մեռանելոյ Քսանթիկոսի բարի խոստովանութեամբ՝ մնայ ի տուն նորա զբաղում ժամանակս ։

Եւ յաւուրս մեծի Կոստանդիանոսի բարեպաշտ թագաւորին՝ հաւատացեալք երկրին՝ տեսեալ զմեծամեծ սքանչելիսն որք լինէին ի նշխարաց սուրբ առաքելոյն, մեծարեցին զտեղի բնակութեան նորա ։ Շինեցին վկայարան վայելուչ եւ եկեղեցի ի նմա, եւ զարդարեցին մեծագին սպասուք, եւ եկաց մնաց անդ մինչեւ ի ժամանակս Յուլիանոսի ուրացողին ։

Եւ եղեւ ի սատակել նորա յաշխարհին Պարսից՝ զօրքն Պարսից յարձակեցան մինչեւ ի Միջագետս Ասորւոց, եւ մի ոմն ի զօրագլխացն Պարսից հանդիպեալ եգիտ զնշխարս սուրբ առաքելոյն Թովմայի՝ եդեալ ի պատուական գլրոցի, եւ ծածկեալ մեծագին հանդերձիւ ։ Եւ համարելով գանձ պատուական գտանել՝ ի խնդութենէն ոչ եբաց մինչեւ ցերեկոյն ։ Եւ իբրեւ օրն նսեմացաւ՝ խնդրեաց լոյս եւ եբաց զգուշութեամբ ։ Այլ իբրեւ ետես զսուրբ ոսկերսն՝ զայրացեալ ցրուեաց զնոսա յոտս երիվարացն, եւ ինքն տրտմութեամբ ննջեաց ։ Եւ նոյնժամայն սկսան երիվարքն ամբոխել * եւ միմեանց կիցս արձակել եւ չարաչար վիրաւորել զմիմեանս ։

* B p. 92 b.

Après la mort du saint apôtre, un de ses disciples de nom Xanticus, qui était allé avec lui aux Indes, homme pieux et craignant Dieu, de nationalité syrienne de la Mésopotamie, ayant pris les saints restes pendant la nuit, s'enfuit du pays des Indes, et vint habiter la Mésopotamie syrienne, dans la ville d'Édesse. Il vénérait en secret les saints ossements, qui restèrent longtemps encore après la mort, en bonne confession, de Xanticus dans la maison de celui-ci.

Aux jours du grand Constantin, le pieux empereur, les fidèles du pays, témoins des grands prodiges qui s'opéraient des restes du saint apôtre, honorèrent sa maison d'habitation. Ils y construisirent un tombeau élégant avec église, et l'ornèrent de riches vases. Ils y restèrent jusqu'aux jours de Julien l'Apostat.

Lorsque ce dernier mourut en Perse, l'armée des Perses envahit le pays jusqu'en la Mésopotamie syrienne. Un des généraux perses, trouvant les restes du saint apôtre Thomas renfermés dans un précieux coffret et recouvert de riches étoffes, crut avoir trouvé un grand trésor et, de joie, ne voulut l'ouvrir jusqu'au soir. A la tombée de la nuit, il demanda de la lumière et l'ouvrit discrètement. Mais lorsqu'il aperçut les saints ossements, il entra en colère, les jeta aux pieds des chevaux et s'en alla coucher tristement. Aussitôt les chevaux se mirent à donner des signes d'inquiétude et * à se ruer les uns les autres, en se blessant gravement.

* B p. 92 b.

Եւ էր այր մի Յուսուփ անուն դարմանիչ երիվարացն, սա իբրեւ ետես զեղեալն՝ շփոթեցաւ յոյժ, էջ փաղփաղակի յոտս երիվարացն, եւ գննէր զպատճառ ամբոխելոյ նոցա ։ Եւ տեսեալ ի գետինն լոյս ծագեալ ի սուրբ ոսկերացն, զարմանայր ահիւ մեծաւ, եւ ապա որպէս յազդմանէն Աստուծոյ ժողովեալ ի կտաւերտ ինչ եւ ինքն զարհուրեալ մտախոհ լինէր վասն ամենայնի այսորիկ ։

Եւ իբրեւ ի քուն եմուտ՝ ետես զերկինս բացեալ եւ հրեշտակ մի ահեղակերպ ի նմանութիւն բոցոյ հրոյ իջեալ կայր առ նմա. կոչեաց նա յանուանէ ասելով. Տես եւ ի միտ ա՛ռ զմեծամեծս Աստուծոյ, եւ հայեաց ի զօրութիւն սուրբ ոսկերացդ որ կան ընդ սնարս քո ։ Յայնժամ ամբարձ զաչս իւր եւ տեսանէր սիւն մի հրեղէն մերձ առ իւր ի վերայ ոսկեղէն խարսխի ահագին բարձրութեամբ մինչեւ յերկինս, եւ խաչ մի լուսեղէն ի վերայ նորա ի նմանութիւն ական շափիղայ ։ Եւ հեռագոյն ի նմանէ երեւէին այլ սիւնք մետասանք նոյնպէս հրեղէնք եւ երկնաբերձք, որոց խարխսք հաստատեալ կային ի վերայ երկրի ։ Եւ ի վերայ իւրաքանչիւր սեանց մի մի խաչ լուսեղէն յականց շափիղայ, եւ կամարք սքանչելիք ի միմեանս կապեալք՝ ի գոյն վարդու սպիտակութեան մարգարտի ։

Եւ ի վերայ կամարացն այլ ջրեղէն կամար երկնագոյն կապուտակ սառնանձեւ իբրեւ զամպ մածուցեալ, լի բազմութեամբ խաչազգեստ լուսափայլ մարդկան ։ Եւ ի վերայ

Il y avait un homme, nommé Houssoup, qui soignait les chevaux. Lorsqu'il vit ce qui se passait, il en fut fort troublé et se baissa auprès des pieds des chevaux pour y chercher la cause de leur emportement. Il aperçut sur le sol une lumière qui jaillissait des saints ossements, fut pris de grande stupeur et frayeur, et, comme mû par l'inspiration de Dieu, il les ramassa dans un linge, tout en réfléchissant avec effroi à tout ce qu'il venait de voir.

Lorsqu'il se fut endormi, il vit le ciel ouvert et un ange d'apparence terrible, en forme de flamme de feu, descendit près de lui, l'appela de par son nom en lui disant : Regarde et comprends les merveilles de Dieu, contemple la puissance de ces saints ossements qui se trouvent à ton chevet. Alors il éleva les yeux et vit une colonne de feu près de lui sur un socle d'or et d'une hauteur effrayante qui montait jusqu'au ciel. Une croix lumineuse le surmontait ressemblant à un zaphir. Plus loin apparaissaient onze autres colonnes, également de feu, atteignant le ciel et dont les bases reposaient sur la terre. Sur chaque colonne une croix lumineuse de zaphir et des arcades merveilleuses rattachées l'une à l'autre, d'une belle couleur blanche de perle.

Sur ces arcades d'autres arcades aqueuses, bleu de ciel, en forme de cristal, comme un nuage condensé, pleines d'une foule lumineuse de gens revêtus de la croix. Sur les arcades aqueuses un char divin, merveilleux à voir,

ջրեղէն կամարացն կառք աստուածակառք՝ զարմանատեսք անիմանալիք, եւ որ նստէր ի վերայ նորա՝ անճառելի եւ անպատմելի փառօք զարդարեալ :

Եւ սերովբէքն կային շուրջ զնովաւ վեցթեւեանք, որոց թեւք էին իբրեւ զբոց հրոյ բորբոքելոյ. եւ քերովբէք բազմաչեայք կային զարքունական աթոռովն, որ նայել ոչ
* B p. 93 a. իշխէին ի փառս * աստուածային երեւմանն : Եւ երկոտասան առաքեալքն երկոտասան աթոռովք նստեալ յաջմէ եւ յահեկէ կառացն : Եւ յառաջին սիւնէն ելանէր լոյս ահեղակերպ ի նմանութիւն շողոյ եւ սլանայր յարեւելս կոյս :

Եւ հրեշտակն որ իջեալ կայր առ Յուսուփայ՝ ասէ ցնա. Այր դու, տեսեր զգանչելիսն որ երեւեցաւ քեզ : Եւ նա ասէ. Աղաչեմ զքեզ Տէր, պատմեա ինձ զինչ է ահագին եւ զարմանալի տեսիլս երեւեալ :

Ասէ ցնա հրեշտակն. Սիւնդ առաջին զոր տեսեր մերձ առ սնարս քո, այդ քարոզութիւն առաքելոյն Թովմայի է, որ աշակերտեաց զՀնդիկս եւ զԱղուանս եւ զՀայս, որոյ ոսկերքն կան ընդ սնարս քո : Եւ մետասան սիւնքն զոր տեսեր, իւրաքանչիւր առաքելոց քարոզութիւնն է յիւրաքանչիւր վիճակս հաստատեալ : Եւ կամարքդ լուսեղէնք ի վերայ սեանցդ, այդ ընդհանրական եկեղեցիք են՝ շինեալ ի վերայ հիման առաքելոց եւ մարգարէից :

Եւ ջրեղէն կամարքդ երկնագոյն ամպատեսիլ՝ լի ամբոխ բազմութեամբ խաչազգեցից, այդ մկրտութիւն սուրբ աւազանին է, զի լուսաւորեալք սուրբ աւազանաւ մաքրազարդ փայլեն ի կամարս երկնից : Եւ կառքդ ահեղակերպ զոր տեսերդ այդ աստուածութիւնն

incompréhensible, et celui qui s'y trouvait assis, était entouré d'une gloire indescriptible, inénarrable.

Des séraphins à six ailes l'entouraient. Leurs ailes apparaissaient comme des flammes d'un feu violent. Des chérubins pleins d'yeux se trouvaient
* B p. 93 a. auprès du trône royal, et n'osaient contempler * la gloire de l'apparition divine. Et les douze apôtres se tenaient assis sur douze sièges, à droite et à gauche du char. De la première colonne sortait une lumière terrifiante, sous forme de rayon qui s'élançait vers l'orient.

Et l'ange qui était descendu près de Houssoup lui dit : Homme, tu as vu les merveilles qui t'ont apparu. Il lui répondit : Je t'en prie, Seigneur, explique-moi ce que signifie cette vision terrible et merveilleuse qui m'est apparue.

L'ange lui dit : La première colonne que tu as vue près de ton chevet, c'est la prédication de l'apôtre Thomas, qui a instruit les Indes et les Albassais et les Arméniens, et dont les ossements sont à ton chevet. Les onze colonnes que tu as vues, représentent la prédication de chacun des apôtres établis dans les pays qui leur sont échus par le sort. Les arcades lumineuses sur les colonnes sont les églises dispersées dans l'univers, édifiées sur la base des apôtres et des prophètes.

Les arcades aqueuses, bleu de ciel, nuageuses, remplies d'une multitude de gens revêtus de la croix, représentent le baptême des saints fonts. Car ceux qui sont illuminés par les saints fonts resplendissent en toute pureté

է, հանգուցեալ ի վերայ նոր մկրտելոց եւ քարոզութեան առաքելոցն, եւ նստեալն ի մէջ կառացն Քրիստոս է՝ որդին Աստուծոյ եւ երկոտասան առաքեալքն բազմեալք ի դատողական աթոռս ըստ խոստման Տեառն որ առ նոսա ։

Եւ լոյսն ցոլացեալ յառաջին սիւնէդ յարեւելս կոյս, նա քեզ առաջնորդէ յարեւելս տանել զնշխարսդ, որում դու արժանաւորեցար հանդիպել եւ սպասաւորեսցես դմա մինչեւ ցօր ելից քոց յաշխարհէս ։ Եւ ուրանօր դադարումն առնէ լոյսն ցոլացեալ յարեւելս, նա է տեղի բնակութեան սուրբ առաքելոյն ։ Եւ յորժամ մերձեսցիս յաշխարհս Հայոց՝ մկրտեսցիս յանուն Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ ։

* Եւ զարթուցեալ այրն՝ հիացեալ զարմացեալ կայր իբրեւ զարբեալ, եւ ոչ գիտէր թէ զինչ առնիցէ ։ Ապա լոյսն որ ի սիւնէն ցոլացաւ՝ յայտնապէս երեւէր առաջնորդել նմա եւ նա յարուցեալ վաղվաղակի գնայր զկնի լուսոյն ցոլացելոյ հանդերձ նշխարօքն ։ * B p. 93 b.

Եւ իբրեւ եհաս լոյսն յաշխարհս Հայոց ի գաւառն Աղձնեաց ի տեղի մի Պալէ կոչեցեալ, որ է առ գեղջն Հողձ անուն, անդանօր դադարումն էառ, եւ գիտաց այրն եթէ անդ է բնակութիւն սրբոյն ։

Եւ էր ի տեղւոջն յայնմիկ եկեղեցի մի, եւ սպասաւորէր եկեղեցւոյն քահանայ մի բարեպաշտօն եւ երկիւղած յԱստուծոյ եւ մկրտեցաւ այրն ի քահանայէն յայնմանէ, եւ կոչեցաւ անուն նորա Յովսէփ ըստ ձայնելոյ դմա հրեշտակին ։ Եւ զգեցաւ զգեստ կրօ-

dans les voûtes célestes. Le char terrifiant que tu as vu, c'est la divinité, reposant sur les nouveaux baptisés et sur la prédication des apôtres. Celui qui était assis dans le char est le Christ, le fils de Dieu, et les douze apôtres assis sur des sièges de juge selon la promesse du Seigneur qui leur a été faite.

La lumière qui jaillit de la première colonne vers l'Orient sera ton guide vers l'Orient, pour y transporter ces restes, que tu as été digne de rencontrer, et tu les desserviras jusqu'au jour de ta sortie de cette terre. Et là où s'arrêtera la lumière jaillissant vers l'Orient, sera l'endroit de la demeure du saint apôtre. Et lorsque tu seras arrivé près du pays d'Arménie, tu te feras baptiser au nom du Père, du Fils et du Saint-Esprit.

* L'homme s'étant réveillé, se sentit comme ivre d'extase et d'étonnement, ne sachant quel parti prendre. Alors la lumière qui jaillit de la colonne, parut visiblement lui servir de guide. Il se leva aussitôt et suivit la lumière qui jaillissait avec les restes. * B p. 93 b.

Lorsque la lumière parvint au pays d'Arménie, dans la province d'Altsnik, à un endroit nommé Pali, près du village du nom de Holtz, elle s'y arrêta. Et l'homme comprit que c'était là que devrait être la demeure du saint.

Il y avait en cet endroit une église; et celui qui desservait l'église était un prêtre pieux et craignant Dieu. L'homme se fit baptiser par ce prêtre et prit le nom de Joseph, ainsi que l'avait interpellé, de sa voix, l'ange. Il revêtit l'habit

նուիրական եւ բնակեցաւ ի տեղւոջն հանդերձ սուրբ նշխարօքն եւ կոչեցաւ տեղին Պաղիվանս ։

Եւ այրն Յովսէփ պաշտօնէր սրբոյն ի տեղւոջն յայնմիկ ամս վեց ամենայն սրբութեամբ ։ Ապա նոյն տեսիլն երեւէր նմա իբրեւ զառաջինն, լոյսն ցոլացեալ ի նշխարացն յարեւելս ։ Եւ նա յարուցեալ առեալ զնշխարսն եւ գնայր զկնի լուսոյն ի գաւառն Ռշտունեաց մինչեւ ցբլուրն մի որ կայ հանդէպ Մանազկերտոյ՝ ի վերայ գեղջն որ կոչի Բծիծս ։ Եւ էր բնակեալ միայնակեաց մի հրեշտակակրօն վարուք եւ բնակեցաւ առ նմա այրն Յովսէփ սուրբ նշխարօքն եւ կրօնաւորեալ ի միասին պաշտօնէին սրբոյն մինչեւ ցօր մահուան իւրեանց ։

Եւ նախարարք աշխարհին որ էին ի մեծ տանէն Արծրունեաց՝ վանս շինեցին զտեղին եւ կարգեցին ի նմա քահանայս հանդերձ կրօնաւորօք, որ կայ մինչեւ ցայսօր, եւ կոչի վանք սուրբ Թովմայի առաքելոյ ։ Եւ սաղմոսիւք եւ օրհնութեամբ եդին զսուրբ նշխարսն ի քարեայ տապանի, ի դրանդի եկեղեցւոյն, յորում տեղւոջ բժշկութիւնք
* B բազումք լինին ի փառս ամենասուրբ * Երրորդութեան ։ Կատարի տօն սուրբ առաքելոյն
p. 94 a. Թովմայի Նաւասարդի ԺԲ եւ Օգոստոսի ԻԲ ։

Ի սմին աւուր յիշատակ Սիմփորիանոսի եւ Տիմոթէի, որ ի ժամանակս Աւրելիանոսի կատարեցան վասն Քրիստոսի հաւատոյն ի Հռոմ ։]

religieux et établit sa demeure en cet endroit avec les saints restes et l'endroit fut nommé Palivank (Couvent de Pali).

Et l'homme, Joseph, desservit le saint en toute sainteté, à cet endroit, pendant six années. Ensuite la même vision lui réapparut comme la première fois : la lumière jaillissant des saints restes se porta vers l'Orient. Il se leva, prit les restes, et suivit la lumière, dans la province de Rechtounik, jusqu'à une colline qui fait face à Manaskert, au-dessus du village nommé Betsits. Il y habitait un ermite, qui menait une vie d'ange. Joseph établit sa demeure, avec les saints restes, auprès de lui. Ils vécurent ensemble comme religieux et tous les deux servirent le saint jusqu'au jour de leur mort.

Les satrapes du pays, qui étaient de la grande maison des Artsrounik, construisirent un couvent en cet endroit et y établirent des prêtres avec des religieux. Ce couvent existe encore aujourd'hui et est appelé monastère du saint apôtre Thomas. On déposa, avec psalmodies et des cantiques de bénédiction, les saints restes dans un tombeau de marbre, dans le vestibule
* B de l'église, où beaucoup de guérisons s'opèrent pour la gloire de la * très
p. 94 a. sainte Trinité. La fête du saint apôtre Thomas se célèbre le 12 Navasard, le 22 Août.

En ce même jour, commémoration de Symphorianos et Timothée, qui aux jours d'Aurélien moururent pour la foi du Christ à Rome.]

Նաւասարդի ԺԳ եւ Օգոստոսի ԻԳ ։ Իննօրեայ տօն է ննջման ամենօրհնեալ կուսին Մարիամու եւ վկայաբանութիւն Իրենոսի եպիսկոպոսի ։

Սուրբ Երենոս՝ եպիսկոպոս էր Սերմոյեայ գաւառին, ի ժամանակս կռապաշտ արքային Դիոկղետիանոսի ։ Եւ կալան զնա անօրէն զօրականքն եւ տարան ի Պանոնեա, առ դատաւորն Պռովոս. եւ խոստովանէր եւ քարոզէր զճշմարիտ հաւատն ի Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս ։ Չարչարեցին զնա ուժգին տանջանօք եւ արկին ի բանդ ։

Եւ յետ աւուրց հրամայեաց հանել ի բանտէն եւ հատանել զգլուխն ։ Եւ յորժամ հատանէին եկաց ի վերայ կամրջին տարածեաց զձեռս իւր աղօթեաց այսպէս. Տէր, բաց զդուռն երկնից եւ ընկալ զոգի ծառայիս քո, զի վասն ժողովրդեան քո եւ վասն կաթողիկէ եկեղեցւոյ քո չարչարեցայ եւ հեղում զարիւն իմ ։ Եւ յորժամ հատին զգլուխն, ընկեցին զմարմինն ի գետն որ կոչի Սաւուն, յՕգոստոսի ԻԳ ։

1 *ամենօրհնեալ կուսին Մարիամու*] *աստուածածնին եւ յայսմ աւուր վկայութիւն սրբոյն Իրենէոսի եպիսկոպոսին* B || 3 *Երենոս*] *Իրենէոս* B — *ի Սերմոյեայ գաւառին* B || 5 *Պռովոս*] *Պռոբոս* B — *քարոզէր*] *համարձակ* add. B || 7 *Եւ յետ ... կամրջին*] *Եւ յորժամ հանին ի վերայ կամրջին զգլխատել զնա* B || 8 *իւր*] *յերկինս* add. B || 11 *Սաւուն*] *Սաւան* B — *յՕգոստոսի ԻԳ*] *եւ Նաւասարդի ԺԳ* add. B.

13 NAVASARD, 23 Août.

Neuvième jour de la dormition de la Vierge Marie glorifiée de tous et martyre de l'évêque Irénée.

Saint Irénée était évêque de la province de Sirmium, au temps de l'empereur Dioclétien, l'idolâtre. Les soldats impies le saisirent et le conduisirent en Pannonie chez le juge Probus. Il confessa et prêcha la vraie foi en notre Seigneur Jésus-Christ. On lui fit subir de cruelles tortures, et on le jeta en prison.

Quelques jours après, le juge ordonna de le faire sortir de la prison et de lui trancher la tête. Lorsqu'on était pour lui couper la tête, il s'arrêta sur le pont, étendit ses mains et pria ainsi : Seigneur, ouvre-moi la porte du ciel et reçois l'âme de ton serviteur, car c'est pour ton peuple et pour ton Église catholique que j'ai subi les tortures et que je verse mon sang.

Lorsqu'on lui trancha la tête, on jeta le corps dans le fleuve qui s'appelle la Salve, le 23 Août.

* B p. 95 a.

[B * Յայսմ աւուր տօն է սուրբ քահանայվկային Իրինիոսի եպիսկոպոսի Լուկտունու, հետեւողի առաքելոցն ։

Սուրբ Իրինիոս մեծ սիւնն աստուածպաշտութեան հաւատոյ եւ աստուածազգեաց հայրապետն եւ վարդապետն եկեղեցւոյ, հզօր ախոյեանն ճշմարտութեան, եւ յաղթահարիչն հակառակն հերետիկոսաց՝ հետեւեալ գոլով սրբոց առաքելոցն ։ Որ եւ եկաց եպիսկոպոս Լուկտունու ի Գաղղիա, ի ժամանակս Մարկոսի եւ Անտոնինոսի թագաւորաց ։ Սա հետեւեցաւ եւ ընկալուչ եղեւ սուրբ առաքելոցն, եւ բազում գրեանս սքանչելիս վասն ուղղափառ եւ սուրբ հաւատոյ եթող ի սուրբ եկեղեցի՝ առ ի հաստատութիւն քրիստոնէութեան վարդապետութեան ։ Յորմէ եւ որք զկնի նորա եկին վարդապետք եկեղեցւոյ՝ ընկալան զպատճառս եւ զեղանակ եւ զկանոն մեկնութեան աստուածաշունչ սուրբ գրոց ի բանս իւրեանց ։ Զի եղեւ մեկնիչ ամենայն աստուածաշունչ գրոց, եւ զբազումս ի հեթանոսաց դարձոյց եւ լուսաւորեաց նշանօք եւ վարդապետութեամբ եւ առաքինի վարուք ։

Եւ ապա յետ հովուելոյ բարւոք զժողովուրդն եւ անարատ պաշտելոյ զեպիսկոպոսութիւնն ի Գաղղիա ի քաղաքն Լուկտունու, եւ զբազումս յորդորելոյ ի վկայութիւն եւ զեկեղեցւոյ ղեկն բարւոք ղեկավարելով բազում բանս շահաւէտս եւ պատուիրանս օգտակարս խօսեցաւ, եւ զշատս ի խաբէութենէ սատանայի յափշտակեաց՝ եւ Քրիստոսի մարտիրոսս արար եւ պտղաբերեաց Աստուծոյ ի ժամանակս հալածանացն Անտոնի-

* B p. 95 a.

[B * En ce jour, fête du saint prêtre martyr Irénée, évêque de Lyon et imitateur des apôtres.

Saint Irénée, la grande colonne de la piété et de la foi, le prélat revêtu de Dieu et le docteur de l'Église, le puissant champion de la vérité et le vainqueur des adversaires hérétiques, était l'imitateur des saints apôtres. Il devint évêque de Lyon en Gaule du temps des empereurs Marc et Antonin.

Il suivit et devint l'hôte des saints apôtres. Il laissa à la sainte Église nombre de livres merveilleux sur la sainte foi orthodoxe, pour l'édification de la doctrine chrétienne. Et ceux qui vinrent après lui, les docteurs de l'Église y puisèrent les raisons, la manière et les règles pour commenter les saintes Écritures, inspirées de Dieu, dans leurs discours. Car il fit le commentaire de toutes les écritures inspirées de Dieu, il convertit nombre de païens, les illumina par des miracles, par sa doctrine et sa vie pleine de vertus.

Après avoir bien gouverné son peuple et accompli sans tache son ministère d'évêque, en Gaule, dans la ville de Lyon; après avoir encouragé nombre de personnes au martyre et bien tenu le gouvernail de l'Église, parlé de choses édifiantes et donné des conseils utiles, il arracha beaucoup de gens à l'erreur du démon et les fit martyrs du Christ; il produisit des fruits pour Dieu à l'époque de la persécution d'Antonin. Il ne cessa d'exhorter et d'encourager

նօսի ։ Այլ եւ միշտ յորդորէր եւ քաջալերէր զՔրիստոսի խոստովանողսն եւ զբոլոր հօտն իւր պինդ կալ ի հաւատսն եւ արիաբար մեռանել, եւ չթողոյր զոք կորնչել ։

Ընդ որս եւ զնա կալան եւ բանտեցին, եւ բերեալ յատեան յամօթ արար զՀելլենացիսն լուսաւոր խոստովանութեամբն Քրիստոսի եւ համարձակ վկայելով զՔրիստոս ճշմարիտ Աստուած, յաղագս որոյ ազգի ազգի տանջանօք սրոյ եւ հրոյ չարչարեցին զնա եւ նեղեցին դառնութեամբ կապանաց եւ բանտից ։ Եւ ապա յետ պէս պէս հալածանացն եւ դառնագոյն չարչարանացն յորժամ ոչ ուրացաւ զՔրիստոս եւ ոչ զոհեաց կռոցն ընդ այլոց բազմաց խոստովանողացն որք էին ի հօտէն իւրմէ՝ գլխատեալ սրով կատարեցաւ փառաւոր վկայութեամբ ընդ բազմութեան ընկերացն ի փառս Քրիստոսի ։]

* Նաւասարդի ԺԴ եւ Օգոստոսի ԻԴ ։ Վկայաբանութիւն սրբոյն Տիմոթէոսի ։ * A fol. 14 v° a.

Աստուծոյ սիրելին եւ սքանչելի այրն Տիմոթէոս, էր ի Պաղեստինոյ երկրէն, զարդարեալ աստուածահաճոյ վարուք, վարդապետ լեալ բարեպաշտ հաւատոցն Քրիստոսի ։ Եւ գնացեալ ի Գազա քաղաքն, եկաց առաջի Ուրբանոսի ամբարիշտ իշխանին, խոստովանեցաւ զբարեպաշտ հաւատն քրիստոնէութեան եւ պատմեաց զխորհուրդ մարդեղութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի վասն փրկութեան ամենայն աշխարհի ։

10 Վկայաբանութիւն] Վկայութիւն սրբոյ վկային B || 13 գնացեալ] երթեալ B || 15 Յիսուսի Քրիստոսի *om.* B.

les confesseurs du Christ et toutes ses ouailles à rester inébranlables dans la foi et à mourir vaillamment. Il ne laissait personne se perdre.

On le saisit aussi, avec d'autres, et on le mit en prison. Introduit devant le tribunal, il humilia les Hellènes [les païens] par sa confession lumineuse du Christ et par son témoignage intrépide pour le Christ, vrai Dieu, c'est pourquoi on le soumit à diverses tortures par l'épée et le feu, et on le maltraita cruellement aux fers et à la prison. Après diverses persécutions et de plus cruelles tortures, lorsqu'il n'eut point renié le Christ, ni immolé aux idoles, il fut, avec beaucoup d'autres confesseurs qui étaient de son troupeau, décapité par le glaive et mourut en glorieux martyr avec ses nombreux compagnons pour la gloire du Christ.]

14 NAVASARD, 24 Août.

* Martyre de saint Timothée. * A fol. 14 v° a.

L'aimé de Dieu et l'excellent homme Timothée était du pays de Palestine, orné d'une conduite agréable à Dieu, ayant prêché la foi pieuse du Christ. Il se rendit à la ville de Gaza, se présenta devant Urbain, le président impie, professa la pieuse foi du christianisme et développa le mystère de l'Incarnation de notre Seigneur Jésus-Christ pour le salut du monde entier.

Եւ իշխանն առաւել ի սրտմտութիւն բորբոքեցաւ, եւ այնչափ չարչարեաց զսուրբն Տիմոթէոս մինչեւ բազմաց ասել թէ մեռաւ. եւ նա վասն սիրոյն Քրիստոսի համբերէր ։

Արկին ի բանտ եւ ստիպէին ուրանալ զՔրիստոս եւ զոհել դիւաց եւ փրկել ի տանջանաց եւ ի մահուանէ. եւ նա վասն յուսոյն Քրիստոսի զմահն լաւ համարէր քան զկեան կռոցն կեանքն ։ Ապա ընկեցին ոչ ի խիստ բորբոքեալ հուր զի մի փութով մեռանիցի եւ յերկար այրեալ եւ սուրբն աղօթելով աւանդեաց զհոգին իւր առ Աստուած Նաւասարդի ԺԴ ։

Յայսմ աւուր սուրբն Ագապիոս եւ սրբուհին Թեկղեա ի քաղաքէն Գազա յանօրէն իշխանէն բազում չարչարանօք տանջեցան եւ վասն զի ոչ ուրացան զՔրիստոս եւ ոչ
* A fol. 14 v° b. պաշտեցին զկուռսն, գազանաց կերակուր * եղեն եւ փոխեցան առ Քրիստոս ։

* B p. 96 a. B] * Վերադարձումն պատուական նշխարացն սուրբ առաքելոյն Բարդուղիմէոսի ։

Սուրբ առաքեալն Բարդուղիմէոս ի զանազան քաղաքս եւ ի գաւառս զանուն Տեառն յայտնապէս մարդկան քարոզեաց եւ խաչեցաւ ի Հայք յարեւելս ։ Զսա ստորեղին ի տապանի քարեղէն՝ որք ի վախճանի իւրում անդ հաւատացեալք գտան, եւ եդին ի յՈւրբանուպօլիս ։ Եւ քանզի սուրբ տապանն այն մշտահոս զբժշկութիւնն բղխէր՝

2 սիրոյն] յուսոյն B — Քրիստոսի] արիաբար *add.* B || 4 դիւաց] կռոցն B | 5 յուսոյն *om.* B — համարէր] համարեցաւ B || 7 յերկար] ընդ յերկար B — եւ սուրբն *om.* B — Աստուած] Նաւասարդի ԺԴ եւ Օգոստոսի ԻԴ *add.* B || 8 Յայսմ աւուր] Ի սմին աւուր B || 9 չարչարանօք տանջեցան] տանջանօք չարչարեցան B || 10 Քրիստոս] Աստուած B.

La colère du président redoubla; et il fit torturer saint Timothée à tel point, que beaucoup le tinrent pour mort; mais il endura tout pour l'amour du Christ.

On le jeta dans la prison et on le contraignit à renier le Christ, à immoler aux démons, pour éviter les tortures et la mort, mais il préféra la mort à cause de l'espoir du Christ à la vie pour les idoles. Ensuite on le jeta dans un feu, pas trop ardent, pour qu'il ne mourût pas trop vite et qu'il brûlât lentement. Le saint, tout en priant, rendit son âme à Dieu le 24 Navasard.

En ce jour, saint Agapius et sainte Thècle de la ville de Gaza furent soumis à beaucoup de tortures par le président impie, et pour n'avoir pas renié le
* A fol. 14 v° b. Christ ni adoré les idoles, ils devinrent la nourriture des bêtes fauves * et s'en allèrent auprès du Christ.

* B p. 96 a. [B * Retour des précieux restes du saint apôtre Barthélemy.

Le saint apôtre Barthélemy prêcha ouvertement aux gens le nom du Seigneur dans plusieurs villes et plusieurs provinces, et fut crucifié dans la partie orientale de l'Arménie. Il fut déposé à Albanopolis dans un tombeau en pierre par les fidèles témoins de sa mort. Et comme le saint tombeau était devenu une source intarissable de guérisons, des populations nombreuses

ընթանային ժողովուրդք բազումք որք ի հիւանդութիւնս էին եւ ազատէին ի տրտմեցուցանողաց իւրեանց ախտից եւ հաւատային ի Քրիստոս :

Արդ զայս տեսանելով բանսարկուին սպասաւորքն՝ մոլեգնէին ընդդէմ նշանագործ տապանին այնմիկ : Որ եւ առեալ ընկեցին զտապանն եւ զսրբոյն մարմինն ի ծով անդր հանդերձ եւ այլ չորս եւս տապանօք սուրբ մարտիրոսաց չորից, որոց անուանքն են այսոքիկ . Պապիանոս, Լուկիանոս, Գրիգորիոս եւ Ակակիոս : Եւ բերեալ զտապանսն ծովուն եհան ի կղզին որ կոչիւր Լիպարի, եւ անդ յարմարեցան :

Իսկ սուրբ մարտիրոսքն իբրեւ զհետ թագաւորի երթային՝ ուր եւ հաճեցաւ հանգչել մեծ առաքեալն, եւ անդ զնա թողին եւ աւժամայն ի յետս դարձան, ուր եւ իւրաքանչիւր ուրուք բնակիլ հաճեցաւ աստուածային նախախնամութիւնն : Պապիանոս՝ յԱմիլա քաղաքն Սիկիլացւոց, եւ Լուկիանոս՝ ի Մեսինին, Գրիգորիոս՝ ի Կոլիմի քաղաք Կալաւրիու եւ Ակակիոս ի յԱսկալաս քաղաք կոչեցեալ :

Յայնժամ Ագաթոնի եպիսկոպոսի որ զեպիսկոպոսարանն զուարթապէս ուղղէր՝ աստուածային առաքեալն զինքն յիշեցուցանէր երեւմամբ, աւժամայն փութացաւ ի տեղին եւ իբրեւ ետես զմեծ եւ զահաւոր նշանն՝ սքանչացմամբ լցեալ՝ եւ փոխանակ բարբառէր . Ուստի՞ քեզ այսչափ զուարթ հարստութիւնս եղեւ ո՜վ Լիպարիա, բազում ստուգապէս ցնծացար եւ առաւելապէս փառաւորեցար, պարեա՛, եւ խաղացեա՛, ընկալ իւրական ձեռօք եւ գոչեա առ նա . Բարի եկիր Տեառն առաքեալդ : Զայսոսիկ եւ այլ

atteintes de quelque infirmité y accouraient et étaient délivrées des maux qui les affligeaient et croyaient au Christ.

Ce que voyant, les serviteurs du démon devinrent furieux contre le tombeau miraculeux. Ils s'emparèrent du tombeau et le jetèrent avec le corps du saint à la mer, en même temps que les quatre autres tombeaux de quatre martyrs dont les noms sont les suivants : Papianus, Lucianus, Grégorius et Akakios. La mer rapporta et déposa les tombeaux sur une île nommée Liparis, et ils y restèrent.

Les saints martyrs avaient suivi le grand apôtre comme un roi, mais là où il lui plut de s'arrêter, là ils l'abandonnèrent et retournèrent aussitôt à l'endroit où la divine providence daigna leur désigner la demeure à chacun : Papianus à la ville d'Amila en Sicile; Lucianus à Messine; Grégorius à Kolimi, ville de la Calabrie, et Akakios à la ville nommée Ascali.

C'est alors que le divin apôtre, en une vision, se rappela au souvenir de l'évêque Agathon, qui dirigeait l'évêché avec beaucoup de zèle, et qui s'empressa aussitôt sur le lieu, et en apercevant le grand et terrifiant miracle, plein d'enthousiasme, il s'écria : O Liparis, d'où te vient-il tant de belles richesses? Tu es vraiment heureuse outre mesure, et tu es glorifiée supérieurement. Forme des chœurs, et danse de joie, accueille de tes propres mains et crie à lui : Sois le bienvenu, apôtre du Seigneur. L'évêque parla ainsi et en

եւս ոչ սակաւ ներբողական առ նա մատուցեալ եւ գովեալ զառաքեալն եւ զկղզին՝ հանգոյց զբանն :

Եւ քանզի հարկ էր զպատուական տապանն կայուցանել ի նշանաւոր տեղւոջ, յորում եւ տաճար շինել հանդերձեալ էր ի փառս ամենապատիւ առաքելոյն եւ եդեալ անդ զտապանն սուրբ : Որ եւ առժամայն բազում բժշկութիւնս առնէր ի հիւանդս եւ յախտաժէտս եւ ի դիւահարս հանապազօր :

Եւ յետ անցանելոյ բազում ժամանակաց՝ ի յաւուրս Թէոփիլոսի Թագաւորի, վասն բազում մեղաց մերոց առեալ Հագարացիքն զամենայն կղզին Լիպարիու զի եւ ոչ մնաց մարդ եւ ոչ մի :

Եւ իշխանն Պէնեւէնդոյ գիտէր եւ լուեալ էր զսքանչելիս առաքելոյն եւ վասն ջերմն հաւատոյն զոր ունէր առ սուրբն, առաքեաց արս նաւօք ի քաղաքէն Մալփինոն, եւ ետ բազում ինչս եւ աղաչեաց զի երթեալ ածցեն զմեծ գանձն անգին, զոր եւ արարին : Եւ իշխանն այս իբրեւ լուաւ եթէ գայ տապանն հետի ի ծովէն, ա՛ռ զեպիսկոպոս տեղւոյն եւ զամենայն կղերիկոսն եւ զժողովուրդն եւ գնացին ընդ առաջ մինչեւ ի քաղաքն Պենիմէնդ եւ եդ ի գեղեցիկ տեղւոջ եւ առնէ միշտ ողջութիւն հաւատացելոցն ի փառս Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ :]

bien d'autres termes à l'apôtre et après l'avoir loué de même que l'île, il termina son allocution.

Et comme il fallait déposer le précieux tombeau en un lieu célèbre, où devait s'ériger un temple à la gloire du très célèbre apôtre, ils transportèrent en cet endroit le tombeau, qui accomplit aussitôt et tous les jours de nombreuses guérisons aux malades et aux infirmes et aux possédés du démon.

Longtemps après, aux jours de l'empereur Théophile, à cause de nos innombrables péchés, les Sarrasins s'emparèrent de toute l'île Liparis, de sorte qu'il n'y resta plus personne.

Le prince de Bénévent qui connaissait et avait appris les miracles de l'apôtre, mû par l'ardente foi dont il était animé envers le saint, envoya des gens avec des navires de la ville d'Amalphi, dépensa de fortes sommes et les pria d'aller lui rapporter le grand trésor inestimable. Ce qu'ils firent. Et ce prince, lorsqu'il eut connaissance que le tombeau revenait seul nageant sur mer, prit avec lui l'évêque du lieu et tout le clergé et la population et ils se rendirent au-devant jusqu'à la ville de Benendos. Il fit déposer le tombeau dans un magnifique endroit, où il accomplit toujours des guérisons aux fidèles pour la gloire de notre Dieu le Christ.]

Նաւասարդի ԺԵ եւ Օգոստոսի ԻԵ ։ Տօն է ամենասրբուհւոյ Աստուածածնին զոր կարգեաց սուրբն Գրիգոր Լուսաւորիչ ։

Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչն եւ մեծ հայրապետն ամենայն Հայոց Մեծաց կործանեաց զամենայն պատկերս կռոցն եւ եբարձ զդիւապաշտութիւնն յաշխարհէս Հայոց եւ Վրաց եւ Աղուանից, եւ փոխանակ շինեաց եկեղեցիս յանուն սուրբ աստուածածնին Մարիամու եւ սուրբ Կարապետին Յովհաննու ։ Եւ զտօնս պղծութեանն՝ փոխեաց ի տօնս սրբութեան, զի մինչ ի կռապաշտութիւն էր աշխարհս, տօնէին այսօր Անահիտ տիկնոջն եւ կոչէին զնա ծնունդ այրոյն Արամազդայ որ է Ափրոդիտէս ըստ յունականին ։

Իսկ յորժամ շինեաց սուրբն Գրիգոր զտեղի կռոցն՝ եկեղեցի ի գիւղն Երիզա յԵկեղեաց գաւառն յանուն Աստուածածնին որ մինչեւ ցայսօր մեծամեծ սքանչելիք կատարին անդ անուամբ տիրամօրն ։

Կարգեաց սուրբ Լուսաւորիչն մեր զայս տօն Նաւասարդի ԺԵ եւ Օգոստոսի ԻԵ ։

3 Սուրբ ... մեծաց] Մեծ հայրապետն Հայոց սուրբն Գրիգոր՝ կործանեաց B || 7 կռապաշտութիւն] կռապաշտութեան B — այսօր] յանուն *add.* B || 8 ծնունդ] մեծի արուոյն *add.* B || 10 կռոցն] Անահտայ *add.* B || 11 գաւառն] գաւառի B — յանուն] սուրբ *add.* B.

15 NAVASARD, 25 Août.

Fête de la très sainte mère de Dieu établie par saint Grégoire l'Illuminateur.

Saint Grégoire l'Illuminateur et le grand patriarche de toute la Grande Arménie détruisit toutes les statues des idoles et supprima le culte du démon du pays d'Arménie, de Géorgie et d'Albanie. A leur place il fit ériger des églises au nom de la sainte mère de Dieu Marie et de saint Jean le Précurseur. Il changea les fêtes impures en des fêtes saintes, car du temps où le pays se trouvait dans l'idolâtrie on célébrait en ce jour la fête de la déesse Anahit et on l'appelait la fille du mâle Aramazd; c'était l'Aphrodite des Grecs.

C'est alors que saint Grégoire construisit sur l'emplacement des idoles une église, dans le village d'Eriza, dans la province d'Ekeliats, au nom de la mère de Dieu, où de grands miracles s'opèrent au nom de la mère du Seigneur jusqu'aujourd'hui.

Saint Grégoire notre Illuminateur établit cette fête le 15 Navasard, le 25 Août.

Յայսմ աւուր տօն սրբոյն Աթանասի եպիսկոպոսի որ զսրբուհին Խանթուշ մկրտեաց :

* A fol. 15 r° a. Երանելի աղախինն Քրիստոսի Խանթուշ՝ էր ի * Սելեւկիոյ, ի ժամանակս Վաղերիանոսի ամբարշտի արքային եւ ցանկայր քրիստոնէական հաւատոյն եւ աստուածային մկրտութեանն եւ աղաչեաց զմայրն զի լինիցի քրիստոնեայ եւ նա ոչ կամէր այլ խափանէր :

Իսկ երանելին Աթանասիոս եպիսկոպոսն Տարսոն քաղաքին ուսուցանէր զբանն կենաց եւ առնէր մեծամեծ սքանչելիս : Եւ հրեշտակ Տեառն ասէ ցԽանթուշ եթէ. Աթանաս եկեալ է ի Սելեւկիա. եցոյց նմա եւ զկերպարան եւ զպատկեր երեսացն : Առ ընդ իւր երկուս ծառայս եւ պատճառս եդ մօրն եթէ. Առ դայեակն իմ երթամ. եւ գնաց առ եպիսկոպոսն երկիր եպագ նմա եւ հայցէր ի նմանէ զաստուածային մկրտութիւնն : Եւ նորա արարեալ զնշան սրբոյ խաչին ի վերայ երկրի եւ բղխեաց ի տեղւոջն աղբիւր եւ երեւեցան նոցա երկու հրեշտակք ի կերպարանս զօրականաց ունելով ի ձեռս իւրեանց սպիտակ հանդերձս վասն զգեցուցանելոյ զԽանթուշ ի մկրտութենէն :

Եւ յորժամ մկրտեցաւ յանուն սուրբ Երրորդութեանն, հաղորդեցաւ ի պատուական

1 տօն ... մկրտեաց] վկայութիւն Աթանասի եպիսկոպոսի եւ Խանթուշի որ մկրտեցաւ B || 3 ամբարիշտ] կռապաշտ B || 4 աղաչեաց] աղաչէր B || 6 ի Տարսոն B || 7-9 Տեառն ... ծառայս] ի տեսլեան երեւեալ Խանթուշի ասաց վասն Աթանասի եթէ գալոց է ի Սելեւկիա, ծանոյց նմա եւ զկերպարանսն եւ զպատկեր երեսացն : Եւ յորժամ լուաւ Խանթուշ եթէ եկեալ է ի Սելեւկիա, առ երկուս ծառայս ընդ իւր B || 11-15 արարեալ ... հաղորդեցաւ] եւ նորա տեսեալ զսէրն որ առ Քրիստոս Յիսուս՝ անդէն ի տեղւոջն մկրտեաց զնա յանուն սրբոյ Երրորդութեանն : Եւ յորժամ հաղորդեցաւ B.

En ce jour, fête du saint évêque Athanase qui baptisa sainte Anthousa.

* A fol. 15 r° a. La bienheureuse servante du Christ Anthousa vivait à * Séleucie, aux jours de l'empereur Valérien, l'impie. Elle aspirait à la foi chrétienne et au baptême divin, et pria sa mère de la laisser devenir chrétienne, mais elle s'y opposa et l'en empêchait.

Le bienheureux Athanase évêque de la ville de Tarse enseignait la parole de la vie et faisait de grands miracles. L'ange du Seigneur dit à Anthousa : Athanase est arrivé à Séleucie, et lui montra les traits et l'image de son visage. Elle prit avec elle deux domestiques, donna comme prétexte à sa mère : Je vais auprès de ma nourrice; et se rendit auprès de l'évêque, le salua et implora le baptême divin. Il fit le signe de la sainte croix sur le sol, et une source surgit de l'endroit et deux anges leur apparurent sous la forme de soldats, tenant à la main des vêtements blancs pour en revêtir Anthousa dans le baptême.

Lorsqu'elle fut baptisée au nom de la sainte Trinité, elle communia du

եւ ի սուրբ մարմնոյ եւ յարենէ Որդւոյն Աստուծոյ եւ տեսին երկու ծառայքն Խանթուշի կին մի փառօքն մերձ առ Խանթուշ ունելով ի * գլուխն իւր երկու պսակս եւ խաչ : * A fol. 15 rº b.

Իսկ երանելին Խանթուշ եհան զհանդերձն մեծագին եւ ետ աղքատաց : Մկրտեցան եւ երկու ծառայքն իւր Քարիսիմոս եւ Նէոփիտոս եւ դարձան խնդութեամբ ի տունս իւրեանց :

Գնաց առ դայեակն իւր եւ նորա գիտացեալ եթէ մկրտեցաւ ոչ ընդունեցաւ զԽանթուշ ի տուն իւր : Դարձաւ առ մայրն իւր եգիտ զնա ի յոյժ տրտմութիւն : Եւ ել գաղտ ի տանէն գնաց առ եպիսկոպոսն Աթանաս, եղեւ կրօնաւոր եւ զգեցաւ մազեղէն պարեգօտ եւ խաչ ի ձեռինն գնաց յանապատ ի լեառն եւ ճգնեցաւ անդ ամս քսան եւ չորս : Եւ գազանք անապատի տանէին նմա կերակուր : Գնաց առ նա սատանայ ի կերպարանս աբեղայի եւ ասէ. Եկ աղօթեսցուք : Եւ նա ծանեաւ զնա եւ արար զնշան սրբոյ խաչին, սատակեաց նմա եւ անյայտ եղեւ : Եւ դարձեալ երեւեցաւ նմա դեւն եւ ասէ. Եկ արբ ի գետոյ կաթին եւ մեղու, եւ սատակեաց նմա եւ անյայտ արար :

Եւ յաղօթելն նորա երեւեցաւ նմա հրեշտակ Տեառն եւ ազդեաց նմա զվախճանն մերձեալ : Գնաց ի վէմն ուր սովոր էր հանգչել, տարածեցաւ ի վերայ, եւ զձեռսն իւր

1 տեսին] տեսանէին B — երկու *om.* B || 2 կին ... խաչ] զի կայր առ նմա կին մի փառաւոր, եւ ունէր ի գլուխն պսակս երկու եւ խաչ մի B || 3 Իսկ... աղքատաց *om.* B || 4 ի տունս իւրեանց *om.* B || 6 Գնաց] Խանթուշ *add.* B — ընդունեցաւ] ընկալաւ B || 7 տրտմութիւն] տրտմութեան B || 8 ի տանէ] ի նմանէ B || 9-14 գնաց ... զվախճանն] գնաց ի լեառնն եւ ճգնեցաւ յանապատին ամս քսան եւ չորս խստամբեր վարուք. եւ յաղթեաց ամենայն փորձութեանց զխին զօրութեամբն Քրիստոսի : Եւ ազդեցութեամբ հրեշտակի Տեառն ծանեաւ զվախճանն B || 15 էր] նմա հանգչել *add.* B.

précieux et sacré corps et sang du Fils de Dieu et les deux domestiques d'Anthousa aperçurent une dame dans toute sa splendeur qui se tenait près d'Anthousa, ayant sur la * tête deux couronnes et une croix. * A fol. 15 rº b.

La bienheureuse Anthousa se dépouilla de ses vêtements très coûteux et les donna aux pauvres. Ses deux domestiques Charisimos et Néophytos se firent aussi baptiser et retournèrent chez eux remplis de joie.

Anthousa se rendit auprès de sa nourrice, qui la sachant baptisée, ne voulut pas l'accueillir chez elle. Elle retourna chez sa mère et la trouva dans une grande tristesse. Elle quitta la maison secrètement et se rendit auprès de l'évêque Athanase, se fit religieuse, revêtit une tunique de hère, et un crucifix à la main prit le chemin du désert dans la montagne et y mena une vie ascétique pendant vingt-quatre ans. Les bêtes fauves du désert lui apportaient à manger. Le démon vint la trouver sous la forme d'un moine et lui dit : Viens prier avec moi. Mais elle le reconnut, fit le signe de la sainte croix, le chassa et il disparut. Le démon lui apparut une seconde fois et lui dit : Viens boire au fleuve de lait et de miel. Elle le chassa, et le fit disparaître.

L'ange du Seigneur lui apparut dans sa prière et lui annonça sa fin prochaine. Elle se rendit au rocher où elle avait l'habitude de se reposer, et

եդեալ խաչանման ի վերայ կրծիցն՝ աւանդեաց զհոգին իւր առ Աստուած՝ յՕգոստոսի
* A fol. 15 v° a. ԻԵ ։ Եւ եկաց մարմինն ի վերայ վիմին ամս չորս . * եւ պահեցաւ ամբողջ ։

Եւ կին մի Պողիքրոնիա անուն, որ թարգմանի բազմաժամանակեայ, բնակէր քսան մղոնաւ հեռի, նայեցաւ ի լեառն, էառ խաչ եւ խնդրէր զմարմինն . քանզի ոչ գիտէր զտեղին ։ Եւ երթեալ մատակ առիւծ մի ատամամբքն կալեալ զմազեղէն զգեստն, տարաւ մինչեւ ի վէմն ուր էր մարմինն . եւ տեսեալ զերեսս նորա պայծառ եւ զուարթ որպէս կենդանւոյ ողջունեաց եւ գնաց պատմեաց մեծի անապատաւորին Աբրահամու ։ Եւ նորա առեալ ընդ իւր երիս կրօնաւորս գնաց ի տեղին ուր էր մարմինն . բարձին զնա եւ տարեալ թաղեցին ի վիմին զոր իւր իսկ փորեալ էր վասն իւր, եւ շինեաց ի վերայ մատուռն եւ արար վանս եւ է մինչեւ ցայսօր ։

Իսկ Վաղերիանոս կռապաշտ արքայն կալաւ զԱթանասիոս եպիսկոպոսն ի Տարսոն քաղաքին եւ էարկ ի բանդ զի լուաւ որ բազում կռապաշտս դարձոյց ի բարեպաշտութիւն եւ մկրտեաց ։ Եւ յորժամ գիտաց եթէ զհաւատն իւր հաստատուն ունի եւ ոչ դառնայ ի կռապաշտութիւն, հրամայեաց եւ հատին զգլուխ նորա ։

Եւ այր մի բարեպաշտ արար տապան արծաթի եւ եդ անդ զմարմին սրբոյն Աթանասի եւ առաքեաց յԵրուսաղէմ ։

1 յՕգոստոսի ԻԵ] եւ Նաւասարդի ԺԵ *add.* B || 3-9 Եւ կին մի ... թաղեցին] Եւ յետ չորից ամաց մեծն Աբրահամ անապատաւորն յայտնութեամբ Տեառն առեալ երիս կրօնաւորս գնաց, եւ բարձին զմարմինն եւ տարան թաղեցին B || 11 կալաւ] զերանելին *add.* B || 13 կռապաշտութիւն] կուռս B || 15 անդ] պատուով *add.* B.

s'étendit sur la pierre, posa ses mains en forme de croix sur sa poitrine et rendit son âme à Dieu le 25 Août. Son corps resta sur ce rocher quatre ans
* A fol. 15 v° a. * et fut conservé intact.

Une femme nommée Polychronia, nom qui se traduit une personne « de longue vie », et qui habitait à vingt lieues de distance, regarda vers la montagne, prit une croix et se mit à la recherche du corps, car elle ne connaissait pas l'endroit. Une lionne la saisissant par la tunique de hère, avec ses dents, la conduisit jusqu'au rocher sur lequel se trouvait le corps. En apercevant son visage frais et souriant, comme si elle était en vie, elle la salua et alla raconter au grand anachorète Abraham, qui prit avec lui trois religieux et se rendit à l'endroit où se trouvait le corps; ils le soulevèrent, le transportèrent et l'enterrèrent dans le rocher qu'elle avait creusé pour elle-même. Il construisit sur le rocher une chapelle et un couvent, qui existe encore aujourd'hui.

Quant à Valérien, l'empereur idolâtre, il fit saisir l'évêque Athanase, dans la ville de Tarse, et le fit mettre en prison; car il apprit qu'il avait converti de nombreux idolâtres à la piété et les avait baptisés. Et lorsqu'il connut qu'il était inébranlable dans sa foi et ne voulait pas se convertir à l'idolâtrie, il ordonna de lui trancher la tête.

Un homme pieux fabriqua un tombeau en argent, y déposa le corps de saint Athanase et l'envoya à Jérusalem.

Յայսմ աւուր եւ զերկուս ծառայսն սրբուհւոյն * Անթուշէ զՔարիսիմոս եւ զՆէոփիտոս կացուցին առաջի Աւրեղիանոսի անօրէն արքային եւ խոստովանեցան զՔրիստոս Աստուած ճշմարիտ ։ Եւ հրամայեաց կապել շղթայիւք եւ տանել առ Ապելլիանոս դատաւորն. եւ առաջի նորա խոստովանեցան զՔրիստոսի հաւատն ։ Կախեցին զնոսա մերկս եւ քերեցին երկաթի քերչօք զմարմինս նոցա ։ * A fol. 15 v° b.

Ասեն սուրբքն. Մեք վասն ճշմարտութեանն չարչարիմք եւ մեռանիմք ։ Հարցին զնոսա թէ զինչ է ճշմարտութիւնն ։ Ասէ Քարիսիմոս. Առաջին ճշմարտութիւնն՝ յԱստուած հաւատալ. ապա արդար գործք, հեզութիւն, հանդարտութիւն, սէր, քաղցրութիւն, արդարութիւն, երկայնմտութիւն, եւ զոր դու ատես, այլում մի արասցես ։ Եւ նոյնժամայն հատին զգլուխս նոցա յՕգոստոսի ԻԵ ։

Նաւասարդի ԺԶ եւ Օգոստոսի ԻԶ ։ Վկայաբանութիւն սրբոյն Ադրիանոսի եւ կողակցին իւրոյ Անատոլեայ ։

Քրիստոսի վկայն սուրբն Ադրիանոս եւ Անատոլիա ամուսինն իւր՝ էին ի Նիկոմիդիա քաղաքէն. եւ կռապաշտքն կալան քսանեւչորս քրիստոնեայս յայրի միում թա-

1 սրբուհւոյն] երանելւոյն B || 3 Աստուած] մեր *add.* B — կապել շղթայիւք եւ տանել] կապեալ շղթայիւք տարան B || 7 Ասէ] սուրբ *add.* B || 10 յՕգոստոսի ԻԵ] եւ Նաւասարդի ԺԵ *add.* B || 11 Վկայաբանութիւն] Վկայութիւն — կողակցին իւրոյ] կնոջ նորա B || 13 Քրիստոսի] Սուրբ B || 14 Նիկոմիդեայ B.

En ce jour, on mit également en présence de l'empereur * Valérien, l'impie, les deux domestiques de sainte Anthousa, Charisimos et Néophytos, qui confessèrent le Christ, vrai Dieu. Il ordonna de leur passer des chaînes et de les conduire au juge Appélianus. Ils confessèrent également devant lui la foi du Christ. On les pendit nus, et on déchira leur corps avec des onglets de fer. * A fol. 15 v° b.

Les saints dirent : Nous souffrons et acceptons la mort pour la vérité. On leur demanda ce qu'était la vérité. Charisimos répondit : La première vérité est de croire en Dieu, ensuite viennent les bonnes œuvres : l'affabilité, la tranquillité, l'amour, la douceur, la justice, la patience; et ce que tu hais, ne pas le faire à autrui.

Aussitôt on leur trancha la tête, le 25 Août.

16 NAVASARD, 26 Août.

Martyre des saints Adrien et son épouse Natalie.

Le martyr du Christ saint Adrien et son épouse Natalie étaient de la ville de Nicomédie. Les idolâtres saisirent vingt-quatre chrétiens cachés dans une

* A fol. 16 r° a. զուցեալք, զան հարին զնոսա ուժգին * եւ զբերանն խորտակեցին վասն զի խոստովանէին զՔրիստոս ։

Եւ տեսեալ Ադրիանոս զայնչափ համբերութիւն սրբոցն, հարցանէր զնոսա երդմամբ. Ո՞վ արք, զի՞նչ ակնկալութիւն է ձեր փոխարինաց այդչափ տանջանացդ ։ Ասեն սուրբքն. Զոր ակն ոչ ետես եւ ունկն ոչ լուաւ եւ ի սիրտ մարդոյ ոչ անկաւ, զոր պատրաստեաց Աստուած սիրելեաց իւրոց որք մարտիրոսանան վասն անուան նորա ։

Յայնժամ Ադրիանոս լցաւ հոգւով սրբով, կալով ի մէջ սրբոցն, ասէ ցարագադպիրն. Գրեա՛ եւ զիմ անունս. քանզի եւ ես քրիստոնեայ եմ եւ յօժարութեամբ մեռանիմ վասն Քրիստոսի. եւ այնպէս խառնեցաւ ընդ սուրբ վկայսն Քրիստոսի ։ Կապեցին եւ զնա շղթայիւք եւ արգելին ընդ նոսա ի բանտն ։

Լուաւ Անատոլիա կինն իւր եթէ երկաթի կապանօք արկին զնա ի բանտ, երկեաւ եւ պատառեաց զհանդերձս իւր եւ ճողեաց զհերս գլխոյ իւրոյ ։ Յորժամ լուաւ եթէ վասն Քրիստոսի հաւատոյն արգելաւ ի բանտ, ուրախ եղեւ յոյժ քանզի քրիստոնեայ էր. փոխեաց զհանդերձս իւր, գնաց ի բանտն եւ համբուրեաց զշղթայսն եւ հաստատէր զնա ի սէրն Քրիստոսի եւ աղաչէր զայլ սուրբսն զի աղօթեսցեն վասն նորա առ Աստուած ։

3 Ադրիանոսի B ‖ 4 Ո՞վ արք] ասացէք ինձ *add.* B — փոխարինաց այդչափ] փոխարէն այնչափ B ‖ 8 եւ զանունս իմ B — եւ ես քրիստոնեայ եմ *om.* B ‖ 10 շղթայիւք] ի շղթայս — ընդ նոսա] ընդ սրբոցն B — ի բանտն *om.* B ‖ 11 երկաթի կապանօք] երկաթակապ B ‖ 13 ի բանտ *om.* B.

* A fol. 16 r° a. Grotte, les frappèrent brutalement * et leur brisèrent la bouche pour avoir confessé le Christ.

Adrien voyant une telle patience des saints, leur demanda sous serment : O hommes, quel est votre espoir de récompense pour tant de tourments? Les saints lui dirent : *Ce que l'œil n'a pas vu, ce que l'oreille n'a pas entendu, et ce qui n'est pas monté au cœur de l'homme, ce que Dieu a préparé pour ceux qui l'aiment* [1], qui acceptent le martyre pour son nom.

Alors Adrien animé du saint Esprit, se tenant au milieu des saints, dit au scribe : Inscris mon nom aussi, car moi aussi je suis chrétien et je meurs volontiers pour le Christ. Il se mêla ainsi au nombre des saints martyrs du Christ. On lui passa également des chaînes et on le détint avec les autres en prison.

Sa femme Natalie, ayant appris qu'on l'avait mis aux fers en prison, eut peur, déchira ses vêtements, et arracha les cheveux de sa tête. Mais lorsqu'elle sut que c'était pour la foi du Christ qu'il était détenu en prison, sa joie déborda, car elle était chrétienne. Elle changea de vêtements, se rendit à la prison, baisa les chaînes, et le raffermit en l'amour du Christ. Elle demanda aux autres saints de prier Dieu pour lui.

1. I Cor., II, 9 (cf. Is., LXIV, 3).

Եւ սուրբն Ադրիանոս դարձոյց զկինն ի տունն իւր * եւ ասէ. Յորժամ տարցեն զմեզ յատեան ի քննութիւն ապա արարից քեզ եւ եկեսցես եւ տեսցես զկատարումն մեր : * A fol. 16 rº b.

Եւ յետ աւուրց յորժամ կամէին տանել զնոսա ի քննութիւն, ետ երաշխաւոր բանտապետացն զսուրբ վկայսն, եւ ինքն գնաց ի տունն իւր ազդեցուցանել կնոջն իւրում :

Եւ յորժամ ետես զնա Անատոլիա կարծեաց եթէ ուրացաւ զՔրիստոս եւ կամ փախեաւ ի ժողովրդենէն եւ ի տանջանացն, փակեաց զդուռնն եւ ոչ ետ թոյլ մտանել : Եւ ասէր ի ներքուստ. Ի բաց երթ ուրացող Քրիստոսի, երկրորդ Յուդա. զարմացայ եթէ եղէ ես կին մարտիրոսի :

Իսկ Ադրիանոս ուրախանայր ընդ բանսն Անատոլեայ, եւ ասէ հեզաբար. Ոչ է որպէս ասես, եթէ փախեայ կամ ուրացայ զՔրիստոս. քաւ լիցի. այլ եկի հրաժարել ի քէն եւ զի եկեսցես եւ տեսցես զկատարումն մեր, որպէս յառաջագոյն խոստացայ քեզ : Եւ յորժամ լուաւ զայն Անատոլիա, եբաց զդուռնն զիրկս արկեալ համբուրեցին զմիմեանս, եւ ի միասին գնացին առ սուրբսն :

Եւ տարան զԱդրիանոս եւ կացուցին առաջի թագաւորին եւ մեծապայծառ համարձակութեամբ խոստովանեցաւ զանուն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, եւ գան հարին զնա գաւազանօք ուժգին եւ յերկար : Ասէ Ադրիանոս ցթագաւորն. Որչափ յաւելուս ի հարուածս այնչափ * պայծառացուցանես զգեղեցկութիւն պսակացն : Եւ * A fol. 16 vº a.

2 յատեան] յատենին B — եւ] զի B || 3 բանդապետացն B || 6 ի ժողովրդենէն *om.* B || 12 Անատոլիա] Նատալիա B || 16 յերկար] ընդ երկար B || 17 ի հարուածս] զհարուածս B.

Saint Adrien renvoya sa femme chez elle * en lui disant : Lorsqu'on nous emmènera au tribunal pour y être jugés, je t'en avertirai, et tu viendras et tu assisteras à notre exécution. * A fol. 16 rº b.

Quelques jours après, lorsqu'on était pour les conduire à l'interrogatoire, il donna en garantie aux geôliers les saints martyrs, et il se rendit chez lui pour avertir sa femme.

Natalie le voyant arriver, crut qu'il avait renié le Christ ou qu'il avait fui devant le peuple et les tortures. Elle ferma sa porte et ne lui permit pas d'entrer; et elle lui disait de l'intérieur : Va-t'en, renégat du Christ, second Judas; je m'étonnais d'être la femme d'un martyr.

Mais Adrien se réjouissait des paroles de Natalie, et lui dit doucement : Ce n'est pas comme tu dis, que je me sois sauvé ou que j'aie renié le Christ, loin de là. Je suis venu seulement prendre congé de toi, pour que tu viennes assister à notre exécution, comme je te l'avais promis avant. Lorsque Natalie l'eut entendu, elle ouvrit la porte, et ils se jetèrent dans les bras l'un de l'autre et se donnèrent le baiser et allèrent ensemble auprès des saints.

On conduisit Adrien en présence de l'empereur, et il confessa avec une hardiesse éclatante le nom de notre Seigneur Jésus-Christ. On le frappa longuement à coups de gros bâtons. Adrien dit à l'empereur : Plus tu ajoutes aux coups, * plus tu rends resplendissante la beauté des couronnes. On lui * A fol. 16 vº a.

այնչափ զան հարին զորովայնն մինչեւ հերձաւ եւ հեղան աղիքն, եւ դեռ եւս քսան եւ ութ ամաց էր, եւ երեքտասան ամիս էր որ ամուսնացեալ էր ընդ Անատոլիա : Եւ բարձ զնա ի գիրկս իւր Անատոլիա եւ տարաւ ի բանտն առ սուրբսն :

Արգելին եւ զպարկեշտ կանայսն ի մտանելոյ ի բանտն եւ հարթեաց Անատոլիա զհերս գլխոյն եւ զգեցաւ առն զգեստ. եւ մտանէր ի բանտն առ սուրբսն, մաքրէր եւ պատէր զկոյս վիրացն, եւ քաջալերէր զայրն իւր ժուժկալ լինել ի տանջանսն :

Եւ հրամայեաց թագաւորն սրով կոտորել զնոսա եւ Անատոլիա աղաչէր զդահիճսն զի սկիզբն յԱդրիանոսէ արասցեն զխորտակումն յօդից մարմնոյն : Եւ կալեալ Անատոլիա զոտսն Ադրիանոսի տարածեաց ի վերայ սալին, եւ դահիճքն ուժգին զօրութեամբ հատին զոտսն ի ծնկացն, նոյնպէս եւ յարմկացն զձեռսն եւ նոյնժամայն աւանդեաց զհոգին իւր առ Աստուած, յՕգոստոսի ԻԶ :

Այնպէս եւ զայլ սրբոցն հատին զոտսն եւ զձեռսն որպէս եւ զԱդրիանոսին. եւ նոքա բարի խոստովանութեամբ աւանդեցին զհոգիս իւրեանց առ Աստուած :

Եւ Անատոլիա գողացաւ զաջ ձեռն Ադրիանոսի եւ պահեաց ի ծոց իւր : Եւ ընկեցին
* A fol. 16 v° b. զմարմինս նոցա ի հուր եւ էջ * յերկնից սաստիկ անձրեւ եւ շիջոյց զհուրն եւ առեալ քրիստոնէիցն զմարմին սրբոցն արկին ի նաւ եւ տարան ի Բիւզանդիա :

2 ամուսնացեալ էր ընդ Անատոլիա] որ առեալ էր կին զԱնատոլեա B || 4 ի մտանելոյ] որ մտանէին B || 7 զնոսա] զմարմինս նոցա B || 8 Անատոլիա] Նատալիա B || 11 յՕգոստոսի ԻԶ] եւ Նաւասարդի ԺԶ *add.* B || 12 Այնպէս] Նոյնպէս B || 13 Աստուած] Քրիստոս B || 14 Ադրիանոսի] առն իւրոյ *add.* B || 15 եւ առեալ ... զմարմին] եւ երթեալ քրիստոնէիցն առին զնշխարս սրբոցն B.

frappa tant sur le ventre, qu'il s'entr'ouvrit laissant échapper les intestins. Il n'avait que vingt-huit ans et n'était marié à Natalie que depuis treize mois. Natalie le prit dans ses bras et le conduisit à la prison auprès des saints.

On défendit aux pieuses femmes l'accès de la prison. Natalie se fit couper les cheveux de la tête, prit un costume d'homme et pénétra dans la prison auprès des saints; elle lavait et pansait la plaie des blessures et encourageait son mari à supporter les tourments.

L'empereur ordonna de les tuer par l'épée. Alors Natalie pria le bourreau de commencer par Adrien, à briser les articulations du corps. Natalie saisit les pieds d'Adrien, les étendit sur l'enclume, et les bourreaux, usant de toutes leurs forces, séparèrent les pieds des genoux, de même les mains des bras, et aussitôt Adrien rendit son âme à Dieu le 26 Août.

On détacha également les pieds et les mains des autres saints comme on avait fait à Adrien. Et ils rendirent leur âme, en bonne confession, à Dieu.

Natalie prit en secret la main droite d'Adrien, la cacha dans son sein. On
* A fol. 16 v° b. jeta leur corps dans le feu, * mais une forte pluie tomba du ciel qui l'éteignit. Les chrétiens prirent les corps des saints, les embarquèrent et les conduisirent à Byzance.

Եւ ոմն մի ի հազարապետացն խնդրեաց զՆատալիա իւր ի կնութիւն եւ նա խաբեաց զնա եթէ . Անսա սակաւ աւուրս զի խորհեցայց : Եւ գնաց առ մահճին սրբոյն Ադրիանոսի ելաց դառնապէս եւ աղաչեաց զսուրբն զի փրկեսցէ զնա ի խորհրդոց կռապաշտից :

Եւ մի ոմն ի սրբոցն երեւեցաւ նմա եւ ասէ . Լուաւ Աստուած աղօթից քոց . արդ փութասջիր եւ եկեսջիր ի Բիւզանդիոն ուր նշխարքն մեր եղեալ են եւ անդ այց արասցուք քեզ : Ասէ Նատալիա . Երեւեցա՞ւ տէրն իմ Ադրիանոս Քրիստոսի : Ասէ սուրբն . Այո՛, յառաջ քան զմեզ՝ նա երեւեցաւ Քրիստոսի :

Եւ վաղվաղակի առեալ զաջ ձեռն Ադրիանոսի եմուտ ի նաւ եւ փախչէր ի Բիւզանդիոն : Իսկ հազարապետն որ կամէր առնուլ զՆատալիա ի կնութիւն, մտեալ ի նաւ տագնապէր հասանել եւ դարձուցանել . եւ հողմ եկ ընդդէմ, դարձոյց զնա յետս : Եւ մինչդեռ նաւէր Նատալիա ի մէջ գիշերին ասէ հոգին մոլորութեան ցնաւապետն . Ի ձախակողմն շրջեցէք զնաւդ եւ փութով երթիջիք : Կամէր յետս շրջել զնաւն ի Նիկոմիդիա : Եւ երեւեցաւ սուրբն Ադրիանոս առաջի նոցա նաւով եւ ասէ . * Վարեցէք զնաւդ զկնի իմ, զի այն որ զձեզ ի ձախակողմն թիւրէր փորձիչն էր : Եւ տեսեալ զնա Նատալիա ուրախ եղեւ եւ աղաղակեաց մեծաձայն . Ահա տէրն իմ Ադրիանոս, եւ այլ ոչ եւս ետես զնա : * A fol. 17 r° a.

Եւ յորժամ հասին ի Բիւզանդիոն, երթեալ ողջունեաց զսուրբսն եւ ի գիշերին երեւե-

1 ի կնութիւն] ի կնութեան B || 4 նմա] յանուրջս *add.* B || 5 նշխարք] մարմինք B || 6 Նատալիա] Նատալիա B || 8 Եւ] յարուցեալ *add.* B || 9 ի կնութիւն] ի կնութեան B || 10 եկ] եկեալ B || 10-16 Եւ մինչդեռ... ետես զնա : *om.* B.

Un des officiers demanda Natalie en mariage, mais elle le trompa en disant : Attends quelques jours pour que je réfléchisse. Et elle alla près du lit de saint Adrien, pleura amèrement et pria le saint de la sauver des desseins des idolâtres.

Un des saints lui apparut et dit : Dieu a exaucé tes prières. Hâte-toi de venir à Byzance où nos restes reposent, et là, nous te visiterons. Natalie lui dit : Mon maître Adrien a-t-il comparu devant le Christ? Le saint répondit : Oui, il a comparu devant le Christ avant nous.

Aussitôt elle prit la main droite d'Adrien, s'embarqua et se sauva à Byzance. Mais l'officier qui voulait en mariage Natalie, s'embarqua sur un navire et pressait [les gens] de rejoindre [Natalie] et de la faire revenir. Un vent contraire s'éleva et le fit retourner en arrière. Pendant que Natalie naviguait, la nuit, l'esprit d'erreur dit au capitaine : Virez le navire à gauche et vous irez plus vite. Il songeait à faire revenir le vaisseau à Nicomédie. Alors apparut saint Adrien devant eux, sur le navire, et il dit : * Faites suivre votre navire après moi, car celui qui vous faisait virer à gauche, c'était le tentateur. Natalie le voyant, fut prise de joie et s'écria à haute voix : Voilà mon maître Adrien. Et elle ne le vit plus. * A fol. 17 r° a.

Lorsqu'ils arrivèrent à Byzance, elle alla saluer les saints, et dans la nuit

յաւ նմա սուրբն Ադրիանոս եւ ասէ . Բարի եկիր խաղաղութեամբ աղախին Քրիստոսի եւ դուստր սրբոց մարտիրոսացն, եկեսջիր առ մեզ եւ ընկալջիր ըստ արժանեաց վարձս վաստակոց քոց :

Եւ առժամայն աւանդեաց զհոգին իւր առ Աստուած եւ եդին զնա մերձ ի սուրբ վկայսն : Եւ բազումք ի հաւատացելոց կանանցն հրաժարեցին ի տանէ եւ յընտանեաց եւ մինչեւ ի մահ սպասաւորէին սրբոցն :

Յայսմ աւուր վկայաբանութիւն սրբոյն Ապուդիմոսի :

Յաւուրս Դիոկղետիանոսի կռապաշտ արքային կալան զսուրբ վկայն Քրիստոսի զԱպուդիմոս որ էր քրիստոնեայ ի Տենէդ կղզւոյն : Եւ բռնադատէին զնա ուրանալ զՔրիստոս եւ նա յանձն ոչ առ, այլ համարձակ խոստովանեցաւ զքրիստոնէութեան հաւատն իւր :

Կապեցին զնա ի չորս ցիցս եւ ուժգին չարչարեցին ինն դահիճք, եւ նեղեցին զի ճաշակեսցէ ի պիղծ զոհիցն կռոցն եւ ոչ կարացին հաւանեցուցանել . քերեցին երկաթի
* A fol. 17 r° b. * եղնգամբք զմարմինն, եւ ապա հատին զգլուխն յՕգոստոսի ԻԶ :

4 մերձ ի] մերձ առ B || 7 վկայաբանութիւն] վկայութիւն B — Ապուդիմոսի] Աբուդիմոսի || 8 Յաւուրս] Սուրբ վկայն Քրիստոսի Աբուդիմոս էր քրիստոնեայ ի Տենեդոյ կղզւոյն յաւուրս B || 10 համարձակ] համարձակութեամբ B || 12 նեղեցին] նեղէին B || 13 կռոցն *om.* B — քերեցին] քերթեցին B || 14 յՕգոստոսի ԻԶ] եւ Նաւասարդի ԺԶ *add.* B.

lui apparut saint Adrien qui lui dit : Sois la bienvenue en paix, servante du Christ et fille des saints martyrs; tu viendras à nous et tu recevras, selon ton mérite, la récompense de tes fatigues.

Elle rendit aussitôt son âme à Dieu et on la déposa auprès des saints martyrs. Beaucoup de femmes fidèles abandonnèrent leur maison et leur famille et servirent les saints jusqu'à leur mort.

En ce jour, martyre de saint Aboudimos.

Aux jours de l'empereur Dioclétien, l'idolâtre, on saisit le martyr du Christ, Aboudimos, qui était chrétien de l'île de Ténédos. On l'obligea à renier le Christ, mais il ne consentit point; au contraire il confessa avec hardiesse la foi du christianisme.

On le lia à quatre poteaux et neuf bourreaux le soumirent à de cruelles tortures, et l'obligèrent à manger des abominables sacrifices des idoles, mais
* A fol. 17 r° b. ne purent le persuader. Ils déchirèrent le corps avec * des onglets de fer, ensuite ils lui tranchèrent la tête, le 26 Août.

Եւ ի վեցերորդ ժամու աւուրն երեւեցաւ սուրբն սուսերաւ Դիոկղետիանոսի արքային ահաւոր հրեշտակօք. եւ յոյժ զարհուրեցուցին զնա եւ ասեն. Տես զԱպուդիմոս զԱստուծոյ ծառայն զոր կարծես թէ սպաներ եւ Աստուծոյ զօրութեամբն ցուցանեմք քեզ որ յետ փոխելոյ յերկրէս՝ կենդանի է եւ կարող է ընդդէմ դիւացն զոր պաշտես ։ Եւ նա եւս աւելի բարկացաւ ընդ երեւումն հրեշտակացն. հրամայեաց եւ զմարմին սրբոյն Ապուդիմոսի հրով այրեցին ։

Նաւասարդի ԺԷ եւ Օգոստոսի ԻԷ ։ Տօն է սրբոց Սուքիասեանցն ։

Սոքա էին յԱլանաց դրանէ, եկեալք զհետ Սաթինկայ տիկնոջ, կնոջն Արտաշեսի արքային ի Հայս. եւ աշակերտեցան սուրբ Ոսկեանցն, աշակերտաց Թադէոսի առաքելոյն ։ Եւ ի բաց կացեալ ի դրանէ տիկնոջն գնացեալ ի լեառն Սուկաւ, կրօնաւորեցան անդ, կացեալ խոտաճարակ ամս ԻԴ. որոց գլխաւորին անուն Բարաքադր ասէին, որ ի մկրտութենէն անուանեցաւ Սուքիաս ։

Եւ յետ ժամանակաց ի վախճանելն * Շապուհոյ Ալանաց թագաւորին, թագաւորէ Գիգլիանոս եւ տեղեկացեալ վասն նոցա, առաքէ զԲարլահա զօրօք բազմօք յերկիրն * A fol. 17 v° a.

1 երեւեցաւ ... ասեն] երեւեցան ի տեսլեան Դիոկղետիանոսի արքային հրեշտակք սուսերաւորք եւ ցուցին նմա զհոգի սրբոյն Ապուդիմոսի արխաբար սպառազինեալ եւ ասեն. Տես B || 4 կարող] յաղթող B || 5 բարկացաւ] բարկացեալ B || 6 այրեցին] վասն հաւատոյն Քրիստոսի *add.* B.

A la sixième heure de la journée, le saint apparut, armé d'une épée, à l'empereur Dioclétien, et entouré d'anges terribles qui l'effrayèrent beaucoup et lui dirent : Regarde le serviteur de Dieu, Aboudimos, que tu croyais avoir tué; nous te le montrons par la puissance de Dieu, qu'après avoir été transporté de la terre, il est encore vivant et puissant contre les démons que tu adores. Il fut davantage irrité de cette vision des anges et ordonna de jeter au feu le corps de saint Aboudimos.

17 NAVASARD, **27 Août.**

Fête des saints Hésychios et de ses compagnons.

Ils étaient de la maison royale des Alans, venus en Arménie à la suite de la reine Satinik, femme du roi Artachès. Ils devinrent les disciples des saints Oski et de ses compagnons ; ces derniers, disciples de l'apôtre Thaddée. Ils se retirèrent du palais de la reine et se rendirent à la montagne Soukave, et s'y firent religieux, se nourrissant d'herbes pendant vingt-quatre ans. On appelait leur chef Barakadre, qui prit le nom de Hésychios, à son baptême.

Après des années, à la mort de * Chapouh, roi des Alans, régna Gighianus, lequel, s'étant informé à leur sujet, envoya Barlaha avec de nombreuses * A fol. 1 v° a.

Հայոց, առնել զնոսա յԱլանս մեծաւ պատուով թէ դարձցին ի կուռս, ապա թէ ոչ սրով բարձցես զնոսա ի կենաց :

Իսկ սուրբն Սուքիաս տեսիլ պատմէր եղբարցն թէ. Ագռաւ մի թաթաւեալ յարեան գայր առ մեզ ի դրանէ մերմէ եւ կամէր ցրուել զմեզ իբրեւ զձագս աղաւնեաց : Արդ յաղօթս կացէք եւ քաջալերեցարուք զի մի ոք կորիցէ ի մէնջ :

Եւ եկեալ Բարլահա ետես զնոսա եւ զարհուրեցաւ. զի տեսանէր զնոսա որպէս զքօշս վայրենիս մազեղս եւ մարմինք նոցա իբրեւ զմամուռ զոր ունին քարինք վասն ցրտոյն սաստկութեան. եւ խոտաճարակ նման անասնոց : Եւ ասէ ցնոսա. Զինչ էք դուք : Պատասխանի ետուն սուրբքն եւ ասեն. Մարդիկ եմք եւ ազգաւ Ալանք : Եւ ասէ զօրավարն. Դարձիք ի պաշտօն աստուածոցն եւ ժառանգեցէք զգահ ձեր եւ զպատիւ զի տեսանեմ զձեզ այրս հզօրս եւ պատերազմողս :

Ասէ սուրբն Սուքիաս. Նիզակակից էի Շապուհոյ արքայի եւ երկրորդական գահոյն նստէի, իսկ այժմ մշակ եմք մեք Աստուծոյն մերոյ եւ ժամ է զվարձս առնուլ մեզ ի
* A fol. 17 v° b. նմանէ եւ ոչ * պաշտեմք մեք զաստուածսն ձեր եւ ոչ ցանկամք երկրաւոր պատուոյ :

Եւ բարկացեալ բռնաւորին տանջեաց զնոսա խստագոյնս եւ նոքա գոհանային զՏեառնէ : Եւ հրամայեաց գայլ ի բերանս նոցա արկանել զի մի փառաւորեսցեն զԱստուած, եւ այրեաց հրով զմարմինս նոցա :

troupes au pays d'Arménie, pour les reconduire dans le pays des Alans, avec de grands honneurs s'ils revenaient aux idoles, et dans le cas contraire, de leur ôter la vie par l'épée.

Saint Hésychios raconta un songe aux frères : Un corbeau trempé dans le sang arrivait à nous du palais royal de notre pays, et voulait nous disperser comme de jeunes pigeons. Or, mettez-vous en prière et fortifiez-vous, afin que personne de nous ne se perde.

Barlaha arriva, les aperçut et en fut effrayé; car il les voyait semblables à des boucs sauvages, couverts de poil, et leurs corps paraissaient comme couverts de mousse, qui envahit les pierres, à cause de la rigueur du froid. Ils broutaient l'herbe comme des animaux. Il leur dit : Qu'êtes-vous? Les saints répondirent : Nous sommes des hommes, et de nationalité Alane. Le général leur dit : Revenez au culte des dieux et reprenez votre siège et vos honneurs, car je vous vois des gens forts et guerriers.

Saint Hésychios répondit : J'étais l'allié du roi Chapouh, et j'occupais le second trône; mais maintenant nous sommes les serviteurs de notre Dieu et le
* A fol. 17 v° b. moment est arrivé pour nous d'obtenir de lui notre récompense; * nous n'adorons pas vos dieux et n'aspirons plus aux honneurs terrestres.

Le tyran, irrité, les soumit à de sévères tortures; et eux, rendaient grâces au Seigneur. Il ordonna ensuite de leur mettre des mors à la bouche, pour qu'ils ne pussent glorifier Dieu, et fit brûler au feu leur corps.

Եւ նոքա աղօթեցին առ Աստուած վասն բառնալոյ կռապաշտութեան յաշխարհէս եւ վասն բժշկութեան ի պէս պէս ախտից ի բարեխօսութիւն նոցա ապաւինելոցն ։ Եւ ձայն եղեւ յերկնից առ նոսա. Եկայք ճգնաւորք իմ ի պատրաստեալ ձեզ հանգիստ եւ առէք զպսակն ճգնութեան ձերոյ. եւ ի տեղւոջ ուր հեղցի արիւն ձեր հողն լիցի դեղ երեք հարիւր վաթսուն եւ հինգ ցաւոց ըստ աւուրց ամի ։

Եւ իշխանն հրամայեաց սրով սպանանել զնոսա, եւ կատարեցան ի նմին ժամու սուրբն Սուքիաս, Լուկիանոս, Պողիքտէս, Կոդրատոս, Յովսիմոս, Բիքտոր, Դիոգքիքոն, Մեմաս, Փոկաս, Սէրիոս, Դիմէտիոս, Ադրիանոս, Թաղէս, Յորդանէս, Անաստաթէս, Թէոդիտոս, Յակոբ, Թէոդորոս. եւ այլ եւս երկու մանկագոյնքն որոց բերելով զահ սրոյն՝ գնացին գաղտ յայլ տեղի եւ արարեալ խրեանց զարափոր եւ անդ կացեալ ճգնութեամբ կատարեցան ։

Եւ կատարեցան ճգնազգեաց վկայքս Քրիստոսի, * ի նաւասարդի ԺԷ. կացեալ մար- * A fol. 18 rº a.
մինք նոցա անթաղ մինչեւ ի ժամանակս մեծին Գրիգորի Լուսաւորչին որ ազդեցութեամբ սուրբ Հոգւոյն երթեալ ժողովեաց զնշխարս նոցա եւ թաղեաց ի նոյն տեղւոջ ։ Եւ շինեաց զտեղին վանս, եւ հրամայեաց ամ յամէ կատարել զյիշատակս նոցա յամենայն տեղիս ։

Եւ բազում բժշկութիւնք լինին ի տեղւոջն, որով հանապազ փառաւորի ամենասուրբ Երրորդութիւնն ։

Ils prièrent Dieu de faire disparaître de la terre l'idolâtrie et d'accorder la guérison des diverses infirmités à ceux qui auraient recours à leur intercession. Une voix du ciel se fit entendre à eux : Venez, mes ascètes, dans le repos que je vous ai préparé, et recevez la couronne de votre vie ascétique; et à l'endroit où sera versé votre sang, la terre deviendra le remède de trois cent soixante-cinq maladies, selon les jours de l'année.

Le prince ordonna de les faire mourir par le glaive, et ils furent exécutés à la même heure : saint Hésychios, Lucianus, Polyeucte, Quadratus, Hosimus, Victor, Diognet, Mémas, Phocas, Sérius, Dimetius, Adrien, Thalès, Jourdan, Anastadès, Théodidos, Jacob, Théodore; et deux autres plus jeunes, à qui le glaive avait fait peur, partirent en secret à un autre endroit, se creusèrent un souterrain et y moururent dans la vie ascétique.

Ces martyrs ascètes du Christ moururent * le 17 Navasard. Leurs corps * A fol. 18 rº a.
demeurèrent sans sépulture jusqu'aux jours du grand Grégoire l'Illuminateur, qui, par l'inspiration du Saint-Esprit, se rendit [sur les lieux], recueillit leurs restes et les inhuma à la même place. Il construisit en ce lieu un couvent et ordonna de célébrer chaque année leur mémoire partout.

Beaucoup de miracles se font à cet endroit, glorifiant ainsi quotidiennement la très sainte Trinité.

B p. 100 b. [B * Վկայութիւն սրբոց Սուքիասանցն որք վկայեցին ի Բագրեւանդ գաւառի ի Սուկաւէտ լերինն, եւ են թուով երեք հարիւր եւ վաթսուն եւ չորս :

Առաքեալն Քրիստոսի Թադէոս յորժամ եկն ի Հայս, աշակերտեաց զսուրբն Ոսկի հանդերձ ընկերօքն իւրովք : Սոքա բնակեալ էին ի լեառն Ծաղկոց յակունս Եփրատայ գետոյ, առանձնական կեանս ստացեալ : Եւ ի ժամանակս Արտաշիսի արքայի եկին ի դուռն արքունի, եւ խօսեցան ընդ թագաւորին եւ ընդ կին նորա Սաթինիկ որ յԱլանաց՝ զվարդապետութիւն հաւատոյն Քրիստոսի :

Եւ ոմանք ի պատուաւոր արանց որ եկեալ էին յԱլանաց ընդ թագուհւոյն՝ հաւատացին ի Քրիստոս եւ մկրտեցան ի նոցանէ : Եւ ի բաց գնացեալ ի դրանէ արքային բնակեցան
* B p. 101 a. ի Սուկաւէտ լերինն՝ յանդիման Բագրեւանդ * գեղջն, ընդդէմ Նպատ լերին, խոտաճարակ իբրեւ զվայրենի գօշս ամս բազումս : Եւ եղեւ մորթ նոցա իբրեւ զմամուռ քարի ի խստութենէ օդոյն եւ աճեալ հերքն ծածկեալ զամենայն մարմինս նոցա :

Եւ էին անուանք սրբոցն այսոքիկ . Սուքիաս, Ղուկիանոս, Պօղեքտէս, Կոդրատոս, Իդիոքսիքերոն, Մեմաս, Փոկաս, Սարգիս, Դեմետրիոս, Ադրիանոս, Յովսիմոս, Բիկտոր, Թալելոս, Յորդանէս, Անաստաթէոս, Թէոգնիտոս, Յակոբ, Թէոդորոս, եւ այլք ընդ նոսա :

Սոքա բնակեցան խոտաճարակ ի լերինն Սուկաւէտ ամս քառասուն եւ չորս, մինչեւ

* B p. 100 b. [B * Martyre des saints Hésychios et de ses compagnons, qui furent martyrisés dans la province de Bagrévand, sur la montagne Soukavète, et qui sont au nombre de trois cent soixante-quatre.

L'apôtre du Christ Thaddée, lorsqu'il vint en Arménie, eut pour disciples saint Oski et ses compagnons. Ils habitaient la montagne Tsalkots, près dés sources du fleuve Euphrate, et menaient une vie solitaire. Aux jours du roi Artachès ils se présentèrent au palais royal, entretinrent le roi et sa femme, la reine Satinik, qui était de la maison des Alans, de la doctrine de la foi du Christ.

Plusieurs parmi les notabilités, arrivés du pays des Alans avec la reine, crurent au Christ et se firent baptiser par eux. Ils quittèrent le palais du roi et établirent leur demeure sur la montagne Soukavète, en face du village
* B p. 101 a. Bagrévand, * contre la montagne Nepat, ne se nourrissant que d'herbes, à l'instar de boucs sauvages, pendant de longues années. Leur peau devint comme la mousse des pierres à cause de l'inclémence de l'air et leurs cheveux croissant, couvrirent tout leur corps.

Les noms de ces saints étaient : Hésychios, Lucianus, Polyeucte, Quadratus, Idioksichéron, Mémas, Phocas, Sergius, Démétius, Adrien, Hosimus, Victor, Thalélus, Jourdan, Anastathéus, Diognet, Jacob, Théodore et autres.

Ils demeurèrent, en se nourrissant d'herbes, dans la montagne Soukavète

ի ժամանակս թագաւորութեանն Ալանաց Գորդիանոսի, որ համար առարեալ զօրացն, ոչ եգիտ զնոսա ի կարգ պատուոյ իւրեանց՝ յերկրորդական գահն Աթայի ։ Եւ ոմն որ կոչէր Սկրհեր՝ գուշակեաց նմա թէ յերկիրն Հայոց բնակեցան պաշտելով զհաւատն քրիստոնէից ։

Եւ թագաւորն զայր ոմն Բառլահայ առաքեաց զօրօք ածել զնոսա պատուով՝ եւ եթէ ոչ հաւանեսցին՝ ի սուր սուսերի մաշել․ որ եկեալ ի լեռինն եգիտ զնոսա յանխանելի ճգնութիւնն ։ Եւ բազում հարց եւ փորձ արարեալ եւ ողոքական բանս խօսեալ, ծանեաւ զի անշարժք էին ի հաւատն Քրիստոսի եւ զայրացեալ խորհէր եթէ որով մահու սպանցէ զնոսա ։

Եւ երանելիքն ժողովեալ միաբան ի միասին կային յաղօթս զբազում ժամս, եւ իբրեւ ետես զօրավարն եթէ յամեն յաղօթսն, սկսաւ սպառնալ նոցա, եւ հրամայեաց չորս չորս ցիցս հարկանել իւրաքանչիւր ումեք եւ պրկել զնոսա ի վերայ եւ հրով զմարմինս նոցա այրել ։ Եւ սուրբքն սկսան ի տանջանսն սաղմոսել ։ Իսկ նա ետ դնել զայլ ի բերանս նոցա եւ հարկանել զի մի կարասցեն աղօթել ։ Եւ սուրբն Կոդրատոս անփոյթ արարեալ առաջնորդէր ամենեցուն յաղօթսն եւ յանդիմանէր զանմտութիւն զօրավարին ։

* Իսկ նա բարկացեալ հրամայեաց զօրականացն ածել զամենեսեան եւ ի սուր * B p. 101 b.
սուսերի մաշել ։ Եւ մինչդեռ աղօթէին՝ գլխատեցին զամենեսեան՝ Նաւասարդի ժէ.

quarante-quatre ans, jusqu'aux jours du roi Gordien des Alans, qui, faisant faire le recensement de ses troupes, ne les trouva pas à leur rang d'honneur, au second siège d'Atha. Un certain nommé Sikerhère lui fit connaître qu'ils habitaient le pays d'Arménie, où ils pratiquaient la foi chrétienne.

Le roi envoya un certain Barlahaï avec des troupes pour les ramener avec honneur, mais s'ils ne consentaient point, de les exterminer par l'épée. Il se rendit à la montagne et les trouva dans la plus profonde vie ascétique. Il les interrogea longuement, les conjura par de douces paroles, mais les trouvant inébranlables en la foi du Christ, il médita, avec colère, de quelle mort les faire mourir.

Les bienheureux, s'étant réunis ensemble, prièrent unanimement pendant de longues heures. Le général, les voyant s'attarder dans la prière, commença par les menacer, et ordonna ensuite de planter quatre poteaux pour chacun d'eux, et de les y lier fortement et d'y mettre le feu, afin de brûler leur corps. Les saints, pendant leur supplice, se mirent à psalmodier. Il ordonna de leur mettre des mors à la bouche et de les frapper pour les empêcher de prier. Saint Quadratus, n'en tenant compte, les guida tous dans la prière et blâma la folie du général.

* Ce dernier, en colère, ordonna aux soldats de les amener tous et de * B p. 101 b.
les exterminer par l'épée. Et tandis qu'ils priaient, on les décapita tous, le

և Օգոստոսի ԻԷ. և բղխեաց աղբիւր ի տեղւոջ ի բժշկութիւն ամենայն ցաւոց և ախտից :

Եւ երկուք ի կրտսերագոյն ընկերաց սրբոցն որք առ ահի թաքուցեալ էին ի խորշս լերին և ապա եկին թաղել զմարմինս վկայիցն և ոչ գտին, զի Աստուած ծածկեաց զնոսա յայտնել ի յետին ժամանակս : Իսկ երկոքին նոքա մեծապէս տարջացեալք վասն զրկելոյ իւրեանց ի պսակէ մարտիրոսութեան, առաւելագոյն ճգնութեամբ կատարեցին զկեանս իւրեանց՝ մինչև փոխեցան առ Տէր և թաղեցան յանդէորդաց :]

* A fol. 18 rº a.

* Յայսմ աւուր վկայաբանութիւն սրբոյն Ատրներսեհի :

Քրիստոսի մարտիրոսն սուրբն Ատրներսեհ՝ որդի էր Պրոբոսի Հռոմայ արքային : Եւ յետ մահուան հօրն իւրոյ եղեւ քրիստոնեայ և ցանկայր մեռանել վասն անուանն Քրիստոսի :

Եւ լուաւ անօրէն արքայն Լիկինոս Նիկոմիդոյ զի ամենայն աւուր աւելի քան զհազար քրիստոնեայս սպանանէր, վասն ոչ ուրանալոյ զՔրիստոս և զոհելոյ կռոցն : Ընթացաւ փութանակի և գնաց ի Նիկոմիդիա, և ասէ ցԼիկինոս համարձակութեամբ. Ընդէր այդչափ անխնայաբար կոտորես զորս Հռոմայեցւոց և ջնջեցեր

8 վկայաբանութիւն] վկայութիւն B — Ատրներսեհի] վկային *add.* B || 9 սուրբն *om.* B || 12 Եւ ... Նիկոմիդոյ] Եւ լուաւ որ ի Նիկոմիդեա անօրէն արքայն Լիկինոս B || 15 Հռոմայեցւոց] Հռոմոց B.

17 Navasard, le 27 Août. Une source surgit à l'endroit pour la guérison de toutes les maladies et infirmités.

Deux des plus jeunes compagnons des saints, qui s'étaient, par crainte, cachés dans une anfractuosité de la montagne, revinrent après, pour enterrer les corps des martyrs, mais ils ne les trouvèrent point, car Dieu les avait cachés, pour les révéler dans les derniers temps. Alors les deux, regrettant beaucoup de s'être privés de la couronne du martyre, achevèrent leur vie avec plus d'ascétisme encore, jusqu'à ce qu'ils s'en allèrent auprès du Seigneur, et furent enterrés par des bergers.]

* A fol. 18 rº a.

* En ce jour, martyre de saint Aternerseh.

Le martyr du Christ saint Aternerseh était le fils de l'empereur de Rome, Probus. Après la mort de son père il devint chrétien et aspira à mourir pour le nom du Christ.

L'empereur de Nicomédie, Licinius, l'impie, vint à l'apprendre, lui qui journellement tuait plus de mille chrétiens, pour ne pas avoir renié le Christ et immolé aux idoles. Il [Aternerseh] se hâta d'accourir à Nicomédie et dit à Licinius avec hardiesse : Pourquoi fais-tu mourir sans les épargner tant de

զամենայն քաջ զօրականս յերկրէ, եւ թշնամիք աներկիւղ մտանեն ի Հռոմս եւ աւերեն եւ քանդեն զերկիրս ամենայն : Ասէ Լիկիանոս. Միթէ եւ դու քրիստոնեայ իցես : Ասէ սուրբն * Ատրներսեհ. Յոյժ աղաչեմ զԱստուած որ այսպիսի խոստովանութեամբ կատարիմ : * A fol. 18 r° b.

Եւ սկսաւ Լիկիանոս ողոքանօք եւ քաղցրութեամբ խրատ տալ եւ խոստանայր մեծութիւնս եւ պատիւս եւ պարգեւս : Եւ ոչ հաւանեցաւ : Եւ սպառնայր տանջանս եւ նեղութիւնս, եւ ոչ կարաց դարձուցանել : Հրամայեաց եւ հատին զգլուխ նորա. եւ այնպէս բարի խոստովանութեամբ կատարեցաւ ի Քրիստոս, յՕգոստոսի ԻԷ :

Եւ Դոմէտիոս Բիւզանդիոյ եպիսկոպոսն՝ եղբայր էր սրբոյն Ատրներսեհի. լուաւ զմարտիրոսութիւն եղբօրն, նաւեաց ի Նիկոմիդիա եւ գողացաւ զնշխարս եղբօրն իւրոյ եւ տարաւ ի Բիւզանդիա. եւ եդ պատուով մեծաւ յեկեղեցին յորում էին նշխարք սրբոյն Ադրիանոսի եւ Նատալիա, եւ այլոց որք մարտիրոսացան ընդ նմա :

Յայնմ եկեղեցւոջ են եւ նշխարք սուրբ առաքելոյն Ստաքիոսի յեօթանասնիցն, զոր ձեռնադրեաց սուրբ առաքեալն Անդրէաս Բիւզանդիոյ եպիսկոպոս :

1 Հռոմս] Հոռոմս B || 8 յՕգոստոսի ԻԷ] եւ Նաւասարդի ԺԷ *add.* B || 11 եդ] եդին B || 12 եւ այլոց . . . նմա] որ մարտիրոսացաւ ի Մաքսիմիանոսէ անօրէն արքայէն B || 13 Ստաքիոսի] Ստաքիւսոյ B.

soldats romains, et fais-tu disparaître les plus fiers guerriers du pays? Les ennemis désormais entreront sans crainte à Rome et dévasteront et ruineront tout le pays. Licinius lui dit : Serais-tu aussi chrétien? Saint Aternerseh lui répondit : * Je prie beaucoup Dieu de me faire mourir en une telle confession. * A fol. 18 r° b.

Licinius se mit à lui parler avec bonté et lui donna des conseils avec douceur; il lui promettait des grandeurs, des honneurs et des présents. Il ne se laissa pas persuader. Alors il le menaça de tortures, de peines, et ne put le détourner. Il ordonna de lui trancher la tête; et il mourut ainsi en bonne confession du Christ, le 27 Août.

Domitius, l'évêque de Byzance, était le frère de saint Aternerseh. Il apprit le martyre du frère, s'embarqua pour Nicomédie et prit en secret les restes de son frère, qu'il emmena à Byzance, et déposa, avec grands honneurs, dans l'église où se trouvaient les reliques des saints Adrien et Natalie et des autres saints qui furent martyrisés avec lui.

Dans cette même église se trouvent également les restes du saint apôtre Stachyos, l'un des soixante-dix, que le saint apôtre André avait sacré évêque de Byzance.

Ի նմին աւուր Անտիոքայ բժշկին ։

Սուրբ վկայն Քրիստոսի Անտիոքոս՝ բժիշկ էր բարեպաշտ հաւատով ի քաղաքէն Սեւաստիոյ. եւ շրջէր յամենայն քաղաքս եւ ի գեօղս եւ յագարակս եւ բժշկէր զամենայն հիւանդս հաւատացեալս ։ Եւ եթէ ի հեթանոսաց զոք բժշկէր՝ փոխանակ վարձու
* A fol. 18 v° a. * բժշկութեանն՝ դարձուցանէր ի Քրիստոսի հաւատն ։

Զայրս զնա Ադրիանոս անօրէն իշխանն եւ բազում չարչարանօք չարչարեաց եւ յեռացեալ կաթսայ արկ զնա եւ ոչ այրեցաւ. ի գազանս ընկեցին եւ գազանքն ի նա ոչ մերձեցան, այլ խօսեցան մարդկային բարբառով եւ յանդիմանեցին զմոլորութիւն դատաւորին ։ Գնաց սուրբն ի տաճար կռոցն եւ զամենայն բագինս կործանեաց եւ խորտակեաց ։

Եւ հրամայեաց դատաւորն հատանել զգլուխ նորա եւ նա աղօթեաց այսպէս. Աստուած Աբրահամու եւ Սահակայ եւ Յակոբայ, Աստուած ամենայն մխիթարութեանց կատարեա զխնդրուածս իմ ։ Եւ ձայն եկեւ յերկնից եւ ասէ. Ով Անտիոքէ բժիշկ հիւանդաց, հալածիչ դիւաց. առաջնորդ կուրաց, զաւազան կաղաց, լսելի եղեն աղօթք քո եւ խնդրուածք. եւ ամենայն որք որ աղաչէ զքեզ, եթէ ի լերինս լիցին եւ եթէ ի պաշտա-

3 Սեւաստիոյ] Սեբաստիոյ B — եւ ի գեօղս ... հաւատացեալս] եւ ի գաւառս եւ բժշկէր անուամբ Տեառն զհաւատացեալ հիւանդսն ։ B || 6 իշխանն] դատաւորն B — չարչարանօք] տանջանօք B || 7 եւ ոչ այրեցաւ] եւ պահեաց զնա Աստուած B — ի գազանս ընկեցին] ընկեց առաջի գազանաց B || 8-10 այլ խօսեցան ... խորտակեաց *om.* B || 11 դատաւորն *om.* B || 11-107 l. 4 եւ նա աղօթեաց ... պատարատեալ է *om.* B

En ce même jour, [martyre] du médecin Antiochus.

Le saint martyr du Christ, le médecin Antiochus, de foi pieuse, était de la ville de Sébaste. Il parcourait toutes les villes, les villages et les campagnes, et soignait les malades fidèles. S'il soignait quelque païen, en rétri-
* A fol. 18 v° a. bution de ses * guérisons, il le convertissait à la foi du Christ.

Le préfet Adrien, l'impie, le fit saisir et lui fit subir de nombreuses tortures, ensuite il le fit jeter dans un bassin d'eau bouillante. Il ne s'y brûla point. On le livra aux bêtes fauves, mais elles ne s'approchèrent point de lui, et parlant un langage humain, elles reprochèrent au préfet son erreur. Le saint se rendit au temple des idoles et renversa et mit en pièces tous les autels.

Le préfet ordonna de lui trancher la tête. Il pria ainsi : Dieu d'Abraham, d'Isaac et de Jacob, Dieu de toutes les consolations, exauce mes vœux. Une voix se fit entendre du ciel qui dit : O Antiochus! médecin des malades, persécuteur des démons, guide des aveugles, soutien des boiteux, tes prières et tes vœux ont été exaucés. Tous ceux qui t'invoqueront, qu'ils soient

վայրս, եթէ ի գետս եւ եթէ ի ծովս եւ յամենայն տեղի՝ փրկեսցին յամենայն վտանգից եւ ի նեղութենէ ։ Եւ անուն քո եղիցի բժիշկ մարդկան եւ անասնոց եւ թռչնոց. եւ դու եկեսջիր յուրախութիւն Տեառն քո, բացան քեզ դրունք երկնից եւ պսակն քո պատրաստեալ է ։

Եւ առժամայն հատին զգլուխ նորա յՕգոստոսի ԻԷ ։ Եւ բղխեաց * ընդ արեանն կաթն ։ Եւ Կիւրակոս դահճին հաւատաց ի Քրիստոս եւ նզովեաց զկուռսն ։ Հատին եւ զնորա զգլուխն վասն խոստովանելոյ նորա զՔրիստոս ։ * A fol. 18 v° b.

Նաւասարդի ԺԸ եւ Օգոստոսի ԻԸ ։ Վկայաբանութիւն սրբոցն Ստրատոնիկոսի, Փիլիպպոսի եւ Եւտիքիանոսի ։

Փառաւորեալ վկայքս Քրիստոսի էին ի քաղաքէն Նիկոմիդիա եւ ի միում աւուր գնացին ի թէատրոնն ի տեսութիւն խաղուց, ուր բազմութիւն ամբոխից ժողովէին եւ ուսուցանէին զանհաւատսն. եւ բազումք հաւատացին ի Քրիստոս նոցին վարդապետութեամբն. եւ դառնային ի տեսութենէ թէատրոնին ։ Եւ զի պակասէին ժողովուրդն ի խաղուցն, հարցանէր իշխանն եթէ. Ընդէր երթայ ժողովուրդն եւ դատարկ

5 յՕգոստոսի ԻԷ] եւ Նաւասարդի ԺԷ *add.* B || 5-7 Եւ բղխեաց ... զՔրիստոս *om.* B || 8 Վկայաբանութիւն սրբոցն] Վկայութիւն սրբոց վկայիցն B || 10 վկայքս Քրիստոսի] մարտիրոսքս այսոքիկ B — Նիկոմիդեայ B || 11 ուր] զի B — ժողովէին] ժողովեալ էին անդ B || 13 Եւ զի ... խաղուցն] Եւ տեսեալ անօրէն իշխանին զի պակասէին անօրէն ժողովուրդքն ի խաղուցն B || 14 երթայ ժողովուրդն] գնան ժողովուրդքն B.

dans les montagnes ou dans les plaines, sur les fleuves ou sur les mers, partout où ils seront, seront sauvés de tout péril, de toute peine. Ton nom sera celui de médecin des hommes, des animaux et des oiseaux. Viens en la joie de ton Seigneur. Les portes du ciel sont ouvertes pour toi et ta couronne est prête.

Aussitôt on lui trancha la tête, le 27 Août. Il jaillit * du lait avec le sang. Le bourreau Cyriaque crut au Christ et anathématisa les idoles. On lui trancha aussi la tête pour avoir confessé le Christ. * A fol. 18 v° b.

18 NAVASARD, 28 Août.

Martyre des saints Straton, Philippus et Eutychianus.

Ces glorieux martyrs du Christ étaient de la ville de Nicomédie. Ils se rendirent un jour au théâtre pour assister aux jeux, où se trouvait rassemblée une foule compacte, et ils prêchèrent aux infidèles. Beaucoup crurent au Christ par leur doctrine, et revinrent du spectacle du théâtre. Et comme la foule devenait rare aux jeux, le prince demanda : Pourquoi le peuple s'en va-t-il et le théâtre reste-t-il vide? Plusieurs parmi les idolâtres lui répondirent : A

մնալ թատրոնն ։ Եւ ոմանք ի կռապաշտիցն ասեն . Վասն սրբոցն, եթէ խրատ տան եւ ուսուցանեն ի բաց կալ ի թատրոնէ եւ ի զոհելոյ աստուածոց մերոց ։

Եւ հրամայեաց առաջի իւր բերել եւ նեղէր զնոսա իջանել ի մէջ թատրոնին եւ երկիր պագանել կռոցն ։ Եւ սուրբքն յանդիմանեցին համարձակութեամբ զմոլորու-
* A fol. 19 rº a. թիւն * կռապաշտութեանն եւ ապաշաւէին զկորուստ այնչափ մարդկան ։

Ընկեցին զսուրբսն ի մէջ գազանաց եւ ոչ մերձեցան ի նոսա . եւ ելին անվնաս ի թատրոնէն ։ Բերին այլ գազանս եւ թողին ի նոսա, եւ ոչ նոքա մերձեցան ի նոսա . եւ բազումք ի ժողովրդենէն տեսին եթէ վայրենի գազանքն երկեան ի սրբոցն՝ հաւատացին ի Քրիստոս ։ Եւ ապա բորբոքեցին հուր եւ այրեցին զսուրբ վկայսն Քրիստոսի զՍտրատոնիկոս, զՓիլիպպոս եւ զԵւտիքիանոս յՕգոստոսի ԻԸ . եւ փոխեցան բարի խոստովանութեամբ յերանելի եւ յանմահ կեանսն ։

Յայսմ աւուր վարք երանելւոյն Ոնեսիմայ, ոչ աշակերտին Պօղոսի ։

Սորա ծնողքն էին ի Կեսարիայ Պաղեստինացւոց, ի գեղջէն Կառինէ, եւ հրամանաւ հրեշտակին Տեառն եղեն քրիստոնեայք եւ մկրտեցան . եւ աւետարանեաց նոցա զծնունդ զաւակի նոցա եւ զանունն . որպէս եւ եղեւ իսկ ։

3 բերել] ածել B || 6-7 Եւ ելին … ի նոսա *om.* B || 10 յՕգոստոսի ԻԸ] եւ Նաւասարդի ԺԸ *add.* B || 11 յերանելի *om.* B || 12 Ոնեսիմայ] Ոնեսիմոսի B || 13 եւ հրամանաւ հրեշտակին Տեառն] այցելութեամբն Աստուծոյ B || 14 եւ աւետարանեաց … եղեւ իսկ ։ *om.* B.

cause des saints qui leur conseillent et leur enseignent de se tenir à l'écart du théâtre et des sacrifices à nos dieux.

Il ordonna de les amener en sa présence; il les obligea à descendre au milieu du théâtre et à adorer les idoles. Les saints lui reprochèrent avec
* A fol. 19 rº a. hardiesse l'erreur * de l'idolâtrie et regrettèrent la perte de tant de gens.

On jeta les saints aux bêtes fauves; elles ne les approchèrent point et ils sortirent indemnes du théâtre. On amena d'autres bêtes fauves et on les lâcha; elles ne les approchèrent pas non plus. Beaucoup parmi le peuple voyant que les bêtes sauvages avaient la crainte des saints, crurent au Christ. On alluma ensuite un grand feu et on y brûla les saints martyrs du Christ Straton, Philippus et Eutychianus le 28 Août, et ils furent transportés en bonne confession en la vie bienheureuse et immortelle.

En ce jour, vie du bienheureux Onésimus, celui qui n'est pas disciple de Paul.

Ses parents étaient de Césarée de Palestine, du village Carines. Ils devinrent chrétiens sur l'ordre de l'ange du Seigneur et furent baptisés; il leur annonça la naissance de leur fils et le nom qu'il devait porter. Ce qui arriva.

Եւ մինչ դեռ պատանեակն էր, եթող զծնողսն եւ գնաց յԵփեսոս. եւ եմուտ ի վանս յորում էին կրօնաւորք եօթն հարիւր. եւ եղեւ կրօնաւոր եւ ճգնէր աստուածահաճոյ վարուք առաւել քան զայլ կրօնաւորսն: Իսկ ծնողքն իւր ի բազում տրտմութենէն եւ յանհանգիստ ողբալոյն վասն զրկելոյ ի զաւակէն * իւրեանց, կուրացան եւ ոչ տեսանէին լոյս: * A fol. 19 r° b.

Եւ ընդ աւուրսն ընդ այնոսիկ եղեւ հալածումն քրիստոնէից ի կռապաշտ արքայէն Դիոկղետիանոսէ. եւ ցրուեցան ամենայն կրօնաւորք վանացն: Եւ երանելին Ոնեսիմոս գնաց ի տունն իւր, ետես զծնողսն իւր կուրացեալ եւ ոչ ետ ծանօթս, բայց միայն զայս ասաց եթէ. Գիտեմ զՈնեսիմոս որդին ձեր թէ ուր կայ:

Եւ ի գիշերին յայնմիկ գրեաց ի քարտիսի վասն իւր որ նա էր Ոնեսիմոս որդին նոցա: Եւ ընդ առաւօտն եդ զգրեալ քարտէսն ի պատուհանն եւ ինքն գաղտ փախեաւ: Եւ մտեալ այր մի ի դրացեացն իւրեանց, ետես զթուղթն եւ ընթերցեալ առաջի նոցա, եւ առաւելապէս բեկան ի տրտմութենէն եւ անմխիթարելի ողբային:

Գնաց երանելին Ոնեսիմոս ի Մագնիսեա Ասիացւոց, եւ շինեաց վանս: Եւ յանուրջս երեւեցաւ ծնողաց իւրոց եւ կոչեաց առ ինքն եւ նոքա գնացին: Եւ եդեալ ձեռս ի վերայ աչաց նոցա եւ տեսին լոյս, եւ զորդին իւրեանց եւ գոհութեամբ եսուն փառս Աստուծոյ:

1 էր] Ոնեսիմոս *add.* B — զծնողսն] իւր *add.* B — եւ գնաց] գաղտ *add.* B || 4 ողբալոյն] ողբոյն B || 11 պատուհանն] ի պատուհանին B || 12 ընթերցեալ] եւ առեալ ընթերցաւ B || 14 վանս] եւ բնակեցաւ անդ *add.* B — Եւ յանուրջս ... գնացին] Եւ ծնօղք նորա տեսին յանուրջս զՈնեսիմոս զորդի իւրեանց որ կոչէր զնոսա ի Մագնեսիա ի վանս իւր եւ գնացին անդր B || 16 Եւ գոհութեամբ ... Աստուծոյ] գոհացան զԱստուծոյ B.

Pendant qu'il était tout jeune, il quitta ses parents et se rendit à Éphèse. Il entra dans un couvent où il y avait sept cents moines; il se fit moine et se mortifia, avec une conduite agréable à Dieu, supérieure aux autres moines. Ses parents, à cause de leur grande tristesse et de leurs larmes incessantes pour avoir été privés de leur enfant, * devinrent aveugles et perdirent la vue. * A fol. 19 r° b.

En ces jours-là, il y eut une persécution des chrétiens par l'empereur Dioclétien, l'idolâtre. Tous les moines du couvent se dispersèrent. Le bienheureux Onésimus revint chez lui, vit ses parents aveugles, et ne se dévoila pas. Il leur dit simplement : Je sais où se trouve votre fils Onésimus.

La nuit, il écrivit sur une feuille qu'il était, lui, leur fils Onésimus; et le lendemain, il posa la feuille écrite sur la fenêtre et s'éloigna secrètement. Un de leurs voisins étant entré, aperçut le papier et le lut devant eux. Ils furent encore plus abattus et gémirent avec une tristesse inconsolable.

Le bienheureux Onésimus se rendit à Magnésie d'Asie, y construisit un couvent. Il apparut, dans un rêve, à ses parents, et les appela auprès de lui. Ils s'y rendirent. Il posa les mains sur leurs yeux et ils revirent la lumière et leur fils et rendirent grâce et gloire à Dieu.

Եւ այնչափ առաքինի վարուք հաճոյացան Աստուծոյ երեքեանն, զի աղօթիւք եւ ձեռս դնելով ողջացուցանէին զամենայն հիւանդս եւ զախտաժէտս եւ զդիւահարս ։ Եւ խաղաղութեամբ հանգեաւ ի Քրիստոս երանելին Ոնեսիմոս՝ յՕգոստոսի ԻԸ ։

* A fol. 19 v° a.

* Նաւասարդի ԺԹ եւ Օգոստոսի ԻԹ ։ Տօն գլխատման Յովհաննու Մկրտչին Քրիստոսի Կարապետի ։ Լիով պատմութիւնն յաւետարանն գրեալ է ։

Կարապետն Քրիստոսի եւ Մկրտիչն Յովհաննէս՝ սրբութեամբ սնաւ յանապատի զամս երեսուն ։ Եւ ապա հրամանաւն Աստուծոյ եկն ի Յորդանան քարոզել մկրտութիւն ապաշխարութեան ի թողութիւն մեղաց ։

Եւ եկեալ առ նա Երուսաղեմացիք եւ ամենայն Հրէաստան եւ Գալիլեա եւ կողմն Յորդանանու՝ մկրտել ի նմանէ եւ խոստովան լինել զմեղս իւրեանց. եւ նա խրատէր զամենեսեան ըստ իւրաքանչիւր պատշաճի ։

Եկն եւ Յիսուս ի Գալիլեէ առ Յովհաննէս մկրտել ի նմանէ. եւ նա արգելոյր զնա եւ ասէր. Ինձ պիտոյ է ի քէն մկրտել եւ դու առ իս գաս ։ Եւ Յիսուս ասէ. Թոյլ տուր այժմ, զի այսպէս վայել է մեզ լնուլ զամենայն արդարութիւնս ։

3 յՕգոստոսի ԻԸ] եւ Նաւասարդի ԺԸ *add.* B || 4 Տօն ... Կարապետի] Տօն է գլխատմանն Յովհաննու Կարապետին եւ Մկրտչին Քրիստոսի B || 9 եկեալ] եկին B — կողմն] կողմանք B || 10 խոստովան լինել] խոստովանեալ B || 14 այժմ *om.* B — վայել է] խոնարհութեամբ պարտ է B.

Tous les trois furent si agréables à Dieu par leur vie vertueuse que par la prière et par l'imposition des mains ils guérissaient tous les malades, les infirmes et les possédés. Le bienheureux Onésimus s'endormit en paix dans le Christ, le 28 Août.

* A fol. 19 v° a.

* 19 NAVASARD, 29 Août.

Fête de la décollation du précurseur Jean qui baptisa le Christ (l'histoire est écrite en entier dans l'Évangile[1]).

Le précurseur du Christ Jean Baptiste vécut saintement dans le désert pendant trente ans. Ensuite, sur l'ordre de Dieu, il vint au Jourdain pour prêcher le baptême de la pénitence pour la rémission des péchés.

Les habitants de Jérusalem, de toute la Judée, de la Galilée et du pays qui avoisine le Jourdain, vinrent à lui pour se faire baptiser par lui et confesser leurs péchés. Il donna des conseils à tous, selon les besoins de chacun.

Jésus vint aussi de Galilée vers Jean pour être baptisé par lui, mais il s'en défendait en disant : C'est moi qui dois être baptisé par toi et tu viens à moi ?

Et Jésus dit : Laisse faire maintenant, car c'est ainsi qu'il convient que nous accomplissions toute justice.

1. Matth., XIV, 1-12; Marc, VI, 14-29.

Եւ ապա մկրտեաց զնա Յովհաննէս ։ Եւ բացան երկինք եւ Հոգին սուրբ մարմնաւոր տեսլեամբ իբրեւ զաղաւնի էջ ի վերայ Յիսուսի ։ Զի զայս նշան տուեալ էր հայր Յովհաննու զի․ Յոյր վերայ տեսանիցես զհոգին զի իջանիցէ եւ հանգչիցի, նա է որդին Աստուծոյ ։ Եւ ձայն ի վերուստ որ ասէր․ Դա՛ է որդի իմ սիրելի ընդ որ հաճեցայ ։

Եւ Յովհաննէս վկայեաց․ Ահա գառն Աստուծոյ որ բառնայ զմեղս աշխարհի ։

Եկն եւ Հերովդէս չորրորդապետ՝ որդի Հերովդին առաջնոյ, որ զմանկունսն ի Բեթղեհէմ * կոտորեաց, մկրտել ի Յովհաննէ ։ Եւ նա յանդիմանեաց զնա եւ ասէ․ Չէ օրէն * ունել քեզ զկին Փիլիպպոսի եղբօր քո մինչ նա կենդանի է եւ ունի զաւակ ի նմանէ ։ * A fol. 19 vº b.

Եւ դարձաւ Հերովդէս ի տուն իւր տրտմութեամբ, առ Հերովդիադա կին իւր, զոր յափշտակեալ էր անիրաւութեամբ ի Փիլիպպոսէ, եւ պատմեաց նմա զյանդիմանութիւնն Յովհաննու ։ Եւ նա խրատեաց զնա ունել եւ դնել ի բանտի ։

Եւ յաւուր միում արար Հերովդէս խրախութիւն մեծ՝ հազարապետաց եւ զաւրապետաց իւրոց, եւ արբոյց նոցա գինիս հինս, եւ յիմարեցան ամենեքեան ։ Կոչեցին անդ եւ զդուստրն Հերովդիադայ եւ նորա եկեալ լկտութեամբ, ծարրեալ աչօք եւ կարմրացեալ այտիւք եւ արուեստաբար հիւսեալ հերիւք եւ գոյնագոյն զարդարեալ զգեստիւք եւ պաճուճեալ կօշկօք ։ Երկիր եպագ թագաւորին եւ բազմականացն եւ ծափ եհար

2 Յիսուսի] նորա B || 3 զի] թէ B — զի իջանիցէ եւ հանգչիցի *om.* B || 5 վկայեաց] ասէ *add.* B || 6 Հերովդին] Հերովդէին B — ի Բեթղեհէմ] Բեթղեհեմի B || 11 եւ դնել *om.* B — բանտի] եւ առաքեաց կալաւ զՅովհաննէս եւ եդ ի բանտի *add.* B || 15 հերիւք] հերօք B — զգեստիւք] զգեստուք B || 16 եւ] ապա *add.* B.

Alors Jean le baptisa, et le ciel s'ouvrit et l'Esprit-Saint, sous une forme corporelle, descendit comme une colombe sur Jésus. Car tel était le signe qu'avait donné le Père à Jean : Celui sur lequel tu verras l'Esprit descendre et se reposer, c'est lui le fils de Dieu. Et une voix d'en haut disait : Celui-ci est mon fils bien-aimé en qui j'ai mis mes complaisances.

Et Jean rendit ce témoignage : Voici l'Agneau de Dieu qui ôte le péché du monde.

Vint aussi Hérode, le tétrarque, fils d'Hérode le premier, qui massacra les * Innocents à Bethléem, pour se faire baptiser par Jean. Mais celui-ci lui fit des reproches et dit : Il ne t'est pas permis d'avoir la femme de ton frère Philippe, tandis qu'il est encore en vie, et qu'il a un enfant d'elle. * A fol. 19 vº b.

Hérode revint chez lui plein de tristesse, auprès d'Hérodiade sa femme, qu'il avait enlevée injustement à Philippe, et lui raconta les reproches de Jean. Elle lui conseilla de le saisir et de le mettre en prison.

Un jour, Hérode donna un grand festin à ses officiers, aux grands de sa cour, et leur fit boire des vins vieux; tous s'enivrèrent. On fit appeler la fille d'Hérodiade. Elle vint effrontément avec des yeux peints, des joues fardées, les cheveux arrangés avec art, des vêtements ornés de diverses couleurs et des souliers brodés. Elle s'inclina devant le roi et les convives, battit des mains

ձեռօքն եւ սկսաւ կաքաւել ոտիւքն ։ Եւ զարմացան բազմականքն ընդ հնարաւորութիւն զարդուցն եւ ընդ արուեստ կաքաւելոյն ։

Եւ իբր յոյժ արախացոյց զնոսա, ասէ թագաւորն ցաղջիկն. Խնդրեա զինչ եւ կամիս եւ տաց քեզ մինչեւ ցկէս թագաւորութեանս իմոյ ։ Եւ նա յառաջագոյն խրատեալ էր ի * A fol. 20 r° a. մօրէն * իւրմէ. Տուր ինձ, ասէ, ի վերայ սկտեղ զգլուխն Յովհաննու Մկրտչի ։ Եւ կեղծաւորութեամբ տրտմեցաւ թագաւորն ։ Յայնժամ ամենայն բազմականքն սկսան աղաչել զթագաւորն, զի մի մեռցի արդարն՝ պատճառանօք մեղաց ։ Իսկ անօրէն թագաւորն ոչ կամեցաւ ստել զերդումն իւր. այլ վաղվաղակի առաքեաց դահիճս, զի հատեալ զգլուխ նորա բերցէ առ թագաւորն ։

Եւ երթեալ դահիճն ի բանտն եգիտ զՅովհաննէս զի յաղօթս կայր ի բանտին, եւ սկսաւ դահիճն լի դողութեամբ լալ ։ Եւ Յովհաննէս կոչեաց զնա առ ինքն եւ եհարց զպատճառս սպանման իւրոյ, եւ նա պատմեաց նմա զամենայն կարգաւ ։ Եւ ասէ դահիճն. Տագնապ մեծ է ինձ սուրբդ Աստուծոյ. զի եթէ սպանանեմ զքեզ՝ երկնչիմ յԱստուծոյն քո, եւ եթէ ոչ սպանից՝ թագաւորն սպանանէ զիս. բայց լաւ է ինձ մեռանել քան հեղուլ զսուրբ արիւնդ քո ։ Եւ ասէ ցնա Յովհաննէս. Եկ որդեակ, առ զգլուխ իմ, զի խաղալով ծնայ եւ կաքաւելով մեռանիմ ։

Եւ առեալ դահիճն զսուրբ գլուխն Յովհաննու, տարաւ առ թագաւորն, եւ տեսեալ

1 զարմացան] յոյժ *add.* B || 3 Խնդրեա] յինէն *add.* B || 5 Մկրտչի *om.* B || 10 ի բանտն *om.* B || 11 լի դողութեամբ *om.* B || 12 իւրոյ *om.* B — կարգաւ *om.* B — դահիճն *om.* B || 14 սպանից] սպանանեմ B || 15 արիւնդ] արիւն B || 17 Յովհաննու] նորա B.

et se mit à exécuter des danses. Tous les convives admirèrent l'ingéniosité de la parure et l'art des danses.

Après qu'elle les eut bien contentés, le roi dit à la jeune fille : Demande-moi ce que tu voudras et je te le donnerai, jusqu'à la moitié de mon * A fol. 20 r° a. royaume. Elle, instruite d'avance par sa * mère, lui dit : Donne-moi sur un plateau la tête de Jean-Baptiste. Le roi fut contristé hypocritement. Alors tous les convives se mirent à prier le roi, pour que le Juste ne mourût point, pour des prétextes de péché. Mais le roi impie ne voulut mentir à son serment, et envoya aussitôt un bourreau pour qu'il tranchât la tête et l'apportât au roi.

Le bourreau se rendit à la prison et y trouva Jean en prières. Le bourreau se mit à pleurer tout en tremblant. Jean l'appela à lui et lui demanda la raison de sa mort. Il lui raconta tout avec détail. Et le bourreau ajouta : Je suis dans les transes, ô saint de Dieu! si je te tue, je crains ton Dieu; et si je ne te tue pas, le roi me tuera. Mais je préfère mourir que de verser ton sang saint. Jean lui dit : Approche, mon fils, prends ma tête, car je suis né par un tressaillement et je meurs par la danse.

Le bourreau saisit la sainte tête de Jean et l'apporta au roi. A cette vue,

ամենեցուն լային յոյժ, եւ համբուրէին զսուրբ գլուխն եւ արտասուօք թողութիւն խնդրէին :

Կոչեաց թագաւորն * զաղջիկն եւ ետ ի նա արծաթեայ սկտեղբ զգլուխն Յովհաննու, * A fol. 20 rº b
եւ նա խնդալով տարաւ առ մայր իւր : Եւ առեալ Հերովդիադայ զսկտեղն, ընկէց զսուրբ գլուխն Յովհաննու յերկիր, նախատէր զնա եւ ասէր. Դու մորոսաց որդի, դու կամէիր հանել զմեզ ի թագաւորութենէս. արդ ես յաղթեցի քեզ եւ կաքաւելով դստերն իմոյ սպանի զքեզ : Եւ այլ բազում բանիւք նախատէր զնա :

Լուան աշակերտքն նորա եւ առեալ զմարմինն տարեալ թաղեցին եւ երթեալ պատմեցին Յիսուսի :

Եւ յետ աւուրց արար Հերովդէս այլ ուրախութիւն եւ կոչեաց զաղջիկն կաքաւել դարձեալ. եւ ասէ ցնա. Այլ արիւն մարդոյ մի՛ խնդրեր, զի ոչ շնորհեմ քեզ :

Եւ սկսաւ աղջիկն կաքաւել առաջին նմանութեամբն եւ ելին արտաքոյ ապարանիցն ի տեղի ինչ պատշաճաւոր, յորում էր ջրաժողով լիճ մի սառուցեալ : Եւ ել կօշկօքն ի վերայ սառինն կամեցեալ նորագոյն ինչ ցուցանել, եւ ջուրն ոչ կարաց տանել զանհամութիւն նորա, այլ վաղվաղակի լուծաւ սառն ի ներքոյ ոտից նորա եւ ընկղմեցաւ մարմին նորա ի ջուրն, եւ սառն իբրեւ սրով եհատ զգլուխ նորա եւ մնաց գլուխ նորա

1 համբուրէին] լային եւ համբուրեցին B — զսուրբ ... խնդրէին *om.* B || 3 արծաթեայ] արծաթի B || 8 Լուան ... թաղեցին] լուեալ աշակերտացն նորա՝ թաղեցին զմարմին նորա B || 16 մնաց] ծփէր զխաւար գլուխ նորա B.

tous pleurèrent amèrement et baisèrent la sainte tête en demandant pardon avec des larmes aux yeux.

Le roi appela * la jeune fille et lui remit la tête de Jean sur un plateau en * A fol. 20 rº b.
argent. Elle la porta joyeusement à sa mère. Hérodiade saisissant le plateau, jeta à terre la sainte tête de Jean, l'injuria en disant : Toi, fils des fous, qui voulais nous enlever la royauté, eh bien, c'est moi qui t'ai vaincu et tué par la danse de ma fille. Elle l'injuria encore par beaucoup d'autres paroles.

Ses disciples l'apprenant, enlevèrent le corps et l'emportèrent pour l'inhumer. Ils allèrent ensuite rendre compte à Jésus.

Quelques jours après, Hérode donna un autre festin, fit appeler la jeune fille pour y venir danser encore et lui dit : Ne me demande plus du sang humain, car je ne te l'accorderais point.

La fille se mit à danser comme la première fois. Ils sortirent ensuite du palais pour se rendre à un endroit plus convenable, où il se trouvait un bassin plein d'eau glacée. Elle monta sur la glace avec ses souliers, désireuse de faire voir quelque chose de nouveau, mais l'eau ne put résister à une telle insolence, la glace fondit aussitôt sous ses pas, son corps s'engloutit dans l'eau et la glace lui trancha la tête, comme avec une épée; sa tête resta flot-

* A fol. 20 vº a. ի վերայ ջուրցն ։ Եւ տեսեալ ամենեցուն փառս ետուն Աստուծոյ որ արդար * իրաւամբ խնդրեաց զվրէժն Յովհաննու ։

Եւ պատուէր ետ Հերովդէս զի մի որ պատմեսցէ Հերովդիադայ. եւ առաքեաց բանիւ դստերն իւրոյ թէ. Մայր տուր զսկուտղն արծաթի զի նուէր բերից զպարգեւս թագաւորին ։ Եւ իբրեւ բերին եդին ի նմա զգլուխ դստերն նորա, եւ առաքեաց առ նա ։ Եւ տեսեալ Հերովդիադայ անկաւ իբրեւ զմեռեալ եւ ապա ուշաբերեալ եւ սկսաւ հայհոյել զսուրբն Աստուծոյ զՅովհաննէս ։ Եւ անկաւ քար մի յօդոյն եւ ջարդեաց զերեսս նորա եւ սատակեցաւ դառնութեամբ ։

Եւ Հերովդիսայ որդնալից եղեալ չարաչար մահուամբ բարձաւ ի կենացս եւ պահեալ է դատաստան նոցա առաջի Աստուծոյ ։

Նաւասարդի Ի եւ Օգոստոսի Լ ։ Վկայաբանութիւն Սրբոյն Փիլընիդոսի եպիսկոպոսի ։

* A fol. 20 vº b. Սուրբ եպիսկոպոսն Փիլընիդոս * էր ի բանտի վասն հաւատոյն Քրիստոսի, ընդ այլ խոստովանող վկայսն, յաւուրս անօրէն արքային Դիոկղետիանոսի ։

Իսկ սուրբքն որ էին ընդ նմա ի բանդին. Արիստոկլէս, Դիմիտրիանոս, Աթա-

3-8 Եւ պատուէր ... դառնութեամբ *om.* B || 9 Հերովդիսայ] Հերովդէս B — եղեալ] լեալ B || 11 Վկայաբանութիւն ... եպիսկոպոսի] Վկայութիւն Փիլոնիդոսի եպիսկոպոսի եւ որոց ընդ նմա B || 12 Փիլընիդոս] Փիլոնիդոս B.

* A fol. 20 vº a. tante sur les eaux. Ce que voyant, tous rendirent gloire à Dieu qui * avait, de juste droit, vengé Jean.

Hérode ordonna que personne n'en prévînt Hérodiade; et il envoya dire de la part de sa fille : Mère, donne-moi le plateau en argent pour que je t'apporte les cadeaux du roi. Lorsqu'on l'apporta, on y déposa la tête de sa fille et il la lui envoya. A sa vue, Hérodiade tomba comme morte, et reprenant ensuite connaissance, elle se mit à blasphémer le saint de Dieu, Jean. Une pierre tomba du ciel et lui brisa la figure; elle mourut cruellement.

Hérode, rongé par les vers, fut enlevé à la vie par une mort atroce. Leur jugement devant Dieu est encore réservé.

20 NAVASARD, 30 Août.

Martyre du saint évêque Philonidis.

* A fol. 20 vº b. Le saint évêque Philonidis * se trouvait en prison, pour la foi du Christ, avec d'autres confesseurs martyrs, aux jours de l'empereur Dioclétien, l'impie.

Les saints qui se trouvaient avec lui en prison, Aristocles, Dimitrius,

նասիոս՝ կատարեցան մարտիրոսութեամբ ի Քրիստոս եւ դասեցան ընդ հրեշտակս ի յերկինս. եւ մնաց ի բանդին միայն սուրբն Փիլինդոս եպիսկոպոսն ։

Եւ յետ սակաւ աւուրց հրամայեաց անօրէն իշխանն Մաքսիմիոս եթէ զքրիստոնեայսն որ ոչ կամեսցին ուրանալ զՔրիստոս եւ զոհել կռոցն, տալ ի պղծութիւն զանձինս նոցա անառակ եւ պղծագործ արանց, առ ի յապականել զնոսա ։

Եւ սուրբ եպիսկոպոսն Փիլինդոս, ոչ եգիտ հնարս փախչելոյ ի պղծ ապականութենէն ։ Ել ի բարձր տեղի, եդ ծունր եւ բազում արտասուօք եկաց յաղօթս եւ եհան զհանդերձս իւր, պատեաց զերեսն եւ զգլուխն եւ ընկէց զանձն իւր ի վերուստ ի վայր. եւ նախ քան զհասանելն յերկիր՝ աւանդեաց զհոգին իւր յՕգոստոսի Լ ։

Եւ անօրէնքն եղին զմարմին նորա ի քուրձ եւ ընկեցին ի ծով ։ Եւ ալիք ծովուն հանին զնա ի ցամաք ։ Եւ ճանապարհորդք ի հեռուստ երկրէ անցանէին. երեւեցաւ նոցա սուրբ եպիսկոպոսն ընթանալով առաջի * նոցա մերկ՝ ունելով ի գլուխ իւր պսակ * A fol. 21 rº a.
եւ ի ձեռինն ոստ արմաւենի, եւ անուշահոտութիւն յոյժ բուրէր ի նմանէ եւ գնալով երգէր. Գոհանամ զքէն Քրիստոս որ քեւ յաղթեցի եւ ելի յերկրաւոր դրանց. եւ մտի յերկնաւոր դրունս եւ տեսի զկամարս լուսեղէնս ։ Գնացին զհետն ճանապարհորդքն

2 Փիլոնիդէս B || 3 Մաքսիմոս B || 4 կամեսցին] կամիցին B || 5 անառակ ... զնոսա *om.* B || 6 Փիլոնիդոս B — փախչելոյ] փախչել B || 8 զերեսն] զերեսս իւր B || 9 իւր] առ Աստուած *add.* B — յՕգոստոսի Լ] եւ Նաւասարդի Ի *add.* B || 11 ի հեռուստ] ի հեռաւոր B || 12 նոցա] յանուրջս *add.* B — ընթանալով առաջի նոցա *om.* B || 13 ձեռին] իւր *add.* B — եւ անուշահոտութիւն ... նմանէ] *om.* B — գնալով] ընթանալով B || 15 լուսեղէնս] եւ եկեալ ցուցանէր զտեղին ուր մարմինն էր ։ Եւ յարուցեալ ընդ առաւօտն գնացին ի տեղին զոր եցոյց նոցա եւ բացին զքուրձն եւ հանին զմարմինն B.

Athanasius, subirent le martyre pour le Christ et furent classés parmi les anges au ciel. Le saint évêque Philonidis resta seul en prison.

Un certain temps après, le prince impie, Maximus, ordonna que le corps de tout chrétien qui ne consentirait pas à renier le Christ et à immoler aux idoles, fût livré à toutes les infamies d'hommes débauchés et infâmes, pour le souiller.

Le saint évêque Philonidis ne trouva pas moyen d'échapper à l'infâme souillure. Il se rendit à un endroit élevé, se mit à genoux et pria avec beaucoup de larmes; ensuite il ôta ses vêtements, s'en couvrit le visage et la tête et se précipita de haut en bas. Avant d'arriver au sol il rendit son âme, le 30 Août.

Les impies mirent son corps dans un sac et le jetèrent à la mer. Les flots de la mer le déposèrent sur la plage. Des voyageurs de pays lointain y passaient. Le saint évêque accourant au-devant * d'eux, leur apparut dans sa * A fol. 21 rº a.
nudité, ayant une couronne sur la tête et une branche de palmier à la main. Une forte odeur suave se dégageait de sa personne. Il marchait en chantant : Je te rends grâce, ô Christ! pour avoir vaincu par toi et pour être sorti des portes terrestres. J'ai fait mon entrée dans les portes célestes et j'ai vu les voûtes lumineuses.

մինչեւ ի քուրձն ուր էր մարմինն եւ նա անյայտ եղեւ ։ Եւ նոքա բացին զքուրձն եւ հանին զմարմինն ։ Եւ յորժամ բացին զերեսն, ծանեան եւ թաղեցին ի տեղւոջն յայնմիկ, փառաւորելով զԱստուած ։

Յայսմ աւուր վկայաբանութիւն սրբոյն Տատիանոսի ։

Զսա տարան առ անօրէն դատաւորն Ուրբանէս ի Կղօդիոպօլիս վասն զի խոստովանէր զՔրիստոս ։ Հրամայեաց եւ գան հարկին զնա ուժգին գաւազանօք, եւ քերթեցին զանձն երկաթի եղնգամբք եւ կապեցին զոտսն եւ քարշեցին ընդ մէջ քաղաքին ։ Եւ նա ասէ . Որչափ յաւելուք ի տանջանս, այնչափ յաւելուք ինձ բարութիւնս յերկինս ։

Եւ յորժամ եհաս ի դուռն՝ առեալ յարեանէն որ հեղոյր յանձնէն, արար խաչ ի ճակատն եւ ի սիրտն եւ աղաչեաց զԱստուած ։ Եւ ձայն եղեւ յերկնից առ նա եւ ասէ . Տատիանոս ել յերկինս զի պատրաստեալ է քեզ դրախտն փափկութեան . եւ առժամայն
* A fol. 21 r° b. աւանդեաց * զհոգին իւր առ Աստուած յՕգոստոսի Լ ։

2 ծանեան] զնա *add.* B || 4 վկայաբանութիւն] վկայութիւն սրբոյն Տատիանոսի, զոր ոմանք Տատիան անուանեն *add.* B || 5 Զսա] անօրէն դատաւորն Ուրբանոս ի Կղօդիոպօլիս՝ B || 9 եհաս] հասեալ B || 10 աղաչեաց] աղօթեաց առ B — եւ ձայն եղեւ ... փափկութեան *om.* B || 12 յՕգոստոսի Լ] եւ Նաւասարդի Ի *add.* B.

Les voyageurs le suivirent jusqu'au sac dans lequel se trouvait le corps et il disparut. Ils ouvrirent le sac, en sortirent le corps, et lorsqu'ils eurent découvert le visage, ils le reconnurent et l'inhumèrent sur place, en rendant gloire à Dieu.

En ce jour, martyre de saint Tatianus.

On le conduisit auprès de l'impie juge Urbanus, à Claudiopolis, pour avoir confessé le Christ. Celui-ci ordonna de le frapper vigoureusement avec des bâtons; on lui déchira ensuite le corps avec des onglets de fer, on lui lia les pieds et on le traîna à travers la ville. Il disait : Plus vous ajoutez aux tortures, plus vous m'amassez des biens au ciel.

Lorsqu'il arriva à la porte, il prit du sang qui se répandait de son corps, fit le signe de la croix sur le front et sur le cœur et pria Dieu. Une voix du ciel se fit entendre à lui qui disait : Tatianus, monte au ciel, car
* A fol. 21 r° b. on t'y a préparé le paradis de délices. Aussitôt il rendit son âme à Dieu, le 30 Août.

Նաւասարդի ԻԱ եւ Օգոստոսի ԼԱ ։ Գիւտ պատուական գօտւոյ ամենասրբուհւոյ Աստուածածնին որ է ի Կոստանդնուպօլիս որ կոչի Խալկոպրատիա .

Զգօտի ամենասուրբ կուսին Մարիամու աստուածածնին գտեալ յԵրուսաղէմ սքանչելեօք, տարան ի թագաւորաբնակ քաղաքն Կոստանդինուպօլիս ։

Եւ ելին ամենայն քաղաքն ընդ առաջ ջահիւք եւ լապտերօք եւ տարեալ պատուով եդին ի փառաւորեալ եկեղեցւոջ Աստուածածնին որ կոչի Խալկոպրատիա եւ զօրն զայն տօն մեծ կարգեցին յանուն սուրբ Աստուածածնին որ օր ԼԱ Օգոստոսի ։

Յայսմ աւուր վկայաբանութիւն սրբուհւոյն Փոտինեայ որ թարգմանի լուսեղէն ։

Սա է կինն Սամարացի յորմէ Քրիստոս ջուր խնդրեաց յաղբիւրն Յակոբայ, որ եւ հաւատաց ի Քրիստոս եւ երթեալ ի Կարթագինէ ի քաղաքն Ափրիկիոյ մկրտեցաւ եւ անուանեցաւ Փոտինէ ։ Եւ քարոզէր զանուն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի ամենեցուն, եւ լուսաւորէր զբազումս ի կռապաշտից ։

Եւ գնացեալ յԵրուսաղէմ սպասաւորէր տէրունական գերեզմանին ։ Լուաւ զՊե-

8 վկայաբանութիւն] վկայութիւն B — որ թարգմանի լուսեղէն *om.* B || 9 Սա] Աղախինս Քրիստոսի B.

21 NAVASARD, 31 Août.

Découverte de la précieuse ceinture de la très sainte mère de Dieu, qui se trouve à Constantinople, à l'endroit qui s'appelle Chalcopratiae.

La ceinture de la très sainte Vierge Marie, mère de Dieu, trouvée à Jérusalem par miracle, fut transportée dans la ville royale de Constantinople.

Toute la ville se porta à sa rencontre avec des torches et des cierges allumés et on la déposa avec honneur dans la glorieuse église de la mère de Dieu, appelée Chalcopratiae. On établit ce jour-là grande fête au nom de la sainte mère de Dieu, le 31 Août.

En ce jour, martyre de sainte Photine, dont le nom signifie lumineuse.

C'est la femme samaritaine à qui le Christ demanda de l'eau au puits de Jacob. Elle crut au Christ, se rendit à Carthage, dans la ville d'Afrique, y fut baptisée et reçut le nom de Photine. Elle prêchait à tous le nom de notre Seigneur Jésus-Christ, et instruisait bon nombre d'idolâtres.

Elle partit pour Jérusalem et prit soin du tombeau de notre Seigneur. Elle entendit les apôtres Pierre et Paul, devint leur disciple et enseignait

* A fol. 21 v° a. որում եւ զՊօղոս առաքելոցն, աշակերտեցաւ նոցա, եւ ուսուցանէր * յամենայն քաղաքս եւ ի գաւառս հաւատալ ի մի Աստուած ի Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս :

Գնաց ի Հռոմ քաղաքն եւ անդ եւս մեծաւ բարբառով ուսուցանէր ժողովրդեանն ուրանալ զկուռսն եւ հաւատալ ի Քրիստոս :

Եւ լուաւ կռապաշտ արքայն Ներոն, առաքեաց զօրականս զի գտցեն զնա. եւ կալեալ զերանելին Փոտինի կացուցին առաջի, եւ ի բազում ժամս ընդ միմեանս վիճաբանեցան եւ ամենեւին ոչ կարաց ողոքանօք եւ ոչ սպառնալեօք հաւանեցուցանել զնա :

Եւ հրամայեաց զի սրով հատցեն զձեռսն, եւ յորժամ դրին ի վերայ սալին եւ դահիճքն ուժգին բախէին սրովն, յերրորդ ժամէ աւուրն մինչեւ ցվեց ժամն եւ ոչ կարացին հատանել զձեռսն : Հրամայեաց Ներոն արքայն զի մրճօք կորեսցեն զձեռսն եւ յոյժ աշխատեցան դահիճքն եւ մուրճքն խորտակեցան եւ ոչ այնպէս կարացին հատանել զձեռսն :

Եւ ապա հուր բորբոքեցին եւ ընկեցին անդ զաղախինն Քրիստոսի եւ զերիս աւուրս թողին ի մէջ հրոյն եւ ոչ այրեցաւ : Հանին ի հրոյն եւ արբուցին երկիցս անգամ դեղ մահու եւ ոչ վնասեցաւ նա : Հալեցին կապար եւ արկին ի բերանն եւ իբրեւ զցուրտ ջուր էջ յորովայնն :

1 յամենայն] զամենայն B ‖ 6 Փատինի B — վիճաբանեցան] վիճաբանէին B ‖ 10-16 Հրամայեաց ... յորովայնն] Եւ հրամայեաց մատնել զնա ի չարաչար տանջանս, բայց նա օգնականութեամբն Քրիստոսի ապրեցաւ ի սրոյ, ի մրճոյ, ի հրոյ, ի մահադեղոյ եւ ի հալեալ կապարէ արկելոյ ի բերան նորա B.

* A fol. 21 v° a. * dans toutes les villes et les provinces, à croire en un seul Dieu, notre Seigneur Jésus-Christ.

Elle partit pour la ville de Rome et là aussi elle enseigna à haute voix au peuple, de renier les idoles et de croire au Christ.

L'empereur Néron, l'idolâtre, l'apprit. Il envoya des soldats pour la découvrir. Ils se saisirent de la bienheureuse Photine et la mirent en sa présence; ils discutèrent ensemble pendant de longues heures, mais il ne parvint pas à la fléchir, ni par supplications, ni par menaces.

Il ordonna de lui couper, avec l'épée, les mains; lorsqu'on les posa sur l'enclume, les bourreaux se mirent à frapper vigoureusement avec l'épée, de la troisième heure de la journée jusqu'à la sixième heure, mais n'arrivèrent pas à lui couper les mains. Néron ordonna alors de lui détacher les mains avec des marteaux. Les bourreaux s'employèrent beaucoup, les marteaux se brisèrent et ils ne parvinrent pas, quand même, à lui détacher les mains.

On alluma ensuite un grand feu et on y jeta la servante du Christ. On la laissa trois jours dans le feu, elle n'y brûla point. On la fit sortir du feu, et on lui fit boire par deux fois du poison mortel, elle n'eut aucun mal. On fit fondre du plomb qu'on lui versa dans la bouche, et qui descendit comme de l'eau fraîche dans l'estomac.

Եւ ապա կախեցին * զփայտէ եւ քերեցին զմարմին նորա եւ յոյժ հեղաւ արիւնն * յերկիր եւ հրամայեաց՝ եւ շամփրօք այրեցին զխոցս վէրացն եւ մոխիր հնոցի քացախով խառնեալ արկին ի քիթսն ։ Եւ յորժամ իջուցին ի փայտէն հանին զերկոսին աչսն եւ բարձեալ տարան զնա ի խաւարային եւ ի ժահահոտ բանտ յորում էին օձք եւ թունաւոր սողունք ։ Եւ ի գիշերին յայնմիկ էջ Տէր յերկնից ընդ Պօղոսի եւ ընդ Պետրոսի եւ եղեւ լոյս ի բանտն եւ անուշահոտութիւն եւ մերձեցաւ յաչս նորա եւ ողջացոյց եւ ետես զՏէր ։ A fol. 21 v° b.

Եւ ասէ Փաւտինէ . Ողորմեա Տէր աղախնոյս քո եւ տուր շնորհս անուան իմոյ եւ ոսկերացս, զի որք ցաւագնեն յաչաց եւ աղաչեսցեն քեզ անուամբս իմով եւ ապաւինին ի բարեխօսութիւն իմ, բժշկեա եւ լուսաւորեա զաչս նոցա ։ Եւ Տէրն խոստացաւ կատարել զխնդրուածս նորա ։ Եւ մինչեւ ցայսօր որք իցեն աչացաւ եւ աղաչեն զԱստուած եւ զսրբուհի վկայն իւր զՓօտինէ առժամայն բժշկին եւ լուսաւորին աչք իւրեանց ։

Թողին զերանելի կինն ի բանտն զերիս ամս յետ չարչարանացն եւ ամենեւին ոչ քաղցեաւ եւ ոչ ծարաւեցաւ եւ ոչ ցրտացաւ եւ այլ ոչ եղեւ խաւար կամ * ժահահոտութիւն * ի բանտին . Եւ յետ երից ամաց հանգեաւ ի Քրիստոս ։ A fol. 22 r° a.

1 զմարմին] զանձն նորա B || 2 եւ] հրացեալ *add.* B || 4 տարան զնա] եւ արգելին ի խաւարին եւ ի ժահահոտ բանդի *add.* B || 5-15 Եւ ի գիշերին ... Քրիստոս] ի տեղւոջն երեւեցաւ նմա Տէրն ընդ Պետրոսի եւ ընդ Պօղոսի եւ մխիթարեաց զնա ։ Եւ թողին զերանելի կինն ի խաւարին եւ ի ժահահոտ բանդի անդ զերիս ամս յետ չարչարանացն ի քաղց եւ ի ծարաւ եւ ի մերկութիւն եւ Տէր պահեաց զնա կենդանի ։ Եւ յետ երից ամաց հանգեաւ ի Քրիստոս B.

Ensuite on la suspendit * à un arbre, on lui déchira le corps, le sang * coula abondamment à terre; il [Néron] ordonna de lui passer des fers rougis sur les blessures des plaies et de lui introduire dans les narines de la cendre de four mêlée à du vinaigre. Lorsqu'on la descendit de l'arbre, on lui creva les deux yeux et on la transporta dans une prison obscure et infecte, où se trouvaient des serpents et des reptiles venimeux. Dans la même nuit, le Seigneur descendit du ciel avec Paul et Pierre, il se fit une grande clarté dans la prison et une odeur douce s'y répandit; Il s'approcha de ses yeux, les guérit et elle vit le Seigneur. A fol. 21 v° b.

Et Photine dit : Aie pitié de ta servante, Seigneur, et donne grâce à mon nom et à mes os; et ceux qui pâtissent des yeux et te prieront en mon nom et auront recours à mon intercession, guéris-les et illumine leurs yeux. Le Seigneur promit d'exaucer ses vœux. Et jusqu'aujourd'hui, ceux qui souffrent des yeux et prient Dieu et sa sainte martyre Photine guérissent aussitôt et recouvrent la vue.

On abandonna en prison, après les tortures, pendant trois ans, la bienheureuse femme; elle n'eut jamais faim, ni soif, ni froid, il n'y eut jamais d'obscu- * rité ni d'odeurs infectes dans la prison. Trois ans après, elle s'endormit dans le Christ. A fol. 22 r° a.

* B
p. 105 b.

[B * Գիւտ գօտւոյ ամենաօրհնեալ աստուածածնին եւ միշտ կուսին Մարիամու ։

Յորժամ առաւել փառաւորեալ տիրուհին մեր՝ ճշմարիտ աստուածածին կոյսն՝ երանեալն յամենայն՝ազգաց Մարիամ, հանդերձեալ էր փոխիլ եւ գնալ առ որ ի նմանէ ծնեալ էր մարմնով Տէրն եւ Աստուածն Յիսուս Քրիստոս, հրաման ետ զերկուս հանդերձն տալ երկուց աղքատ այրի կանանց, զոր ոմանք կուսանք ասեն. յորոց մինն ընդ հանդերձին էառ եւ զգօտի նորա սուրբ եւ ունելով զգուշութեամբ եւ պահէր պատուով ։ Նոյնպէս եւ զերկու պատմուճանն իւրաքանչիւր ոք առ ինքեանս պահէր, եւ ըստ ազգս ազգս առաքելով եւ աւանդելով այլոց կուսանաց ազգականաց իւրեանց խորհրդաբար ի պահեստ տային ։ Նոյնպէս եւ որ զգօտին ունէր՝ աւանդեալ այլոց զգուշութեամբ պահելին, եւ այլք ի յայլս փոխանորդէին ։

Եւ յորժամ նախախնամութեամբն Աստուծոյ վերարկու նորին տիրուհւոյն ի Կապեռնոմէ բերեալ եղեւ ի Կոստանդնուպօլիս ի ձեռն երկու պատրկացն Ալբիոնի եւ Կանտիտոսի, ի թագաւորութեան մեծին Լեւոնի. եւ այնուհետեւ յայտնեցաւ սուրբ գօտի նորին տիրուհւոյն մերոյ յեպիսկոպոսէն Զիլու, ի թագաւորութեան բարեպաշտին Յուստինիանու եւ գանձեցաւ ի Խալկոպրատիայ ։ Եւ այնպէս պարգեւեցան աստուածային ձիրքս թագաւորական քաղաքին, որ նմին տիրուհւոյ աստուածածնին նուիրեալ եղեւ ի բարեպաշտէն Կոստանդիանոսէ շինողէ նորին ։

* B
p. 105 b.

[B * Invention de la ceinture de la très sainte mère de Dieu et toujours vierge Marie.

Lorsque notre reine glorieuse par-dessus tout, la vraie vierge et mère de Dieu, proclamée bienheureuse par toutes les générations, Marie, était sur le point d'être transportée pour aller trouver Celui qui était né d'elle selon la chair, le Seigneur et Dieu Jésus-Christ, elle ordonna de donner ses deux vêtements à deux pauvres veuves, que d'autres disent deux vierges. Une d'elles prit, avec le vêtement, aussi la sainte ceinture et la conserva avec soin et vénération. Quant aux deux vêtements, chacune conserva l'un d'eux près d'elle, et ils les transmirent de génération en génération et les confièrent à d'autres vierges parentes secrètement comme dépôt. De même celle qui possédait la ceinture, la transmit à d'autres, qui la conservèrent avec tous les soins, la transmettant de génération en génération.

Et lorsque par la providence divine, le manteau de la même reine fut apporté de Capernaoum à Constantinople par les soins de deux patriciens Albion et Candidus, sous le règne du grand Léon, la sainte ceinture de notre reine fut ensuite découverte par l'évêque de Zila, sous le règne du pieux Justinien, et déposée comme un trésor à Chalcopratiae. C'est ainsi que ces dons divins furent offerts à la ville royale, dédiée à la même reine, la mère de Dieu, par le pieux Constantin, son fondateur.

Եւ ի ժամանակս Լեւոնի որդւոյ Վասլի թագաւորի՝ բազում սքանչելագործեաց գօտի սուրբ աստուածածնին բժշկութիւնս ի թագուհւոյն Զոյի, յորմէ հալածեաց ի նմանէ զդեւն, որ բազում ամօք չարչարէր զնա, եւ յայլ ամենայն նեղեալս : Եւ կարգեցին զօրն զայն տօն մեծ յանուն սուրբ Աստուածածնին՝ Նաւասարդի ԻԱ, եւ Օգոստոսի ԼԱ, ի փառս սուրբ Երրորդութեանն :]

Ամիս Սեպտեմբեր աւուրս ունի երեսուն : Տիւն ժամս երկոտասան, գիշերն երկոտասան. տարեմուտ է Հոռոմոց :

Նաւասարդի ԻԲ եւ Սեպտեմբերի Ա : Տօն է Յեսուայ որդւոյ Նաւեայ ծառային Մովսիսի աստուածախօսի եւ Բիցոսի եւ Ճլի հօրն :

Յեսու որդին Նաւեայ էր յազգէ Եփրեմի եւ աշակերտ մեծի նախամարգարէին Մովսէսի եւ էր կուսան եւ սուրբ, որ ոչ մեկնէր ի խորանէն Աստուծոյ զցայգ եւ զցերեկ : Եւ ելանելն Մովսէսի ի Սինա լեառն առ Աստուած եւ սա ընդ նմա էր եւ պահեաց ընդ նմա զերիս քառասունսն առանց հացի եւ ջրոյ : Լուաւ եւ զխօսս Աստուծոյ առ Մովսէս. եւ յորժամ առաքեաց Մովսէս երկոտասան այր ի ցեղիցն Իսրայելի լրտեսել

8 Տօն ... աստուածախօսի] Յայսմ աւուր յիշատակ է Յեսուայ որդւոյ Նաւեայ, որ յետ Մովսիսի՝ առաջին զօրավարեաց եւ ժառանգեցոյց զԻսրայէլ B || 10 Յեսու ... Մովսէսի] Սա էր ի ցեղէն Եփրեմի, որդւոյ Նաւեայ, եւ աշակերտեցաւ Մովսէսի B || 12 Սինա *om.* B || 13 զխօսս] զխօսսն B || 14 ցեղիցն] ի ցեղէն B.

Sous le règne de Léon, fils de l'empereur Basile, la ceinture de la sainte mère de Dieu fit de nombreux miracles et guérisons sur la personne de l'impératrice Zoë, en chassant le démon, qui la tourmentait depuis de longues années, et sur tous les autres infirmes. Et on établit ce jour, grande fête, au nom de la sainte mère de Dieu, le 21 Navasard, le 31 Août, pour la gloire de la sainte Trinité.]

Le mois de Septembre a trente jours; la journée a douze heures, la nuit en a douze. C'est le premier jour de l'an pour les Grecs.

22 NAVASARD, 1er Septembre.

Fête de Josué fils de Navé, serviteur de Moïse qui parla avec Dieu: et de Bitzus et du père Djéli.

Josué le fils de Navé était de la tribu d'Ephraïm et disciple du grand et premier prophète Moïse. Il était vierge et saint, ne quittant pas le tabernacle de Dieu le jour et la nuit. Lorsque Moïse gravit le mont Sinaï vers Dieu, il était avec lui. Il jeûna avec lui les trois fois quarante jours, sans pain et sans eau. Il entendit les paroles de Dieu adressées à Moïse. Et lorsque Moïse envoya douze hommes, parmi les tribus d'Israël, pour espionner la terre pro-

զերկիրն պարգեւաց սա եւ Քաղէբ որդի Յեփոնեայ չոգան զհետ կամացն Աստուծոյ, որոց խոստացաւ Տէր սոցա միայն մտանել յերկիրն աւետեաց յայնցանէ որք ի չափ հասեալ էին յԵգիպտոս ի վեց հարիւր հազարաց անտի որք սատակեցան յանապատին :

* A fol. 22 r° b. Եւ յորժամ հանգերձեալ էր Մովսէս վախճանել եդ զձեռն * իւր ի վերայ նորա եւ օրհնեաց զնա եւ կացոյց զնա հրամանաւն Աստուծոյ զօրավար Իսրայելի :

Սա կոտորեաց զԱմաղէկ եւ զՍեհոն թագաւորն Ամուրհացւոց եւ զՕվգ արքայ Բասանու : Եւ երեւեալ նմա Աստուած ասաց. Զօրացիր եւ քաջ լեր. որպէս էի ընդ Մովսիսի նոյնպէս եղէց եւ ընդ քեզ : Սա թլփատեաց զորդիսն Իսրայելի որք ոչ էին թլփատեալք յԵգիպտոս եւ ոչ յանապատին զամս քառասուն :

Սա ցամաքեցոյց զՅորդանան գետ եւ անցոյց ընդ ցամաք զԻսրայէլ որպէս Մովսէս ընդ Ծովն Կարմիր : Սա լոկ ձայնիւ կործանեաց զամուր պարիսպն Երիքովի շուրջ եկեալ զնովաւ զեօթն օր :

1-3 սա եւ Քաղէբ ... յանապատին] սա եւ Քաղէբ միայն խոստացան ի նոցանէ յերթալն ըստ կամացն Աստուծոյ : Վասն որոյ եւ սոցա միայն խոստացաւ Տէր մտանել եւ ժառանգել զերկիրն աւետեաց, յամենեցունց որ ի չափ հասեալ էին յելանելն յԵգիպտոսէ որք եւ անկան յանապատին այլքն B ‖ 5-123 l. 8 Իսրայելի ... Եփրեմի :] ժողովրդեանն, որ կոտորեալ զԱմաղէկ եւ զՍեհոն թագաւորն Ամուրհացւոց՝ երեւմամբն Աստուծոյ զօրացեալ : Թլփատեաց զորդիսն Իսրայելի գալգաղաւ, որ անթլփատք էին յանապատին զամս քառասուն : Յետս դարձոյց զՅորդանան եւ անցոյց զԻսրայէլ եւ կործանեաց զպարիսպն Երիքովի : Եւ ետես զորդին Աստուծոյ ի կերպարանս զինուորի, եւ կոտորելով զերեսուն եւ երկու թագաւորն Քանանացւոց եւ ժառանգեցոյց զԻսրայէլ : Որ եւ հրաման ետ արեգական եւ լուսնի դադարել եւ դադարեցին մինչեւ կոտորեաց զՔանանացիսն : Ամենայն խրովքն նշանակ եւ պատկեր եղեալ ճշմարիտ Յիսուսին եւ Փրկչին աշխարհի, որ եւ հասեալ ի բարիոք ծերութեան հանգեաւ խաղաղութեամբ եւ թաղեցաւ ի Թամնասաքար՝ ամաց հարիւր եւ տասանց, որ եւ մարգարէացաւ ամս քսան եւ եօթն B.

mise, lui et Caleb fils de Jéphoné suivirent la volonté de Dieu; c'est à eux seuls que Dieu promit l'entrée en la terre promise, parmi les six cent mille personnes qui étaient arrivées à leur majorité en Égypte et qui trouvèrent la mort dans le désert.

* A fol. 22 r° b. Et lorsque Moïse fut sur le point de mourir, il posa sa main * sur lui, le bénit et par ordre de Dieu l'institua général d'Israël.

C'est lui qui massacra Amalec et le roi des Amorrhéens, Séhon, et le roi de Basan, Og. Dieu lui apparut et dit : Prends courage et sois fort; comme j'étais avec Moïse, je le serai aussi avec toi. C'est lui qui circoncit les fils d'Israël, qui n'avaient été circoncis ni en Égypte ni au désert, pendant quarante ans.

C'est lui qui dessécha le fleuve Jourdain et fit traverser à sec Israël, comme l'avait fait Moïse dans la mer Rouge. C'est lui qui, seulement par le son [des trompettes], fit tomber en ruine les solides fortifications de Jéricho, après une marche de sept jours autour de la ville

Սա յորժամ պատերազմէր ընդ Քանանացիսն ետես զորդին Աստուծոյ ի կերպ զինուորի եւ սուր մերկ ի ձեռինն եւ մատուցեալ հարցանէր. Ի մերոց ես եթէ ի թշնամեաց մերոց ։ Եւ նա ասաց. Զօրավար եմ զօրու Տեառն եւ արդ եկի օգնել քեզ ։

Սա ետ հրաման արեգականն եւ լուսնին եւ դադարեցին ի գնացից, մինչեւ կոտորեաց զՔանանացիսն ի Գաբաւոն ։ Սա երեսուն եւ երկու թագաւոր եսպան եւ ժառանգեցոյց զերկիրն նոցա վիճակաւ որդւոցն Իսրայելի ։

Եւ հասեալ ի բարւոք ծերութիւն վախճանեցաւ ամաց հարիւր եւ տասանց եւ թաղեցաւ ի Թամնասաքար ի լերինն Եփրեմի ։

* Յայսմ աւուր վկայն Քրիստոսի Բիցոս եւ Ճէլի հայրն առաքինի վարուք կեցեալ եւ * A fol. 22 v° a.
բազում տանջանաց համբերեալ կատարեցան ի Քրիստոս բարի խոստովանութեամբ. Նաւասարդի ԻԲ եւ Սեպտեմբերի Ա ։

Յայսմ աւուր վարք Սիմէոնի Սիւնակեցւոյն որ ի Մանդրայն ի Հալպ ։

Երանելին Սիմէոն էր ի քաղաքէն Անտիոքայ Ասորւոց, ի ժամանակս բարեպաշտ արքային Լէոնի ։

Եւ մինչդեռ պատանեակն էր լսէր յեկեղեցւոջն հանապազ զգրեալսն ի Պօղոսէ

9-12 Յայսմ աւուր ... սեպտեմբերի Ա ։ *om.* B || 12 վարք] երանելոյն *add.* B — որ ի Մանդրայն ի Հալպ *om.* B || 13 ի քաղաքէն] գիւղաքաղաքէն B — Անտիոքայ Ասորւոց] Սիսան Կիլիկեցւոց, B || 14 արքային Լէոնի] կայսերն Լեւոնի մեծի եւ Մարտիրիու պատրիարքի ։ *add.* B || 15 պատանեակն էր] մանուկն էր՝ արածէր զոչխարս ծնողացն եւ ի ձմեռնային ժամանակն պարապեալ՝ եկն յեկեղեցին սուրբ եւ լսէր յեկեղեցւոյն *add.* B.

C'est lui qui, lorsqu'il livrait combat aux Chananéens, vit le fils de Dieu, sous la forme d'un soldat, ayant une épée nue à la main; il s'en approcha et lui demanda : Es-tu des nôtres ou de nos ennemis? Il lui répondit : Je suis général des armées de Dieu, et je suis venu pour t'aider maintenant.

C'est lui qui commanda au soleil et à la lune, et ils s'arrêtèrent dans leur course jusqu'à ce qu'il eût massacré les Chananéens à Gabaon. C'est lui qui tua trente-deux rois et partagea au sort, aux fils d'Israël, leurs territoires.

Parvenu à une grande vieillesse, il mourut à l'âge de cent dix ans; il fut enterré à Tamnathsaré, sur la montagne d'Ephraïm.

* En ce jour, le martyr du Christ Bitzus et le père Djéli, après une vie * A fol. 22 v° a.
pleine de vertus et après avoir souffert bien des tortures, moururent dans le Christ en bonne confession, le 22 Navasard, le 1er Septembre.

En ce jour, vie de Siméon le stylite à Mandra d'Alep.

Le bienheureux Siméon était de la ville d'Antioche de Syrie, aux jours de l'empereur Léon, le pieux.

Pendant qu'il était tout jeune il entendait continuellement à l'église les

առաքելոյն եւ ի ծերունի ումեմնէ աստուածասիրէ տեղեկանայր եթէ վասն փրկութեան հոգւոյ են գրեալքն ։

Եւ առժամայն գաղտ ի ծնողաց իւրոց երթեալ ի վանս եղեւ կրօնաւոր ։ Եւ այնչափ ճգնութեամբ կեայր, զի եւ ոչ ի կերակուր ընթանայր յագ եւ անձանձրոյթ ծառայէր եղբարցն մինչեւ ամենեքեան զարմանային ։

Եւ յաւուր միում գնացեալ ի ջրհորն եգիտ մազեայ պարան եւ գաղտ յամենեցունց մերկացաւ եւ պատեաց զամենայն մարմինն իւր եւ այնչափ պնդեաց մինչեւ յոսկերսն թաղեցաւ ։ Եւ նեխեցաւ մարմինն եւ եղեւ որդնալից եւ ժահահոտութիւն յոյժ ելանէր ի մարմնոյն ։ Եւ յորժամ իմացան եղբարքն՝ հազիւ կարացին հանել զպարանն ի տորոեալ
* A fol. 22 v° b. մարմնոյն՝ * տաք ջրովն ։ Եւ նախանձեալ կրօնաւորացն ընդ ճգնութիւն արդարոյն ստիպեցին զհայր վանացն հանել զնա ։ Իսկ երանելին ելեալ լալով գտանէ ջրհոր մի ցամաք, եւ խոր յոյժ, լի թունաւոր զեռնօք եւ ընկէց զանձն իւր ի մէջ օձիցն, ոչ ինչ ճաշակելով ։

Եւ յետ աւուրց ի տեսլեանն հրեշտակ Տեառն գան հարեալ զհայր վանացն սպառ-

1 ծերունի] ծերունւոյ B || 2 գրեալքն] լուաւ եւ զաւետարանն սուրբ. որ երանէր եւ զովէր զորս տանեն զաշխարհ ։ *add.* B || 3 երթեալ] ի Լամբրայն որ կոչէր Մանարայ, զոր փարախ անուանեն, որ էր մերձ ի Բերիա, որ է Հալպ եւ եղեւ կրօնաւոր *add.* B || 5 զարմանային] եւ յայնժամ երեւէր ամենեցունց առաւելապէս ճգնելովն առաքինութեամբ ։ Եւ այնպէս զմարմին իւր քաղցիւ եւ ծարաւով եւ չարչարութեամբ թառամեցոյց *add.* B || 6 գնացեալ] երթեալ B || 7 պատեաց] այնու *add.* B || 11 հանել զնա] ի վանացն, որ եւ ստայ նմա ելանել *add.* B || 12 եւ խոր յոյժ *om.* B || 14 յետ աւուրց] յետ այսորիկ տեսիլ ետես վանաց հայրն՝ զի հրեշտակք պաշարեալ զմեռատանն՝ ջահ ի ձեռին սպառնացեալ ասէին. Արկեմք զքեզ եւ զվանս

épîtres de l'apôtre Paul, et il apprit d'un vieillard zélé qu'elles étaient écrites pour le salut des âmes.

Aussitôt secrètement de ses parents il se rendit dans un couvent et se fit religieux. Il y vivait dans un tel ascétisme, qu'il ne se hâtait même pas d'aller manger à sa faim, et servait inlassablement ses frères, à leur grande édification.

Un jour qu'il était allé au puits, il y trouva une corde de crin, et à l'insu de tous il se devêtit, et en entoura tout son corps, en se serrant à tel point que [la corde] s'enfonça jusqu'aux os. Son corps pourrit, fut rongé par les vers et une odeur infecte se dégagea de son corps. Lorsque les frères l'apprirent, ils eurent toute la peine à dégager avec de l'eau chaude la corde
* A fol. 22 v° b. entrée dans la chair. * Les religieux devinrent jaloux de l'ascétisme du juste et obligèrent l'abbé du couvent de le renvoyer. Le bienheureux partit en pleurant, trouva un puits à sec et très profond, plein de reptiles venimeux, et se jeta parmi les serpents, sans prendre de nourriture.

Quelques jours après l'ange du Seigneur, en une vision, frappa de coups

նալեօք եթէ ոչ գտցէ զծառայն Աստուծոյ ։ Եւ անյապաղ առաքէ կրօնաւորս, գտին զնա ի խորագոյն ջրհորին եւ հանեալ անտի տարան ի վանքն ։ Եւ նորա արարեալ անդ աւուրս ինչ՝ գնաց յանապատ եւ անդ շինեաց իւր արգելանոց նեղ եւ բնակեցաւ անդ ամս չորս . եւ ոչ ինչ ճաշակեաց բայց միայն ոսպն թրջեալ ։

Եւ յետ այնորիկ շինեալ սիւն բարձրագոյն յերկրէ գիրկս չորս եւ ելեալ եկաց անդ ամս եօթն ։ Եւ աղօթիւք զբազում հիւանդս բժշկէր, եւ ուսուցանէր առնել զկամս Աստուծոյ եւ կեցուցանել զհոգիս ։

Եւ յետ քսան եւ եօթն ամաց լուաւ մայր իւր, գնաց տեսանել զնա եւ ոչ կարաց, քանզի ոչ կամեցաւ երանելին Սիմէոն . բայց միայն բարբառեալ ասէր . Թողութիւն շնորհեա ինձ մայր իմ եւ մի հարկեա զիս տեսանել յայսմ աշխարհի . այլ եթէ լիցիմք արժանի ի * հանդերձեալ գալստեանն Քրիստոսի տեսանեմք զմիմեանս . հանգիր առ * A fol. 23 r° a. խարիսխ սեան իմոյ եւ ննջեա . եւ նորա եդեալ զգլուխ առ սեանն՝ աւանդեաց զհոգին ։ Եւ հրամայեաց դնել զմարմին մօրն իւրոյ առ սեանն . եւ ի տեսանել զմայր իւր տխրեցաւ ։ Եւ թաղեցին զնա ի տեղւոջն յայնմիկ վասն տեսանելոյ միշտ զգերեզմանն եւ յիշելոյ զհոգի նորա ։

քո՝ եթէ ոչ գտցես զծառայն Աստուծոյ ։ Եւ նորա անյապաղ առաքեալ կրօնաւորս, գտին զնա ի գուբն, եւ հանեալ զնա անտի՝ տարան ի վանքն *add.* B || 3 անդ] ի նմա B || 4 ճաշակեաց] ճաշակէր B || 5 յերկրէ] իբրեւ *add.* B || 8 քսան եւ եօթն] քառասուն եւ եօթն ։ Եւ աղօթիւք զյաւս բժշկէր եւ զբազում հիւանդս առողջացուցանէր, եւ ուսուցանէր առնել զկամս Աստուծոյ եւ կեցուցանել զհոգիս . եւ բազում սքանչելիս առնելով՝ զյոլովս ի հեթանոսաց եւ յանհաւատից դարձուցանէր առ Աստուած *add.* B || 11 գալստեանն] նորոգմանն B || 13 առ] առաջի B.

l'abbé du couvent en le menaçant s'il ne retrouvait pas le serviteur de Dieu. Il envoya aussitôt des religieux, qui le trouvèrent dans le puits très profond et, l'en ayant retiré, le conduisirent au couvent. Il y demeura quelques jours, et se rendit dans un désert; il s'y fabriqua un abri étroit et y demeura quatre ans; il ne se nourrissait que de lentilles mouillées.

Il construisit ensuite une colonne élevée de la terre de quatre coudées, y monta et y demeura sept ans. Par ses prières il guérissait beaucoup de malades et leur enseignait à accomplir la volonté de Dieu et à sauver leur âme.

Après vingt-sept ans, sa mère, ayant entendu parler de lui, alla le voir, mais ne le put, car le bienheureux Siméon ne le lui permit pas. Il lui parla seulement et dit : Pardonne-moi, mère, et ne m'oblige pas à te voir en ce monde; mais si nous sommes dignes, à la * future venue du Christ, nous nous * A fol. 23 r° a. reverrons encore. Repose-toi au pied de ma colonne et endors-toi. Elle posa la tête auprès de la colonne et rendit son âme. Il ordonna d'enterrer le corps de sa mère près de la colonne. A la vue de sa mère il devint triste. On l'enterra en cet endroit, pour qu'il ait toujours sous les yeux son tombeau et pour qu'il se souvienne de son âme.

Եւ ընդ աւուրսն ընդ այնոսիկ տեսեալ որսորդաց ոմանց եղն մի, զհետ մտեալ ոչ կարացին ըմբռնել զնա. երդուան եղինն այն յաղօթսն Սիմէոնի ոչ առնել նմա վնաս ինչ, եւ դադարեաց եղն վասն երդմանն, եւ որսորդացն ըմբռնեալ զնա զենեցին եւ կերան. եւ նոյնժամայն ատամունք նոցա անկան ի բերանս իւրեանց առ հասարակ: Եւ նոքա զղջացեալք չոգան առ երանելին ունելով իւրաքանչիւր զատամունս իւր ի ձեռս, խոստովանելով զոր ինչ արարին առ եղն: Եւ երանելոյն աղօթս արարեալ հրամայեաց արկանել զատամունսն ի բերանս իւրեանց եւ առժամայն ողջացան. եւ երթեալ ամենայն ատամանցն ի տեղիս իւրեանց պնդեցան:

Կին ումն ի գիշերի ջուր ըմպելով՝ եմուտ յորովայն նորա ընդ ջրոյն ձագ օձի, եւ
* A fol. 23 rº b. սնեալ ի փորին՝ աճեաց * եւ յոյժ չարչարէր զկինն. եւ գնացեալ առ երանելին աղաչեաց: Եւ սուրբն Սիմէոն աղօթիւք եհան զօձն ընդ բերան կնոջն. եւ առժամայն սատակեցաւ եւ էր կանգուն մի:

Եւ յետ այնորիկ բարձրացուցին զսիւնն քառասուն կանգուն, եւ կեայր ի վերայ սեանն բացօթեայ, յամառայնի արեգակնակէզ լինելով եւ ի ձմերայնի ցրտամբ եւ ձիւ-

2 կարացին] կարէին B || 3 դադարեաց եղն] նոյնժամայն *add.* B — վասն երդմանն *om.* B || 4-8 նոյնժամայն ... պնդեցան] եւ մինչդեռ կերակուրն ի բերանս իւրեանց էր, ատամունք նոցա թափեցան: Յայնժամ ի զղջումն եկեալ ընթացան առ երանելին Սիմէոն եւ լային զչարիս իւրեանց, եւ նա գթացեալ աղօթս արար ի վերայ նոցա եւ առժամայն ողջացան B || 10 գնացեալ] երթեալ B — աղաչեաց] աղաչէր: Եւ նա աղօթելով՝ ել օձն ընդ բերան կնոջն B || 12 էր] իբրեւ *add.* B || 13 կեայր] կայր B.

En ces jours, quelques chasseurs ayant aperçu une biche, la poursuivirent, sans pouvoir l'atteindre. Ils jurèrent à la biche, sur les prières de Siméon, de ne pas lui faire du mal. La biche s'arrêta à cause du serment. Les chasseurs la saisirent, la tuèrent et la mangèrent. Aussitôt toutes leurs dents tombèrent dans leur bouche. Ils se repentirent, allèrent trouver le bienheureux, chacun tenant ses dents dans la main, et avouèrent ce qu'ils avaient fait à la biche. Le bienheureux, après avoir prié, leur ordonna de remettre leurs dents dans la bouche, et ils furent aussitôt guéris, car toutes les dents se fixèrent à leur place.

Une femme en buvant de l'eau la nuit avait introduit dans son estomac, en même temps que l'eau, un petit serpent, qui continua à se nourrir et à croître
* A fol. 23 rº b. dans le ventre * et causait beaucoup de douleurs à la femme. Elle alla trouver le bienheureux et le pria. Saint Siméon, par ses prières, fit sortir le serpent par la bouche de la femme; il creva aussitôt. Il était long d'une aune.

On rehaussa ensuite la colonne de quarante aunes. Il vivait sur la colonne en plein air, brûlé par le soleil en été et subissant le froid et la neige l'hiver. Sa renommée se répandit par toute la terre, jusqu'à Rome, où l'on érigea son image.

նով ժուժկալեալ ։ Եւ ել համբաւ նորա ընդ ամենայն երկիր մինչեւ ի Հռոմ որ եւ զպատկեր իւր կանգնեցին ։

Եւ լուեալ վասն նորա եւ իշխանին Տաճկաց եւ երթեալ հաւատով եաես զերանելին ։ Եւ անկաւ ի վիրաւոր ոտից երանելոյն որդն մի եւ ընթացեալ իշխանին առ ի ձեռս իւր զորդն եւ եղեւ մարգարիտ յոյժ մեծագին ։

Եւ զաւազակն անըմբռնելի զՕգոնատոս բռնաւորն դարձոյց ի զղջումն երանելին աղօթիւք իւրովք, եւ կացեալ ապաշխարութեամբ առ սեանն վախճանեցաւ ։

Եւ աղօթիւք երանելոյն աղբիւր բղխեաց ի մերձակայ լերինն անջրդի ։ Եւ բազում վտանգաւորք ի ծովու եւ ի ցամաքի կոչէին յօգնականութիւն զանուն սրբոյն Սիմէոնի, եւ առժամայն փրկէին ի նեղութենէ իւրեանց ։

Եւ յետ քառասուն եւ եօթն ամաց կացեալ ի վերայ * սեանն հանգեաւ խաղաղութեամբ ի Քրիստոս ։ Եւ հայրապետն Անտիոքայ եւ զօրավարն իջուցին զնշխարս սրբոյն Սիմէոնի եւ տարան յեկեղեցին ։ * A fol. 23 v° a.

Եւ յաւուրսն յայնոսիկ այր մի ցանկացեալ կնոջ ումեմն եւ ոչ կարացեալ հասանել պղծ ցանկութեանն ։ Իսկ յորժամ վախճանեցաւ կինն, երթեալ գաղտնաբար ի գիշերի առ տապան կնոջն կամէր պոռնըկել ընդ մեռեալ մարմինն եւ կապեցաւ ընդ տապանին եւ ոչ կարէր ելանել ։ Եւ յորժամ անցուցանէին զագաւօքն զմարմին սրբոյն Սիմէոնի

1 զպատկեր] նորա նկարէին յեկեղեցիսն եւ սքանչելիս առնէր նովաւ Աստուած *add.* B || 3-5 Եւ լուեալ ... մեծագին *om.* B || 6 զաւազակն] զՕգոնատոս բռնաւոր եւ անըմբռնելի *add.* B || 7 եւ կացեալ ... վախճանեցաւ *om.* B || 10 փրկէին] զերծանէին B || 11 կացեալ] կալոյ B || 14 p. 128 l. 2 Եւ յաւուրսն ... զմեղս իւր *om.* B.

Le prince des Sarrasins entendit parler de lui et alla voir avec foi le bienheureux. Un ver tomba des pieds blessés du bienheureux, le prince accourut, saisit le ver de ses mains, qui se changea en une perle d'une grande valeur.

Le bienheureux, par ses prières, convertit l'insaisissable brigand, le tyran Ogonatus, qui vécut en pénitence auprès de la colonne et y mourut.

Sur la prière du bienheureux une source surgit dans la montagne voisine et aride. Et beaucoup de gens en danger, sur mer et sur terre, appelant au secours et invoquant le nom de saint Siméon, furent aussitôt délivrés de leurs peines.

Après avoir demeuré quarante-sept ans sur * la colonne il s'endormit paisiblement dans le Christ. Le patriarche d'Antioche et le général descendirent les restes de saint Siméon et les déposèrent dans l'église. * A fol. 23 v° a.

En ces jours, un homme convoitant une femme ne parvint pas à réaliser ses désirs impurs. Lorsque la femme mourut, il se rendit en secret et pendant la nuit à la tombe de la femme dans l'intention de violer le cadavre; il resta lié à la tombe, et ne pouvait en sortir. Au moment où l'on faisait passer dans

մերձ ի տապանն յայն, աղաղակեաց այրն ասելով. Ողորմեա ինձ սուրբ Աստուծոյ Սիմէոն : Եւ առժամայն արձակեցաւ, ել ի տապանէն եւ խոստովանեցաւ զմեղս իւր :

Եւ թաղեցին զերանելին մերձ ի սիւնն : Եւ Անտոն աշակերտ սրբոյն եւ սպասաւոր նորին գրեաց զաստուածահաճոյ վարս նորա : Եւ ննջեաց երանելին Սիմէոն Սեպտեմբերի Ա :

* B p. 106 b. [B * Յիշատակ ամենօրհնեալ տիրուհւոյն մերոյ եւ միշտ կուսին Մարիամու աստուածածնին :

Ի ժամանակս պատկերամարտիցն զանարատ աստուածածնին զերանելի պատկերն՝ ունելով ի գիրկս զտղայացեալ Աստուածն մեր՝ որ էր ի տախտակի նկարեալ ի վանսն որ կոչի Միասինոն, ընկեցին ի ծովակն որ կոչի Զագուրու (?) : Որ եւ զբազում ժամանակս անդէն անփուտ պահեցաւ տախտակն, եւ անապական ի նմին՝ դիւրաջինջ նկար դեղոյ :

Եւ ապա ի մինն Սեպտեմբերի կամօք նորին Աստուածածնին՝ լոյս ծագեաց յերկնից ի վերայ տեղւոյն եւ յայտնեաց զպատկերն որ երեւեցաւ փառօք ի վերայ ջուրցն : Եւ ի հանելն զնոյն արտաքս, բազում սքանչելիս արար յամենայն նեղեալս՝ որ հաւատով մատուցան, ի փառս Աստուծոյ օրհնելոյն յաւիտեան :

3 զերանելին *om.* B || 4 նորին] նմին B || 5 Սեպտեմբերի Ա] յամսեանն Սեպտեմբերի յառաջին աւուրն, ի փառս Քրիստոսի B.

un cercueil le corps de saint Siméon près de cette tombe, l'homme se mit à crier : Aie pitié de moi, saint de Dieu, Siméon. Il se dégagea aussitôt, sortit de la tombe et confessa son péché.

On enterra le bienheureux près de la colonne. Et Antoine, le disciple du saint et son serviteur écrivit, la vie du saint, si agréable à Dieu. Le bienheureux Siméon s'endormit le 1er Septembre.

* B p. 106 b. [B * Commémoration de notre reine louangée par tous et toujours vierge Marie, mère de Dieu.

A l'époque des Iconoclastes, on jeta dans le lac dit Zagourou la bienheureuse image de l'immaculée mère de Dieu, tenant dans ses bras notre Dieu comme enfant, [image] peinte sur bois et qui se trouvait au couvent dit Miasinon. Le bois s'y conserva incorruptible pendant de longues années, et les couleurs délicates n'eurent à souffrir aucune détérioration.

Plus tard, le premier de Septembre, par la volonté de la même mère de Dieu, un rayon jaillit du ciel au-dessus de cet endroit, et y fit découvrir l'image, qui apparut glorieusement sur la surface des eaux. Lorsqu'on la sortit [des eaux], elle opéra de nombreux miracles sur toutes les personnes affligées qui y approchèrent avec foi, pour la gloire de Dieu éternellement béni.

Յայսմ աւուր կատարեցան չարչարանօք եւ նահատակութեամբ վասն հաւատոյն եւ խոստովանութեանն Աստուծոյ՝ ի կռապաշտ հեթանոսացն, սուրբ վկայքն Քրիստոսի՝ Երմոգինէս, Կալիստոս, եւ սուրբն Էվուդու, զոր Եւոդիոս կոչեմք, եւ սրբուհին Աղաթոկլիսա :

Նոյնպէս կատարեցաւ եւ երանեցաւ երանելի մարտիրոսն սուրբն Այխաթալաս մեծամեծ չարչարանօք ընկալեալ զմահ վկայական վասն Քրիստոսի խոստովանութեանն :

Ի սոյն յիշատակ է սրբուհւոյն Մարթայի մօր երանելւոյն Սիմէոնի՝ որ է բարեշնորհ :

Յայսմ աւուր չարչարանք Քառասուն սրբուհի խարազնազգեստ եւ կրօնաւոր կուսանացն եւ Ամոնի սարկաւագի՝ որք յԱնդրիանուպօլիս Թրակացւոց առ թագաւորութեամբն Լիկիանոսի, եւ առ դատաւորաւն որ Վաւդավ կոչէր՝ հանդիսապէս ճգնեցան ընդ գլխաւորին իւրեանց սրբուհւոյն Կեղսինեայ : Զորս վասն Քրիստոսի խոստովանութեանն յետ այլոց տանջանաց ի հնոց հրոյ արկին եւ զութից ի նոցանէ զգլուխն հատին, եւ զտասանց ճեղքեալ բացին զստինս, եւ յայլոց՝ հրացեալ շամփուրս արկին ի բերանն եւ ի գլուխ սարկաւագին Ամոնի երկաթի հրացեալ սաղաւարտ եդին, եւ այնպէս կատարեցան ի Քրիստոս :

Ի սմին յիշատակ է վերաբացման՝ այսինքն բացումն երկնից եւ տեսլեան սրբոյն Պօղոսի առաքելոյ, զոր աստուածայինն Ղուկաս ի գործս առաքելոցն պատմէ. այնմ որ յետոյ յափշտակեցաւ ի դրախտն եւ յերրորդ երկինսն եւ լուաւ զանճառելիսն :

En ce jour moururent par des tortures et le martyre pour la foi et pour la confession de Dieu, de la part des idolâtres païens, les saints martyrs du Christ Hermogène, Calliste, et saint Evoudou, que nous appelons Evodus, et sainte Aghathoclissa.

De même fut martyrisé le bienheureux martyr saint Aithalas après de longues tortures, acceptant la mort du martyre pour la confession du Christ.

En ce jour commémoration de sainte Marthe, mère du bienheureux Siméon, qui est rempli de grâces.

En ce jour, supplice des Quarante vierges religieuses saintes, revêtues de cilice, et du diacre Ammonne, qui se distinguèrent publiquement avec leur chef sainte Celsine, en la ville d'Adrianople de Thrace, sous l'empire de Licinius, du temps du juge appelé Vavdos. Après avoir confessé le Christ et subi de nombreuses tortures, elles furent jetées dans la fournaise enflammée et on trancha la tête à huit d'entre elles; à dix autres on leur ouvrit et fendit les seins; à d'autres on enfonça des broches rougies dans la bouche; on posa un casque de fer enflammé sur la tête du diacre Ammonne. C'est ainsi qu'ils moururent pour le Christ.

En ce même jour, commémoration de l'ouverture du ciel et de la vision de l'apôtre saint Paul, que raconte le divin Luc dans les Actes des apôtres, de celui qui plus tard fut transporté au paradis et au troisième ciel et qui entendit des choses ineffables.

Յիշատակ է սրբոյն Թէմենիանոսի որ ի կղզին Կիպրոս ։

Յայսմ աւուր եւ յիշատակ Գեդէոնի աստուածաշնորհ դատաւորի, որ երեք հարիւր արամբք եհար զբազմութիւն Մադիանացւոցն զօրութեամբն Աստուծոյ, եւ եաես զօրինակ կուսական ծննդեանն ի ցօղն որ ի վերայ գեղմանն էջ միայն եւ երկիրն ամենայն ցամաք կայր ։

Յայսմ աւուր յիշատակ հանգստեանն սրբուհւոյն Աննայի մարգարէուհւոյ՝ զորմէ պատմէ երանութեամբ Ղուկաս յաւետարանն սուրբ ։

Ի սոյն աւուր տօն է սրբոյ վկային Պրիսկի, որ էր ի հնագոյն եւ առաջին հետեւողաց աւետարանին, գոլով ի կարգէ աշակերտաց Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի ։ Սա վասն խոստովանութեանն Քրիստոսի տանջեալ գլխատեցաւ ։

Յայսմ աւուր յիշատակ ի Կեսարիա Կապադովկեցւոց Ղունկիանոսի զինուորի եւ վկայի, զորմէ ասի թէ նա էր որ եբաց գեղարդեամբ զկողս Տեառն ի խաչին եւ յետոյ մկրտեցաւ յառաքելոցն. եւ մերձ ի Կապադովկիա սրբութեամբ կենցաղավարեալ եկաց ։ Յետոյ կալեալ եղեւ ի յՕքտաւիդիս դատաւորէ եւ վասն խոստովանութեան հաւատոյն հատաւ լեզուն եւ կորզեցան ատամունքն եւ սրով հատաւ գլուխն ։

Եւ նոյնպէս պսակեցաւ ընդ նմա վկայութեամբ սուրբ ճգնաւոր վկայն Կոզմաս եւ այլ երկոտասան հարազատ եղբարք իւր ընդ նմա՝ յետ ազգի ազգի չարչարանաց ի փառս Քրիստոսի ։

Commémoration de saint Théménianus, de l'île de Chypre.

En ce jour, commémoration de Gédéon, le juge orné des grâces de Dieu, qui, à la tête des trois cents hommes, mit en déroute, par la puissance de Dieu, la multitude des Madianites et qui vit l'image de la naissance virginale, à la rosée descendue sur la toison seule, tandis que la terre resta toute sèche.

En ce jour, commémoration du repos de sainte Anne, la prophétesse, dont parle Luc dans son saint évangile en la proclamant bienheureuse.

En ce jour, fête du saint martyr Priscus, qui était l'un des plus anciens et premiers disciples de l'évangile, étant du nombre des disciples de notre Seigneur Jésus-Christ. Il fut pour sa confession du Christ mis à la torture et décapité.

En ce jour, commémoration, en Césarée de Cappadoce, du soldat et martyr Longinus, duquel on dit que ce fut lui qui perça de sa lance le côté du Seigneur sur la Croix, et qu'il fut baptisé ensuite par les apôtres. Il vécut d'une sainte vie près de Cappadoce. Il fut ensuite saisi par le juge Octavidis et pour avoir confessé la foi on lui coupa la langue, on lui arracha les dents et on lui trancha la tête avec le glaive.

De même fut couronné du martyre le saint anachorète et martyr Cosmas avec ses douze propres frères après diverses tortures pour la gloire du Christ.

Ի սոյն հանգիստ սուրբ եպիսկոպոսին Սիքստի զոր Քսիստոս կոչեմք եւ Սինիտեայ հետեւողի նորին, եւ Կոնիվարտի որ յետ նոցա հովուեաց զնոյն քաղաք որ կոչի Ռեմիս՝ յետ ժամանակաց ։

Յիշատակ է սուրբ եւ օրհնեալ վկայիցն Ագրիպպայ եւ Լաւրենտիոսի, եւ ընկերաց իւրեանց բազում հազարացն ։ Եւ յիշատակ սրբոյն Լուպիսի արքեպիսկոպոսին Աւռլիէնս քաղաքի յարեւմուտս ։]

Նաւասարդի ԻԳ եւ Սեպտեմբերի Բ ։ Վկայաբանութիւն սրբոյն Մամասայ զոր յիշէ Գրիգոր աստուածաբան ի Նոր Կիւրակի ճառն ։

Յամս Աւրէլիանոսի ամբարշտի արքային, այր ոմն քրիստոնեայ * ի գաւառէն Պափլագոնացւոց, ի քաղաքէն Գանգրա եւ անուն նորա Թէոդիտոս բարեպաշտ ամուսնաւ իւրով որոյ անունն Ռուփինայ. եւ վասն զի ոչ զոհեցին կռոցն եւ ոչ ուրացան զՔրիստոս, առաքեաց զնոսա իշխանն քաղաքին ի Կեսարիա առ դատաւորն Աղեքսանդրոս ։ Եւ էր Ռուփինա յղի ։ * A fol. 23 v° b.

Եւ հարցեալ քննէր զնոսա դատաւորն եւ նոքա խոստովանեցան համարձակութեամբ զանունն Քրիստոսի ։ Եւ հրամայեաց արգելուլ զնոսա ի բանդ ։ Իսկ երանելին Թէոդիտոս հիւանդացաւ ի բանդին եւ վախճանեցաւ բարի խոստովանութեամբ ։ Եւ բարեպաշտին Ռուփինայ լցան աւուրք յղութեանն եւ ծնաւ ի բանդին արու մանուկ որ եւ նա վախ-

En ce jour, repos du saint évêque Sixtus, que nous disons Xistus et de son disciple Sinitès, ainsi que de Conivartus qui gouverna les fidèles, après eux, dans la même ville, et qui fut appelée plus tard Reims.

Commémoration des saints et glorieux martyrs Agrippa et Laurentius et de leurs compagnons au nombre de plusieurs mille. Et commémoration de saint Lupus, archevêque de la ville d'Orléans, en Occident.

23 NAVASARD, 2 Septembre.

Martyre de saint Mamas, dont Grégoire le théologien fait mention dans l'homédie du Nouveau Dimanche[1].

Aux jours de l'empereur Aurélien, l'impie, un chrétien * de la province de Paphlagonie, de la ville de Gangra, nommé Théodidon, et sa pieuse femme, nommée Rufina, pour ne pas avoir immolé aux idoles et ne pas avoir renié le Christ, furent envoyés par le gouverneur de la ville à Césarée au juge Alexandre. * A fol. 23 v° b.

Rufina était enceinte.

Le juge les interrogea et ils confessèrent avec hardiesse le nom du Christ. Il ordonna de les enfermer dans la prison. Le bienheureux Théodidon tomba malade dans la prison et y mourut en bonne confession. Quant à la pieuse Rufina, les jours de sa grossesse s'étant accomplis, elle mit au monde, dans la

1. Dimanche après Pâques, correspondant au Dimanche *in albis*.

ծնանեցաւ ի բանդին ուղիղ դաւանութեամբ : Եւ հանեալ թաղեցին զնա առ այրն իւրում :

Եւ կին մի քրիստոնեայ եւ անուն նորա Մատրոնա, հրամանաւ հրեշտակին առեալ զմանուկն ի բանդէն եւ սնոյց քրիստոսական հաւատովն : Եւ յորժամ տարեկան եղեւ եւ ի գիրկս իւր համբուրեաց զնա Մատրոնա, եւ նա պարզ բարբառով ասաց. Մամաս, եւ անուանեցին զնա ի մկրտութեանն Մամաս : Եւ մինչեւ զարգացաւ մանուկն * A fol. 24 r° a. ետ զնա ի դպրոց * եւ ուսաւ գիր եւ ուսուցանէր Մամաս զդպրոցակից մանկունսն ի բաց կալ ի սնոտի պաշտամանցն եւ հաւատալ յԱստուած կենդանին որ յերկինսն է :

Եւ լուեալ Դիմիկրատոս իշխանն, կոչեաց զՄամաս եւ հարցանէր թէ քրիստոնեայ է : Եւ նա յայտնապէս խոստովանեցաւ զՔրիստոս եւ էր ամաց երկոտասանից : Եւ առաքեաց զնա առ Արիոս դատաւորն Եդեսացւոց քաղաքին. եւ ձաղկեցին դահիճքն եւ այրեցին հրով զմարմինն. եւ տարան ի ծովն եւ կապեցին ծանր կապար ի պարանոց նորա, եւ կամեցան ընկղմել զնա ի ծովն, եւ հրեշտակ Տեառն կորզեաց զնա ի դահճացն, եւ եհան զնա ի մերձակայ լեառն Կեսարու : Եւ արարեալ աւուրս քառասունս աղօթելով, եւ երեւեցաւ նմա գաւազան յերկնից, եւ ձայն որ ասէր. Ընկալ զգաւազանս եւ զոր ինչ խնդրեսցես տացի քեզ :

Եւ առեալ զգաւազանն հարկանէր զերկիր եւ գտեալ առաջի իւր աւետարան եւ առեալ համբուրեաց. եւ շինեաց ի տեղւոջն յայնմիկ սեղան : Եւ ժողովէին առ նա երէք վայրիք եւ յորժամ ընթեռնոյր զաւետարանն երկիր պագանէին ամենայն կենդանիքն :

prison, un garçon. Elle mourut aussi dans la prison dans une vraie profession de foi. On l'en sortit et on l'enterra auprès de son mari.

Une femme chrétienne, de nom Matrona, par ordre de l'ange, enleva l'enfant de la prison et l'éleva en la foi chrétienne. Lorsqu'il eut un an, et que Matrona le tenant dans ses bras l'embrassait, l'enfant dit d'une voix dégagée : Mamas! Et on le nomma au baptême Mamas. Lorsque l'enfant grandit, * A fol. 24 r° a. elle l'envoya à l'école * et il y apprit les lettres. Mamas enseignait à ses camarades d'école d'éviter les cultes vains et de croire au Dieu vivant qui est au ciel.

Le gouverneur Dimocrates l'ayant appris, manda Mamas et lui demanda s'il était chrétien. Il confessa ouvertement le Christ et il n'avait que douze ans. Dimocrates l'envoya au juge Arianos de la ville d'Édesse. Les bourreaux le flagellèrent et brûlèrent son corps au feu; ils l'amenèrent à la mer, attachèrent à son cou du plomb lourd, et voulurent le noyer dans la mer, mais l'ange du Seigneur le délivra des bourreaux, et le conduisit sur la montagne qui se trouvait près de Césarée. Il y resta quarante jours en prières, et il lui apparut un bâton du ciel en même temps qu'une voix qui disait : Reçois ce bâton et tout ce que tu demanderas, te sera accordé.

Il saisit le bâton, en frappa le sol, et trouva devant lui un évangile, qu'il saisit et baisa. Il construisit en ce lieu un autel. Les animaux sauvages s'assemblaient auprès de lui et lorsqu'il lisait l'évangile tous ces animaux se

Եւ կթէր զեղունսն եւ առնէր պանիր եւ բաշխէր աղքատաց * եւ որբոց հրամանաւն Աստուծոյ : * A fol. 24 r° b.

Եւ եկն առ նա առիւծ մի մեծ եւ ահաւոր եւ երկիր եպագ նմա . եւ ասէ ցառիւծն երանելին Մամաս եթէ . Հանդերձեալ են ածել զքեզ ի վերայ իմ ի հանդէսի : Եւ մատնեցին զսուրբն դատաւորին Աղեկսանդրի եթէ կախարդ է եւ ժողովէ առ ինքն զամենայն երէ վայրիս մոգութեամբ :

Եւ հրամայեաց իջուցանել զնա ի լեառնէն . եւ յորժամ տարան զնա առաջի նորա, հարին զնա ուժգին եւ արկին ի բանդ : Եւ աղաւնի բերէր նմա կերակուր . եւ նա տայր եւ այլ կապելոցն որ էին ի բանդին :

Եւ ապա արկին զսուրբն Մամաս ի հուր հնոցի եւ ոչ մերձեցաւ ի նա հուրն, քանզի հրեշտակք երեւեցան ի հնոցին եւ հանին ի հրոյն զնա :

Եւ արձակեցին ի նա արջ եւ մատակ առիւծ եւ գազանացն երթեալ լեզուին զքրտունս երանելոյն : Եւ բերին այլ առիւծ մի ահաւոր, զայն որ մինչ ի լերինն էր գնաց առ նա, ·եւ տեսեալ առիւծուն ծանեաւ զերանելին եւ երթեալ երկիր եպագ նմա եւ խօսեցաւ մարդկային բարբառով եւ յանդիմանեաց զամպարշտութիւն դատաւորին . եւ զբազումս ի կռապաշտիցն սատակեաց . եւ ինքն գնաց ի տեղի իւր :

Եւ ժողովեցան բազումք յամբարշտացն անտի ի վերայ սրբոյն հրամանաւ * դատաւորին քարկոծել զնա : Եւ ըմբիշ մի երեքժանի սուսերաւ եհար զսուրբն : Եւ երանելոյն * A fol. 24 v° a.

prosternaient. Il trayait les biches, fabriquait du fromage et le distribuait aux pauvres * et aux orphelins sur l'ordre de Dieu. * A fol. 24 r° b.

Un lion grand et terrible vint à lui et se prosterna devant lui. Le bienheureux Mamas dit au lion : On t'amènera contre moi dans le cirque. Le saint fut livré au juge Alexandre, comme étant sorcier et attirant à lui, par magie, tous les animaux sauvages.

Le juge ordonna de le faire descendre de la montagne. Lorsqu'on l'eut conduit en sa présence, on le frappa cruellement et on le jeta en prison. Une colombe lui apportait sa nourriture; il en distribuait aux autres détenus dans la prison.

On jeta ensuite saint Mamas dans une fournaise; les flammes ne le touchèrent point, car des anges apparurent dans la fournaise et le délivrèrent des flammes.

On lâcha contre lui un ours et une lionne; les fauves s'approchèrent de lui et léchèrent les sueurs du bienheureux. On introduisit un autre lion terrible, celui qui était allé vers lui lorsqu'il était sur la montagne. Le lion l'ayant aperçu, reconnut le bienheureux et se prosterna devant lui et parlant le langage humain, reprocha au juge son impiété; il tua beaucoup d'idolâtres, et retourna à sa place.

Nombre d'idolâtres se réunirent contre le saint, * pour le lapider sur l'ordre du juge. Un athlète armé d'un trident aigu en frappa le saint. Le bienheureux * A fol. 24 v° a.

ելեալ ի քաղաքէն Կեսարու արտաքս ատապարիզս երկու եւ հեղոյր ի մարմնոյ նորա արիւնն որպէս աղբիւր ։ Եւ ելեալ ի վերայ վիմի օրհնեաց զԱստուած եւ նոյնժամայն ձայն եղեւ առ նա ի Տեառնէ եւ կոչեաց զնա յարքայութիւն երկնից եւ այնպէս աւանդեաց զհոգին իւր ի ձեռս Աստուծոյ ։

Կատարեցաւ սուրբ վկայն Քրիստոսի Մամաս ի Սեպտեմբերի Բ ։

Յայսմ աւուր յիշատակ Յովհաննու Պահեցողի Կոստանդնուպօլսի հայրապետի ։

Սուրբ հայրապետն Յովհաննէս յաղագս բազում ճգնութեան իւրոյ, պահեցող անուանեցաւ ։ Եւ համբուրեաց զմեռեալ ոմն, եւ դարձաւ մեռեալն եւ համբուրեաց զհայրապետն որպէս կենդանի ։ Եւ բազումք ի ճգնաւորացն սրբոց տեսին զհրեշտակս մերձ կալով առ Յովհաննէս ։

* B p. 110 a.

[B * Վկայութիւն սրբոյ եւ փառաւորեալ վկային Քրիստոսի Մամասայ սքանչելւոյ ։

Յամս Աւրելիանոսի կայսեր՝ էր այր ոմն քրիստոնեայ ի գաւառին Պամփլագոնացւոց ի քաղաքին Գանգրայ եւ անուն նորա Թէոդիտոն, բարեպաշտ ամուսնաւ իւրով որում անուն էր Ռուփինա ։ Եւ վասն զի ոչ զոհեցին կռոցն եւ ոչ ուրացան զՔրիստոս՝ առաքեաց զնոսա իշխան քաղաքին կապանօք ի Կեսարիա առ դատաւորն Աղեկսանդրոս, եւ էր Ռուփինա յղի ։

Եւ դատաւորն հարցեալ քննէր զնոսա . եւ նոքա համարձակութեամբ խոստովանելով

s'éloigna de la ville de Césarée jusqu'à deux lieues de distance, le sang coulait de son corps comme une fontaine. Il monta sur un rocher, bénit Dieu, et aussitôt il entendit la voix du Seigneur qui l'appela au royaume des cieux et il rendit ainsi son âme entre les mains de Dieu.

Le saint martyr du Christ Mamas mourut le 2 Septembre.

En ce jour, mémoire de Jean, le jeûneur, patriarche de Constantinople.

Le saint patriarche Jean, à cause de ses nombreuses mortifications, fut appelé le Jeûneur. Il embrassa un mort, et le mort se retourna et embrassa le patriarche, comme s'il eût été vivant. Bien des saints ermites aperçurent des anges se tenant près de Jean.

* B p. 110 a.

[B * Martyre du saint et glorieux martyr du Christ Mamas, l'admirable.

Aux jours de l'empereur Aurélien, il y avait un chrétien, dans la province de Paphlagonie, dans la ville de Gangra, du nom de Théodidon, et sa pieuse femme nommée Rufina. Et pour ne pas avoir immolé aux idoles et renié le Christ, le gouverneur de la ville les envoya, chargés de fers, à Césarée, auprès du juge Alexandre. Rufina était enceinte.

Le juge les ayant interrogés et eux ayant avec hardiesse confessé le nom du Christ, il ordonna de les enfermer en prison. Le bienheureux Théodidon

զանունն Քրիստոսի եւ հրամայեաց արգելուլ զնոսա ի բանդ : Իսկ երանելին Թէոդոտոս հիւանդացաւ ի բանդին, որ եւ վախճանեցաւ բարի խոստովանութեամբ : Եւ բարեպաշտին Ռուփինայ լցան աւուրք յղութեանն եւ ծնաւ արու մանուկ ի բանդին, եւ նա եւս վախճանեցաւ ուղիղ դաւանութեամբ, եւ հանեալ թաղեցին զնա առ առն իւրում :

Եւ կին մի քրիստոնեայ անուն նորա Մատրոնա՝ շարժեալ յԱստուծոյ էառ զմանուկն ի բանդէն, եւ սնոյց քրիստոնէական հաւատովն : Եւ յորժամ տարեկան եղեւ՝ ի գիրկս ունելով համբուրեաց զնա Մատրոնա, եւ ձայնեաց տղայոյն ասէ․ Մամա՛, եւ անուանեցին զնա ի մկրտութենէն Մամաս : Եւ մինչ զարգացաւ մանուկն՝ ետ զնա ի դպրոց եւ ուսաւ գիր որ եւ ինքն ուսուցանէր զդպրոցակից մանկունսն ի բաց կալ ի սնոտի կռապաշտութենէն եւ հաւատալ յԱստուած կենդանի որ յերկինս է :

Եւ յորժամ եղեւ հնգետասան ամաց՝ լուեալ Դիմոկրիտոն իշխանին կոչեաց զՄամաս, եւ հարցանէր թէ իցէ քրիստոնեայ․ եւ նա խոստովանեցաւ յայտնապէս զՔրիստոս : Առաքեաց զնա առ Արիանոս դատաւորն Եդեսացւոց քաղաքին : Եւ նորա հրամայեալ եւ ձաղկեցին զերանելին դահիճքն գաւազանօք եւ յաւելին խանձողել զմարմին նորա հրով, եւ տեսեալ զհաստատութիւն մտաց նորա՝ արկին ծանր կապար ի պարանոցն ընկենուլ զնա ի խորս ծովու : Եւ օգնականութեամբն Աստուծոյ ապրեցաւ ի ձեռաց դահճացն եւ գնաց ի մերձակայ լեառն Կեսարու, եւ անդ թաքեաւ աւուրս քառասուն անդադար աղօթելով :

Եւ գտեալ ի քրիստոնէից փախուցելոց յերեսաց հալածանաց ի լերինս մնացեալ էր

tomba malade en prison et y mourut en bonne confession [de foi]. Les jours de grossesse de la pieuse Rufina s'étant accomplis, elle mit au monde un fils dans la prison. Elle mourut également en bonne profession de foi, et on la sortit et on l'enterra auprès de son mari.

Une femme chrétienne de nom Matrone, inspirée par Dieu, enleva l'enfant de la prison et l'éleva dans la foi chrétienne. Lorsqu'il fut âgé d'un an, Matrone le tenant dans ses bras, l'embrassa, et l'enfant cria et dit : Mama ; d'où on l'appela Mamas au baptême. L'enfant ayant grandi, elle l'envoya à l'école. Il y apprit les lettres et lui-même enseignait à ses compagnons d'école d'avoir à éviter la vaine idolâtrie, et croire au Dieu vivant, qui est au ciel.

Lorsqu'il eut quinze ans, le gouverneur Dimocrates ayant entendu parler de Mamas, le fit venir en sa présence et lui demanda s'il était chrétien. Il confessa ouvertement le Christ. Le gouverneur l'envoya chez Arianos juge de la ville d'Édesse, qui ordonna aux bourreaux de battre le bienheureux avec des bâtons. Ensuite ils brûlèrent son corps par le feu, et vu la fermeté de sa volonté on lui attacha de lourds plombs au cou, pour le jeter au fond de la mer. Il échappa, par l'aide de Dieu, aux mains des bourreaux et se rendit sur une montagne qui se trouvait près de Césarée, où il se cacha quarante jours, priant incessamment.

Ayant trouvé, caché sur la montagne, un évangéliaire que les chré-

անդ աւետարան մի ի թաքստի, գտեալ զայն Մամասայ ուրախ եղեւ, էառ եւ համբուրեաց : Եւ շինեաց ի տեղւոջն յայնմիկ սեղան, եւ ժողովէին առ նա երէք վայրիք, եւ կթէր զեղջերուս եւ առնէր պանիր եւ բաշխէր աղքատաց եւ որբոց : Եւ կայր մեծ առաքինութեամբ ի լերինն, եւ միշտ հսկէր յաղօթս եւ աշխատէր պահօք եւ մրգով միայն շատանայր որ ի լեռնէն :

Ունէր եւ զձայն զարմանալի իբրեւ զԴաւթին որ դիւրացուցանէր Սաւուղի՝ քանզի միշտ երգէր Աստուծոյ : Եւ զորոց երթային առ նա խաղացուցանէր զցաւս մարմնոյ քաղցրաձայն եղանակաւն, եւ հրեշտակատիպ տեսլեամբն որով փայլէր, զի էր իբրեւ զհրեշտակ անմարմին երկնաւոր կրօնիւք զարդարեալ : Տեսանէր եւ տեսիլս աստուածեղէնս եւ երկնաւոր ազդեցութեամբ զօրանայր արհամարհել զզգալի կեանս, եւ բուռն հարկանել զանտեսիցն :

Եւ ժողովէին առ նա եղջերուք եւ եղնիք՝ նախ վասն աղբերացն որ շուրջ էին, այլ եւ փախուցեալք ի գազանաց եւ յորսորդաց զի ոչ վնասէին, եւ պահէր զնոսա սուրբն. որ եւ շուրջ զտեղեաւն ծնանէին զոր կթէր եւ բաշխէր կարօտելոց : Զոր տեսեալ հովուաց իջեալ պատմեցին. եւ բազումք երթեալ առ նա տեսանէին զայն եւ հաւատային ի Քրիստոս վարդապետութեամբ սրբոյն :

Ընդ որ նախանձեալ քրմացն գնացին առ դատաւորն, եւ մատնեցին զսուրբն դատա-

tiens persécutés y avaient laissé en secret, Mamas le prit avec joie et le baisa. Il construisit en cet endroit un autel, et les fauves venaient se réunir auprès de lui. Il allait traire les biches, fabriquait du fromage et le distribuait aux pauvres et aux orphelins. Il vivait sur la montagne, rempli de vertus, veillait toujours en prières et se mortifiait par le jeûne; il ne se nourrissait que des fruits de la montagne.

Il possédait une voix superbe comme celle de David, qui calmait Saül, car il chantait incessamment [des cantiques] à Dieu. Il calmait les souffrances du corps de tous ceux qui allaient le trouver par ses suaves mélodies et son aspect angélique dont il resplendissait; car il était comme un ange sans corps, orné de vertus célestes. Il avait souvent des visions divines et par l'inspiration céleste, il prenait les forces pour mépriser la vie matérielle et s'attacher aux choses invisibles.

Les cerfs et les biches se rassemblaient auprès de lui, d'abord à cause des sources qui se trouvaient aux alentours, et ensuite parce qu'ils y trouvaient refuge, des fauves et des chasseurs qui ne pouvaient plus leur faire du mal. Le saint les gardait; les bêtes y mettaient bas dans les lieux proches, et il allait les traire et distribuait le produit aux pauvres. Ce que voyant, les bergers descendirent de la montagne, racontèrent aux autres et beaucoup de gens se rendirent auprès de lui pour le voir et crurent au Christ par la doctrine du saint.

Les prêtres des idoles, rendus jaloux, allèrent trouver le juge Alexandre,

ւորին Աղեկսանդրոսի եթէ կախարդ է եւ մոգութեամբ ժողովէ առ ինքն զերէ վայրիսն : Եւ հրամայեաց իջուցանել զնա ի լեռնէն, եւ գնացեալ զինուորացն եդ առաջի նոցա սուրբն միրգ եւ պանիր եւ կերան :

Եւ յորժամ տարան յատեանն՝ եհարց զատաւորն, եւ սուրբն իմաստութեամբ պատասխանեաց վկայելով զՔրիստոսի աստուածութիւնն, եւ ոչ երկեաւ ի սպառնալեացն : Վասն որոյ տարածեալ հարին զնա յոյժ եւ արկին ի բանտ : Եւ ապա կապեալ կապեցին եւ քերեցին զկողսն եւ աղիւ եւ խորգով շփէին մինչեւ ի ներքին անդամսն, եւ բռնութեամբ ձգելով զձեռսն եւ զբազուկսն սրբոյն յօդաթափ արարին : Եւ արձակեցին արջ մի մեծ եւ առիւծ մի ի վերայ նորա, եւ խնամօքն Աստուծոյ՝ ինչ ոչ վնասեցին նմա : Եւ ժողովեցան բազումք յամբարշտացն հրամանաւ դատաւորին ի վերայ սրբոյն քարկոծել զնա, եւ յարկանել ի նա զքարինսն՝ ըմբիշ մի երեքժանի երկաթի սուսերաւ եհար զնա եւ ի վայր եհեղ զաղիսն : Եւ սուրբն գնացեալ եկաց ի վերայ վիմի արտաքոյ քաղաքին Կեսարու եւ հեղոյր արիւն ի մարմնոյ նորա որպէս յաղբերէ, եւ գոհանայր եւ օրհնէր զԱստուած : Եւ ազդեցաւ նմա ի վերուստ աստուածահրաւէր կոչումն իւր յարքայութիւնն երկնից եւ մխիթարեցաւ ի հոգի իւր : Եւ այնպէս հայեցեալ Մամասայ յերկինս՝ աղօթանուէր մաղթանօք աւանդեաց զհոգին ի ձեռս Աստուծոյ :

Կատարեցաւ սուրբն Մամաս՝ Սեպտեմբերի Բ : Զսա պատուեաց ճառիւ սուրբն Գրիգոր աստուածաբան :

et lui dénoncèrent le saint comme étant sorcier et attirant à lui, par magie, les bêtes sauvages. Il ordonna de le faire descendre de la montagne. Les soldats allèrent le trouver, le saint leur offrit des fruits et du fromage qu'ils mangèrent.

Lorsqu'ils l'eurent conduit au tribunal, le juge interrogea le saint, qui répondit avec sagesse et affirma la divinité du Christ, sans craindre ses menaces. Alors on l'étendit à terre et on le frappa cruellement, après quoi on le mit en prison. Ensuite on le lia et on lui déchira les côtes, et on le frotta avec du sel et une grosse toile jusqu'aux membres intimes; on tira avec force sur les mains et sur les bras du saint et on lui brisa les articulations. On lança ensuite contre lui un grand ours et un lion, mais qui, par les soins de Dieu, ne lui causèrent aucun mal. De nombreux impies, par ordre du juge, se rassemblèrent pour lapider le saint; et pendant qu'on lui jetait des pierres, un athlète le frappa avec un trident tranchant et lui fit sortir les entrailles. Le saint se rendit sur un rocher, hors de la ville de Césarée; le sang lui sortait du corps comme une source, il rendit grâce et bénit Dieu. Du haut du ciel l'invitation de Dieu lui notifia son appel au royaume de Dieu et il en fut consolé en son âme. Mamas, les yeux levés au ciel, en instance de prières ferventes rendit l'âme entre les mains de Dieu.

Saint Mamas mourut le 2 Septembre. Saint Grégoire le théologien l'honora dans un discours.

Յայսմ աւուր չարչարանք երեք հազարաց եւ վեց հարիւրոց եւ քսան եւ ութից վկայիցն որ ի Տրաքիէս Նիկոմիդացւոց՝ առ թագաւորաւն Մաքսիմիանոսիւ, որ պէս պէս տանջանօք յոյժ նեղեաց զնոսա ուրանալ զՔրիստոս, եւ իբրեւ ոչ լուան՝ կատարեցան վասն անուանն Քրիստոսի ։

Ի սմին աւուր նահատակութիւն սրբոց մարտիրոսացն Այթալայ եւ սրբուհւոյն Յուլեայ, Փիլիպպու եւ Թէոդոտու ։

Սոքա վասն Քրիստոսի հաւատոյն ըմբռնեալք ի կռապաշտիցն՝ առաջի Աւրելիանոսի թագաւորին խոստովանեցան զՔրիստոս, եւ յետ բազում տանջանաց կատարեցան ի նմանէ վկայական մահուամբ եւ արդարութեան պսակաւ պսակեցան ի Քրիստոսէ ։

Յայսմ աւուր յիշատակ է սրբոյն Յովհաննու պահեցողին Կոստանդնուպօլսի հայրապետին ։

Սա՝ վասն աստուածահաճոյ վարուցն եղեւ արքեպիսկոպոս թագաւորական քաղաքին, եւ վասն առաւել պնդութեան պահոցն եւ ժուժկալութեան՝ պահեցող անուանեցաւ ։ Զի ասի ընդ այլոց գործոց նորա եւ այս, թէ վեց ամիս յամենայն աւուր բաւականանայր միով կալիսկիւ, եւ միով թրիդակինիւ ։ Եւ քնոյ այնչափ հաղորդէր՝ զի եդեալ սակաւ զծունկսն ի կուրծսն՝ սակաւ մի ննջէր, եւ իսկոյն յարուցեալ յաղօթս հսկէր ։

Եւ երեքտասան ամ հովուեալ զեկեղեցին Աստուծոյ՝ ի խոր ծերութեան եհաս ․ էառ եւ շնորհ յԱստուծոյ նշանագործութեան, եւ զքանչելիս բազում արար՝ առաւել քան

En ce jour, supplice des trois mille six cent vingt-huit martyrs, à Tracies de Nicomédie, sous l'empereur Maximien, après qu'il les eut soumis à diverses tortures pour les obliger à renier le Christ. Puisqu'ils ne voulaient pas l'écouter, ils moururent pour le nom du Christ.

En ce même jour, martyre des saints Aithalas, sainte Julia, Philippe et Théodotus.

Ils furent saisis par les idolâtres, à cause de la foi au Christ, et mis en présence de l'empereur Aurélien, ils confessèrent le Christ. Après bien des tortures, ils subirent, par son ordre, la mort du martyre et furent couronnés de la couronne de justice par le Christ.

En ce jour, mémoire de saint Jean le Jeûneur, patriarche de Constantinople.

Pour sa conduite agréable à Dieu il fut nommé archevêque de la ville royale, et pour son jeûne austère et son abstinence il fut appelé le Jeûneur. Car on raconte, entre autres, ce fait, que pendant six mois il se contenta de se nourrir chaque jour d'un *kavliske* et d'un *tritaghinis*. Quant au sommeil, il se contentait d'appuyer un peu ses genoux sur la poitrine, dormait brièvement et se levait aussitôt pour reprendre ses prières.

Il dirigea treize années l'église de Dieu, et parvint à une vieillesse avancée; il reçut de Dieu le don de miracles, et en fit de si nombreux, qu'on ne

զաւել ։ Տեսին եւ ի ճգնաւորաց բազումք զհրեշտակս մերձ կալով Յովհաննու ։ Եւ էր սա ի ժամանակս թագաւորացն Յուստինու եւ Տիբերիոսի փոքու եւ Մօրկայ ։ Եւ այսպէս աստուածահաճոյ վարուք կացեալ փոխեցաւ ի Քրիստոս ։

Նոյնպէս եւ Պօղոս որ կոչի Նոր, յետ նորա նմին քաղաքի եպիսկոպոս եղեալ՝ բարեաց առաքինութեամբ հաճոյացաւ Աստուծոյ եւ մաքրական ժրութեամբ փոխեցաւ առ Քրիստոս ։

Յայսմ աւուր տօն է արդարոց առաջին քահանայից Եղիազարու եւ Փենեհեզի ։

Եղիազար որդի գոլով Ահարոնի եղբօր նախամարգարէին Մովսիսի, եւ յետ վախճանին Ահարոնի, երկրորդ սա եղեւ քահանայ յօրինակ Քրիստոսի, եւ երկայնակեաց եղեալ փոխադրեցաւ առ Աստուած ։

Այսպէս եւ որդի նորա Փենեհեզ վարեալ նախանձու բարեպաշտութեան անցոյց զբարկութիւնն Աստուծոյ, եւ դադարեցոյց զսատակումն ի սպանանելն զպոռնկեալսն, որ եւ համարեցաւ նմա յարդարութիւն ազգէ յազգ ։ Եւ ասաց Աստուած Մովսիսի թէ. Փենեհեզ որդի Եղիազարու անցոյց զբարկութիւն իմ ։ Վասն որոյ եւ յետ հօրն իւրոյ եղեւ քահանայապետ, եւ քան զամենայն հարսն երկայնակեաց եղեալ՝ հանգեաւ բարւոք լցեալ աւուրբք ։]

pourrait les énumérer. Plusieurs des ermites aperçurent des anges qui se tenaient près de Jean. Il vivait aux jours des empereurs Justin, Tibère le Jeune et Maurice. Après avoir vécu d'une vie agréable à Dieu il s'en alla auprès du Christ.

De même, Paul, dit le nouveau, qui fut, après lui, évêque de la même ville, se rendit agréable à Dieu par ses bonnes vertus et la pureté de ses mœurs et s'en alla auprès du Christ.

En ce jour, fêtes des justes prêtres des anciens temps Éléazar et Phinéès.

Eléazar était fils d'Aaron, frère du premier prophète Moïse. Après la mort d'Aaron, il devint le second prêtre, à l'image du Christ. Après une longue vie, il s'en alla auprès du Dieu.

Son fils Phinéès, animé du zèle de piété, détourna la colère de Dieu, et arrêta la catastrophe en tuant ceux qui forniquaient. Cet acte lui fut compté comme titre de justification de génération en génération. Dieu dit à Moïse : Phinéès, fils d'Éléazar, adoucit ma colère. C'est pourquoi il succéda à son père comme grand prêtre et eut une vie plus longue que tous ses ancêtres. Il se reposa après des jours bien remplis.]

Նաւասարդի ԻԴ. եւ Սեպտեմբերի Գ. ։ Վկայաբանութիւն Անթիմոսի Նիկոմիդիոյ եպիսկոպոսին ։

Ի ժամանակս ամբարշտի արքային Մաքսիմիանոսի էր սուրբ եպիսկոպոսն Անթի- * A fol. 24 vº b. մոս ի լերինն * Նիկոմիդեայ ։ Եւ լուեալ թագաւորն զնմանէ առաքեաց զօրականս զի բերցեն կապանօք ի լեռնէ անտի ։

Եւ նա ի ճանապարհին ուսուցանէր զզօրականսն ի բաց կալ ի կռոցն եւ պաշտել զԱստուած ճշմարիտ ։ Եւ նոքա հաւատացին յԱստուած եւ մկրտեցան ։

Եւ լուեալ զայն թագաւորն առաքեաց այլ զօրականս եւ նոքա տարան զսուրբն Անթիմոս կապանօք ձեռս յետս ։ Եւ հարցեալ քննեաց յոյժ ։ Իսկ Անթիմոս համարձակութեամբ խոստովանեցաւ զՔրիստոս ։ Եւ հրամայեաց քարիւ հարկանել զպարանոցն եւ հրացեալ շանթիւք այրեցին զոտսն եւ ապա պարզեցին ի վերայ երկրի եւ բրօք զթիկունսն եւ զանդամսն ջարդեցին, եւ երկաթի կօշիկս ագուցին նմա եւ բեւեռեցին զոտսն ։

Եւ տեսեալ բռնաւորին թէ ոչ ինչ վնասեցաւ ի տանջանացն ,այլ մանաւանդ տայր պատասխանի առանց երկիւղի, բարկացեալ թագաւորն յոյժ՝ պատառեաց զքղամիդն իւր զոր զգեցեալն էր եւ հրամայեաց բեւեռել զսուրբն յանիւ, եւ հրացեալ սրովք կոտորեցաւ մարմինն ։ Եւ յաղօթել սրբոյն դադարեցաւ անիւն ի հոլովելոյ, եւ հրացեալ բեւեռքն ոստեան յանուոյն, եւ բազումք ի դահճացն անտի այրեցան ։

24 NAVASARD, 3 Septembre.

Martyre de saint Anthimus, évêque de Nicomédie.

Aux jours de l'empereur Maximien, l'impie, le saint évêque Anthimus se * A fol. 24 vº b. trouvait dans les montagnes * de Nicomédie. L'empereur ayant entendu parler de lui, envoya des soldats pour l'amener de la montagne, chargé de chaînes.

En route, il enseigna les soldats à abandonner les idoles et à servir le Dieu vrai. Et ils crurent à Dieu et se firent baptiser.

Ce que l'empereur ayant appris, il envoya d'autres soldats qui amenèrent saint Anthimus les mains liées derrière le dos. Il le questionna longuement. Anthimus confessa avec hardiesse le Christ. Il ordonna de lui frapper le cou avec des pierres, et de lui brûler les pieds avec des pointes de fer rougies, ensuite on l'étendit par terre et on lui brisa les reins et les membres avec de gros bâtons. On lui passa des chaussures en fer et on lui cloua les pieds.

L'empereur tyran voyant qu'il n'avait eu aucun mal par les tortures, qu'au contraire il répondait sans crainte, entra dans une grande colère, déchira son manteau qu'il portait, et ordonna de clouer le saint à une roue; le corps fut brisé par des glaives rougis au feu. Le saint s'étant mis à prier, la roue cessa de tourner, et les clous rougis au feu jaillirent de la roue et beaucoup d'entre les bourreaux en furent brûlés.

* Եւ երեւեցան արք երեք եւ ասէին. մի մերձենայք ի սուրբդ Աստուծոյ : Եւ արձակեցաւ երանելին ի կապանաց անուոյն, եւ ետես զփառս Աստուծոյ : * A fol. 25 r° a.

Եւ դարձեալ ճաղկեցին զսուրբն եւ արկին ի բանտ : Իսկ սուրբն ի բանտին անդադար ուսուցանէր զբանդարկեալսն եւ հաստատէր ի հաւատսն Քրիստոսի եւ մկրտէր եւ օրհնէր զնոսա :

Եւ յետ աւուրց ինչ ածին զսուրբն առաջի արքային. եւ նա համարձակութեամբ յանդիմանէր զյիմարութիւն բռնաւորին եւ առ ժամայն եհատ վճիռ զի սրով հատցեն զգլուխ նորա : Եւ յորժամ տարան ի տեղի սպանմանն եկաց յաղօթս առ Տէր : Եւ յետ աղօթիցն հատին զգլուխ նորա : Կատարեցաւ սուրբն Անթիմոս եպիսկոպոսն Նիկոմիդացւոց ի նոյն քաղաքին, Սեպտեմբերի Գ եւ Նաւասարդի ԻԴ :

[B * Վկայութիւն սրբոյ եւ մեծի քահանայապետին Քրիստոսի Անթիմոսի Նիկոմիդացւոյ եւ որոց ընդ նմա բազմաց որ ի Մաքսիմիանոսէ մեծ տանջանօք նահատակեցան : * B p. 112 a.

Սուրբն Անթիմոս՝ ի ժամանակս ամբարիշտ արքային Մաքսիմիանոսի՝ էր եպիսկոպոս Նիկոմիդիոյ քաղաքին, եւ էր փախստական ի լերինն Նիկոմիդացւոց ընդ այլ հալածեալ հաւատացեալսն, եւ ճգնէր մեծապէս պահօք եւ անսուաղութեամբ : Քանզի եւ ի մանկութենէ էր ժիր յամենայն վաստակս առաքինութեան : Նախ՝ կուսան գոլով եւ սուրբ, էր եւ հրաժարեալ յամենայն պատառորութենէ հրոյ, այլ միայն լոկ գարեղէն հացիւ եւ աղիւ եւ լոկ ջրով շատանայր փոքր ինչ ժամէ ի ժամ, եւ զբազումս դարձու-

* Trois hommes apparurent qui dirent : Ne touchez pas au saint de Dieu. Le bienheureux fut délivré des liens de la roue et vit la gloire de Dieu. * A fol. 25 r° a.

On flagella de nouveau le saint et on le jeta en prison. Le saint, dans la prison, enseigna sans relâche les détenus et les raffermissait dans la foi du Christ, il les baptisait et les bénissait.

Quelques jours après, on introduisit le saint en présence de l'empereur. Il reprocha avec hardiesse au tyran sa folie. Aussitôt celui-ci donna l'ordre de lui trancher la tête par l'épée. Lorsqu'on l'eut conduit à l'endroit de l'exécution, il se mit à prier Dieu. Après la prière, on lui trancha la tête.

Saint Anthimus, évêque de Nicomédie mourut, dans la même ville le 3 Septembre, le 24 Navasard.

[B * Martyre du saint et grand prêtre-martyr du Christ, Anthimus de Nicomédie, et des nombreux martyrs qui furent mis à mort avec de grands supplices par Maximien. * B p. 112 a.

Saint Anthimus était, aux jours de l'empereur Maximien, l'impie, évêque de la ville de Nicomédie. Il se réfugia, avec d'autres fidèles persécutés, dans la montagne de Nicomédie, où il s'adonna à de grands jeûnes et abstinences. Car dès son enfance, il s'était habitué à toutes les œuvres de vertu. D'abord, il était vierge et saint et s'était abstenu de tout aliment cuit au feu; il se contentait d'un peu de pain de seigle et de sel et d'eau, d'heure en heure. Il convertit nombre d'idolâtres. Il exhortait et encourageait les fidèles, surtout

ցանէր ի կապապաշանյն : Այլ եւ յորդորէր եւ քաջալերէր զհաւատացեալսն, մանաւանդ զորս ի բանտս էին, զոմանս անձամբ եւ յայտնի, եւ զոմանս գրով եւ ի ծածուկ՝ մինչեւ զի ի տուն խակ արքային զբազում իշխանս դարձուցեալ նուիրեաց Աստուծոյ :

Սա եւ զամենայն սուրբս զերկուս բիւրսն քաջալերեաց եւ խմբեաց յուսով լինել պատարագ Աստուծոյ, գոլով ինքն ի լերինն բնակեալ ի տաղաւար մի, եւ զբազում նշանս առնէր եւ զյոլովս դարձուցանէր :

Վասն որոյ մատնեցին զնա թագաւորին, եւ նա առաքեաց զօրականս զի տարցեն զերանելին կապանօք ի լեռնէ անտի : Եւ ընկալեալ զնոսա սուրբն Անթիմոս, նախ եդեալ սեղան առաջի նոցա կերակրեաց եւ ապա եցոյց նոցա զինքն ասելով. Ես եմ Անթիմոսն : Եւ նոքա պատկառեալ ի հեզութենէն եւ յաստուածաշնորհ զիմացն՝ զի էր ամենեւին գեղեցկատեսիլ եւ շնորհօքն Աստուծոյ լի, վասն որոյ աղաչէին զի մի երթիցէ ընդ նոսա, ասելով եթէ. Երթամք ասեմք թէ ոչ գտաք զնա, եւ դու կացեալ աղօթեա վասն մեր : Եւ սուրբն ոչ ետ յանձն՝ այլ գնաց կամաւ զկնի նոցա, եւ ի ճանապարհին ուսուցանէր զզօրականսն ի բաց կալ ի կռոցն եւ պաշտել զԱստուած : Եւ նոքա հաւատացին ի Քրիստոս եւ մկրտեցան, որ եւ նոքա մարտիրոսացան ընդ նմա :

Եւ զայն լուեալ թագաւորին առաքեաց այլ զօրականս, եւ տարան զսուրբն Անթիմոս կապանօք ձեռս յետս եւ հարցաքննեաց զնա յոյժ թագաւորն : Իսկ Անթիմոս համարձակութեամբ զՔրիստոս խոստովանեցաւ : Եւ նա հրամայեաց քարեւ հարկանել

ceux qui se trouvaient dans les prisons, d'aucuns en personne et ouvertement et d'autres par écrit et secrètement; il convertit et offrit à Dieu nombre de personnes notables jusque dans la maison même de l'empereur.

Tout en habitant dans une hutte à la montagne, il encouragea tous les saints au nombre de vingt mille, qu'il groupa ensemble dans l'espoir de les offrir en sacrifice à Dieu. Il fit beaucoup de miracles et de nombreuses conversions.

Aussi on le dénonça à l'empereur, qui envoya des soldats pour ramener le bienheureux de la montagne, chargé de liens. Saint Anthimus les reçut, leur offrit d'abord à manger et se dévoila ensuite à eux en disant : C'est moi Anthimus. Ils furent saisis de profond respect, devant son humilité et à son aspect plein de grâces divines, car il était d'une grande beauté, et rempli des grâces de Dieu. C'est pourquoi ils le prièrent de ne pas se rendre avec eux et dirent : Nous nous chargeons d'aller déclarer ne point t'avoir trouvé, et tu resteras ici et tu prieras pour nous. Le saint n'y consentit point et se rendit de sa propre volonté avec eux. Chemin faisant il enseigna aux soldats à renoncer aux idoles et à adorer Dieu. Ils se convertirent au Christ, furent baptisés, et martyrisés ensuite avec lui.

L'empereur, ayant appris ces faits, envoya d'autres soldats qui emmenèrent saint Anthimus les mains liées derrière le dos. L'empereur l'interrogea longuement et Anthimus confessa avec hardiesse le Christ. Il ordonna alors de le

զպարանոցն, այլ եւ զկզակն եւ զմուռս բերանոյն խորտակել. եւ ապա հրացեալ շանթիւք այրեցին զձեռսն եւ զոտսն ։ Եւ յետոյ պառկեցին ի վերայ երկրի, եւ բրօք զթիկունսն եւ զանդամսն ջարդեցին, եւ երկաթի կօշիկս հրացեալս բեւեռեցին յոտսն երկայն բեւեռօք, եւ ապա մանրեալ խեցի ապակին ի ներքոյ, եւ տապալեալ զսուրբն ի վերայ մահակօք վայրենեօք հարին սաստիկ յոյժ ։

Եւ տեսեալ բռնաւորին որ տակաւին կենդանի կայր եւ առանց երկիւղի տայր պատասխանի, բարկացեալ յոյժ եւ պատառեաց զքղամիդ իւր զոր զգեցեալն էր ։ Եւ հրամայեաց բեւեռել զսուրբն յանիւ եւ հրացեալ սրով կոտորեցաւ ամենայն մարմինն ։ Եւ ապա արձակեցին զսուրբն ի կապանաց անուոյն եւ դարձեալ ձաղկեցին եւ արկին ի բանդ ։ Իսկ սուրբն ի բանդին անդադար ուսուցանէր զբանտարկեալսն եւ հաստատէր ի հաւատն Քրիստոսի եւ մկրտէր եւ օրհնէր զնոսա ։

Եւ յետ աւուրց ինչ ածին զսուրբն առաջի արքային եւ նա համարձակութեամբ յանդիմանէր զյիմարութիւն բռնաւորին, եւ առժամայն եհատ զվճիռն զի հատցեն սրով զգլուխ նորա ։ Եւ յորժամ տարան ի տեղի սպանմանն՝ եկաց յաղօթս առ Տէր եւ յետ աղօթիցն հատին զգլուխ երանելւոյն ։

Կատարեցաւ սուրբն Անթիմոս եպիսկոպոսն Նիկոմիդացւոց ի նոյն քաղաքին, յամսեանն Նաւասարդի ԻԴ, եւ Սեպտեմբերի Գ ։

frapper au cou avec des pierres, de lui briser les mâchoires et les gencives, et de lui brûler ensuite les mains et les pieds avec des broches rougies au feu. Ensuite on l'étendit par terre et on lui brisa les reins et les membres à coups de gros bâtons. On lui cloua aux pieds, avec de longs clous, des chaussures de fer enflammées. On étendit ensuite sous lui du verre réduit en menus morceaux sur lesquels on traîna le saint, et on le frappa cruellement avec de gros bâtons.

Le tyran, voyant qu'il était encore en vie et répondait sans crainte, entra dans une grande colère, déchira son manteau qu'il portait. Il ordonna de clouer le saint à une roue, et de lui déchirer tout le corps avec des glaives rougis au feu. Ensuite on délia le saint des liens de la roue, on reprit à le flageller, et on le mit en prison. En prison, le saint enseigna sans relâche les détenus et les fortifiait dans la foi du Christ, il les baptisait et les bénissait.

Quelques jours après, on introduisit le saint auprès de l'empereur; il reprocha avec hardiesse la folie du tyran, qui donna l'ordre aussitôt de lui trancher la tête par l'épée. Lorsqu'on l'eut conduit à l'endroit du supplice, il se mit à prier le Seigneur. Après la prière, on trancha la tête au bienheureux.

Saint Anthimus, l'évêque de Nicomédie, mourut dans la même ville, le 24 du mois de Navasard, 3 Septembre.

Կատարեցան զկնի նորա եւ քսան զինուորքն զորս դարձոյց, եւ այլ բանտեալքն զորս քաջալերեաց, որք ընդ նմին պսակեցան ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ :

Յայսմ աւուր կատարեցաւ բազում տանջանօք վասն Քրիստոսի սուրբ վկայն Զոտիկոս՝ երանելի նահատակութեամբ առաքինացեալ քաջապէս :

Ի սմին աւուր վկայութիւն սրբոյն Առիստիոնի հայրապետի Աղեքսանդրու :

Սա վասն աստուածային վարդապետութեանն ըմբռնեցաւ յԱղեքսանդրոյ իշխանէն, եւ իբրեւ ոչ ուրացաւ՝ բեւեռեցին ի փայտի, եւ շուրջանակի զնովաւ կուտեցին փայտ՝ այրեցին զսուրբն եւ այնպէս ցանկալի կատարմամբ ընկալեալ՝ զհոգին աւանդեաց :

Յիշատակ է եւ սրբոյն Թէոկտիստոս հօր ճգնաւորի՝ աշակերտի մեծին Եւթեմիոսի, որ եւ զկնի այլ առաքինութեանցն եւ ժուժկալական ճգնութեանց էառ եւ զսքանչելեաց շնորհս հաւասար վարդապետաց իւրոց, որ գրեալ կայ ի պատմութեան իւրում եւ ի խրատական բանսն զոր արարեալ է :

Եւ յիշատակ է Ստեփաննոսի խոստովանողի առաջնորդին Տրիգլեայի վանացն :

Ի սմին տօն եւ վկայութիւն երանելոյն Վասիլիսայ որ կոչի Թագուհի :

Սա էր ինն ամաց եւ նահատակեցաւ յաւուրս Դիոկղետիանոսի արքային. քանզի զկնի յոլով տանջանաց՝ ձգեալ ի հուր հնոցի կապեալ անկաւ, եւ ապա ի ներքոյ վիմի արկեալ կատարեցաւ ի Քրիստոս :]

Après lui, moururent les vingt soldats qu'il avait convertis et les autres détenus qu'il avait encouragés, et qui furent couronnés avec lui par le Christ notre Dieu.

En ce jour mourut après de nombreuses tortures, pour le Christ, le saint martyr Zoticus, qui subit le bienheureux martyre avec courage et vertu.

En ce même jour, martyre de saint Aristion, patriarche d'Alexandrie.

Il fut, à cause de sa divine doctrine, saisi par le gouverneur d'Alexandrie, et comme il ne renia point, on le cloua à un arbre, autour duquel on amassa du bois et on brûla le saint. Il rendit ainsi son âme étant parvenu à une fin aussi désirable.

Commémoration de saint Théoctistus, père anachorète, élève du grand Euthymius, qui, après tant d'autres vertus et de mortifications, reçut le don de miracles à l'égal de ses maîtres, et qui sont écrits dans sa biographie et dans les paroles et les conseils qu'il laissa.

De même, mémoire du confesseur Étienne, prieur du couvent de Triglia.

En ce jour, fête et martyre de la bienheureuse Basilissa, nom qui signifie reine.

Elle n'avait que neuf ans lorsqu'elle subit le martyre aux jours de l'empereur Dioclétien; car, après de nombreuses tortures, elle fut jetée, liée, dans un brasier; elle fut jetée ensuite sous un rocher et mourut dans le Christ.]

Նաւասարդի ԻԵ եւ Սեպտեմբերի Դ ։ Վկայաբանութիւն Բաբեղայ Անտիոքայ հայրապետին եւ երից աշակերտաց նորին ։

Ի ժամանակս Նումերիանոսի ամբարիշտ արքային՝ էր սուրբ հայրապետն Անտիոքայ Բաբեղաս ։ Եւ յաւուր միում բռնաւոր արքայն * կամեցաւ մտանել յեկեղեցին նախատինս տանել քրիստոնէիցն. ընդդէմ եկաց սուրբ հայրապետն եւ ոչ ետ թոյլ մտանել ասելով. Չես արժանի պիղծ դաւանութեամբ եւ պղծի գործովք մտանել ի տուն Տեառն Աստուծոյ ։ * A fol. 25 r° b.

Եւ յետ աւուրց ինչ կոչեաց թագաւորն զերանելին Բաբեղաս եւ ողոքանօք խրատ տայր ուրանալ զՔրիստոս եւ պաշտել զկուռս ։ Եւ սրբոյն բացեալ զբերանն աստուածաբանութեամբ անարգեաց մեծ թշնամանօք զկռապաշտութիւն թագաւորին ։ Իսկ նորա բարկացեալ հրամայեաց արկանել շղթայս ի պարանոց նորա եւ յոտն եւ քարշեցին առաջի իւր ընդ մէջ քաղաքին ի տեսութիւն ամենայն քրիստոնէիցն ։ Եւ ասէ թագաւորն ցսուրբն. Երդուեալ եմ ի յաստուածսն եթէ քաջ վայելէ քեզ քառամանեակդ ։ Ասէ սուրբն. Այնչափ վայելէ ինձ ով թագաւոր, որ ոչ քեզ այնչափ վայելէ թագն ի գլուխդ ։

Սնուցեալ էր սուրբ հայրապետն երիս մանկունս, եւ ուսուցեալ էր զաստուածպաշտութիւն. եւ զնոսա հրամայեաց բռնաւորն ածել առաջի իւր. ընդ նոսին եւ զմայր նոցին որոյ անունն էր Թէոդուլա ։ Եհարց եթէ. Զինչ հաւատոյ էք ։ Եւ նոքա խոստո-

25 NAVASARD, 4 Septembre.

Martyre de Babylas, patriarche d'Antioche, et de ses trois disciples.

Le saint patriarche d'Antioche Babylas vivait au temps de l'empereur Numérianus, l'impie. Un jour que l'empereur tyran * voulut pénétrer dans l'église pour insulter les chrétiens, le saint patriarche s'y opposa et ne lui permit pas d'entrer, disant : Tu n'es pas digne avec ta profession de foi impure et tes œuvres mauvaises de pénétrer dans la maison du Seigneur Dieu. * A fol. 25 r° b.

Quelques jours après, le roi manda le bienheureux Babylas, et par des paroles douces lui conseilla de renier le Christ et d'adorer les idoles. Le saint ouvrit la bouche et par sa théologie confondit avec force injures l'idolâtrie de l'empereur. Celui-ci entra en colère, ordonna de lui passer des chaînes au cou et aux pieds et de le traîner, en sa présence, à travers la ville, au vu de tous les chrétiens. L'empereur dit ensuite au saint : Je jure par mes dieux que ce collier te va très bien. Le saint répondit : Il me va aussi bien, ô roi, que la couronne sur ta tête ne te sied autant

Le saint patriarche avait élevé trois enfants; il leur avait enseigné le culte de Dieu. Le tyran ordonna de les amener en sa présence, et avec eux leur mère qui s'appelait Théodula. Il leur demanda : De quelle religion êtes-vous?

վանեցան առաջի հրապարակին զՔրիստոս Աստուած, եւ հայր եւ հայրապետ զԲաբեղաս : Եւ հրամայեաց * զմայր նոցա առնել եւ ի թիկունս իւր բառնալ զաւագ որդին իւր որ էր ամաց երկոտասանից . եւ հարին զնա երկոտասան բիր : Նոյնպէս եւ զերկրորդն եւ զերրորդն բառնային մօրն եւ ձաղկէին զմին՝ ինն եւ զկրսերն՝ եօթն, ըստ չափոյ տարեացն :

* A fol. 25 v° a.

Եւ զսուրբն Բաբեղաս կախեցին, եւ զերիս եղբարսն զփայտէ եւ յերկար տանջեցին : Եւ յորժամ տուաւ վճիռ գլխատմանն, աղաչեաց սուրբն Բաբեղաս զդահիճսն եւ նախ զմանկունսն գլխատեցին եւ ապա զինքն : Եւ թաղեաց մայր մանկանցն զչորեսեանն ի մի տապանի, եղ եւ զշղթայսն ընդ նոսա : Կատարեցաւ սուրբ հայրապետն Բաբեղաս եւ երեք մանկունքն ի Դ Սեպտեմբերի :

Յայսմ աւուր տօն է սուրբ վկայիցն Ովկէանոսի, Թէոդորոսի, Ամիանոսի եւ Յուլիանոսի ի փառս Քրիստոսի :

Զայս սուրբ վկայիցս զձեռս եւ զոտս եհատ անօրէն թագաւորն Մաքսիմիանոս. եւ ծայրակտուր արարեալ ի հուր ընկէց զերանելիսն : Եւ կատարեցան ի Քրիստոս բարի խոստովանութեամբ :

* B p. 113 a.

[B * Վկայութիւն սրբոյն Բաբելայ հայրապետին եւ երից աշակերտաց նորին :

Յամս Նումերիանոսի անօրէն արքային՝ սուրբն Բաբելաս էր հայրապետ յԱնտիոք քաղաքի : Դէպ եղեւ Նումերիանոսի երթալ յԱնտիոք եւ անդ մտեալ ի մեհեանս կռոց իւրոց՝ զոհս դիւաց մատուցանէր : Կամեցաւ մտանել եւ յեկեղեցին Աստուծոյ արհամար-

Ils confessèrent, devant l'assemblée, le Christ comme leur Dieu et Babylas comme leur père et patriarche. Il ordonna * à la mère de prendre sur son dos le fils aîné, âgé de douze ans. On lui appliqua douze coups de gros bâton. On chargea ensuite sur la mère le second et le troisième, et on les flagella l'un de neuf, et le cadet de sept coups, selon le nombre des années.

* A fol. 25 v° a.

On suspendit à un arbre saint Babylas et les trois frères, on les tourmenta longuement. Lorsque sentence fut donnée de les décapiter, saint Babylas pria les bourreaux de trancher la tête d'abord aux enfants et ensuite à lui La mère des enfants ensevelit tous les quatre dans la même tombe, les chaînes avec eux. Le saint patriarche Babylas et les trois enfants moururent le 4 Septembre.

En ce jour, pour la gloire du Christ, fête des saints Océanus, Théodore, Ammianus et Julien.

A ces saints martyrs, l'empereur Maximien, l'impie, fit couper les mains et les pieds, et ainsi privés de leurs membres, il fit jeter les bienheureux au feu. Ils moururent pour le Christ en bonne confession [de foi].

* B p. 113 a.

[B * Martyre de saint Babylas, le patriarche, et de ses trois disciples.

Aux jours de l'empereur Numérianus, l'impie, saint Babylas était le patriarche de la ville d'Antioche. Il arriva que Numérianus partit pour Antioche, et s'étant rendu aux temples de ses idoles, il offrit des sacrifices aux démons. Il voulut pénétrer également dans l'église de Dieu, pour insulter

հանս առնել քրիստոնէական սուրբ պաշտաման ։ Զայն լուեալ հաւատացելոց կամէին ելանել եւ փախչել յեկեղեցւոյն ։ Իսկ սուրբն Բաբելաս բանիւք բազմօք քաջալերեալ զնոսա արգել յեկեղեցին. եւ ինքն նստեալ առաջի դրացն ոչ եթող անօրինին մտանել ի ներքս՝ ասելով. Ոչ ես արժանի պիղծ եւ շաղախեալ ձեռօք մտանել ի տունն Աստուծոյ ։ Եւ թագաւորն բարկացեալ հրամայեաց շղթայս արկանել ի պարանոցն եւ յոտսն եւ հանել անտի ։ Եւ վաղվաղակի կատարեալ զհրաման անօրինին՝ քարշէին զսուրբ հայրապետն ի մէջ քաղաքին ի տեսիլ ամենեցուն ։

Յայնժամ եկեալ երից մանկանց աշակերտելոց զորս սնուցեալ էր սուրբ հայրապետն, եւ ուսուցեալ նոցա զգիրս սուրբս եւ զկրօնս աստուածպաշտութեան, փարէին զկապանօք նորա, եւ ոչ կամէին բաժանիլ ի նմանէ ։ Զայն լուեալ Նումերիանոսի հրամայեաց ածել զտղայսն առաջի իւր եւ ապա զմայր նոցա զԹէոդուլէ ։ Ասէ ցնա թագաւորն. Արդարեւ որդիք քո են դոքա ։ Եւ նա ասէ. Այո՛, ես ծնայ զդոսա, բայց ընծայեցի ի ձեռս սուրբ հայրապետին Բաբելայ, եւ նա ծնաւ զդոսա նորոգ ծննդեամբ սուրբ աւազանին եւ ուսոյց զհաւատ եւ զաստուածպաշտութիւն ։

Ընդ այս բարկացեալ թագաւորն՝ հրամայեաց շալակել մի մի այր զմանկունս, եւ հարկանել փոկով ըստ թուոյ ամաց հասակի իւրեանց ։ Քանզի հարցեալ ուսաւ ի մօրէ նոցա եթէ առաջինն է ամաց երկոտասանից, երկրորդն իննից, եւ երրորդն եօթանց ։

le saint culte chrétien. Ce qu'ayant entendu, les fidèles songèrent à sortir et à s'échapper de l'église. Mais saint Babylas, après beaucoup d'exhortations, les encouragea et les retint à l'église, et lui, s'étant assis devant la porte, il ne permit point à l'impie de pénétrer à l'intérieur, et dit : Tu n'es pas digne d'entrer dans la maison de Dieu avec tes mains immondes et baignées de sang. L'empereur indigné ordonna de lui mettre des fers au cou et aux pieds et de l'éloigner. On exécuta aussitôt l'ordre de l'impie et on traîna le saint patriarche à travers la ville à la vue de tout le monde.

C'est alors qu'arrivèrent les trois jeunes garçons qui avaient été ses disciples et que le saint patriarche avait élevés, en leur enseignant les saintes Écritures et les usages du culte de Dieu; ils embrassèrent ses chaînes et ne voulurent pas se séparer de lui. Ce qu'ayant appris, Numérianus ordonna de faire venir en sa présence ces enfants et ensuite leur mère Théodule. L'empereur lui dit : Sont-ils vraiment tes fils? Elle répondit : Oui, c'est moi qui les ai mis au monde, mais je les ai remis entre les mains du saint patriarche Babylas. Il les a fait naître d'une nouvelle naissance sur les saints fonts du baptême et il leur a enseigné la foi et le culte de Dieu.

A ces paroles, l'empereur entra en colère; il ordonna à des hommes de charger sur leur dos chacun un des garçons et de leur appliquer des coups de lanières, selon le nombre d'années de leur âge. Car ayant demandé, il apprit de leur mère que l'aîné avait douze ans, le second neuf et le troisième sept.

Եւ իբրեւ հարին զնոսա թուով ամացն՝ մանկունքն ընդ մի բերան ասէին. Օրհնեալ է Աստուած զի վասն նորա չարչարիմք ։

Եւ հրաման ետ թագաւորն ածել անդր եւ զԲաբիլաս, եւ ստիպէր զնա հաւանել եւ զոհել կռոց, սպառնալով նմա զպանապան տանջանս եւ զմահ ։ Եւ տեսեալ զհաստատութիւն հաւատոյ նորա՝ որ համարձակ խոստովանէր զամենասուրբ Երրորդութիւնն, եւ ընդ վայր հարկանէր զունայն կրօնս դիւապաշտ մոլորութեան նոցա, հրամայեաց եւ կախեցին ի վեր զսուրբն Բաբիլաս, ընդ նմին եւ զերիս եղբարսն զփայտէ եւ յերկար տանջեցին ։

Եւ յորժամ քերեցին երկաթի քերչօք զկողս սրբոյն Բաբիլայ, եւ ստիպէին յանհնարին տանջանսն ըլկանօք եւ մեծամեծ խոստմամբ՝ զի թերեւս դարձցի ի կուռսն. իսկ նա սքանչելի իմաստութեամբ բանիւք յամօթ առնէր զնոսա ։

Եւ յորժամ տուաւ վճիռ զլխատմանն, երդումն ետ սուրբն Բաբիլաս՝ զի որպէս ասաց առաջի թագաւորին եթէ շղթայիւքն թաղեսցեն զնա, որպէս եւ արարին իսկ ։

Վասն որոյ եւ յետոյ յորժամ եկն Յուլիանոս ի յԱնտիոք՝ իջաւանեցաւ ի տեղին յորում թաղեալ էր սուրբն Բաբիլաս, եւ սկսաւ դիւթել դիւացն, եւ ամենայն դեւքն սպառեալ ի սրբոյն՝ համրացան, եւ կուռքն ոչ ինչ ազդէին կախարդացն, եւ ոչ ինչ իշխէին ի տեղին յայն մատչել եւ կամ ներգործել դիւթքն ։

Վասն որոյ ծանուցեալ Յուլիանոսի թէ ի զօրութենէ սուրբ նշխարացն յաղթա-

Et lorsqu'on les eut frappés autant de fois qu'ils avaient d'années, les enfants dirent unanimement : Béni soit Dieu, car nous souffrons pour lui.

L'empereur ordonna de faire venir également Babylas et le contraignit à céder et à immoler aux idoles, sous menaces de diverses tortures et de mort. Mais vu la fermeté de sa foi, avec laquelle il confessait hardiment la très sainte Trinité et méprisait les vains usages et la folie du culte de leurs démons, il ordonna de pendre en haut à un arbre saint Babylas, et avec lui, les trois frères, et de les torturer longuement.

Et lorsqu'on eut déchiré avec des onglets de fer les côtes de saint Babylas et qu'on l'eut soumis à d'impossibles tortures, on lui fit fortes promesses dans l'espoir de le convertir aux idoles; mais il les repoussa avec indignation par des réponses pleines de sagesse admirable.

Et lorsqu'on eut décidé de lui trancher la tête, saint Babylas les conjura, ainsi qu'il l'avait dit devant l'empereur, de l'enterrer avec ses chaînes. Ce qui fut fait.

Plus tard, lorsque Julien se rendit à Antioche, et descendit à l'endroit où saint Babylas était enterré, il se mit à demander des oracles aux démons; tous les démons furent réduits au silence par le saint, les idoles ne pouvaient plus influencer les mages, et [les démons] n'osaient plus s'approcher de l'endroit ou inspirer les devins.

Julien ayant reconnu que la défaite était due aux vertus des saints restes,

հարեցան, եւ հանել զուրբն ի տեղւոյն եւ ածել ի քաղաքն. ընդ որ յոյժ ցնծաց ամենայն Անտիոք, զի բազում բժշկութիւնք եղեն : Բայց սուրբ մարմինն կայր նովին շղթայիւքն անխառն եւ անապական, ունելով յինքեան զկապանսն, որպէս պատուիրեաց ի ժամ մահուանն :

Այլ եւ զայս՝ յորժամ կատարէր՝ աղաչեաց սուրբն Բաբիլաս զդահիճսն զի նախ զմանկունսն գլխատեսցին եւ ապա զինքն. զի թաղեաց մայր մանկանցն զչորեսեանն ի մի տապանի, եդիր եւ զշղթայսն ընդ նոսա որպէս եւ պատուիրեաց սուրբն : Կատարեցաւ սուրբ պատրիարքն Անտիոքայ Բաբիլաս եւ երեք մանկունքն՝ Նաւասարդի ԻԵ եւ Սեպտեմբերի Դ :

Զսա սուրբն Յովհան Ոսկեբերանն ներբողական ճառիւ պատուեաց :

Յայսմ աւուր կատարեցաւ եւ միւս Բաբիլաս վարդապետ ծերունի ի Նիկոմիդեայ քաղաքն եւ ութսուն եւ չորս մանկունք աշակերտք նորա ընդ նմա :

Սուրբ ծերունին եւ վկայն Բաբելաս քահանայ՝ էր ի քաղաքին Նիկոմիդիա, երէց եկեղեցւոյն Աստուծոյ, եւ ամենեցուն քարոզէր աւետարանն եւ դարձուցանէր ի Քրիստոս զբազումս, զի էր քաջ ի վարդապետութիւն սուրբ գրոց :

Ունէր եւ աշակերտս մանկունս առաքինիս ութսուն եւ չորս, եւ ուսուցանէր նոցա զգիտութիւն վարդապետութեան եկեղեցւոյ եւ աստուածաշունչ գրոց եւ զվարս առաքինի ժուժկալութեան :

fit enlever le saint du lieu et le fit transporter en ville, sur quoi toute la ville d'Antioche eut une grande joie, car de nombreuses guérisons eurent lieu. Et le saint corps fut trouvé avec les chaînes dans un état intact, non décomposé, entouré des chaînes, comme il l'avait ordonné à l'heure de mourir.

Et lorsqu'il fut exécuté, saint Babylas pria les bourreaux de trancher la tête d'abord aux enfants et après à lui, et la mère des enfants enterra les quatre dans une même tombe, y mettant aussi les chaînes, comme le saint l'avait ordonné.

Le saint patriarche d'Antioche Babylas et les trois enfants moururent le 25 Navasard, le 4 Septembre.

Saint Jean Chrysostome l'honora d'un panégyrique.

En ce jour mourut également par l'épée un autre Babylas, maître d'école fort âgé, dans la ville de Nicomédie, avec ses quatre-vingt-quatre élèves tous enfants.

Le saint vieillard et martyr le prêtre Babylas était, dans la ville de Nicomédie, ministre de l'église de Dieu. Il prêchait à tous l'évangile et faisait de nombreuses conversions au Christ, car il était fort dans la science des saintes Écritures.

Il avait quatre-vingt-quatre jeunes élèves vertueux auxquels il enseignait la science de la doctrine de l'Église et des Écritures inspirées de Dieu et la vie de vertus et d'abstinence.

Եւ յորժամ եկն ի Նիկոմիդիա թագաւորն Մաքսիմիանոս, եւ հալածէր զքրիստոնեայսն, մտեալ մատոյց զոհս ի տաճար կռոցն : Եւ յորժամ ել՝ ասեն ցնա քուրմքն. Տէր թագաւոր, դու պաշտես զաստուածսն, եւ է աստ ծերունի մի Բաբիլաս անուն որ պաշտէ զխաչեալն եւ զկուռսն անարգէ : Եւ ժողովէ մանկունս բազումս ի դպրոցի եւ ուսուցանէ նոցա զպաշտօն եւ զուսումն վարդապետութեան քրիստոնէից եւ զամենայն քաղաքս դարձուցանէ յինքն, զի ոչ միայն զարու մանկունսն՝ այլ եւ զէգսն ուսուցանէ յուսումն յայն :

Եւ Մաքսիմիանոս էած առաջի զԲաբիլաս, եւ նա խոստովանեցաւ զՔրիստոս : Եւ հրամայեաց եւ քարամբք խորտակեցին զպատկերն եւ զերեսն եւ զամենայն ոսկերս մարմնոյն փշրեցին եւ զոլոքսն ջախջախեցին եւ զծնօտսն եւ զուսն եւ զթիկունսն խորտակեցին եւ քաւամանեակ երկաթի արկին ի պարանոցն. եւ նա գոհանայր զՔրիստոսէ : Եւ հրամայեաց դնել զնա ի բանդ ծանր շղթայիւք, եւ զոտս նորա դնել ի կոճեղ :

Հրամայեաց եւ զաշակերտսն նորա զսուրբ մանկունսն որ ի դպրոցին ուսանէին՝ ածել առաջի իւր եւ ածին զմանկունսն ութսուն եւ չորս ընդ արու եւ ընդ էգ, եւ ողոքանօք ջանայր խաբել զնոսա : Եւ նոքա ասեն. Մեք քրիստոնեայք եմք, եւ կռոց ոչ զոհեմք : Եւ մեկնեալ տասն մանուկ յայլոցն որ կատարեալք էին քան զայլսն, եւ

Lorsque l'empereur Maximien vint à Nicomédie pour y persécuter les chrétiens, il entra dans le temple des idoles, pour y offrir des victimes. A la sortie, les prêtres lui dirent : Seigneur, empereur, tu adores les dieux, mais il y a ici un vieillard de nom Babylas qui adore le crucifié et méprise les idoles. Il rassemble beaucoup de jeunes enfants à l'école et leur enseigne le culte et la science de la doctrine chrétienne; il convertit toute notre ville, car il enseigne cette doctrine non seulement aux garçons, mais aux filles également.

Maximien fit venir en sa présence Babylas, qui confessa le Christ. Sur son ordre on lui brisa avec des pierres la figure et le visage et tous les os de son corps, on lui brisa les jambes, les mâchoires, les épaules et les reins. On lui passa un collier de fer au cou; et il rendait grâce au Christ. L'empereur ordonna de le mettre en prison chargé de lourdes chaînes et de lui mettre ses pieds dans le bloc.

Il ordonna de faire venir en sa présence les saints enfants, ses élèves, qui fréquentaient son école. On lui présenta quatre-vingt-quatre enfants garçons et filles. Il chercha à les séduire par de bonnes paroles. Mais ils lui dirent : Nous sommes chrétiens et n'immolons point aux idoles. Il sépara des autres dix garçons qui paraissaient plus avancés que les autres et chercha à les tromper. Mais eux aussi confessèrent avec hardiesse le Christ. Sur quoi il

ջանայր պատրել : Եւ նոքա համարձակ դաւանէին զՔրիստոս : Վասն որոյ հրամայեաց զթիկունս եւ զկողս նոցա հարկանել մինչեւ արեամբն լցաւ երկիր :

Եւ ապա ածեալ առաջի եւ զայլսն՝ հարցանէր թէ. Եւ դուք զի՞նչ ասէք եւ զի՞նչ կամիք առնել : Եւ նոքա միաբան ընկեցեալ զձորձս՝ դիմեցին ի տանջանսն աղաղակելով. Քրիստոնեայք եմք, զորս եւ թագաւորն բարկութեամբ ի Պրիսկիլիանոս դատաւորն տանջել զնոսա յոյժ :

Եւ նա եդեալ զնոսա ի բանդ, եւ անսուաղ թողեալ աւուրս բազումս, եւ ապա ածեալ յատեան հանդերձ Բաբիլաւ, եւ հաստատուն եգիտ ի հաւատսն Քրիստոսի : Վասն որոյ պարզեալ ի չորից զԲաբիլաս եւ զայլսն՝ եւ հարկանել արջառաջլօք զթիկունսն եւ զներբանս նոցա : Եւ նոքա օրհնէին զՔրիստոս : Որոյ յոյժ բարկացեալ հրամայեաց եւ ծակեցին զկոճս ոտից նոցա եւ զոլոքսն, զուսն եւս խորտակեցին, եւ ապա սրով հատին զգլուխս ամենեցունց՝ զԲաբիլայ եւ զութսուն եւ չորս մանկանցն զաշակերտաց նորա, որ բարեխօս են առ Տէր վասն մեր :

Յայսմ աւուր կատարեցան սուրբ վկայքն Ովկէանոս, Կէնդիւրիոն, Թէոդորոս, Ամմիանոս, Յակինթոս եւ Յուլիանոս :

Սոքա էին ի Կանդաւլիս գեղջէ, եւ յետ բազում չարչարանաց յորժամ ոչ ուրացան զՔրիստոս՝ արկին ի բաղանիս որ էր յոյժ ջեռուցեալ : Եւ խնամօքն Աստուծոյ անվնաս պահեցան :

ordonna de les frapper sur les épaules et les reins jusqu'à ce que la terre fût baignée de leur sang.

Ensuite il fit venir les autres, leur demanda : Qu'avez-vous à dire et que pensez-vous faire? Ils jetèrent unanimement leurs vêtements à terre et accoururent au supplice en criant : Nous sommes chrétiens. L'empereur, en courroux, les remit au juge Priscilien pour les soumettre à de cruelles tortures.

Celui-ci les fit mettre en prison et les ayant gardés de longues journées sans nourriture, les fit venir au tribunal avec Babylas. Il les trouva fermes dans la foi du Christ. A cause de cela il fit étendre Babylas à terre, retenu par quatre hommes, ainsi que les autres, et les fit frapper avec des nerfs de bœuf sur les reins et les plantes des pieds. Ils bénissaient le Christ. Ce qui rendit furieux le juge qui ordonna de leur percer les chevilles des pieds et les jambes; de leur briser les épaules et de leur trancher ensuite, à tous, la tête, à Babylas et à ses quatre-vingt-quatre élèves enfants, qui intercèdent pour nous auprès du Seigneur.

En ce jour moururent les saints martyrs Océanus, Centyrion, Théodore, Ammianus, Hyacinthe et Julien.

Ils étaient du village de Kandauli et n'ayant, malgré bien des tortures, renié le Christ, on les jeta dans un bain d'eau extrêmement bouillante. Ils en furent préservés indemnes par les soins de Dieu.

Վասն որոյ դայրացեալ Մաքսիմիանոս թագաւորն եւ ջախջախել զոլունս նոցա կացնօք, եւ հատանել զերկու ոտսն եւ զերկու ձեռսն, եւ արկեալ զնոսա ի հուր եւ այրեցին զնոսա արտաքոյ քաղաքին Նիկոմիդացւոց եւ կատարեցան բարի խոստովանութեամբ ։

Ի սմին յիշատակ է եւ տօն չորից դստերաց առաքելոյն Փիլիպպոսի՝ Երմոնեայ եւ այլոցն որք էին կուսանք եւ մարգարէք, որք ի ժամանակս Տրայանոսի փայլեցին առաքինութեամբ ։

Յայսմ աւուր տօն է սուրբ վկային Մարկեղոսի ։

Սա էր ի Կաբիլոնիայ, որոյ դատաւորն Բրիսկոս մեծահանդէս ժողովով տօնէր կռոցն. եւ արարեալ մեծագոյն ընթրիս կոչեաց զսուրբն Մարկեղոս եւ նա ոչ առ յանձն, այլ յանդիմանեաց զանմտութիւն նոցա ։ Եւ բարկութեամբ կալեալ զնա Պրիսկոս չարչարեաց զանազան կտտանօք եւ զամենայն ազգ տանջանացն ած ի վերայ նորա ։ Յետոյ ընդ այլոց արկին զնա ի խոր գուբ մի, եւ անդ չարաչար սպանին վասն Քրիստոսի ։]

* A fol. 25 v° b.

* Նաւասարդի ԻԶ եւ Սեպտեմբերի Ե ։ Տօն է Զաքարիայի հօրն Յովհաննու Մկրտչի ։

Զաքարիաս որդի էր Բարաքեայ ։ Սմա եւ Գաբրիէլ հրեշտակապետն աւետիս, մինչ կայր ի սուրբն սրբոց ծխել խունկս եւ քաւել զմեղս ժողովրդեանն, եւ ասէ եթէ.

Sur quoi l'empereur Maximien fort irrité leur fit briser les jambes avec des haches, et après leur avoir coupé les deux pieds et les deux mains, on les jeta dans le feu et les brûla en dehors de la ville de Nicomédie. Ils moururent en bonne confession.

En ce même jour, mémoire et fête des quatre filles de l'apôtre Philippe, Hermioné et autres, qui étaient vierges et prophétesses et brillèrent par leurs vertus aux jours de Trajan.

En ce jour, fête du saint martyr Marcellus.

Il était de Cabillon, dont le juge Priscus faisait célébrer les fêtes des idoles en grande pompe et solennité. Ayant donné un très grand banquet, il y fit venir saint Marcellus, qui n'accepta point, et leur reprocha leur folie. Priscus irrité le fit saisir et le soumit à de cruelles tortures et à toutes sortes de tourments; après quoi il le fit jeter, avec d'autres, dans un fossé profond, où on les mit à mort cruellement pour le Christ.]

26 NAVASARD, 5 Septembre.

* A fol. 25 v° b.

* Fête de Zacharie, père de Jean-Baptiste.

Zacharie était le fils de Barachie; c'est à lui que l'archange Gabriel apporta la bonne nouvelle, tandis qu'il était dans le saint des saints, pour y brûler

Լուաւ Աստուած աղօթից քոց եւ կին քո Եղիսաբեթ ծնցի քեզ որդի ։ Եւ յանհաւատ լինելն նորա, պապանձեցոյց զնա հրեշտակն եւ համրացաւ եւ ոչ կարէր խօսել, մինչեւ ծնաւ Եղիսաբեթ զՅովհաննէս ։

Եւ յորժամ դնէին անուն մանկանն, խնդրեաց տախտակ եւ գրեաց թէ . Յովհաննէս է անուն դորա ։ Եւ բացաւ բերան նորա եւ արձակեցաւ լեզուն ։

Եւ յորժամ կոտորեաց Հերովդէս զմանկունսն Բեթղեհեմի, խնդրեաց եւ զՅովհաննէս սպանանել ։ Եւ առեալ Եղիսաբեթ փախեաւ յանապատ եւ հասեալ դահճացն կամէին սպանանել, եւ պատառեալ վէմն ընկալաւ զԵղիսաբեթ հանդերձ մանկամբն ։ Եւ ի գնալ դահճացն դարձեալ ի բաց եղ վէմն զմայրն եւ զմանուկն ։

Եւ լուեալ Հերովդի բարկացաւ եւ հրամայեաց սպանանել զԶաքարիաս ընդ մէջ տաճարին եւ սեղանոյն եւ մարմին նորա արկաւ ի տաճարին, եւ արիւն նորա ձայն առնէր առ Աստուած ։ Եւ յայնմհետէ ոչ լինէին տեսիլք * եւ ոչ աստուածխօսութիւնք ի տաճարին ։ * A fol. 26 r° a.

Յայսմ աւուր վկայաբանութիւն քառասուն սրբուհի խարազնազգեստ կուսանացն եւ Ամոնի սարկաւագի ։

Սրբուհի կանայքն էին յաւուրս Լիկիանոսի ամբարիշտ արքային, յերկրէն Թրակայ, ի քաղաքէն Ադրիանուպօլսի ։

Եւ էր անդ անօրէն դատաւոր մի Բաւդոս անուն ։ Եւ լուեալ եթէ իցեն անդ քրիս-

des encens et expier les péchés du peuple, et lui dit : Dieu a exaucé tes prières et ta femme Élisabeth te donnera un fils. Et comme il faisait l'incrédule, l'ange le confondit et il devint muet, ne pouvant plus parler jusqu'à ce qu'Élisabeth mît au monde Jean.

Lorsqu'on était pour donner un nom à l'enfant, il demanda une tablette et écrivit : Son nom est Jean. Sa bouche s'ouvrit et sa langue fut déliée.

Lorsque Hérode massacra les Innocents de Bethléem, il chercha aussi à faire mourir Jean. Élisabeth le prit et s'enfuit dans le désert. Les bourreaux les rejoignirent et voulurent le tuer. Un rocher s'entr'ouvrit et accueillit Élisabeth avec l'enfant. Lorsque les bourreaux furent partis, le rocher rendit la mère et l'enfant.

Ce qu'apprenant Hérode, il se mit en colère et ordonna de tuer Zacharie entre le temple et l'autel. Son corps fut jeté dans le temple, et son sang cria (vengeance) vers Dieu. Et depuis ce temps-là il n'y eut dans le temple ni visions, * ni oracles de Dieu. * A fol. 26 r° a.

En ce jour, martyre des quarante vierges vêtues de cilice et du diacre Ammonne.

Les saintes femmes vivaient aux jours de l'empereur Licinius, l'impie, dans le pays de Thrace, dans la ville d'Adrianople.

Il y avait un juge impie du nom de Vavdos. Ayant appris qu'il s'y trouvait des chrétiens, il fit venir la plus importante de la ville, une femme

տանեայք, կոչեաց զհարկաւորացն քաղաքին, կին մի կուսան կրօնաւոր, որոյ անուն էր Կելսինա, եւ այլ խարազնազգեաց կուսան կանայք քառասուն ։ Պատրէր եւ ողոքանօք խրատ տայր ուրանալ զՔրիստոս եւ դառնալ ի կուռս ։ Եւ սրբուհի կուսանքն ոչ հաւանեցան, այլ մանաւանդ անարգեցին զկուռսն եւ զդատաւորն եւ ելեալ անտի գնացին ի տուն սրբուհւոյ Կելսինա ։

Եւ նորա կոչեցեալ զԱմմոն սարկաւագն եւ հաստատեցին զամենեսեան ի Քրիստոսի հաւատն, եւ չարչարել յաղագս չարչարեցելոյն վասն մեր. եւ քաջալերեալք ի միասին կացին առաջի դատաւորին եւ խոստովանեցան զՔրիստոս եւ աղաչեցին զԱստուած եւ անկան կուռքն եւ փշրեցան ։ Եւ քուրմն կախեցաւ յօդն եւ ի հրեղէն հրեշտակաց տանջեցաւ ։

* A fol. 26 r° b. Եւ հրամայեաց դատաւորն կախել զսարկաւագն Ամոն, եւ քերել * զմարմինն եւ հրացեալ շամփրք այրել զկողսն, եւ սաղաւարտ պղնձի հրացուցանել եւ դնել ի գլուխ նորա ։ Եւ աղօթիւք սրբուհի կուսանացն վերացաւ սաղաւարտն ի գլխոյն Ամոնայ եւ եդաւ ի գլուխ դատաւորին, եւ ուժգին չարչարեաց զնա ։

Տարան զսրբուհի կուսանսն եւ զԱմոն սարկաւագն ի քաղաքն Հերակլեա Թրակայ. եւ երեւեցաւ Տէր եւ քաջալերեաց զնոսա ։ Եւ երթեալք ի տեղին ուր զնշխարս սրբուհւոյ վկային եդեալ էր Դոմետիանոս եպիսկոպոսն եւ զգիշերն ամենայն աղօթեցին ։ Եւ երեւեցաւ նոցա սրբուհին Գղերիկեա ի տեսլեան եւ ասէ. Բարի եկիք աստուա-

vierge religieuse, nommée Celsine, et autres vierges, vêtues de cilice, au nombre de quarante. Il chercha à les tromper et leur conseillait avec de douces paroles de renier le Christ et de revenir aux idoles. Les saintes vierges n'y consentirent pas; au contraire, elles insultèrent les idoles et le juge, et quittant le lieu se rendirent à la maison de sainte Celsine.

Elle fit appeler le diacre Ammonne qui les raffermit toutes dans la foi du Christ. Elles décidèrent de subir les tortures pour celui qui fut tourmenté pour nous. Et s'encourageant mutuellement, elles se rendirent ensemble au-devant du juge, confessèrent le Christ et prièrent Dieu. Aussitôt les idoles tombèrent et furent réduites en miettes. Le prêtre resta suspendu en l'air et fut maltraité par des anges qui avaient la forme de feu.

* A fol. 26 r° b. Le juge ordonna de pendre le diacre Ammonne, de lui déchirer * le corps, de lui brûler les côtes avec des pointes de fer rougies au feu, de faire rougir au feu un casque de cuivre et de le lui poser sur la tête. Par la prière des saintes vierges le casque s'éleva de la tête d'Ammonne et se plaça sur la tête du juge et lui fit beaucoup de mal.

On transporta les saintes vierges et le diacre Ammonne à la ville d'Héraclée, en Thrace, et le Seigneur leur apparut et les fortifia. S'étant rendues à l'endroit où l'évêque Domitianus avait déposé les restes de la sainte martyre, ils y prièrent toute la nuit. Et sainte Glycérie leur apparut en une vision et leur dit : Soyez les bienvenues, servantes du Christ et mes chères compagnes,

ծառէր ապախնայք Քրիստոսի եւ քաղցր ընկերակիցք իմ. քանզի մնայի ձեզ ի բազում ժամանակաց հետէ, զի ի միասին վայելեսցուք յարքայութեանն Աստուծոյ, դասակից լինելով հրեշտակաց, պսակեալք ի Քրիստոսէ:

Եւ տարեալ արգելին զսուրբսն ի մէջ գազանաց: Եւ նոցա տարածեալ զձեռս իւրեանց ընդ սրբոյն Ամոնայ եւ թմրեցան գազանքն եւ ի քուն եղեն, եւ ոչ մերձեցան ի սուրբսն:

Եւ մարգարէացան առաջի դատաւորին զմահուանն Լիկիանոսի թագաւորին եւ զդարձն Կոստանդիանոսի թագաւորին յաստուածպաշտութիւն եւ զգիւտ սրբոյ Խաչին եւ զշինութիւն եկեղեցեաց, * եւ զքակումն կռապաշտութեանն: * A fol. 26 v° a.

Եւ հրամայեաց դատաւորն հուր բորբոքել եւ անդ արկանել զսուրբ կուսանսն: Եւ բազում ժամս աղօթելով մտին տասանք ի հուրն. եւ ցնծութեամբ փառաւորէին զԱստուած եւ կոչեցին եւ զայլսն ի հնոցն եւ յօժարութեամբ մտին ամենեքեան ի հուրն եւ որպէս ի միոյ բերանոյ օրհնէին զԱստուած: Եւ առժամայն հուրն հողմաբեր եղեւ նոցա եւ ցօղալին: Եւ ոմանք ի նոցանէ վախճանեցան ի հուրն, եւ զոմանց զգլուխս հատին, եւ այլոցն հրացեալ շամփուրս ի բերանն ածեալ մինչեւ ի կոկորդն եւ ամենեքեան ի Քրիստոս կատարեցան:

Իսկ ոմանք ի բարեպաշտից թաղեցին զնշխարս սրբոցն ի նշանաւոր տեղիս:
Կատարեցան սրբուհի կուսանքն եւ Ամոն սարկաւագն Սեպտեմբերի Ե:

qui aimez Dieu. Je vous attendais depuis bien longtemps, afin que nous jouissions ensemble du royaume de Dieu et que nous fassions partie du chœur des anges, couronnées par le Christ.

On conduisit les saintes et on les enferma avec des bêtes fauves. Elles étendirent leur bras avec Ammonne et les fauves furent pris de torpeur, s'endormirent et ne s'approchèrent point des saints.

Elles prédirent devant le juge la mort de l'empereur Licinius, la conversion au culte de Dieu de l'empereur Constantin, l'invention de la sainte Croix, la construction des églises * et la ruine de l'idolâtrie. * A fol. 26 v° a.

Le juge ordonna d'allumer un feu et d'y jeter les saintes vierges. Après avoir prié de longues heures, dix vierges pénétrèrent dans le feu, y glorifièrent Dieu avec joie; elles invitèrent les autres dans la fournaise, qui entrèrent toutes volontiers dans le feu et, comme d'une seule bouche, bénirent Dieu. Aussitôt le feu se changea, pour elles, en une brise et une rosée. Quelques-unes d'elles moururent par le feu. On trancha la tête à d'autres, et à d'autres on introduisit des broches rougies dans la bouche jusqu'à la gorge et toutes moururent dans le Christ.

Plusieurs pieuses personnes inhumèrent les restes des saintes dans des lieux renommés.

Les saintes vierges et le diacre Ammonne moururent le 5 Septembre.

* B p. 116 a. [B * Յիշատակ եւ զենումն Զաքարիայ քահանայի եւ մարգարէի՝ հօրն Յովհաննու Մկրտչի ։

Աստուածային Զաքարիաս՝ որ էր քահանայապետ եւ հայր մարգարէին Յովհաննու Մկրտչի, որպէս աստուածային աւետարանն վկայէ, էր արդար ընդ կնոջ իւրում Եղիսաբեթի, եւ գնային յամենայն օրէնս եւ ի պատուիրանս Տեառն անարատութեամբ, գոլով յաւուրս Հերովդի արքայի Հրէաստանի ։

Էր եւ ինքն ծեր, եւ կինն իւր ամուլ եւ անորդի, որ եւ նմա այսմ Զաքարիայի ետ Գաբրիէլ հրեշտակապետն աւետիս՝ մինչ կայր ի սուրբն սրբոց ծխելոց խունկս եւ քաւել զմեղս ժողովրդեանն եթէ. Լուաւ աղօթից քոց Տէր, եւ կին քո Եղիսաբեթ ծնցի քեզ որդի ։

Եւ յանհաւատ լինելն նորա պապանձեցոյց զնա հրեշտակն եւ համրացաւ եւ ոչ կարէր խօսել՝ մինչեւ ծնաւ Եղիսաբէթ զՅովհաննէս ։ Եւ յորժամ դնէին անուն մանկանն, խնդրեաց տախտակ եւ գրեաց թէ. Յովհաննէս է անուն դորա ։ Եւ բացաւ բերան եւ արձակեցաւ լեզուն ։

Եւ յորժամ կոտորեաց Հերովդէս զմանկունսն Բեթղեհեմի, խնդրեաց եւ զՅովհաննէս սպանանել, եւ առեալ Եղիսաբեթի՝ փախեաւ յանապատ, եւ հասեալ դահճացն կամէին սպանանել ։ Եւ խնամօքն Աստուծոյ ապրեցաւ մանուկն հանդերձ մարբն՝ թագուցեալ ի քարանձաւս լեռնակողման, մինչեւ ունայնաձեռն յետս դարձան դահիճքն ։

* B p. 116 a. [B * Commémoration et immolation du prêtre et prophète Zacharie, père de Jean-Baptiste.

Le divin Zacharie, qui était grand prêtre et père du prophète Jean-Baptiste, comme en témoigne le divin évangile, était juste ainsi que sa femme Élisabeth. Ils accomplissaient toutes les lois et les commandements du Seigneur sans tache. Ils vivaient au temps d'Hérode, roi du pays des Juifs.

Il était vieillard et sa femme stérile, sans enfant. C'est à lui, à Zacharie, que l'archange Gabriel annonça, lorsqu'il se trouvait dans le saint des saints, et y brûlait des encens pour la rémission des péchés du peuple : Le Seigneur a exaucé tes prières et ta femme Élisabeth te donnera un enfant.

Comme il en doutait, l'ange le confondit et le rendit muet et il ne put plus parler, jusqu'à ce qu'Élisabeth eût enfanté Jean. Et lorsqu'on était pour donner un nom à l'enfant, il demanda une tablette et écrivit : Son nom est Jean. Sa bouche s'ouvrit alors et sa langue se délia.

Lorsque Hérode massacrait les Innocents de Bethléem, il chercha aussi à faire mourir Jean. Mais Élisabeth prit l'enfant et s'enfuit au désert. Les bourreaux l'ayant rejointe, voulaient tuer l'enfant. Mais par les soins de Dieu, l'enfant échappa avec la mère, cachés dans une grotte de la montagne, jusqu'à ce que les bourreaux fussent rentrés les mains vides. Jean fut ensuite élevé

Եւ ապա սնաւ Յովհաննէս առ հովիւս յանապատի, եւ Եղիսաբեթ եկեալ ի տուն իւր, կատարեաց զաւուրս կենաց իւրոց խաղաղութեամբ ։

Եւ Զաքարիա մատնեցաւ ի ձեռս Հերովդի արքայի եւ սպանաւ ի մէջ տաճարին եւ սեղանոյն, եւ մարմին նորա արկաւ ի խորափիտ մի. զոր բարձեալ երկիւղածաց թաղեցին ի գերեզման հարց նորա, եւ ոմանք ժողովեցին զարիւն նորա ի փոքրիկ շիշս եւ ի կտաւս ։

Եւ յաւուրս սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին մերոյ՝ բերաւ ի Հայս յարենէ սրբոյն Զաքարիայի՝ որ եղեալ էր ի շիշ մի փոքրիկ, ընդ նմին եւ մասն ինչ ի նշխարաց Պանդալէոնի բժշկին, որ վկայեաց ի Նիկոմիդեայ քաղաքի, յաւուրս անօրէն արքային Մաքսիմիանոսի ։ Զորս առեալ Գրիգորիս՝ թոռն սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին տարաւ ընդ իւր յԱղուանս, եւ մինչ մարտիրոսական մահուամբ կատարեցաւ անդէն, հաւատացեալքն ի գերեզմանի նորին եդին զայնոսիկ ։

Ապա յաւուրս Վաչագանայ բարեպաշտ արքային Աղուանից՝ յայտնեցան նշխարք սրբոյն Գրիգորի Աղուանից կաթողիկոսի, ընդ նմին եւ արիւնն Զաքարիայի եւ մասն ոսկերաց Պանդալէոնի, յորոց բազում նշանք եղեն եւ փարատումն ցաւոց ի փառս Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ ։

Յայսմ աւուր յիշատակ է եւ միւս Զաքարիայի մարգարէի նախնոյ ։

Սա էր յԵրուսաղեմէ որդի Խուդայի քահանայի զոր Յովիդէ կոչեն, որ եւ Զաքարիա անուանի, զոր ասեն Բարաքիա, զոր սպան Իրաս, որ է Յովաս, թագաւորն Յուդայ՝

dans la solitude auprès des bergers. Élisabeth, étant retournée, finit les jours de sa vie en paix.

Mais Zacharie fut livré aux mains du roi Hérode, et fut tué entre le temple et l'autel; son corps fut jeté dans un fossé profond, que de pieuses personnes retirèrent, et enterrèrent dans le tombeau de ses pères. D'autres ramassèrent son sang dans de petites fioles et sur du linge.

Aux jours de saint Grégoire, notre Illuminateur, il fut apporté en Arménie du sang de saint Zacharie, contenu dans une petite fiole, en même temps qu'une partie des restes du médecin Pantaléon, qui fut martyrisé dans la ville de Nicomédie aux jours de l'empereur Maximien, l'impie, et que saint Grigoris, le petit-fils de saint Grégoire l'Illuminateur, emporta avec lui dans le pays de l'Albanie, et lorsqu'il y mourut, martyrisé, les fidèles les déposèrent dans son tombeau.

Ensuite, aux jours de Vatchacan, le pieux roi de l'Albanie, on découvrit les restes de saint Grégoris, catholicos de l'Albanie, et avec eux le sang de Zacharie et une partie des ossements de Pantaléon, d'où s'opérèrent beaucoup de miracles et la guérison des maux en la gloire du Christ notre Dieu.

En ce jour, commémoration de l'autre prophète Zacharie, l'ancien.

Il était de Jérusalem, fils de ce prêtre Khouta, qu'on appelle Yoïade, et qui fut nommé également Zacharie, comme aussi Barachie, et que Iras, c'est-à-dire

մինչդեռ աղօթէր ի զոհարանն. եւ եհեղ զարիւն նորա ի տուն Դաւթի ի մէջ տանն եւ ի վերայ Եղամայ, եւ առեալ քահանայքն թաղեցին զնա ընդ հօրն իւրում յԵրուսաղէմ ։

Ի սմին աւուր վկայութիւն սրբոց կուսանացն խարազնազգեստից քառասնից Կեղսինեայ եւ այլոցն եւ Ամոնի սարկաւագի ։

Սրբուհի կանայքն էին յաւուրս Լիկիանոսի ամբարիշտ արքային՝ յերկրին Թրակայ՝ ի քաղաքէն Ադրիանուպօլսէ, եւ էր անդ անօրէն դատաւոր մի որում անուն էր Վավդոս՝ որ Բարդոս կոչի ։

Եւ լուաւ թէ իցեն անդ քրիստոնեայք՝ կոչեաց զհարկաւորագոյն քաղաքին՝ կին մի կուսան կրօնաւոր որոյ անուն էր Կեղսինեա, եւ այլ խարազնազգեստ կուսանք կրօնաւոր կանայք քառասուն, եւ պատրէր ողոքանօք եւ խրատ տայր ուրանալ զՔրիստոս եւ հաւատալ ի կուռսն ։ Եւ սրբուհի կուսանքն ոչ հաւանեցան, այլ մանաւանդ անարգեցին զկուռսն եւ զդատաւորն, եւ ելեալ անտի գնացին ի միասին ի տուն սրբուհւոյն Կեղսինեայ ։

Եւ կոչեալ զԱմոն սարկաւագն եւ հաստատեցին զամենեսեան ի քրիստոնական հաւատսն առաւել յոյժ, եւ յորդորեցին չարչարիլ յաղագս չարչարեցելոյն վասն մեր ։ Եւ քաջալերեալք ի միասին կացին առաջի դատաւորին եւ խոստովանեցան զՔրիստոս ։

Եւ հրամայեաց դատաւորն կախել զսարկաւագն Ամոն եւ քերել զմարմինն, եւ

Yoas, roi de Juda, fit mettre à mort pendant qu'il priait dans le temple des sacrifices, et répandit son sang dans la maison de David, au milieu de la maison et sur Elama. Les prêtres l'enterrèrent auprès de son père à Jérusalem.

En ce jour, martyre des quarante saintes vierges, vêtues de cilice, Celsine et autres et du diacre Ammonne.

Ces saintes femmes vivaient aux jours de l'empereur Licinius, l'impie, dans le pays de Thrace, dans la ville d'Adrianople. Il y avait là-bas un juge impie, de nom Vavdos, qu'on appelait aussi Bardos.

Ayant appris qu'il s'y trouvait des chrétiens, il fit venir la plus influente femme de la ville, religieuse vierge, appelée Celsine, et d'autres vierges religieuses, qui s'étaient vêtues de cilice, au nombre de quarante, et chercha à les tromper par de douces paroles, les exhortant à renier le Christ et à croire aux idoles. Les vierges saintes ne consentirent point; au contraire, elles méprisèrent les idoles et le juge, et l'ayant quitté, elles se rendirent ensemble à la maison de sainte Celsine.

Elle fit venir le diacre Ammonne, et toutes furent raffermies davantage dans la foi chrétienne, et encouragées à subir les supplices pour Celui qui a subi les tourments pour nous. S'encourageant mutuellement, elles allèrent ensemble trouver le juge et confessèrent le Christ.

Le juge ordonna de pendre le diacre Ammonne et de lui déchirer le corps,

հրացեալ շանթիւք այրել զկողն, եւ սաղաւարտ պղնձի հրացուցանել եւ դնել ի գլուխ նորա :

Յետ այսր տարան զսրբուհի կուսանսն եւ զԱմոն սարկաւագն ի քաղաքն Հերակլեա Թիրակայ : Եւ երթեալք ի տեղին ուր զնշխարս սրբուհւոյ վկային Գղիկերեայ եդեալ էր Դոմետիանոս եպիսկոպոսն եւ զգիշերն ամենայն աղօթէին : Եւ երեւեցաւ ի տեսլեանն սրբուհին Գղիկերիա եւ ասէր . Բարի եկիք աստուածասէր աղախնայք Քրիստոսի եւ քաղցր ընկերակիցք իմ, քանզի մնայի ձեզ ի բազում ժամանակաց հետէ՝ զի ի միասին վայելեսցուք յարքայութեան Աստուծոյ, դասակից լինելով հրեշտակացն եւ պսակակից Քրիստոսի :

Եւ տարեալ արգելին զսուրբսն ի մէջ գազանաց եւ նոքա տարածեալ զձեռս յերկինս ընդ սրբոյն Ամոնի կացին յաղօթս, եւ գազանք ոչ մերձեցան ի սուրբսն :

Եւ տարան առաջի դատաւորին եւ մարգարէացան զանցումն Լիկիանոսի արքային, եւ զդարձն Կոստանդիանոսի թագաւորին յաստուածպաշտութիւն, եւ զշինութիւն եկեղեցեացն Քրիստոսի եւ զքակտումն կռապաշտութեանն : Եւ բարկացեալ դատաւորին հրամայեաց զոմանս ի նոցանէ ի հուր արկանել եւ զոմանս չարաչար տանջանօք սպանանել : Եւ տարեալ զսուրբ կուսանսն զտասն ի նոցանէ արկին ի հուր, որք ցնծութեամբ իբրու յառագաստի փառաւորէին զԱստուած, եւ անդ աղօթելով աւանդեցին զհոգիս իւրեանց :

Իսկ այլոցն հրացեալ շամփուրս ածեալ ի բերանսն, մինչեւ ի կոկորդսն խոցոտէին,

ensuite de lui brûler les reins avec des broches rougies, et de lui mettre sur la tête un casque de cuivre rougi au feu.

On conduisit ensuite les vierges saintes et le diacre Ammonne à la ville d'Héraclée en Thrace. Ils se rendirent à l'endroit où l'évêque Dometianus avait déposé les restes de la sainte martyre Glycérie et y prièrent toute la nuit. Sainte Glycérie leur apparut dans une vision et leur dit : Soyez les bienvenues, vous qui aimez Dieu, servantes du Christ et mes douces compagnes, car je vous attendais depuis longtemps, afin que nous jouissions ensemble du royaume de Dieu, que nous soyons classées avec les anges et couronnées avec le Christ.

On enferma les saints au milieu des fauves; elles élevèrent, avec saint Ammonne, les mains au ciel, se mirent en prières, et les fauves ne s'approchèrent point des saints.

Conduites en présence du juge, elles prophétisèrent la mort de l'empereur Licinius, la conversion au culte de Dieu de l'empereur Constantin, la construction des églises du Christ et la ruine de l'idolâtrie. Le juge irrité ordonna de jeter au feu quelques-unes d'entre elles, et de faire mourir les autres par de cruels supplices. On emmena les saintes vierges; dix furent jetées dans les flammes, qui tressaillant au milieu d'elles comme dans une chambre nuptiale glorifiaient Dieu; elles y rendirent leur âme en priant.

Aux autres on introduisit des broches ardentes dans la bouche en leur

եւ անդէն սրով հատին զգլուխս նոցա, եւ կատարեցան ամենեքեան՝ Սեպտեմբերի Ե ։ Եւ նշխարք նոցա եւ մարմինք ամփոփեալ ի հաւատացելոց՝ թաղեցան ի նշանաւոր տեղիս. յորոց բազում բժշկութիւնք լինին ի փառս Աստուծոյ ։

Յայսմ աւուր կատարեցաւ վկայութեամբ ի Պարսիկս սուրբն Աբդիաս եպիսկոպոսն Ներգուլ քաղաքի՝ յաւուրս Իզդկերտ արքային Պարսից, այն է Յազկերտ, եւ ի Հոռոմոց թագաւորին Թէոդոսի Փոքու ։

Կալաւ զնա մոգպետն եւ ստիպէր յերկրպագութիւն արեգական եւ հրոյ, եւ տեսեալ թէ ոչ կարէ հաւանեցուցանել, հրամայեաց եւ տանջեցին զնա չարաչար յառաւօտէ մինչեւ ցոր հասարակ, եւ արկին ի բանդ, ուր բարի հաւատով աւանդեաց զհոգի իւր առ Աստուած ։

Նահատակեցան եւ սուրբ վկայքն Ամբրոսիոս եւ Պրոտոկտոս, զորոց պատմէ Եւսեբի, զի երկոցունց սոցա չարչարանք մեծամեծք եւ նեղութիւնք հասին ի վերայ ի հալածչաց անտի ի քաղաքին Կեսարացոց եւ անդէն վկայեցին ։

Յայսմ աւուր յիշատակ է Թէոդոսի թագաւորին Փոքու ։

Զսորա զմեծամեծ առաքինութեանցն ուղղութիւնս պատմիչք եկեղեցւոյ գովութեամբ պատմեն, զի ի վեր է քան զասել ։ Որ եւ ի սորա աւուրս եղեւ ժողովն Եփեսոսի երկու հարիւր եպիսկոպոսացն, եւ մերժեաց զամբարիշտ մարդադաւան հայհոյութիւնն Նեստորի եւ մաքրեաց զուղղափառ հաւատս եկեղեցւոյ մեծ ջանիւ ։

faisant des plaies jusque dans la gorge, ensuite on leur trancha sur place la tête par l'épée. Toutes moururent le 5 Septembre. Leurs restes et leur corps rassemblés par les fidèles, furent inhumés dans un lieu célèbre, où ils accomplissent beaucoup de guérisons pour la gloire de Dieu.

En ce jour mourut par le martyre, en Perse, saint Abdius, évêque de la ville Nergoul, aux jours de Izdekert, c'est-à-dire Hazkert, roi des Perses, et de l'empereur des Grecs Théodore le Jeune.

Le grand prêtre du feu le fit saisir et l'obligea à l'adoration du soleil et du feu, et voyant qu'il ne pouvait le persuader, il ordonna de le soumettre à des tourments du matin jusqu'à midi, et de le mettre en prison ensuite, où il rendit l'âme à Dieu en bonne foi.

De même subirent le martyre les saints martyrs Ambroise et Protoctus, dont parle Eusebius, et qui, tous les deux, furent soumis à de grandes tortures et supplices par les persécuteurs, dans la ville de Césarée, où ils furent martyrisés.

En ce jour, commémoration de l'empereur Théodose le Jeune.

Ses grandes vertus sont racontées avec éloge par les historiens de l'église; elles sont au-dessus de toute description. C'est de son temps qu'a eu lieu le concile d'Éphèse de deux cents évêques, bannissant l'impie blasphème de Nestorius, qui professait Jésus-Christ, simple homme, et purifia avec beaucoup de zèle la foi orthodoxe de l'église.

Սորա գովութիւնն ոչ մարդկան միայն՝ այլ եւ հրեշտակաց է զարմանալի. որք եւ մեծաւ փառօք յաւուր մահուան նորա եկեալ սաղմոսակից լինէին մարդկան, յորժամ հանգեաւ խաղաղութեամբ եւ երանական վարուք, զորոյ զգերազանց բարութիւնն ուսուցանէ կատարելապէս մեծն Սոկրատէս :]

Նաւասարդի ԻԷ եւ Սեպտեմբերի Զ : Վկայութիւն սրբուհւոյն Երմոնեայ կուսի ։

Սուրբ առաքեալն Փիլիպպոս դստերս ունէր չորս կուսանս եւ մարգարէս : Երկուքն միաւորեցան, որք էին Երմոնէա եւ Եւտիքեա եւ գնացին յԵփեսոս տեսանել եւ երկիր պագանել սրբոյն Յովհաննու * առաքելոյն եւ աստուածաբան աւետարանչին : Եւ ոչ գտին զնա զի փոխեալ էր յերկրայնոցս ի յերկինս : Եւ աշակերտեցան Պետրոսի առաքելաշնորհ քահանային, զոր կացուցեալ էր անդ Պօղոս առաքեալն : Իսկ սրբուհին Երմոնէա՝ տեղեակ էր բժշկութեան : * A fol. 26 v° b.

Եւ եկեալ Տրայանոսի կռապաշտ արքային ի Հռոմայ՝ կամէր գնալ անցանել ի պատերազմ ի Պարսիկս, եւ եկեալ յԱսիա լուաւ զանունն Երմոնեայ զի համբաւէր յոյժ որպէս Պետրոսի եւ Պօղոսին ի Հռոմ : Եւ առաքեաց վեշտասան զօրականս եւ տարան զսրբուհին առաջի նորա : Եւ բազում ողոքանօք աղաչէր զսրբուհին ուրանալ զՔրիստոս եւ ոչ կարաց հաւանեցուցանել եւ հրամայեաց ապտակել զծնօտս երա-

Les éloges ne lui furent pas seulement prodigués par les hommes, mais par les anges aussi d'une manière éclatante, car le jour de sa mort ils vinrent entourés de grande gloire s'associer avec les hommes aux psalmodies, lorsqu'il reposa en paix après une vie bienheureuse, dont la bonté extrême nous est racontée, d'une façon complète, par le grand Socrate.]

27 NAVASARD, 6 Septembre.

Martyre de la vierge sainte Hermioné.

L'apôtre saint Philippe avait quatre filles, vierges et prophétesses. Deux d'entre elles, Hermioné et Eutychis, s'unirent et partirent pour Éphèse, pour voir et se prosterner devant saint * Jean l'apôtre et l'évangéliste théologien. Elles ne le trouvèrent pas, car il avait trépassé de la vie terrestre au ciel. Elles se firent les disciples du prêtre Pierre, qui avait reçu les grâces apostoliques et que l'apôtre Paul avait institué en cette ville. Sainte Hermioné possédait des connaissances de médecine. * A fol. 26 v° b.

Trajan, l'empereur impie, quitta Rome, voulant passer en Perse pour y faire la guerre; il vint en Asie, où il entendit la renommée de Hermioné, qui y était aussi grande que celle de Paul et Pierre à Rome. Il envoya seize soldats, qui conduisirent la sainte en sa présence. Avec beaucoup de douces paroles, il pria la sainte de renier le Christ, mais ne parvint pas à la persua-

նելոյն ։ Եւ տեսեալ Երմոնեայ զՏէր ի կերպարանս երանելոյն Պետրոսի քահանային, եւ քաջալերեցաւ Երմոնէա եւ առանց երկիւղի մատչէր ի չարչարանսն եւ մարգարէացաւ առ Տրայանոս արքայն զյաղթութիւն պատերազմին ի Պարսիկս եւ զխաղաղութեամբ եւ զխնդութեամբ դառնալն ։

Եւ յետ վախճանելոյ Տրայանոսի, թագաւորէ փոխան նորա Ադրիանոս ։ Եւ կացու-
* A fol. 27 r° a. ցեալ առաջի իւր զսրբուհի կոյսն * Երմոնեա, ոչ կարաց դարձուցանել ի յուսոյն Քրիստոսի եւ հաւատալ ի կուռսն ։ Եւ հրամայեաց փայտիւ հարկանել զերեսս երանելոյն, եւ սուսերաւ զանձն տանջել ։ Եւ նա ի չարչարանս օրհնէր զԱստուած ։

Եւ ապա ջեռուցին կաթսայ ձիթով եւ կապարով եւ ծծմբով եւ ընկեցին զաղախինն Քրիստոսի ի ջեռուցեալ կաթսայն, եւ առժամայն աղօթիւք սրբոյն ցրտացաւ ջեռութիւն կաթսային եւ ել անփոյթ ։ Եւ արկին զսուրբ կոյսն ի ջեռուցեալ տապակ ձիթով եւ ճարպով եւ նոյնպէս տապակն ի ցօղ փոխեցաւ ։

Եւ տեսեալ բռնաւորին թէ ինչ ոչ յաղթէ կուսին, դարձեալ ողոքանօք աղաչէր երթալ ի բագին կռոցն եւ զոհել ։ Եւ երանելին Երմոնեա խաբեալ զթագաւորն, գնաց ի տաճար կռոցն եւ տարածեալ զձեռն իւր յերկինս, աղօթեաց առ Աստուած եւ եղեւ շարժ եւ անկան ամենայն բագինքն եւ կործանեցան ։

Եւ հրամայեաց սրով սպանանել զսուրբ կոյսն ։ Եւ դահիճն Թէոդուլոս առեալ զսուրն զի հատցէ զգլուխն. եւ չորացան երկոքին ձեռն եւ հաւատաց ի Քրիստոս եւ

der. Il ordonna alors de souffleter la bienheureuse sur les joues. Hermioné aperçut le Seigneur sous la forme du bienheureux prêtre Pierre, en fut fortifiée et sans crainte se présenta aux tortures. Elle prophétisa à l'empereur Trajan la victoire de sa campagne contre les Perses et son retour en paix et avec joie.

A la mort de Trajan, Adrien lui succéda sur le trône. Il se fit présenter
* A fol. 27 r° a. la vierge sainte Hermioné, * ne réussit pas à la détourner de l'espérance du Christ, et à lui faire croire aux idoles. Il ordonna de frapper le visage de la bienheureuse avec des baguettes, et de torturer sa personne à l'épée. Elle bénissait Dieu dans ses tourments.

On chauffa ensuite un bassin rempli d'huile, de plomb et de soufre. On jeta la servante du Christ dans ce bassin bouillant; mais aussitôt, par la prière de la sainte, l'ébullition du bassin se refroidit et elle en sortit intacte. On jeta ensuite la vierge sainte dans une poêle d'huile et de graisse surchauffée; la poêle fut changée également en rosée.

Le tyran, voyant qu'il ne parvenait pas à vaincre la vierge, se mit encore une fois à la supplier par de douces paroles à se rendre au temple des idoles et y immoler. La bienheureuse Hermioné, trompant l'empereur, se rendit au temple des idoles, étendit ses bras au ciel, pria Dieu, et il se fit un tremblement de terre, toutes les idoles tombèrent en ruines.

Il ordonna de tuer la vierge sainte par le glaive. Le bourreau Théodoulos s'arma d'une épée pour lui trancher la tête, ses deux mains se dessé-

ողջացաւ ։ Եւ աղաչեաց Երմոնեայ զԱստուած եւ առժամայն աւանդեաց Թէոդուլոս զհոգին իւր առ Աստուած բարի խոստովանութեամբ ։

Եւ մի ոմն այլ դահիճ, որոյ անունն էր * Թէոդիմոս, առեալ զսուրն զի հատցէ զգլուխ երանելոյն եւ չորացան երկոքին ձեռն, եւ նա եւս հաւատաց յԱստուած. եւ սրբուհին աղօթս արարեալ վասն նորա որ եւ նա աւանդեաց զհոգին իւր առ Աստուած բարի խոստովանութեամբ ։ * A fol. 27 rº b.

Իսկ երանելի որոջն Քրիստոսի հանեալ ի քաղաքէն զի հատցեն զգլուխ նորա, եւ յաղօթել սրբոյ կուսին յառաջ քան զհարկանել դահճին աւանդեաց զհոգին իւր առ Աստուած ։

Կատարեցաւ սրբուհին կոյսն Երմոնեա Սեպտեմբերի Զ ։

Յայսմ աւուր վկայութիւն երեքտասան մարտիրոսացն Քրիստոսի Փաւստոսի քահանային եւ Բիբոս սարկաւագին, Դիոնիւսիոյ ընթերցողի եւ այլ տասն ընկերաց ։

Սոքա էին առ Դեկոսի արքային. յաւուրսն յորում մարտիրոսացան հայրապետքն Փղաբիանոս Հռովմայ, Աղեքսանդրոս Երուսաղեմայ եւ Բաբիլաս Անտիոքայ ։ Նոյնպէս եւ սոքա ի քաղաքին Աղեքսանդրիա սրով կատարեցան ի Քրիստոս ։

[B * Յիշատակ է մեծի հրեշտակապետին Միքայելի սքանչելեացն, որ ի Կոլոս Փռիւգացւոց ։ * B p. 118 a.

Յորժամ զօրացան կռապաշտքն յաւուրս ուրացողին Յուլիանոսի յերկիրն Կոլասէս Փռիւգացւոց՝ սրբոյ հրեշտակապետին Միքայելի ի վերայ ապառաժ վիմի շինեալ եկե-

chèrent; il crut au Christ et guérit. Hermioné pria Dieu et Théodoulos rendit aussitôt son âme à Dieu en bonne confession de foi.

Un autre bourreau, du nom * de Théodimos, saisissant l'épée pour trancher la tête de la bienheureuse, ses deux mains se desséchèrent. Il crut également à Dieu. La sainte pria pour lui, et il rendit aussi son âme à Dieu en bonne confession. * A fol. 27 rº b.

Quant à la sainte brebis du Christ, l'ayant conduite hors de la ville pour lui trancher la tête, la vierge sainte se mit à prier et avant que le bourreau l'eût frappée, elle rendit son âme à Dieu.

La vierge sainte Hermioné mourut le 6 Septembre.

En ce jour, martyre de treize martyrs du Christ, du prêtre Faustus et du diacre Vivos, du lecteur Denys et de dix autres compagnons.

Ils vivaient au temps de l'empereur Dèce, aux jours où furent martyrisés les patriarches Fabien de Rome, Alexandre de Jérusalem et Babylas d'Antioche. Ceux-ci aussi moururent par l'épée et pour le Christ dans la ville d'Alexandrie.

[B * Commémoration des miracles du grand archange Michel, à Colossæ, en Phrygie. * B p. 118 a.

Lorsque les idolâtres eurent augmenté leur puissance, aux jours de Julien l'apostat, dans le pays de Colossæ en Phrygie, il y avait un moine ascétique,

ղեցւոյն՝ ձգնաւոր կրօնաւոր մի անուն Արքիպպոս ծառայէր եւ սպասաւորէր երկիւղիւ եւ գթով ։ Եւ բազում նշանք լինէին յաղբերէն որ ի ներքոյ եկեղեցւոյն բղխէր՝ ի հիւանդս եւ ի նեղեալս. եւ բազումք ի Հեթանոսաց գային եւ հաւատային ի Քրիստոս, եւ մկրտէր զնոսա Արքիպպոս ։

Նախանձեցան մոլորութեամբ մեծաւ կռապաշտքն եւ լցեալք բարկութեամբ՝ փորեցին զերկիրն որ էր ընդդէմ եկեղեցւոյն, եւ զերկու մեծամեծ գետսն՝ որ տապարխաւ մի մղոն էին ի Խոնաս՝ ի մի խառնեցին եւ թողին ի վերայ եկեղեցւոյն զի կործանեսցի եւ սատակեսցէ զժուժկալեալ սպասաւոր եկեղեցւոյն Հրեշտակապետին, եւ խափանեսցի բժշկարան աղբերն ։

Եւ յորժամ լուաւ Արքիպպոս զուժգին հեղումն գետոցն, ամենեւին ոչ երկեաւ՝ յուսալով յԱստուած եւ յանյաղթելի զօրութիւն Հրեշտակապետին, եւ տարածեաց զձեռս իւր յերկինս՝ աղօթեաց առ Աստուած ։ Եւ երեւեցաւ նմա յանուրջս Հրեշտակապետն Աստուծոյ որպէս հրեղէն սիւն յերկինս հասեալ, եւ ասէ ցնա. Ես եմ զօրութեանցն Աստուծոյ հրեշտակապետն Միքայէլ, զօրացիր եւ տես զզօրութիւնն Աստուծոյ ։ Եւ եհար զեղարդեամբն զապառաժ վէմն եւ պատառեաց ։ Եւ ի նմին ժամու շարժեցաւ տեղին եւ եղեւ թնդումն ուժգին, եւ զարթեաւ Արքիպպոս ահիւ մեծաւ եւ դողմամբ, եւ տեսանէ զի պատառեցաւ վէմն եւ եղեւ վիհ մեծ. եւ դիմեցին ջուրքն գետոյն ի վիհն, եւ մտին անդ իբրեւ ի բովս, եւ ելին ի միւս այլ կողմն, եւ անշարժ եւ

du nom d'Archippas, qui desservait pieusement et avec dévotion l'église du saint archange Michel, construite sur un rocher escarpé. Beaucoup de miracles s'opéraient par la source qui jaillissait au-dessous de l'église, sur les malades et les infirmes; et nombre d'Hellènes [païens] y venaient et croyaient au Christ, et Archippas les baptisait.

Les idolâtres dans leur grande erreur furent pris de jalousie, et pleins de colère, creusèrent la terre faisant face à l'église, et réunirent les deux grands fleuves qui coulaient à une lieue de Chonæ, et en dirigèrent le cours sur l'église pour la détruire et faire mourir le chaste serviteur de l'église de l'archange, et faire disparaître la source de guérison.

Lorsque Archippas sentit l'impétueux cours des fleuves, il n'eut aucune crainte, espérant en Dieu et en la puissance invincible de l'archange; il éleva ses mains au ciel et pria Dieu. Il lui apparut, en rêve, l'archange de Dieu, comme une colonne de feu qui atteignait le ciel, et qui lui disait : Je suis Michel l'archange, chef des armées de Dieu; prends courage et vois la puissance de Dieu. Il frappa de sa lance le rocher escarpé et l'entr'ouvrit. Au même instant la terre trembla, il se fit comme un grondement violent, qui réveilla Archippas saisi de grande peur et de tremblement; il regarda et vit le rocher entr'ouvert et devenu un abîme profond, où les eaux du fleuve allèrent s'engloutir, comme dans un creuset, pour sortir de l'autre côté, et l'église

անխախտելի մնաց եկեղեցին եւ սպասաւորն Արքիպպաս ։ Եւ ամենայն նեղեալք ի պէս պէս վտանգէ յամենայն երկրէ անդր դիմէին հաւատով, եւ նոյնժամայն կատարէին խնդրուածք նոցա ։

Յայսմ աւուր վկայութիւն սրբուհւոյ եւ կոյս վկային Երմոնեայ ։

Սուրբ առաքեալն Փիլիպպոս ունէր դստերս չորս կուսանս եւ մարգարէս, որպէս պատմէ Ղուկաս ասելով եթէ. Եկայք ի Կեսարիա ի տուն Փիլիպպոսի աւետարանչի միոյ յեօթանց անտի՝ որոյ էին դստերք չորք կոյսք եւ մարգարէք ։

Երկուքն ի նոցանէ միաբանեցան որ էին Երմոնեա եւ Եւտիքեա, եւ գնացին յԵփեսոս տեսանել եւ երկիր պագանել սրբոյն Յովհաննու աստուածաբան առաքելոյն եւ աւետարանչին եւ ոչ գտին զնա, զի փոխեալ էր յերկրայնոցս ի յերկինս ։ Եւ աշակերտեցան Պետրոսի քահանային զոր կացուցեալ էր անդ Պօղոս առաքեալն, եւ ընդ նմին քարոզէին զաւետարանն, եւ զբազումս դարձուցանէին ի Քրիստոս ։

Իսկ սրբուհին Երմոնեա՝ տեղեակ էր բժշկութեան եւ բժշկէր զբազումս ձրի, եւ զոր անհնարին լինէր բժշկել մարդկային արուեստիւ՝ բանիւ եւ շնորհօքն Քրիստոսի բժշկէր, զկոյրս, զկաղս, զդիւահարս եւ զանդամալոյծս, եւ փոխանակ վարձու ածէր ի հաւատոն Քրիստոսի, զբժշկեալսն ի հոգի եւ ի մարմին կեցուցանելով ։

Եւ եղեալ Տրայանոսի կռապաշտ արքային ի Հռովմայ՝ կամէր գալ անցանել ի

demeura intacte et non ébranlée, avec son desservant Archippas. Et tous ceux qui étaient affligés de maux de toutes sortes et de tous les pays y affluèrent avec foi et leurs vœux furent aussitôt exaucés.

En ce jour, martyre de la sainte vierge et martyre Hermioné.

L'apôtre saint Philippe avait quatre filles, vierges et prophétesses, comme le raconte Luc en disant : *Nous arrivâmes à Césarée, à la maison de l'évangéliste Philippe, l'un des sept et qui avait quatre filles vierges et prophétesses* [1].

Deux d'entre elles, Hermioné et Eutychis, s'unirent et se rendirent à Éphèse pour voir et saluer saint Jean l'apôtre théologien et évangéliste, mais ne le trouvèrent point, car il avait trépassé de la terre au ciel. Elles se firent disciples du prêtre Pierre que l'apôtre Paul y avait institué, et elles prêchaient l'Évangile avec lui et convertissaient nombre de personnes au Christ.

Quant à sainte Hermioné, qui avait des connaissances de médecine, elle soignait beaucoup de malades gratuitement, et ceux qu'elle ne pouvait guérir par l'art humain, elle les guérissait par la parole et la grâce du Christ, les aveugles, les boiteux, les possédés et les estropiés, et au lieu de rétribution, elle les convertissait à la foi du Christ, accordant aux personnes guéries le salut de leur âme et de leur corps.

L'empereur Trajan, l'idolâtre, quittant Rome, voulut passer en Perse,

1. Actes des Apôtres, xxi, 8 et 9.

պատերազմ ի Պարսիկս ։ Եւ եկեալ յԱսիա լուաւ զանունն Երմոնեայ զի համբաւեալ էր նա յոյժ անդ՝ որպէս Պետրոս եւ Պօղոս ի Հռոմ ։ Եւ առաքեաց վեշտասան զօրականս զի տարցեն զնա առ թագաւորն, եւ ազդեցին նմա որք բարեկրեալք էին ի նմանէ զի փախիցէ ։

Եւ զինուորքն իբրեւ շրջեցան եւ ոչ գտին՝ անյոյս եղեալ դառնային, եւ եկեալ ի գեօղ մի գտին զնա Պետրոսիւ հանդերձ զի ուսուցանէր զբանն Աստուծոյ, սակայն ոչ ծանեան զնա, վասն զի մեծ էր անուն համբաւոյն նորա, եւ զծուծ կերպարան զգեստուն ։ Իբրեւ հարցին զնմանէ, եւ նա ոչ առժամայն յայտնեաց զանձն իւր, այլ առեալ տարաւ զնոսա ի տուն իւր եւ եդ առաջի նոցա սեղան, եւ ապա ասաց թէ. Ես եմ զոր խնդրէք ։ Եւ նոքա պատկառելով ի սիրոյ նորա չկամէին տանել զնա, եւ նա յօժարութեամբ գնաց զհետ նոցա ։ Եւ տարան զսրբուհին առաջի թագաւորին, եւ նա բազում ողոքանօք աղաչէր զնա ուրանալ զՔրիստոս եւ ոչ կարաց հաւանեցուցանել ։ Եւ խոստանայր նմա բազում պարգեւս եւ պատիւս. իսկ նա աղաղակէր մեծաձայն եթէ. Քրիստոնեայ եմ, եւ արհամարհեմ զամենայն փառս աշխարհի եւ ցանկամ մեռանել վասն յուսոյն իմոյ Քրիստոսի ։

Յայնժամ բարկացեալ թագաւորն հրամայեաց չարչարել զնա դառնագոյն կտտանօք եւ նա օրհնէր զԱստուած համբերութեամբ ։ Եւ հրամայեաց ապտակել զծնօտս երանելոյն. իսկ նա հոգւոյն աչօք զառաջեաւ տեսանելով զՔրիստոս քաջալերէր ի նմանէ եւ

pour y faire la guerre. Arrivé en Asie, il entendit le nom de Hermioné, qui y était très puissante, à l'égal de Pierre et Paul à Rome. Il expédia seize soldats pour l'amener devant l'empereur. Ceux qui l'affectionnaient l'en avisèrent pour qu'elle pût s'échapper.

Les soldats, après de nombreuses courses, ne l'ayant pas trouvée, en revinrent avec désespoir. En passant par un village, ils la trouvèrent avec le prêtre Pierre, occupés à prêcher la parole de Dieu, mais ils ne la reconnurent point, parce que la renommée de sa puissance était grande, et qu'elle était vêtue très pauvrement. Ayant interrogé à son sujet, elle ne se fit point connaître tout d'abord, mais elle les conduisit chez elle, leur offrit à manger, et leur dit ensuite : Celle que vous cherchez, c'est moi. Saisis de respect devant son amabilité, ils ne voulurent pas l'emmener, mais elle les accompagna de bon gré. La sainte fut mise en présence de l'empereur, qui la pria avec beaucoup d'affabilité de renier le Christ, mais ne put la persuader. Il lui promettait beaucoup de présents et des honneurs, mais elle s'écriait hautement : Je suis chrétienne et je méprise toutes les gloires de la terre; je désire mourir pour mon espoir, le Christ.

Alors, l'empereur irrité ordonna de la tourmenter et de la soumettre aux plus cruels supplices. Elle bénissait Dieu, avec patience. Il ordonna de souffleter la bienheureuse sur les joues; elle aperçut, par les yeux de l'âme,

տեսանց երկիւղէ մատչէր ի չարչարանս ։ Եւ մարգարէացաւ առ Տրայանոս արքայն զելս ազատիլն ի տանջանացն եւ զնմին թագաւորի զյաղթութիւն պատերազմի ի Պարսիկս եւ զխաղաղութեամբ եւ զխնդութեամբ նորա դառնալն ։

Իսկ Տրայանոս իբրեւ ետես զհաստատութիւն մտաց նորա եւ զաստուածահրաշ շնորհսն, եթող զնա ի տանջանացն, եւ վասն նորա դադարեցոյց զհալածանս քրիստոնէից, եւ աղաչէր զնա երթալ զկնի իւր ի Պարս եւ լինել նմա իբրեւ զմայր ։ Եւ նա ոչ առ յանձն առնել. Եթէ զհաւատսն Քրիստոսի ունիցիս յանձին՝ հոգւով ընդ քեզ լինիմ եւ այժմ աղօթեցից առ Աստուած եւ յաղթեսցես թշնամեաց քոց, բայց մի չար փոխանակ հատուցանէր շնորհին Աստուծոյ, այլ խնայեա ի քրիստոնեայսն ։ Իսկ թագաւորն ետ նմա բազում ինչս եւ նա ոչ առ՝ այլ ասէր աղքատաց տալ ։ Յայնժամ գնացեալ թագաւորն յաղթեաց Պարսից, ըստ մարգարէութեանն Երմոնեայ, եւ իբրեւ դարձաւ՝ յոյժ խնամ տանէր հաւատացելոցն ըստ բանի սրբոյն ։

Եւ յետ վախճանելոյն Տրայանոսի՝ թագաւորեաց փեսայ իւր Ադրիանոս, եւ եկեալ յԵփեսոս լուաւ վասն սրբոյն՝ առաքեաց խնդրակս եւ ոչ գտին ։ Յետոյ տեսին զնա զի մտանէր ի գեօղ մի քարոզել զբանն Աստուծոյ եւ ոչ ծանեան ։ Եւ նա որպէս յառաջնումն նուագին, տարեալ զնոսա ի տուն իւր հիւրընկալեաց, եւ ապա գնաց զկնի նոցա առ թագաւորն ։

Եւ նա կացուցեալ առաջի իւր զսրբուհի կոյսն Երմոնեա, ոչ կարաց դարձուցանել

devant elle le Christ, en fut encouragée et sans crainte s'offrit aux tortures. Elle prédit à l'empereur Trajan sa délivrance des tortures et la victoire de l'empereur dans la guerre contre les Perses et son retour en paix et joie.

Trajan voyant la fermeté de son esprit et les grâces miraculeuses, divines, la délivra des tortures et fit cesser, pour elle, la persécution des chrétiens. Il la pria de l'accompagner en Perse et d'être pour lui comme une mère. Elle n'y consentit point en disant : Si tu acceptes la foi du Christ, je t'accompagnerai en esprit; je prierai maintenant Dieu et tu auras la victoire sur tes ennemis, mais tu ne répondras point par le mal à la grâce de Dieu, et épargneras les chrétiens. L'empereur lui offrit bien des richesses, qu'elle n'accepta point, et qu'elle lui conseilla de donner aux pauvres. Alors l'empereur s'étant mis en route vainquit les Perses, selon la prédiction d'Hermioné, et à son retour il montra beaucoup de bienveillance aux fidèles, comme lui avait dit la sainte.

Après la mort de Trajan, régna son gendre Adrien. Étant venu à Éphèse et ayant entendu parler de la sainte, il envoya des personnes pour la rechercher, mais qui ne la trouvèrent point. Plus tard ils l'aperçurent entrer dans un village pour y prêcher la parole de Dieu, mais ne la reconnurent point. Et elle, comme la première fois, les conduisit chez elle, les hospitalisa, et se rendit ensuite avec eux auprès de l'empereur.

Celui-ci, ayant fait venir en sa présence la vierge sainte Hermioné, ne

ի յուսոյն Քրիստոսի եւ հաւատալ ի կուռս ։ Եւ հրամայեաց ապտակել զծնօտս նորա եւ ջախջախել զբերան նորա եւ փայտիւ հարկանել զերեսս երանելւոյն եւ սուսերաւ զմարմին տանջել, եւ սուրբն ի չարչարանսն օրհնէր զԱստուած ։ Եւ ապա ետ մերկացուցանել զոտսն եւ հարկանել զներբանսն մինչեւ առուք արեան հոսէին յոյժ ։ Եւ ապա տանջեցին զնա ի կաթսայ պղնձի եռացեալ ձիթով եւ կապարով եւ նաւթով, եւ դարձեալ ի տապակ ջեռուցեալ ճարպով եւ ձիթով եւ խնամօքն Քրիստոսի ապրեցաւ ի մահուանէ ։

Իսկ անօրէնն սկսաւ ողոքանօք յորդորել զսուրբն երթալ ի բագինն կռոցն եւ զոհել ։ Եւ Երմոնէա գնաց առ բագինսն ի տաճար կռոց՝ խաբելով զթագաւորն որպէս թէ զոհեսցէ, եւ տարածեալ զձեռսն աղօթեաց առ Աստուած, եւ առժամայն եղեւ շարժ, եւ անկան ամենայն բագինքն եւ խորտակեցան ։

Եւ հրամայեաց թագաւորն հատանել զգլուխ սրբոյ կուսին, եւ հանին ի քաղաքէն զի հատցեն զգլուխ նորա, եւ յաղօթել իւրում՝ յառաջ քան զհարկանել դահճին աւանդեաց զհոգին իւր առ Աստուած՝ Նաւասարդի ԻԷ․ եւ Սեպտեմբերի Զ․ եւ է մեզ բարեխօս առ Քրիստոս ։ Իսկ արք երկիւղածք բնակեալք ի քաղաքն Եփեսացւոց առին զմարմին նորա, եւ տարեալ ի քաղաքն թաղեցին ի նշանաւոր տեղւոջ ։

Ի սմին աւուր վկայութիւն երեքտասան մարտիրոսացն Քրիստոսի, Փաւստոսի քահանայի, եւ Բիբոս սարկաւագի եւ կրօնաւորի, եւ Դիոնէսիոսի ընթերցողի, եւ

parvint point à la lui faire renoncer à l'espérance du Christ et à lui faire croire aux idoles. Il ordonna de la souffleter sur les joues, et de lui briser la bouche, de frapper le visage de la bienheureuse avec des baguettes et de lui torturer le corps avec l'épée. La sainte bénissait Dieu parmi ses souffrances. Ensuite il lui fit mettre à nu les pieds et on lui frappa sur les plantes jusqu'à en faire sortir des ruisseaux de sang. Après on lui fit souffrir le supplice en la jetant dans un chaudron de cuivre plein d'huile bouillante, de plomb et de poix, ensuite dans une poêle contenant de la graisse et de l'huile bouillante, et par les soins du Christ elle fut sauvée de la mort.

Alors l'impie se mit à exhorter, par de douces paroles, la sainte, pour qu'elle se rendît au temple des idoles et y sacrifiât. Hermioné, pour tromper l'empereur en lui faisant croire qu'elle allait sacrifier, se rendit au temple des idoles, étendit les mains, pria Dieu, et aussitôt il se fit un tremblement de terre, qui fit tomber toutes les idoles et les brisa.

L'empereur ordonna de trancher la tête à la vierge sainte. On l'emmena hors de la ville pour la décapiter, et pendant qu'elle priait, avant que le bourreau l'eût frappée, elle rendit son âme à Dieu, le 27 Navasard, 6 Septembre. Elle est notre intercesseur auprès du Christ. Des personnes pieuses, habitant la ville d'Éphèse, enlevèrent son corps et l'ayant transporté dans la ville, l'enterrèrent dans un lieu célèbre.

En ce même jour, martyre des treize martyrs du Christ : du prêtre Faustus,

Կիրիակոսի հետեւողին սրբոյն Փաւստոսի, եւ Անդրոնիկոս զինուորի, Թէոկտիստոս նաւապետի, Մակարիոս քաղաքավարի, Անդրէի կուռիկտորիանոս, Սերապիոնի խորհրդականի, Կիրիակոս գեղջկի, եւ սրբուհեացն Անդրոպելագիայի եւ Թեկղայ քերց կուսանաց, եւ Կալոդոտիսի, որ էր կին Կիրիակոս յղի գոլով ։

Սոքա էին առ Դեկոսի արքային, յԱղեքսանդրիա քաղաք՝ յաւուրս յորում մարտիրոսացան սուրբ հայրապետքն. Փաբիանոս Հռոմայ, Աղեքսանդրոս Երուսաղեմայ եւ Բաբիլաս Անտիոքայ ։ Նոյնպէս եւ սոքա ի քաղաքն Աղեքսանդրիոյ վասն Քրիստոսի խոստովանութեանն ըմբռնեցան ի Վաղերիանոսէ կուռիկտորոսէ եւ դատաւորէ Աղեքսանդրացւոց ։ Յետ բազում չարչարանաց յորժամ ոչ զոհեցին կռոց՝ սրով կատարեցան ի Քրիստոս ի Վաղերիանոսէ դատաւորէ ։

Նոյնպէս կատարեցան վասն ուղղափառ հաւատոյ եւ խոստովանութեան ճշմարիտ աստուածութեանն Քրիստոսի՝ սուրբ եւ փառաւորեալ նահատակքն եւ երանելի վկայքն սուրբն Ուրբանոս, Թէոդորոս, եւ Ռեդիմնոս, եւ այլ ութսուն սուրբ երիցունք եւ սարկաւագունք ընդ նոսա ի յԱփրիկոյ ։

Ի սոյն յիշատակ սրբոց վկայից՝ Ռոմիլոսի, Պրեպոզիտոս, եւ Ուրբանոսի, եւ Զենոնի, եւ Մակարիոսի, եւ նմին սրբոյն Եւդոքսիոսի, եւ Մանդանայ կնոջ նորա, եւ այլ ընկերաց նոցա, որք ի Տրայանոսէ ի Մետիլենի կատարեցան վասն Քրիստոսի ։]

du diacre et moine Vivos, du lecteur Denys, de Cyriaque le disciple de saint Faustus, du soldat Andronicus, du capitaine de vaisseau Théoctistos, du préfet Macarios, d'André le Corrector, de Sérapion le conseiller, de Cyriacus le villageois, et des saintes Andropélagie et Thécla, sœurs et vierges, et de Calodotis, qui était femme de Cyriaque et enceinte.

Ils vivaient au temps de l'empereur Dèce, dans la ville d'Alexandrie, aux jours où furent martyrisés les saints patriarches Fabien de Rome, Alexandre de Jérusalem et Babylas d'Antioche. Eux aussi furent arrêtés dans la ville d'Alexandrie, pour la confession du Christ, par le corrector Valérien et juge d'Alexandrie. Après nombre de supplices, ne consentant pas à immoler aux idoles, ils moururent par le glaive et pour le Christ par le juge Valérien.

Moururent également pour la foi orthodoxe et la vraie confession de la divinité du Christ les saints et glorieux martyrs, les bienheureux témoins, Urbanus, Théodore et Redimnos avec quatre-vingts saints prêtres et diacres en Afrique.

En ce même jour, mémoire des saints martyrs Romylus, Prépositus, Urbanus, Zénon, Macarius et saint Eudoxius avec sa femme Mandana et autres compagnons, qui moururent à Métylène, par Trajan, pour le Christ.]

Նաւասարդի ԻԸ եւ Սեպտեմբերի Է : Վկայաբանութիւն սրբոյն Սոզոնի :

* A fol. 27 v° a. Սուրբ վկայն Քրիստոսի Սոզոն քրիստոնեայ էր, ի ժամանակս ամբարշտ * արքային Մաքսիմիանոսի, յերկրէն Լիկայոնայ, ի գեղջէ Մինդառաքիոյ, եւ էր հովիւ խաշանց, եւ երթեալ ի տեղի մի յորում էին ծառք կաղնիք եւ աղբիւր մի եւ եդեալ զգլուխ առ ծառոյ մի ննջեաց :

Եւ երեւեցաւ նմա Տէր ի տեսլեան, եւ հրամայեաց թողուլ ի տեղին ուր ննջեաց՝ զաղեղն իւր եւ նետս երիս ի կապարճացն վասն յիշատակի իւրոյ. զի հանդերձեալ էր տեղին այն շինիլ շնորհօքն Աստուծոյ :

Եւ յարուցեալ արար որպէս հրամայեցաւ նմա յԱստուծոյ : Եւ աղօթիւք խնդրեաց յԱստուծոյ վասն ամենայն նեղելոցն որք ապաւինին ի տեղին յայն զի գտցեն ողորմութիւն եւ առողջութիւն : Եւ սկսաւ շրջել ի սահմանն յայնոսիկ եւ քարոզել զՔրիստոս, եւ զբազումս ուսուցանէր եւ մկրտէր :

Եւ մտեալ գաղտ ի բագինսն գողացաւ ձեռն մի ոսկի կռոցն. եւ մանր խորտակեալ բաշխեաց աղքատաց : Եւ քուրմն կալեալ զայլ ոք չարչարէր վասն գողութեանն : Լուեալ երանելին Սոզոն գնաց առ դատաւորն եւ ետ արձակել զըմբռնեալն եւ խոստովանեցաւ զանունն Քրիստոսի առաջի դատաւորին, ասաց եւ զգողութիւնն :

28 NAVASARD, 7 Septembre.

Martyre de saint Sozon.

Le saint martyr du Christ Sozon était chrétien, aux jours de l'empe-
* A fol. 27 v° a. reur * Maximien, l'impie. Il était du pays de Lycaonie, du village de Mintaraxio; il gardait des brebis, et s'étant rendu en un lieu où il y avait des chênes et une source, il posa sa tête auprès d'un arbre et s'endormit.

Et le Seigneur lui apparut en vision, lui ordonna de laisser à l'endroit où il avait dormi son arc et trois flèches de son carquois, en sa mémoire, car par la grâce de Dieu on devait construire en cet emplacement.

Il se leva et fit comme il lui avait été commandé par Dieu. Il pria et demanda à Dieu, pour tous les affligés qui auront recours à cet endroit, de trouver pitié et guérison. Il se mit à parcourir ces contrées et y prêcher le Christ, il enseignait à beaucoup de gens et les baptisait.

Il s'introduisit secrètement dans un temple et y déroba une main d'idole en or, la mit en menues pièces et la distribua aux pauvres. Le prêtre s'étant emparé d'un autre le soumit aux tortures pour cause du vol. Ce qu'ayant appris, le bienheureux Sozon se rendit auprès du juge, fit relâcher le prisonnier et confessa le nom du Christ devant le juge tout en avouant le vol.

Եւ հրամայեաց ագուցանել նմա կօշիկս երկաթիս եւ բեւեռել յոտսն եւ ընթացուցանել առաջի իւր ։ Եւ նա երթայր * գոհանալով եւ փառաւորելով զԱստուած ։ Եւ տարեալ կախեցին զերանելին յեղջիւրենի ծառ, եւ այնչափ հարին մինչեւ աւանդեաց զհոգին ի ձեռս Աստուծոյ ։ Եւ ընկեցին զմարմին նորա ի հուր . եւ առժամայն իջեալ յերկնից անձրեւ եւ կարկուտ եւ շիջոյց զհուրն ։ Եւ ընթացեալ քրիստոնէիցն առեալ թաղեցին զմարմին նորա ։ Կատարեցաւ սուրբ վկայն Քրիստոսի Սոզոն ի Սեպտեմբերի է ։ * A fol. 27 v° b.

Յայսմ աւուր տօն է սուրբ վկային Եփսիքոսի ։

Սա էր ի Կեսարեայ քաղաքին եւ մատնեցին զնա Սափրիկոսի գաւառապետին թէ քրիստոնեայ է ։ Եւ լուեալ Եփսիքոսի, կաշառեաց զանձով զմատնիչսն եւ ասէ . Շատ շնորհակալ եմ որ պատրաստեցէք ինձ զերկնից արքայութիւնն ։ Կախեցին զսուրբն զփայտէ եւ քերեցին զանձն եւ ապա հատին զգլուխ վասն անուանն Քրիստոսի ։

Յայսմ աւուրն նախատօնակ է ծննդեան ամենասրբուհւոյ աստուածածնին Մարիամու ։

[B * Վկայութիւն սրբոյն Սոզոնի ։ * B p. 121 a.

Սուրբն Սոզոնոս էր քրիստոնեայ ի ժամանակս ամբարիշտ իշխանին Մաքսիմիանոսի յերկրէն Լիկայոնայ՝ ի գեղջէն Մինդառաքսիոն, եւ արժանացաւ սուրբ մկրտու-

Celui-ci ordonna de lui mettre des chaussures en fer, de les lui clouer aux pieds et de le faire marcher devant lui. Il marchait * en rendant grâce et gloire à Dieu. On conduisit le bienheureux et on le pendit à un arbre de caroubes; on le frappa tellement qu'il rendit l'âme entre les mains de Dieu. On jeta son corps au feu; aussitôt la pluie et la grêle tombèrent du ciel et éteignirent le feu. Les chrétiens accoururent, s'emparèrent de son corps et l'inhumèrent. Le saint martyr du Christ Sozon mourut le 7 Septembre. * A fol. 27 v° b.

En ce jour, fête du saint martyr Eupsychius.

Il était de la ville de Césarée. On le dénonça auprès du gouverneur de la province, Sapricius, comme étant chrétien. Ce qu'apprenant, Eupsychius récompensa les traîtres avec de l'argent et leur dit : Je vous remercie de m'avoir préparé le royaume des cieux. On pendit le saint à un arbre, on lui déchira le corps et ensuite, on lui trancha la tête pour le nom du Christ.

En ce jour, avant-fête de la Nativité de la très sainte Marie, mère de Dieu.

[B * Martyre de saint Sozon. * B p. 121 a.

Saint Sozon était chrétien aux jours du juge impie Maximien, du pays de Lycaonie, du village Mintaraxio, et il reçut la grâce du saint baptême.

թեանն ։ Սա նախ Տարաս կոչէր, եւ էր հովիւ խաշանց, եւ երթեալ ի տեղի մի յորում էին ծառք կաղնիք եւ աղբեր, եւ եդեալ զգլուխ իւր առ ծառոյն ննջեաց ։ Եւ երեւեցաւ նմա Տէր ի տեսլեան եւ հրամայեաց թողուլ ի տեղին ուր ննջեաց՝ զաղեղն իւր եւ նետս երեք ի կապարճացն վասն յիշատակի իւրոյ, զի հանդերձեալ էր տեղին այն շինել շնորհօքն Աստուծոյ, եւ յարուցեալ արար որպէս եւ հրամայեաց Տէր ։

Եւ սկսաւ շրջել ընդ սահմանսն յայնոսիկ եւ քարոզել զՔրիստոս, եւ զբազումս ուսուցանէր եւ մկրտէր ։ Եւ մտեալ գաղտ ի տաճար կռոցն, եւ գտեալ զբագին մի յոսկոյ պատուականէ՝ որ էր կարգարեալ ի Մաքսիմիանոսէ դատաւորէն Կիլիկեցոց, եւ հատեալ կտրեաց զաջն ձեռն կռոցն զոսկին՝ եւ մանրեալ բաշխեաց աղքատաց, եւ քուրմն կալեալ զաղքատսն՝ չարչարէր վասն գողութեանն ։ Եւ լուեալ երանելին Սոզոն՝ գնացեալ առ դատաւորն Մաքսիմոս խոստովանեցաւ, եւ ետ արձակել զմերժեալսն . եւ ինքն յայտնապէս դաւանեաց զանունն Քրիստոսի առաջի իշխանին ։ Եւ նա հրամայեաց ձաղկել զնա ուժգին եւ ագուցանել սրբոյ վկային կօշիկս երկաթիս, եւ բեւեռեալ յոտսն՝ ընթացուցանէր բռնադատելով առաջի իւր . եւ նա երթայր գոհանալով եւ փառաւորելով զԱստուած ։

Եւ տարեալ կախեցին զերանելին ընդ ծառոյն եղջերենի եւ բրօք այնչափ հարին մինչեւ փշրել ոսկերացն . եւ այնպէս ընդ յերկար տանջեալ՝ աւանդեաց զհոգին ի ձեռն հրեշտակաց ։ Եւ ընկեցին զմարմին նորա ի հուր, եւ առժամայն իջեալ յերկնից անձրեւ

Il s'appelait d'abord Daras et gardait des troupeaux. S'étant rendu à un endroit où il y avait des chênes et une source, il appuya sa tête au tronc d'un arbre et s'endormit. Le Seigneur lui apparut en songe et lui ordonna de laisser à la place où il avait dormi son arc et trois flèches du carquois, en son souvenir, car en ce lieu on devait construire, par la grâce de Dieu. Il se leva et fit comme le Seigneur lui avait ordonné.

Il se mit à parcourir ces contrées et à prêcher le Christ; il enseigna beaucoup de monde et les baptisa. Étant entré secrètement dans un temple d'idoles, et ayant aperçu une idole d'or précieux, qui y avait été placée par Maximien, le juge de Cilicie, il détacha la main droite, en or, de l'idole et l'ayant réduite en morceaux, la distribua aux pauvres. Le prêtre saisit les pauvres et les punit sévèrement pour le vol. Ce qu'ayant appris, le bienheureux Sozon se rendit auprès du juge Maximien, fit des aveux et fit rendre la liberté à ceux qu'on avait détenus. Il confessa ouvertement devant le juge le nom du Christ. Celui-ci ordonna de le flageller fortement, et de mettre au saint martyr des chaussures de fer, qu'ayant clouées aux pieds, il l'obligea à marcher devant lui. Le saint marchait en rendant grâce et gloire à Dieu.

On emmena le bienheureux et on le pendit à un arbre de caroubes, on le frappa tellement avec de gros bâtons que tous les os en furent brisés, et après un long supplice il rendit l'âme entre les mains des anges. On jeta son corps dans le feu, aussitôt la pluie et la grêle tombèrent du ciel et étei-

եւ կարկուտ եւ շիջոյց զհուրն ․ Եւ ընթացեալ հաւատացեալքն՝ թաղեցին զմարմին նորա ։ Կատարեցաւ սուրբ վկայն Քրիստոսի Սոզոնոս՝ Սեպտեմբերի Է ։

Յայսմ աւուր տօն է սրբոյ վկային Եպսիքու եւ Սեւու [Կեսարու] ։

Սուրբն Եպսիքիոս էր ի քաղաքին Կեսարացւոց՝ անտի գոլով ծնունդ եւ սնունդ, եւ Սինկղիտոս պատուով, եւ ի թագաւորութեանն Հռոմայեցւոց Ադրիանոսի՝ յետ հօրն իւրոյ վախճանին մկրտեցաւ եւ զամենայն գոյս իւրեանց բաշխեաց աղքատաց ։ Եւ երթեալ մատնեցին զնա իշխանին, եւ սուրբն կաշառեաց զմատնիչն եւ ասէ ․ Շատ շնորհակալ եմ որ պատրաստեցեր ինձ զերկնից արքայութիւնն ։

Կախեցին զսուրբն զփայտէ եւ քերեցին զանձն եւ զկողսն չարաչար յոյժ եւ արկին ի բանդ ։ Եւ յետոյ հատին սրով զգլուխն վասն անուանն Քրիստոսի, եւ արիւն նորա իբրեւ զկաթն հեղաւ ։ Զսորա նշխարսն թաղեցին, եւ շինեալ ի վերայ մեծ եկեղեցի որ կոչի յանուն նորա Էվփսիքոս, որ թարգմանի քաջահոգի, որ եւ անդ թաղեցաւ մեծն Բասիլիոս ։

Նախատօնակ է սուրբ Ծննդեան աստուածածնին Մարիամու ։

Զսուրբ ծնունդ երանուհւոյն եւ զյաւէտ օրհնելոյն զմիշտ կուսին Մարիամու՝ որ ի յամուլ եւ ի յարդար իւրոց ծնողացն ծնաւ շնորհօք սքանչելագործութեանն Աստուծոյ, որով եւ աղբիւրացան եւ սկսան ամենայն տօնելիքն մեր փրկագործական խորհրդոցն Քրիստոսի ։

Եկայք պատրաստեսցուք զանձինս մեր եղբարք՝ որք եմք ժողովուրդք եւ զինք արեան

gnirent le feu. Les fidèles accoururent et inhumèrent son corps. Le saint martyr du Christ Sozon mourut le 7 Septembre.

En ce jour, fête du saint martyr Eupsychius de Césarée.

Saint Eupsychius était de la ville de Césarée; il y était né et élevé, et avait le grade de sénateur. Lorsque Adrien devint empereur des Romains, il se fit baptiser après la mort de son père et distribua tous ses biens aux pauvres. On le dénonça auprès du gouverneur. Le saint récompensa le dénonciateur et lui dit : Je te remercie de m'avoir préparé le royaume des cieux.

On pendit le saint à un arbre et on lui déchira le corps et les côtes d'une façon cruelle, et on le jeta en prison. Ensuite on lui trancha la tête pour le nom du Christ, et son sang coula comme du lait. On enterra ses restes, sur lesquels on construisit une grande église qui s'appelle, de son nom, Eupsychius, qui se traduit vaillant d'esprit. C'est là que fut enterré le grand Basile.

Avant-fête de la sainte Nativité de la mère de Dieu, Marie.

La sainte Nativité de la bienheureuse et éternellement louangée Marie, toujours vierge, qui, de ses parents stériles et justes, vint au monde, par suite de l'opération miraculeuse de Dieu, fut la source et le commencement de tous les mystères du Christ et de notre rédemption que nous fêtons.

Aussi, frères, venez, préparons-nous à bien célébrer la fête, nous qui

միածնի նորա՝ արժանացեալս առնել, վարդապետեալք ի նմին յինքենէ ի կամացն Աստուծոյ՝ եթէ արժանաւոր է յառաջ պատրաստելոյ եւ նախատօնի առնել սրբուհւոյն ծննդեան ի ձեռն այսմիկ :

Վասն զի Աստուած յառաջագոյն նախ զնոյն պատշաճ համարեցաւ ազդ առնել մերս բնութեան, ոչ միայն մարգարէիւքն ազդելով ի նախնումն, յորոց ի սուրբ գնդէն մի է եւ Եսայեաս՝ որ գուշակէ նախ զորա ծննդեանն՝ որ ծնեալ եղեւ այսօր յիւրոց ծնողացն որք էին ի զարմէն Դաւթի եւ ի Յեսսեայ՝ ասելով եթէ . Բղխեսցէ գաւազան յարմատոյն Յեսսեայ : Զի իբրու գաւազանաւն տկարութիւն հնութեան մերոյ յեցեալ կանգնեցաւ, եւ ապա ի վերայ բերէ զտէրականն ի նմանէ ծնունդ՝ թէ . Ելցէ ծաղիկ ի նմանէ :

Այլ եւ այժմ ի ձեռն հրեշտակի՝ զնոյն զսորին սուրբ ծնունդ՝ նախ եւ յառաջ աւետիս տայր, զի յառաջեալ հրեշտակք ցնծութեամբ Աննայի եւ Յովակիմայ աւետիս բերկրութեան զսրբուհւոյն ծննդենէ մատուցանէին : Որք եւ նոքին իսկ ամենասուրբ զուարթունքն սովորաբար ցնծային ընդ նոյն բերկրութիւն : Զի եթէ ըստ ասելոյն Քրիստոսի նոյն երկնայինքն՝ վասն միոյ մեղուցելոյ փրկութեան ամենեքեան ցնծան . քանի՞ առաւել ապա զխնդալ պարտ է, եթէ տօնեն այսօր զսկիզբն փրկութեան ամենայն մերս բնութեան՝ այսինքն զծնունդ երանուհւոյ որով լուծան մեղքն եւ անէծք : Զի փոխանակ ժահահոտ

sommes le peuple et le prix du sang de son fils unique, car nous avons été instruits par lui-même et par la volonté de Dieu, qu'il convient de nous y préparer et de célébrer l'avant-fête de la naissance de notre sainte Reine.

Car Dieu a jugé convenable de l'annoncer auparavant à notre nature. Il l'a fait non seulement par la prédiction des prophètes dans les anciens temps, dont l'un du saint groupe est Isaïe, qui prédit d'abord la naissance de celle qui naquit aujourd'hui elle-même de ses parents qui étaient de la racine de David et de Jessé en disant : *Il sortira un tige* [un bâton] *de la racine de Jessé*[1]. C'est comme si la faiblesse sénile, appuyée sur le bâton, se fût redressée, et il ajoute ensuite la naissance du Seigneur d'elle : *Une fleur s'élèvera de sa racine*[2].

Et maintenant Dieu, par l'intermédiaire de l'ange, prédit sa sainte naissance, car les anges allant au-devant d'Anne et de Joachim avec allégresse leur offraient la bonne nouvelle de la naissance de la très Sainte. Car ces très saints esprits célestes ont l'habitude de prendre part aux joies de notre salut. Si d'après les paroles du Christ, ces mêmes esprits célestes se réjouissent tous pour le salut d'un seul pécheur[3], combien pouvons-nous imaginer leur joie, en fêtant aujourd'hui le commencement du salut de toute notre nature, c'est-à-dire la naissance de la bienheureuse par laquelle les péchés et les malédictions furent enlevés.

Car au lieu de la mauvaise odeur des péchés qui par la première vierge se

1. Isaïe, xi, 1. — 2. Isaïe, xi, 1. — 3. Luc, xv, 10.

մեղացն՝ որ ի կուսէն նախնոյ տխուեցաւ ընդ աշխարհ անիծիւք եւ տրտմութեամբ, սորա անուշահոտութիւնն ելից զտիեզերս՝ յամենայն ազգաց լեզուս երանելով :

Ի սմին աւուր տօն է սրբոյն Ստեփաննոսի Հռոմայ հայրապետին :

Ի ժամանակս թագաւորութեանն Հռոմայ Վաղերիանոսի՝ եւ որդւոյ իւրոյ Գաղլիանոսի՝ որք յարուցին հալածանս քրիստոնէից, էր եպիսկոպոս Հռոմայ սուրբն Ստեփաննոս, քսաներորդ ի Պետրոսէ : Սա զբազումս դարձուցանէր ի Քրիստոս եւ երեխայցուցանէր եւ մկրտէր, որ եւ ժողովեալ զամենայն հաւատացեալսն քաջալերէր պինդ կալ եւ աներկիւղ ի հաւատսն Քրիստոսի :

Եւ Բոնոս քահանայ՝ ի բերանոյ ամենեցուն ասաց յանձն առնուլ զամենայն չարչարանս եւ զՔրիստոս ոչ ուրանալ : Բայց ամենայն կղերիկոսքն պատշաճ համարեցան մկրտել զերեխայսն եւ կատարել զնոսա՝ որք ուսեալք էին զվարդապետութիւն հաւատոյն . զոր եւ արար իսկ սուրբ հայրապետն : Եւ ի միում աւուր ձեռնադրեաց զորս յանձնիւ էին պատրաստեալք քահանայս երիս եւ սարկաւագունս եօթն, եւ յայլոց աստիճանացն վեց կուսան այր : Եկին եւ բազումք ի հեթանոսաց մկրտիլ ի սրբոյն, ընդ որս եւ Նեմեսիոս իշխանն դստերբն իւրով որ էր կոյր, եւ եկեալ խնդրէին զբժշկութիւն, զորս իբրեւ մկրտեաց՝ բացաւ աչք կուրին եւ ետես մեծ սքանչելիս : Եւ սուրբն զՆեմեսիոս իշխանն որ էր Դեմարքոս՝ արար սարկաւագ :

Զայս լուեալ հեթանոսացն ծանուցին թագաւորին, եւ նա հրամայեաց ըմբռնել

répandit sur la terre avec malédictions et tristesse, le parfum de celle-ci remplit l'univers, louangée dans toutes les langues des générations.

En ce même jour, fête de saint Étienne patriarche de Rome.

Aux jours de l'empereur romain Valérien et de son fils Gallienus qui suscitèrent une persécution contre les chrétiens, saint Étienne était l'évêque de Rome, le vingtième après Pierre. Il convertissait nombre de personnes au Christ, en faisait des catéchumènes et les baptisait. Ayant convoqué tous les fidèles, il les encouragea à rester fermes et sans crainte dans la foi du Christ.

Le prêtre Bonus affirma, de la part de tous, vouloir accepter toutes sortes de tortures et ne point renier le Christ. Mais tous les clercs jugèrent à propos de baptiser les catéchumènes, et de conduire à la perfection ceux qui avaient appris la doctrine de la foi. Ce que le saint patriarche fit. En un jour il ordonna ceux qui y avaient été préparés, trois prêtres et sept diacres, et il conféra les autres ordres à six hommes vierges. Nombre de païens vinrent pour se faire baptiser par le saint, entre autres le noble Némésios avec sa fille aveugle. Ils étaient venus demander la guérison, et lorsque Étienne les eut baptisés, l'aveugle recouvra la vue et fut témoin d'un grand miracle. Le saint ordonna diacre le noble Némésios qui était démarque.

Ce qu'ayant appris, les païens en firent part à l'empereur, qui ordonna de

զՆեմեսիոս . եւ նախ զան հարին զնա յոյժ եւ ապա ածին յատեան եւ տանջեցին, ընդ նմին եւ զդուստրն նորա, նա եւ զՍերապիոն եւ զՈլոմպիոս եւս ընկերօքն իւրեանց, զոմն սպանին սրով, եւ զոմանս հրով այրեցին : Եւ ապա ըմբռնեալ երկոտասան այր յեկեղեցականացն, որ եւ զնոսա չարչարեալ սպանին . զԲոնոս, զՓաւստոս, զՄաւրոս, զՊրոմիտոս, զԿամմիսիոս, զՅովհաննէս, զԵքսուպերանտիոս, զԿիրիլոս, զԹէոդուլոս, զԲասիլիոս, զԲասոս, զԿոտոս, եւ զայլս ընդ նոսա :

Ընդ սոսա եւ կատարեցաւ սուրբն Տերտեղոս, զորոյ քարամբք ջարդեցին զբերանն, եւ տարածեալ ի փայտի հանին զջիլսն եւ սպանին սրով : Սա էր որ թաղեաց զսուրբ վկայսն զորս նախ ասացաք, զի էր մատակարար տանն Ողոմպիոսի, որ եւ զամենայն ինչս նորա բաշխեաց աղքատաց, որպէս եւ սուրբն Սերապիոն էր մատակարար տանն Նեմեսիոսի . եւ նոյնպէս եւ նա զամենայն ինչս տեառն իւրոյ բաշխեաց աղքատաց, եւ ինքն հրով այրեցաւ : Զորս զսոսա զամենեսեան պատուով ամփոփէր սուրբն Ստեփաննոս հայրապետն, որ մկրտեաց զնոսա եւ յորդորեալ էած ի վկայական հանդէսն քաջութեան :

Յետ սակաւ աւուրց եւ զնա կալան զերանելին Ստեփաննոս, եւ ածին յատեան բազում եկեղեցականօք, եւ յետ յոլով հարցափորձի յորժամ ոչ հաւանեցաւ սուրբն զոհել կռոցն՝ ածին զնա ակամայ ի տաճար կռոցն թերեւս հաւանեսցի : Եւ սուրբն արարեալ աղօթս առ Աստուած՝ եղեւ որոտումն եւ հրացանութիւնք եւ շարժումն, եւ մեծ ձայն

saisir Némésios. D'abord on le frappa fortement, ensuite on l'introduisit au tribunal et on le soumit à la torture en même temps que sa fille, et Sérapion et Olympius avec leurs compagnons; d'aucuns furent tués par l'épée, d'autres par les flammes. On saisit ensuite douze hommes du clergé, qu'on mit à mort par des tortures : Bonus, Faustus, Maurus, Promitus, Cammisius, Jean, Exuberantius, Cyrillus, Théodulos, Basilius, Bassus, Codus et d'autres avec eux.

Saint Tertullianus mourut avec eux. On lui brisa la bouche à coups de pierre, ensuite on l'étendit sur une planche, on lui enleva les nerfs, et on le fit mourir par l'épée. C'était lui qui avait enterré les saints martyrs susmentionnés, et comme il était l'économe de la maison d'Olympius, il en avait distribué tous les biens aux pauvres; ainsi que saint Sérapion était l'économe de la maison de Némésius, et avait également distribué tous les biens de son maître aux pauvres, et il mourut par les flammes. Saint Étienne le patriarche inhuma avec honneur tous ces saints, qu'il avait baptisés et avait conduits par ses exhortations au courage héroïque du martyre.

Quelques jours après on saisit aussi le bienheureux Étienne et on le présenta au tribunal accompagné de beaucoup d'ecclésiastiques. Après un long interogatoire, lorsque le saint n'eut point accepté de sacrifier aux idoles, on l'introduisit, malgré lui, dans un temple d'idoles, dans l'espoir qu'il se laissera persuader. Le saint se mit à prier Dieu; il se produisit des tonnerres, des

տաճարին կործանեցաւ պատկերօք կռոցն, եւ զինուորքն թողին զնա եւ փախեան ի բաց :

Իսկ սուրբն արձակեալ գնաց ի վկայարան սրբոյն Լուկիոսի, եւ ժողովեալ զամենայն հաւատացեալսն՝ վարդապետէր եւ քաջալերէր զնոսա մխիթարութեամբ պինդ կալ ի Քրիստոս : Եւ անդէն սկիզբն արարեալ կատարեաց զխորհուրդ սուրբ պատարագին հանդերձ սպասաւորութեամբ քահանայապետացն եւ քահանայից եւ սարկաւագացն որ էին ընդ նմա : Զի ոչ եթէ վարդապետութեամբ միայն մխիթարէր զհաւատացեալսն, այլ եւ սուրբ խորհրդոյն կատարմամբ հաստատէր զնոսա միշտ ի հաւատն Քրիստոսի :

Եւ մինչդեռ սուրբն զաստուածային պատարագն մատուցանէր՝ շրջապատեցին զինուորքն զեկեղեցին բազում պատրաստութեամբ եւ սուսերամերկք, եւ աղաղակաւ շարժէին զտեղին եւ զսրբութիւնս տաճարին Աստուծոյ : Իսկ սուրբն անխռով մտօք կատարեալ զխորհուրդն սուրբ բաշխէր ամենեցուն եւ ճաշակէր եւ ինքն, զի փակեալ էին դրունքն : Եւ մինչդեռ չեւ եւս քաջ կատարեալ էր զխորհուրդ, խորտակեալ զինուորաց զդրունս եկեղեցւոյն մտին ի ներքս, եւ անդէն ի խորանն սուրբ առաջի սեղանոյն սրբոյ հատին զգլուխ սուրբ հայրապետին, որ անկաւ ի վերայ սեղանոյն եւ խառնեցաւ արիւն նորա ընդ արեանն Քրիստոսի առհաւատչեայ յաւիտենական թագաւորակցելոյն ընդ նմին . զորոյ մարմինն առեալ հաւատացելոցն մեծաւ պատուով թաղեցին :

coups de feu accompagnés d'un tremblement de terre, une grande partie du temple s'affaissa avec les idoles. Les soldats quittèrent le saint et se précipitèrent en fuite.

Le saint, se trouvant en liberté, se rendit au temple de saint Lucius le martyr. Il y réunit tous les fidèles, les enseigna et encouragea avec des paroles de consolation à rester fermes dans le Christ. Après avoir commencé par cela, il y accomplit le mystère du saint sacrifice entouré du ministère des archiprêtres, des prêtres et diacres qui étaient avec lui. Car il ne consolait pas seulement les fidèles par la doctrine, mais encore par l'accomplissement du saint mystère il les confirmait toujours dans la foi du Christ.

Et pendant que le saint offrait le divin sacrifice, les soldats entourèrent l'église avec beaucoup de préparatifs et de gens armés et par leurs cris faisaient trembler les lieux et le saint temple de Dieu. Quant au saint, ayant accompli, en toute quiétude d'esprit, le saint sacrifice, il donna la sainte communion à tous les présents, et communia lui-même; les portes étaient fermées. Le saint mystère n'était pas encore complètement achevé, que les soldats, forçant les portes de l'église, firent irruption à l'intérieur et de là dans la sainte abside de l'autel, où ils tranchèrent la tête au saint patriarche, qui tomba sur l'autel en mêlant son sang au sang du Christ, comme un signe qui devait prouver qu'il régnerait éternellement avec lui. Les fidèles enlevèrent le corps et l'enterrèrent avec de grands honneurs.

Իսկ այր ոմն Տարսիկիոս սպասաւորէր նշխարացն նորա, զոր կալեալ հեթանոսքն ստիպէին ցուցանել զմարմին սրբոյն. եւ իբրեւ ոչ եցոյց՝ ստիպէին զնա զոհել կռոցն, եւ իբրեւ ոչ առ յանձն՝ սպանին եւ զնա, եւ կատարեցաւ վկայութեամբ :

Յիշատակ է եւ սրբոյն Թէոդորոսի եպիսկոպոսին Անկիւրիոյ, եւ սրբոց հարցն Դանիէլի եւ Պետրոսի աստուածայնոց եւ սրբակրօն ճգնաւորաց եւ վարդապետաց ճշմարտութեան, որ ընդ սրբոյն Թէոդորոսի կատարեցին բարիոք զկեանսն :

Յայսմ աւուր վկայութիւն սուրբ եւ մեծ վկային Յովհաննիսի Նիկոմիդացւոյ, որ էր լի ամենայն առաքինութեամբ բարեաց, եւ ի Դիոկղետիանոսէ եւ ի Մաքսիմիանոսէ ամենայն առաքինութեամբ տանջանաց գերիվերոյ գտաւ. եւ իբրեւ ոչ ուրացաւ՝ հատին զգլուխ երանելոյն :]

Նաւասարդի ԻԹ եւ Սեպտեմբերի Ը : Ծնունդ է ամենօրհնեալ Աստուածածնին եւ միշտ կուսին Մարիամու ի Յովակիմայ եւ յԱննայէ :

Ի թուոյ եւ ի տոհմէ երկոտասան ազգաց Իսրայէլի էր Յովակիմ, այր բարեպաշտ
* A fol. 28 r° a. եւ երկիւղած եւ * մեծատուն յոյժ. մատուցանէր կրկին զընծայս իւր Աստուծոյ : Եւ մերձեցաւ օրն Տեառն մեծ. եւ մատուցանէին որդիքն Իսրայէլի զընծայսն Տեառն, ընդ նոսին եւ Յովակիմ. եւ Ռուփիմ քահանայապետն ասէ. Չէ պարտ յառաջ ընծայս մատուցանել քեզ Աստուծոյ, վասն զի ոչ գոյ քեզ զաւակ ի մէջ Իսրայէլի :

Un homme, nommé Tarsicius, desservait les reliques. Les païens le saisirent et l'obligèrent à leur montrer le corps du saint; ce qu'ayant refusé, ils le contraignirent à immoler aux idoles. Il n'y consentit pas et ils le firent mourir d'une mort de martyre.

Commémoration de saint Théodore, évêque d'Ancyre, et des saints pères Daniel et Pierre, saints et purs anachorètes et docteurs de la vérité qui achevèrent leur bonne vie avec saint Théodore.

En ce jour, martyre du saint et grand martyr Jean de Nicomédie, rempli de toutes sortes de bonnes qualités, qui excella dans la souffrance de tous genres de tortures de la part de Dioclétien et Maximien, et comme il n'avait pas renié la foi, on trancha la tête du bienheureux.]

29 NAVASARD, 8 Septembre.

Nativité de la sainte mère de Dieu, bénie de tous, toujours vierge, Marie, de Joachim et Anne.

Du nombre et de la famille des douze tribus d'Israël, se trouvait Joachim,
* A fol. 28 r° a. homme pieux et craignant Dieu, * et fort riche. Il offrait le double des offrandes à Dieu. Le grand jour du Seigneur s'approcha. Les fils d'Israël offrirent leurs offrandes au Seigneur, et avec eux Joachim. Le grand prêtre Rouphim lui dit : Tu ne dois pas offrir tes offrandes au Seigneur avant les autres, car tu n'as point d'enfant parmi Israël.

Եւ Յովակիմ տրտմեցաւ յոյժ եւ դարձաւ տրտմեալ ի տաճարէն Տեառն եւ ոչ երեւեցոյց Աննայի կնոջ իւրում, այլ գնաց յանապատ եւ անդ կանգնեաց զխորան իւր, եւ պահեաց քառասուն օր եւ ասէր ցանձն իւր. Ոչ իջանեմ ի տուն իմ եւ ոչ կերայց եւ ոչ արբից, մինչեւ այց արասցէ ինձ Տէր Աստուածն իմ, եւ աղօթք իմ լիցին ի կերակուր եւ արտասուք իմ ըմպելի ։

Իսկ Աննա ամուսինն իւր երկուս ողբս ողբայր, եւ երկուս կոծս կոծէր եւ ասէր ցանձն իւր. Լացից զայրութիւնս իմ, լացից եւ զանզաւակութիւնս իմ ։ Եւ զգեցաւ Աննա զգեստ սգոյ եւ յիններորդ ժամու աւուրն էջ ի դրախտ իւր եւ նստաւ ընդ ծառովն դափնիտեայ ։ Եւ յաղօթս եկաց առ Աստուած եւ ասէ. Տէր Աստուած հարցն իմոց, յիշեա զտառապանս իմ եւ օրհնեա զիս որպէս օրհնեցեր զարգանդն Սառայի, եւ ետուր նմա զաւակ զԻսահակ ։ Եւ էր պշուցեալ ընդ * երկինս եւ լայր, եւ ետես ի ծառին * A fol. 28 rº b. դափնիտեայ երկու բոյնս ճնճղկաց եւ ողբայր մեծապէս եւ ասէր. Վա՜յ ինձ թէ ո՞վ ծնաւ զիս կամ ո՞ր մայր երկնեաց զիս. զի յանէծս ծնեալ եղայ ի մէջ Իսրայէլի, եւ անգոսնելի եղէ եւ նախատինս ի տաճարին Տեառն Աստուծոյ իմոյ ։ Վա՜յ ինձ, ում նմանեցայ ես. զի եւ ոչ թռչնոց երկնից նմանեցայ ես, զի եւ թռչունք երկնից ձագս հանցեն առաջի քո Տէր ։ Վա՜յ ինձ թէ ում նմանեցայ ես. եւ ոչ անբանից կենդանեաց նմանեցայ ես, զի եւ այնքն ծննդականք են առաջի քո Տէր ։ Վա՜յ ինձ թէ ում նմանեցայ

Joachim s'en affligea beaucoup, revint triste du temple du Seigneur, mais ne le fit pas voir à sa femme Anne. Il se rendit dans le désert, y déploya sa tente et jeûna quarante jours. Il se disait : Je ne retournerai plus chez moi, je ne mangerai ni boirai, jusqu'à ce que mon Seigneur et Dieu m'ait visité. Mes prières me serviront de nourriture et mes larmes de boisson.

Quant à sa femme, Anne, elle gémissait d'une douleur double, et elle pleurait une double peine, et se disait à elle-même : Je pleurerai mon veuvage et je pleurerai aussi ma stérilité. Et Anne revêtit ses vêtements de deuil et descendit, à la neuvième heure de la journée, dans son jardin, elle s'assit au pied d'un arbre de lauriers. Elle se mit à prier Dieu et dit : Dieu de mes pères, souviens-toi de mes peines et bénis-moi, comme tu as béni les entrailles de Sara, en lui donnant un fils, Isaac. Elle fixa * le ciel en pleurant. Elle aperçut * A fol. 28 rº b. dans le laurier deux nids de passereaux, et elle soupira longuement et dit : Malheur à moi ! Qui m'a donné le jour, et quelle mère m'a mise au monde ? Je suis née avec malédiction parmi Israël, j'ai été le dédain et l'opprobre dans le temple de mon Seigneur Dieu. Hélas ! A qui peut-on me comparer ? Je ne ressemble pas même aux oiseaux du ciel, car les oiseaux du ciel font des petits devant toi, Seigneur ! Malheur à moi ! A qui peut-on me comparer ? Pas même aux animaux sans raison, car eux aussi, ils engendrent devant toi, Seigneur ! Malheur à moi ! A qui peut-on me comparer ? Pas même aux eaux, car les eaux produisent des reptiles devant toi, Seigneur, et les poissons te

եմ. եւ ոչ ջրոյն նմանեցայ ես, զի եւ ջուրքս այս զեռունս բերեն առաջի քո Տէր եւ ձկունք օրհնեն զքեզ : Վա՜յ ինձ, թէ ում նմանեցայ ես. եւ ոչ երկրի նմանեցայ ես, զի եւ երկիր մատուցանէ զպտուղս իւր ի ժամանակս իւր որդւոց մարդկան եւ օրհնեն զքեզ : Եւ նոյնժամայն հրեշտակ երեւեցաւ Աննայի եւ ասէ. Աննա, Աննա, լուաւ Աստուած աղօթից քոց եւ ահա յղասցիս եւ ծնցես մանուկ, եւ ելցէ անուն նորա ընդ ամենայն երկիր : Եւ ասէ Աննա. Կենդանի է Տէր Աստուած իմ, եթէ ծնայց արու կամ էգ մա-
* A fol. 28 v° a. տուցից զնա ընծայ Տեառն Աստուծոյ * եւ լիցի պաշտօնեայ զաւուրս կենաց իւրոց :

Եւ այլ եւս երկու հրեշտակք երեւեցան Աննայի եւ ասեն. Ահա Յովակիմ այր քո գայ եւ բերէ զկնի իւր զհովիւս իւր, քանզի հրեշտակ Տեառն էջ առ նա եւ ասաց. Յովակիմ լուաւ Աստուած աղօթից քոց, էջ ի տուն քո եւ Աննա կին քո յղասցի : Եւ ասէ ցհովիւս իւր. Ածէք ինձ որոջս տասն անարատս եւ անբիծս եւ լինիցի յանուն Աստուծոյն իմոյ : Եւ ասէ. Ածէք ինձ երկոտասան զուարակս փափուկս եւ գեղեցիկս եւ լինիցի քահանայից եւ ծերոց : Եւ բերէք ինձ հարիւր նոխազս եւ լինիցի ամենայն ժողովրդեանն :

Եւ տեսեալ Աննայի զՅովակիմ զի գայր, ընթացաւ յառաջ նորա եւ ասէ. Այժմ գիտացի զի ողորմեցաւ ինձ Տէր Աստուած եւ օրհնեաց զիս յոյժ եւ ոչ եւս իցեմ այրի եւ ոչ անզաւակ :

Եւ հանգեաւ Յովակիմ զաւուրն զայն, եւ ի վաղիւն մատոյց զընծայս իւր եւ ասէ. Այժմ ծանեայ ճշմարտապէս որ քաւիչն Աստուած քաւեաց զիս եւ եթող զամենայն

bénissent. Malheur à moi! A qui peut-on me comparer? Pas même à la terre; car la terre offre, en son temps, ses fruits aux fils des hommes et ceux-ci t'en bénissent. Aussitôt un ange apparut à Anne et dit : Anne, Anne! Dieu a exaucé tes prières et voici que tu deviendras enceinte et tu mettras au monde un enfant, et son nom se propagera par toute la terre. Et Anne dit : Vive le Seigneur mon Dieu si je mets au monde un garçon ou une fille; je l'offrirai en
* A fol. 28 v° a. offrande au Seigneur Dieu * et il sera son ministre toute sa vie.

Deux autres anges apparurent à Anne et lui dirent : Voilà que ton mari, Joachim, arrive, il emmène avec lui ses bergers. Car l'ange du Seigneur était descendu vers lui et lui avait dit : Joachim, Dieu a exaucé tes prières, retourne chez toi et Anne, ta femme, deviendra enceinte. Et il dit à ses bergers : Apportez-moi dix brebis, blanches, sans taches, et qu'elles soient données au nom de mon Dieu. Et il dit : Apportez-moi douze jeunes veaux, tendres et beaux, et qu'ils soient donnés aux prêtres et aux vieillards. Et apportez-moi cent boucs, et qu'ils soient donnés à tout le peuple.

Et Anne ayant aperçu Joachim qui revenait, courut au-devant de lui et dit : J'ai su maintenant que le Seigneur Dieu a eu pitié de moi et qu'il m'a beaucoup bénie, et que je ne serai plus veuve et sans enfant.

Joachim se reposa ce jour-là. Le lendemain il offrit ses offrandes et dit : J'ai reconnu maintenant, en toute vérité, que Dieu l'expiateur m'a remis mes

յանցանս իմ ։ Եւ էջ Յովակիմ ի տանէ Տեառն արդարացեալ ի տուն իւր ։ Եւ յղացաւ Աննա եւ աւետիս մատուցանէր դստերաց Իսրայէլի ։

Եւ յորժամ լցան աւուրք, ծնաւ եւ եհարց ցմանկաբարձն եթէ․ Զի՞նչ իցէ ծնեալդ ։ Եւ նա ասէ․ Դուստր ։ Եւ Աննա ասէ․ Մեծ եղեւ հոգի իմ յայսմ աւուր ։

Եւ ի կատարել * ըստ կարգի աւուրցն Աննայի եւ լուացմանն, տայր ստինս մանկանն, եւ անուանեաց զանուն նորա Մարիամ ։ Եւ յորժամ եղեւ վեցամսեայ կանգնեցաւ Մարիամ յոտս իւր եւ քայլեաց քայլս եօթն եւ դարձաւ անդրէն ի գիրկս մօր իւրոյ ։ Եւ ասէ Աննա․ Կենդանի է Տէր զի ոչ կոխեսցէ զսա զերկիր մինչեւ տարայց զսա ի տուն Տեառն ։ * A fol. 28 v° b.

Եւ արար սրբութիւն Աննա ի սենեկի իւրում, եւ ոչ ինչ պիղծ կամ զազիր մուծանէր ի սենեկի իւրում ։ Եւ ասաց կոչել զդստերս Իսրայէլի զանարատ կուսանս եւ մուծանէր ի ներքս առ Մարիամ ։ Եւ յորժամ եղեւ տարեկան, արար Յովակիմ ընդունելութիւն մեծ եւ կոչեաց զքահանայս եւ զդպիրս եւ զծերսն եւ զժողովուրդս Իսրայէլի եւ առաջի ամենեցուն մատոյց զմանուկն ի ձեռն քահանայապետին, եւ օրհնեաց զնա եւ ասէ․ Աստուած հարցն մերոց օրհնեա՛ զաղջիկ զայս եւ տուր սմա անուն լինել անուանի յամենայն ազգս յաւիտենից ։ Եւ ասաց ամենայն ժողովուրդն․ Եղիցի, եղիցի ։

Եւ դարձեալ մատուցին զաղջիկն առ քահանայսն եւ օրհնեցին զնա եւ ասեն․

péchés et m'a pardonné toutes mes fautes. Joachim retourna de la maison du Seigneur chez lui, justifié. Et Anne devint enceinte et donna la bonne nouvelle aux filles d'Israël.

Lorsque les jours se furent accomplis, elle mit au monde, et demanda à la sage-femme : Qui est né? Celle-ci dit : Une fille. Et Anne dit : Mon âme s'est agrandie aujourd'hui.

Après que les jours d'Anne et de purification se furent accomplis, * selon la règle, elle donna le sein à l'enfant et la nomma Marie. Lorsqu'elle eut six mois, Marie se dressa sur ses pieds et fit sept pas et revint dans les bras de sa mère. Et Anne dit : Vive le Seigneur! elle ne touchera plus du pied le sol, jusqu'à ce que je l'aie conduite à la maison du Seigneur. * A fol. 28 v° b.

Et Anne purifia sa chambre; elle n'y introduisit rien de malpropre ou d'abject. Elle fit appeler les filles d'Israël, les vierges pures, et les introduisait auprès de Marie. Lorsqu'elle eut un an, Joachim donna une grande réception et invita les prêtres et les scribes, les vieillards et le peuple d'Israël et, en présence de tous, offrit l'enfant entre les mains du grand prêtre, qui la bénit et dit : Dieu de nos pères, bénis cette enfant et fais qu'elle soit renommée parmi tous les peuples éternellement. Et toute l'assemblée dit : Ainsi soit-il, ainsi soit-il.

On offrit aussi l'enfant aux prêtres, qui la bénirent et dirent : Dieu, qui

Աստուած որ ի բարձունս ես, նայեաց ի մանուկս յայս եւ օրհնեա զսա քոյին օրհնութեամբդ որ ոչ անցանէ ։ Եւ ասացին ամենայն ժողովուրդն . Եղիցի, եղիցի ։

* A fol. 29 r° a. * Եւ առեալ զնա մայրն տարաւ ի մաքրեալ սենեակն իւր եւ օրհնեաց զԱստուած եւ ասէ . Երգեցից Տեառն իմոյ նոր օրհնութիւն, զի նա այց արար ինձ եւ եբարձ զինէն զնախատինս որ ի թշնամեաց իմոց եւ ետ ինձ պտուղ արդարութեան յիշատակ առաջի իւր ։ Ո՞վ պատմեսցէ որդւոցն Ռուբենի եթէ Աննա յամլութենէն ազատեցաւ ։ Եւ ուրախացեալ քահանայքն եւ ծերքն եւ ամենայն ժողովուրդքն, օրհնեցին զամենօրհնեալ մանուկն զՄարիամ ։ Եւ գնացին ի տունս իւրեանց փառաւորելով զԱստուած ։

Յայսմ աւուր վարք Պօղոսի եպիսկոպոսի Նոլէ քաղաքին յարեւմուտս .

Սուրբն Պօղոս՝ եպիսկոպոս էր Նոլէ քաղաքի յարեւմուտս, եւ էր առաքինի
* A fol. 29 v° a. վարուք եւ ողորմած յոյժ, եւ ի գերել Գոթացւոցն * զԻտալիա, ծախեաց զամենայն ինչս եպիսկոպոսարանին յաղքատս եւ ի կարօտեալս ։ Եւ իբրեւ սպառեաց զամենայնն, եկն առ նա կին մի այրի եւ թախանձանօք խնդրէր ի նմանէ զգինս որդւոյ իւրոյ, որ էր ծառայ յԱփրիկէ առ փեսային Մունտալու թագաւորին, եւ այրն Աստուծոյ ասէ ցնա . Ոչ ինչ ունիմ տալ քեզ, բայց զանձն իմ տաց քեզ զի տացես փոխանակ որդւոյն քո ։

es dans les hauteurs, regarde cette enfant et bénis-la de ta bénédiction qui ne passe pas. Et toute l'assemblée dit : Ainsi soit-il, ainsi soit-il.

* A fol. 29 r° a. * La mère la saisissant la conduisit dans sa chambre purifiée et bénit Dieu et dit : Je vais chanter à mon Seigneur un cantique nouveau, car il m'a visitée et m'a enlevé l'injure de mes ennemis, il m'a donné le fruit de justice, en souvenir devant lui. Qui va raconter aux fils de Ruben qu'Anne a été délivrée de la stérilité [1] ? Et les prêtres, les vieillards et toute l'assemblée s'étant réjouis, bénirent la toute bénie enfant, Marie. Et ils rentrèrent chez eux en glorifiant Dieu.

En ce jour, vie de l'évêque Paulin de la ville de Nola, en Occident.

Saint Paulin était évêque de la ville de Nola, en Occident. Il avait une con-
* A fol. 29 v° a. duite vertueuse et était très charitable. Lorsque les Goths envahirent * l'Italie, il vendit tout ce que possédait l'évêché et le distribua aux pauvres et à ceux qui étaient dans la gêne. Après qu'il eut tout épuisé, une veuve vint le trouver et le pria instamment de lui donner la rançon de son fils, esclave en Afrique auprès du gendre du roi des Vandales. L'homme de Dieu lui dit : Je n'ai plus rien à te donner, mais je te donnerai ma personne, pour que tu puisses la donner en échange de ton fils. La femme, en l'entendant, prit ces paroles

1. Imitation des paroles de Sara : Genèse, xxi, 7.

Եւ կինն իբրեւ լուաւ եպերանք համարեցաւ զբանն քան թէ ողորմածութիւն եւ նա արդեամբք հաւատարմացոյց տալով զինքն ի ձեռս նորա :

Եւ կինն առեալ չոգաւ յԱփրիկէ եւ մտեալ առ փեսայ թագաւորին նախ աղաչէր թախանձանօք զի թերեւս տացէ զորդի նորա : Իբրեւ ոչ ինչ լուաւ նմա, ապա ասէ ցնա կինն . Առ զայրս զայս փոխանակ որդւոյ իմոյ եւ տուր ինձ զմիածինն իմ : Ապա ուրախացեալ փեսայ թագաւորին, կարծելով թէ այր արուեստաւոր է եւ ասէ ցՊօղոս . Արուեստ ինչ գիտես : Եւ նա ասէ . Ոչ այլ ինչ՝ բայց միայն դրախտ գիտեմ դարմանել : Եւ առեալ զՊօղոս ետ կնոջն զորդին եւ կացոյց զնա ի վերայ դրախտի իւրոյ դարմանել զնա : Եւ բերէր ի ժամ ճաշոյ նորա խաւարտս գեղեցիկս, եւ առեալ զկերակուր իւր դառնայր անդէն :

Եւ * մտանէր փեսայ թագաւորին ի դրախտն օր ըստ օրէ, հարցանէր ցՊօղոս եւ * A fol. 29 v° b.
լսէր ի նմանէ պատասխանի իմաստութեան եւ փափկանայր ի բանս նորա :

Եւ յաւուր միում ասէ Պօղոս ցտէր իւր . Զգոյշ լեր զինչ առնիցես, զի թագաւորն մեռանելոց է ի պատերազմի եւ առնուցուս դու զնշանակ արքայութեան նորա : Եւ նորա զարհուրեալ ընդ իրսն պատմեաց թագաւորին ի զգուշութիւն նմա, զի յոյժ սիրեցեալ էր ի թագաւորէն :

Եւ ասէ թագաւորն . Կամիմ եւ ես տեսանել զայրն : Եւ ի ժամ ճաշոյն ըստ սովորութեան եբեր Պօղոս խաւարտս եւ եցոյց փեսայն թագաւորին զՊօղոս : Եւ ասէ

plutôt pour de la moquerie que de la pitié. Mais il les justifia en se remettant entre ses mains.

La femme le prit avec elle, se rendit en Afrique et se présentant au gendre du roi, commença par le supplier, dans l'espoir qu'il lui rendrait son fils. Lorsqu'il ne l'eut pas écoutée, la femme lui dit alors : Accepte cet homme à la place de mon fils, et rends-moi mon fils unique. Le gendre du roi accepta avec joie, le croyant un homme de métier, et dit à Paulin : Quel métier connais-tu? Il lui dit : Aucun, je sais seulement soigner le jardin. L'autre acceptant Paulin, rendit le fils à la veuve, et confia au premier son jardin pour en prendre soin. A l'heure du dîner Paulin lui apportait de beaux légumes, il prenait son repas et retournait au jardin.

* Le gendre du roi visitait chaque jour le jardin, se renseignait auprès de * A fol. 29 v° b.
Paulin, en recevait des explications pleines de sagesse et prenait grand plaisir à ses paroles.

Un jour Paulin dit à son maître : Fais attention à ce que tu dois faire, car le roi doit mourir dans une guerre et tu recevras l'emblème de son royaume. Il fut effrayé de la chose et pour le bien du roi il le mit au courant, car il était beaucoup aimé par le roi.

Et le roi dit : Je voudrais aussi voir cet homme. A l'heure du dîner Paulin, selon l'habitude, apporta des légumes, et le gendre du roi montra Paulin au

Թագաւորն. Ես զայրդ զայդ աշխարհական զոլ ոչ համարիմ, զի տեսի յայսմ գիշերի եպիսկոպոսունս բազումս եւ զսա ընդ նոսա. եւ սա գաւազան ունէր զոր երբեմն առեալ էր իրաւամբք: Արդ հարց թէ ո՞վ է դա: Եւ նա հարցանէր զնա երդմամբ եւ Պօղոս եպիսկոպոս զոլ զանձն խոստովանեցաւ:

Եւ ասէ Թագաւորն. Զոր ինչ ասացեր փեսայիս իմոյ, ասա այժմ ինձ: Եւ Պօղոս ասէ. Այնպէս դիպելոց է քեզ. մեռանիս դու ի պատերազմին: Որ եղեւ իսկ, զի մեռաւ

* A fol. 30 r° a. Մունտալոս, եւ թագաւորեաց փեսայ նորա: Եւ կոչեցեալ զՊօղոս * ասէ ցնա. Խնդրեա զինչ եւ կամիս եւ տաց քեզ: Եւ Պօղոս խնդրեաց զգերեալսն յԻտալիոյ եւ ի Կամպանիոյ: Եւ նա շնորհեաց նմա զամենայն. եւ յուղարկեաց նոքօք ընդ սրբոյն Պօղոսի:

Եւ այսպէս Պօղոս նմանեալ Տեառն իւրոյ որ էջ միայն եւ ել բազմօք: Եւ եկեալ Պօղոս յեկեղեցի իւր, եկաց մինչեւ ի խորին ծերութիւն անարատ եւ սուրբ վարուք եւ հանգեաւ ի Քրիստոս ի Սեպտեմբերի Ը. եւ է բարեխօս առ Քրիստոս Աստուած որում փառք յաւիտեանս:

* B p. 123 b. [B * Ծնունդ է ամենասուրբ տիրուհւոյն մերոյ Մարիամու աստուածածնին եւ միշտ կուսին որ ի Յովակիմայ եւ յԱննայէ, ի սուրբ ծնողաց իւրոց. եւ հինգ օր կատարի:

Զամենաշնորհ եւ զճշմարիտ տօնելի աւուրս ծննդեան ծնողին Աստուծոյ, որ սկիզբն եղեւ եւ աղբիւր ամենայն եկեղեցական տօնից, աստուածային հոգին ի ձեռն Սողոմոնի գրուատէ. Ի պտղոյ արդարութեան, ասէ, բուսանի ծառ կենաց: Քանզի եթէ ծառ կենաց

roi. Et le roi dit : Je n'incline pas à croire que cet homme soit un laïque, car j'ai aperçu cette nuit nombre d'évêques et celui-là parmi eux. Il tenait une crosse, qu'il avait autrefois le droit de porter. Or demande-lui qui il est. Il lui demanda sous serment et Paulin avoua être un évêque.

Et le roi lui dit : Dis-moi maintenant ce que tu as dit à mon gendre. Et Paulin dit : Voici ce qui va t'arriver. Tu trouveras la mort dans une guerre. Ce qui arriva en effet. Car le roi des Vandales mourut, et son gendre

* A fol. 30 r° a. régna après lui. Il manda Paulin * et lui dit : Demande-moi tout ce que tu veux et je te l'accorderai. Et Paulin demanda tous les esclaves d'Italie et de la Campanie. Le roi les lui accorda tous, et les fit partir avec saint Paulin.

Ainsi Paulin ressembla à son Seigneur, qui descendit seul et remonta avec beaucoup d'âmes. Paulin retourna à son église [diocèse], y vécut jusqu'à une vieillesse avancée d'une vie pure et sainte, et reposa dans le Christ le 8 septembre. Il intercède auprès du Christ, notre Dieu, à qui soit éternellement gloire.

* B p. 123 b. [B * Nativité de notre très sainte reine Marie, mère de Dieu et toujours vierge, de ses saints parents Joachim et Anna. Fête qui se célèbre cinq jours.

Cette journée pleine de grâce et vraiment digne d'être célébrée, journée de naissance de Celle qui mit au monde Dieu et fut le commencement et la source de toutes les fêtes de l'Église, l'esprit divin en avait déjà fait l'éloge par Salomon qui disait : *Du fruit de la justice germe un arbre de vie*[1]. Car la

1. Pr., xi, 30.

Նոյն ինքն ամենասուրբ աստուածածինն է, որ պտղաբերեաց կենաց պտուղ զՔրիստոս. որոյ մարմինն կեանք է եւ պատճառ կենաց որպէս ասաց. Այս է հացն կենաց իջեալ յերկնից, զի որ ոք ուտիցէ ի սմանէ կեցցէ ի յաւիտեան. եւ որ ուտէ զմարմին իմ՝ կեցցէ վասն իմ, որպէս եւ ես կենդանի եմ վասն Հօր, եւ թէ. մի՛ մեռցի յաւիտեան :

Զի ծառ եւ պտուղ էր որ մեզ պատճառ մեղաց եւ մահու եղեւ, ի ծառ եւ ի պտուղ օրինակի պատճառն լուծման նզովիցն այնորիկ՝ սուրբ ծնողն եւ անխախտաբար որպէս պտուղ ծնեալն ի նմանէ, որոյ կերակրովն կենդանացաք եւ արդարեցաք :

Որ եւ առ Աբրահամ օրինակեցաւ ի ծառն, որ անսերմն ծնաւ զաննմանն իւր պտուղ զգառն. որ կենաց պատճառ պտուղ էր Իսահակայ : Որպէս եւ սա առանց առն ծնաւ զաննմանն իւր զԱստուած մարդացեալ, որ փոխանակ * աշխարհի տուաւ յԱստուծոյ ի մահ, եւ կեցոյց զմեզ : * B p. 124 a.

Նոյնպէս եւ առ Ահարոնիւ երեւեցաւ ծառ՝ առանց արմատոյ եւ խոնաւութեան ծաղկեալ եւ պտղաբերեալ զարքայական ընկոյզ, զոր գաւազան քահանայական : Նոյն է եւ մորենին անկէզ : Զոր եւ Դաւիթ յառաջ երանելով զառ ի բոլոր ազգաց լեզուս զյետոյ երանեալն զնոյն կոյս՝ զմիայն մարդն անարատ եւ աստուածապատկեր, որ ոչ ի խորհուրդս կամ ի գործ կամ ի ժանտ աթոռ մեղացն գնաց երբէք, կամ եկաց կամ նստաւ :

très sainte mère de Dieu est l'arbre de la vie qui fructifia le fruit de la vie, le Christ, dont le corps est la vie et la cause de la vie, ainsi qu'il le dit : *Ceci est le pain de vie descendu du ciel, et celui qui en mangera vivra éternellement; et celui qui mangera ma chair, vivra à cause de moi, comme moi je vis à cause de mon Père et il ne mourra jamais*[1].

Car c'est l'arbre et le fruit qui fut pour nous la cause du péché et de la mort ; et à la place de cet arbre la sainte Mère est la cause du relèvement de ces mêmes malédictions. Celui qui naquit d'Elle sans corruption et dont le corps nous sert de nourriture; Celui par lequel nous sommes vivifiés et justifiés, tient la place du fruit.

Abraham vit la même figure sous la forme de l'arbre, duquel naquit sans semence le fruit incomparable, l'agneau, qui fut pour Isaac la cause de la vie et son fruit. De même, Marie donna sans semence virile naissance à son incomparable Dieu fait homme, * qui fut livré, en honneur de Dieu, à la mort à la * B p. 124 a.
place du monde coupable.

De même, du temps d'Aaron, apparut un arbre sans racine et sans sève, fleurissant et fructifiant la noix royale : ce fut le bâton sacerdotal. De même le buisson qui ne brûlait point. David, bien avant dans les temps, fit l'éloge de la bienheureuse vierge que plus tard toutes les langues des peuples couvrirent de louanges, là où il parle du seul homme sans tache représentant l'image de Dieu, *qui ne suivit jamais les mauvais conseils, ne s'arrêta à des actions, et ne s'assied jamais sur le siège de la pestilence du péché*[2].

1. Jean, VI, 48-59. — 2. Ps. I, 1.

Զնոյն տայ ծառ կոչէ, որ թէպէտ ընդդէմ անժամ ճաշակեալ պտղոյն նախնոյ զպտուղ իւր ի ժամու տա, սակայն տերեւն ոչ թափեցաւ. այսինքն զի որպէս ծառ յորժամ տայ զպտուղն իւր յաշունն, զկնի թօթափի տերեւն. այսպէս եւ կին ծնանելովն որդի՝ թառամի եւ լուծանի կուսութիւնն : Իսկ տիրամայրն ծնեալ զՔրիստոս՝ անթափելի եւ անլուծանելի պահեցաւ յաւիտեան կուսութեանն անապականութիւն. զի փակեալ մնաց դուռն ի մտանելն եւ յելանելն Աստուծոյ Իսրայէլի :

Արդ՝ եթէ ծառ կենաց ըստ այսմ ամենայնի՝ պատճառն է բոլորից կենդանութեան երանելի Աստուածածինն. ապա ի գնացս ջուրց տնկին ըստ Դաւթի, եւ ի պտղոյ արդարութեան բուսանին ըստ Սողոմոնի, սուրբ ծնունդ նորա է որ այսօր ծնեալ անկեցաւ յաշխարհի՝ դիւրահուպ եւ ի մէջ մարդկան, եւ ոչ սրովբէիւք փակեալ բոցեղէն սրով :

Եւ բուսաւ ի Յովակիմայ եւ ի յԱննայէ ի յարդարոցն պտուղ արդարութեան՝ նոցա որք վտակօք ջուրց օրինացն էին առոգեալք, եւ ծնան այսօր հոգւոյն շնորհաց վտակօք, եւ մարգարէական ամպոցն եւ վտակաց նախաձայնութեամբ՝ զբոլոր արդարոցն նահապետացն եւ մարգարէիցն արդարագործութեանն պտղոյ զբոյսն սուրբ՝ եւ զփոխարէնն աշխարհի :

David l'appelle comme un Arbre qui donne son fruit en son temps, en s'opposant au fruit ancien qui fut goûté contre les lois du temps et qui ne perdit point ses feuilles [1]. C'est-à-dire, ainsi que l'arbre qui a donné son fruit en automne, se dépouille ensuite de ses feuilles; de la même manière la femme, en mettant au monde son enfant, sa virginité se flétrit et disparaît. Mais la mère du Seigneur conserva, après avoir mis au monde le Christ, son immaculée virginité éternellement intacte sans flétrissure; car la porte resta fermée à l'entrée comme à la sortie du Dieu d'Israël [2].

Or, si l'arbre de la vie, d'après tout ce qui vient d'être énoncé, est la cause de la vie de tous les êtres, c'est-à-dire la bienheureuse Mère de Dieu; et si cet arbre, d'après David, est planté au courant de l'eau [3], et d'après Salomon, l'arbre pousse du fruit de la justice [4], cela signifie sa sainte naissance, qui eut lieu aujourd'hui, arbre planté dans la terre, d'un abord facile parmi les hommes et qui n'est point gardé par les séraphins à l'épée de flammes.

Et cet arbre poussa de Joachim et d'Anne, des justes, comme fruits de leur justice, de ceux, qui furent arrosés par le courant des eaux de la loi et qui la mirent au monde aujourd'hui par le courant des grâces du Saint-Esprit, annoncée sous la forme des nuages et des cours d'eau par les prophètes; elle, la sainte plante, fruit de tous les justes patriarches et prophètes et don qui équivaut à la terre entière.

1. Ps. I, 3. — 2. Ézéchiel, XXXXIV, 2. — 3. Ps. I, 3. — 4. Pr., XI, 30.

Զի ասելն թէ. Ի պտղոյ արդարութեան * բուսանի ծառ կենաց. զայն յայտ առնէ, զի որպէս ամենայն պտուղ՝ սերմանելով զնմանն իւր ծառ բուսուցանէ. այսպէս ամենայն առաջին նահապետացն եւ արդարոցն որք յԱբելէ, յԵնովքայ, ի Նոյէ, յԱբրահամէ, ի Յովբայ, ի Մովսիսէ, ի Դաւթէ, եւ յամենայն նախահարցն եւ ի մարգարէից՝ գործք առաքինութեան եւ հաւատոյ պտղաբերութեան, այն ամենայն զայս բուսոյց կենաց ծառ՝ ի նոցին զաւակէ եւ յերանաց : * B p. 124 b.

Բանզի Աբրահամու՝ վասն արդարութեան հաւատոյն զոր Աստուած խոստացաւ թէ. Ի զաւակի քում օրհնեսցին ամենայն ազգք երկրի : Զի որք յառաջին կնոջէն ծնեալ՝ զանէծս նորա ժառանգեցին, այժմ ի յայս հոգեւոր նախամայր օրհնեցան. զոր միայն օրհնեալ ի կանայս՝ հոգին գուշակեաց :

Սոյն եւ Դաւթի հեզութեանն եւ սրտին կատարելութեան արդարութեան փոխարէն խոստացեալ եւ երդուեալ եղեւ. յորմէ զաւակն՝ որ յաւիտենական արքայութեամբ մշտնջենաւորելոց էր՝ ծնանելոց էր : Բանզի սա էր եղջիւրն որ ծագելոց էր օծելոյն իւղոյ, եւ ճրագն որ յԱստուծոյ պատրաստելոց էր աշխարհի լուսոյն :

Որով եւ յերանս ամենայն նախահարցն արդարոց սոյն ինքն օրհնեալ լինէր. եւ որպէս ի հօրէ իբրեւ մեծ իմն ժառանգութիւն օրհնութեան՝ զառաջ նախահայր լինելոյն խոստումն փոխանորդէին : Զի այս էր անդրանկութիւնն՝ զոր Յակոբ ընտրեցաւ եւ Յուդա եւ Եսաւ եւ Ռուբէն խոտեցաւ, այսինքն զօրհնութեանն աղբեր՝ զսրբամայրն

Car dire que l'arbre de vie * germe du fruit de la justice, c'est révéler ce mystère [d'aujourd'hui]. Ainsi que tout fruit ensemencé produit l'arbre à sa ressemblance; de même tous les actes de vertu et tout le fruit de la foi à commencer par Abel, Énoch, Noé, Abraham, Job, Moïse, David et tous les patriarches et tous les anciens pères et tous les prophètes, tout cela a produit cet arbre de vie, fruit de leur génération et de leur souche. * B p. 124 b.

C'est bien à Abraham, à cause de la justice provenant de sa foi, que Dieu promit : *Dans ta race seront bénis tous les peuples de la terre*[1]. Et si ceux qui naquirent de la première femme héritèrent de sa malédiction, maintenant ils furent bénis par celle qui fut mystiquement la première mère [en Ève], que le Saint-Esprit annonça *la seule bénie entre toutes les femmes*[2].

Il fut de même promis et juré à David, comme une juste récompense de sa douceur et des perfections de son cœur, qu'il aurait un fils qui jouirait éternellement du royaume. Car c'était lui la corne qui devait pousser au Christ, oint de l'huile, et la lampe qui, par Dieu, devait être préparée pour illuminer la terre.

C'est lui qui devait être béni dans la souche des justes patriarches, et la promesse d'en être le premier père fut, comme un grand héritage de bénédiction, transmise de père en fils. Et c'était aussi le droit d'aînesse, que mérita Jacob, et dont furent privés Juda et Ésaü et Ruben, c'est-à-dire la source de bénédiction, la naissance de la sainte mère du Seigneur de par

1. Genèse, xxii, 18. — 2. Luc, i. 28.

սուրբ ի յիրեանց զաւակացն ծնանել. եւ այս խորհրդով ծառայն Աբրահամու զձեռն ընդ երանօքն նորա եդեալ երդնոյր : Արդ յայտ է՝ թէ որպէս ասէ Սողոմոն. Ամենայն արդարոցն արդարութեամբ եւ աղօթիւք հաշտեալ եւ քաղցրացեալ Աստուած՝ զայս կենդանի ծառոյ զբուսումն եւ զծնունդ՝ աշխարհի պարգեւեաց այսօր, եւ նա բոլոր մարդկութեանս :

* B p. 125 a. Որով ապա՝ տարի պարտ է ածել * զմտաւ զտօնիս մեծութիւն. այսինքն ի Սողոմոնի բանէս ուսեալ, զի չէ փոքր այլ անչափ մեծ՝ մինչ զի կշիռ վարձ եւ փոխարէն տուաւ ամենայն արդարութեան մարդկան, եւ հատուցումն բոլոր գործոց հանուր արդարոցն. մանաւանդ եթէ բիւր առաւել կատարեալ քան զարժանաւորութիւն գործոց եւ արդարութեանց մարդկան՝ էր հատուցումն շնորհիս պտղոյ. որպէս եւ յառատութենէն Աստուծոյ վայելէր :

Որով յայտ է՝ թէ զոր օրինակ մշակ յորժամ զվարձ քրտանցն ընդունի՝ ուրախանայ եւ հանգչի մեծապէս. այսպէս եւ ամենայն արդարոց հարցն եւ մարգարէից հոգիքն ցնծան այսօր, զի զարդարութեանն իւրեանց եւ զառաքինութեանն քրտանց զփոխարէն հատուցումն շնորհի ընկալան յԱստուծոյ՝ զծնունդ օրհնեալ եւ յուսացեալ զաւակին, որ զՈրդին Աստուծոյ ծնանելոց էր, եւ զաշխարհս ամենայն փրկելոց :

Մանաւանդ առաւելապէս ցնծայ այսօր նոյն ինքն ամենեցուն արարիչն Աստուած Հայր Որդւովն եւ Հոգւովն : Զի թէ ամենայն մարդ յորժամ զկանուխ սկսեալ գործն իւր

leurs descendants, et c'est à cette intention que le serviteur d'Abraham lui prêtait serment, en posant les mains sous les parties secrètes[1]. Il est donc évident, ainsi que le dit Salomon[2], que Dieu, réconcilié et radouci par la justice et les prières de tous les justes, accorda aujourd'hui à la terre et à toute l'humanité la naissance et la croissance de cet arbre vivant.

* B p. 125 a. D'où il nous faut * considérer la grandeur de cette fête, renseignés comme nous sommes par la parole de Salomon, qu'elle n'est point moindre mais d'une grande portée, tellement grande qu'elle fut donnée en récompense et en échange de toutes les justices de l'humanité, et en rétribution de tous les actes des justes en général, surtout parce que cette faveur, ainsi qu'il seyait à l'abondance de Dieu et ce fruit dépassant des milliers de fois totalement le mérite des actes et de la justice humaine.

D'où il est évident que, comme le travailleur lorsqu'il a reçu le prix de ses sueurs, s'en réjouit et se repose grandement, de même aujourd'hui les âmes de tous les pères justes et des prophètes se réjouissent d'avoir reçu de Dieu la récompense de leur justice et des sueurs que les vertus leur ont méritée la naissance de l'enfant bénie et espérée, qui devrait mettre au monde le fils de Dieu et sauver toute la terre.

Et plus que tout autre, se réjouit lui-même le créateur de toutes choses Dieu le Père avec le Fils et le Saint-Esprit, de même que tout homme lorsqu'il

1. Genèse, XXIV, 2 et 9. — 2. Sagesse, XVIII, 21. — Prov., XV, 29.

աւարտէ եւ ի գլուխ հանէ՝ հանգչի եւ ուրախանայ, այլ եւ նաւակատիս առնէ ամենայն բարեկամօքն իւրովք ։ Յորոց օրինակի՝ ի կատարելն զվկայութեան խորանին՝ զտիպն Մարիամու, մեծագոյն նաւակատիս առնել հրամայէր Աստուած Մովսիսի եւ ժողովրդեանն, եւ ամենայն իշխանք ցեղիցն ընծայաբերք լինէին կատարման եւ նաւակատեաց խորանին, որ զճշմարիտ Աստուծոյ տաճարս ապացուցանէր ինքեամբ եւ ամենայն իւրայօքն ։

Ծանիր ապա աստի՝ թէ որչափ ուրախութիւն է այսօր Աստուծոյ, զնախ եւ զկանուխ սկսեալն իւր գործ ի գլուխ հանելովն, այսինքն զծնունդն Մարիամու տիրամօր. զոր հաւատամք կանուխ ընտրել եւ հիմնադրել Աստուծոյ եւ յառաջ նկատել ։

Զի թէ Երեմիա՝ յառաջ քան զծնանելն ընտրեալ մաքրեցաւ եւ ծանուցաւ, եւ առաքեալքն՝ ոչ միայն * քան զծնունդն այլ եւ քան զլինելն աշխարհի յառաջ ընտրեցան. * B p. 125 b.
ծանիր թէ ապա քանի՛ առաւել սա՝ որ ամենայն մարգարէից ընտրութեանն էր պատճառ՝ եւ բոլոր առաքելական դասին նախակոչ լինելոյն կատարումն ։ Սրով եւ նախ քան զամենայնն եւ յառաջ քան զբոլորն ընտրեցաւ, եւ կանուխ առ ի յԱստուծոյ նախատես խորհրդոյն սկսեալ եղեւ եւ հիմնացեալ. զոր եւ շինէր պայն առ ամենայն նահապետօքն եւ մարգարէիւքն ի դարս առաջինս՝ ի բանս եւ յօրինակս նախագուշակս ։

Արդ զի այս՝ որ ամենայնի այնորիկ աւարտ էր եւ գլուխ՝ ի կատարումն եկն այսօր, եւ ծնաւ ամենայն ճշմարտութեանն Աստուծոյ լրումն եւ կատարումն. արդարեւ տօն մեծ

a achevé l'œuvre commencé depuis longtemps, se repose et s'en réjouit et réunit en une fête tous ses amis. D'après cet exemple, après avoir construit le tabernacle du témoignage, qui était l'emblème de Marie, Dieu ordonna à Moïse et au peuple de célébrer une grande fête de dédicace pour l'achèvement et la conservation du tabernacle, tous les chefs des tribus devaient y apporter leurs offrandes. Ce n'était en soi-même et en tout qu'une figure qu'il contenait du vrai temple de Dieu [de Marie].

Reconnaissez donc, par là, la grandeur de la joie que Dieu éprouve aujourd'hui, d'abord d'avoir accompli son œuvre commencé dans les premiers temps, c'est-à-dire la naissance de la mère du Seigneur, Marie, que nous croyons avoir été choisie et préparée par Dieu dès les premiers temps.

Car si Jérémie fut, avant sa naissance, choisi et purifié et annoncé [1], et les apôtres furent élus, non seulement * avant leur naissance mais avant la création du monde [2], reconnaissez donc combien plus devait l'être Elle, qui fut la cause de l'élection de tous les prophètes et l'achèvement de tout le chœur des apôtres prédestinés. Elle fut avant tout et avant tous choisie; elle fut l'objet des desseins prémédités par Dieu dans les temps les plus reculés, œuvre commencé et fondé, et que tous les patriarches et les prophètes des premiers siècles prédirent par paroles et par figures. * B p. 125 b.

Or, si Elle, qui fut l'achèvement et l'accomplissement de tout cela, vient à l'accomplissement aujourd'hui et, par sa naissance, vérifia tout ce que la

1. Jérémie, I, 5. — 2. Éphésiens, I, 4.

է Աստուծոյ եւ բոլոր աստուածայնոցն ։ Զի թէ վասն Յովհաննու ասէր հրեշտակն Զաքարիայի եթէ. Բազումք ի ծննդեան նորա խնդասցեն, ո՛րչափ առաւ զախրածորն Յովհաննու՝ եւ զամենեցուն զերկնաւոր թագուհւոյս եւ զհամօր աշխարհի՝ զերկրի եւ զերկնից դշխոյին ծննդեանն, զորս է կարծել՝ եթէ բոլորից է պատճառ խնդութեան ։ Արդ առաւ ցնծասցուք հաւատացեալք ի ծնունդ սորա՝ որ մայր է ամենայն քրիստոնէից, եւ ծնաւ բոլոր լրման կաթուղիկէ եկեղեցւոյ. զի սկիզբն գոլով անախտ ծննդեան աւազանին՝ որ ի ջրոյ եւ ի հոգւոյ, որ համեմատի ծննդեան Որդւոյն Աստուծոյ՝ որ ի կուսէն եւ ի սուրբ Հոգւոյն ։

Զի որպէս կուսին՝ անհնար էր ծնանիլ մանուկ առանց առն, եւ ծնաւ սուրբ Հոգւովն զՈրդին Աստուծոյ. այսպէս եւ ջրոյ՝ անմարթ էր ծնանել զմարդիկ որդիս Աստուծոյ. եւ նոյն Հոգւով՝ որով զօրացաւ կոյսն, զօրացաւ արգանդ աւազանիս, որ է պատկեր նմին սրբոյ կուսին, եւ ծնաք որդիք Աստուծոյ ։

Արդ յայտ է՝ եթէ կոյսն եղեւ սկիզբն եւ բացող աւազանիս հոգեւոր ծննդեան, ինքնին ի Հոգւոյն սրբոյ՝ զեղբայրացեալն մեր ըստ մարմնոյ, եւ զԱստուածն ըստ բնու-
* B p. 126 a. թեան ծնանելովն. որ ոչ ամօթ համարի եղբարս իւր կոչել զմեզ, * գոլով ինքն անդրանիկ ի մէջ բազում եղբարց ըստ Պօղոսի եւ Դաւթի ։

fidélité de Dieu avait prédit, c'est vraiment une grande fête pour Dieu et pour tous les esprits célestes. Et si l'ange annonçait à Zacharie, pour Jean, que *beaucoup se réjouiront de sa naissance*[1], combien plus pouvons-nous nous imaginer que la naissance de la mère du Seigneur de Jean, de la céleste reine à tous, à tout l'univers, de la reine de la terre et du ciel sera une cause de réjouissance pour tous. Réjouissons-nous donc, fidèles, en la naissance de Celle qui est la mère de tous les chrétiens, qui a enfanté Celui qui est la plénitude de l'église catholique[2], et qui est le principe de la naissance du baptême sans tache, de l'eau et du Saint-Esprit, qui représente la naissance du Fils de Dieu, de la Vierge et du Saint-Esprit.

Car, comme il était impossible à la vierge d'engendrer un enfant sans le concours de l'homme, mais qu'elle mit au monde le fils de Dieu, par le Saint-Esprit, de même l'eau ne pouvait faire naître les hommes fils de Dieu; et par le même Saint-Esprit par lequel la Vierge fut fortifiée, les entrailles des fonts baptismaux, qui sont une image de la sainte Vierge elle-même, furent fortifiées et nous sommes nés fils de Dieu.

Il est donc évident que la Vierge fut le commencement et l'ouverture des fonts baptismaux de la naissance spirituelle, de par le Saint-Esprit, mettant au monde Celui qui est notre confrère de par le corps et Dieu de par sa
* B p. 126 a. nature, qui ne se fait pas honte de nous appeler ses frères[3], étant * l'aîné parmi de nombreux frères d'après Paul[4] et David[5].

1. Luc, I, 14. — 2. Éphésiens, I, 23. — 3. Hébreux, II, 11. — 4. Romains, VIII, 29. — 5. Ps. XXI, 23.

Արդ՝ եթէ նա ինքն Քրիստոս՝ եղբայր կոչեցաւ մեզ, ապա որպէս եւ հայր նորա Աստուած՝ հայր կոչեցաւ մեզ, նոյնպէս եւ մայր նորա աստուածածին Մարիամ, մայր եւ ծնող կոչի մեզ ։ Արդ եւ որպէս մայր առ որդիս գթալով, սիրով եւ աղետիւ կապեալ էր ի բոլոր հաւատացեալս, զորս եւ մայրաբար զատատ խնամէ. եւ առ Աստուած՝ որպէս առ որդի համարձակութիւն ունելով, եւ ծնողական վստահութեամբ մատչելով մաղթէ զնա. եւ աղերսէ հաւանաբար ։ Զոր ինն ամսեայ յորովայնի կրեաց. զոր մայրաբար ծնաւ. զոր որպէս տղայ ի գիրկս բարձաւ. յաղագս որոյ՝ ի խռովել մտացն Յովսեփայ՝ տրտմեցաւ ։ Վասն որոյ ի խռովէ կասկածոտ Հրէիցն՝ անպարտ ի քրթմնջելն նոցա զկծեցաւ. զոր ստեամբք կերակրեաց. զոր ի խանձս կապուցն պատեաց. զոր արթնութեամբ գգուեաց. զոր համարձակ համբուրեաց. զոր բառնալով յԵգիպտոսի փախուստն չուեաց. յորում կատարելն աճմամբ հասակի՝ ցնծայր ։ Որ նմա՝ որպէս որդի մօր՝ հնազանդութեամբ հպատակեաց ։ Որ զինքն՝ որպէս ճշմարիտ ծնող՝ ըստ իւրոց եդեալ օրինացն պատուեաց ։ Որ եւ ի խաչին՝ ի ժամ աւանդելոյ հոգւոյն՝ զամենայն ցաւս չարչարանացն անտես արարեալ, զնորա ողորմելի կիրսն մայրական աղետին տեսանելով՝ խանդաղատանօք շարժեցաւ, եւ զնա՝ քան զմահու չափ ի վեր հոգալով՝ աշակերտին յանձն արար ։ Արդ ապա սա՝ առ նա անդադար զհաւատացելոց՝ իբրեւ զկրտսեր որդւոց բարեխօսէ. եւ իբրեւ զառ ի յԱդամայ եղբարց՝ մեզ արգահատէ ։ Եւ նա՝ սմա՝ զոր եւ ինքն յօժարութեամբ կամի, որպէս մօր՝

Or si le Christ lui-même fut appelé notre frère, son père, Dieu, fut appelé notre père, et de même sa mère, Marie, fut appelée notre mère qui nous mit au monde. Et, par conséquent, comme mère affectueuse envers ses enfants, elle s'est attachée par amour et par liens affectueux à tous les fidèles, dont elle a pris soin maternellement, et ayant vis-à-vis de Dieu, comme de son Fils, la liberté maternelle, elle s'adresse à Lui et implore pour nous de bonne grâce. Elle s'adresse à Celui qu'elle souffrit neuf mois dans ses entrailles; qu'elle mit au monde comme une mère; qu'elle prit dans ses bras comme un enfant; à cause duquel elle s'attrista, devant les troubles d'esprit de Joseph; à cause duquel elle eut un chagrin, devant la foule des Juifs soupçonneux, murmurant sans raison; qu'elle allaita de son sein; qu'elle enveloppa dans les langes; qu'elle serra contre elle avec vigilance; qu'elle embrassa librement; qu'elle prit, pour se rendre en fuite en Égypte; dont elle était heureuse en le voyant croître; à qui Lui, comme un fils envers sa mère, fut soumis avec obéissance; que Lui, d'après les lois qu'il avait mises, honora comme vraie mère; qui, sur la croix, au moment de rendre l'âme, oubliant toutes les peines du supplice, à la vue des souffrances pénibles de son cœur maternel, en fut touché avec grande tendresse et en prenant soin, supérieur à la mort, la confia à son disciple. Et elle ensuite intercéda incessamment pour tous les fidèles, comme pour ses fils cadets, et nous témoigne de la bienveillance comme aux frères d'Adam; et Il exauce, avec un empressement égal, comme à une mère, tout ce

սովորական ունկնդրութեամբ, զաղաչանս որ վասն մօր ազգականացն՝ և իւրոց անուանեալ եղբարցն՝ լսէ :

Արդ՝ ապա՝ որպէս առ միածին Բանն՝ զնոյն ինքն զկուսութեամբ ծնող տիրամայրն, * B p. 126 b. և * զառ ի նմանէ ծնանիլն ունիմք բարեխօս. այսպէս և առ նոյն ճշմարիտ ծնողն Աստուծոյ բանին, զնորին զերանելի ծնողսն և զայսօր ի նոցանէ ծնանիլն՝ առցուք օժանդակ : Զերանելեան ասեմ զՅովակիմ և զԱննա, զորս այսմ ծաղկի՝ որ զՔրիստոս մեզ պտղաբերեաց, դաշտս ի մարգարէութենէն ալուաք, և այս անթառամ շուշանի՝ հովիտս ընձիւղէչ, այսօր զիտացաք դաշտ՝ վասն հոգւոյն խոնարհութեան, և շուշան՝ վասն մաքուր զգաստութեանն պայծառութեան. ըստ Սողոմոնի՝ զնոյն տիրամայրն գովաբանելով կոչելոյ. Շուշան հովտաց և ծաղիկ դաշտաց :

Զորոյ և զծնունդն և զվերաբերումնն ի նոցունց՝ որ բոլորից եղև պատճառ փրկութեան, հաւատամք եթէ տօնեն այսօր՝ ոչ միայն նահապետացն խումբք և մարգարէիցն գումարք, և բոլոր առաքելոցն գունդք՝ հանուր սրբոցն դասուք, ի վերինն Երուսաղէմ այլ և հրեշտակացն դասք և հրեղէն զօրացն կաճառք լինին ձայնակիցք և տօնախմբողք յերկինս, զուարճանալով ընդ մարդկան փրկութիւնս ծագեալ :

Ըստ որում ունին անսուտ պատմութիւնք, ի նախնեացն Հռովմայեցւոց՝ յերանելոյն Հերոնիմոսէ, որ աշակերտ էր Գրիգորի Աստուածաբանի, և ի յայլոց՝ եթէ. Մինչդեռ

qu'on veut bien lui demander pour les amis de sa mère et pour ceux qu'Il a appelés ses frères.

* B p. 126 b. Et ensuite, comme nous avons eu la mère du Seigneur, * qui l'a mis au monde en toute virginité, comme intercesseur auprès du Verbe unique, en même temps que l'acte d'être né d'Elle; aussi nous prenons aujourd'hui, vis-à-vis de la vraie mère du Verbe de Dieu, comme intercesseurs, ses bienheureux parents et l'acte d'être née d'eux. Je dis les bienheureux Joachim et Anne, qui nous offrirent cette fleur qui nous produisit comme fruit le Christ, et que les prophètes appelèrent pour cela le champ, et la vallée productrice de ce lis immortel, que nous avons reconnue aujourd'hui comme un champ par l'humilité de l'esprit et comme un lis par la splendeur de la pureté des sentiments, selon Salomon, qui appelle, avec tous les éloges, la mère du Seigneur : *lis de la vallée et fleur des champs*[1].

Et nous croyons que sa naissance et sa descendance d'eux qui a été la cause de notre salut, est fêtée aujourd'hui non seulement par le groupe des patriarches, le concert des prophètes, le chœur des apôtres et les légions de tous les saints, en la Jérusalem céleste, mais que les chœurs des anges et des milices flamboyants s'associent aussi pour la célébrer au ciel, se réjouissant du salut qui naît pour les hommes.

Car la vraie histoire des anciens Romains, rapportée par le bienheureux Jérôme, disciple de Grégoire le théologien et par d'autres, raconte qu'avant

1. Cantique des Cantiques, II, 1.

չեւ եւս ունէին հասարակական սովորութիւն Հռովմայեցիքն զօրս զայս տօնել, տեսին ոմանք ի սրբոցն՝ զի երկնաւոր հրեշտակացն գունդք յայսմ գիշերի մեծաւ ցնծութեամբ զտօն ծննդեան թագուհւոյն պատուէին հրաշափառապէս յերկինս տօնախմբելով յամենայն ամի. եւ զայս տեսին յայսմ գիշերի միանգամ եւ երկիցս :

Յորմէ ապա՝ յերկնաւորացն ընկալեալ եւ երկիր, եւ անտի սովորութեամբ հաստատեալ, եկեղեցի սկիզբն ընկալաւ՝ անխափան զտօնս զայս տօնել : Զորմէ եւ նոքին իսկ երանելիքն՝ Հերոնիմոս եւ այլք որք անտի՝ պատմեն * զեղանակ ծննդեան տիրու- * B p. 127 a.
հւոյն. զոր եւ մեք՝ խառնելով ընդ մերում նախնական պատմութեանցս զոր ունէաք, դնեմք աստանօր առաջի :

Արդ՝ ամենասուրբ աստուածածինն՝ դուստր էր Յովակիմայ եւ Աննայի : Այս Յովակիմ՝ էր յազգէն Դաւթի. վասն զի երեսներորդ ութերորդ էր ի թոռանցն Նաթանայ որդւոյն Դաւթի : Զի Ղեւի՝ որ էր ի թոռանցն Նաթանայ, ծնաւ զՄելքի եւ զՊանթեա : Մելքի ծնաւ զՀեղի՝ որոյ որդի կոչեցաւ Յակովբ՝ որ էր յազգէն Սողոմոնի, յորմէ ծնաւ Յովսէփ : Իսկ Պանթեա՝ ըստ մերոց պատմողացն՝ ծնաւ զՅովակիմ. իսկ ըստ այլ Լատինացւոցն՝ ծնաւ Պանթեա զՊարփանթեա, եւ նա զՅովակիմ :

Իսկ Աննա՝ էր ի ցեղէն Ղեւեայ՝ դուստր Մատթան քահանայի. զի այս Մատթան քահանայ՝ ունելով զբնակութիւն իւր ի Բեթղեհէմ, եւ ունէր երիս դստերս, զՄարիամ, զՍալիէ, եւ զԱննա : ԶՄարիամ ամուսնացոյց ի Բեթղեհէմ, որ եւ ծնաւ զՍողոմի

que les Romains eussent la coutume générale de célébrer ce jour, quelques-uns parmi les saints remarquèrent que les chœurs des anges célestes, en cette nuit, célébraient avec grande allégresse la fête de la nativité de la sainte Vierge en l'honorant hautement au ciel tous les ans. Et cette vision, ils l'eurent non seulement une fois, mais deux fois en cette même nuit.

Et avec les temps, la terre l'ayant adoptée des esprits célestes et la coutume ayant continué, l'Église commença à célébrer cette fête pour toujours. Et les bienheureux, Jérôme et autres, racontent * les circonstances de la * B p. 127 a.
naissance de la reine, que nous reproduirons ici, en les faisant entrer dans les lignes de nos traditions primitives.

Or, la très sainte vierge était la fille de Joachim et Anne. Ce Joachim était de la maison de David, étant le trente-huitième des descendants de Nathan, fils de David. Car Lévi, qui fut un des petits-fils de Nathan, engendra Melki et Panthère. Melki eut pour fils Héli, dont le fils fut appelé Jacob, et qui était de la race de Salomon, d'où naquit Joseph. Quant à Panthère, selon nos historiographes, il engendra Joachim; mais selon les Latins Panthère eut pour fils Barpanthère et ce dernier engendra Joachim.

Anne était de la tribu de Lévi, fille du prêtre Mathan; ce prêtre Mathan avait sa résidence à Bethléem; il eut trois filles : Marie, Solié, et Anne. Il maria Marie à Bethléem, elle eut une fille Solomé, qui fut la sage-femme à

զմանկաւորածն Քրիստոսի ։ Նոյնպէս եւ զՍողիէ՝ ի Բեթղեհէմ զուգեաց առն, որ ծնաւ զԵղիսաբեթ զմայրն Յովհաննու ։ Եւ զԱննա՝ ետ Յովակիմայ ի Նազարեթ, որ էր յազգէն Դաւթի եւ Յուդայի ։ Զի թէպէտ փակեալ էր յօրինացն ոչ խառնել երկուց ցեղիցն ի միմեանս՝ զի մի խառնակեսցին բաժանեալ վիճակք ազգացն ․ սակայն զի Ղեւտացւոցն չգոյր ժառանգութիւն եւ բաժին՝ խառնէին անարգել ընդ թագաւորական ազգն Յուդայ, որպէս եւ Ահարոն ունէր զքոյրն Նաասոնի իշխանին Յուդայ ․ եւ Յովիդայ քահանայապետ՝ զքոյրն Յովրամայ արքայի ։ Այսպէս եւ Յովակիմ ի Յուդայէ էր՝ եւ ունէր զԱննա ի ցեղէն Ղեւեայ ․ վասն որոյ ազգական Մարիամու՝ զԵղիսաբեթ ասէր Գաբրիէլ ։

Աստի ամենասուրբ աստուածածինն ծնեալ լինի ի խառնելոյ երկուց ցեղիցն, ի
* B p. 127 b. Յուդայի եւ Դաւթի՝ որ թագաւորականն * էր տոհմն ․ եւ Ղեւեայ եւ Ահարոնի՝ որ քահանայապետականն էր ցեղ ։ Զի որ ի նմանէ ծնանելոց էր Քրիստոս, ճշմարիտ թագաւոր՝ եւ յաւիտենական քահանայապետ կալոց էր, ըստ բանին Աստուծոյ թէ ․ Դու ես քահանայ յաւիտեան ըստ կարգին Մելքիսեդեկի, եւ թէ ․ Տաց նմա զփառս թագաւորութեան տանն Դաւթի ։ Որով եւ ժառանգութիւն մարմնաւոր հարցն՝ փոխանորդելոց էր ․ քանզի օծեալքն այսոքիկ էին քահանայք եւ թագաւորք, յորոց բազումք եւ մարգարէք եղեն ։ Վասն որոյ եւ ինքն զնոյն օրինակեալ օծութիւնն՝ ճշմարտապէս

l'occasion de la naissance du Christ. Il maria également Solié à Bethléem, qui mit au monde Élisabeth, la mère de Jean. Quant à Anne, il la donna à Joachim à Nazareth, qui était de la maison de David et de Juda. Bien qu'il fût défendu de par les lois de mêler deux tribus ensemble, afin que les partages séparés des tribus ne fussent mêlés ensemble, cependant, comme les Lévites n'avaient point d'héritage et de partage de terres, ils se mêlaient couramment avec la tribu royale du Juda; ainsi Aaron avait épousé la sœur de Naasson, prince de Juda[1], et le grand prêtre Ioïada, la sœur du roi Joram[2]. De même Joachim, qui était de la tribu de Juda, avait épousé Anne de la tribu de Lévi. C'est pour cela que Gabriel nomma Élisabeth parente de Marie[3].

Par conséquent, la très sainte mère de Dieu doit sa naissance au mélange
* B p. 127 b. de deux tribus, de celle de Juda et de David, qui était la maison royale, * et de celle de Lévi et d'Aaron, qui était la race des grands prêtres. Car Celui qui devait naître d'elle, le Christ, devait être vrai roi et grand prêtre éternellement, d'après la parole de Dieu : *Tu es prêtre pour toujours selon l'ordre de Melkisédech*[4], et : *Il lui donnera la gloire du royaume de la maison de David*[5]. C'est pour cela qu'il devait faire passer à la postérité l'héritage des ancêtres corporels, car ces oints étaient prêtres et rois, et beaucoup d'entre eux furent des prophètes. Aussi Lui, possédant l'onction réelle, que les autres avaient au figuré,

1. Exode ou Moïse, vi, 23. — 2. II Chroniq., xxii, 11. — 3. Luc, i, 36. — 4. Ps. cix, (cx), 4. — 5. Luc, i, 32.

ունելով եւ ի կատարումն ածելով, օծեալ կոչեցաւ, իբրու բովանդակելով յինքեան զբոլոր օծելոցն շնորհն ։

Որով եւ ի նորին Քրիստոսի, ի կալն եւ ի լինելն ի քահանայական եւ ի թագաւորական զաւակէն՝ մշտնջենաւոր քահանայապետ եւ թագաւոր անվախճան, կատարեցաւ ուխտն Աստուծոյ եւ երդումն՝ զոր ասէ Եզեկիէլ մարգարէն, եթէ. Խափանեցից զուխտն իմ զտուընջեան եւ զգիշերոյ, չլինել արեգական ի լոյս տուընջեան, եւ լուսնի՝ ի լոյս գիշերի. նոյնպէս եւ ուխտն իմ՝ որ ընդ Դաւթի ծառայի իմոյ է՝ խափանեսցի, չլինել նմա զաւակ՝ որ նստցի ի յաւիտեան ի յաթոռ նորա, եւ ի քահանայից Ղեւտացոց արկանել խունկս զամենայն աւուրս ։

Եւ այս՝ յայտ է, զի բաց ի Քրիստոսէ չիք այլ ոք այժմ՝ կամ թագաւոր յորդւոցն Դաւթի յաթոռ նորա, կամ ի Ղեւտացւոցն քահանայապետ՝ քահանայագործող. եւ անսուտ է երդումն Աստուծոյ՝ եւ ուխտն կայ անխափան, որպէս կայ արեգակն եւ լուսին ։ Յայտ է՝ թէ կատարեալ է այս Քրիստոսիւ, որ էր յերկուց զարմիցն մի քահանայ եւ թագաւոր ճշմարիտ ։

Դարձեալ՝ այս Յովակիմ՝ հայրն Մարիամու, զոր ցուցաք գոլ որդի Դաւթի, եւ ի թագաւորական ազգէն Յուդայի, էր բնակեալ ի Նազարէթ աւանի ուստի կոչելոց էր Քրիստոս ըստ մարգարէիցն ։ Իսկ * Աննա՝ դուստր էր քահանայից՝ ի յԱհարոնէ, զի Ղեւտական * B p. 128 a.

et accomplissant la figure, il fut appelé oint, comme réunissant en sa personne toute la grâce des oints.

Par conséquent, en la personne du Christ, étant et provenant, de la race sacerdotale et royale, grand prêtre pour toujours et roi immortel, l'alliance, le serment de Dieu s'est accompli, comme l'annonçait le prophète Ézéchiel : *Je détruirai mon alliance avec le jour et la nuit, le soleil ne devant plus éclairer le jour, et la lune, la nuit; de même sera rompue mon alliance avec David mon serviteur, pour qu'il n'ait plus de fils qui règne pour toujours sur son trône, et avec les prêtres de Lévi, de manière qu'ils ne doivent plus offrir de l'encens tous les jours*[1].

Et c'est évident, qu'à part le Christ, il n'y a personne maintenant qui soit roi parmi les fils de David, siégeant sur son trône, ni un grand prêtre parmi les lévites, qui fasse les fonctions de prêtrise; et le serment de Dieu reste infaillible, et son alliance demeure inébranlable, comme le soleil et la lune qui existent. Il est donc hors de doute que ces choses se sont accomplies en la personne du Christ, qui réunissait, descendant des deux tribus, en une unité le vrai prêtre et le vrai roi.

Donc ce Joachim, le père de Marie, que nous avons démontré être fils de David et de la tribu royale de Juda, demeurait à Nazareth, ville de laquelle le Christ, selon les prophètes, devait tirer son nom[2]. Quant à Anne, * elle * B p. 128 a.

1. Jérémie, xxxiv, 20 et 21 selon la Vulgate. — 2. Matth., ii, 23.

զարմին էր զաւակ. եւ էր ի Բեթղեհեմէ, յորմէ Քրիստոսի ծնանիլ ասէին մարգարէքն : Այս Աննա՝ ըստ մերոց պատմողաց՝ զուգեցաւ Յովակիմայ միայն, եւ ծնաւ զամենասուրբ աստուածածին կոյսն, եւ այլ ոչ յաւել առնուլ այր :

Այր՝ Յովակիմ եւ Աննա արդարք էին եւ անարատք յամենայն բծոց մեղաց, եւ երկիւղածութեամբ վարէին զկեանս իւրեանց. որով անմեղք եւ անբամբասք ունէին զկարգ վարս աստուածպաշտութեան առաջի Աստուծոյ եւ մարդկան : Ժիրք գոլով յաղօթս եւ ի պահս, եւ կիրթք օրինացն, ընտանիք տաճարին, եւ լցեալք ողորմածութեամբ, եւ աշխատասէրք ի գործս վաստակոց իւրեանց՝ որով եւ մեծատունք յոյժ : Եւ զամենայն պտուղ արդեանց իւրեանց՝ յամենայն ամի յերիս մասունս բաժանէին. զմի մասն տային ի տաճարն Աստուծոյ, եւ ի քահանայսն որք պաշտօնեայք էին տաճարին. եւ զերկուսն բաշխէին աղքատաց եւ կարօտելոց. իսկ զերրորդն առնէին ի պէտս իւրեանց եւ ընտանեաց իւրեանց եւ հիւրոց :

Եւ այսպէս յամենայնի զկեանս իւրեանց չափաւորեալ ունէին, եւ լցեալ երկիւղածութեամբ բարի գործովք կային ընդ միմեանս պարկեշտութեամբ զամս քսան. եւ ոչ լինէր նոցա զաւակ, զի Աննա փակեալ ամլութեամբ : Որպէս զի արժան էր մօրն եւ սկզբանն ամենայն սքանչելեաց՝ սքանչելապէս ծնանել եւ յամուլ արգանդէ, որպէս եւ ինքն զԲանն Աստուծոյ հրաշազանապէս կուսութեամբ էր ծնանելոց. եւ զկնի ի ներքին

était fille des prêtres de la race d'Aaron, car elle descendait de la tribu des Lévites, et était de Bethléem, ville en laquelle le Christ devait naître selon les paroles des prophètes. Cette Anne, d'après nos historiens, fut unie seulement à Joachim, et mit au monde la très sainte Vierge, mère de Dieu, et ne s'unit plus à d'autre homme.

Or, Joachim et Anne étaient justes et purs de toutes taches de péché; ils passaient leur vie pieusement; par conséquent ils avaient une conduite, devant Dieu et les hommes, innocente et intangible à la calomnie, une conduite pleine de piété. Pleins de zèle pour la prière, le jeûne et l'abstinence, dévoués à la loi, une famille dévouée au temple, pleine de charité, infatigable au travail et par conséquent très riche en biens. Ils partageaient en trois parties le revenu annuel de leurs labeurs, dont ils offraient l'une au temple de Dieu, et aux prêtres, ministres du temple; et la seconde, ils la partageaient aux pauvres et aux indigents; et la troisième partie, ils s'en servaient pour eux, pour la famille et les hôtes.

Ils avaient ainsi réglé leur vie, en toutes choses, et vivaient ensemble pieusement, s'occupant de bonnes œuvres pendant vingt ans. Ils n'avaient point d'enfant, car les entrailles d'Anne étaient fermées par la stérilité. Car il convenait à la mère et à celle qui fut le commencement de tous les miracles, de naître miraculeusement d'entrailles stériles, comme elle-même devait d'une manière particulièrement miraculeuse en toute virginité mettre au monde le

աստիճանէ ամլածնութեանն՝ բարձրանալ ի վերին աստիճան կուսական ծննդեանն :

Վասն այսորիկ՝ ոչ լինէր ըստ հասարակաց եւ բնական սովորութեանն՝ ծնունդ ծնողին Աստուծոյ, այլ երկար աղօթից եւ խնդրուածոց եւ ուխտից պտուղ, որ լինելոց էր ինքն բոլոր աշխարհի՝ սկիզբն եւ աղբեր սրբութեան : Վասն որոյ մինչեւ ծնեալ էր այն՝ որ ի բոլոր* բնութենէս էր ընծայելոց՝ միայն անբիծ երեխայրի եւ * B պատարագ հաշտեցուցիչ Աստուծոյ. որ եղեւ հարսն Աստուծոյ Հօր՝ ծնող Միածնին, p. 128 b. եւ բնակարան սուրբ Հոգւոյն, խորհրդաբար խոստանային ծնողքն՝ զի թէ լիցի իւրեանց զաւակ՝ տայցեն զնա նուէր Աստուծոյ :

Եւ այսպէս երթային յամենայն ժամ եւ յամենայն ամի յԵրուսաղէմ, լի ունելով զձեռս պտղով ընծայից՝ եւ պատարագօք բարի գործոց, զի մատուցանէր հանապազ Յովակիմ զընծայս իւր կրկին :

Մերձեցաւ օր Տեառն մեծ, յորում տօնէին զնաւակատիս տաճարին, եւ եկեալ որդիքն Իսրայելի մատուցանէին զընծայս իւրեանց Տեառն. ընդ որս եկն եւ Յովակիմ ընդ այլ ազգականս իւր, եւ բերէր բազում յօժարութեամբ եւ ջերմ սրտիւ զընծայս իւր Աստուծոյ :

Իսկ քահանայապետքն՝ Ռուփիմ եւ Աբիաթար՝ ընդդէմ կային նմա եւ ասեն. Չէ պարտ յառաջ մատուցանել քեզ ընծայս Աստուծոյ, վասն զի ոչ ունիս զաւակ ի մէջ

Verbe de Dieu, et s'élever du degré inférieur de stérilité au degré supérieur d'un enfantement virginal.

C'est pour cette raison que la naissance de la mère de Dieu ne s'accomplit point d'après les règles ordinaires de la nature, mais qu'elle fut le fruit de longues prières, de supplications et de vœux, elle qui devait être pour tout le monde le commencement et la source de sainteté. Et c'est pour cela, avant qu'elle naquît, elle qui devait être offerte par toute la* nature seule offrande * B pure et victime de réconciliation, elle qui fut la fiancée de Dieu le Père, la p. 128 b. mère du Fils unique et le receptacle du Saint-Esprit, que ses parents promirent secrètement que s'ils avaient un enfant, ils l'offriraient à Dieu.

Ils se rendaient donc toujours, tous les ans, à Jérusalem, ayant les mains pleines d'offrandes et de dons de bonnes œuvres, car Joachim offrait toujours le double d'offrandes.

Le grand jour du Seigneur dans lequel on célébrait l'anniversaire de la consécration du temple s'approchait. Les enfants d'Israël accourus présentaient leurs offrandes au Seigneur. Joachim s'y rendit avec eux, accompagné de ses parents, et apporta très volontiers et d'un cœur ardent ses offrandes à Dieu.

Mais les grands prêtres Ruphim et Abiathar s'opposèrent à lui en lui disant : Tu ne dois pas présenter tes offrandes à Dieu avant les autres, car tu n'as point d'enfant dans Israël. De même dirent les autres prêtres, en

Իսրայէլի ։ Զնոյն եւ այլ քահանայքն ասէին եթէ. Յանէծս համարեալ է ըստ օրինացն լինելն ումեք անզաւակ եւ անպտուղ ի մէջ Իսրայէլի ։

Եւ Յովակիմ տրտմեցաւ յոյժ եւ չկամեցաւ դառնալ վասն ամօթոյն մեծի ի տուն իւր. զի նախատինս մեծ համարէր ունել յազգականաց իւրոց, որոց առաջի բամբեաց զնա քահանայապետն ։ Եւ նա դարձաւ տրտմեալ ի տաճարէն Աստուծոյ, եւ ոչ երեւեցոյց զինքն Աննայի կնոջ իւրոյ. այլ գնաց առ հովիւսն իւր եւ անտի յանապատ. եւ կանգնեաց զխորան իւր անդ՝ եւ զաւուրս քառասուն աղօթէր առ Աստուած լի յուսով, զի այց արասցէ նմա ։

Յայնժամ տեսանէ ի տեսլեան զհրեշտակ Տեառն մեծ լուսով որ մխիթարէր զնա եւ ասէր. Յովակիմ՝ լուաւ Աստուած աղօթից քոց եւ ընկալաւ զուխտս եւ զընծայս քո, եւ հայեցաւ յողորմութիւնս քո եւ ի գործս քո բարիս ։ Էջ ի տուն քո եւ Աննա կին քո յղասցի եւ ծնցի քեզ մանուկ՝ որ կոչեսցի անուն նորա Մարիամ, եւ եղիցի
* B p. 129 a. անդէն ի մանկութեանն * օրհնեալ պատարագ Աստուծոյ որպէս խոստացար. եւ լցցէ զնա Հոգին սուրբ յորովայնէ մօր իւրոյ, եւ ի տաճարին Աստուծոյ սնանիցի ։ Եւ այս քեզ եղիցի նշան, զի իբրեւ դարձցիս դու՝ պատահեսցէ քեզ ի դուռն քաղաքին Երուսաղեմի կին քո Աննա, ընդառաջեալ քեզ ուրախութեամբ, որ մեծապէս էր տրտմեալ մինչեւ ցայժմ ընդ յամել քո այդրէն ։

Իսկ Աննա ամուսինն իւր ողբս ողբայր եւ կոծս կոծէր, եւ զգեցաւ հանդերձ սգոյ,

ajoutant qu'il était, d'après la loi, considéré comme une malédiction d'être stérile et sans enfant dans Israël.

Joachim fut pris d'une grande tristesse et ne voulut, à cause de la grande honte, retourner chez lui, croyant s'exposer à une grande insulte de la part de ses parents devant lesquels le grand prêtre l'avait blâmé. Il s'en alla triste du temple de Dieu et ne se montra point à Anne, sa femme; mais il se rendit chez ses bergers et de là dans le désert, où il planta sa tente et se mit à prier Dieu, pendant quarante jours, plein d'espérance d'être visité par lui.

Alors il aperçut dans une vision l'ange du Seigneur, enveloppé d'une grande lumière, qui le consola et lui dit : Joachim, Dieu a exaucé tes prières, tes vœux et tes offrandes, il a vu tes aumônes et tes bonnes œuvres; descends en ta maison, ta femme Anne deviendra enceinte et te donnera une
* B p. 129 a. enfant, dont le nom sera Marie, et qui sera dès * l'enfance bénie et offerte à Dieu, comme sacrifice, ainsi que tu l'avais promis. Le Saint-Esprit la remplira de ses grâces dès les entrailles de sa mère [1] et elle sera élevée dans le temple de Dieu. Et voici un signe pour toi : lorsque tu seras de retour, ta femme Anne viendra à ta rencontre à la porte de Jérusalem [2], pleine de joie, car elle était très triste de ton retard jusqu'à présent ici.

Quant à Anne, son épouse, elle gémissait et sanglotait, elle se vêtit de

1. Paroles tirées de Luc, I, 15. — 2. Imitation de I Rois (I Samuel), x, 2-8.

եւ էջ ի դրախտ իւր եւ եկաց յաղօթս առ Տէր Աստուած եւ ասէ. Տէր Աստուած հարցն իմոց՝ յիշեա զտառապանս իմ, եւ օրհնեա զիս՝ որպէս օրհնեցեր զարգանդն Սառայի եւ ետուր նմա զաւակ զԻսահակ :

Եւ անկաւ զնովաւ թմբրութիւն, եւ հրեշտակ Տեառն երեւեցաւ նմա եւ ասէ. Լուաւ Տէր աղօթից քոց եւ ահա յղասցիս եւ ծնցիս մանուկ, եւ ելցէ անուն նորա ընդ ամենայն երկիր : Ել դու յԵրուսաղէմ, եւ յորժամ հասցես ի դուռն որ կոչի Ոսկի, անդ պատահեսցի քեզ այր քո Յովակիմ՝ եկեալ յանապատէ. այս ահա եղիցի քեզ նշան : Եւ ասէ Աննա. Կենդանի է Տէր Աստուած իմ, եթէ ծնայց արու կամ էգ՝ մատուցից զնա յընծայ Տեառն Աստուծոյ, եւ եղիցի պաշտօնեայ զամենայն աւուրս կենաց իւրոց :

Յայնժամ յարուցեալ Աննա գնաց յԵրուսաղէմ, եւ երթեալ ի դուռն զոր ասաց հրեշտակն, հանդիպեցաւ Յովակիմայ ուրախութեամբ զի գայր յանապատէն. ածեալ ընդ իւր որոջս տասն անարատս եւ ամբիծս՝ զի լինիցի յանուն Տեառն Աստուծոյ, եւ երկոտասան զուարակս փափուկս եւ գեղեցիկս՝ զի լինիցի քահանայիցն եւ ծերոց, եւ հարիւր նոխազս՝ զի լինիցի ամենայն ժողովրդեանն : Եւ տեսեալ զմիմեանս ցնծացան յոյժ մեծաւ ուրախութեամբ՝ պատմելով միմեանց զտեսիլն : Եւ մտեալ ի քաղաքն՝ գնացին ի տաճարն եւ երկրպագեցին Աստուծոյ :

Եւ ասէ Աննա. Այժմ գիտացի զի ողորմեցաւ ինձ Աստուած եւ օրհնեաց զիս, եւ ոչ եւս իցեմ այրի եւ ոչ անզաւակ :

deuil, descendit dans son jardin et se mit à prier le Seigneur Dieu en disant : Seigneur, Dieu de mes pères, souviens-toi de mes tribulations et bénis-moi, comme tu as béni les entrailles de Sara, et lui as donné un enfant, Isaac.

Elle tomba dans une torpeur et l'ange du Seigneur lui apparut et dit : Le Seigneur a exaucé tes prières et voici que tu deviendras enceinte et tu mettras au monde un enfant dont le nom remplira toute la terre. Va à Jérusalem, et lorsque tu seras arrivée à la porte dite d'Or, ton mari Joachim, venant du désert, t'y rencontrera. Ce sera un signe pour toi. Et Anne répondit : Vive le Seigneur, mon Dieu; si je mets au monde un garçon ou une fille, je le présenterai comme une offrande au Seigneur Dieu, et il sera son serviteur tous les jours de sa vie.

Alors Anne se leva, se rendit à Jérusalem; arrivée à la porte que lui avait désignée l'ange, elle rencontra avec joie Joachim qui revenait du désert, emmenant avec lui dix brebis blanches, sans taches, offrande au nom du Seigneur Dieu, et douze génisses tendres et belles, pour les prêtres et les vieillards, et cent boucs, pour tout le peuple. Ils se virent avec grande joie, se racontèrent mutuellement la vision qu'ils avaient eue, et rentrant dans la ville se rendirent au temple et se prosternèrent devant Dieu.

Et Anne dit : J'ai su maintenant que Dieu a eu pitié de moi, qu'il m'a bénie, et que je ne serai plus veuve et sans enfant.

* B p. 129 b. * Եւ հանգեաւ Յովակիմ զօրն, եւ վաղին մատոյց զընծայս իւր Տեառն եւ ասէ. Այժմ ծանեայ ճշմարտապէս որ քաւիչն իմ Աստուած քաւեաց զիս եւ եթող զամենայն յանցանս իմ ։ Եւ էջ Յովակիմ ի տանէ Տեառն՝ աւետիս մատուցանէր դստերացն Իսրայէլի ։ Եւ յորժամ լցան աւուրքն ծնաւ դուստր, եւ ասէ Աննա. Մեծ եղեւ հոգի իմ յայսմ աւուր ։ Եւ ի կատարել ըստ կարգի աւուրցն՝ անուանեաց զնա Մարիամ ։

Եւ յորժամ եղեւ տարեկան, արար Յովակիմ ընդունելութիւն մեծ եւ կոչեաց զքահանայս եւ զղեւտս եւ զծերս եւ զժողովուրդն Իսրայէլի՝ եւ առաջի ամենեցուն մատոյց զմանուկն ի ձեռս քահանայապետին ։ Եւ նա օրհնեաց զնա եւ ասէ. Աստուած հարցն մերոց՝ օրհնեա զաղջիկս զայս եւ տուր սմա անուն լինել անուանի յամենայն ազգս յաւիտենից ։ Եւ ասացին ամենայն ժողովուրդն. Եղիցի, եղիցի ։

Եւ դարձեալ մատուցին զաղջիկն առ քահանայսն, եւ օրհնեցին զնա եւ ասեն. Աստուած որ ի բարձունս ես՝ նայեաց ի մանուկս յայս, եւ օրհնեա զսա քոյին օրհնութեամբդ որ ոչ անցանէ ։ Եւ ասացին ժողովուրդն. Եղիցի, եղիցի ։

Եւ առեալ մայրն ի գիրկս իւր՝ տարաւ ի մաքուր սենեակն իւր, եւ օրհնեաց զԱստուած եւ ասէ. Երգեցից Տեառն Աստուծոյ իմոյ նոր օրհնութիւն, վասն զի այց արար ինձ եւ եբարձ զնախատինս որ ի թշնամեաց իմոց, եւ ետ ինձ պտուղ արդարութեան յիշատակ առաջի իւր. ո՞վ պատմեսցէ որդւոցն Ռուբենի՝ եթէ Աննա յամլութենէ

* B p. 129 b. * Joachim se reposa ce jour-là, et le lendemain il présenta ses offrandes au Seigneur et dit : J'ai reconnu maintenant, en toute vérité, que Dieu m'a absous, et m'a remis tous mes péchés. Et Joachim descendit de la maison de Dieu et donna la bonne nouvelle aux filles d'Israël. Et lorsque les journées s'accomplirent Anne mit au monde une fille et dit : Mon âme a grandi aujourd'hui; et la période achevée, selon les usages, elle la nomma Marie.

Lorsqu'elle eut un an, Joachim donna une grande réception; il invita les prêtres, les lévites, les vieillards et le peuple d'Israël et remit, devant tout ce monde, l'enfant entre les mains du grand prêtre, qui la bénit et dit : Dieu de nos pères, bénis cette enfant et donne-lui un nom qui puisse être célèbre parmi tous les peuples éternellement. Et toute l'assistance répondit : Ainsi soit-il, ainsi soit-il.

On remit ensuite l'enfant aux prêtres, qui la bénirent et dirent : Dieu, qui es dans les hauteurs, daigne regarder cette enfant et la bénir de ta bénédiction qui ne passe point. Et toute l'assistance répondit : Ainsi soit-il, ainsi soit-il.

Et la mère, la prenant dans ses bras, l'emmena dans sa chambre pure, bénit Dieu et dit : Je vais chanter au Seigneur, mon Dieu, un nouveau cantique, car il m'a visitée et a ôté de moi l'injure faite par mes ennemis. Il m'a accordé le fruit de la justice, comme un souvenir devant lui; qui racontera aux fils de Ruben qu'Anne a été délivrée de sa stérilité? Les prêtres, les vieil-

ապատեցաւ : Եւ ուրախացեալ քահանայքն եւ ծերքն եւ ամենայն ժողովուրդն՝ օրհնեցին զամենօրհնեալ մանուկն Մարիամ, եւ գնացին ի յարկս իւրեանց փառաւորելով զԱստուած :

Եւ իբրեւ եղեւ երից ամաց՝ հատին զնա ի ստենէ. կոչեցին զկուսան դստերսն Իսրայէլի, եւ մոմեղինօք լուցելովք տարան զՄարիամ ի տաճարն որպէս ուխտեալ էին : Տարան ընդ նմա եւ պատարագս : Զի թէպէտ ասէր * Յովակիմ թէ. Գուցէ յիշեսցէ * B p. 130 a. մանուկս զհայր կամ զմայր, կացցէ դա այլ եւս ժամանակս. սակայն Աննա ստիպեաց ասելով եթէ. Կատարեսցուք զուխտն զոր խոստացաք :

Եւ իբրեւ տարան զՄարիամ ի տաճարն, եւ բազում պատարագս ընդ նմա, քահանայապետն Զաքարիա՝ եւ այլ քահանայքն ընկալեալ օրհնեցին զնա յոյժ, եւ կարգեցին զնա ի տաճարն ի պաշտօնն Աստուծոյ : Եւ ծնողքն իբրեւ կատարեցին զուխտն իւրեանց՝ դարձան ի տունս իւրեանց :

Իսկ Մարիամ աճէր օր ըստ օրէ՝ եւ կրթէր յամենայն բարիս եւ յօրէնս, եւ սիրէր զԱստուած ջերմեռանդն սրտիւ, եւ յամենայն ժամ տեսանէր յայտնութիւնս հրեշտակաց՝ եւ տեսիլս աստուածայինս : Եւ իբրեւ կատարեցան նմա ամք չորեքտասան՝ կամեցաւ քահանայապետն ամուսնացուցանել զսուրբ կոյսն՝ ըստ սովորութեան այլոց կուսից որք էին ի տաճարն. եւ յայտնութեամբն Աստուծոյ յանձն արար զնա Յովսեփայ՝ որ էր յազգէ Դաւթի. եւ էր յայնժամ ամաց քառասնից, եւ ունէր որդիս յառաջին կնոջէն որ էր վախճանեալ. եւ օրհնեաց զպսակ ամուսնութեան նոցա. որ եւ սպասաւո-

lards et toute l'assistance, émus de joie, bénirent la toute bénie enfant Marie, et retournèrent chez eux en glorifiant Dieu.

Lorsqu'elle eut trois ans, on la sevra. On fit venir les filles vierges d'Israël qui, portant des cierges allumés, conduisirent Marie au temple ainsi qu'on l'y avait vouée. Ils apportèrent avec elles des offrandes. Bien que Joachim disait : * Peut-être l'enfant se souviendra encore de son père et de sa mère, * B qu'elle reste encore un certain temps à la maison. Mais Anne le pressa en p. 130 a. disant : Accomplissons le vœu que nous avons fait.

Et lorsqu'ils conduisirent Marie au temple avec beaucoup d'offrandes, le grand prêtre Zacharie et les autres prêtres la reçurent, en la bénissant beaucoup, et l'admirent au service de Dieu dans le temple. Les parents, après avoir accompli leur vœu, retournèrent chez eux.

Marie croissait de jour en jour et se perfectionnait dans toutes sortes de bien et dans les lois. Elle aimait Dieu d'un cœur ardent et avait toujours des apparitions d'anges et des visions divines. Lorsqu'elle eut accompli ses quatorze ans, le grand prêtre voulut marier la sainte Vierge, selon l'usage des autres vierges qui se trouvaient dans le temple, et par révélation de Dieu il la confia à Joseph, qui était de la maison de David, âgé de quarante ans, et avait des enfants de sa première femme, alors défunte. Il bénit la couronne de leur mariage. Joseph servit la sainte vierge trente et un ans.

ըեայց սուրբ կուսին ամս երեսուն եւ մի ։ Յայնժամ ընկալեալ նորա զկոյսն ի քահանայիցն եւ ի տաճարէն՝ տարաւ ի տուն իւր ի Նազարէթ, եւ ինքն գնաց ի Բեթղեհէմ առնել պատրաստութիւն հարսանեաց ։

Իսկ Մարիամ մինչդեռ յաղօթս կայր՝ երեւեալ նմա Գաբրիէլ՝ ետ նմա աւետիս ծննդեանն Քրիստոսի՝ ասելով. Ուրախ լեր բերկրեալ՝ Տէր ընդ քեզ ։ Եւ ողջունէր հրեշտակն զՏալիթայն՝ զայն որ ոչ գիտէր ողջոյն առնն, եւ նոր էր նմա լսել զբանս այնպիսի ։ Վասն որոյ ասէր. Մի երկնչիր Մարիամ՝ զի գտեր շնորհս յԱստուծոյ. ըստ որում այդեալ գուշակէր ստուգապէս. Յայսմհետէ երանիցեն ինձ ամենայն ազգք ։

Բայց զի անարգամեծար խոնարհութեամբ՝ արժանի համարեցար զերանութիւն
* B p. 130 b. մարդկան ընդունել, ընկա՛լ * որպէս հաճեցար՝ արժանապէս ի բոլոր լեզուս երանեալ ։ Ընկա՛լ ի մէնջ անմեղադրապէս զքո երանութիւնս, եւ բժշկեա՛ մաղթանօք առ որդիդ քո՝ զմեր մեղանչականութիւնս ։ Պահեա՛ աստէն ուստի երկնչիմք, եւ փրկեա՛ ի հանդերձեալն յորմէ զարհուրիմք ։ Արժանացո՛ որում յուսացաք, եւ հանդիպեցո՛ այնմիկ զոր հաւատացաք ։

Ճշմարիտ աստուածածին, անշաղախ մայր, մշտնջենաւոր կոյս, աղօթեա՛ վասն ժողովրդեանս, միջնորդեա՛ վասն եկեղեցւոյ մանկանց. Ձեռն տուր արանց, բարեխօսեա՛

Ayant reçu la vierge des prêtres et du temple, il la conduisit en sa maison à Nazareth, et lui-même se rendit à Bethléem pour y faire les préparatifs des noces.

Quant à Marie, pendant qu'elle se trouvait en prière, Gabriel lui apparut et lui donna la bonne nouvelle de la naissance du Christ en disant : Réjouis-toi, le Seigneur est avec toi. Et l'ange salua cette jeune fille qui n'avait jamais connu la salutation d'un homme et pour qui entendre de telles paroles était une chose nouvelle. Aussi l'ange lui dit-il : *Ne crains point, Marie, car tu as trouvé grâce devant Dieu*[1]. Elle se ressaisit alors et prédit avec assurance : *Dorénavant toutes les générations m'appelleront bienheureuse*[2].

Et comme, avec ton humilité bienveillante, tu as daigné accepter les
* B p. 130 b. louanges des hommes qui te proclament bienheureuse, ô vierge! daigne * accepter avec complaisance les louanges de toutes les langues qui, comme il convient, te proclament bienheureuse, et nos paroles par lesquelles nous te nommons ainsi, et, par ton intercession auprès de ton fils, guéris notre culpabilité. Préserve-nous, ici-bas, de tout ce que nous craignons, et sauve-nous des choses futures, que nous appréhendons beaucoup. Rends-nous dignes de ce que nous espérons et présente-nous à Celui en qui nous avons toujours cru.

Vraie mère de Dieu, mère sans souillure, vierge perpétuelle, prie pour ce peuple, sois la médiatrice pour les enfants de l'Église, tends la main aux hommes, intercède pour les femmes. Inspire ceux qui célèbrent le jour de

1. Luc, I, 28-31. — 2. Luc, I, 48.

վասն կանանց ։ Ազդեա՛ առ տօնադքս զօր ծննդեան քո ։ Պատրաստ լեր ի փափագումն խնդրողացս զքեզ ։ Հասո՛ զցանկալի կատարումն բոլորիցս ։ Փոյթ լիցի քեզ աղօթել վասն տիեզերաց ։

Որ զգինս ամենեցուն ի քեզ տարար . որ զարիւնն որով ազատեցաք ի ծառայութենէ՝ որդին քո ի քէն առացաւ հարազատապէս ։ Ապա մատիցես մաղթել վասն մեր, որք եւ դրուատեմք զքեզ՝ աղքատ մտօք, անարժան բերանով եւ խոնարհ հոգւով ։

Եւ այսօր զծնունդ անդրանիկ դստերդ մարդկութեանս, եւ հանգուցող երկանց երկրի եւ ի փշոյ անիծից՝ զաւակիդ օրհնութեան, ընդ Ադամայ խրախացեալ գովեմք, եւ ընդ Եւայի զտղայութիւն գգուեմք ։ Ընդ բոլոր Նախահարցն երկրպագութեամբ ընծայս մատուցանեմք, եւ ընդ տեսողաց խմբին՝ գուշակութեան նոցին բանիւ դրուատեմք ։

Որով գոչեմք առ քեզ ո՛վ տիրուհի, եւ օրհնաբանեմք ընդ Գաբրիէլի . Ուրա՛խ լեր բերկրեալ՝ Տէր ընդ քեզ օրհնեալ, սուրբ Հոգին ի քեզ եկեսցէ . եւ դու օրհնեալ ես միշտ ի կանայս, բարեբանեալ միշտ երանութեամբ՝ այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեան ։

Յայսմ աւուր ի Հայս վկայութիւն սուրբ վկայիցն Մովսէսի, Եղիայի, եւ Դանիէլի, որդւոց Թագաւորին * Մազքթաց՝ Սանեսանու, եւ երեք հազար ինն հարիւր եօթանասուն * B p. 131 a.

fête de ta naissance. Sois toujours prête à répondre aux désirs de ceux qui te supplient. Accorde à nous tous l'accomplissement de nos vœux les plus chers. Empresse-toi de prier pour l'univers.

Toi qui as porté en toi la rançon de tous; toi, de qui ton fils a reçu le pur sang, qui nous a délivrés de l'esclavage; adresse-toi à lui, pour le supplier en notre faveur, qui t'offrons nos éloges, d'un esprit pauvre, d'une bouche indigne et d'un esprit humilié.

Nous louons aujourd'hui, pleins de joie avec Adam, ta naissance, ô fille aînée de l'humanité, qui as calmé les douleurs de l'enfantement de la terre et as fait naître de ses malédictions [1] l'enfant de bénédictions, dont nous embrassons, avec Ève, l'enfance. Nous te présentons, prosternés avec tous les patriarches, nos offrandes; et nous faisons ton éloge, dans les termes de prophétie dont s'est servi le groupe des prophètes

Et nous crions à toi, ô Reine! et nous te glorifions avec Gabriel : Réjouis-toi, le Seigneur est avec toi, tu es bénie, et le Saint-Esprit descendra en toi, tu es toujours bénie parmi les femmes, glorifiée toujours et proclamée bienheureuse, maintenant et dans tous les siècles des siècles.

En ce jour, martyre, en Arménie, des saints Moïse, Élie et Daniel, fils du roi Sanessan des * Mazchites, et des trois mille neuf cent soixante-dix compagnons de l'armée, qui étaient disciples du catholicos des Albanais, Grigoris, * B p. 131 a.

1. Genèse, III, 18.

ընկերաց զօրաց նոցա, որ էին աշակերտեալք ի Գրիգորիս կաթողիկոսէ Աղուանից, եւ կատարեցան ի հօրէն իւրեանց ի գլխաւորայս լերինն որ կոչի Գոուզվու :]

Նաւասարդի Լ. եւ Սեպտեմբերի Թ : Միւսանգամ տօն ծննդեան Աստուածածնին եւ յիշատակ Յովակիմայ եւ Աննայի. եւ յայսմ աւուր Իսահակայ Պարթեւի :

Մեծն Սահակ սուրբ հայրապետն Հայոց՝ որդի էր մեծին Ներսեսի կաթողիկոսին Հայոց, յազգէ սրբոյն Գրիգորի, որ եղեւ իսկ երկրորդ լուսաւորիչ աշխարհիս, զի գիր երեւեցոյց հայոց լեզուիս աստուածատուր պարգեւօք հանդերձ Մեսրոպաւ վարդապետիւ : Թարգմանեաց ի հայ լեզու զհին եւ զնոր կտակարանս :

Եւ ժողովեաց յամենայն գաւառաց մանկունս ուշեղս եւ փափկաձայնս եւ երկարոգիս, եւ ուսոյց զբովանդակ աշխարհս՝ դպրոցս կարգեալ յամենայն տեղիս : Նոյնպէս արար եւ յաշխարհն Վրաց եւ Աղուանից՝ առաքելով անդ զվարդապետն Մեսրոպ :

* A fol. 30 r° b. * Սա կարգեաց կանոնս համաշխարհականս եպիսկոպոսաց եւ աշխարհի երիցանց եւ վանաց, զի մի ամբոխեսցին ընդ միմեանս վասն մտիցն : Արար եւ զչորս աղօթսն գիշերի՝ իւրեանց քարոզիւքն եւ հանգստիւքն :

Եւ էր ի ժամանակս Թէոդոսու Փոքու Յունաց կայսեր եւ Յազկերտի Պարսից արքայի եւ Խոսրովու եւ Վռամշապհոյ եւ Արտաշեսի վերջնոց Հայոց թագաւորաց :

et qui furent martyrisés par leur père, sur la montagne boisée, appelée Corozvou.]

30 NAVASARD, 9 **Septembre**.

De nouveau fête de la nativité de la mère de Dieu et mémoire de Joachim et d'Anne. En ce jour, fête d'Isaac le Parthe.

Le grand Isaac, le saint patriarche des Arméniens, était fils du grand Nersès, le catholicos des Arméniens, de la famille de saint Grégoire. Il fut en effet le second illuminateur du pays, car il inventa les lettres de la langue arménienne, par une faveur céleste, avec le vardapet Mesrob. Il traduisit en arménien le Nouveau et l'Ancien Testament.

Il recueillit de toutes les provinces des enfants intelligents et possédant de belles voix et doués de force d'haleine. Il enseigna tout le pays, construisant des écoles partout; c'est ce qu'il fit également dans le pays de la Géorgie et des Albanais, en y envoyant le vardapet [Docteur] Mesrob.

* A fol. 30 r° b. * C'est lui qui institua des règles universelles pour les évêques et les prêtres séculiers et réguliers, pour qu'ils ne soient pas troublés au sujet des bénéfices. Il composa les quatre prières de la nuit avec leurs *Karoz* et *Hankist*.

Il vivait au temps de l'empereur Théodose le Jeune des Grecs et du roi Hasguerd [Hisdeguerde] des Perses, et de Khosrow, Vramchapouh et Artachès, les derniers rois d'Arménie.

Եւ յընկենուլն զԱրտաշիր ի թագաւորութենէ Պարսից թագաւորին՝ մատնութեամբ իշխանացն Հայոց, սա ոչ միաբանեցաւ ի խորհուրդս նոցա, այլ ի բաց կացեալ յաթոռոյն նստէր յանապատս, սուգ ունելով ի վերայ աշխարհի որպէս Սամուէլն ի վերայ Սաւուղայ ։

Եւ եկեալ առ նա նախարարացն Հայոց՝ զմեղանս յանձն առնելով անկանէին առ ոտս նորա դառնալ ունել զաթոռն ։ Եւ նա պատմեաց նոցա զաստուածական յայտնութիւնն զոր ետես ի Վաղարշապատ քաղաքի ի մեծ կաթողիկէն՝ յառաջ քան զձեռնադրելն զնա ի հայրապետութիւն. զբառնալ թագաւորութեանն յազգէն Արշակունեաց եւ զհայրապետութիւնն յազգէն սրբոյն Գրիգորի, եւ զայլ անցս նեղութեան որ անցանելոց էր ընդ աշխարհս Հայոց ։ Եւ ապա թոյլ ետուն նմա կեալ ըստ * կամաց իւրոց ։ * A fol. 30 v° a.

Եւ կացեալ սրբոյն ի կաթողիկոսութեան ամս յիսուն եւ վեց հանգեաւ խաղաղական մահուամբ, Նաւասարդի Լ. եւ Սեպտեմբերի Թ., թողեալ յիշատակ բարի ամենայն եկեղեցեաց ։

Յայսմ աւուր վկայաբանութիւն սրբոյն Սեւերիանոսի Սեբաստացւոյ ։

Քրիստոսի վկայն Սեւերիանոս՝ էր ի քաղաքէն Սեբաստիոյ, յաւուրս ամբարիշտ արքային Մաքսիմիանոսի, եւ սպասաւորէր եւ ծառայէր ամենայն սրբոց որ ի բանդս եւ ի կապանս որ վասն Քրիստոսի մարտիրոսանային ։

Lorsque le roi des Perses fit abdiquer la royauté à Artachir, par la trahison des princes d'Arménie, Isaac ne prit pas part à leurs desseins, et s'éloignant de son siège, se retira dans une solitude, en pleurant sur le pays, comme l'avait fait Samuel pour Saül.

Les satrapes d'Arménie vinrent le trouver, prenant à leur charge toute la faute, et le prièrent à genoux de revenir réoccuper le siège. Il leur narra la vision divine qu'il avait eue dans la ville de Vagarshapat, dans la grande église métropolitaine [Catholiké], avant qu'il fût sacré patriarche, d'après laquelle la royauté serait enlevée à la dynastie des Archakounis et le patriarcat à la famille de saint Grégoire, et d'autres événements douloureux qui devaient s'accomplir dans le pays d'Arménie. Alors on le laissa vivre * à sa guise. * A fol. 30 v° a.

Le saint occupa le siège du catholicos cinquante-six ans et s'endormit d'une mort paisible le 30 Navasard, le 9 septembre, laissant un bon souvenir à toutes les églises.

En ce jour, martyre de saint Sévérianos de Sébaste.

Le martyr du Christ Sévérianos était de la ville de Sébaste, aux jours de l'empereur Maximien, l'impie. Il servait et soignait tous les saints qui se trouvaient dans les prisons et dans les liens, attendant le martyre pour le Christ.

Եւ կալեալ զնա տարան առաջի զքսին Լիւսիա եւ խոստովանեցաւ զՔրիստոս առաջի հրապարակին ։ Եւ հրամայեաց զուգան եւ հարին զնա արջառաջլօք եւ երկաթի քերչօք քերեցին զմարմինն ։ Եւ ապա կապեցին յոտն վէմ մի մեծ յոյժ եւ կախեցին ընդ պարիսպ քաղաքին եւ աղօթելով աւանդեաց զհոգին իւր առ Աստուած ։ Եւ ոմանք քրիստոնեայք գաղտ պահեցին զմարմինն ։ Կատարեցաւ սուրբն Սեւերիանոս Սեպտեմբերի Թ ։

* B p. 131 a. [B * Վերստին տօն է Աստուածածնին ։ Եւ յիշատակ եւ ժողով արդարոցն Յովակիմայ եւ Աննայի ։

Յետ փառաւորեալ եւ ամենասուրբ ծննդեան միշտ կուսին եւ օրհնելոյն ի կանայս սրբոյ եւ երանուհի տիրամօրն մերոյ՝ լուծողին մեղաց եւ բարձողին նզովից. որով անէծք ծննդեանն բառնալոց էր, եւ պատիժ մահուն ի կեանս դառնալոց ։ Որ հարցն ակնկալութիւն էր, եւ նահապետացն լրումն յուսոյ ։ Որ մարգարէից գուշակութեանցն կնքող՝ եւ աւարտ կատարման լինելոց էր, եւ ամենայն աշխարհի փրկութիւն գալոց էր ։ Որոյ ծնունդն առաւօտ ճշմարիտ էր լուծման գիշերոյն մեղաց՝ եւ ստուերին դժոխոց նշոյլ լուսաւոր փայլեալ իբրու ի ծայրս լերանց, յանձինս առեմ արդարոց ծնողացն շառաւիղեալ՝ զհետ բերող եւ ածող ծագման արդարութեանն արեգական, եւ աստուածգիտութեանն աւուր փրկութեան ։

On le saisit et le conduisit en présence du chef Lysias; il confessa le Christ devant l'assemblée. Le chef ordonna de le frapper avec des nerfs de bœuf et de lui déchirer le corps avec des onglets de fer. On lui attacha ensuite au pied une lourde pierre et on le pendit sur le rempart de la ville. Il rendit son âme à Dieu en priant. Quelques chrétiens cachèrent son corps. Saint Sévérianos mourut le 9 septembre.

* B p. 131 a. [B * De nouveau fête de la mère de Dieu. Et commémoration et réunion des fidèles pour célébrer les justes Joachim et Anne.

Elle vient après la glorieuse et très sainte nativité de la toujours vierge et de celle qui est bénie entre les femmes, la sainte et bienheureuse mère de notre Seigneur, de celle qui enleva le péché et supprima les malédictions, et par qui les malédictions des douleurs de l'enfantement furent enlevées et la peine de mort changée en la grâce de la vie; d'elle qui fut l'espoir de nos pères et l'accomplissement de l'espérance des patriarches; qui mit le sceau sur les prédictions des prophètes et devait en être l'exécution, apportant le salut à toute la terre; dont la naissance fut comme la véritable aurore qui anéantit les ténèbres de la nuit des péchés et l'ombre de l'enfer; un rayon lumineux brillant au sommet des montagnes, c'est-à-dire sortant comme une branche des personnes justes comme ses parents, entraînant et apportant avec elle le lever du soleil de justice et de la science de Dieu du jour du salut.

Վասն որոյ նախ քան զՅովակիմայ եւ Աննայի՝ ամենայն աշխարհի հաւատամք զնա զաւակ ցնծութեան ։ Որով յամենեցուն մեղանչելն եւ ի նուազելն ի փառացն Աստուծոյ, եթէ ոչ ի կատարումն եւ ի վախճան ժամանակաց՝ Տեառն զօրութեանց թողեալ էր զնա եւ տուեալ մեզ զաւակ՝ զայն որ ի մէջ ողկուզաց, այսինքն ի մէջս եւ յերանս հարցն, եւ ի * սերմանէ արդարոց նահապետացն, եւ ի միտս եւ ի խորս զօրութեան բանից մար- * B
գարէիցն, ծիլ օրհնութեան իւրով ծննդեամբն զատ այսօր, եւ երեւեցաւ յայտնու- p. 131 b.
թեամբ յերկրի՝ յորմէ ճշմարիտ բուսաւ որթ միածին Բանն, որով ուռք զտիեզերս լցին՝ յԱստուծոյ մշակեալք եւ սրբեալք, ստուգապէս իբրեւ զՍոդոմ լինէաք եւ Գոմորայ նմանէաք, յայգւոյ անտի Սոդոմայ ունելով որթ եւ ողկոյզ դառնութեան ։

Որով ապա զնոյն զգիտ ճիւղն օրհնութեան, օրինակ իմն՝ որպէս մանկունք զստինս մխիթարութեան ձգեալ եւ ճմլեալ՝ կշտապինտ վայելեն ամենայն բանաւոր բնութիւնք, տօնիս խորհրդով զնոյն մզելով՝ յանթափելի արբեցութեան զմայլումն հոգեւոր ։

Արդ՝ յետ նորա երանելի ծննդեանն՝ արդար եւ սուրբ օրինաւոր ծնողքն նորա Յովակիմ եւ Աննա, որք իւրեանց առաքինութեանն փոխարէն զձիրն եւ զշնորհն աշխարհի ընկալան, տեսանելով զնոյն ուրախութիւնն հրեշտակաց եւ Աստուծոյ, եւ զխնդութիւնն արդարոց եւ մեղաւորաց, որ զտրտմութիւն լուծանելոց էր, եւ զուրա-

Aussi, nous la considérons et croyons enfant de joie pour toute la terre, bien avant Joachim et Anne. Car, tous ayant péché et étant privés de la gloire de Dieu, si le Seigneur des armées ne nous avait, à l'accomplissement et à la fin des temps, donné cette enfant, parmi les grappes de raisin, c'est-à-dire des reins des ancêtres et de * la semence des justes patriarches, * B
elle dont la naissance fut comparée dans la pensée et dans la profondeur des p. 131 b.
puissantes paroles des prophètes, assimilée à une semence de bénédiction, parole accomplie aujourd'hui, car elle parut ouvertement à la terre, et c'est d'elle que poussa le vrai cep de vigne, le Verbe unique, dont les branches soignées et cultivées par Dieu remplirent tout l'univers, vraiment nous aurions été comme Sodome et Gomorrhe, la vigne de Sodome ayant des ceps et des grappes d'amertume.

Puisque nous nous trouvons avoir cette grappe de bénédiction, elle devrait être pour nous, à l'exemple des enfants qui aspirent et pressent les seins de consolation, et toutes les créatures intellectuelles devraient s'en réjouir avec intensité, en la pressant la grappe, dans le mystère de cette fête, avec une ivresse spirituelle, qui ne passe point.

Or, par sa bienheureuse naissance, ses justes, saints et légitimes parents Joachim et Anne, qui en récompense de leurs vertus reçurent celle qui était la grâce et un don pour l'univers, la virent comme une joie autant pour les anges que pour Dieu, comme l'allégresse des justes et des pécheurs ; car elle devait faire disparaître la tristesse, ayant de ses propres oreilles entendu [par l'annonciation de l'archange] la nouvelle joyeuse, elle devait attirer cette même

խութիւն ունկամբն լուալ յերկնային ծովէն յերկիր ալելուացուցանելոյ, արժանապէս նոքա ուրախութեամբ ցնծային ։ Ոչ միայն զի նոյին երկար աղօթից էր պտուղ, եւ աշխատախանձ քրտանց եւ առաքինութեան վարձ, եւ հրեշտակային աւետեաց ծնունդ, եւ ամլութեան՝ յետ երկար ժամանակի եւ փափագելոյ պտուղ, եւ երկնային պարգեւաց եւ աստուածատուր շնորհի գործք՝ քան թէ բնութեան օրինաց ։ Այլ եւ զի փայլէր ի նա կանուխ եւ յառաջագոյն ի սկզբան անդ շնորհին մեծութիւն ։ Այլեւ եւ ի ծնողացն մաքուր միտս ամենագէտ Հոգին սուրբ զհանդերձեալ ի նմանէ փրկութիւն ։

Յայսմ աւուր յիշատակ սուրբ հօրն մերոյ Սահակայ մեծի կաթողիկոսին Հայոց Մեծաց ։

* B p. 132 a.

* Սուրբ եւ մեծ հայրապետն Հայոց Սահակ՝ որդի էր սրբոյն Ներսէսի կաթողիկոսին Հայոց, յազգէ սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչի, որ եղեւ իսկ երկրորդ լուսաւորիչ աշխարհին Հայոց եւ լեզուի՝ աստուածատուր պարգեւօք ։ Զի հանդերձ Մեսրոպաւ վարդապետաւ արար գիր Հայոց, եւ թարգմանեաց ի հայ լեզու զՀին եւ զՆոր կտակարանն, եւ զայլ սուրբ գիրս մեկնութեանց ։

Եւ ժողովեաց յամենայն գաւառաց մանկունս ուշեղս եւ փափկաձայնս եւ երկարոգիս, եւ ուսոյց զբովանդակ աշխարհ զգիր հայերէն՝ զպրոցս կարգեալ յամենայն

joie de la mer du ciel sur cette terre; et alors ils furent saisis de grande joie comme il convenait, non seulement parce qu'elle fut le fruit de longues prières, de sueurs de longs labeurs et la récompense de la vertu; l'enfant annoncée à sa naissance par un ange, souhaitée à cause d'une longue stérilité, l'œuvre du don céleste et de la grâce divine, plutôt que de la loi naturelle; mais encore parce que la grandeur de la grâce brillait en elle dès le début et dès le commencement. Le Saint-Esprit, connaisseur de toutes les choses, avait fait connaître par son inspiration à l'esprit pur des parents le salut futur qui devait s'accomplir en elle.

En ce jour, mémoire de notre saint père Isaac, le grand catholicos de la Grande Arménie.

* B p. 132 a.

* Le saint et grand patriarche de l'Arménie Isaac était fils de saint Nersès le catholicos de l'Arménie, de la famille de saint Grégoire l'Illuminateur. Il fut le second illuminateur du pays d'Arménie, et [créateur] de la langue arménienne par les dons de Dieu. Car avec le vardapet Mesrob il inventa les lettres alphabétiques arméniennes et traduisit en langue arménienne l'Ancien et le Nouveau Testament et d'autres saints livres de commentaires [de l'Écriture].

Il recueillit de toutes les provinces des jeunes garçons intelligents, doués d'une belle voix et de force d'haleine; il enseigna à tout le pays les lettres

տեղիս ։ Նոյնպէս արար եւ յաշխարհին Վրաց եւ Աղուանից, առաքելով անդ զվարդապետն Մեսրոպ ։

Սա կարգեաց կանոնս համաշխարհականս եպիսկոպոսաց եւ աշխարհի երիցանց եւ վանաց. զի մի ամբոխեսցին ընդ միմեանս վասն մտիցն որ ի ժողովրդենէն ։ Նոյնպէս եւ վանաց որ առընթեր գիւղից եւ քաղաքաց էին եւ անապատականաց, զի ամենայն ոք գիտասցէ զիւր մասն ։ Արար եւ զչորս աղօթսն որ ասի ի գիշերի՝ իւրեանց քարոզիւքն եւ հանգստիւքն ։

Եւ էր ի ժամանակս Թէոդոսի Փոքու Յունաց կայսեր, եւ Յազկերտի Պարսից արքայի, եւ Խոսրովու եւ Վռամշապհոյ եւ Արտաշիսի վերջնոց Հայոց թագաւորաց ։

Եւ յընկենուլն Պարսից թագաւորին զԱրտաշիր ի թագաւորութենէն մատնութեամբ Հայոց իշխանացն, սա ոչ միաբանեցաւ ի խորհուրդս նոցա, այլ ի բաց կացեալ յաթոռոյն նստէր յանապատս, սուգ առնլով ի վերայ աշխարհին՝ որպէս Սամուէլն ի վերայ Սաւուղայ ։

Եւ եկեալ առ նա նախարարացն Հայոց՝ զմեղանս յանձն առնլով անկանէին առ ոտս նորա զառնալ եւ ունել զաթոռն ։ Եւ նա պատմեաց նոցա զաստուածական յայտնութիւնն զոր ետես ի Վաղարշապատ քաղաքի ի մեծ կաթողիկէն՝ յառաջ քան զձեռնադրելն զնա ի հայրապետութիւն. զբառնալ * թագաւորութեանն յազգէն Արշակունեաց եւ զկաթողիկոսութիւնն յազգէն սրբոյն Գրիգորի, եւ զայլ անցսն նեղութեան որ * B p. 132 b

arméniennes, car il fonda partout des écoles. Il fit de même dans le pays des Géorgiens et des Albanais en y envoyant le vardapet Mesrob.

Il établit des règles universelles pour les évêques et le clergé séculier et régulier, pour qu'ils n'aient pas de contestations entre eux à propos des revenus du peuple. Il fit de même pour les couvents qui se trouvaient à proximité des villages et des villes et dans les déserts, afin que chacun connût sa part qui lui revenait. Il composa les quatre prières qui se disent dans l'office de la nuit avec leurs *karoz* et leurs *hankiste*.

Il vivait au temps de Théodose le Jeune, empereur des Grecs, et de Hisdeguerde roi des Perses, et de Khosrow et de Vramchapouh et d'Artachès derniers rois d'Arménie.

Lorsque le roi des Perses eut, par la trahison des princes arméniens, déposé du trône Artachir, Isaac ne s'allia point à leurs desseins, et s'éloignant de son siège, se retira dans la solitude, y pleurant son pays, comme l'avait fait Samuel pour Saül.

Les satrapes arméniens vinrent le trouver et, acceptant tout le blâme, se jetèrent à ses pieds, le priant de revenir et de réoccuper le siège. Il leur fit part de la révélation divine qu'il avait eue dans la ville de Vagarshapat, dans la grande église métropolitaine, avant qu'il fût sacré patriarche, à propos de la disparition * du royaume de la branche des Archakounis et du catholicat de * B p. 132 b.

գալոց էր Հայոց ։ Եւ ապա թոյլ ետուն նմա կալ ըստ կամաց իւրոց, զի ի մանկութենէ սիրէր զանապատական կեանս եւ զլռութիւն հանդարտութեան ։

Բանզի էր յոյժ աղօթասէր եւ պահեցող եւ ժուժկալ յամենայն ճգունս առաքինութեան. էր եւ գործասէր յոյժ եւ տուող յողորմածութիւնս եւ ի զարմանս աղքատաց եւ հիւանդաց, եւ միշտ այցելութիւն առնէր այրեաց եւ որբոց ։ Այլ եւ ժիր եւ անձանձիր էր ի վարդապետութիւն Աստուծոյ բանին, եւ զբազումս դարձուցանէր յանհաւատից, ուղղէր եւ զյոլովս ի մեղաւորաց եւ լուսաւորեցուցանէր համօրէն զաշխարհս Հայոց ։

Յարդարէր զեկեղեցիս, եւ կարգաւորէր զվանորայս, պայծառացուցանէր զտօնս տէրունականս, եւ կարգէր զյիշատակս սրբոց ։ Ունէր եւ հոգի հեզութեան իբրեւ զՄովսէսին եւ լցեալ էր բովանդակ շնորհօքն Աստուծոյ՝ որ փայլէր ի դէմս եւ ի բանս նորա ։

Սա որչափ եկաց ի հայրապետութեանն՝ զկրօնս անապատաւոր առանձնաւորացն ոչ պակասեցոյց, ունելով ընդ ինքեան կրօնաւորեալ աշակերտս աւելի քան զվաթսուն, որք նոյնպէս զգեցեալ էին խորգ մազեղէն իբրեւ զնա ։ Ընդ երեկս ճաշակելով միանգամ ունդս եւ բանջար լոկ, եւ զգիշերսն յոլով անգամ հանելով ի գլուխ յաղօթս Աստուծոյ, մանաւանդ զամենայն կիրակէսն եւ զտօնսն, եւ նոքօք շրջէր առ ամենեսեան, քարոզէր եւ ուսուցանէր՝ եւ այց առնէր աղքատաց. եւ զոր պարապէր՝ ոչ դադարէր միշտ ի գրելոյ եւ ի թարգմանելոյ ։

la maison de saint Grégoire et de tous les événements fâcheux qui devaient arriver aux Arméniens. Alors ils le laissèrent vivre à sa volonté, car dès son enfance il avait aimé la vie solitaire et le silence de la paix.

Car il aimait beaucoup la prière, était adonné aux jeûnes et à l'abstinence et zélé dans tous les exercices de la vertu. Il aimait aussi les bonnes œuvres, donnait beaucoup d'aumônes, aimait prendre soin des pauvres et des malades et visitait souvent les veuves et les orphelins. Il se dépensait aussi avec ardeur à l'enseignement de la parole de Dieu, il convertissait beaucoup parmi les infidèles, dirigeait la plupart des pécheurs et éclairait tout le pays d'Arménie.

Il organisait les églises et les couvents, rehaussait les fêtes divines et instituait la mémoire des saints. Il avait une âme suave comme Moïse, était plein des grâces de Dieu, qui brillaient sur sa figure et dans ses paroles.

Tout le temps qu'il resta au patriarcat, il ne négligea jamais de mener en sa propre personne la vie des ermites, ayant auprès de lui des élèves moines au nombre de plus de soixante, vêtus comme lui de cilice. Le soir ils ne se nourrissaient que d'un plat de légumes et d'herbage et passaient le plus souvent la nuit en priant Dieu, principalement tous les dimanches et les jours de fête. Il visitait avec ces moines tout le monde, prêchait et enseignait, visitait les pauvres, et à ses moments de loisir ne s'arrêtait d'écrire et de traduire.

Ունէր և շնորհս սքանչելեաց, և առնէր նշանս մեծամեծս. էր և կանխագէտ մարգարէութեան, և տեսանէր և գուշակէր զհանդերձեալսն : Ունէր և հոգի գիտութեան և վարդապետութեան՝ և բան իմաստութեան՝ և շնորհք * թարգմանութեան. որով և անխոնջ աշխատութեամբ վաստակեալ թարգմանէր և գրէր ձեռամբ զամենայն սուրբ գիրս և այնպէս առաքինաբար լուսաւորեաց զազգս Հայոց, և պայծառացոյց զեկեղեցի մեկնութեամբք և թարգմանութեամբք : Եւ կեցեալ առաքինի ճգնութեամբ ամս յիսուն և վեց, և հանգեաւ խաղաղութեամբ ի Քրիստոս՝ Սեպտեմբերի Թ և Նաւասարդի Լ : * B p. 133 a.

Ի սմին աւուր վկայութիւն սրբոյն Սեւերիանոսի :

Քրիստոսի վկայն Սեւերիանոս՝ էր ի քաղաքէն Սեբաստիոյ՝ յաւուրս ամբարիշտ արքային Լիկիանոսի. և էր ազգական և ընկերակից սրբոց քառասնիցն, որք նախ քան զնա նահատակեցան ի Սեբաստիա. զորս և ինքն յորդորեաց և քաջալերեաց ի վկայութիւնն. և էր ի կարգաց սինատաւրաց : Այլ և քանզի մեծատուն էր՝ ի յընչից իւրոց սպասաւորէր և ծառայէր ամենայն սրբոց ի բանտս և ի կապանս՝ որ վասն Քրիստոսի մարտիրոսանային :

Եւ կալեալ զնա անօրինացն տարան առաջի Լիւսիա դքսին, և խոստովանեցաւ զՔրիստոս առաջի հրապարակին : Եւ հրամայեաց դուքսն և հարին զնա արջառաջլօք, և երկաթի քերչօք քերեցին զմարմինն : Եւ ապա կապեցին յոտսն վէմ մի մեծ յոյժ,

Il avait aussi la grâce des miracles; il opérait de très grands prodiges; il avait le don de prophétie, il voyait et prédisait l'avenir; il possédait l'esprit de science et de la doctrine; il avait la parole de la sagesse et la * grâce de l'interprétation, et par un labeur assidu il traduisait et écrivait de sa propre main toutes les saintes écritures. De par ses vertus il illumina ainsi la nation arménienne et donna un éclat à l'Église par ses commentaires et ses traductions. * B p. 133 a.

Il vécut, consacré à la vertu ascétique, cinquante-six ans et reposa en paix dans le Christ le 9 septembre, le 30 Navasard.

En ce jour, martyre de saint Sévérianos.

Le martyr du Christ Sévérianos était de la ville de Sébaste, aux jours de l'empereur Licinius, l'impie. Il était parent et collègue des quarante saints martyrs, qui furent martyrisés avant lui à Sébaste, que lui avait exhortés et encouragés au martyre. Il était du rang des sénateurs. Et comme il était fort riche, il soignait de ses propres biens et servait tous les saints qui se trouvaient en prison et dans les liens et qui attendaient le martyre pour le Christ.

Les païens l'ayant saisi le conduisirent en présence du chef Lysias. Il confessa le Christ devant l'assemblée, alors le chef ordonna de le frapper avec des nerfs de bœuf et de lui déchirer le corps avec des onglets de fer. On lui attacha ensuite aux pieds une très grosse pierre et on le suspendit aux murs

եւ կախեցին ընդ պարիսպ քաղաքին . եւ աղօթելով աւանդեաց զհոգին առ Աստուած . Եւ ոմանք քրիստոնեայք գաղտ պահեցին զմարմին նորա :

Կատարեցաւ սուրբն Սեւերիանոս՝ Սեպտեմբերի Թ եւ Նաւասարդի Լ, ի փառս Քրիստոսի Աստուծոյ :

Յայսմ աւուր կատարեցաւ սուրբ մարտիրոսն Խարիտոնոս մեծ տանջանօք վասն Քրիստոսի հաւատոյն ի հեթանոսաց :

Յայսմ աւուր յիշատակ երկու հարիւր սուրբ հարցն Եփեսոսի ժողովոյն, որ եղեւ ընդդէմ Նեստորի՝ որ զՔրիստոս յերկուս որդիս եւ անձինս հատանէր :

* B p. 134 b. * Այս երրորդ ժողովն եղեւ ի ժամանակս Թէոդոսի Փոքու, որոց գլխաւորք էին . Կեղեստինոս Պապ Հռոմայ, Կիւրղոս պատրիարք Աղեքսանդրու, Յուբնաղ Երուսաղեմի, Յովհան Անտիոքայ : Որք եւ դաւանեցին զՏէր մեր Յիսուս Քրիստոս Աստուած ճշմարիտ, զնոյն եւ մարդ կատարեալ, միով անձնաւորութեամբ, մի Որդի, մի Տէր, մի Քրիստոս, անբաժանելի եւ անշփոթ միաւորութեամբն : Որով եւ ճշմարիտ աստուածածին զսուրբ կոյսն Մարիամ քարոզեցին, եւ Աստուծոյ խաչ զփայտն կենաց : Եւ նզովեցին զպիղծն Նեստորիոս, ընկեցեալ յաթոռոյն Կոստանդնուպօլսի : Յերկրորդ ժողովոյն մինչեւ յերրորդն երեսուն ամք են :]

de la ville. C'est en priant qu'il rendit l'âme à Dieu. Quelques chrétiens cachèrent en secret son corps.

Saint Sévérianos mourut le 9 septembre, le 30 Navasard, pour la gloire du Christ notre Dieu.

En ce jour fut martyrisé le saint martyr Chariton avec de grandes tortures pour la foi du Christ par les païens.

En ce jour, mémoire des deux cents saints Pères du concile d'Éphèse, convoqué contre Nestorius, qui partageait le Christ en deux fils et deux personnes.

* B p. 134 b. * Ce troisième concile eut lieu du temps de Théodose le Jeune. Les principaux personnages en furent : Célestin le pape de Rome, Cyrille le patriarche d'Alexandrie, Juvénal de Jérusalem, Jean d'Antioche, qui professèrent notre Seigneur Jésus-Christ vrai Dieu et en même temps vrai homme, en une seule personne, un Fils, un Seigneur, un Christ, en une union inséparable et sans confusion. Et par conséquent ils proclamèrent la sainte vierge Marie, vraie mère de Dieu, et l'arbre de vie vraie croix de Dieu. Ils anathématisèrent l'abominable Nestorius, qu'ils déposèrent du siège de Constantinople. Du deuxième au troisième concile, il y eut une période de trente ans.]

S. A. R. le prince MAX de SAXE
R. GRAFFIN — F. NAU

PATROLOGIA ORIENTALIS

TOMUS SEXTUS

PARIS
FIRMIN-DIDOT ET Cie, IMPRIMEURS-ÉDITEURS
LIBRAIRIE DE PARIS, 56, RUE JACOB

ALLEMAGNE ET AUTRICHE-HONGRIE
B. HERDER, A FRIBOURG-EN-BRISGAU

1911

LE SYNAXAIRE ARMÉNIEN
DE TER ISRAEL

PUBLIÉ ET TRADUIT

PAR

Le Dr G. BAYAN

Avec le concours de S. A. R. le prince MAX DE SAXE

II

MOIS DE HORI

AVERTISSEMENT

Dans l'édition de ce mois de Hori, le second de l'année arménienne, nous avons suivi les principes qui nous avaient guidés dans l'édition du mois de Navasard.

Nous avons reproduit tout d'abord le texte du fameux manuscrit de la Bibliothèque Nationale de Paris, fonds arménien n° 180, fol. 30 *verso* au fol. 57 *recto*, et nous donnons en note les variantes que présentent sur ce texte l'édition officielle de Constantinople de 1834[1].

Un certain nombre de récits se trouvent uniquement dans le texte de l'édition de 1834, soit que ces récits soient totalement nouveaux soit qu'ils représentent des rédactions différentes. Dans l'un et l'autre cas, nous avons, comme dans le fascicule précédent, ajouté ces additions ou ces rédactions différentes en les renfermant entre deux crochets gras **[ ]**, précédés de la lettre B. Le manuscrit n° 180 reste toujours désigné par la lettre A.

S. A. R. le Prince Max de Saxe a bien voulu relire toutes nos épreuves et nous présenter certaines corrections que nous nous sommes empressés d'accepter. Dans certains cas il a ajouté des notes que nous reproduisons en les faisant suivre des lettres M. de S. Nous nous faisons un devoir de lui présenter nos sincères remerciements.

Dr G. Bayan.

Paris, le 23 juin 1910.

1. *Յայսմաւուրք, ըստ կարգի ընտրելագոյն օրինակի Յայսմաւուրաց Տէր Իսրայէլի ։ Կոստանդնուպօլիս* 1834. L'exemplaire dont nous nous sommes servis pour le mois de Hori est celui des RR. PP. Bollandistes. Il nous avait déjà été fort obligeamment communiqué pour notre édition du mois de Navasard.

* Հոռի Ա եւ Սեպտեմբերի Ժ ։ Վկայաբանութիւն երից քերց կուսանացն Մինոդորա, Միտրոդորա եւ Նիմփոդորա ։ * A fol. 30 v° b.

Այս երանելի սրբուհի երեք կուսանքս քորք էին հարազատք, ի ժամանակս Մաքսիմիանոսի անօրէն արքային. եւ բնակէին մերձ ի ջերմուկսն Բիւթիայ ։ Եւ մատնեցան ի ձեռս Փրոնտոնի իշխանի կողմանցն այնոցիկ, եւ ածեալ առաջի իւր հարցանէր ։ Եւ սուրբ կուսանքն որպէս ի միոջէ բերանոյ խոստովանեցան համարձակութեամբ զանունն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ ։

Եւ հրամայեաց իշխանն նախ զՄինոդորա հարկանել ուժգին եւ հաստ բրօք զսրունսն ջարդել ։ Եւ ի տանջանս աղօթելով աւանդեաց զհոգին իւր ։

Եւ եդին զմարմինն առաջի երկուց քերցն եւ սպառնալեօք պատուէր տայր նոցա ուրանալ զՔրիստոս ։ Իսկ երանելիքն՝ բազում թշնամանօք անարգեցին զանօրէն

1 Վկայաբանութիւն] Վկայութիւն B || 3 երանելի *om.* B — քորք] քոյրք B || 4 բնակէին] երկու մեղիոն մերձ ի ջերմուկսն Պիթէխի *add.* B || 5 Փրոնտոնի] Փրոնտոնոսի B || 6 զանունն] Տեառն *add.* B || 11 երանելիքն] երանելի կանայքն *add.* B.

* Ier HORI, **10 Septembre.** * A fol. 30 v° b.

Martyre des trois sœurs vierges Ménodore, Métrodore et Nymphodore.

Ces trois bienheureuses et saintes vierges étaient sœurs; elles vivaient aux jours de Maximien l'empereur impie, elles habitaient près des thermes de Pythie. On les livra entre les mains de Fronton, président de ces contrées, qui les ayant fait venir en sa présence les interrogea. Les vierges saintes, comme d'une seule bouche, confessèrent avec hardiesse le nom de notre Dieu, le Christ.

Le président ordonna de frapper cruellement d'abord Ménodore et de lui briser les jambes à coups de gros bâtons. Elle rendit son âme en priant, pendant les tortures.

On exposa le corps devant les deux sœurs et le président les engagea avec menaces à renier le Christ. Mais les bienheureuses méprisèrent, avec force

իշխանն. եւ նորա բարկացեալ՝ հրամայեաց զՄիտրոդորոս հրակէզ առնել եւ բրօք ջարդել զոլորսն : Եւ այնպէս աղօթելով աւանդեաց զհոգին իւր առ Աստուած :

Եւ ապա մատուցին առաջի զՆիմփոդորոս, եւ նա եւս փառաւորապէս խոստովանեցաւ զճշմարտութիւն հաւատոցն Քրիստոսի : Եւ ի կախաղանին քերեցին զկողսն
* A fol. 31 r° a. երկաթի քերչօք : Եւ հարցանէին նմա. * Դառնա՞ս յերկրպագութիւն աստուածոցն : Եւ նա ի տանջանսն ասէր. Ինձ կեալ Քրիստոս է, եւ մեռանելն՝ շահ : Աղօթեմ առ Աստուած զի զօրացայց եւ ես զհետ երկուց քերցն իմոց, եւ երեւեցայց առաջի Քրիստոսի եւ ի միասին ուրախացուք յաւիտեանս : Եւ ջարդեցին եւ զնորա ոլորսն : Եւ առժամայն աւանդեաց զհոգին իւր առ Աստուած :

Եւ ի հուր ընկեցին զմարմինս նոցա. յանկարծակի եղեն որոտմունք եւ կայծակունք եւ եկն անձրեւ սաստիկ եւ անկիզելի մնաց մարմինք սրբուհեացն : Եւ ելեալ հուրն այրեաց զՓրոնտոն իշխանն եւ զդահիճսն եւ ապա շիջաւ :

Եւ ոմանք քրիստոնեայք առին զմարմինս սրբոցն եւ թաղեցին պատուով. եւ տօնեցին զյիշատակս նոցա Սեպտեմբերի Ժ :

2 զոլորսն] եւ երկաթի նգօք փշրեցին զամենայն անդամս նորա *add.* B ‖ 4 զճշմարտութիւն հաւատոցն] զճշմարիտ հաւատն B ‖ 5 դառնաս] դառնայ յերկրպագութիւն B ‖ 7 զհետ] զկնի B ‖ 8 յաւիտեանս] յաւիտեան B ‖ 10 Եւ ի հուր ընկեցին] Եւ եա ի հուր ընկենուլ B — եղեն] եղեւ B ‖ 11 մնաց] մնացին B — Եւ ելեալ ... շիջաւ *om.* B ‖ 13 Եւ ոմանք քրիստոնեայք առին] զնշխարս սրբոց կուսանացն եւ թաղեցին պատուով մերձ ջերմկաց ջուրցն, եւ բազում բժշկութիւն կատարեն մինչեւ ցայսօր, եւ տօնեցին զյիշատակս նոցա՝ Հոռի Ը եւ Սեպտեմբերի Ժ *add.* B.

insultes, l'impie président, qui, irrité, ordonna de brûler Métrodore et de lui briser les jambes à coups de gros bâtons. Elle rendit ainsi son âme à Dieu en priant.

On mit ensuite en présence du président, Nymphodore; elle aussi confessa plus glorieusement encore la vérité de la foi du Christ. On lui déchira, sur
* A fol. 31 r° a. la potence, les côtes avec des onglets de fer. Et on lui demanda : * Reviens-tu à l'adoration des dieux? Elle répondit parmi les tortures : *Pour moi la vie, c'est le Christ; et la mort m'est un gain*[1]. Je prie Dieu de pouvoir suivre, moi aussi, mes deux sœurs et de paraître devant le Christ afin que nous puissions nous réjouir ensemble éternellement. On lui brisa aussi les jambes. Elle rendit aussitôt son âme à Dieu.

On jeta leur corps au feu; mais il se fit tout à coup des tonnerres et des foudres, une forte pluie se mit à tomber, et les corps des saintes restèrent sans brûler. Le feu s'étendit et brûla le président Fronton et les bourreaux et s'éteignit ensuite.

Quelques chrétiens enlevèrent les corps des saintes et les inhumèrent avec honneur. Ils fêtèrent leur mémoire le 10 Septembre.

1. Phil., I, 21.

Յայսմ աւուր տօն է սրբուհւոյն Բասիլեայ ։

Սրբուհի եւ կոյս վկայն Քրիստոսի Բասիլեա ինն ամաց էր ի Նիկոմիդիա քաղաքին, եւ առաջի Աղեքսանդրի դատաւորին խոստովանեցաւ զՔրիստոս եւ նզովեաց զկուռսն ։

Եւ ապտակեցին զերեսն եւ զան հարին մերկ զանձն եւ թողին զնա, եւ յոյժ մատաղ էր հասակաւն ։ Եւ երթեալ ի վերայ * բարձր վիմի աղօթեաց առ Աստուած եւ աւանդեաց * A fol. 31 r° b.
զհոգին իւր ի ձեռս հրեշտակաց ։

[B * Երկրպագութիւն պատուական Փայտին Քրիստոսի եւ վերստին տօն Աստուածածնին ։ * B p. 133 b.

Բարեբանեալ ես ամենասրբուհի Աստուածածին՝ յամենայն ազգաց սեռից երկրածին, ըստ գուշակելոյ կանխաւ քո բանին թէ . Երանեսցեն ինձ ազգ մարդկային ։ Օրհնեալ ես ամենասրբուհի աստուածածին Մարիամ . երկին վեհագոյն՝ աթոռ Աստուծոյ, յորում Աստուած արքայութեամբ իւրով բազմեցաւ ։ Հաստատութիւն հոգեւոր եւ տաճար սրբութեան Աստուծոյ, յորում անանջրպետ Աստուած բնակեցաւ ։

Արեւելք իմանալի՝ ուստի արեգակն արդարութեան ծագեցաւ ։ Լոյս եւ տեղի ապա-

1 Բասիլեայ] Բասիլիսայ B || 2 Բասիլեա *om.* B — Նիկոմիդիա] Նիկոմիդեայ B || 3 Աղեկսանդրի] Աղեքսանդրեայ B || 4 զան հարին] զանեցին B || 6 հրեշտակաց] պատկերով ի Քրիստոսէ *add.* B.

En ce jour, fête de sainte Basilissa.

La sainte et vierge martyre du Christ Basilissa avait neuf ans, lorsqu'en la ville de Nicomédie, en présence du juge Alexandre, elle confessa le Christ et anathématisa les idoles.

On la souffleta sur la figure, on lui flagella le corps à nu et on la laissa en liberté, car elle était d'un âge très tendre. Elle se rendit * sur un rocher * A fol. 31 r° b
élevé, pria Dieu et rendit son âme entre les mains des anges.

[B * Adoration du précieux Arbre [croix] du Christ et de nouveau fête de la mère de Dieu. * B p. 133 b.

Tu es louée, très sainte mère de Dieu, de tous les peuples et générations nés de la terre, selon la prédiction anticipée de ta parole : *Les générations des hommes m'appelleront bienheureuse*[1]. Tu es glorifiée, très sainte mère de Dieu, Marie, ciel sublime, trône de Dieu, où s'est assis Dieu dans son royaume. Firmament spirituel et temple sacré de Dieu, où Dieu, sans en être séparé, habita.

Orient mystique, d'où s'est levé le soleil de la justice. Lumière et lieu

1. Luc, I, 48.

նելոյ լուսոյն ճշմարտի, որով սկզբնական թանձրամած խաւարն հալածեցաւ ։ Լուսին լցեալ՝ լուսընկալող լուսոյն ի Հօրէ, որով գիշեր կռապաշտութեանն բարձեալ լուծաւ ։

* B p. 134 a. * Եդեմ փափկութեան՝ որով վաստակ ծանրութեան մեղացն բարձաւ ։ Դրախտ անթառամ հոգեւոր եւ ամենատունկ՝ յորոյ ի միջի կենաց ծառն անկեցաւ ։ Ծառ կենաց բարեբեր՝ ուստի պտուղն կենդանարար կթեցաւ ։

Երկին բարձրագոյն՝ յորմէ արդարութիւն մեզ երեւեցաւ ։ Երկիր բեղմնաւոր՝ յորմէ ճշմարտութիւն եւ հաց վերաբուսաւ ։ Ամպ լուսաւոր՝ յորում Տէր նստեալ ի թանձրութիւն մարմնոյ մեզ երեւեցաւ ։ Տապան նորոգութեան համածնող փրկելոցս՝ որով աշխարհական հեղեղն ցածեաւ ։ Խուղ աբրահամեան նիւթաւոր՝ յորում Երրորդութիւնն հովանացաւ ։ Ծառ անսերմն ծնող կենդանւոյ՝ յորում բարձող մահու մարդկան գառն պտղաբերեցաւ ։

Սանդուղք երկնի հաստատ՝ յորում Տէր հաստատեալ, ելք մարդկան յերկինս՝ եւ էջք յերկիր հրեշտակացն միջնորդեցաւ ։ Ոչխար խորհրդով յղացեալ՝ յորմէ խայտախարիւ եւ կրկնակի գառն մեզ ծնաւ ։

d'habitation de la vraie lumière, par laquelle fut chassée l'obscurité primitive, intense. Lune pleine, réceptacle de cette lumière qui provient du Père [c'est-à-dire du Christ] par laquelle fut anéantie et dissoute la nuit de l'idolâtrie.

* B p. 134 a. * Éden de délices, par lequel fut supprimée la fatigue du poids des péchés. Paradis immortel et spirituel, rempli de toutes sortes de plantes, au milieu duquel fut planté l'arbre de la vie. Arbre de vie fertile d'où fut cueilli le fruit vivifiant.

Ciel plus élevé, d'où nous est apparue la justice. Terre féconde, d'où a poussé la vérité et le pain. Nuage lumineux sur lequel nous est apparu assis [1] le Seigneur, revêtu d'un corps matériel. Arche de régénération qui nous a engendrés, nous tous qui avons été sauvés, et par laquelle le torrent du déluge universel a décru [2]. Tente d'Abraham matérielle que la Trinité a couverte de son ombre [3]. Arbre sans semence qui a enfanté Celui qui est vivant et qui a produit comme fruit l'agneau qui enleva la mort des hommes.

Échelle élevée jusqu'au ciel, sur laquelle le Seigneur s'est appuyé et qui a servi d'intermédiaire pour la montée des hommes au ciel et pour la descente des anges sur la terre [4]. Brebis enceinte par un mystère d'où nous est né le double agneau tacheté, marqué de diverses couleurs [5].

1. Isaïe, xix, 1. — 2. Gen., vii, 1. — 3. Gen., xviii, 10. — 4. Gen., xxviii, 12. — 5. Gen., xxx, 32. C'est un genre de poésie dont les premiers versets sont rimés. M. de S.

* Յայսմ աւուր նահատակեցաւ սուրբն Վարիպսաւայ ։ * B p. 134 b.

Սա էր միայնակեաց, եւ առ ի յումեմնէ հաւատացելոյ որ վախճանեցաւ՝ զպատուական եւ զկենդանարար արիւնն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի որ հեղաւ ի տիգախոց կողէն նորա, յորժամ խաչեցաւ ի Պոնտացւոյ Պիղատոսէ, եւ ի քահանայապետացն ի յԱննայէ եւ ի Կայիափայ ։

Զորմէ ասի թէ էր ոմն անուն Յակոբոս որ մերձ պատահեալ խաչին եւ տեսեալ զհրաշսն, էառ ի պահեստ զսուրբ արիւնն ի հեղուլն, եւ ունելով դդմեայ անօթով զնոյն թագուցեալ առ ինքն ։ Ի վախճանելն իւրում եթող զնա երկու անապատաւոր մարդկան, եւ ըստ ազգս ազգս եկեալ մի ի միոյ փոխանակելով՝ անկաւ յայր ոմն երկիւղած եւ կրօնաւոր որ Վարիպսաւա կոչէր, որով բազում բժշկութիւնս եւ սքանչելիս առնէր. եւ յաղագս այնպիսի սքանչելեացն ի գիշերի նենգութեամբ սպանին զնա անհաւատքն ։ Իսկ գանձն կենաց՝ պատուական արիւնն՝ մնաց ի դդմեայ անօթն յորում էր, առ Մարտիրոս աշակերտ սրբոյն, եւ բազում զօրութիւնս կատարէր ։

* En ce jour fut martyrisé saint Barypsaba. * B p. 134 b.

Il était ermite, et avait reçu d'un fidèle qui était décédé, le précieux et vivifiant sang de notre Seigneur Jésus-Christ, qui coula de son côté percé par la lance, lorsqu'il fut crucifié par Ponce-Pilate et par les grands prêtres Anne et Caïphe.

On dit à ce sujet qu'il y eut un certain Jacques qui, se trouvant près de la croix et témoin des miracles, recueillit, pour le conserver, du saint sang lorsqu'il coula. Il le conserva dans un récipient de courge et le tint caché près de lui. A sa mort il le laissa à deux ermites du désert, puis, transmis, de l'un à l'autre, de génération en génération, il échut à un homme pieux et moine qui s'appelait Barypsaba. Ce sang opéra nombre de guérisons et de prodiges ; et c'est à cause de ces prodiges qu'une nuit les infidèles le tuèrent traîtreusement. Mais le trésor de la vie, le précieux sang, resta dans le récipient de courge dans lequel il se trouvait, auprès de Martyros, le disciple du saint, et accomplit beaucoup de prodiges.

* B p. 135 a.

* Յայսմ աւուր վկայութիւն Յովհաննէս քահանայի նոր վկայի ։

Երանելի նահատակս Քրիստոսի էր ի քաղաքէն յԵրապօլեայ՝ որ այժմ Չմշկածագ կոչի ։ Որդի բարեպաշտ ծնողաց, հեզ, խաղաղարար, համբերող, աղօթասէր, եւ խնամածու որբոց եւ այրեաց . ընդ որ նախանձեալ այլոց երիցանց հալածէին զնա զբազում ժամանակս ։ Եւ նա նեղեալ ի քաղաքէն՝ հրամանաւ այլազգի իշխանին հիմնեաց եկեղեցի փայտակերտ արտաքոյ պարսպին, ի տեղին որ կոչի Կարմիր Ստրուկ, եւ կատարեաց զայն մեծ եւ վայելուչ շինուածովք ։

Զոր տեսեալ թշնամեաց նորա առաւել եւս պչարեցան, եւ երթեալ չարախօս եղեն զնմանէ առաջի իշխանին ։ Եւ նա արբեալ գոլով ի գինւոյ յաւուր յայնմիկ՝ հրաման ետ զօրաց իւրոց եւ երթեալ քակեցին զեկեղեցին, եւ ի մի վայր ժողովեալ զնիւթս շինուածոյն բորբոքեցին հրով ։ Եւ զերանելի երէցն կապեցին յոտից եւ ի ձեռաց եւ արկին ի հուրն . ուր աղօթելով աւանդեաց զհոգին իւր առ Աստուած ։

Եւ ոմանք ի զինուորաց հատեալ զաջ նորա բերին ի գիշերի առ իշխանն, եւ որպէս ճրագ վառէին մատունք նորա ։ Եւ յայտնի արար Աստուած զանմեղութիւն արդարոյն՝ զի լոյս պայծառ ծագեալ յերկնից ի վերայ մարմնոյ սրբոյն, եւ տեսին ամենայն քրիստոնեայք եւ այլազգիք, եւ անէծս կարդային թշնամեաց նորա ։

* B p. 135 a.

* En ce jour, martyre du prêtre Jean, le nouveau martyr.

Ce bienheureux martyr du Christ était de la ville de Hiérapolis, appelée actuellement Tchemechkatzak. Fils de parents pieux, il était doux, pacifique, patient, aimant la prière et zélé pour les orphelins et les veuves, ce dont d'autres prêtres devinrent jaloux et le persécutèrent pendant longtemps. Se trouvant mal à l'aise dans la ville, il érigea, avec la permission du gouverneur infidèle, une église, construite en bois, hors des murs de la ville, à l'endroit dit l'Esclave Rouge, et l'acheva en une grande et belle construction.

Ce que voyant, ses ennemis en furent plus outrés et se rendant auprès du gouverneur, ils le calomnièrent. Ce dernier se trouvant, ce jour-là, grisé par le vin, ordonna à ses soldats d'aller démolir l'église; ils amassèrent dans un endroit tout le matériel de l'édifice et y mirent le feu. Ils lièrent ensuite le bienheureux prêtre par les pieds et les mains et le jetèrent dans les flammes; il y rendit son âme à Dieu en priant.

Quelques-uns parmi les soldats tranchèrent sa main droite et l'apportèrent au gouverneur pendant la nuit; les doigts brûlaient comme des cierges. Mais Dieu révéla l'innocence du juste, par une lumière éclatante qui jaillit du ciel sur le corps du saint, ce que tous les chrétiens et les infidèles aperçurent, et ils lancèrent des malédictions contre ses ennemis.

Եւ ի վաղիւ անդր երթեալ քրիստոնէից հրաման առին յիշխանէն, եւ բարձեալ զսուրբ մարմինն հանդերձ աջովն՝ տարեալ թաղեցին մեծաւ պատուով յեկեղեցւոջ սուրբ Աստուածածնին ի մէջ քաղաքին ։

Կատարեցաւ սուրբ քահանայն Յովհաննէս՝ ի թուականիս մերում ութ հարիւր յիսուն երկու, Հոռի ամսոյ Ա եւ Սեպտեմբերի Ժ ։]

Հոռի Բ եւ Սեպտեմբերի ԺԱ ։ Վկայութիւն սրբուհւոյն Մանուշակայ որ Իա կոչի ։

Արքայն Պարսից Շապուհ պաշարեաց զքաղաքն Բիզատիզ եւ էառ գերեալս ի քրիստոնէից հազար եւ բնակեցոյց զնոսա ի սահմանս Ուզայեցւոց, ընդ որս էր եւ աղախինն Քրիստոսի Մանուշակ, ծերացեալ եւ անցեալ զաւուրբք, եւ հաստատէր զժողովուրդսն ի հաւատսն Քրիստոսի, եւ զարեգակնապաշտս եւ զհրապաշտս ի Պարսից ուսուցանէր եւ դարձուցանէր յաստուածգիտութիւն ։

Եւ լուեալ վասն նորա Սաբուհիոս որ է Շապուհշայն, հրամայեաց մոգպետին քննել

6 Վկայութիւն սրբուհւոյն Մանուշակայ որ Իա կոչի] Երկրպագութիւն սուրբ խաչին Քրիստոսի Աստուծոյ, եւ վերստին տօն Աստուածածնին ծննդեան ։ Եւ վկայութիւն սրբուհւոյն Իա, որ թարգմանի Մանուշակ եւ ընկերաց նորա *add.* B || 7 Արքայն] Շապուհ Սաբուհիոս հրապաշտ արքայն Պարսից *add.* B — Բիզատիզ] Վիզատիս B || 8 հազար] անձն *add.* B — Ուզայեցւոց] Ուզայեւոց B || 11 յաստուածգիտութիւն] յաստուածպաշտութիւն B || 12 լուեալ] լուաւ B — որ է Շապուհշայն *om.* B.

Le lendemain, les chrétiens s'étant rendus auprès du gouverneur et ayant obtenu la permission, enlevèrent le saint corps accompagné de la main droite, l'emportèrent et l'inhumèrent avec de grands honneurs dans l'église de la sainte mère de Dieu au milieu de la ville.

Le saint prêtre Jean mourut l'an huit cent cinquante-deux de notre ère[1], le 1er du mois de Hori, le 10 Septembre.]

2 HORI, 11 Septembre.

Martyre de sainte Manouchak[2], qui s'appelle Ia.

Le roi des Perses, Chapouh [Sapor], assiégea la ville de Bizatiz et fit, parmi les chrétiens, mille prisonniers qu'il installa dans la région des Ouzaïs; parmi eux se trouvait aussi la servante du Christ Manouchak, vieille et avancée en âge, qui raffermissait les populations dans la foi du Christ et enseignait et convertissait à la science de Dieu les Perses adorateurs du soleil et du feu.

Sapor, c'est-à-dire le Chapouchah, ayant entendu parler d'elle, ordonna

1. 1403 de J.-C. — 2. Au sens étymologique du mot : Fleur de pensée. — C'est sans doute la même martyre qui est célébrée ce même jour dans les synaxaires grecs. M. de S.

զնա և դատել ։ Եւ յոյժ բռնադատեաց զնա ուրանալ զՔրիստոս և պաշտել զարեգակն և զհուր ։ Եւ աղախինն Քրիստոսի զօրացեալ սուրբ Հոգւովն համարձակութեամբ յանդիմանէր զանաստուած մոլորութիւն Պարսից ։

Արկին զնա ի բանդ ամ մի, և ի սովոյ, ի ծարաւոյ, ի ցրտոյ և ի մերկութենէ այնչափ վատնեցաւ մարմինն որ եղև իբրև զստուեր ։

Եւ յետ այնորիկ հանին ի բանդէն և ուժգին հարին զհաշեալ մարմին երանելւոյն նռնենի գաւազանօք, մինչև կիսամահ եղեալ և դարձեալ արգելին ի բանդ ։ Եւ թողին
* A fol. 31 v° a. յարգելանի անդ հնգետասան ամիս և ապա հանին ի բանդէն * և կապեցին բարակ չուանօք զոլոքսն և զբարձսն և պնդեցին ի մամուլս մինչև ճարճատել ոսկերացն և դարձուցին ի բանդն ։

Եւ յետ աւուրց ինչ հանին ի բանդէն և պրկեցին յորսայս, և փոկովք ձաղկեցին զկուրծսն և զորովայնն, և կիսամահ արարեալ հանին ի քաղաքէն արտաքս և հատին զգլուխն նորա ։ Եւ անուշահոտութեամբ լցաւ երկիր և դահճքն յիմարեցան ։ Եւ երկնայինքն զարմացան ընդ համբերութիւն աղախնոյն Աստուծոյ ։

Եւ կին մի բարեպաշտ ամուսին լեալ մոգպետի ումեմն՝ հազիւ կարաց առնուլ

1 բռնադատեաց] բռնադատեալ B || 2 սուրբ Հոգւովն] Տէրամբ B || 4 ի ցրտոյ *om.* B || 5 զստուեր] ստուեր B || 7 եղեալ] եղև B — թողին յարգելանի] թողեալ ի յարգելանս B || 9 զբարձսն] և զբազուկսն *add.* B || 12 ի քաղաքէն] արտաքոյ քաղաքին B || 13 նորա *om.* B — Եւ անուշահոտութեամբ ... Աստուծոյ *om.* B || 15 մոգպետի ումեմն] մոգպետին B — կարաց] կարացեալ B.

au chef des mages de la soumettre à un interrogatoire et de la juger. Celui-ci la contraignit beaucoup à renier le Christ et à adorer le soleil et le feu. Mais la servante du Christ fortifiée par le Saint-Esprit réfuta avec hardiesse l'erreur impie des Perses.

On la jeta en prison pendant un an; son corps s'affaiblit tellement par la faim, la soif, le froid et la nudité qu'il devint comme une ombre.

Ensuite on la fit sortir de la prison; on frappa cruellement avec des verges de grenadier le corps épuisé de la bienheureuse, jusqu'à la rendre à moitié morte, et on l'interna de nouveau dans la prison. On l'abandonna,
* A fol. 31 v° a. dans la prison, pendant quinze mois; ensuite l'en ayant fait sortir, * on lui lia avec des cordes fines les jambes et les cuisses, qu'on soumit à une presse jusqu'à ce que les os se fussent disloqués avec bruit, et on la réintégra dans la prison.

Quelques jours après on la fit sortir de prison, on la lia fortement, étendue sur le dos, et on flagella avec des lanières la poitrine et le ventre et l'ayant laissée à moitié morte, on la transporta hors de la ville où on lui trancha la tête. L'endroit fut rempli d'une odeur suave et les bourreaux devinrent fous. Les esprits célestes furent étonnés de la patience de la servante de Dieu.

Une femme pieuse, qui avait été l'épouse d'un chef des mages, put avec

զնշխարս սրբուհւոյն եւ գաղտ ի պարտիզի իւրում թաղեաց ։ Եւ ամենեքեան որ ի Պարս էին քրիստոնեայք՝ գնացին ի տեղին եւ ողբալով խնդրէին զմարմինն եւ չգտանէին ։ Եւ զհողն արիւնախառն հաւատովք օծանէին զմարմինս իւրեանց եւ ողջանային ի ցաւոց իւրեանց ։

Կատարեցաւ սուրբ վկայն Քրիստոսի Իա, որ է Մանուշակ, Սեպտեմբերի ԺԱ ։

Յայսմ աւուր վարք աղախնոյն Աստուծոյ Թէոդորայ ։

Յաւուրս Զենոնի արքային ի քաղաքին Աղէկսանդրիա * էր Թէոդորա ամուսին, գեղեցիկ տեսլեամբ եւ մեծատուն յոյժ ։ Եւ այր մի երիտասարդ, որդի մեծատուն իշխանի, ցանկացաւ Թէոդորայի ի գործ պղծութեան եւ բազում գանձս ծախեաց ի միջնորդս եւ ի պատգամաւորս եւ ոչ կարաց հասանել ցանկութեանն ։ * A fol. 31 v° b.

Գնաց առ կին մի կախարդ, խոստացաւ նմա ոսկի, արծաթ. եւ այնչափ ջանաց կախարդն այն ի բազում աւուրս սատանայական գործակցութեամբն, մինչեւ պատրեալ զԹէոդորա, եւ ասէ ցնա. Ի մուտ արեգականն՝ Աստուած ոչ գիտէ զգործս մարդկան,

1 սրբուհւոյն] նորա B || 2 չգտանէին] ոչ գտանէին B || 3 հաւատովք] ժողովեալ *add.* B — իւրեանց] իւրաքանչիւրոց B || 5 Սեպտեմբերի ԺԱ] եւ Հոռի Բ *add.* B || 6 վարք աղախնոյն Աստուծոյ Թէոդորայ] յիշատակ է աղախնոյն Քրիստոսի Թէոդորայ B || 7 ամուսին] ամն կին B || 9 ի գործ պղծութեան] ի գործ ամփանաց B || 12 պատրեալ] պատրեաց B || 13 ցնա *om.* B — մուտ] մուտս B.

beaucoup de peine recueillir les restes de la sainte et les inhuma, en secret, dans son jardin. Tous les chrétiens qui se trouvaient en Perse, se rendirent à l'endroit et cherchèrent, avec des gémissements, le corps, mais ne purent le trouver. Ils mirent de la terre mêlée au sang, avec foi, sur leur corps et guérirent de leurs maux.

La sainte martyre du Christ Ia, c'est-à-dire Manouchak, mourut le 11 Septembre.

En ce jour, vie de la servante du Christ Théodora.

Aux jours de l'empereur Zénon, vivait dans la ville d'Alexandrie * une femme mariée, Théodora, belle de visage et fort riche. Un jeune homme, fils d'un prince riche, convoita Théodora pour un acte impur et prodigua beaucoup d'argent aux intermédiaires et négociateurs, mais ne parvint pas à réaliser son mauvais désir. * A fol. 31 v° b.

Il alla trouver une sorcière et lui promit de l'or et de l'argent ; elle fut si entreprenante cette sorcière, pendant de nombreux jours, avec la coopération du démon, qu'elle arriva à tromper Théodora et lui dit : Au coucher du

քանզի ոչ տիւ է եւ գիշեր : Եւ այսմ պատրողական բանիւքս խաբեցաւ Թէոդորա եւ անկաւ ի մեղս ընդ երիտասարդին :

Եւ յորժամ գնաց ի տուն իւր ծանեաւ զխաբէութիւնն, բախէր զկուրծսն եւ դառն արտասուօք լայր : Ասէ ցնա այրն իւր . Ընդէ՞ր հեծես եւ զի՞նչ եղեւ քեզ որ այդպէս աշխարես . ես կենդանի եմ եւ քեզ ինչ ոչ է պակաս : Ասէ Թէոդորա . Վա՜յ ինձ որ կորուսի զզգաստութիւն պարկեշտութեանս իմոյ . եղուկ եմ ես ընդ չարիսն իմ զոր գործեցի թշուառականս : Եւ զեղեալ մեղսն ոչ յայտնէր :

* A fol. 32 r° a. Եւ յորժամ ել այրն ի տանէն, գնաց Թէոդորա առ կոյս մի կրօնաւոր եւ ասէ . Բե՛ր ինձ զաւետարանն * զի վիճակ ընկեցից վասն մեղաց իմոց, քանզի այսօր հայհոյութեան գործ գործեցի եւ կամիմ իմանալ եթէ գիտի՞ց Աստուած զգործն : Ասէ երանելին կինն . Խաբեցար, ո՛վ դուստր իմ, զի ոչ ինչ է զոր Աստուած ոչ գիտէ : Ընկէց Թէոդորա վիճակ եւ ել բանս այս . Զոր ինչ գրեցի՝ գրեցի :

Եւ ծունր եդեալ հարկանէր զգլուխն ուժգին ընդ երկիր, եւ ասէր . Վա՜յ ինձ մեղաւորիս, ո՞րպէս ազատիմ ի մեղացս : Եւ յարուցեալ գնաց ի տուն . եւ գերծեաց

3 զկուրծսն] զերեսն B ‖ 4 լայր] ողբայր B ‖ 5 ինչ ոչ է] ոչ ինչ է B ‖ 6 իմ *om.* B ‖ 7 զեղեալ մեղսն] զեղեալսն ոչ յայտնեաց B ‖ 8 կոյս մի] կին մի B ‖ 10 գործ] գործս B ‖ — զգործն] զգործս իմ B ‖ 11 զի ոչ ինչ է զոր Աստուած ոչ գիտէ] զի ոչ ինչ լիցէ զոր Աստուած ոչ գիտիցէ B ‖ 13 զգլուխն] իւր *add.* B.

soleil, Dieu n'a pas connaissance des actions de l'homme, car il ne fait ni jour, ni nuit. A ces paroles trompeuses Théodora se laissa prendre et commit le péché avec le jeune homme.

Lorsqu'elle retourna chez elle et reconnut la duperie, elle se frappa la poitrine et pleura à chaudes larmes. Son mari lui dit : Pourquoi gémis-tu et que t'est-il arrivé que tu soupires tant? Je suis encore en vie et il ne te manque rien. Théodora répondit : Malheur à moi, qui ai perdu ma modestie et ma pudeur! Que je suis malheureuse d'avoir commis la mauvaise action! Mais elle ne dévoila point le péché commis.

Après que son mari eut quitté la maison, Théodora se rendit auprès d'une
* A fol. 32 r° a. vierge religieuse et lui dit : Apporte-moi l'évangile, * pour que je tire au sort à propos de mes péchés, car j'ai commis aujourd'hui un acte de blasphème et je veux savoir si Dieu a connaissance de mon acte. La bienheureuse femme lui répondit : Tu as été trompée, ma fille, car il n'y a rien que Dieu ne connaisse pas. Théodora tira au sort et il sortit ce texte : *Ce que j'ai écrit, je l'ai écrit* [1].

Alors se mettant à genoux, Théodora frappa violemment sa tête contre terre et dit : Malheur à moi, pécheresse! comment vais-je me délivrer de mes péchés? Et elle se leva, retourna chez elle, rasa les cheveux de sa tête

1. Jean, xix, 22.

զզուլն իւր առնաբար եւ մերկացաւ զկանացի զգեստն եւ զոսկին հանեալ ի բազկացն եւ ի պարանոցէն եւ յականջացն եւ զգեցաւ զգեստ առն իւրոյ ։ Եւ ել ի տանէն եւ ի քաղաքէն եւ գնաց յութեւտասնեկնի վանս եւ ազդեցոյց ի ձեռն դռնապանին հօր վանացն ։ Եւ նա հրամայեաց փակել զդուռն եւ ոչ ետ թոյլ մտանել, փորձելով եթէ. Գազանք մարտնչին ընդ նմա եւ ոչ փախիցէ, յայնժամ առցուք զնա ի վանս ։

Եւ ի գիշերին յայնմիկ երթեալ գազանացն մինչեւ ի դուռն եւ յորժամ տեսանէին զնա փախչէին, եւ ընդ առաւօտն մուծին զնա ի վանսն ։

Եւ նորա մտեալ երկիր եպագ եւ ասէ. Ընկալարո՛ւք զիս վասն Քրիստոսի եւ եղէց լուացող ոտից ձերոց եւ աւելածու վանացս ։ Ասէ հայրն առաջի * ամենայն եղբարցն. Որդեակ՝ յինչ պատճառս եկիր առ մեզ. մի թէ ումեք պարտիս ինչ, մի թէ մարդասպանութիւն գործեցեր, մի թէ յումեքէ նեղութիւն ինչ ունիցիս, մի թէ ի ծառայութենէ փախեար ։ Ասէ Թէոդորա. Ոչ տէր, այլ եկի լալ եւ ապաշխարել զմեղս իմ ։ * A fol. 32 rº b.

Ասէ հայրն. Եւ զինչ անուն է քո ։ Եւ նա ասէ. Թէոդորոս ։ Ասէ հայրն. Եղբայր Թէոդորոս, ծանր է ծառայութիւն վանացս եւ անբաւ պահք եւ ապաշխարութիւն.

1 մերկացաւ] մերկեալ B — ի բազկացն] ի ձեռաց իւրոց B || 2 տանէն] իւրմէ *add.* B || 3 յութեւտասնեկնի] ի յութուտասնեկնի B || 4-7 նա հրամայեաց ... ընդ առաւօտն մուծին զնա ի վանսն *om.* B || 9 հայրն] վանացն *add.* B || 14 անբաւ] ամբաւ B.

comme un homme, ôta ses vêtements de femme, et les bijoux d'or de ses bras, de son cou, de ses oreilles, et revêtit les habits de son mari. Elle quitta sa maison et sa ville et se rendit au couvent Outevtasneki[1], elle se fit annoncer, par le portier, au prieur du couvent. Celui-ci ordonna de fermer la porte et ne lui permit point d'entrer, pour le mettre à l'épreuve : Si attaqué par les bêtes féroces, [dit-il], il ne s'enfuit pas, alors nous le recevrons au couvent.

Cette nuit-là les bêtes féroces s'approchèrent jusqu'à la porte [du couvent], mais en apercevant Théodora elles prirent la fuite. Au matin on le fit entrer au couvent.

Il entra, et se prosternant, il dit : Accueillez-moi pour le Christ; je laverai vos pieds et balayerai le couvent. Le prieur lui dit en présence * de tous les frères : Mon fils, pour quelles raisons viens-tu à nous ? As-tu contracté des dettes vis-à-vis de quelqu'un ? As-tu commis quelque homicide ? Es-tu gêné par quelqu'un ? As-tu déserté le travail ? Théodora répondit : Non, seigneur, je suis venu pour pleurer sur mes péchés et faire pénitence. * A fol. 32 rº b.

Le prieur lui dit : Quel est ton nom ? Et il répondit : Théodore. Le père lui dit : Frère Théodore, le service du couvent est très dur, les jeûnes et les pénitences sont sans nombre; peux-tu rester trois jours sans

1. Mot à mot : Le couvent des dix-huit sources.

կարօղ ես երիս աւուրս անօթի կալ եւ զպարտէզն արբուցանել եւ ցորեն աղալ եւ հաց եփել եւ զբանձարն եւս, եւ ի սեղանոյն ժամն յոտն կալ եւ ծառայել եղբարցս, եւ զաղօթսն հասարակաց՝ զմէջ գիշերին եւ զառաւօտին եւ զերրորդ ժամուն եւ զհասարակ աւուրն եւ զինն ժամուն եւ զերեկոյին եւ զխաղաղականին զգաստութեամբ եւ ծնրադրութեամբ կատարել : Եւ զայս առնելով զծառայութիւն պարտիզին եւ զխոհանոցին ոչ խափանել, եւ ի քաղաքին եւ յամենայն տեղի անտրտունջ գնալ եւ ամենայն եղբարցս հնազանդութեամբ ծառայել :

Եւ Թէոդորոս ուրախութեամբ ընկալաւ զպատուէրս հօրն եւ ասէ . Այո, տէր, ակն ունիմ առ Աստուած որ եւ ի բանից քոց ոչ խափանեցայց եւ ոչ մի, այլ զամենայնն յօժարութեամբ կատարեցից :

* A fol. 32 v° a. * Եւ ընդ առաւօտն հրամայեաց հայրն . եւ եհան ի ջրհորոյ անտի երկերիւր սափոր ջուր եւ արբոյց պարտիզին . եւ երթեալ յեկեղեցին՝ եկաց զերրորդ ժամու աղօթսն, գնաց յաղօրիսն եւ ինքնին աղաց զցորեանն եւ եփեաց հարիւր եւ քառասուն եւ երիս նկանակս, եւ գնաց յեկեղեցին յօր հասարակին յաղօթսն, եւ երթեալ ի՛ խոհակերոցն եփեաց զբանջարն եւ գնաց դարձեալ յիններորդ ժամու յաղօթսն, եւ սպասաւորեաց

2 բանձարն] բանջարն B || 3 զմէջ գիշերին] զմէջ գիշերոյն եւ զառաւօտուն եւ զերրորդ ժամուն, զվեցերորդին, զերեկոյին եւ զխաղաղականին B || 6 քաղաքին] քաղաքն B — տեղի] տեղիս B — գնալ] երթալ B || 7 ծառայել] ծառայես B || 8 զպատուէրս] զպատուէր B || 9-10 որ] եւ ի բանից քոց ... կատարեցից] որ եւ մի բան ի հրամանաց քոց ոչ խափանեցայց՝ այլ ամենայնն յօժարութեամբ կատարեցից եւ ամենեցուն անպղերգաբար ծառայեցից *add.* B || 12 երթեալ] ընդ եղբարսն *add.* B || 14 խոհակերոցն] խոհակերոցսն B || 15 յիններորդ] յինն B.

manger, et arroser le jardin, moudre le blé, cuire du pain et des légumes, rester debout à l'heure des repas et servir les frères, dire les prières en commun, celle de minuit, du matin, de la troisième heure, de midi, de la neuvième heure, des vêpres, et du repos [complies] avec vigilance et génuflexion; et ce faisant, ne pas manquer au service du jardin et de la cuisine, aller en ville et partout ailleurs, sans murmurer et servir avec obéissance tous ces frères?

Théodore accepta avec joie les ordres du prieur et dit : Oui, seigneur, j'espère en Dieu que je ne manquerai à aucune de tes paroles et que j'accomplirai tout avec bonne volonté.

* A fol. 32 v° a. * Au matin, le prieur lui donna ses ordres; et il tira du puits deux cents cruches d'eau et en arrosa le jardin; il se rendit à l'église et assista à la prière de la troisième heure; il alla au moulin et moulut lui-même le blé, fit cuire cent quarante-trois pains, se rendit ensuite à l'église pour les prières de midi, alla à la cuisine pour y cuire les légumes, se rendit après à la prière de la neuvième heure et servit à table les frères, car les religieux

եղբարցն ի սեղան անդր, զի բազում կրօնաւորք էին ։ Եւ յորժամ յարեան հրամայեցին նմա ուտել սակաւ հաց եւ ջուր եւ հինգ հարիւր ծունր կրկնել ։

Եւ պաշտեցին զերեկոյին ժամն. եւ դարձեալ արբոյց զպարտէզն երկերիւր սափոր ջուր, եւ երթեալ աղօթեաց զխաղաղականին աղօթսն եւ սակաւիկ մի ննջեաց ։ Եւ մտեալ ի խուցն իւր աղաչէր զԱստուած լալագին պաղատանօք եւ ասէր. Աստուած իմ, թողութիւն շնորհեա աղախնոյս քո որ կորուսի զվայելչութիւն անձին իմոյ ։ Եւ այնպիսի ճգնութեամբ կատարեաց զութ ամ ։

Իսկ այրն նորա աղաչէր զԱստուած զի յայտնեսցէ նմա զամուսինն իւր թէ ո՞ւր իցէ, քանզի ասէր. Մի՞ արդեօք ընդ այլ ումեք չոգաւ ։ Եւ լուաւ ձայն յերկնից որ ասէր եթէ. Ընդ Հոգւոյն * սրբոյ գնաց ։ Եւ ասէ այրն. Տէր ցո՛յց ինձ զնա ։ Եւ լուեալ դարձեալ ձայն. Ընդ առաւօտն երթիջիր ընդ ճանապարհն որ կոչի սրբոյն Պետրոսի եւ որ յառաջագոյն հանդիպիցի քեզ եւ տացէ ողջոյն, նա է ամուսին քո ։ * A fol. 32 v° b.

Իսկ Թէոդորոս առաքեցաւ ի հօրէն ուղտովքն վասն ցորենոյ եւ ձիթոյ ։ Եւ յորժամ երթայր՝ ետես ի հեռաստանէ զայրն իւր, ծանեաւ եւ ասէ. Վա՜յ ինձ քաղցր ամուսին իմ, թէ ո՞րչափ աշխատիմ զի ազատեցայց ի մեղացն որ ի քեզն անօրինեցայ ։ Եւ յորժամ

1 հրամայեցին] ապա հրամայեաց B || 8 նորա] իւր B — թէ] եթէ B || 9-11 Եւ լուաւ ձայն ... դարձեալ ձայն] եւ յանուրջս ասացաւ նմա թէ. Ընդ առաւօտն երթիջիր B.

y étaient en grand nombre. Et lorsqu'ils se levèrent de table, ils lui ordonnèrent de prendre un peu de pain et de l'eau et de faire cinq cents génuflexions.

On récita les offices des vêpres, après quoi il arrosa de nouveau le jardin de deux cents cruches d'eau, alla dire ses prières de repos [complies] et dormit un peu. Rentré dans sa cellule, il pria Dieu avec beaucoup de larmes et supplications et dit : Mon Dieu, accorde le pardon à ta servante, qui a perdu la grâce de sa personne. Et elle passa huit années dans des mortifications pareilles.

Quant à son mari, il priait Dieu de lui faire connaître l'endroit où se trouvait sa femme; car il se disait : Ne serait-elle pas partie avec un autre? Et il entendit une voix du ciel qui lui dit : Elle est partie * avec le Saint-Esprit. Et le mari dit : Seigneur, montre-la-moi. Il entendit de nouveau la voix : Vers le matin, tu iras par la route dite de Saint-Pierre, et celle qui te rencontrera la première et qui te saluera, c'est ta femme. * A fol. 32 v° b.

Théodore fut envoyé par le prieur avec des chameaux pour chercher du blé et de l'huile. Chemin faisant, elle aperçut de loin son mari, le reconnut et se dit : Malheur à moi! mon doux mari, que de peines je me donne pour me délivrer du péché que j'ai commis envers toi. Lorsqu'elle fut près de lui,

մերձեցաւ երկիր եպագ եւ ասէ. Ողջոյն քեզ տէր իմ: Եւ նա զողջոյնն ընկալաւ եւ զբանն ոչ ծանեաւ: Եւ յորժամ հեռացան ի միմեանց ասէ այրն. Տէր, ընդէ՞ր ոչ ցուցեր զամուսինն իմ որպէս խոստացար: Ձայն եղեւ առ նա եւ ասէ. Նա՛ էր որ ի ճանապարհին երկիր եպագ քեզ եւ ողջոյնն ետ: Եւ յորժամ դարձաւ ոչ կարաց հասանել նմա: Եւ իբրեւ կատարեաց Թէոդորոս զհրամայեալ նմա սպասաւորութիւնն՝ դարձաւ ի վանս իւր:

Եւ սկսաւ պահել երկուս երկուս աւուրս եւ ապա ճաշակել: Եւ յետ միւս եւս տարւոյն՝ զչորս աւուրս շաբաթուն պահէր եւ ապա ճաշակէր: Եւ յետ միւս եւս տարւոյն՝
* A fol. 33 rº a. զվեց աւուրս շաբաթուն պահէր * եւ ապա ճաշակէր ի կիւրակէ ի կիւրակի: Եւ անխափան եւ անպղերգաբար ծառայէր եղբարցն: Եւ ի ժամ աղօթիցն ոչ պակասէր յեկեղեցւոյն: Եւ ապա զգեցաւ մազեղէն մերկ ընդ անձին եւ ի վերայ պարեգօտ: Եւ յամենայն ժամ ասէր. Տէր, թո՛ղ ինձ զմեղսն զոր գործեցի:

Եւ արար Տէր Աստուած մեծամեծ սքանչելիս ի ձեռն Թէոդորոսի, զի զմարդասպան կոկորդեղոսն եսպան աղօթիւք եւ զմերձակայ գազանսն աղօթիւք սատակէր. եւ զայր

1 քեզ *om.* B — Եւ նա զողջոյնն ընկալաւ եւ զբանն ոչ ծանեաւ *om.* B || 3 Ձայն եղեւ առ նա եւ ասէ. Նա էր] եւ ապա ազդեցութեամբն Աստուծոյ գիտաց եթէ նա էր որ ի ճանապարհին երկիր եպագ եւ ողջոյն ետ *add.* B || 7 ճաշակել] եւ զծառայութիւնն անպակաս կատարէր: Եւ յետ տարւոյ միոյ յաւել ի պահսն՝ եւ ի չորս աւուրն միայն ճաշակէր, եւ յետ միւս եւս տարւոյ՝ զվեց օր շաբաթուն պահէր եւ ի կիւրակէէ կիւրակէ ճաշակէր *add.* B || 9 ծառայէր] զծառայութիւնն կատարէր B — յեկեղեցւոյն] յեղբարցն B || 11 մազեղէն] մազեղէնս B || 13-p. 233 l. 5 զի մարդասպան ... բանսարկուն] եւ բանսարկուն տեսեալ զանտանելի ճգնութիւն նորա՝ մախայր ընդ նմա եւ յարուցանէր ի վերայ նորա պատերազմ B.

elle se prosterna et dit : Salut à toi, mon seigneur. Il accueillit le salut mais ne saisit pas les paroles. Et lorsqu'ils furent éloignés l'un de l'autre, le mari dit : Seigneur, pourquoi ne m'as-tu pas montré ma femme, comme tu me l'avais promis? Il entendit une voix qui lui dit : C'était elle qui sur la route s'est prosternée devant toi et t'a salué. Il revint sur ses pas, mais ne parvint pas à la rejoindre. Théodore, après avoir accompli service qui le lui avait été ordonné, rentra au couvent.

Il se mit à jeûner de deux jours en deux jours de suite, mangeant après. L'année suivante, il jeûna quatre jours de la semaine, mangeant
* A fol. 33 rº a. ensuite. L'année après, il jeûna six jours de la semaine, * ne se nourrissant que de dimanche en dimanche. Il servit ses frères incessamment et sans négligence. Il ne manqua jamais à l'église aux heures des prières. Ensuite il passa un cilice sur son corps nu et une tunique par-dessus. Il disait à tout moment : Seigneur, remets-moi les péchés que j'ai commis.

Le Seigneur fit de grands prodiges par l'intermédiaire de Théodore, car c'est par ses prières qu'il tua un crocodile homicide et fit mourir les bêtes féroces du voisinage par ses prières. Il délivra, en invoquant Dieu, un

մի ի բերանոյ առիւծու բանիւն Աստուծոյ յափշտակեաց եւ ձեռս դնելով զգիշատեալ անդամսն ողջացոյց եւ գազանն սատակեցաւ ։

Երեւեցաւ նմա սատանայ եւ ասէ. Ամենապոռնիկ, ընդէ՞ր թողեր զայրն քո եւ եկիր այսր. երդնում ի զօրութիւն իմ, եթէ ոչ յարուցից ի վերայ քո հալածանս եւ անարգանս նախատանաց ։ Եւ նորա գիտացեալ՝ անյայտ արար զբանսարկուն ։

Եւ ընդ աւուրսն ընդ այնոսիկ առաքեցաւ ուղտովքն գնել ցորեան վանացն. եւ ի ճանապարհին յերեկոյին իջեւանեցաւ յԻննակնեան վանսն, եւ ննջեաց յոտս ուղտուցն ։ Եւ ի գիշերին յայնմիկ գնաց դուստր հօր վանացն առ Թէոդորոս, զի կարծէր թէ այր է, ասէ. Ննջեա՛ ընդ իս ։ Եւ նա ասէ. Ոչ կարեմ քանզի այսահար եմ ։ Եւ ի * միւս եւս անկեանն ննջէր այր մի եւ երթեալ աղճկանն պոռնկեցաւ ընդ նմա եւ յղացաւ ։ * A fol. 33 r° b.

Եւ ընդ առաւօտն ելեալ Թէոդորոս ողջունեաց զհայր վանացն եւ զեղբարսն ։ Եւ յետ աւուրց ինչ գիտաց հայրն զյղութիւն դստերն իւրոյ եւ խոշտանկէր զնա թէ. Ո՛վ յղացոյց զքեզ ։ Եւ նա ասէ. Թէոդորոս աբեղայն յՈւթուտասնեկի վանացն ։

Եւ յարուցեալ հայր վանացն եւ այլ եղբարքն գնացին ի վանսն Ութուտասնեկի ։ Եւ

6 Եւ ընդ աւուրսն] Եւ եղեւ ընդ աւուրսն B — ուղտովքն] ուղտօքն B || 9 քանզի այսահար եմ *om.* B — ի միւս եւս անկեանն] ի միւս անկիւնն B || 10 աղճկանն] աղջկանն B || 11 ելեալ] յարուցեալ B — զեղբարսն] եւ գնաց ուղտօքն ի վանս իւր *add.* B || 12 յետ աւուրց ինչ] յետ վեց ամսոյ B — խոշտանկէր] խոշտանգէր B || 14 հայր վանացն] հայր աղջկանն B.

homme de la gueule d'un lion et par l'imposition des mains il guérit ses membres déchirés et le fauve mourut.

Le démon lui apparut et lui dit : Prostituée de tout le monde, pourquoi as-tu abandonné ton mari et es-tu venue ici? Je jure sur ma puissance que je vais soulever contre toi une persécution, des insultes et des outrages. Elle reconnut le démon et le fit disparaître.

Théodore fut envoyé, ces jours-là, avec des chameaux pour acheter du blé pour le couvent. En route, il hébergea, un soir, au couvent Innaknian [1] et s'endormit aux pieds des chameaux. La nuit, la fille du prieur du couvent vint auprès de Théodore, qu'elle croyait être un homme, et lui dit : Couche avec moi. Il lui répondit : Je ne le puis pas, car je suis possédé du démon. A l'autre * coin dormait un homme et la fille alla se prostituer avec lui et devint enceinte. * A fol. 33 r° b.

Au matin, Théodore se leva et alla saluer le prieur du couvent et les frères. Quelque temps après, le prieur ayant remarqué la grossesse de sa fille, la maltraita en disant : Qui t'a rendue enceinte? Elle répondit : Le moine Théodore du couvent Outevtasneki [2].

Le prieur du couvent accompagné d'autres frères se mirent en route et se

1. Mot à mot : Des neuf sources. — 2. Mot à mot : Des dix-huit sources.

տեսն ցհայր վանացն եւ ցեղբարսն. Թէոդորոս աբեղայն ձեր բռնադատեաց զաղծիկն եւ յղացոյց ։ Կոչեաց հայրն զԹէոդորոս եւ ասէ. Ընդէ՞ր գործեցեր զանօրէնութիւնն զայն ։ Ասէ Թէոդորոս. Թողութիւն արա՛ ինձ, զի ոչ գոյ իմ պատասխանի ։ Եւ դարձան նոքա ի վանս իւրեանց ։

Եւ յորժամ ծնաւ կինն, տարան զմանուկն եւ ետուն ի Թէոդորոս ։ Եւ հայրն եհան զնա տղայովն հանդերձ ի վանացն ։ Եւ նորա երթեալ ի հովիւսն դիեցուցանէր զմանուկն ի խաշանցն եօթն ամ մեծաւ աշխատանօք արտաքոյ վանացն, սնոյց զտղայն եւ անուանեաց զանուն նորա Թէոդորոս ։

Իսկ սատանայի տեսեալ զժուժկալութիւն երանելւոյն եղեւ ի կերպարանս առն
* A fol. 33 v° a. նորա եւ ասէ. Երանի՜ որ գտի զքեզ տիկին իմ, զի յորմէհետէ թողեր * զիս՝ լոյս աչաց իմոց խաւարեցաւ ի բազում արտասուաց որ վասն քոյ ։ Ո՞վ խաբեաց զքեզ կամ ո՞վ եբեր մոլորեցոյց յանապատս. եւ ես ընդ երկիր աշխատելով խնդրեմ զքեզ ։ Ողորմեա՛ վշտացելոյս եւ դարձի՛ր ի տուն քո, եւ երդնում զի ի ճգնութենէդ քումմէ ոչ խափանեցից զքեզ. ո՞ւր է գեղ երեսաց քոց. յիշեա՛ զառաջին սէրն մեր եւ եկ զկնի իմ ։

Եւ նորա անգիտացեալ թէ սատանայ է, ասէ. Ես այլ ի քաղաք անդր ոչ մտից,

1 վանացն *om.* B — զաղծիկն] զաղջիկն իմ *add.* B || 5 ի Թէոդորոս] ցԹէոդորոս B || 7 եօթն] զեօթն B — աշխատանօք] աշխատութեամբ B || 12 եբեր] մոլորեցոյց զքեզ եւ եբեր B — ընդ երկիր աշխատելով] ընդ երկիր ընթանալով աշխատիմ եւ խնդրեմ B || 13 դարձիր] դարձ B.

rendirent au couvent Outevtasneki. Ils dirent au prieur du couvent et aux frères : Votre moine Théodore a violenté ma fille et l'a rendue enceinte. Le prieur fit venir Théodore et lui dit : Pourquoi as-tu commis cette iniquité? Théodore répondit : Je te demande pardon, je n'ai pas de réponse à te donner. Et ils retournèrent à leur couvent.

Lorsque la femme mit au monde l'enfant, on l'apporta et on le remit à Théodore. Le prieur le fit sortir du couvent avec l'enfant. Théodore s'en alla auprès des bergers et fit allaiter l'enfant par les brebis durant sept ans, et avec beaucoup de peines il éleva l'enfant en dehors du couvent et lui donna le nom de Théodore.

Le démon, voyant la persévérance de la bienheureuse, prit les traits de son mari et lui dit : Je suis heureux de t'avoir trouvée, ma femme, car de-
* A fol. 33 v° a. puis que tu m'as quitté, * la vue de mes yeux a baissé à cause des nombreuses larmes que j'ai versées pour toi. Qui donc t'a trompée et t'a conduite dans cette solitude pour te perdre? Je parcours la terre, à grande peine, et je te cherche. Aie pitié de mes douleurs et reviens chez toi, je te jure de ne pas mettre d'entraves à tes mortifications. Qu'est devenue la beauté de ton visage? Souviens-toi de nos premières amours et suis-moi.

Ne s'apercevant pas que c'était le démon, elle répondit : Je ne retourne-

քաղաքի հրաժարեցի ի քէն եւ ի տանէ իմէ եւ յընչից, վասն զի որդին Յովհաննու կոմսի ննջեաց ընդ իս, եւ այնր աղագաւ փախեայ յանապատս զի ապաշխարեցից զանօրէնութիւնն զոր գործեցի ։ Եւ յորժամ համբարձ զձեռս իւր յաղօթս, անյայտ եղեւ սատանայ եւ նորա զիտացեալ աղաղակեաց մեծաձայն . Աստուած իմ մի թողուր զիս ։

Կերակուր էր նորա բանջար վայրի եւ ջուր ի ծովէն . եւ վայրի երէ բերէր նմա զբանջարն եւ ամենեւին ի վանացն ոչ հեռացաւ ։ Եւ արտասուքն իբրեւ զգետ հեղուին զցայգ եւ զցերեկ . եւ զայս միայն ասէր. Տէր, դու միայն ես առանց մեղաց, թողութիւն արա յանցանաց իմոց ։

Եղեն եղընգունք նորա իբրեւ յովազի եւ հեր գլխոյն վայրագացեալք որպէս առիւծու, աչքն ի տեսանելոյ խափանեցան * յարեգակնային տօթոյն եւ մարմինն իբրեւ զմամուռ քարի ներկեցաւ ի ցօղոյն եւ ի ցրտոյն ։ Եւ խուցն յորում էր՝ իբրեւ զտիղմն լինէր ի սաստիկ անձրեւացն ։ * A fol. 33 v° b.

Եւ իբրեւ ետես սատանայ յոյժ տկարացեալ զնքն, երեւեցոյց զամենայն գազանս ժողովեալ առ նա, եւ ասէ . Կերէք զպոռնիկ կինս զայս ։ Իսկ երանելի կինն ամենեւին

5 կերակուր] Թէոդորոսի էր վայրի բանջար եւ ջուր B — եւ վայրի երէ . . . հեռացաւ *om.* B || 6 հեղուին] յաչաց նորա *add.* B || 9 եղընգունք] եղնենգունք B — իբրեւ յովազի] որպէս զյովազի B — գլխոյն] գլխոյ նորա B — որպէս առիւծու] իբրեւ զառիւծու B || 10 իբրեւ] որպէս B || 11 ի ցօղոյն եւ ի ցրտոյն] ի ցօղոյ եւ ի ցրտութենէ B — յորում էր] հանապազորդ *add.* B || 12 անձրեւացն] արտասուացն B || 13-p. 234 l. 2 Եւ իբրեւ ետես սատանայ . . . այլ ոչ եւս երեւեցան երեւմունքն] Եւ այսպէս զամս եօթն ապաշխարեաց, եւ սատանայ ցնորիւք եւ ազգի ազգի արհաւրօք անդադար ջանայր ահաբեկ առնել զնա եւ մոլորեցուցանել . բայց երանելի կինն զօրութեամբն Քրիստոսի յաղթեաց ամենայն հնարից նորա B.

rai plus dans cette ville; je t'ai abandonné, toi et ma maison et les biens, parce que le fils du comte Jean a couché avec moi, et c'est pourquoi je me suis enfuie dans cette solitude, pour y faire pénitence de l'iniquité que j'ai commise. Et lorsqu'elle eut élevé les mains pour prier, le démon disparut; elle le reconnut alors, et s'écria à haute voix : Mon Dieu, ne m'abandonne pas.

Sa nourriture se composait de légumes sauvages et d'eau de mer. Les bêtes sauvages lui apportaient des légumes, et elle ne s'éloigna jamais du couvent. Ses larmes coulaient comme un fleuve, jour et nuit, et elle ne faisait que dire : Seigneur, toi seul es sans péché; pardonne-moi mes fautes.

Ses ongles devinrent comme ceux d'un léopard; ses cheveux poussèrent incultes comme la crinière d'un lion, la vue de ses yeux baissa * à cause de la chaleur du soleil, et son corps se teignit comme la mousse des pierres par la rosée et le froid. La cellule qu'elle habitait se remplissait de boue à cause des grandes pluies. * A fol. 33 v° b.

Lorsque le démon s'aperçut qu'elle était devenue très faible, il lui fit apparaître toutes les bêtes féroces rassemblées auprès d'elle et leur dit :

ոչ պարհուրեցաւ ։ Դարձեալ երեւեցոյց զանձ հեղեալ յերկրի եւ բազում ժողովուրդ յափշտակէին ։ Եւ նորա արարեալ զնշան սուրբ խաչին անյայտ եղեն երեւմունքն ։

Եւ յայլում ժամու երեւեցոյց նմա բազում զօրականս երիվարօքն եւ երթեալ առ նա ասեն. Ել ընդ առաջ իշխանին եւ երկրպագեա՛ ։ Եւ նա ասէ. Տեառն իմոյ երկիր պագից եւ զնա միայն պաշտեցից ։ Եւ եկեալ իշխանին՝ հրամայեաց զօրականացն եւ այնչափ գանեցին զաղախինն Քրիստոսի մինչեւ կիսամահ եղեալ անկաւ յերկիր իբրեւ զմեռեալ ։ Եւ տեսեալ զնա հովուացն կարծեցին եթէ մեռեալ է. գնացին ի վանսն եւ պատմեցին հօր վանացն եթէ. Թէոդորոս մեռաւ ։ Եւ երթեալ գտին զնա անմռունչ եւ իբրեւ գտին զնա եւ ծանեան եթէ զեռ եւս կենդանի է, դարձան ի վանս ։

* A fol. 34 r° a. Եւ ի մէջ գիշերին եկեալ ի միտս * իւր ասէ ողբալով. Վա՜յ ինձ անօգնականիս թէ ո՛րպիսի դատեն զիս մեղք իմ ։ Եւ համբարձեալ զաչս եւ զձեռս իւր յերկինս աղօթեաց մինչեւ ցառաւօտն ։ Եւ հայեցեալ նաեւ այր մի ի կերպարանս ծառայի ունելով սկաւառակ լի անուշ կերակրովք. մատոյց առաջի նորա եւ ասէ. Առաքեաց զիս իշխանն որ եհար զքեզ եւ ասէ. Կեր զայս եւ թողութիւն արա՛ ինձ զի յանգէտս տանջեցի զքեզ ։ Եւ նորա գիտացեալ զխարդախութիւնն ասէ. Յետս իմ երթ սատանայ, ես զՔրիստոս ունիմ ինձ օգնական ։ Եւ առժամայն անյայտ եղեւ եւ այլ ոչ եւս երեւեցան երեւմունքն ։

Dévorez cette femme prostituée. Mais la bienheureuse femme n'en fut aucunement épouvantée. Alors le démon lui fit entrevoir de l'argent semé par terre, qu'une foule de gens s'arrachaient. Elle fit le signe de la sainte croix et ces apparitions s'évanouirent.

Un autre jour le démon lui fit entrevoir de nombreux soldats à cheval qui, venant à elle, lui dirent : Va au-devant du prince et prosterne-toi devant lui. Elle leur répondit : Je ne me prosternerai que devant mon Seigneur et je ne servirai que lui seul. Alors le prince arrivant, ordonna aux soldats de battre la servante du Christ; ils la frappèrent jusqu'à la rendre à moitié morte, et elle tomba à terre. Les bergers l'ayant aperçue et la croyant morte se rendirent au couvent et annoncèrent au prieur du couvent que Théodore était mort. Les moines s'y rendirent et le trouvèrent inanimé, mais lorsqu'ils s'aperçurent qu'il était encore en vie, ils retournèrent au couvent.

* A fol. 34 r° a. Au milieu de la nuit, revenant à elle, * elle se dit en gémissant : Malheur à moi, restée sans aide et sans secours, à quel point mes péchés me font justice! Elle leva les yeux et les mains au ciel et pria jusqu'au matin. Elle regarda et aperçut un homme, sous les apparences d'un domestique, tenant un plateau rempli de mets doux, qui les lui présenta en disant : Le prince qui t'a fait battre m'envoie pour te dire : Mange de cela et pardonne-moi de t'avoir tourmentée sans le savoir. Mais elle reconnut la ruse et dit : Retire-toi, satan[1]; j'ai pour soutien le Christ. Et aussitôt le démon disparut, et les apparitions ne se renouvelèrent plus.

1. Matth., IV, 10.

Եւ յորժամ կատարեցան եօթն ամք ապաշխարութեան, եկին հայրն եւ կրօնաւորքն Իննակնի վանիցն ի Թէոդորոսի վանսն եւ ասեն. Ծանոյց մեզ Աստուած ի տեսլեան որ թողան մեղքն Թէոդորոսի, մուծէք զնա ի վանսդ։ Եւ ելեալ ի միասին տարան զնա, եւ այլ ոչ եւս թողին զնա ելանել ի վանացն, զի մի դարձեալ անկցի ի փորձութիւն, արգելին ի խուց մի նեղ եւ անձուկ եւ խաւար զամս երկուս։

Եւ ընդ աւուրսն ընդ այնոսիկ եղեւ երաշտութիւն եւ ցամաքեցաւ աղբիւր ջրհորին եւ նեղեցան եղբարքն ի ջրոյ։ Եւ հրամայեաց նմա հայրն երթալ ի ջրհորն եւ առնել * աղօթս։ Յարուցեալ գնաց եւ աղաչեաց զԱստուած եւ կախեաց զսափորն լարովն ի * A fol. 34 r° b.
ցամաքեալ ջրհորն եւ ելից ջրով եւ եհան, քանզի ի ջրհորն բղխեաց յորդագոյն աղբիւր եւ դարձաւ ի խուցն իւր։

Եւ յորժամ գիտաց զօր վախճանի իւրոյ, կոչեաց զմանուկն ի խուցն եւ փակեաց զդուրսն, համբուրեաց զնա եւ ասէ. Որդեակ իմ սիրեցեալ, ժամ կատարման իմոյ հասեալ է, երթամ եւ այլ ոչ եւս դառնամ։ Եւ դու մի ասեր թէ որբ մնացի, զի քո օգնական Աստուած է եւ հայր վանացս հայր քո է, եւ կրօնաւորքս՝ աւագ եղբարք քո, պատուեա՛ զդոսա եւ երկի՛ր ի դոցանէ։ Պահս եւ աղօթս առացի՛ր, ի ժամ պաշտամանն մի խափանի՛ր, զքուն մի սիրեր, եթէ ոք հարցանէ ինչ ցքեզ, զաչս քո ի խոնարհ ունելով՝ տուր

1 ամք] ամ B || 2 վանիցն] վանացն B || 3 զնա] ի վանսն *add.* B || 4 այլ] *om.* B || 6 ջրհորին] ջրհորոյն B || 8 կախեաց] արտասուօք *add.* B || 9 ջրով] զսափորն *add.* B || 15 դոցանէ] սոցանէ B.

Après que les sept années de pénitence se furent accomplies, le prieur et les religieux du couvent Innaknian se rendirent au couvent de Théodore et dirent : Dieu nous a fait connaître en une vision que les péchés de Théodore lui sont remis; faites-le entrer au couvent. Et ils partirent ensemble et le conduisirent au couvent; mais on ne lui permit plus de sortir du couvent, pour ne plus succomber à la tentation; on l'enferma dans une cellule étroite, petite et obscure, pendant deux ans.

Pendant ces jours il y eut une sécheresse qui mit à sec la source du puits, et les frères eurent à souffrir du manque d'eau. Le prieur lui ordonna d'aller au puits et d'y faire des * prières. Il se leva, s'y rendit et pria * A fol. 34 r° b.
Dieu; il suspendit ensuite à l'aide d'une corde la cruche dans le puits à sec, la remplit d'eau et la remonta, car une source plus abondante encore avait surgi dans le puits, et il retourna à sa cellule.

Lorsqu'il connut le jour de sa mort, il fit venir l'enfant dans sa cellule, ferma la porte, l'embrassa et lui dit : Mon cher enfant, l'heure de ma mort est arrivée. Je m'en vais et ne retournerai plus. Tu ne diras pas que tu es resté orphelin, car Dieu est ton soutien et le prieur du couvent est ton père; les religieux sont tes frères aînés; respecte-les et crains-les. Observe les jeûnes et les prières; ne manque jamais aux heures d'offices; n'affectionne pas

պատասխանի, ընդ անկումն թշնամւոյն քո մի խնդար, լա՛ց աստէն զի անդէն ծիծաղեսցես : Հիւանդաց ծառայեա՛, կուրաց առաջնորդեա՛, կաղաց ցո՛ւպ լեր, զմեռեալս սաղմոսիւք թաղեա՛, ի սատանայական երեւմանց մի երկնչիր, յաղօթից մի դադարեր, զամենայն անձնդ ամրացո՛ նշանաւ սրբոյ խաչին եւ ոչ անկցիս ի փորձութիւն : Եւ այլ բազում բանս խրատ տուեալ մանկանն, ննջեաց խաղաղութեամբ * ի Քրիստոս, Հոռի Բ եւ Սեպտեմբերի ԺԱ :

* A fol. 34 v° a.

Եւ գնացեալ մանկանն ծանոյց հօրն եւ եղբարցն : Եւ գնացեալ ի խուցն հանին արտաքս. եւ ի մաքրելն ըստ կարգի օրինին զմարմինն՝ տեսին զնա կին մարդ, եւ յահի լեալ անկան յերկիւղ եւ ի զարմացումն՝ եւ ի տարակուսի լեալ դողային :

Եւ հայրն պատուիրեաց մի ումեք ասել մինչեւ եկեսցեն զրպարտողքն : Եւ փութապէս առաքեաց եւ կոչեաց զհայրն եւ զեղբարսն Իննակնեան վանացն : Եւ ասէ ցհայրն. Ահա այր դստերն քո մեռաւ, տես զերեսն. ո՞չ սա է Թէոդորոս աբեղայն : Եւ նա ասէ. Այո, նա է : Եւ խոնարհեալ համբուրեաց զնա եւ ասէ. Թողցէ Աստուած զմեղս քո զոր գործեցեր ի դուստրն իմ :

Եւ ասէ ցնա հայր վանացն. Վերացո՛ զօձիս հանդերձիցն : Եւ նա ըստ հրամանի նորա

1 թշնամւոյն քո] թշնամւոյ քում B || 3 սաղմոսիւք] սաղմոսօք B || 5 բազում բանս խրատ տուեալ] բազում խրատս տուեալ B || 7 գնացեալ] երթեալ B — գնացեալ] գնացին B — հանին արտաքս] հանել զնա արտաքս B || 11 զեղբարսն Իննակնեան վանացն] զեղբարքն Իննակնի վանացն B || 12 սա] դա B || 13 Թողցէ] քեզ *add.* B || 15 զօձիս] զօղիս B.

le sommeil; si quelqu'un te demande quelque chose, réponds-lui les yeux baissés. Ne souris point à la chute de ton ennemi; pleure ici-bas pour que tu puisses sourire là-haut; soigne les malades; guide les aveugles; sois le bâton des boiteux; enterre les morts en récitant les psaumes; ne crains pas les apparitions diaboliques; ne cesse point de prier; fortifie toute ta personne par le signe de la sainte croix et tu ne succomberas pas à la tentation. Après avoir donné à l'enfant bien d'autres conseils encore, il s'endormit paisiblement * dans le Christ, le 2 Hori, le 11 Septembre.

* A fol. 34 v° a.

L'enfant alla annoncer au prieur et aux frères qui se rendirent à sa cellule, le transportèrent dehors, et en lavant le corps, d'après les usages de la coutume, ils s'aperçurent qu'il était une femme. Épouvantés, ils se mirent à trembler d'effroi, d'étonnement et d'appréhension.

Le prieur ordonna de ne rien dire à personne, jusqu'à ce que ses calomniateurs fussent arrivés. Il manda aussitôt et fit venir le prieur et les frères du couvent Innaknian, et dit au prieur : Le mari de ta fille vient de mourir; regarde sa figure, n'est-ce pas bien lui, Théodore le moine? Il répondit : Oui, c'est lui. Il se pencha et lui donna le baiser en disant : Que Dieu te remette le péché que tu as commis envers ma fille.

Le prieur du couvent lui dit : Soulève le bas de son vêtement. Il le sou-

վերացոյց : Իբրեւ ետես զի կին էր, անկաւ յերկիր եւ նուաղեցաւ : Եւ ջուր սրսկեալ յերեսն մինչեւ ցմեծ ժամս, ապա եկն ի միտս իւր եւ սկսաւ դողալ եւ ամենեքեան տեսին : Եւ եղեւ հառաչումն եւ ողբումն յոյժ եւ բազում արտասուս հեղին յերկիր : Եւ սկսան պաշտօն մատուցանել :

Եւ հրեշտակ Տեառն երեւեցաւ յայտնապէս հօր վանացն եւ ասէ . Երթիջիր վաղվաղակի ի քաղաքն եւ որ յառաջ * հանդիպիցի քեզ . ա՛ծ զնա այսր ընդ քեզ : Եւ յորժամ * (* A fol. 34 v° b.) գնաց հանդիպեցաւ առն Թէոդորայի զի ընթանայր : Եւ եհարց զնա . Ո՞ւր երթաս ա՛յր դու : Եւ նա ասէ . Ամուսինն իմ մեռաւ եւ ընթանամ ի տեսանել զնա : Եւ եհան զնա յերիվարն իւր եւ տարաւ ի վանսն . ետես զկինն իւր մեռեալ եւ ողբաց բարձր ձայնիւ եւ կոծեցաւ կոծ մեծ, որ եւ զամենեսին լացուցանէր :

Եւ ժողովեցան բազմութիւնք կրօնաւորաց եւ անապատաւորաց եւ թաղեցին զնա մեծաւ փառօք եւ օրհնութեամբ, փառաւորելով զՏուողն այնչափ համբերութեան աղախնոյ իւրոյ Թէոդորայ :

Իսկ այր նորա աղաչեաց զհայր վանացն եւ ետ նմա զխուցն Թէոդորայի . եւ նա մեծ ճգնութեամբ հանգեաւ ի Քրիստոս :

1 Եւ նա ըստ հրամանի նորա վերացոյց] եւ ըստ հրամանի նորա արար B || 3 արտասուս հեղին] արտասուք հեղան B || 5-10 Եւ հրեշտակ Տեառն երեւեցաւ ... լացուցանէր] Եւ յայտնեաց Աստուած առն նորա բարեպաշտի զմեռանիլն ամուսնոյ իւրոյ, որ եւ եկեալ ետես զնա նախ քան զթաղումն, եւ ողբայր բարձր բարբառով եւ կոծեցաւ կոծ մեծ, որ եւ զամենեսեան լացուցանէր B || 11 զնա] զուրբ աղախինն Քրիստոսի B || 12 այնչափ] այնպիսի B || 14 նորա] իւր B — Թէոդորայի] Թէոդորայ B || 15 ճգնութեամբ] կացեալ *add.* B.

leva d'après son ordre. Mais lorsqu'il s'aperçut que c'était une femme, il tomba à terre et s'évanouit. On lui versa de l'eau sur la figure pendant de longues heures, il finit par revenir à lui, se mit à trembler et tous en furent témoins. Il y eut de grands sanglots et des gémissements, on versa beaucoup de larmes à terre et on commença l'office.

Mais l'ange du Seigneur apparut visiblement au prieur du couvent et lui dit : Rends-toi sur-le-champ à la ville, et la première personne que * tu (* A fol. 34 v° b.) rencontreras, tu l'amèneras ici avec toi. Lorsqu'il fut parti, il rencontra le mari de Théodora qui arrivait en courant. Il lui demanda : Où vas-tu, homme ? Il répondit : Ma femme est morte, et je cours pour la voir. Il le fit monter sur son cheval et le conduisit au couvent. En apercevant sa femme morte, il se mit à sangloter à haute voix, accompagnée de profonds déchirements qui firent verser des larmes à tout le monde.

Un grand nombre de religieux et d'anachorètes du désert se réunirent et l'enterrèrent avec grande pompe et bénédictions, en glorifiant Celui qui avait doué de tant de patience sa servante Théodora.

Quant à son mari, il pria le prieur du couvent de lui donner la cellule de Théodora, et il reposa dans le Christ après une vie de grand ascétisme.

Եւ մանուկն Թէոդորոս ստացաւ զվարս սնուցողին հոգեւոր մօրն իւրոյ եւ եղեւ ճգնութեան նորա նմանող ։ Եւ յորժամ վախճանեցաւ հայր վանացն, նստուցին զնա փոխանակ նորա առաջնորդ եւ հայր վանաց ուխտին ։

* A fol. 35 rº a. * Հոռի Գ եւ Սեպտեմբերի ԺԲ ։ Վկայաբանութիւն սուրբ եպիսկոպոսին Աւտոնոմոսի ։

Այս երանելի քահանայապետս Քրիստոսի՝ էր ի ժամանակս Դիոկղետիանոսի ամբարիշտ արքային, եպիսկոպոս լեալ Իտալիացւոց ։ Եւ վասն հալածանաց ժամանակին եթող զԻտալիա եւ գնաց ի սահմանս Բիւթանացւոց եւ հասեալ ի գեօղ մի որ կոչի Սորէ, իջեւանեցաւ առ այր մի հաւատացեալ՝ որոյ անուն էր Կոռնելիոս ։ Եւ ուսուցանէր զանհաւատսն եւ հաստատէր զհաւատացեալսն ։ Եւ շինեաց անդ եկեղեցի յանուն սուրբ հրեշտակապետին Միքայելի ։ Եւ ձեռնադրեաց զԿոռնելիոս սարկաւագ, յանձն առնելով նմա զխորհուրդս աստուածայինս ։

Եւ ինքն զիմեալ գնաց յերկիրն Լիւկիոնայ եւ Սաւորիոյ եւ բարեպաշտ վարդապետ-

1 սնուցողին] իւրոյ եւ add. B || 3 վանաց om. B || 4 Հոռի Գ եւ Սեպտեմբերի ԺԲ ։] Վերասին հինգօրեայ տօն ծննդեան Աստուածածնին, եւ երկրպագութիւն Խաչին ։ Եւ վկայութիւն Աւտոնոմոսի եպիսկոպոսի եւ վկայի add. B || 5 Քրիստոսի om. B || 6 ամբարիշտ] կռապաշտ B — Իտալիացւոց] Իտալիոյ քաղաքին B || 8 իջեւանեցաւ] իջավանեցաւ B || 9 զանհաւատսն եւ հաստատէր om. B || 11 յանձն առնելով] յանձն արար նմա զաստուածային խորհուրդսն B || 12 յերկիրն Լիւկիոնայ եւ Սաւորիոյ] յերկիրն Կիլիկիոյ եւ Սավրիոյ B — բարեպաշտ վարդապե-

Le jeune Théodore hérita de la vie de sa nourrice et mère spirituelle et fut l'imitateur de sa vie ascétique. Et lorsque le prieur du couvent vint à mourir, on l'élut, pour le remplacer, comme higoumène et prieur de la communauté et du couvent.

* A fol. 35 rº a.

* 3 hori, 12 Septembre.

Martyre du saint évêque Autonomos.

Ce bienheureux pontife du Christ vivait aux jours de Dioclétien, l'empereur impie; il était l'évêque des Italiens. A cause des persécutions de l'époque, il quitta l'Italie et se rendit dans la région des Bithyniens, et arrivé dans un village nommé Sorei, il descendit chez un fidèle dont le nom était Cornélius. Il y enseignait les infidèles et raffermissait les fidèles. Il y construisit une église au nom du saint archange Michel. Il ordonna diacre Cornélius et lui confia les divins mystères.

Il partit ensuite lui-même pour le pays de Lycaonie et d'Isaurie où par

տութեամբն եղեւ քարոզ Քրիստոսի, եւ զբազումս լուսաւորեաց ։ Եւ դարձեալ եկն առ Կոռնելիոս եւ եգիտ զի բազմացուցեալ էր զհաւատացեալսն, ձեռնադրեաց զնա քահանայ ։

Եւ ընդ աւուրսն ընդ այնոսիկ գնաց Դիոկղետիանոս արքայն ի Նիկոմիդիա քաղաքն եւ բազում քրիստոնեայս եսպան վասն հաւատոյն Քրիստոսի ։ Եւ մտեալ ի նաւ սուրբն Աւտոնոմոս՝ էանց յայնկոյս եւ գնաց ի Մանդինիոն եւ ի * Կղօդիոպօլիս, * A fol. 35 r° b.
դարձուցանէր զմոլորեալսն եւ հաստատէր զհաւատացեալսն եւ ուսուցանէր ամենեցուն զգիտութիւն ճշմարտութեան ։

Դարձաւ անդրէն առ Կոռնելիոս եւ եգիտ զի բազմապատիկ յաւելեալ էր ի քրիստոնեայսն եւ կացոյց զնա ի պատիւ եպիսկոպոսութեան ։ Եւ առժամայն սուրբն Աւտոնոմոս ընթացաւ յԱսիանի եւ անդ սերմանեաց զբարեպաշտութեան հաւատոյ սերմանս ։

Եւ դարձեալ եկն առ Կոռնելիոս եւ երթեալ ի մերձակայ գիւղ մի որ կոչի Լիմնոյ, ուսոյց բնակչաց կռապաշտիցն զբանն կենաց եւ մկրտեաց զնոսա ։ Եւ սքանչելագործութիւնս եւ բժշկութիւնս արար ի տեղւոջն յայնմիկ ։

Եւ ոմանք ի քրմացն եւ որք մնացին ի մոլորութեանն՝ ի միում աւուր ժողովեցան եւ

տութեամբն եղեւ] բարեպաշտութեամբ եղեւ B || 5 քաղաքն *om.* B — եսպան] սպան B || 6 Աւտոնոմոս] Աւտոնոմէոս B — ի Մանդինիոն եւ ի Կղօդիոպօլիս] ի Մանտինէոն ի Կղեղիուպօլիս B || 7 եւ հաստատէր զհաւատացեալս *om.* B || 9 ի քրիստոնեայսն] ի հաւատացեալսն B || 10 սուրբն Աւտոնոմոս *om.* B || 12 դարձեալ եկն] դարձաւ B — գիւղ] գեօղ B || 13 զբանն կենաց] զբանն Աստուծոյ B || 14 բժշկութիւնս] անուամբն Քրիստոսի *add.* B.

sa pieuse doctrine il s'appliqua à prêcher le Christ et éclaira beaucoup de gens. Il revint de nouveau chez Cornélius et trouvant qu'il avait accru le nombre des fidèles, il l'ordonna prêtre.

A cette époque l'empereur Dioclétien s'étant rendu à la ville de Nicomédie y fit mourir nombre de chrétiens pour la foi du Christ. Saint Autonomos s'embarqua sur un navire, passa de l'autre côté, et se rendit à Mantinium et à * Claudiopolis, y convertit ceux qui étaient dans l'erreur, raffermit les fi- * A fol. 35 r° b.
dèles et enseigna à tous la science de la vérité.

Il retourna de nouveau auprès de Cornélius et s'apercevant qu'il avait augmenté beaucoup le nombre des chrétiens, il l'éleva à la dignité d'évêque. Saint Autonomos se hâta aussitôt de parcourir l'Asie et y sema la semence de la piété et de la foi.

Il revint encore auprès de Cornélius et se rendit dans un village voisin, nommé Limna, y enseigna aux habitants idolâtres la parole de la vie et les baptisa. Il fit dans cet endroit des miracles et des guérisons.

Quelques-uns parmi les prêtres païens qui restèrent dans l'erreur s'étant

կատարէին տօնս կռոցն, զոր տեսեալ հաւատացելոցն վառեցան նախանձու Տեառն եւ դիմեցին ի վերայ նոցա եւ զկուռսն խորտակեցին ։ Եւ բարկացեալ կռապաշտքն անտայլն պահել զդիպող ժամանակ՝ զի չար ինչ արասցեն քրիստոնէիցն ։

Եւ յաւուր միում յորում սուրբն Աւտոնոմոս զաստուածային փրկական խոր-հուրդն կատարէր ի վերայ սրբոյ սեղանոյն, դիմեցին բրօք եւ սուսերօք եւ քարիւք,
* A fol. 35 v° a. մտին յեկեղեցին եւ առաջի սրբոյ սեղանոյն եւ * խորհրդոյն սպանին զքահանայապետն Քրիստոսի զսուրբն Աւտոնոմոս, եւ հեղաւ արիւնն առաջի սրբոյ սեղանոյն ի ներքս ի խորանն . եւ զքրիստոնեայսն ցրուեցին ։

Եւ կին մի հաւատարիմ Մարիամ անուն, զոր էր ձեռնադրեալ Կոռնելիոս սարկա-ւագուհի, առեալ այս քրիստոնեայս բարձին զմարմինն՝ եւ պատուով թաղեցին ի գեօղն Վամբլիոյ ։ Եւ ի ժամանակս Կոստանդիանոսի մեծի արքայի, շինեցին ի վերայ տապա-նին մեծ եւ գեղեցիկ եկեղեցի ։

Կատարեցաւ սուրբն Աւտոնոմոս եպիսկոպոսն Սեպտեմբերի ԺԲ ։

Յայսմ աւուր կատարեցաւ սրով սուրբ մարտիրոսն Քրիստոսի Ռոմիլոս ի Տրա-

1 տօնս] զտօնս B || 3 չար ինչ] փոխանակ չարին չար B || 4 յորում *om.* B — Աւտոնոմոս] Աւտոնոմէոս B || 5 կատարէր] մատուցանէր B — դիմեցին] կռապաշտքն *add.* B || 6 եւ առաջի սրբոյ սեղանոյն եւ խորհրդոյն սպանին] եւ ի խորհրդեանն անդէն ի խորանին առաջի սրբոյ սեղանոյն սպանին B || 7 Աւտոնոմոս] Աւտոնոմիոս B — առաջի սրբոյ սեղանոյ ի ներքս ի խորանն] առաջի սեղանոյն Քրիստոսի ի ներքս ի խորանին B || 9 հաւատարիմ] հաւատացեալ B || 10 ի գեօղն Վամբլիոյ] ի գեօղն որ կոչի Վամբլիոյ B || 11 արքայի *om.* B — տապանին] սրբոյն *add.* B || 12 Աւտոնոմոս] Աւտոնոմիոս B — Սեպտեմբերի ԺԲ] եւ Հոռի Գ *add.* B || 14 սրով] եւ բազմաչարչար տանջանօք *add.* B — մարտիրոսն] վկայն B — Ռոմիլոս] Ռոմելոս երանելի մահուամբ *add.* B.

un jour réunis pour célébrer les fêtes des idoles, les fidèles, à cette vue, enflammés du zèle du Seigneur, les attaquèrent et brisèrent les idoles. Les idolâtres, irrités, attendirent le moment favorable pour faire du mal aux chrétiens.

Un jour que saint Autonomos célébrait sur le saint autel le divin mystère de la rédemption, ils attaquèrent à coups de gros bâtons, de glaives et de pierres l'église, y pénétrèrent et tuèrent le pontife du Christ, saint Autonomos,
* A fol. 35 v° a. devant le saint autel et le * saint mystère; son sang coula devant le saint autel, à l'intérieur du sanctuaire, et les chrétiens furent dispersés.

Une femme fidèle, du nom de Marie, que Cornélius avait ordonnée diaconesse, accompagnée de quelques chrétiens, enleva le corps et l'inhuma avec honneur dans le village de Vamblie. Aux jours du grand empereur Constantin on construisit sur le tombeau une belle et grande église.

Le saint évêque Autonomos mourut le 12 Septembre.

En ce jour mourut par le glaive, sur l'ordre de l'empereur Trajan, le

յանոսէ արքայէ ։ Նոյնպէս եւ սուրբ վկայն Եւդոքսիոս կատարեցաւ սրով ի Դիոկղետիանոսէ արքայէ ի Մելիտինի քաղաքին եւ ընդ սրբոյն Եւդոքսիոսի կատարեցան հազար եւ հարիւր եւ երեսուն եւ չորս մարտիրոսք ի նոյն քաղաքին ։

[B * Ի սմին աւուր նահատակեցան վկայութեամբ սուրբ մարտիրոսքն Քրիստոսի Մակեդոնիոս, Թէոդուլոս եւ Տատիանոս վասն հաւատոյն որ ի Քրիստոս ։ * B p. 141 a.

Նոյնպէս եւ ի քաղաքն յԻկոնիոյ, կատարեցաւ սրով վասն Քրիստոսի հաւատոյն՝ սուրբ վկայն եւ եպիսկոպոսն Իկոնիու Որոնատոս, զոր այլք զսա Կուռնատոս կոչեն, երանելի մահուամբ ։

Եւ ի սոյն կատարեցաւ չարչարանօք եւ մահուամբ երանելին Թէոդորոս վկայն յԱղեկսանդրիա քաղաքն՝ զոր ընկեցին ի ծով ։

Յայսմ աւուր յիշատակ է սրբուհւոյն Ոնեսիմայ ճգնաւոր մօր մերոյ՝ որ էր դուստր թագաւորի, որոյ էին քաղաք երկոտասան. եւ ի մեռանել ծնողացն զամենայն թագաւորութիւնն նմա աւանդեցին, եւ նա զամենայնն բաշխեալ աղքատաց եւ ինքն գնաց յանապատ խորին, եւ կացեալ մեծ ճգնութեամբ զամս բազումս՝ փոխեցաւ ի Քրիստոս որում ցանկայր ։]

1 արքայէ] ամբարիշտ արքայէ *add.* B || 1-3 Նոյնպէս եւ սուրբ վկայն Եւդոքսիոս ... քաղաքին] Նոյնպէս եւ ի Դիոկղետիանոսէ կատարեցաւ սուրբն Եւտոքսէոս եւ այլ հազար հարիւր եւ երեսուն եւ չորս վկայք ի Մելիտինի քաղաք B.

saint martyr du Christ Romylos. De même mourut par le glaive, sur l'ordre de l'empereur Dioclétien, le saint martyr Eudoxius, dans la ville de Mélitine. Avec saint Eudoxius et dans la même ville moururent onze cent trente-quatre martyrs.

[B * En ce jour subirent le martyre les saints martyrs du Christ Macédonius, Théodulos et Tatianus pour la foi du Christ. * B p. 141 a.

Également mourut d'une mort bienheureuse, par le glaive et pour la foi du Christ, dans la ville d'Iconium, le saint martyr et évêque d'Iconium, Oronatus que d'autres appellent Coronatus.

En ce même jour subit les tortures et la mort le bienheureux martyr Théodore, qu'on jeta à la mer dans la ville d'Alexandrie.

En ce jour, commémoration de sainte Onésima, notre mère ascète, qui était fille d'empereur et qui possédait douze villes; à qui on remit tout le royaume, à la mort des parents, mais elle, après avoir tout distribué aux pauvres, se retira dans une profonde solitude, y vécut de longues années d'une grande vie ascétique et s'en alla auprès du Christ vers lequel elle aspirait.]

Հոռի Դ եւ Սեպտեմբերի ԺԳ ։ Վկայաբանութիւն սրբոյն Դիոդորայ եւ Դիդիմայ ։

* A fol. 35 v° b. Սոքա էին քրիստոնեայք ի քաղաքէն Լաւոդիկեայ Ասորոց, * եւ մատնեցան ի ձեռս իշխանին ։ Եւ կացեալ առաջի խոստովանեցան յայտնապէս զՔրիստոսի աստուածութիւնն ։ Եւ ի սաստիկ տանջանաց եւ յահագին չարչարանաց աւանդեցին զհոգիս իւրեանց ի ձեռս հրեշտակացն առ Աստուած ի Սեպտեմբերի ԺԳ ։

Յայսմ աւուր Նաւակատիս է սուրբ Յարութեան մեծի եկեղեցւոյն ։

Երանելի դշխոյն Հեղինէ եգիտ զսուրբ խաչն Քրիստոսի ։ Եւ յորժամ շինեաց մեծն Կոստանդիանոս զմեծ եկեղեցին Երուսաղեմայ, զսուրբ Յարութիւնն ի Սեպտեմբերի ԺԳ, ժողովեաց բազում եպիսկոպոսունս եւ քահանայս եւ օրհնեցին զեկեղեցին եւ արար մեծ եւ հռչակաւոր Նաւակատիս, եւ մինչեւ ցայսօր կատարի տօնս այս ։

* B p. 141 b. [B * Նաւակատիք է սրբոյ Յարութեանն Երուսաղեմի մեծի եկեղեցւոյն, յորում է աստուածընկալ գերեզմանն, եւ սուրբ Գողգոթայն, եւ այլ տեղիքն կենարար չարչարանաց եւ սրբոյն Սիոնի ։

Երանելի դշխոյն Հեղինէ՝ զի որպէս կամօք թագաւորին եգիտ զաստուածային խաչափայտն որ ծածկեալն էր եւ թաքուցեալ, նոյն օրինակ մաքրէր եւ բանայր զաստուա-

4 HORI, 13 Septembre.

Martyre des saints Diodore et Didyme.

* A fol. 35 v° b. C'étaient des chrétiens de la ville de Laodicée de Syrie, et ils furent livrés entre les mains du président. Mis en sa présence, ils confessèrent ouvertement la divinité du Christ. Et ils rendirent leur âme, au milieu d'atroces tortures et d'effrayants supplices, à Dieu, par les mains des anges, le 13 Septembre.

En ce jour, fête de la consécration de la grande église de la sainte Résurrection.

La bienheureuse impératrice Hélène trouva la sainte croix du Christ. Lorsque Constantin le Grand eut construit la grande église de la sainte Résurrection à Jérusalem, il convoqua pour le 13 Septembre, nombre d'évêques et de prêtres qui bénirent l'église. Il fit faire une grande et retentissante cérémonie de consécration, dont la fête se célèbre encore jusqu'aujourd'hui.

* B p. 141 b. [B * Fête de la consécration de la grande église de la sainte Résurrection à Jérusalem, dans laquelle se trouve le tombeau qui reçut Dieu, du saint Golgotha et d'autres lieux de la passion vivifiante et de la sainte Sion.

La bienheureuse impératrice Hélène, de la même manière que par la volonté de l'empereur elle avait fait l'invention du divin Arbre de la croix qui demeurait inconnu et caché, fit aussi, suivant le même principe, nettoyer et découvrir le

ծային գերեզմանն, զի եւ նա ծածկեալ էր եւ հողով լցեալ, եւ տաճար կռոց յարուցեալ ի հեթանոսացն ։ Քանզի յետ գտանելոյ Խաչին, իջեալ ի սրբոյ Գողգոթայէն՝ եկեալ ի տեղի պարտիզին, ուր էր սուրբ գերեզմանն վիմափոր, եւ զհողն եւ զնիւթն ամենայն որ ի ներքս՝ հեռի ի տեղւոջէն բացորոշել հրամայէր, եւ այնպէս յայտնի արարին զսուրբ գերեզմանն ։

Եւ տաճար մեծ եւ մատուռն վայելուչ եւ ոսկեզօծ առ ի Թագուհւոյն ի սուրբ տեղի յարութեան Փրկչին մերոյ վայելչագոյն եւ բարձրագոյն շինեալ, եւ բազում ընծայս նուիրեալ, եւ այնուհետեւ յայտնեաց զկենդանարար եւ զպատուական խաչն Տեառն ։

Եւ Թագաւորական հրամանաւն եւ օրինադրութեամբն ամենապայծառ եւ մեծ եկեղեցին՝ երկնահաւասար տաճարն, եւ ամենազոյն եւ վայելչագոյն մատուռն ի վերայ գերեզմանին Քրիստոսի շինեցաւ, եւ սրբոյ Գողգոթային, եւ տնօրինական սուրբ տեղեացն . զոր ընդարձակ քան զաշխարհ, եւ բարձրագոյն քան զերկնից երկին, եւ գեղեցկագոյն քան զդրախտն հաւատամք . եւ գիտեմք զի ամենայնի տանողն եւ անբովանդակելին՝ անդ տարեալ եւ բովանդակեալ մարմնով՝ կրեաց զմերն փրկութեան մահ ։

Արդ եւ զնոյն տեղի բիւր օգտութեամբ եւ ճշմարիտ փափկութեամբ պայծառացուցեալ՝ քան զնախատուն եդեմական դրախտ առաջնոյ . զի անդ՝ մեղուցեալ մահացաք եւ դատապարտեցաք, եւ աստ՝ արդարացեալ փրկեցաք եւ կենդանացաք ։

divin tombeau, resté également couvert et rempli de terre, et sur lequel un temple d'idoles avait été élevé par les païens. Car après avoir fait l'invention de la Croix, descendant du saint Golgotha, elle arriva à l'emplacement du jardin où se trouvait le saint tombeau taillé dans un roc; elle ordonna de transporter loin de l'endroit toute la terre et les matières se trouvant à l'intérieur et mit ainsi à découvert le saint tombeau.

L'impératrice fit construire un grand temple et une élégante chapelle ornée d'or, sur l'emplacement sacré de la résurrection de notre Sauveur, tous les deux élégants et sublimes, auxquels elle fit de nombreux dons, et c'est ensuite qu'elle exposa la vivifiante et précieuse croix du Seigneur.

Et par ordre et par une loi édictée de l'empereur, il fut construit une superbe et grande église, un temple ressemblant au ciel et une chapelle de toute richesse et de toute beauté sur le tombeau du Christ, ainsi qu'au saint Golgotha et autres lieux saints de l'Incarnation de notre Seigneur; endroits que nous croyons plus vastes que la terre, plus élevés que les cieux des cieux et plus beaux que le paradis; et nous savons que Celui qui contient tout et ne peut être contenu, y a été transporté et y a été contenu avec son corps et a souffert la mort pour notre salut.

C'est pourquoi Il a rendu cet endroit resplendissant d'innombrables bienfaits, le comblant de vraies délices, bien plus que la première demeure, le paradis de l'Éden, car là nous avons trouvé la mort par le péché et nous y avons été condamnés, tandis qu'ici nous avons été justifiés, sauvés et vivifiés.

Քանզի հեղմամբ անպարտին արեան որ ի Գողգոթայն՝ լուացեալ ջնջեցաւ ամենայն մերն պարտք մեղաց, եւ թաղմամբ եռօրեայ յաստուածընկալ գերեզմանն որ ի պարտիզին՝ բուսոյց զմեզ զամենեսին ի յարութեան յոյս, հատն կենդանարար, բազում առնելով արդիւնս խորով անդէն մեռանելովն եւ յառնելովն ։

Զոր զնոյն արդ զխորհրդական սուրբ տեղին կրկին մեծապայծառ եւ ոսկեզօծ շինուածովք պայծառացուցանէին քրիստոսասէր թագաւորքն՝ մայր եւ որդին, ըստ նախ օրինակելոյ զնոյն խորանին Մովսէսի, եւ տաճարին Սողոմոնի ։

* B p. 142 a. * Նոյն եւ այլ բազում հրաշալի եկեղեցեաց շինուածս առնէին, ի սուրբ Բեթղեհէմ եւ յայրն, եւ լեառն Ձիթենեաց, եւ ի մեծն Սիոն, եւ յայլ տնօրինական սուրբ տեղիսն Երուսաղեմի ։

Եւ ապա իբրեւ բոլորք ամենայն շինեցաւ, յայնժամ ազդմամբ սուրբ Հոգւոյն եւ կամօք նմին բարեպաշտ դշխոյին Հեղինեայ, եւ հրամանաւ նոյն մեծի արքային Կոստանդիանոսի, ժողովեալ բազմութիւն սրբոց հարց եւ հայրապետաց եւ անթիւ եպիսկոպոսաց սրբոց՝ որք գումարեցան ի տիեզերաց, հանդերձ քահանայիւք եւ բոլոր լրմամբ ուխտին եկեղեցւոյ, եւ ճգնաւորաց սրբոց եւ աշխարհագումար ժողովք ընդ սրբոյ Մակարիոսի պատրիարքին Երուսաղեմի, որ էր մի ի գլխաւորաց առաջին սուրբ

Car c'est par le sang versé par l'Innocent sur le Golgotha que toutes nos dettes des péchés ont été lavées et effacées, et c'est par la sépulture de trois jours dans le tombeau qui reçut Dieu, et qui se trouve dans le jardin, que le grain, source de la vie, portant beaucoup de fruits [1], nous a fait tous germer à l'espérance de la résurrection par sa mort et par sa résurrection.

Ce sont ces lieux saints de mystères, que les empereurs, amis du Christ, la mère et le fils, rendirent vraiment resplendissants par de superbes constructions ornées d'or, à l'image du tabernacle de Moïse et du temple de Salomon, qui les représentaient dans les anciens temps.

* B p. 142 a. * Ils firent encore construire beaucoup d'autres merveilleuses églises à saint Bethléem et à la Grotte et sur le mont des Oliviers et à la grande Sion et autres lieux saints de l'Incarnation de notre Seigneur à Jérusalem.

Et lorsque tout fut bien construit, alors, par l'inspiration du Saint-Esprit et par la volonté de la même pieuse impératrice Hélène, et sur l'ordre du même grand empereur Constantin, y furent convoqués une multitude de saints pères, de patriarches et d'innombrables saints évêques qui s'y réunirent de toutes les parties de l'univers, accompagnés de prêtres et de toute la plénitude du clergé de l'église et de saints ascètes et de tout le concours de personnes venues de toutes les parties du monde, auprès de saint Macaire, patriarche de Jérusalem, qui fut l'un des principaux du premier saint concile de Nicée,

1. Jean, XII, 24-25.

ժողովոյն Նիկիոյ, հսկմամբ եւ աղօթիւք եւ արտասուալից երգովք՝ օծին եւ օրհնեցին մեծ եւ պայծառ նաւակատեօք զեկեղեցի սրբոյ Յարութեանն, եւ զսրբագոյն մատուռն կենսունակ գերեզմանին Քրիստոսի՝ եւ զԳողգոթային, նոյնպէս եւ զայլ սուրբ տեղիսն, եւ մեծամեծս կերակուրս աղքատացն բաշխեցին :

Եւ այսպէս մեծ եւ հռչակաւոր նաւակատիս կատարելով յերեքտասանն Սեպտեմբերի, եւ ի չորեքտասանն նորին ամսոյ բարձրացուցեալ ցուցին զնոյն զգտեալ աստուածային խաչափայտն : Վասն որոյ եւ սահմանեալ հաստատեցին յայսմ ամի յերեքտասան Սեպտեմբերի կատարել զտօն Նաւակատեացն, եւ ի չորեքտասանն՝ զտօն Վերացման սրբոյ խաչին :

*Զօր եւ նոյն ժողով հարցն սրբոց՝ սուրբ Հոգւոյն ազդմամբ հաստատեցին յամենայն ամի յերեքտասանն՝ զյիշատակ նաւակատեաց սուրբ տեղեացն առնել, եւ ի չորեքտասանն՝ զկենդանարար Խաչն բարձրացուցանելով հայրապետին ի սուրբ Գողգոթայն՝ ամենայն բազմութեան հաւատացելոցն ցուցանել : Որք սովորեցան յամենայն ամի՝ յայնմ աւուր ի ծագաց աշխարհի անդանօր առ ի տեսանել զսուրբ խաչն՝ ժողովել ըստ կանխագուշակ բանից մարգարէիցն առ * Երուսաղէմ, եթէ . Ելցեն ամ յամէ առնել զտօն* * B p. 142 b. *տաղաւարահարացն ազգք հեթանոսաց ի յԵրուսաղէմ : Որ ոչ ի հինն՝ այլ ի նորս կատա-*

et avec des jeûnes, prières et chants entrecoupés de larmes, ils oignirent et bénirent, par de magnifiques fêtes de consécration, l'église de la sainte Résurrection et la chapelle, plus sainte encore, du tombeau du Christ, source de vie, et celle du Golgotha, ainsi que celles des autres lieux saints, et l'on distribua aux pauvres des repas fort coûteux.

Après avoir ainsi célébré de grandes et retentissantes fêtes de consécration le 13 Septembre, ils exaltèrent, le quatorze du même mois, et exposèrent le divin bois de la Croix qui avait été trouvée. C'est pourquoi ils établirent de célébrer, en cette année, le treize de Septembre, la fête de la consécration de l'église, et le quatorze, la fête de l'exaltation de la sainte Croix.

Cette même assemblée des saints pères établit, par l'inspiration du Saint-Esprit, de célébrer le treize [de ce mois], chaque année, la commémoration de la consécration des lieux saints et d'exalter, le quatorze de ce mois, sur le saint Golgotha, la Croix, source de la vie, que le patriarche exposerait à la vue de toute la foule des fidèles. Ces derniers prirent l'habitude de s'y réunir chaque année, en ce jour, de toutes les parties de la terre, pour y voir la sainte Croix, selon les prédictions des prophètes envers * Jérusalem : *Les* * B p. 142 b. *nations païennes monteront chaque année à Jérusalem pour célébrer la fête des tabernacles*[1]. Et c'est ce qui s'est accompli, non pas dans l'ancienne,

1. Zach., xiv, 16.

ըեցաւ․ որ ոչ զհնացեալ տաղաւարահարաց ասէր՝ այլ զորոց Յարութեան մեծի տաճարին զկանգնելոյն նաւակատեաց :

Այլ եւ զփրկական խաչափայտին զգիւտ եւ զբարձրութիւն յամենայն հեթանոսաց հաւատացեալք յամենայն տիեզերաց՝ առին աւետիս ի հարցն սրբոց ժողովել յԵրուսաղէմ անթիւ բազմութիւն, եւ անհամար խմբից խորհրդական տօնախմբութեամբ յամ յամէ կատարել ի փառս Աստուծոյ :

Ի սմին աւուր յիշատակ սրբոյն Կոռնելիոսի հարիւրապետին՝ որ էր ի ժամանակս առաքելոցն առաջին հաւատացեալ ի Քրիստոս ի հեթանոսաց, եւ ընտրութեամբն Աստուծոյ եւ յայտնութեամբն որ առ Պետրոս՝ դուռն եղեւ մտի ամենեցուն նոցա : Քանզի մինչդեռ ի հեթանոսութիւնն էր, մաքրութեամբ եւ արդարութեամբ կենցաղավարելով աղօթէր միշտ, եւ առատանայր ողորմութեամբ առ աղքատս, եւ այնպէս անեպերելի ունելով զկենցաղավարութիւնն :

Ետես զհրեշտակն Աստուծոյ յիններորդ ժամուն որ ասաց նմա կոչել զառաքեալն Պետրոս, եւ առ ի նմանէ զարժանն լսել : Եւ որում նմին Պետրոսի ասաց Տէր երթալ ընդ առաքեալ խնդրական նորա, որ ի գալն ի տուն նորա զբանն Աստուծոյ ետես
* B p. 143 a. կատարեալ առ նա եթէ․ Յովհաննէս * մկրտեաց ի ջուր՝ բայց դուք մկրտեսջիք ի Հոգին սուրբ :

Եւ մինչդեռ խօսէր Պետրոս ընդ նոսա զբանն Աստուծոյ՝ երեխայացուցեալ մկրտեաց

mais dans la nouvelle alliance, car [la prophétie] ne parlait pas des fêtes caduques des tabernacles, mais bien des fêtes de la consécration du grand temple érigé pour la sainte Résurrection.

Les fidèles de tous les pays infidèles et de tout l'univers reçurent en outre des mandements des saints pères de se réunir à Jérusalem, en foule innombrable et en groupes sans nombre, pour célébrer chaque année, par des fêtes mystiques, l'Invention de l'arbre de la Croix de notre Sauveur, instrument de la rédemption et de son Exaltation pour la gloire de Dieu.

En ce jour, commémoration de saint Corneille, le centurion, qui fut au temps des apôtres le premier parmi les païens qui se convertit au Christ, et qui par l'élection de Dieu et par la révélation à Pierre fut la porte d'entrée pour eux tous. Car, étant encore païen, il avait eu une conduite pure et juste, priait toujours, multipliait ses aumônes aux pauvres, et menait ainsi une vie sans reproche.

Il aperçut l'ange de Dieu, à la neuvième heure, qui lui dit de faire venir l'apôtre Pierre et d'entendre de lui ce qu'il fallait qu'il fasse[1]. Au même Pierre le Seigneur dit de s'y rendre avec les personnes venues pour le chercher; et lorsqu'il pénétra dans sa maison, il vit accomplie par lui la parole de
* B p. 143 a. Dieu : *Jean* * *a baptisé dans l'eau, mais vous, vous serez baptisés dans l'Esprit saint*[2].

Et tandis que Pierre leur prêchait la parole de Dieu, il le fit catéchu-

1. Act., x, 1-48. — 2. Act., i, 5.

գնա, եւ զառաջնորդութիւն այցելութեան քաղաքին ի ձեռս նորա ետ : Որ եւ զգտեալ կռապաշտսն որ ի քաղաքին ամենեսեան մկրտեաց, այլ եւ զնոյն ինքն զիշխանն Դիմիտրիոն ամենայն տամբ իւրով դարձոյց ի Քրիստոս :

Եւ այնպէս առաքելական վարուք կենցաղավարելով առ Տէր փոխադրեցաւ բարիոք, առաջին պտուղ եղեալ ի հեթանոսաց, եւ նախ քան զամենեսեան հրաւիրեալ եւ կոչեալ յԱստուծոյ, եւ հաւատացեալ ի Քրիստոս որում սպասէրն :

Յայսմ աւուր նահատակութիւն սրբոց վկայիցն՝ Մակրոբիու Կապադովկեցւոյ, եւ Գորդիանու, Իլիու, Զոտիկու, Լուկիանու եւ Վալերիանու, որք մարտիրոսացան մեծ տանջանօք առ Լիկիանոսիւ ամբարիշտ թագաւորաւ :

Եւ ի նմին վկայութիւն Յուլիանոսի սրբոյ քահանային, եւ քսան երկու ընկերաց նորա, որ մերձ յԱնկիւրիա Գաղատացւոց առ Լիկիանոսիւ կատարեցան :]

Հոռի Ե եւ Սեպտեմբերի ԺԴ : Տօն է հռչակաւոր եւ բազմամբոխ Վերացմանն սրբոյ Խաչին Քրիստոսի :

Յայսմ աւուր ննջումն Յոհաննու Ոսկեբերանին տիեզերալոյս վարդապետին։

Հռչակաւոր եւ մեծ վարդապետն եկեղեցւոյ սուրբն Յոհան Ոսկեբերանն, պատրի-

mène et le baptisa, et lui confia la direction de l'évêché de la ville. C'est lui qui baptisa tous les idolâtres se trouvant dans la ville et qui convertit même au Christ le chef Dimitrion avec toute sa maison.

Après avoir vécu d'une vie apostolique, il s'en alla heureusement auprès du Seigneur; après avoir été le premier fruit parmi les gentils, invité avant tous et appelé par Dieu à être converti au Christ auquel il aspirait.

En ce jour, martyre des saints martyrs Macrobios de Cappadoce, Gordianus, Ilios [1], Zoticus, Lucianus et Valerianus qui subirent le martyre avec de grands supplices sous Licinius, l'empereur impie.

En ce même jour, martyre du saint prêtre Julien et de ses vingt-deux compagnons, qui furent mis à mort près d'Ancyre, en Galatie, aux jours de Licinius.]

5 HORI, **14 Septembre.**

Fête solennelle, avec grand concours de fidèles, de l'élévation de la sainte Croix du Christ.

En ce jour, dormition de Jean Chrysostome, le docteur et la grande lumière de l'univers.

Le célèbre et grand docteur de l'Église, saint Jean Chrysostome, le pa-

1. Corruption de Séleuchos.

արքն Կոստանդնուպօլսոյ՝ Անտիոքացի էր, մեծատանց զաւակ ։ Անուն հօրն Սեկունդոս եւ մօրն Անթուսա, եւ ետուն զնա յուսումն արտաքին հանճարոյ յԱթէնս ։ Եւ
* A fol. 36 r° a. ուսաւ զամենայն * ստորագրութիւնս իմաստասիրական հեթանոսաց ընդ Բարսղի եւ ընդ Գրիգորի աստուածաբանի, զի յոյժ մտացի էր եւ էր խոնարհամիտ եւ հեզ ։

Եւ իբրեւ ուսաւ զարտաքին հանճարն դարձաւ յԱնտիոք առ ծնողսն իւր ։ Եւ ի վախճանել ծնողացն, բաշխեաց զամենայն ինչսն աղքատաց եւ կարօտելոց եւ գնաց յանապատ կրօնաւորել անդ, զեօթն ամ կացեալ ի լռութեան եւ զմի ամն անքուն անցուցանէր ։

Եւ Փղաբիանոս պատրիարքն Անտիոքայ իջոյց ի լեռնէն զնա ազդեցութեամբն Աստուծոյ եւ ձեռնադրեաց զնա քահանայ մեծ եկեղեցւոյ ։ Եւ նա լուսաւորէր զամենեսեան նշանօք եւ արուեստիւք սքանչելեաց եւ վարդապետութեամբ, եւ գրոց մեկնութեամբ, նախերգանօք եւ յորդորակօք եւ աստուածաբանութեամբ ։ Եւ համբաւ նորա տարածեցաւ ընդ ամենայն տիեզերս ։

Եւ լուեալ թագաւորին Արկադէոսի, որդւոյ մեծին Թէոդոսի, տարաւ զնա ի Կոստանդնուպօլիս ։ Եւ ետ ձեռնադրել զնա պատրիարք թագաւորական քաղաքին ։ Եւ Թէոփիլոս եպիսկոպոսն Աղեկսանդրու նախայր ընդ նմա վասն հռչակաւոր անուանն եւ ոչ կամէր զձեռնադրութիւն նորա, բայց ակամայ ձեռնադրեաց զնա եւ եղեւ ուրա-
* A fol. 36 r° b. խութիւն * մեծ ի քաղաքին Կոստանդնուպօլսի ։ Եւ եկին յողջոյն նմա թագաւորն ամենայն սինկղիտոսօքն ։

triarche de Constantinople, était d'Antioche, fils de parents riches. Le nom de son père était Secundus et celui de sa mère Anthusa, qui le destinèrent à
* A fol. 36 r° a. l'étude de la science profane à Athènes. Il apprit toutes * les branches de la philosophie païenne avec Basile et Grégoire le théologien, car il était fort intelligent en même temps qu'humble et doux.

Lorsqu'il eut appris la philosophie profane, il revint à Antioche auprès de ses parents. A leur mort, il distribua tous ses biens aux pauvres et aux nécessiteux et se retira dans une solitude pour y mener la vie de religieux. Il y resta sept ans dans le silence et passa un an sans sommeil.

Flavianus, le patriarche d'Antioche, par l'inspiration de Dieu, le fit descendre de la montagne et l'ordonna prêtre de la grande église. Jean illumina tout le monde par des miracles et des prodiges, par la doctrine, par l'explication des Écritures, par des exhortations et des homélies et par sa théologie. Sa renommée se répandit dans tout l'univers.

Ce qu'ayant appris, l'empereur Arcadius, fils de Théodose le Grand, le fit venir à Constantinople. Il le fit sacrer patriarche de la ville impériale. Théophile, l'évêque d'Alexandrie, jaloux de lui, à cause de sa grande renommée, ne voulut pas le sacrer, mais il dut, malgré lui, lui imposer les mains, et ce
* A fol. 36 r° b. fut une grande * joie dans la ville de Constantinople. L'empereur, avec tout le sénat, vint le saluer.

Եւ բացեալ զշնորհալի բերանն առ հասարակ լուսաւորէր զնոսա կենդանարար բանիւքն որ հոսէին ի նմանէ իբրեւ զվտակս գետոյ, վասն որոյ եւ Ոսկեբերան իսկ կոչէին զնա :

Եւ նա ոչ դադարէր ի տուէ եւ ի գիշերի ուսուցանէր եւ խրատէր զժողովուրդն : Եւ յամենայն կողմանց գային լսել զբանս վարդապետութեան նորա, զի յոյժ քաղցր էր եւ դիւրալուր բանքն նորա, յօգուտ եւ պիտանի իմաստնոց եւ տխմարաց : Գրէր պատմութիւնս հին եւ նոր կտակարանաց եւ անաչառ յանդիմանէր զծոյլսն եւ զոչ եկեալսն յուղղութիւն :

Ընդ որս եւ զկին Թագաւորին զԵւդոքսիա յանդիմանէր առանձինն եւ հրապարակաւ, վասն անիրաւ զրկանաց եւ յափշտակութեանց : Եւ նա խորհէր ընկենուլ զերանելին յաթոռոյն : Եգիտ գործակիցս իւրոյ չարութեանն զԹէոփիլոս եւ զայլ ոմանս իւրոյ եպիսկոպոսաց, ընկենուլ զսուրբն յաթոռոյն եւ հանին զնա արտաքոյ քաղաքի ի գեօղ մի :

Եւ Աստուած սաստիկ պատժոք պատուհասեաց զքաղաքն շարժմամբ եւ կարկտիւ եւ փաղփաղակի դարձուցին զսուրբն ի յաթոռ իւր . եւ դադարեաց պատուհասն : * Եւ նա ըստ առաջին սովորութեանն իւրում խրատէր եւ ուսուցանէր զամենեսեան : Եւ յետ բազում աւուրց յափշտակեաց Թագուհին Եւդոքսիա զայգի կնոջ մի այրւոյ : Եւ կինն եկեալ առ սուրբ հայրապետն աղաչէր բարեխօսել առ Թագուհին : Եւ նորա գրեալ

* A fol. 36 v° a.

Il illumina tout le monde, sans exception, par les paroles vivifiantes qui jaillissaient de sa bouche gracieuse comme les affluents d'un fleuve, c'est pourquoi on l'appela Chrysostome [*Oskébéran, Bouche d'or*].

Il ne cessa, jour et nuit, d'enseigner et de prêcher le peuple. On venait de toutes les contrées pour entendre les paroles de sa doctrine. Car son discours était doux et agréable, utile et nécessaire aux sages aussi bien qu'aux faibles d'esprit. Il écrivit l'histoire de l'Ancien et du Nouveau Testament; il blâma, sans distinction, les paresseux et ceux qui ne se corrigeaient pas.

Parmi ceux-là se trouvait la femme de l'empereur, Eudoxie, à qui il reprocha, en particulier et en public, ses confiscations et appropriations illégitimes. Elle songea à faire destituer le bienheureux, et trouva un complice de sa malveillance en la personne de Théophile et de quelques autres évêques lui ressemblant, pour destituer le saint de son siège, et on l'exila, hors de la ville, dans un village.

Mais Dieu punit la ville par de terribles châtiments, par un tremblement de terre et par la grêle; on s'empressa de faire revenir le saint à son siège, et les châtiments prirent fin. * Jean, selon son ancienne habitude, continua à prêcher et à enseigner tout le peuple. Longtemps après, l'impératrice Eudoxie s'appropria la vigne d'une veuve. La veuve alla trouver le saint patriarche et le pria d'intervenir auprès de l'impératrice. Il lui écrivit une

* A fol. 36 v° a.

աղաչանս առ նա, եւ ետ ի սարկաւագապետն իւր Եւտիքիոս. եւ առաքեաց առ թագուհին, եւ նա պատասխանեաց սրբոյն՝ տալ կնոջն այլ այգի լաւագոյն քան զիւրն, զի չէ օրէն թագաւորաց, ասէ, դարձուցանել : Եւ եկեալ սրբոյն գնաց ի սենեակ թագուհւոյն, եւ խրատէր դարձուցանել զայգին, զի վասն այդպիսի իրաց կրեցին Աքաապ եւ Յեզաբէլ զբարկութիւնն Աստուծոյ :

Իսկ հանել հրամայեաց թագուհին զնա ի թագաւորական սենեկէն : Եւ գնացեալ սրբոյն յեկեղեցին հրամայեաց սարկաւագացն փակել զդրունս եկեղեցւոյն ընդդէմ թագուհւոյն յորժամ գայցէ մտանել յեկեղեցին :

Եւ յաւուր տօնի սրբոյ Խաչին ի ժամ պատարագին, յորժամ գայր թագաւորն Արկադիոս եւ ամենայն սինկղիտոսքն եւ մեծամեծքն եւ ամբոխն կային յեկեղեցին,
* A fol. 36 v° b. եկն եւ թագուհին բազում ամբոխիւ եւ երեւելի փառօք մտանել յեկեղեցին : Եւ * կղերիկոսքն փակեցին ընդդէմ նորա զդուռն եկեղեցւոյն ըստ հրամանի հայրապետին : Եւ մի ոմն ի սպասաւորաց թագուհւոյն կամեցաւ սրով հարկանել զսարկաւագն եւ առժամայն չորացան ձեռք նորա : Եւ դարձաւ թագուհին լի ամօթով ի տուն իւր եւ արարեալ ժողովս անիրաւութեան, ընկեց զսուրբն յաթոռոյն եւ աքսորեցին զնա ի Կոկիսոն Հայոց եւ յԱրաբիսոն :

Եւ մինչ տանէին զսուրբն յաքսորս եւ հանին ի Կոմանա, ի վկայարանս սրբոյն Բասիլիսկոսի, եւ երեւեցաւ նմա սուրբ վկայն եւ ասաց. Ո՛վ եղբայր իմ Յովհաննէս, ի

lettre de supplication, qu'il remit à son archidiacre Eutychius, et l'envoya chez l'impératrice; mais elle répondit au saint qu'elle donnerait à la femme une autre vigne, meilleure que la sienne, car, disait-elle, il n'est pas de coutume chez les empereurs de restituer. Le saint alors se rendit dans les appartements de l'impératrice, lui conseilla de restituer la vigne, car c'est pour des actions semblables qu'Achab et Jésabel subirent la colère de Dieu.

L'impératrice ordonna de le faire sortir de ses appartements impériaux. Le saint se rendant à l'église ordonna à ses diacres de fermer à l'impératrice les portes de l'église, lorsqu'elle viendrait pour y entrer.

Le jour de la fête de la sainte Croix, à l'heure du sacrifice, lorsque l'empereur Arcadius se rendit à l'église, où se trouvaient tout le sénat et les dignitaires, l'impératrice arriva aussi avec une nombreuse escorte et en grande
* A fol. 36 v° b. pompe, pour y entrer. Les * clercs, sur l'ordre du patriarche, lui fermèrent la porte de l'église. Un des serviteurs de l'impératrice voulut frapper de son épée le diacre et ses mains se desséchèrent aussitôt. L'impératrice retourna chez elle, pleine de honte, et ayant convoqué un synode [conseil] inique, destitua le saint de son trône et l'exila à Cucuse d'Arménie et à Arabissa.

Pendant qu'on emmenait le saint en exil, on fit halte à Comana, au sanctuaire de saint Basilicus. Le saint martyr lui apparut et dit : O mon frère Jean,

վաղիւն ի միասին լինիցիմք առաջի Քրիստոսի ։ Տեսեալ եւ զսուրբ առաքեալսն զՊօղոս եւ զՊետրոս եւ զՅովհաննէս որք ասէին ցնա . Բարւոք մարտեար եւ քաջապէս յաղթեցեր, արդ եկ եւ հանգիր ընդ մեզ ի պատրաստեալ հանգիստն ։

Եւ ի վաղիւն զգեցեալ զհայրապետական զգեստն, մատոյց զաստուածային պատարագն սուրբ եւ յեկեղեցւոջ աւանդեաց զհոգին իւր ի ձեռս Աստուծոյ ։ Եւ թաղեցին ընդ սրբոյն Բասիլիկոսի ։

Կատարեցաւ սուրբ եւ սքանչելի վարդապետն եկեղեցւոյ Քրիստոսի սուրբն Յովհան Ոսկեբերանն՝ Հոռի Ե եւ Սեպտեմբերի ԺԴ, ի տօն սուրբ Խաչին ։

Որ մեկնեաց զՀին եւ * զնոր կտակարանս, որ կան ի գիրս սուրբս, հաւաքեալ երկո- * A fol. 37 rº a.
տասան ճառս հազարաց ։ Եւ մինչդեռ տանէին զսուրբն յաքսորս, եդ զձեռն ի վերայ եկեղեցւոյն եւ ասաց . Ողջ Մնա սուրբ եկեղեցի, բնակարան փառացն Տեառն, զի ի պարգեւացն զոր առի ի Տեառնէ, յաւելի ի գանձս քոյ, գիրս ութ հարիւր, ճառս երկոտասան հազար, արդ մի մոռանար զաշխատութիւնս իմ ։

Եկաց սուրբն Յովհան պատրիարք հինգ ամ եւ կեանք նորա յիսուն ամ ։

nous serons demain ensemble devant le Christ. Il vit également les saints apôtres Paul, Pierre et Jean qui lui dirent : Tu as bien combattu et vaillamment remporté la victoire, viens maintenant et repose-toi avec nous dans le repos préparé pour toi.

Le lendemain, s'étant revêtu des vêtements patriarcaux, il offrit le saint mystère divin et rendit son âme entre les mains de Dieu, dans l'église. On l'inhuma auprès de saint Basilicus.

Le saint et magnifique docteur de l'église du Christ, saint Jean Chrysostome, mourut le 5 Hori, le 14 Septembre, fête de la sainte Croix.

Il fit les commentaires sur l'Ancien et le * Nouveau Testament, qui se trou- * A fol. 37 rº a.
vent dans les saintes Écritures, en un recueil de douze mille homélies et discours. Au moment où on emmena le saint en exil, il étendit ses mains vers l'église et dit : Adieu, sainte église, habitacle des gloires du Seigneur; par les dons que j'ai reçus du Seigneur, j'ai ajouté à ton trésor huit cents volumes et douze mille discours; or, n'oublie pas mes labeurs.

Saint Jean siégea comme patriarche cinq ans, sa vie fut de cinquante ans.

* B p. 143 a. [B * Ամենաժողով տօն եւ բարձրութիւն եւ վերացումն երկրպագելի Խաչին Քրիստոսի, որ ի Սեպտեմբերի ԺԴ եւ Հոռի Ե օրն՝ ցուցանի ամենեցուն աստուածընկալ սուրբ եւ կենդանարար խաչափայտն ի սուրբ Գողգոթայն եւ ութ օր կատարի ։

Երանելւոյն Յովհաննու Ոսկեբերանի յաւետարանին մեկնութեան ի սուրբ խաչն աստուածընկալ ։

Մի ոք այսուհետեւ ամօթ համարեսցի զպարկեշտ նշան փրկութեան մերոյ եւ զլուխ ամենայն բարութեանց, որով * կեամք եւ որով եմքն, այլ իբրեւ զպսակ բոլորեսցուք շուրջ զմեօք զխաչն Քրիստոսի, քանզի ամենայն ինչ մեր նովաւ կատարի ։ * B p. 143 b.

Եթէ վերստին ծնանելոց իցէ՝ խաչն հանդէպ կայ առընթեր ։ Եթէ կերակրել խորհրդական կերակրովն, եթէ ձեռնադրութիւնս առնել, եթէ այլ ինչ զինչ եւ իցէ գործել, նոյն նշան յաղթութեան կանգնի ։ Նմին իրի իսկ ի տունս եւ յորմս եւ ի դրունս եւ ի ճակատս եւ ի սրտի վերայ բազում փութով զնա դրոշմեմք, քանզի վասն փրկութեան մերոյ եւ հասարակաց ազատութեան եւ հեզութեան Տեառն մերոյ այն է նշանակ՝ որ իբրեւ զոչխար եկն ի սպանդ ։ Եւ արդ յորժամ կնքիցես՝ ի միտ առնուցուս զխաչին պատճառս, եւ շիջուսցանիցես զցասումն եւ զայլ ամենայն կիրս . յորժամ կնքիցես՝ բազում համարձակութեամբ լնուս զճակատդ, ազատես զհոգիդ ։

* B p. 143 a. [B * Fête de concours universel et élévation et exposition de l'adorable Croix du Christ, le 14 Septembre, le 5 Hori, jour où est exposé à tous le saint et vivifiant arbre de la Croix, source de vie, qui supporta Dieu sur le saint Golgotha, et qui se célèbre durant huit jours.

[Homélie] du bienheureux Jean Chrysostome, dans le commentaire de l'Évangile, sur la sainte croix qui reçut Dieu [1].

Que personne désormais ne rougisse de cette modeste marque de notre salut, qui est la source de tous les biens; par laquelle * nous vivons et nous sommes ce que nous sommes. Par contre parons-nous, comme d'une couronne, de la croix du Christ, car c'est par elle que s'accomplissent toutes les choses qui nous concernent. * B p. 143 b.

Si nous sommes régénérés, la croix y est présente. Si nous recevons l'aliment du mystère, ou l'imposition des mains, enfin quoi que nous fassions, la même marque de notre victoire se voit partout. C'est pour cela que nous l'imprimons dans nos maisons, sur nos murailles, sur nos portes, sur nos fronts et dans le cœur avec beaucoup d'empressement, car elle est le signe qui rappelle notre salut, à nous tous, et le recouvrement de la liberté et la miséricorde de notre Seigneur, qui a été comme la brebis que l'on mène à la boucherie. Lorsque donc tu imprimes ce signe, souviens-toi de ce qui a donné lieu à cette croix, et tu réprimeras ta colère et toutes tes autres passions. Lorsque tu formeras ce signe, tu armeras ton front d'une grande confiance et tu rétabliras ton âme dans sa liberté.

1. Migne, *P. G.*, t. LVIII, c. 537.

Գիտէք լաւ՝ եթէ որպիսի ազատութիւն շնորհէ մեզ. վասն որոյ եւ Պօղոս յորդորեալ զմեզ ի պատճառս ազատութեան՝ զխաչէն եւ զարենէ յուշ առնէ. Գնոյ, ասէ, գնեցայք՝ մի՛ լինիք ծառայք մարդկան :

Ի միտ ա՛ռ զգինն որ տուաւ ընդ քեզ, եւ չլինիցիս ուրեք ծառայ ի մարդկանէ, զինս զխաչն ասէ, զոր ոչ վայրապար միայն մատամբ պարտ է դրոշմել, այլ նախ կամօք՝ եւ ապա բազում հաւատովք : Եւ եթէ այսպէս դրեսցես յերեսս՝ չիցէ ինչ ի պղծ ոգւոյն որ մերձենայցէ առ քեզ, տեսեալ զսուսերն որով զվէրն ա՛ռ, տեսեալ զնիզակն որով զարկոյ հարուածս ընկալաւ : Եթէ մեք յորժամ տեսանեմք զտեղիս ուր մահապարտքն ընդ մէջ կոտրեցան՝ զարհուրիմք. զմտաւ ած զինչ ինչ սատանայ կրեսցէ յորժամ զզէնն տեսանիցէ՝ որով քակեաց Քրիստոս զզօրութիւն նորա, եւ եհատ զգլուխ վիշապին :

Մի՛ այսուհետեւ ամօթ համարեսցիս զայնչափ բարութիւնս, զի մի՛ եւ զքեզ ամօթ համարեսցի Քրիստոս յորժամ գայցէ փառօք իւրովք : Եւ նշանն այն * լուսաւորեալ * B p. 144 a.
գայցէ առաջի առաւել քան զճառագայթս արեգական, եւ ձայն բարբառոյ արձակեալ յերեւաց խաչին, եւ ամենայն տիեզերաց իրաւունս ցուցեալ վասն Տեառն, եթէ չեղեւ ինչ պակաս զոր ինչ արժանն էր գործել :

Այն նշան՝ առ նախնեօքն եւ առ մեօք զդրունս փակեալս եբաց, եւ զդեղս մահու

Car vous n'ignorez pas quelle liberté elle nous accorde. C'est pourquoi Paul nous exhortant à rentrer dans cette liberté, nous parle de la croix et du sang : *Vous avez été*, dit-il, *rachetés d'un grand prix*, *ne vous rendez point esclaves des hommes* [1].

Considère quel est le prix qui a été donné pour ta rançon et tu ne seras plus l'esclave d'aucun homme sur la terre. Ce prix, dit Paul, c'est la croix, qu'il ne faut pas marquer négligemment du bout du doigt seulement, mais avec volonté d'abord et ensuite avec beaucoup de foi. Et si tu l'imprimes de la sorte sur ton visage, nul des esprits impurs n'osera s'approcher de toi en voyant l'épée qui l'a blessé et la lance dont il a reçu le coup mortel. Si la vue seule des lieux où les condamnés sont exécutés nous fait frémir d'horreur, considère ce que le démon doit sentir en voyant l'arme par laquelle le Christ anéantit sa puissance et trancha la tête du dragon.

Ne rougis donc pas désormais de tant de bienfaits, pour que le Christ ne rougisse point de toi lorsqu'il viendra dans la majesté de sa gloire. Et ce signe * le précédera d'une lumière plus éclatante que les rayons du soleil, et une * B
voix parlante de la croix publiera hautement et convaincra tout l'univers du p. 144 a.
droit du Seigneur, qu'il n'a rien omis, pour sa part, de tout ce qu'il était nécessaire de faire.

C'est le signe qui, du temps de nos pères et du nôtre, a ouvert les portes

1. I Cor., vi, 20.

ջնջեաց, եւ զզօրութիւն կոնիոն արմատոյն եղծ՝ որ է մոլախինդն, եւ զհարուածս թունաւորս գազանին բժշկեաց, եւ զդրունս դժոխոց փշրեաց, եւ զկամարն երկնից փեռեկեաց, եւ զմուտ դրախտին նորոգեաց, եւ զսատանայի զօրս կոտորեաց. զինչ զարմանք են եթէ զեղոց մահացու եւ թունից գազանաց եւ այլ ինչ այնպիսեաց յաղթեաց:

Զնա այսուհետեւ բեւեռեա ընդ միտս, եւ խառնեա ընդ գիրկս ոգւոյ զփրկութիւն ոգւոց մերոց: Այն խաչ՝ զտիեզերս դարձոյց, զմոլորութիւն հալածական արար, զճշմարտութիւն այսրէն դարձոյց, զերկիրս երկին արար, նա՝ զմարդիկ հրեշտակս գործեաց: Վասն այսորիկ չեն այսուհետեւ դեւք ահագինք՝ այլ արհամարհելիք, եւ ոչ մահ՝ մահ, այլ քուն. Վասն որոյ ամենայն որ ինչ ընդ մեզ պատերազմէր, ընդ երկիր հարեալ եւ առ ոտն կոխեալ:

Եթէ ասիցէ ոք ընդ քեզ, խաչելոյն երկիր պագանե՞ս: Առաջի դուարթ երեսօք՝ լուրջ բարբառով եթէ. Այո, երկիր պագանեմ եւ չդադարեմ յերկիր պագանելոյ: Եւ եթէ նա ծաղր առնիցէ, դու արտասուեսցես զնա արտասուօք, զի մոլեգնի, եւ գոհասցես զՏեառնէ ընկալեալ, զի այնպիսի երախտիս արար մեզ, յորոց վերայ հասանել ոք ոչ կարէ առանց վերին յայտնութեանն: Վասն այնորիկ եւ նա ծաղր առնէ, զի շնչաւոր մարդ ոչ ընդունի զհոգւոյն:

qui nous avaient été fermées; qui a détruit les breuvages empoisonnés; qui a anéanti la vertu mortelle de la racine du *conion*, c'est-à-dire de la ciguë; qui a guéri les morsures envenimées de la bête féroce; qui a brisé les portes de l'enfer; qui nous a entr'ouvert la voûte du ciel; qui nous a rouvert l'entrée du paradis et a terrassé les forces du démon. Doit-on s'étonner qu'il ait vaincu la force du poison, les morsures envenimées des bêtes et autres choses semblables?

Grave donc ce signe dans ton esprit et embrasse avec les bras de ton âme ce qui a produit le salut de nos âmes. Car c'est la croix qui a converti toute la terre, qui a banni l'erreur, qui a rétabli ici-bas la vérité, qui a fait de la terre un ciel, qui a changé les hommes en anges. C'est pourquoi les démons ne sont plus désormais redoutables, mais méprisables, et la mort n'est plus une mort, mais un sommeil. C'est pourquoi tout ce qui nous faisait la guerre a été renversé par terre et a été foulé aux pieds

Si tu trouves quelqu'un qui te dise : Tu adores le Christ? Tu lui répondras d'un visage gai et d'un ton ferme : Oui, je l'adore et je ne cesserai point de l'adorer. S'il se moque de toi, tu répandras des larmes sur lui, sur son aveuglement, et tu rendras grâces au Seigneur de nous avoir accordé de tels bienfaits que personne ne peut comprendre sans une révélation du ciel. Cet homme te raille parce que *l'homme animal n'est point capable des choses qu'enseigne l'esprit* [1].

1. I Cor., II, 14.

Նա եւ ընդ մանկանցն սոյն անցանէ, յորժամ մեծ ինչ սքանչելիս տեսանիցեն, եւ եթէ ի խորհուրդ մուծանիցես զմանուկ՝ ծաղր առնէ ։ Մանկտւոյ նման են հեթանոսք, մանաւանդ թէ * եւ անկատար քան զնոսա . վասն որոյ եւս թշուառագոյնք, զի ոչ ի տհաս հասակի՝ այլ ի կատարեալ տիս ՝զմանկտւոյ ախտանան, ուստի եւ ոչ ներելոյ իսկ արժանի են ։ * B p. 144 b.

Այլ մեք յայտնի բարբառով եւ մեծաւ ձայնիւ աղաղակեսցուք եւ ասասցուք, յորժամ եւ ամենայն հեթանոսք առընթեր կայցեն, բազում համարձակութեամբ եթէ . Պարծանք մեր խաչն է, եւ գլուխ ամենայն բարձրութեանց, եւ համարձակութիւն եւ պսակ ։ Կամէի բաւական լինել եւ ընդ Պօղոսի ասելոյն եթէ . Վասն որոյ աշխարհ ինձ ի խաչ ելեալ է եւ ես աշխարհի ։ Այլ չեմ բաւական, քանզի բազում չարեօք պաշարեալ եմ ։

Վասն որոյ եւ խրատ տամ՝ քանզի խաչն բիւր բարեաց եղեւ մեզ պատճառ ։ Նա՝ զմեզ ի մոլորութենէ հրաժարեցոյց . նա՝ որք ի խաւարի նստէին լուսաւորեաց, նա՝ զմեզ զթշնամիս ընդ Աստուծոյ հաշտեցոյց, զօտարս ընտանեցոյց, զհեռաւորս մերձաւորս արար, նա՝ զօտարս քաղաքացիս արար, նա է թշնամութեան խաղաղութիւն, նա՝ բիւր բարեաց մեզ գանձ ։

Վասն այսորիկ տօն ուրախութեան առնեմք եւ խաչին յիշատակ կատարեմք ։ Այսպէս

C'est ainsi que cela se passe avec les enfants; lorsqu'ils voient quelque grand prodige et que tu veuilles initier un enfant aux mystères, il en rira. Les païens sont semblables aux enfants ou plutôt ils en sont * plus imparfaits, et par conséquent plus misérables, car ce n'est pas à leur âge imparfait, mais à leur âge mûr qu'ils agissent comme des enfants et c'est ce qui les rend indignes du pardon. * B p. 144 b.

Mais nous, nous tiendrons un langage clair et nous crierons hautement, lors même que nous serions entourés de tous les païens, nous crierons avec beaucoup de hardiesse : Notre honneur c'est la croix, elle est la source de toutes les hauteurs, elle est notre confiance et notre couronne. Je voudrais être à même de dire avec saint Paul : *Tout le monde m'est crucifié et je suis crucifié au monde*[1], mais je ne me sens pas la force de le dire, car je suis entouré de beaucoup de faiblesse.

C'est pourquoi je vous exhorte, car la croix a été pour nous la cause d'une infinité de bienfaits : elle nous a affranchis de l'erreur; elle a illuminé ceux qui habitaient les ténèbres; elle nous a réconciliés, nous les ennemis, avec Dieu; elle a rendu familiers les étrangers; elle a rapproché ceux qui étaient éloignés; elle a fait citoyens les étrangers; elle est la paix de l'inimitié; elle est pour nous le trésor d'une infinité de biens.

C'est pourquoi, en ce jour, nous célébrons une fête de joie et nous accomplissons la mémoire de la croix. Paul même nous commande de célébrer la

1. Gal., vi, 14.

եւ Պօղոս վասն խաչին հրամայեաց տօնել տօն, նա եւ զպատճառսն յաւելու եւ ասէ թէ. Զատիկն մեր զենաւ Քրիստոս ։ Տեսանես զի վասն խաչին տօնեմք տօն, զի ի խաչին զենաւ Քրիստոս ։ Նոր էր սեղան պատարագին այնորիկ, զի եւ պատարագն նոր էր եւ զարմանալի ։ Տեսեր որպէս պատարագ եւ քահանայ եւ սեղան եղեւ մեզ խաչն ։ Տեսանես որչափ բարեաց պատճառ է մեզ խաչն ։

Կամիս ուսանել եւ այլ ուսանք, եթէ ոչ եթող զնա միայն յերկրի՝ այլ վերացոյց ընդ իւր յերկինս ։ Եւ ուստի՞ յայտ է, ասեն այս ։ Ընդ նմա գալոց է յերկրորդ եւ ի փառաւորեալ գալստեանն, զի ուսցիս թէ որպէս վայելուչ է խաչն . վասն որոյ եւ փառս զնա կոչէ ։

* B p. 145 a. Այլ մեք լուիցուք զիա՞րդ խաչիւն * գայցէ ։ Յայնժամ յայտնեսցի, ասէ, նշան որդւոյ մարդոյ յերկինս ։ Տես զփառս նշանին, այսինքն զխաչին . արեգակն խաւարեսցի եւ լուսին ոչ տայցէ զլոյս իւր . եւ նա երեւի եւ լուսաւորէ զտիեզերս ։

Աստանօր եւ առ գործի կենաց մերոյ փայտ խաչի եղանակեսցուք զբանից գովականութիւնս, զի եւ յօրինակէն անշունչ տարերքն տարեալք ի զօրութենէ ամենապայծառ եւ աստուածընկալ խաչին սպասաւորէին ։

Վէմն կարծրատեսակ՝ ծայրահերձեալ պատառէր, առբերելով զբղխումն երկոտասան վտակացն ։ Ծովն անդնդային բաժանեալ՝ յատակուրաց կազմէր ճանապարհ ժողովր-

fête de la croix et il en donne les raisons en disant : *Le Christ, notre pâque, a été immolé pour nous*[1]. Tu vois que nous faisons une fête pour la croix, car c'est sur la croix que le Christ a été immolé. L'autel de ce sacrifice était nouveau, car le sacrifice était aussi nouveau et extraordinaire. Tu vois donc de quelle manière la croix a été pour nous et la victime et le prêtre et l'autel. Tu vois de combien de bienfaits la croix nous a été la cause.

D'autre part veux-tu apprendre que le Christ ne l'a pas seulement laissée sur la terre, mais qu'Il l'a transportée avec lui au ciel. D'aucuns diront : Qui est-ce qui le prouve? C'est qu'Il doit venir accompagné d'elle à son second et glorieux avènement, pour que tu apprennes la beauté de la croix; c'est pourquoi Il l'appelle sa gloire. Écoutons donc de quelle manière * Il viendra

* B p. 145 a. avec la croix : *Alors*, dit-il, *le signe du Fils de l'homme paraîtra dans le ciel*[2]. Tu vois la splendeur de ce signe, c'est-à-dire de la croix. *Le soleil s'obscurcira, la lune ne donnera plus sa lumière*[3]. Lui seul paraît et illumine l'univers.

Adressons donc à l'instrument de notre vie, à l'arbre de la vie, nos meilleures expressions de louange, car les éléments de la nature même, éléments inanimés, lui obéirent, saisis par la puissance de la croix resplendissante qui reçut en elle Dieu.

Le dur rocher se fendit, s'entr'ouvrit, occasionnant le jaillissement de douze ruisseaux. L'abîme de la mer, se séparant en deux, livra, sur son fond à décou-

1. I Cor., v, 7. — 2. Matth., xxiv, 30. — 3. Matth., xxiv, 39.

ղեանն ։ Յորդանան՝ յորդահոսան վտակօքն սանձակոծեալ զկղանիւր զկնի ինքեան առ ի գնացումն Իսրայէլի ։ Հրեշտակն տեսեալ զնշանակ արեան գառինն, զարհուրեալ զանց առնէր զանդրանկօքն ։ Ամաղէկ՝ տարածմամբ Մովսիսական գրկացն ի պարտութիւն գայր եւ մատնեալ լինէր ։ Կոստանդիանոս թագաւոր՝ աստեղատեսակ յերկինս նշանագրութեամբն զյաղթութիւն ստացեալ յերկրի ։

Ո՛վ ամենահրաշափառ զօրութիւն աստուածընկալ նշանիս, զի փոխանակ ապստամբութեանն եւ մահաբեր եղելոյ առաջին փայտին Ադամայ, դու գտար փայտ հաշտութեան եւ հնազանդութեան ։ Եւ փոխանակ ի մահ ընկեցելոյն սկզբնամարդոյն որ ի դրախտին փայտին, դու եղեր վերընկալ եւ գաւազան հաստատութեան, զոր եւ մարգարէական շնորհիւ իբրեւ յերեսաց նախահօրն՝ Դաւիթ առ Փրկիչն նախաձայնեալ գոհացողաբար. Ցուպ քո եւ գաւազան մխիթարեցին զիս ։

Վասն որոյ փոքր ինչ զնովիմբ ածելոյ զբանս մեր՝ զոյգն ինչ բառ փանաքիմաց բանիցս մերոց զբուատեսցուք զփրկագործ աստուածային նշանս, թէպէտ եւ ոչ՝ ի ծայրագոյնն ձգեալ հանդիսաւոր ժամանեմք բան ։ Զի որպէս առաջին տունկն ի ձեռն ադամածին կուսին՝ ապականութեան եւ մահու գոլ * առիթ բնութեան մարդկան. * B p. 145 b.
կուսածինն Քրիստոս Ադամ՝ զանապականութիւն եւ զանմահութիւն սեռի մարդկան աղբիւրացոյց ։

vert, passage au peuple. Le Jourdain aux flots rapides, réprimé, s'amassa sur lui-même pour le passage d'Israël. L'ange, à la vue du signe du sang de l'agneau, passa avec effroi devant les fils aînés. Amalech, devant les bras étendus de Moïse, subit la défaite et fut livré. L'empereur Constantin, par le signe étoilé dans le ciel, obtint la victoire sur la terre.

O puissance toute miraculeuse de ce signe, qui reçut ! Dieu car au lieu du premier arbre d'Adam, qui fut la cause de la révolte et de la mort, tu t'es trouvé être l'arbre de la réconciliation et de l'obéissance. Au lieu de l'arbre du paradis, qui fut la cause de la chute mortelle du premier homme, tu as été le rétablissement, et le bâton de soutien dont David, par la grâce de prophétie et comme en la personne du premier homme, a prédit avec actions de grâces en disant au Rédempteur : *Ta verge et ton bâton m'ont consolé* [1].

Aussi, après avoir brièvement traité ce sujet, nous nous efforcerons de louer, par nos faibles paroles, ce signe divin, facteur de notre salut, bien que nous ne puissions arriver par nos paroles à la hauteur de la solennité. Car, de même que la première plante a été, par la vierge Ève, tirant son origine d'Adam, la cause de la corruptibilité et de la mort * pour la nature * B
humaine; le Christ, Adam né de la Vierge, a été la source de l'incorruption p. 145 b.
et de l'immortalité pour le genre humain.

1. Ps. xxii, 4.

Վասն զի խաչիւն վերստին բացաւ դուռն դրախտին, ծառն կենաց մեզ տուաւ : Խաչիւն դեւք փախստականք եղեն, հրեշտակք յերկիր ծաւալեցան : Խաչիւն մեհեանք կործանեցան, կաթողիկէ եկեղեցի պայծառացաւ, սեղան հաւատոյ կանգնեցաւ, սուրբ պատարագք օրհնեցան, մկրտութիւնք կնքեցան, օծումն քահանայութեան հաստատեցաւ, քահանայք շնորհաբաշխեցան :

Խաչիւն առաքեալք ստացան պարծանս, մարգարէք հրճուեցան, մարտիրոսք պսակեցան, հրեշտակք ընդ մարդկան միաւորեցան : Խաչիւն թագաւորք բարեպաշտեցան, զինուորք զյաղթութիւն ստացան, վտանգեալք փրկեցան, վշտացեալք մխիթարեցան, ցնծացեալք հրաւիրեցան : Խաչիւն մեծատունք զգօնացան, աղքատք կենցաղավարեցան, ստահակք զգաստացան, կուսանք պերճացան, ամուսնացեալք կնքեցան, երիտասարդք դաստիարակեցան, ծերք ժողովեցան :

Խաչիւն ճգնաւորք ժուժկալեցին, միայնակեացք պահպանեցան, ախտացեալք բժշկեցան, մեղուցեալք առին զթողութիւն, մեռեալք ընկալան զյանկալումն յուսոյ յարութեան՝ ըստ բանի տեառն. Եւ յայնժամ երեւեսցի նշան որդւոյ մարդոյ յերկինս :

Արդ՝ որ այսպիսի եւ այսքան բիւր բարութեանց գտար աւիթ, ո՞վ ոք բաւականասցի ըստ ծայրագոյն բանի Տեառն : Զի դու եկեղեցւոյ պսակ, դու պարծանք սուրբ առա-

Car c'est par la croix que la porte du paradis nous a été ouverte à nouveau, que l'arbre de la vie nous a été donné. C'est par la croix que les démons ont été mis en fuite, que les anges se sont répandus sur la terre. C'est par la croix que les temples païens se sont écroulés, que l'église catholique a brillé, que l'autel de la foi a été érigé, que les saints sacrifices ont été bénis, que les baptêmes ont été scellés, que l'onction du sacerdoce a été établie, que les prêtres ont été doués de grâces.

C'est par la croix que les apôtres ont reçu l'honneur, que les prophètes se sont réjouis, que les martyrs ont été couronnés, que les anges ont été unis aux hommes. C'est par la croix que les rois sont devenus pieux, que les troupes ont obtenu la victoire, que les gens en péril ont été délivrés, que les affligés ont été consolés, que les heureux ont été invités. C'est par la croix que les riches ont été assagis, que les pauvres ont pu soutenir leur existence, que les impertinents sont devenus doux, les vierges glorieuses, les époux bénis, les jeunes éduqués, les vieillards rassemblés.

C'est par la croix que les ascètes ont persévéré, les solitaires ont été protégés, les infirmes guéris, les pécheurs ont obtenu le pardon et les morts l'espérance de la résurrection selon la parole du Seigneur : *C'est alors que le signe du Fils de l'homme apparaîtra au ciel*[1].

Or, toi qui as été la source de tels bienfaits infinis, qui donc pourra jamais te louer à la hauteur de la parole souveraine du Seigneur? Car tu

1. Matth., xxiv, 30.

քելոցն, ժուժկալութիւն մարտիրոսաց, հայրապետաց անբթելի սուր ի ձեռին կալեալ, քահանայից զէն անյաղթելի, թագաւորաց յաղթանակ, օգնական վտանգելոց ։ Դու ահարկու դիւաց, բագնաց * ահագին կործանումն, բժշկութիւն ախտացելոց, քաւարան մեղաւորաց, պահապան անմեղաց ։ Դու կնիք ամուսնացելոց, զարդ կուսանաց, ամրութիւն տղայոց, նաւահանգիստ ծփելոց, մխիթարութիւն վշտացելոց ։ Դու միանգամայն պարիսպ ամրութեան եւ հովանի եւ կնիք սեռի մարդկան ։ * B p. 146 a.

Վասն որոյ ի բաց գնելով զերկրաքարշ խորհրդոց անմաքրական իրս, խոնարհեցուցեալ զպարանոցս ամենեքեան երկրպագեսցուք սուրբ տէրունական եւ աստուածընկալ խաչիս․ իբր թէ արդէն իսկ ի նմա տեսանելով զբազկատարած զՈրդին Աստուծոյ, փառաւորելով ընդ Հօր եւ ամենասուրբ Հոգւոյն՝ յաւիտեանս յաւիտենից, ամէն ։

Յայսմ աւուր ննջումն եւ հանգիստ աշխարհակեցոյց վարդապետին Տեառն Յովհաննու Ոսկեբերանին ։

Սուրբն Յովհաննէս Ոսկեբերան էր յԱնտիոք քաղաքէ՝ բարեպաշտ ծնողաց զաւակ, որոյ անուն էր հօրն Սեկունդոս՝ ստրատելատ Ասորւոց, եւ անուն մօրն Անթուսա ։ Եւ մինչդեռ պատանեակն էր՝ ուսուցին նմա գիր, եւ եղեւ ուսումնասէր յոյժ եւ գնաց

es le couronnement de l'Église, l'honneur des saints apôtres, la persévérance des martyrs, l'épée qui ne s'émousse point entre les mains des patriarches, l'arme invincible des prêtres, le triomphe des rois, le secours des gens en péril. Toi, tu es l'épouvante des démons, * la ruine immense des temples des païens, la guérison des infirmes, l'expiation des pécheurs, la protection des innocents. Toi, tu es le sceau du mariage, l'ornement des vierges, l'appui des enfants, le port des naufragés, la consolation des affligés. Tu es en même temps la forteresse et l'abri et le sceau du genre humain. * B p. 146 a.

Aussi, en éloignant de nous l'impureté de nos pensées qui nous penchent vers de la terre, nous tous nous inclinerons notre tête et nous adorerons la sainte croix du Seigneur, qui reçut Dieu, comme si nous y voyions le Fils de Dieu, les bras étendus, et nous le glorifierons avec le Père et le très saint Esprit dans les siècles des siècles. Amen.

En ce jour, mort et repos du docteur seigneur Jean Chrysostome, qui vivifia la terre.

Saint Jean Chrysostome était de la ville d'Antioche, fils de parents pieux. Le nom de son père était Secundus, stratélate de Syrie; sa mère se nommait Anthusa. Jeune encore, on lui fit apprendre les lettres; il fut très stu-

յԱթէնս եւ ուսաւ զամենայն իմաստասիրական եւ զհռետորական զարտաքին գրոց զհանճարս, նոյնպէս եւ աստուածաշունչ գրոց հին եւ նոր կտակարանաց եղեւ հմուտ յոյժ : Եւ սիրէր ի մանկութենէ զմիայնակեցութիւն, եւ ելեալ ի ծածուկ տեղւոջ քաղաքին ճգնէր անդ ընդ Բարսեղի պահօք եւ աղօթիւք :

Եւ պատրիարքն Անտիոքայ սուրբն Մելիտոս կոչեաց զերկոսեանն առ ինքն, եւ զԲարսեղ ձեռնադրեաց սարկաւագ, եւ հրամայեաց նմա եւ գրեաց ճառս յառակսն Սողոմոնի : Ձեռնադրեաց եւ զՅովհաննէս ընթերցող, եւ հրամայեաց նմա եւ գրեաց վասն քահանայից, եւ յանհասանելի գիրս եւ յօտարոտիս եւ ընդդէմ հրէից : Գրեաց եւ
* B p. 146 b. զանդրիանդրաց գիրս, ճառս քսան եւ մի, յաւուրս քառասնորդաց պահոցն : Եւ * ապա ձեռնադրեցաւ կիսասարկաւագ, եւ յետ սակաւ աւուրց սարկաւագ, յետոյ եղեւ քահանայ, եւ ել համբաւ նորա ընդ ամենայն երկիր :

Եւ մինչդեռ հանգեաւ Նեքտարիոս պատրիարքն Կոստանդնուպօլսի, Թէոփիլոս Աղեկսանդրու հայրապետն վկայէր լինել պատրիարք զԻսիդորոս զԻպիլեացին : Բայց Թագաւորն Արկադէոս, որդի մեծին Թէոդոսի, եւ ամենայն մետրապօլիտքն եւ եպիսկոպոսունքն եւ ժողովուրդք քաղաքին ընտրէին եւ վկայէին բերել զՅովհաննէս յԱնտիոքայ՝ եւ ձեռնադրել պատրիարք . որպէս եւ եղեւ իսկ :

Եւ նստաւ յաթոռ հայրապետութեանն, եւ յարաժամ վարդապետէր եւ ուսուցանէր

dieux et se rendit à Athènes où il acquit toute la science de la philosophie et de la rhétorique profanes, en même temps qu'il devint très érudit dans les écritures de l'Ancien et du Nouveau Testament. Il montra dès l'enfance un goût particulier pour la vie solitaire et il se retira, accompagné de Basile, dans un endroit caché de la ville et s'y adonna à une vie ascétique de jeûnes et de prières.

Saint Mélétius, le patriarche d'Antioche, les appela tous les deux auprès de lui; il ordonna diacre Basile et lui commanda d'écrire des homélies sur les Proverbes de Salomon. Il ordonna également Jean lecteur et lui ordonna d'écrire le traité sur le sacerdoce, les livres sur la nature incompréhensible [de Dieu], sur les choses étrangères et contre les Juifs. Il écrivit aussi les vingt et une homélies à cause des statues, pendant le carême des
* B p. 146 b. quarante jours. Il fut ensuite ordonné * sous-diacre, quelques jours après diacre, ensuite prêtre; et son nom se répandit par toute la terre.

A la mort de Nectaire, patriarche de Constantinople, Théophile le patriarche d'Alexandrie témoigna en faveur d'Isidore d'Ibilis pour le patriarcat. Mais l'empereur Arcadius, fils de Théodose le Grand, tous les métropolitains, tous les évêques et le peuple de la ville élurent et donnèrent leurs suffrages à Jean d'Antioche, pour le faire venir et le sacrer patriarche. Ce qui eut lieu.

Il occupa le siège patriarcal et prêcha et enseigna incessamment au

ժողովրդեանն զբանս փրկութեան ։ Եւ ապա սկսաւ գրել զգիրս վասն ապաշխարութեանն եւ վասն կենցաղոյս անցման եւ վասն փրկութեան հոգւոց եւ անանց կենացն. գրեաց եւ ներբողեան ճառս ի տօնս տէրունականս եւ ի սուրբս, մեկնեաց եւ զամենայն գիրս հին եւ նոր կտակարանաց ։

Եւ լինէր երաշխաւոր մեղաւորաց յապաշխարութիւն, եւ ասէր եւ գրէր. Որչափ անկանիս՝ դարձեալ կանգնեաց, եւ որչափ մեղանչես՝ դարձիր եւ թողցին քեզ, եւ եթէ բազում անգամ յանցանիցես՝ բազում անգամ զղջացիր ։ Եւ զանյուսութիւն ամենեւին եբարձ ի մարդկանէ, զի սատանայ զմեղաւորս յուսահատութեամբ կորուսանէ, եւ չտայ թոյլ դառնալ եւ ապաշխարել ։ Եւ ամենեւին բառական կամ քերական ոչ գրեաց, այլ զամենայն պարզ եւ յստակ խօսէր, վասն իմանալոյ ամենայն մարդկան ։

Եւ էր ինքն պահեցող յոյժ, եւ միայն գարեջուր չափով եւ սակաւիկ մի հաց ճաշակէր, եւ յոտն կալով զամենայն գիշերն աղօթէր, եւ պարան կապեալ ի սենեկին իւրում եւ յորժամ տքնէր եւ աշխատէր՝ անկանէր լանջօքն ի վերայ պարանին եւ սակաւիկ մի ննջէր ։

*Յանդիմանէր եւ զյափշտակողս եւ զագահս եւ զկողոպտիչս եւ զարծաթասէրս. որ եւ զթագուհին Եւդոքսիա, * զկինն Արկադէոսի կշտամբեաց, որ յափշտակեալ էր զայգի* * B
կնոջ միոյ այրւոյ, եւ նա ոչ լսէր եւ ոչ դարձուցանէր. եւ զէմ յանդիման ատաց նմա p. 147 a.

peuple la parole du salut. Il se mit ensuite à écrire des livres sur la pénitence, sur la vie passagère, sur le salut des âmes et la vie éternelle. Il écrivit encore des homélies sur les fêtes du Seigneur, sur les saints, et commenta toutes les écritures de l'Ancien et du Nouveau Testament.

Il se portait garant des pécheurs pour la pénitence. Il écrivait et disait : Autant de fois que tu seras tombé, relève-toi ; autant de fois que tu auras péché, repens-toi et tes péchés te seront pardonnés; si tu commets souvent des péchés, repens-toi souvent. Il fit complètement disparaître le désespoir des hommes, car le démon prend les pécheurs par le désespoir et ne leur permet point de s'en repentir et de faire pénitence. Il n'écrivit jamais de manière à ce que ce fût comme un lexique ou une grammaire, mais il parla toujours dans un style simple et clair pour être compris par tout le monde.

Il jeûnait beaucoup, il ne prenait que de l'eau d'orge en petite quantité et ne se nourrissait que d'un peu de pain ; il passait toute la nuit sur pied en priant; il y avait une corde tendue dans sa chambre et lorsque, après avoir veillé, il se sentait fatigué, il appuyait sa poitrine contre la corde et dormait un peu.

Il blâma les rapaces, les avares, les exploiteurs et les gens avides de richesses ; il reprocha entre autres sévèrement à l'impératrice Eudoxie, * la * B
femme d'Arcadius, de s'être approprié la vigne d'une veuve; elle ne p. 147 a.
l'écouta pas, ni ne restitua la vigne ; c'est alors qu'il lui lança à la figure

Եզաբէլ եւ Հերովդիադա ։ Եւ բարկացեալ Եւդոքսիա, եհան զնա արտաքոյ ապարանիցն ։

Եւ յաւուր մեծի Զատկին գնաց Թագուհին յեկեղեցին, եւ բանիւք կասեաց զնա սուրբ հայրապետն, եւ ոչ ետ նմա թոյլ մտանել յեկեղեցին, եւ ամօթալից դարձաւ յետս ։ Եւ յայնմհետէ եղեւ թշնամի արդարադատ քահանայապետին Քրիստոսի, եւ հնարս խնդրէր եթէ որով պատճառանօք ընկեսցէ զնա յաթոռոյն ։ Եւ գտանէ օգնական իւրում չարութեանն զԹէոփիլոս Աղեքսանդրու պատրիարքն, եւ խոստացաւ նմա եթէ զՅովհաննէս ընկեսցէ յաթոռոյն՝ նստուցէ զնա փոխանակ նորա ի յաթոռն ։

Եւ նորա ժողովեալ զամենայն մետրապօլիտս իւր եւ եկն ի Կոստանդնուպօլիս, եւ հանդիպեցաւ Թագուհւոյն, խորհուրդ արարեալ ի միասին. եւ գնաց Թէոփիլոս արտաքոյ քաղաքին ի գեօղն Ռուփինէս, արար սինհոդոս մետրապօլտօքն եւ եպիսկոպոսօքն իւրովք վասն չարութեանն Յովհաննու ։ Գրեաց եւ առ Յովհաննէս զի երթիցէ ի ժողովն. եւ նա ոչ գնաց, այլ գրեաց առ նոսա. Եթէ ոչ եկեսցեն հայրապետքն Հռոմայ եւ Անտիոքայ եւ Երուսաղեմի, ի քեզ միայն ոչ եկից զի թշնամի երեւեցար ինձ ։

Եւ նոքա իւրեանց չարութեամբն դատապարտեցին զՈսկեբերանն. եւ էին պատճառք չարախօսութեան նոցա այս ։ Առաջին՝ եթէ զգիրս Որոգենիսի ընդունեցաւ, զոր բազում անգամ ի գիրս իւր խոտան եւ անընդունելի գրեաց ։ Երկրորդ՝ եթէ զբազում անօթս եկեղեցւոյն անյայտ արար. եւ նա զոր ոչ էին ի պէտս եկեղեցւոյն զհինս եւ զբեկեալս

le nom de Jésabel et d'Hérodiade. Eudoxie, irritée, le fit sortir du palais.

Le grand jour de Pâques, l'impératrice s'étant rendue à l'église, le saint patriarche l'arrêta par ses paroles et ne lui permit point de pénétrer dans l'église. Elle retourna remplie de honte. Dès ce jour elle se déclara l'ennemie du juste pontife du Christ, et chercha un prétexte pour le destituer de son siège. Elle trouva un complice de sa méchanceté en la personne de Théophile, le patriarche d'Alexandrie, et lui promit de le faire succéder sur le siège s'il parvenait à le destituer.

Théophile convoqua tous ses métropolitains, vint à Constantinople, rendit visite à l'impératrice et après s'être concerté avec elle, se retira hors de la ville, à l'endroit dit Rufinionis, y tint un synode avec ses métropolitains et ses évêques par méchanceté contre Jean. Il écrivit aussi à Jean en l'invitant à se rendre au concile, mais celui-ci non seulement ne s'y rendit pas, mais lui écrivit : A moins que les patriarches de Rome, d'Antioche et de Jérusalem ne viennent, je ne me rendrai point auprès de toi, car tu t'es révélé mon ennemi.

Alors ils condamnèrent Chysostome par méchanceté. Les raisons de leurs griefs étaient les suivantes : Premièrement, qu'il avait admis les écrits d'Origène, lui qui souvent dans ses écrits les avait déclarés rejetables et inadmissibles. Deuxièmement, qu'il avait fait disparaître de nombreux vases de l'église, tandis qu'il avait fait donner aux pauvres les vases

տայր աղքատաց ։ Երրորդ՝ եթէ յետ հաղորդութեանն ի բեմին մեղրով քուլումբայս եկեր. որ եւ ի ջուրն զոր ըմպէր՝ էարկ * երբէք մեղր ։ Չորրորդ, եթէ յետ ճաշոյն մանկունս մկրտեաց ։ Այս էին առաջին աքսորանացն չարախօսութիւնքն ։ * B p. 147 b.

Եւ նոյնժամայն Եւդոքսիա իջոյց յաթոռոյն եւ աքսորեաց զՅովհաննէս ի գեօղն Պռենետոն, յագարակն Նիկոմիդացւոցն ։ Եւ եղեւ խռովութիւն յարքունի ապարանսն, եւ տրտմութիւն եւ ալմուկ ի ժողովուրդս քաղաքին վասն զրկանաց ի քաղցրուսոյց վարդապետէն իւրեանց ։ Եւ աղաղակ արարեալ ի դուռն պալատին խնդրէին զհայրապետն. եւ առաքեաց Թագուհին եւ դարձոյց զՈսկեբերանն ի քաղաքն ։

Իսկ ի յաւուր սրբոյ Զատկին ոչ թոյլ ետ պատրիարքին իջանել յեկեղեցին եւ մատուցանել պատարագ, եւ գիտացին ամենայն ժողովուրդն եւ թողին զպատրիարքարանն եւ գնացին յեկեղեցին որ կոչի Կոստանդիանէս. եւ աւագ եկեղեցին մնաց ունայն, եւ անդ լուսաւորեցան ի խորհուրդ սուրբ պատարագին ։

Եւ եւս առաւել մոլեալ Թագուհին, որ եւ զկնի Զատկին ժողովեցան բազմութիւնք եպիսկոպոսաց եւ քահանայից, եբեր եւ զերանելին Եպիփան եպիսկոպոսապետն Կիպրոսի, եւ նա ոչ հաւանեցաւ խօսից Եւդոքսիայի ։ Եւ ասէ ցԵպիփան. Եթէ ոչ աքսորեսցի Յովհաննէս, բանամ զտաճարս կռոցն եւ կանգնեմ բագինս ։ Եւ Եպիփանու թօթափեալ զհանդերձս իւր ասէ. Անպարտ եմ յայդմ դատաստանացդ. եւ ել արտաքս ։

anciens et brisés hors d'usage dans l'église. Troisièmement, qu'après la communion et sur l'autel il avait mangé des kolybas au miel, lui qui jamais n'avait mêlé du miel * à l'eau qu'il buvait. Quatrièmement, qu'il avait baptisé des enfants après dîner. Voici les griefs de son premier exil. * B p. 147 b.

Eudoxie le destitua aussitôt du siège et l'exila au village Preneton, dans la campagne de Nicomédie. Il y eut une confusion au palais royal, et la tristesse et le mécontentement envahit la population de la ville qui se voyait privée de son maître à l'enseignement si doux. Ils élevèrent des clameurs à la porte du palais, réclamant leur patriarche, et l'impératrice dut envoyer des gens pour ramener Chrysostome à la ville.

Mais le saint jour de Pâques, elle ne permit pas au patriarche de descendre à l'église et d'y offrir le sacrifice; ce qu'ayant appris, la population tout entière quitta le patriarcat et se rendit à l'église dite Constantianès; la cathédrale demeura déserte et c'est là qu'elle fut consolée par le mystère du saint sacrifice.

L'impératrice en fut plus irritée. Elle convoqua, après Pâques, un grand nombre d'évêques et de prêtres; elle fit venir aussi le bienheureux Épiphane, l'archevêque de Chypre, mais il ne consentit pas aux propos d'Eudoxie. Alors elle dit à Épiphane : Si Jean n'est pas exilé, j'ouvrirai des temples et j'érigerai des autels d'idoles. Épiphane secoua ses vêtements et dit : Je suis innocent de tels jugements; et il sortit.

Եւ լուեալ Յովհաննէս զբանս թագուհւոյն եւ ետ զանձն իւր յաքսորս եւ էջ յաթոռոյն ։ Ասացին վասն Եպիփանու ցՅովհաննէս թէ գրեաց յաքսորանաց տումարն ։ Եւ տրտմեցաւ յոյժ եւ գրեաց առ նա. Ով աքանչելիդ Եպիփան, որ յօժարեցար ընդ աքսորս իմ, մի հասցես յաթոռն քո ։ Գրեաց եւ Եպիփան առ նա. Ով ճգնաւորդ Յովհաննէս՝ յաղթեցեր եւ յաղթիս, զի որպէս ես ոչ հասից յաթոռն իմ, եւ ոչ * դու հասցես յաքսորանս
* B p. 148 a.
քո ։ Եւ եղեւ ի նաւելն Եպիփանու՝ հանգեաւ ի նաւին ։

Եւ հրամայեաց թագուհին զերանելին Յովհաննէս աքսորել ի Կուկիսոն Հայոց ։ Եւ անկաւ կարկուտ սաստիկ ի Կոստանդնուպօլիս, եւ հուր էջ յերկնից եւ այրեաց զամենայն պատրիարքարանն ։ Եւ յետ սակաւ աւուրց մեռաւ Եւդոքսիա, եւ ամենեքեան որք յօժարեցան յաքսորսն Յովհաննու՝ չարաչար մահուամբ կորեան ։ Եւ Թէոփիլոս պատրիարքն յոգեվարին լինում աղաղակէր եթէ. Տեսանեմ զտէրն իմ Յովհաննէս որ արգելու զելս հոգւոյ իմոյ՝ կալով առաջի Քրիստոսի ։ Եւ խոստովանեցաւ զանօրէնութիւնն զոր արար առ Յովհաննէս, եւ ապա աւանդեաց զհոգին իւր ։

Իսկ տապանն Եւդոքսիայ սկսաւ երերել զամս երեսուն եւ երեք, մինչեւ բերին զմարմինն Յովհաննու յետոյ ի Կոստանդնուպօլիս ։

Եւ յորժամ հասին ի Կոմանա որք աքսորէին զսուրբ հայրապետն, գիտաց զօր բարի հանգստեան իւրոյ ։ Եւ զգեցաւ զհայրապետական պատարագին զգեստն, գոհացաւ զԱստուծոյ եւ մատոյց զաստուածային խորհուրդն, եւ հաղորդեցաւ ի պատուական

Jean ayant appris les propos de l'impératrice, s'exila lui-même et quitta le siège. On fit savoir à Jean, à propos d'Épiphane, que lui aussi avait signé le registre d'exil. Il en fut très affecté, et lui écrivit : O admirable Épiphane, toi qui as consenti à mon exil, tu ne parviendras jamais à ton siège. Épiphane lui répondit : O Jean ascète, tu as vaincu et tu es vaincu, car ainsi
* B p. 148 a.
que moi je ne parviendrai pas à mon siège, toi * tu ne parviendras pas à ton exil. Et il arriva qu'Épiphane, pendant son voyage sur mer, mourut dans le bateau.

L'impératrice ordonna d'exiler le bienheureux Jean à Cucuse d'Arménie. Une forte grêle tomba à Constantinople, le feu descendit du ciel et incendia complètement le patriarcat. Eudoxie mourut peu de jours après et tous ceux qui avaient consenti à l'exil de Jean, périrent d'une mort malheureuse. Le patriarche Théophile à l'agonie s'écriait : J'aperçois mon seigneur Jean, se tenant devant le Christ et empêchant la sortie de mon âme. Il avoua l'iniquité qu'il avait commise envers Jean et rendit son âme ensuite.

Le tombeau d'Eudoxie se mit à trembler et continua de même pendant trente-trois ans jusqu'à ce qu'on eût rapporté le corps de Jean à Constantinople.

Quand ceux qui emmenaient en exil le saint patriarche furent arrivés à Comana, celui-ci sentit arrivé le jour de son bon repos. Il se revêtit des ornements de sacrifice patriarcaux, rendit grâces à Dieu, offrit le divin mystère

եւ ի սուրբ մարմնոյ եւ յարենէ Որդւոյն Աստուծոյ ։ Եւ ոչ եհաս յաքսորն ըստ բանի սրբոյն Եպիփանու, եւ թաղեցին զնա յեկեղեցւոջ սրբոյն Բասիլիսկոսի ։

Եւ ետես ի տեսլեան եպիսկոպոսն Կոմանայ տաճար լուսաւոր յոյժ, եւ ամենայն սուրբ հայրապետքն ի նմա հանգուցեալս յաթոռս պատուականս, եւ զՈսկեբերանն ոչ ետես ։ Եւ հարցանէր թէ. Ո՞ւր իցէ հայրապետն Յովհաննէս ։ Եւ ասեն ցնա. Զո՞ր Յովհաննէս խնդրես, զՄկրտիչն ։ Եւ նա ասէ. ԶՅովհաննէսն զԿոստանդնուպօլսի հայրապետն ։ Ասէ ցնա այր մի լուսաւոր. ԶՅովհաննէ՞ս, ասես, զապաշխարութեան վարդապետն. զնա ոչ կարես տեսանել, զի ընդ սերովբէսն եւ ընդ քերովբէսն առաջի աթոռոյն Աստուծոյ կանգնեալ կայ ։

Հանգեաւ սուրբն Յովհաննէս Ոսկեբերանն՝ * Սեպտեմբերի ԺԳ. այլ վասն մեծի * B p. 148 b.
տօնի աւուր սրբոյ խաչին փոխեցին Նոյեմբերի ԺԴ, քանզի յայնմ աւուր աքսորեցաւ ։]

Հոռի Զ եւ Սեպտեմբերի ԺԵ ։ Վերստին տօն է սուրբ Խաչին եւ յիշատակ սուրբ եւ բարեպաշտ թագաւորացն Կոստանդիանոսի եւ մօր նորա Հեղինեայ ։

Յայսմ աւուր վկայաբանութիւն սրբոյն Նիկիտասայ ։

Սուրբ վկայն Քրիստոսի Նիկիտաս, էր ի խուժադուժ երկրէն Գոթացւոց, յայնկոյս

14 վկայաբանութիւն . . . Նիկիտասայ] վկայութիւն սրբոյ վկային Նիկիտասայ B || 15 Քրիստոսի *om.* B

et communia du précieux et saint corps et sang du Fils de Dieu. Il ne parvint pas, selon le dire de saint Épiphane, à l'exil, et on l'inhuma dans l'église de saint Basilicus.

L'évêque de Comana vit en une vision un temple tout illuminé, dans lequel se tenaient sur leurs précieux sièges tous les saints patriarches, mais il n'y apercevait pas Chrysostome. Il demanda : Où donc est le patriarche Jean? On lui répondit : Quel Jean cherches-tu, Jean-Baptiste? Il dit : Jean le patriarche de Constantinople. Un homme resplendissant de lumière lui répondit : Tu parles de Jean, le docteur de la pénitence? Tu ne peux le voir, car il se tient devant le trône de Dieu avec les séraphins et les chérubins.

Saint Jean Chrysostome reposa * le 13 Septembre, mais à cause du jour * B p. 148 b.
de la grande fête de la sainte Croix on transporta sa fête le 14 Novembre, jour où il fut exilé.]

6 HORI, **15 Septembre**

De nouveau, fête de la sainte Croix et commémoration des saints et pieux empereurs Constantin et sa mère Hélène.

En ce jour, martyre de saint Nicétas.

Le saint martyr du Christ Nicétas était du pays barbare des Goths, au

գետոյն մեծի Դանուբայ, ի ժամանակս մեծի արքային սրբոյն Կոստանդիանոսի ։ Եւ էր խրատեալ եւ ուսեալ զուղղափառ հաւատս քրիստոնէութեան յերանելոյն Թէոփիլոսէ Գոթացոց եպիսկոպոսէն, որ էր մի ի յերեք հարիւր ութ եւ տասնիցն Նիկիոյ առաջին ժողովոյն ։

* A fol. 37 r° b. * Ընդ աւուրսն ընդ այնոսիկ բռնութեամբ երկիրն Գոթացւոց յերկուս բաժանեցաւ ։ Մի կողմանն տիրեաց Աթանարքիոս եւ միւս կողմանն Փրիտիգինէս, որ ապաւինեցաւ յօգնականութիւն Հոռոմոց, եւ յաղթեաց Աթանարքոսի եւ բազումք ի Գոթացւոցն եղեն քրիստոնեայք ։

Եւ յետ մահուանն Թէոփիլոսի եղեւ Ուլփիլոս եպիսկոպոս Գոթացւոց, եւ գիրս եւս երեւեցոյց այնմ բարբառոյն եւ ընդարձակագոյն ուսոյց վխուժաղուժ ազգն եւ բազմացոյց զքրիստոնէութիւնն, յորոց էր եւ սուրբն Նիկիտաս ։

Զոր նախանձեալ Աթանարքոս, հալածումն յարոյց քրիստոնէիցն որ էին անդ ընդ իւրում իշխանութեամբն եւ չարաչար տանջէր զնոսա ։ Եւ հրամայեաց զսուրբն Նիկիտաս քարշել ընդ երկիր եւ ստուար բրօք ջարդել զամենայն մարմին նորա եւ ի հուր արկանել ։ Եւ այնպէս կատարեցաւ սուրբ վկայն Քրիստոսի ։

Եւ Մարիանոս հաւատարիմ ոմն, սիրելի սրբոյն Նիկիտասայ հանդիպեցաւ անդ ի

1 սրբոյն *om.* B || 3 ութ եւ տասնիցն] տասն եւ ութից եպիսկոպոսացն *add.* B || 6 մի] միւսն B — Աթանարքիոս] Աթանարիքոս B — Փրիտիգինէս] Փիրիտիգինէս B || 10 եւս *om.* B || 12 Զոր] Ընդ որ B — անդ *om.* B || 13 իշխանութեամբն] իշխանութեանն B || 16 ոմն] եւ B.

delà du grand fleuve Danube, aux jours du grand empereur saint Constantin. Il avait été élevé et instruit dans la foi orthodoxe du christianisme par le bienheureux Théophile, évêque des Goths, qui fut l'un des trois cent dix-huit [évêques] du premier concile de Nicée.

* A fol. 37 r° b. *A cette époque le pays des Goths fut violemment divisé en deux parties. Sur une d'elles régna Athanaric, et sur l'autre Fritigernes qui, ayant eu recours à l'aide des Romains, vainquit Athanaric, et nombre de Goths se firent chrétiens.

Après la mort de Théophile ce fut Ulphilas qui devint l'évêque des Goths. Il fit paraître des livres en cette langue et développa considérablement l'instruction parmi la nation barbare et accrut le nombre des chrétiens; au nombre de ces derniers se trouvait aussi saint Nicétas.

Athanaric, jaloux, souleva une persécution contre les chrétiens qui se trouvaient dans son royaume et leur faisait subir de cruelles tortures. Il ordonna de traîner par terre saint Nicétas et de lui briser tout le corps à coups de gros bâtons et de le jeter ensuite dans le feu. C'est ainsi que le saint martyr du Christ trouva la mort.

Un fidèle, nommé Marianus, cher à saint Nicétas, se trouva présent au

ժամ մահուան սրբոյ վկային, գաղտ գողացաւ զմարմինն, աստղանշան լուսոյ երեւեցուցեալ. քանզի ի մէջ բազում մարտիրոսաց թաւալեցուցեալ էր յարեանն եւ խառնեալ ընդ նոսա ։ Տարաւ յերկիրն իւր ի քաղաքն Մոմսուպոլեաց եւ պատուով * եդ ի տապանի ։ Եւ յետ ժամանակաց Օքսենտիոս եպիսկոպոսն Մոմսուպոլեաց, ըստ արժանեացն շինեաց եկեղեցի ։ * A fol. 37 v° a.

Գնացին ոմանք ի քաղաքէն Անարզաբայ խնդրել եւ առնուլ մասն ինչ նշխարացն. յանկարծակի եղեւ որոտումն ահագին եւ կայծակունք սաստիկ, եւ յահի եղեալ ոչ իշխեաց մերձենալ ։ Եւ ոմն յեկեղեցւոյն յԱնարզաբայ համարձակեցաւ, էարկ զձեռն իւր ի տապանն զի առցէ ի նշխարացն, եւ առժամայն չորացաւ ձեռն ։ Եւ բազում աղօթիւք եւ արտասուօք հազիւ ողջացաւ ձեռն ։ Եւ բազում նշանք լինին եւ բժշկութիւնք ի նշխարաց սրբոյն ։

Կատարեցաւ երանելի նահատակն Քրիստոսի սուրբն Նիկիտաս ի Սեպտեմբերի ԺԵ ։

2 թաւալեցուցեալ] թաւալեալ B || 3 Մոմսուպոլեաց] Մոմսապոլեաց B || 6 Անարզաբայ] Անարզաբու B — մասն ինչ նշխարաց] մասն ի նշխարաց սրբոյն Նիկիտասայ ։ Եւ յորժամ կամեցաւ եպիսկոպոսն բանալ զտապանն՝ զի առցէ մասն ի նշխարացն *add.* B || 8 իշխեաց] իշխեցին B || 9-10 եւ առժամայն ... ողջացաւ ձեռն] բայց սքանչելեօք արգելաւ B || 12 երանելի *om.* B — Սեպտեմբերի ԺԵ] եւ Հոռի Զ *add.* B.

moment de la mort du saint martyr, prit secrètement le corps, sur lequel brillait une lumière en forme d'étoile, car le corps ensanglanté avait été jeté parmi ceux d'autres martyrs et s'y trouvait mêlé. Il l'emporta dans son pays, dans la ville de Movesti, et le déposa * avec honneur dans un tombeau. Quelque temps après, Auxentius, évêque de Movesti, construisit une église digne de lui. * A fol. 37 v° a.

Quelques habitants de la ville d'Anazarba vinrent pour chercher une partie des restes; il se fit aussitôt un terrible grondement de tonnerre et des coups de foudre répétés; saisis de frayeur, aucun d'eux ne put s'approcher. Quelqu'un de l'église d'Anazarba eut cependant l'audace de tendre la main vers le tombeau, pour en prendre une partie des restes; sa main se dessécha aussitôt. Après beaucoup de prières et de larmes sa main fut guérie à grand'peine. Nombre de miracles et de guérisons s'opèrent par les restes du saint.

Le bienheureux martyr du Christ, saint Nicétas, mourut le 15 Septembre,

* B p. 148 b. [B * Վերստին տօն սրբոյ Խաչին ։ Եւ յիշատակ սրբոյն եւ մեծին Կոստանդիանոսի թագաւորի եւ մօր իւրոյ Հեղինեայ ։

Քրիստոսասէր մեծ ինքնակալն Կոստանդիանոս՝ առաջին լեալ կայսր եւ թագաւոր քրիստոնէից, որ հրաւիրեցաւ ի հաւատս յայտնութեամբ ի յերկնից՝ սրբոյ խաչին զօրութեամբ ։

Սա ի ձեռն բարեպաշտ մօր իւրոյ, որ հաղորդ լինէր նմա հանապազ հաստատութեան հաւատոյ եւ ամենայն բարեաց, սրբոյն եւ երանելոյն Հեղինեայ դշխոյի եգիտ զքրիստոսական խաչափայտն եւ պատուեաց մեծապէս ։ Վասն որոյ եւ պատուեցաւ արժանաւորապէս, այն որ եւ զիւր թագաւորական ծիրանիսն Քրիստոսի եւ խաչի նորա նուիրէր, եւ ի հրեշտակէ սրբոյ հանապազ զթագն ընդունէր ։ Որոյ գովութիւնն իսկ եւ պատմութիւն բարեպաշտութեանն ի վեր է քան զմարդկան բան, զորմէ մասնաւորապէս պատմութեամբ յիշատակեալ է յաւուր հանգստեան նորա ։

* B p. 149 a. * Յայսմ աւուր եղեւ գիւտ նշխարաց սրբոյն Ստեփաննոսի նախավկային եւ Նիկոդիմոսի, Գամաղիելի եւ Աբիբայ, յագարակին որ կոչի Կափար Գամաղեայ, եւ բերեալ յԵրուսաղէմ ։

Եւ Աղեքսանդրոս ոմն մեծատուն եւ վկայասէր շինեաց տաճար մեծապայծառ ի սուրբ քաղաքն Երուսաղէմ. եւ մեծ պաղատանօք ի սուրբ եպիսկոպոսէն Յովհաննու

* B p. 148 b. [B * De même, fête de la sainte Croix. Et commémoration du saint et grand empereur Constantin et de sa mère Hélène.

Le grand monarque, ami du Christ, Constantin, fut le premier empereur et roi chrétien, qui fut invité à la foi par révélation du ciel et par la puissance de la sainte Croix.

Par l'entremise de sa pieuse mère, la sainte et bienheureuse impératrice Hélène, qui participa avec lui continuellement à l'établissement de la foi et à toutes les bonnes œuvres, il retrouva le bois de la croix du Christ et l'honora grandement. Aussi fut-il honoré lui-même, comme il le méritait, lui qui offrit sa pourpre royale au Christ et à sa croix et qui recevait chaque jour la couronne d'un ange saint. Son éloge et le récit de sa piété dépasse les termes humains, aussi fait-on tout spécialement mention de son histoire en ce jour de son repos.

* B p. 149 a. * En ce jour les restes de saint Étienne, le protomartyr, de Nicodème, de Gamaliel et d'Abib, furent retrouvés dans la propriété dite Kapar appartenant à Gamaliel et furent transportés à Jérusalem.

Un certain Alexandre, riche et ami des martyrs, construisit un temple superbe dans la sainte ville de Jérusalem, et ayant obtenu après de grandes supplications du saint évêque Jean le trésor divin et le don éminent : le

խնդրելով զգանձն աստուածային, որ եւ հանեալ ի մեծէն Սիոնէ՝ անդ վերափոխեաց զմեծապայծառ պարգեւն՝ զսուրբ նախավկայն Քրիստոսի զՍտեփաննոս :]

Հոռի Է եւ Սեպտեմբերի ԺԶ ։ Վկայաբանութիւն սրբուհեացն Եւփիմեայ եւ Պերինեայ ։

Յամս Դիոկղետիանոսի ամբարիշտ արքայի, երջանիկ աղախինն Քրիստոսի Եւփիմեա էր ի քաղաքէն Քաղկեդոնայ, բարեպաշտ ծնողաց զաւակ Փիլիփրոնեայ եւ Թէոդորոսանեայ ։

Եւ մատնեցաւ առ ամբարիշտ դատաւոր քաղաքին որոյ անուն էր Պուսկոս բդեաշխ ։ Եւ էին յարգելման բանդին այ՛լ սուրբք վկայք քառասուն եւ ինն զօրականք ։

Եւ հրամայեաց զնոսա կացուցանել առաջի իւր, ընդ նոսին եւ * զերանելի կոյսն * A fol. 37 v° b. Եւփիմեա ։ Եւ յորժամ եհարց զնոսա՝ համարձակութեամբ խոստովանեցան զՔրիստոս ուղիղ հաւատով ։ Եւ ապտակեցին զծնօտս սրբոց վկայիցն ուժգին, եւ երեսք մարտիրոսացն առաւելապէս պայծառացան ։ Եւ դարձեալ արգելին զնոսա ի բանդ ։

Իսկ զերանելին Եւփիմեա կացուցին միայն յատենի, առաջի բդեշխին Պուսկոսի,

3 Վկայաբանութիւն ... Պերինեայ] Վերացին տօն սրբոյ խաչին Քրիստոսի եւ վկայութիւն սրբուհւոյ եւ կուսի վկային Եւփիմեայ B || 4 երջանիկ] փառաւորեալ B || 5 Փիլիփրոնեայ եւ Թէոդորոսանեայ] Փիլլիրոնեայ եւ Թէոդորիանոյ B || 8 բանդին] ի բանդի B || 10 համարձակութեամբ] որպէս ի միոյ բերանոյ *add.* B || 13 առաջի *om.* B.

saint protomartyr du Christ Étienne, le fit enlever de la grande Sion, où il reposait, et le fit transporter dans l'église nouvelle.

7 hori, **16 Septembre**.

Martyre des saintes Euphémie et Périnée[1].

Aux jours de Dioclétien, l'empereur impie, vivait la bienheureuse servante du Christ Euphémie, qui était de la ville de Chalcédoine, fille de parents pieux Philéphrone et Théodorosiana.

Elle fut dénoncée au juge impie de la ville, dont le nom était Priscus, proconsul. Détenus dans la prison, se trouvaient encore d'autres saints martyrs, quarante-neuf soldats.

Il ordonna de les faire venir en sa présence, et avec eux, * la bienheu- * A fol. 37 v° b.
reuse vierge Euphémie. Et lorsqu'il les interrogea, ils confessèrent le Christ avec hardiesse et vraie foi. On souffleta brutalement sur les mâchoires les saints, et le visage des martyrs devint encore plus resplendissant. On les reconduisit à la prison.

On présenta la bienheureuse Euphémie toute seule, au tribunal, devant

1. Sainte Euphémie est célébrée ce même jour dans l'église grecque. Périnée y a été certainement ajoutée par erreur. M. de S.

և ողոքանօք խրատ տայր ուրանալ զՔրիստոս. և ամենևին ոչ լուաւ պատրանաց դատաւորին ։ Հրամայեաց և պնդեցին զերանելի Եւփիմեա յերկուս անիւս, յորում էին սուրք երկսայրիք և ի հոլովել անիւսն սուրքն խողխողէին և կոտորէին զմարմինն կուսին ։ Եւ յաղօթելն նորա՝ հրեշտակ Տեառն խորտակեաց զանիւսն սրալից և զդա-հիճսն ահացոյց ։ Եւ սրբուհին լուծաւ ի կապանաց անուոյն ամբողջ որ և ոչ սպի գտաւ յանձն իւր և պայծառ տեսլեամբ ։ Եւ ապա ընկեցին ի հուր հնոցի և անդ ևս անկիզելի մնաց պահպանութեամբն Աստուծոյ և ել անարատ ։

Եւ զօրականքն Սոսթենէս և Վիքտոր տեսին զհրեշտակ Տեառն ի հնոցի անդ և ցրուէր զհուրն և զվկայն Քրիստոսի պահէր անարատ, հաւատացին ի Քրիստոս և
* A fol. 38 r° a. հրամանաւ բդեշխին ձգեցին զնոսա գազանաց կերակուր ։ * Եւ այնպէս հաւատով և աղօթիւք կատարեցան ի Քրիստոս ։ Ձայն եղեւ առ նոսա յերկնից. Եկայք հաւա-տացեալք իմ յարքայութիւն Հօր իմոյ ։

2 պնդեցին] տանջեցին B — յերկուս անիւս] պնդեալ յերկուս անիւս B || 3 և կոտորէին *om.* B — զմարմինն] սրբոյ *add.* B || 4-p. 271 l. 12 Եւ յաղօթել ... առ Աստուած] Եւ ապա արկին ի հնոց բորբոքեալ հրով, ուր զօրականքն Սոսթենէս և Վիքտոր տեսեալ զի անվնաս պահեցաւ խնամօքն Աստուծոյ, հաւատացին ի Քրիստոս ։ Եւ հրամանաւ բդեշխին արկան ի կերակուր գազանաց, և այնպէս աղօթիւք և հաւատովք կատարեցան ։ Կապեցին սրբոյ կուսին և զաղանի մեքենայս, տանջեցին և ի հրացեալ տապակի ձիթալից, և յամենայնէ զերծաւ պահ-պանութեամբն Աստուծոյ ։ Եւ յետ այնորիկ տարան զորոջն Քրիստոսի յասպարէսն, և արձակեցին ի նա առիւծս, և նա տարածեաց զձեռս իւր յերկինս և խնդրեաց յԱստուծոյ զաւանդումն հոգւոյն ։ Եւ ընթացեալ մի ի գազանաց անուի եխած տատամամբ զսուրբ կոյսն, բայց ոչ սաստիկ վիրաւորեցաւ, և այնպէս աւանդեաց զհոգին իւր առ Աստուած B.

le proconsul Priscus, qui lui conseilla avec des paroles douces de renier le Christ. Elle n'écouta nullement les paroles trompeuses du proconsul. Alors il ordonna de lier fortement la bienheureuse Euphémie à deux roues armées de lames à double tranchant, et en faisant tourner les roues, les lames tailladèrent et brisèrent le corps de la vierge. Pendant qu'elle priait, l'ange du Seigneur brisa les roues pleines de lames, et les bourreaux furent saisis d'effroi. La sainte fut libérée des liens de la roue, indemne, n'ayant aucune trace de blessure sur sa personne et le visage resplendissant. On la jeta ensuite dans les flammes d'une fournaise, et là aussi, par la protection de Dieu, elle resta sans brûler et en sortit intacte.

Les soldats Sosthène et Victor aperçurent l'ange du Seigneur dans la fournaise qui écartait les flammes et conservait intacte la martyre du Christ; ils crurent au Christ et, sur l'ordre du proconsul, ils furent jetés en proie
* A fol. 38 r° a. aux bêtes féroces. * C'est ainsi qu'ils moururent, avec foi et prières, pour le Christ. Une voix du ciel se fit entendre à eux : *Venez, mes fidèles, dans le royaume de mon Père*[1].

1. Matth., xxv, 34.

Իսկ անօրէն կռապաշտիցն գաղտնի որոգայթս թաքուցին Եւփիմեայ, եւ հրամայեցին նմա ընթանալ արագապէս, զի անկցի ի մեքենայսն ։ Իսկ հրեշտակ Տեառն եւ անտի եւս կորզեաց զնա անվնաս ։ Եւ ապա ընկեցին ի հրացեալ տապակն ձիթալից եւ ոչ անդ այրեցաւ, զի հրեշտակ Տեառն ցրուեաց զհուրն եւ զձէթն ։ Եւ յետ այնորիկ տարան զորոջն Քրիստոսի յասպարէզն, եւ արձակեցին ի նա առիւծս, եւ երթեալ հանդարտութեամբ լիզուին զոտս երանելւոյն ։

Եւ տարածեալ զձեռս իւր յերկինս աղօթեաց խնդրելով զաւանդումն հոգւոյն ։ Եւ ընթացեալ մի ի գազանացն եխած զոտս երանելւոյն ատամամբք բայց ոչ վիրաւորեաց ։ Եւ ձայն եղեւ յերկնից եւ ասէ. Վեր ընթացիր Եւփիմեա եւ կանգնեաց ի տեղի սրբութեան եւ ընկալ զբրաբիոնն, քանզի զընթացս քո կատարեցեր եւ զհաւատոն պահեցեր ։ Եւ առժամայն շարժեցաւ տեղին եւ ամենեքեան զողացան յահէն եւ այնպէս աւանդեաց զհոգին իւր առ Աստուած ։ Եւ թաղեցին զերանելի կոյսն ծնողք իւր արտաքոյ քաղաքին * Քաղկեդոնի մղոնաւ մի ։ Կատարեցաւ սրբուհին Եւփիմեա Սեպտեմբերի ԺԶ ։ * A fol. 38 r° b.

Ի սմին աւուր վկայութիւն Յազդայ, որ էր յազգէն Սիւնեաց ։

Սուրբ վկայն Քրիստոսի Յազդ իշխան էր փառաւոր հայ ազգաւ, ի Սիսական տոհմէն ։ Եւ ի պատերազմի անկաւ ի ձեռս Պարսից ։ Բազում պարգեւս եւ պատիւս

12 կոյսն *om.* B || 13 մի] միով B — Սեպտեմբերի ԺԶ] եւ Հոռի Է *add.* B.

Les impies idolâtres tendirent un piège secret à Euphémie et lui ordonnèrent de courir rapidement, pour qu'elle tombât dans les engins. Mais l'ange du Seigneur l'en délivra intacte également. Ensuite on la jeta dans une poêle rougie, pleine d'huile, et elle n'y brûla point; car l'ange du Seigneur dispersa les flammes et l'huile. On conduisit ensuite la brebis du Christ au cirque, et on lança contre elle des lions, qui allèrent très doucement lécher les pieds de la bienheureuse.

Alors elle étendit ses mains vers le ciel, et demanda en priant à rendre son âme. Un des fauves accourut, mordit de ses dents les pieds de la bienheureuse, mais ne la blessa pas. Une voix du ciel se fit entendre qui dit : Accours en haut, Euphémie, et présente-toi dans ce lieu saint, reçois le trophée, *car tu as accompli ta carrière et tu as gardé ta foi* [1]. Aussitôt l'endroit trembla, tous furent saisis de frayeur, et c'est ainsi qu'elle rendit son âme à Dieu. Ses parents inhumèrent la bienheureuse vierge à une lieue hors de la ville * de Chalcédoine. Sainte Euphémie mourut le 16 Septembre. * A fol. 38 r° b.

En ce jour, martyre de Hazd, qui était de la maison des Sunikhs.

Le saint martyr du Christ Hazd était un grand prince de nationalité arménienne, de la famille des Sissakans. Il tomba entre les mains des Perses

1. II Timothée, iv, 7.

խոստանային նմա ի Պերոզէ արքայէն, եթէ ուրանայ զՔրիստոս եւ երկրպագէ արեգականն եւ հրոյ ։ Եւ նա ոչ առ. յանձն այլ սաստկապէս յանդիմանէր զմոլորութիւն եւ զանաստուածութիւնն Պարսից ։ Եւ նոքա բազում չարչարանս զնա տանջեցին, եւ նա յօրհնելոյ եւ ի փառաւորելոյ զԱստուած ոչ դադարէր ։ Ապա սրով հատին զգլուխ նորա Սեպտեմբերի ԺԶ. եւ զմարմինն ընկեցին գազանաց գէշ եւ թռչնոց ։ Եւ քրիստոնեայք գաղտ առեալ թաղեցին ի տեղի նշանաւոր ։

* B p. 150 a. [B * Յայսմ աւուր կատարեցաւ Կուռնիտոս ծերունի սրով ի Նիկիա քաղաքին, հրամանաւ կռապաշտ դատաւորին Պերինեայ, որ քարշեցին զոտիցն ընդ փողոցս քաղաքին, եւ ապա սրով հատին զգլուխն ։

Ի սմին աւուր վկայութիւն մեծ վկայուհւոյն Սեբաստիանիայ՝ աշակերտի առաքելոցն. եւ վասն ճշմարիտ քարոզելոյ նորա զՔրիստոս, մեծ տանջանօք կատարեցաւ ի Դոմետիանոսէ ։

Եւ ի սոյն տօն Մելիտինեայ սրբուհւոյ, որ ի ժամանակս Անտոնիոսի թագաւորի կատարեցաւ ։

Եւ ի սոյն վկայութիւն Մարտինոսի հայրապետին Հռոմայ ։

Յայսմ աւուր ի Հայս կատարեցաւ նոր վկայն Յազդ իշխան ի Սիւնեաց ։]

dans un combat. Il lui fut proposé bien des présents et des honneurs de la part du roi Péroz, s'il reniait le Christ et adorait le soleil et le feu. Il n'accepta pas; par contre il blâma sévèrement l'erreur et l'athéisme des Perses. Ceux-ci le soumirent alors à de nombreuses tortures; mais il ne cessait de bénir et de glorifier Dieu. Ensuite on lui trancha la tête par le glaive le 16 Septembre, et on jeta son corps en pâture aux bêtes féroces et aux oiseaux. Les chrétiens l'enlevèrent secrètement et l'inhumèrent dans un lieu célèbre.

* B p. 150 a. [B * En ce jour mourut, par le glaive, le vieillard Cournoutos, dans la ville de Nicée, par ordre du juge idolâtre Périnios. Après l'avoir traîné par les pieds à travers les rues de la ville, on lui trancha la tête par l'épée.

En ce jour, martyre de la grande martyre Sébastienne, disciple des apôtres, qui, pour avoir prêché, en toute vérité, le Christ, mourut dans de grandes tortures sous Domitien.

En ce même jour, fête de sainte Mélitine, qui mourut aux jours de l'empereur Antonin.

En ce même [jour], martyre de Martin le patriarche de Rome.

En ce jour mourut en Arménie le nouveau martyr Hazd, prince de la famille des Sunikhs.]

Հոռի Ը եւ Սեպտեմբերի ԺԷ ։ Յիշատակ հայրապետին Հայոց Սահակայ
եւ Մեսրոպայ վարդապետին ։

Յայսմ աւուր վկայութիւն Վարիփսաբայ ։ Կատարեցաւ սուրբ վկայն Քրիստոսի
Վարիպսաբաս * ի Սեպտեմբերի ԺԷ եւ Հոռի Ը ։ * A fol. 38 v° a.

[B * Վերստին տօն սրբոյ Խաչին եւ յիշատակ եւ վարք երանելւոյն Մեսրոպայ վարդապետի Հայոց Մեծաց ։ * B p. 150 b.

Սուրբ վարդապետն եւ երիցս երանեալ հայրն մեր սքանչելին Մեսրոպ՝ աշակերտ էր մեծին Ներսէսի Հայոց վարդապետի եւ դպիր նորին ։ Եւ յետ կատարման նորին եղեւ դպրապետ ի դրան արքունի, որ եւ յետ փոքր ժամանակաց զկնի՝ առեալ զկրօնաւորական ձեւ սիրեաց զմիայնութիւն, բնակեցաւ ի Գողթն գաւառ, եւ լուսաւորեաց զնոսա քրիստոնէական հաւատով ։

Եւ զի էր ինքն միայն՝ եւ աշխատէր թարգմանել զգիրս սուրբ ժողովրդեանն ի հելլենացւոց լեզուէն ի հայ բարբառ, սկսաւ ապա ընդ միտ ածել՝ եթէ լինէր հնար գրոյ հայոց, զի մի անմխիթար մնասցեն յընթեռնուլն յայլ լեզու աստուածաշունչ գիրս ։ Եւ յարուցեալ եկն առ մեծն Սահակ հայրապետն, եւ եգիտ զնա ի նոյն հոգոց վարանումն ։

Իսկ թագաւորն Վռամշապուհ ծանոյց նոցա վասն քահանայի միոյ Ասորւոյ՝ Դանիէլ

8 hori, 17 Septembre.

Commémoration du patriarche arménien Sahak et du Vardapet Mesrop.

En ce jour, martyre de Barypsabas. Le saint martyr du Christ Barypsabas
* mourut le 17 Septembre, le 8 Hori. * A fol. 38 v° a.

[B * Encore fête de la sainte Croix, et commémoration et vie du bienheureux Vardapet [Docteur] Mesrop de la Grande Arménie. * B p. 150 b.

Notre saint Vardapet et trois fois bienheureux père, l'admirable Mesrop, était l'élève et le secrétaire du grand Vardapet d'Arménie Nersès. Après la mort de celui-ci il devint le premier secrétaire du palais royal, mais quelque temps après, il prit l'habit religieux et aspirant à la solitude, il alla habiter dans la province de Golthn où il instruisit les gens du pays dans la foi chrétienne.

Et comme il était seul, et s'efforçait de traduire, pour le peuple, les saintes Écritures, de la langue grecque en langue arménienne, il se mit à songer s'il pouvait y avoir un moyen d'établir un alphabet arménien, afin que le peuple ne fût pas privé de la consolation de la lecture des Écritures inspirées de Dieu en langue étrangère; et il se mit en route et vint auprès du grand patriarche Sahak, qu'il trouva agité des mêmes préoccupations.

Le roi Vramchapouh leur parla d'un prêtre syrien, du nom de Daniel,

անուն, թէ խոստանայր առնել նշանագիր Հայոց․ զոր առեալ բերին, եւ փորձեալ նովաւ մանկունս՝ տեսանէին զի ոչ բերէր ուղղակի զհէգս Հայոց բարբառոյս, քանզի յոյն գիր միայն էր յարմարեալ ։

Ապա Մեսրոպ հանդերձ աշակերտօք իւրովք էջ ի Միջագետս, եւ խնդրելով զլուծումն փափագանացն յիմաստասէրս որ անդ էին, եւ ամենեքեան զտգիտութիւն խոստովանեցան ։ Իսկ նորա եկեալ ի քաղաքն Սամոսատացւոց, եւ կայարեաց առ ճգնաւոր
* B p. 151 a. ումն իմաստասէր Ռուփանոս անուն ։ Եւ զի մարդկային * հնարից գեր ի վերոյ գտաւ իղձ իւր՝ յինքն ամփոփեալ զանձն պահօք եւ աղօթիւք յԱստուած ապաւինէր ։ Եւ որ զկամս երկիւղածաց իւրոց առնէ, եւ աղօթից նոցա լսէ, եցոյց նմա սքանչելի տեսիլ, ոչ ի քուն երազոյ՝ այլ յարթնութեան իմանալ մտացն աչաց ։

Եւ տեսանէր զի թաթ ձեռին աջոյ ելանէր եւ ի վէմն որ առաջի նորա կայր՝ գրէր․ եւ փորուածք գծին որպէս ի ձեան տպաւորէր ի վերայ վիմին․ եւ հանգամանք գրոցն եւ անուանք ի միտս Մեսրոպայ տպաւորեցան ։

Եւ յարուցեալ յաղօթիցն եւ յինքն եկեալ ի սքանչելի տեսլենէն՝ փառս ետ Աստուծոյ․ եւ առեալ ստեղծ զնշանագիրս մերոյ լեզուիս հանդերձ Ռուփանոսիւ իմաստասիրաւ ։

qui lui avait promis d'établir un alphabet arménien. Ils firent venir cet alphabet, et après l'avoir enseigné à des jeunes gens, ils s'aperçurent qu'il ne correspondait pas exactement à la prononciation de notre langue arménienne, car, seules, des lettres de l'alphabet grec y avaient été appliquées.

Alors Mesrop accompagné de ses élèves descendit en Mésopotamie à la recherche de la solution de son vœu auprès des philosophes qui s'y trouvaient. Tous avouèrent leur ignorance. Il se rendit alors à la ville de Samosate et habita chez un ascète philosophe du nom de Rouphanos. Mais comme son vœu se trouva excéder * les moyens humains, il se recueillit en
* B p. 151 a. lui-même par des jeûnes et des prières et eut recours à Dieu. Et Celui qui accomplit la volonté de ceux qui le craignent et qui exauce leurs prières [1], lui fit apparaître une vision merveilleuse, non pas en un rêve de sommeil, mais à l'état de veille, pour qu'il puisse la saisir avec les yeux de l'esprit.

Et il aperçut une main droite qui s'éleva et écrivit sur le rocher qui se trouvait en face de lui; le tracé des traits s'imprimait dans la pierre comme dans de la neige et les qualités des caractères ainsi que leur nom restèrent empreints dans l'esprit de Mesrop.

Il se releva de sa prière et, revenu à lui de la vision merveilleuse, rendit gloire à Dieu; et il créa, de concert avec le philosophe Rouphanos, l'alphabet de notre langue. Tout d'abord ils appliquèrent les caractères grecs à

1. Ps. CXLIV [CXLV], 19.

Նախ յեղեղին զայն գիրն ի հայերէն այբուբենս, եւ ապա զթերին նորա լցուցին աստուածաշնորհ պարգեւօքն, եւ իսկոյն ի թարգմանութիւն պարապեցան : Եւ թարգմանեալ զհին եւ զնոր կտակարանս, եւ առեալ եկն առ սուրբ Սահակ, եւ եղեւ նմա ուրախութիւն մեծ :

Ժողովեալ ապա զմանկունս ուշիմս, փափկաձայնս եւ երկարոգիս, եւ կարգեցին դպրոց ընդ ամենայն աշխարհն :

Իսկ Մեսրոպ գնաց ի Վիրս, եւ ըստ տուեցելոյ նմա շնորհի ի վերուստ՝ արար եւ նոցա գիր յիւրեանց լեզուս, եւ եթող վերակացու նոցա եւ ուսուցիչ յաշակերտացն իւրոց : Գնաց եւ յԱղուանս, արար եւ նոցա գիրս, եւ կարգեաց դպրոցս :

Ապա առաքեաց մանկունս ի յԱթէնս, զԴաւիթ, զՄովսէս, եւ զԵզնիկ եւ զայլս, որք գնացեալ ուսան զփիլիսոփայական կրթութիւնս : Եւ եկեալ քերթողական ճարտարութեամբն վերստին ուղղեցին զթարգմանեալ գիրսն :

Եւ այսպէս լուսաւորեցին զբոլոր աշխարհս Հայոց, ի մերս լեզու երգօք եւ եղանակօք եւ աստուածաշունչ գրոց թարգմանութեամբ, եւ զամենայն կարգս եկեղեցւոյ պայծառացուցին մեծապէս :

Եւ եղեւ գիւտ գրոյն Տրէ ամսոյն ԺԵ, զոր տօնեն ամենայն եկեղեցիք :

* Եւ ինքն կացեալ առաքինութեամբ ոչ բազում ժամանակս՝ փոխեցաւ ի Քրիստոս, * B p. 151 b.

l'alphabet arménien et comblèrent ensuite les lacunes par les dons de la grâce divine. Ils se livrèrent aussitôt aux traductions et traduisirent l'Ancien et le Nouveau Testament. Mesrop les prit avec lui et revint auprès de saint Sahak qui en ressentit une très grande joie.

Ils rassemblèrent ensuite des jeunes garçons intelligents, possédant de belles voix et long souffle, et établirent des écoles dans tout le pays.

Mesrop se rendit après dans le pays des Géorgiens [Ibérie] et par la grâce qu'il avait reçue du ciel, il leur composa également un alphabet en leur langue; il leur laissa des supérieurs et des maîtres choisis parmi ses élèves. Il se rendit de là au pays des Albanais, et leur établit également un alphabet et des écoles.

Il envoya ensuite des jeunes gens à Athènes : David, Moïse, Eznik et autres, qui s'y rendirent et suivirent les cours de philosophie. Ils retournèrent ensuite et, avec leur science grammaticale, corrigèrent les livres traduits.

C'est ainsi qu'ils éclairèrent tout le pays d'Arménie, par des chants et des hymnes religieux composés en notre langue et par la traduction des Écritures inspirées de Dieu; ils rehaussèrent grandement l'éclat de toute la liturgie de l'Église.

L'invention de l'alphabet eut lieu le 15 du mois Tré et toutes les églises en célèbrent la fête.

* Mesrop, après avoir vécu encore quelque temps plein de vertus, s'en alla * B p. 151 b.

Հոռի Ը. եւ Սեպտեմբերի ԺԷ. ։ Եւ խաչ լուսեղէն յերկնից եկեալ ի վերայ դագաղացն մինչեւ եդին զնա ի գերեզմանի ։ Եւ որք տեսին զմեծագոյն նշան ահաւոր լուսոյն՝ դողացան յոյժ. եւ եղեւ պատճառ զղջման ամենայն բազմութեանն ։ Զի ոչ միոյ կամ երկուց այլ ամենեցուն երեւեցաւ՝ ոչ զմի ժամ այլ մինչեւ կատարեցին զօրէն թաղմանն ։ Որով եւ մեծացեալ փառաւորեցաւ ճշմարիտ փառաւորեալն յԱստուծոյ՝ ի Քրիստոս Յիսուս ի Տէր մեր, որում փառք յաւիտեանս ։

Յայսմ աւուր յիշատակ է ընդ սրբոյն Մեսրոպայ եւ մեծին Սահակայ հայրապետի ընդ նմա ։]

Հոռի Թ. եւ Սեպտեմբերի ԺԸ. ։ Տօն է Մովսէսի աստուածախօս մարգարէին եւ եղբօր նորա Ահարոնի քահանայի ։

Մեծ մարգարէն եւ աստուածախօսն Մովսէս էր յազգէն Ղեւեայ, որդի Ամրամայ եւ Յովքաբեթի ։ Իբրեւ ծնաւ զնա մայր իւր՝ շնորհքն աստուածային երեւեցաւ ի վերայ մանկան ։ Եւ թագուցանէր զնա ամիսս երիս յերկիւղէն Փարաւոնի, որ ետ հրաման զամենայն արու մանկունս Եբրայեցւոցն ի գետն ընկենուլ ։

Ապա մայր նորա եդ զնա ի տապանակի պրտուեայ ծեփեալ զնա կպրաձիւթով եւ

auprès du Christ, le 8 Hori, le 17 Septembre. Une croix lumineuse descendue du ciel se fixa sur le cercueil jusqu'à ce qu'on l'eût déposé dans le tombeau. Et tous ceux qui furent témoins de cette grande apparition de l'effrayante lumière, furent saisis de frayeur; elle fut cause de grande contrition pour toute la foule, car elle n'apparut pas seulement à une ou deux personnes mais à tous, et non seulement pendant une heure, mais jusqu'à ce que l'office des obsèques eût pris fin. Et c'est ainsi que lui qui fut glorifié de Dieu, fut grandement glorifié en notre Seigneur Jésus-Christ, à qui gloire éternellement.

En ce jour, avec saint Mesrop, commémoration du grand patriarche Sahak.]

9 HORI, **18 Septembre**.

Fête du prophète Moïse qui parla avec Dieu et de son frère le prêtre Aaron.

Le grand prophète Moïse, qui parla avec Dieu, était de la tribu de Lévi, fils d'Amram et de Jochabed[1]. Lorsque sa mère l'eut mit au monde, les grâces divines apparurent sur l'enfant. Elle le tint caché trois mois par crainte de Pharaon, qui avait donné l'ordre de jeter dans le fleuve tous les enfants mâles des Hébreux.

Ensuite, sa mère le plaça dans une nacelle de jonc qu'elle enduisit de

1. Exode, VI, 20.

ընկէց ի գետն ։ Եւ դուստրն Փարաւոնի հանեալ ի գետոյն առաւ իւր որդեգիր եւ անուանեաց Մովսէս, որ թարգմանի հանեալ ի ջրոյ ։ Եւ ետ զնա յուսումն Եգիպտացւոց եւ վարժեցաւ Մովսէս իմաստութեամբն Եգիպտացւոց ։ Եւ կացոյց զնա թագուհին Մառիա զօրավար, եւ յորժամ գերեցին Եթովպացիքն զՄառի զսնուցիչն Մովսեսի, տասն ամ պատերազմեալ Մովսեսի յաղթեաց Եթովպացւոցն եւ դարձոյց զմայր իւր ։ Գերեաց եւ զԹեզբի թագուհին Եթովպացւոց եւ ած յԵգիպտոս ։

Եւ իբրեւ վախճանեցաւ Մառիա, այր նորա կամեցաւ սպանանել զՄովսէս եւ սպանեալ * Մովսեսի զեգիպտացին, փախեաւ ի Մադիամ, եւ եկեալ բնակեցաւ առ * A fol. 38 vº b. Հռագուէլ քուրմն եւ նա ետ զՍեփորա դուստր իւր նմա ի կնութիւն, յորմէ ծնաւ երկու որդի, զԳերսամ եւ զԵղիազար ։ Եւ կացեալ Մովսեսի ի Մադիամ քառասուն ամ ։

Ապա երեւեցաւ նմա Աստուած ի լերինն ի մորենւոջն եւ առաքեաց զնա յԵգիպտոս հանել զորդիսն Իսրայէլի ։ Եւ երթեալ Մովսեսի, արար նշանս եւ արուեստս մեծամեծս առաջի Փարաւոնի, եւ յոչ արձակել զժողովուրդն՝ պատժեաց զԵգիպտոս տասն հարուածովք, եւ հան զԻսրայէլ հզօր ձեռամբ եւ բարձր բազկաւ ։ Եւ պատառեալ զծովն Կարմիր անցոյց զժողովուրդն ընդ ցամաք, եւ ընկղմեաց զՓարաւոն զօրօք իւրովք ի ծով Կարմիր եւ քաղցրացոյց զջուրն Մեռային, եւ իջոյց մանանա յերկնից եւ լորամարգի ի ծովէն եւ կերակրեաց զժողովուրդն յանապատին քառասուն ամ ։ Եւ ի վիմէ

bitume et de poix et le déposa dans le fleuve. La fille de Pharaon l'ayant retiré du fleuve[1], l'adopta et lui donna le nom de Moïse, qui se traduit : retiré de l'eau. Elle lui fit suivre les études des Égyptiens, et Moïse fut élevé dans la sagesse des Égyptiens[2]. La reine Maria l'institua général, et lorsque les Éthiopiens firent prisonnière Maria, la nourrice de Moïse, celui-ci combattit dix années, vainquit les Éthiopiens et fit revenir sa mère. Il fit prisonnière également la reine des Éthiopiens, Tesbi, et l'emmena en Égypte.

A la mort de Maria, son mari voulut tuer Moïse, mais Moïse tua* l'Égyptien * A fol. 38 vº b. et s'enfuit au pays de Madian et alla demeurer avec le prêtre Raguël, qui lui donna en mariage sa fille Séphora, de laquelle naquirent deux fils, Gersam et Éliézer. Moïse passa quarante années au pays de Madian.

Ensuite Dieu lui apparut sur la montagne, dans le buisson, et l'envoya en Égypte pour délivrer les fils d'Israël. Moïse s'y rendit, fit de grands miracles et prodiges devant Pharaon; celui-ci refusant de laisser sortir le peuple, il punit l'Égypte par dix fléaux, et délivra Israël, avec une main puissante et le bras élevé. Il entr'ouvrit la mer Rouge et fit passer le peuple à sec, et engloutit Pharaon avec ses troupes dans la mer Rouge; il adoucit l'eau de Mara; il fit descendre du ciel la manne, et les cailles de la mer, et nourrit le peuple dans le désert pendant quarante années. Il fit jaillir de l'eau du rocher,

1. Exode, chapitre, II. — 2. Actes des Apôtres. VII, 22.

ջուր բղխեցոյց երկոտասան վտակ եւ ելեալ ի լեառն Սինեա քառասնօրեայ պահօք ընկալաւ տախտակս քարեղէնս, աստուածագիրս, օրէնս ժողովրդեանն եւ լուսաւորեցան երեսք նորա որպէս ի փառացն Աստուծոյ :

Կանգնեաց զխորանն հրամանաւն Աստուծոյ, զոր արար Բեսելիէլ եւ Էլիաբ. քահա-
* A fol. 39 r° a. նայացոյց զԱհարոն եղբայր իւր եւ զորդիս նորա Աստուծոյ. * հրով եկեր զժողովուրդն Կորխայ, որ հակառակ կային քահանայութեանն Ահարոնի. զԴաթան եւ զԱբիրոն կլանուլ ընկղմեաց : Եւ յորժամ եհաս վախճան Ահարոնի՝ եհան Մովսէս զԱհարոն եւ զԵղիազար զորդին նորա ի լեառն Հովր եւ մերկացոյց յԱհարոնէ զպատմուճանն եւ զգեցոյց Եղիազարու որդւոյ Ահարոնի. եւ Ահարոն մեռաւ անդ : Մովսէս եւ Եղիազար իջին ի լեառնէ անտի : Եւ լաց ամենայն ժողովուրդն զաւուրս երեսուն :

Եւ եբեր Մովսէս զժողովուրդն յերկիրն Մովաբու, եւ ասէ Տէր ցՄովսէս. Ել ի գլուխ լերինն Նաբաւայ, եւ տես աչօք քո զերկիրն պարգեւաց, զի ոչ մտցես ի նա, եւ դու վախճանեսցիս անդէն : Եւ վախճանեցաւ Մովսէս ծառայ Տեառն յերկիրն Մովաբու : Եւ թաղեաց զնա Միքայէլ հրեշտակապետն մերձ ի տունն Փոգովրայ եւ ոչ ոք գիտաց զգերեզման նորա մինչեւ ցայսօր :

Եւ Մովսէս էր ամաց հարիւր եւ քսանից ի վախճանելն իւրում եւ ոչ վատեցին

en douze ruisseaux, et ayant gravi la montagne du Sinaï, après quarante jours de jeûne, il reçut les tables de pierre, écrites par Dieu, contenant des lois pour le peuple; des rayons de lumière partaient de son visage comme [un reflet] de la gloire de Dieu.

Il érigea le tabernacle, par ordre de Dieu, que construisirent Béséléel
* A fol. 39 r° a. et Ooliab[1]. Il consacra son frère Aaron et ses fils prêtres de Dieu, * fit dévorer par le feu Coré et sa troupe qui s'opposèrent au sacerdoce d'Aaron, fit engloutir sous terre Dathan et Abiron. Lorsque la fin d'Aaron fut arrivée, Moïse conduisit Aaron et son fils Éléazar sur la montagne de Hor, dépouilla Aaron de ses vêtements de grand prêtre et en revêtit Éléazar, fils d'Aaron. Aaron y mourut. Moïse et Éléazar descendirent de la montagne. Tout le peuple le pleura pendant trente jours[2].

Moïse conduisit le peuple au pays de Moab, et Dieu dit à Moïse : Monte au sommet de la montagne Nébo et contemple de tes yeux la terre promise, car tu n'y entreras pas et tu mourras là[3]. Moïse, le serviteur du Seigneur, mourut dans le pays de Moab. L'archange Michel l'enterra près de la maison de Phogor[4] et personne n'a jamais connu son sépulcre jusqu'aujourd'hui.

Moïse était âgé de cent vingt ans lorsqu'il mourut, son œil ne s'était pas

1. Exode, xxx, 2 et 6. — 2. Nombres, xx, 27-30. — 3. Deut., xxxii, 49-52; — 4. Deutéronome, xxxiv et Jude, v. 9, combinés ensemble.

աչք նորա եւ ոչ խորշոմեցան ծնօտք նորա, եւ պահեաց նա երիս քառասունս, առանց հացի եւ ջրոյ ըստ թուոյ ամաց իւրոց, օր ընդ տարւոյ :

Եւ լացին որդիքն Իսրայէլի, զՄովսէս աւուրս երեսուն, ի մեռանել անդ իւրում յՌաբովբ Մովաբու, առ Յորդանանաւ յանդիման Երիքովի :

Եւ Յեսու որդի Նաւեայ * լցաւ հոգւով իմաստութեամբ, զի եդ Մովսէս զձեռն իւր ի վերայ նորա եւ հնազանդեցան որդիքն Իսրայէլի նմա, եւ արարին որպէս պատուիրեաց Տէր : Եւ ոչ եկաց մարգարէ Իսրայէլի որպէս զՄովսէս զոր ծանեաւ Տէր, դէմ յանդիման նշանօք եւ արուեստիւք, զոր առաքեաց Տէր առնել յերկրին Եգիպտացւոց, ի Փարաւոն եւ ի ծառայս նորա եւ յամենայն երկրին սքանչելիս մեծամեծս, զձեռն հզօր եւ զբազուկ բարձր զոր արար Մովսէս առաջի ամենայն Իսրայէլի : * A fol. 39 r° b.

Յայսմ աւուր վկայաբանութիւն սրբուհւոյն Արիադնեայ, որ Մարիամ անուանի :

Ի ժամանակս Ադրիանոսի եւ Անտոնինեայ ամբարիշտ թագաւորացն, էր Արիադնեա աղախին առն կռապաշտի որոյ անունն էր Տերտուղի, նախապատուով Պախմխւոյ քաղաքին : Երանելի աղախինն էր քրիստոնեայ եւ հանապազ աղօթս պահօք եւ ճգնութեամբ մատուցանէր Աստուծոյ :

11 վկայաբանութիւն] վկայութիւն B — որ Մարիամ անուանի] զոր Մարիամ կոչեն B || 12 Արիադնեա] Արիադնէա B || 13 Տերտուղի] Տերտեղոս B — նախապատուով Պրխմխւոյ] նախապատուով առաջին ի Պախմխէանայ քաղաքին Փռիւգացւոց՝ Սալուտարիա B || 14 երանելի] երանելին այս B — աղօթս] զաղօթս իւր B.

obscurci, ses dents n'avaient pas été ébranlées [ses mâchoires n'étaient pas flétries]; il avait jeûné trois fois quarante jours, sans pain et sans eau, selon le nombre de ses années, jour pour année.

Les enfants d'Israël portèrent le deuil de Moïse pendant trente jours, lorsqu'il mourut à Rabob de Moab, près du Jourdain, en face de Jéricho.

Josué, fils de Navé, * fut rempli de l'Esprit de sagesse, car Moïse avait posé ses mains sur lui, et les enfants d'Israël lui obéirent et ils firent comme le Seigneur avait prescrit. Il ne s'est élevé aucun prophète en Israël comme Moïse que le Seigneur ait connu face à face, avec tous les prodiges et les signes dont le Seigneur le chargea d'accomplir en Égypte, sur Pharaon et sur ses serviteurs et dans tout le pays, de grands miracles avec la main forte et le bras haut que Moïse exerça devant tout Israël [1]. * A fol. 39 r° b.

En ce jour, martyre de sainte Ariadne, qui s'appelle Marie.

Aux jours des empereurs impies Adrien et Antonin, vivait Ariadne, la servante d'un homme idolâtre dont le nom était Tertullus, un des principaux de la ville de Prymnesia. La bienheureuse servante était chrétienne et offrait chaque jour ses prières à Dieu, avec jeûne et vie ascétique.

1. Deut., xxxiv, 8-12.

Եւ եղեւ օր ծննդեան որդւոյ տեառն իւրոյ եւ տօնէին ի բագինս կռոցն . եւ երանելի կինն արհամարհեաց զպիղծ խրախութիւն տօնին եւ զկնի ոչ գնաց եւ ոչ հաղորդեցաւ ի զոհիցն :

Եւ բարկացեալ տեառն իւրոյ զնա հարեալ արկ ի բանդ, զի ի սովոյ մեռցի : Եւ
* A fol. 39 v° a. յետ * բազում աւուրց կացոյց զնա առաջի դատաւորին : Եւ երանելի Արիադնեա համարձակութեամբ խոստովանեցաւ զՏէր մեր Յիսուս Քրիստոս, եւ աղօթեալ երկարագոյն առաջի դատաւորին եւ հրապարակին :

Եւ հրամայեաց կախել զնա զփայտէ եւ քերել զմարմին նորա : Եւ տեսեալ ամբոխին զժուժկալութիւն կնոջն, աղաղակեցին առ դատաւորն մեծաւ բարբառով եւ արձակեցաւ աղախինն Քրիստոսի ի տանջանացն : Եւ ընթացաւ ի մօտակայ լեառն, ընթացան եւ անօրէնքն զկնի զի կալցեն զնա եւ դարձուսցեն կապանօք :

Եւ յորժամ մերձեցան՝ տարածեաց զձեռս իւր ի վեր եւ արտասուօք աղաչեաց զԱստուած զի փրկեսցի ի ձեռաց անօրինացն : Եւ առժամայն վէմն որ առաջի կայր՝ հերձաւ եւ ի ներքս ընկալաւ զԱրիադնի եւ դարձեալ փակեցաւ, որ եւ ոչ նշան պատառմանն երեւեցաւ, բայց ի վերարկուէն որ զգլխովն պատեալ էր, փոքր ինչ ի քղանցիցն կախեցաւ զվիմէն առ ի ցոյցս ժողովրդեանն :

1 եղեւ] էր B | 6 Յիսուս *om.* B — երկարագոյն] երկայնագոյն B || 7 եւ հրապարակին *om.* B || 8 քերել] ուժգին *add.* B || 11 դարձուսցեն] յետս *add.* B || 14 հերձաւ] հերձեալ անկաւ B — ի ներքս] ի ներքոյ իւր B || 14-p. 281 l. 8 եւ դարձեալ ... հալածումն քրիստոնէից *om.* B.

Arriva le jour de l'anniversaire de la naissance du fils de son maître et on célébra des fêtes dans le temple des idoles; mais la bienheureuse femme méprisa les solennités impures de la fête, ne les accompagna pas et ne prit point part aux sacrifices.

Son maître, irrité, la fit battre et mettre en prison pour qu'elle y mourût
* A fol. 39 v° a. de faim. Longtemps * après il la présenta devant le juge. La bienheureuse Ariadne confessa avec hardiesse notre Seigneur Jésus-Christ et pria longuement devant le juge et l'assemblée.

Le juge ordonna de la suspendre à un arbre et de lui déchirer le corps. La foule, témoin de la patience de la femme, poussa de grands cris vers le juge, et la servante du Christ fut délivrée des tortures. Elle courut vers une montagne proche et les impies se mirent à sa poursuite pour l'arrêter et la ramener chargée de fers.

Lorsqu'ils l'eurent rejointe, elle étendit ses mains vers le ciel et, avec larmes, pria Dieu de la délivrer des mains des impies. Aussitôt le rocher qui se trouvait devant elle s'entr'ouvrit, accueillit Ariadne dans son intérieur et se referma, de sorte qu'il n'apparut aucune trace de fissure, excepté un pan de l'étoffe qui lui couvrait la tête, qui resta suspendu au rocher, comme témoignage pour le peuple.

Եւ հրամայեաց դատաւորն քարահատացն զի կոփեսցեն մրճօք զվէմն եւ կործանեսցեն ի վերայ : Եւ յանկարծակի եղեւ որոտումն եւ կայծակունք : Եւ երեւեցան հրեշտակք հրատեսիլ երիվարօք եւ սատակեցին զբազումս յանհաւատիցն եւ * զքուրմն ի մեհենին դրանն սատակեցին : Եւ ահ մեծ անկաւ ի վերայ ամենեցունց եւ փախստականք մտին ի քաղաքն, եւ որք մնացինն աղաղակէին մեծ է Աստուածն քրիստոնէից, մեծ է Աստուածն Արիադնեայ, ճշմարտապէս նա միայն է Աստուած : * A fol. 39 v° b.

Եւ հաւատացին յաւուր յայնմիկ երեք հազար ոգի ի կռապաշտից : Եւ դադարեաց հալածումն քրիստոնէից :

Կատարեցաւ ի վիմին աղախինն Քրիստոսի Արիադնեա ի Սեպտեմբերի ԺԸ :

[B * Յիշատակ փողովք իջմանն Աստուծոյ ի Սինա. եւ վերստին տօն սրբոյ Խաչին, եւ հանգիստ Ահարոնի քահանայապետի առաջնոյ : * B p. 151 b.

Աստուածային քահանայապետն առաջին սուրբն Ահարոն՝ եղբայր էր նախամարգարէին Մովսիսի, եւ որդի Ամրամայ, որդւոյ Կահաթու, որդւոյ Ղեւեայ, որդւոյ Յակոբայ : Զսա առաքեաց Աստուած ընդ առաջ Մովսիսի երեւեալ՝ նմա եւ խօսեալ՝ յորժամ գայր Մովսէս ի Քորեբ լեռնէն առ ժողովուրդն, ասելով թէ. Երթ ընդ առաջ եղբօր քո, եւ եղիցիս նմա ի լեզու եւ ի մարգարէ :

9 Սեպտեմբերի ԺԸ] եւ Հոռի Թ *add.* B.

Le juge ordonna à des tailleurs de pierres de briser avec des marteaux le rocher et de les faire tomber dessus. Il se produisit aussitôt des grondements de tonnerre et des coups de foudre. Des anges apparurent montés sur des chevaux en forme de feu, qui tuèrent nombre de païens et * mirent à mort le prêtre, à la porte du temple des idoles. Une grande frayeur saisit tout le monde, on s'enfuit vers la ville, et ceux qui y restèrent [à cet endroit] se mirent à crier : Grand est le Dieu des chrétiens, grand est le Dieu d'Ariadne : en vérité, lui seul est Dieu. * A fol. 39 v° b.

Trois mille personnes parmi les païens se convertirent ce jour-là. Et la persécution contre les chrétiens prit fin.

La servante du Christ Ariadne trouva la mort dans le rocher, le 18 Septembre.

[B * Commémoration de la descente de Dieu sur le Sinaï aux sons des trompettes. De nouveau, fête de la sainte Croix. Et repos d'Aaron le premier grand prêtre. * B p. 151 b.

Le divin et premier grand prêtre, saint Aaron, était le frère du premier prophète Moïse et fils d'Amram, fils de Caath, fils de Lévi, fils de Jacob. Dieu lui ayant apparu et parlé avec lui, l'envoya au-devant de Moïse, lorsque celui-ci venait de la montagne de Horeb vers le peuple, en lui disant : *Va au-devant de ton frère et tu lui serviras de langue et de prophète*[1].

1. Exode, IV, 27.

B p. 152 a.

Եւ յորժամ հանին յանապատ զժողովուրդն յԵգիպտոսէ, յետ բազմագոյն նշանացն տասանց որով հարին զԵգիպտոս նա եւ Մովսէս. եւ յետ պատառելոյ ծովուն ընտրեաց զնա Աստուած յառաջին քահանայութիւն, ի յերկնաւորացն * քահանայապետութենէ, զնոյն շնորհ քահանայական ի մարդիկ նախ նմա հեղուլ. եւ նահապետ եւ հայր եւ սկիզբն ամենայն քահանայապետութեան մարդկային՝ զնա յօժարեաց լինել ։

Մանաւանդ պատկեր եւ օրինակ ճշմարիտ քահանայապետին Քրիստոսի օծութեամբն լինէր. զի առաջին եւ նախ սա օծաւ ի յամենայն մարդկանէ եղով սրբով, եւ տպաւորեաց զճշմարիտ օծեալն Քրիստոս, զնորին անունն օծական մարդկան գուշակելով ։ Զի ասաց Աստուած Մովսէսի՝ տանել զնա ի դուռն խորանին վկայութեան եւ զգեցուցանել զպճղնաւորն եւ զվակասն եւ զլուսակն, զտախտակն եւ զկամարն եւ օծանել զնա եղով եւ արեամբ ի յունկն աջոյ եւ ի ձեռն, իբրու առնուլ յԱստուծոյ լսելով՝ եւ տալ մարդկան գործելով ։

Եւ այսպէս եկաց նա քահանայապետ առաջին, եւ որդիք նորա քահանայք ընտրութեամբն Աստուծոյ՝ որ գիտէ եւ քննէ զսիրտս, եւ բաժանէ արդարապէս խոնարհացն տալով զշնորհս ։ Որով յորժամ նախանձու ընդդէմ յարեան նմա Կորխ եւ բանակն իւր՝

Après que lui et Moïse eurent conduit le peuple au désert à la sortie d'Égypte, après les dix grands prodiges par lesquels ils avaient frappé l'Égypte; après que la mer fut divisée en deux, Dieu le choisit pour le premier prêtre pour répandre sur lui, le premier parmi les hommes, la même grâce sacerdotale qui se trouve dans le sacerdoce des créatures célestes [anges] et * Il lui plut de l'instituer patriarche et père comme commencement de tout sacerdoce suprême parmi les hommes.

Il fut surtout, par son onction, l'image et l'exemple du vrai grand prêtre, le Christ, car ce fut lui le premier parmi les hommes qui ait été oint de l'huile sainte et qui caractérisa le vrai oint, le Christ, en annonçant son nom aux hommes que désignait l'onction[1]. Car Dieu dit à Moïse de l'emmener à la porte du tabernacle de témoignage et de le revêtir de la tunique, de l'huméral, du rational, de la lame sainte et de la ceinture[2]; de lui verser l'huile de l'onction et de mettre du sang sur [l'extrémité de] l'oreille droite et sur [les pouces de] la main[3]; comme recevant de Dieu par l'ouïe et donnant aux hommes par l'action.

C'est ainsi qu'il fut institué premier grand prêtre et ses fils prêtres, par l'élection de Dieu *qui connaît et scrute les cœurs*[4] *et partage avec justice en donnant la grâce aux humbles*[5]. Et lorsque par jalousie Coré et sa troupe s'opposèrent à lui, leurs encensoirs s'incendièrent par le feu

1. Cantique, I, 2. — 2. Exode, XXIX, 4-5 — 3. Ex., XXIX, 7, 20. — 4. Jér., XVII, 10. — 5. Prov., III, 34.

բուրվառք նոցա այրեցան յերկնից իջեալ հրով, եւ Ահարոնին անկէզ մնաց ի յընդունելն զխունկն նորա յԱստուծոյ :

Եւ դարձեալ յորժամ Մովսէս կամեցաւ ցուցանել թէ յԱստուծոյ ընտրեցաւ արժանապէս Ահարոն, առեալ յերկոտասան ցեղապետացն զգաւազանս նոցա եւ եդ ի խորանն վկայութեան, ընդ նոսին եդ եւ զԱհարոնին, եւ այլոցն զորս ոչ ընտրեաց Աստուած՝ մնաց նոյնպէս : Իսկ Ահարոնին թէպէտ չոր էր՝ սակայն առաւելեալ ծաղկեցաւ եւ արար ընկոյզ, եւ եցոյց զօրէն կուսական ծննդեանն : Այլ եւ զԴաթան եւ զԱբիրոն որ հակառակ էին քահանայութեանն Ահարոնի եւ Մովսէսի, պատառեցաւ երկիր եւ եկուլ :

Սա՝ յորժամ կոտորէր հրեշտակն Աստուծոյ զժողովուրդն վասն տրտնջելոյն եւ պոռնկութեանն եւ այլոց չարեացն, զգեցեալ զամենայն զգեստ իւր քահանայական՝ ընդ մէջ անց բուրվառովն * կենդանեաց եւ մեռելոց, եւ դադարեաց առժամայն սատակումն : Զի մինչ ի նա եկեալ մահն՝ որպէս ալիք ծովու առ վիմօք արգելու, եւ պատկառեաց ի քահանայութենէն : * B p. 152 b.

Զսա՝ յետ երկար պաշտելոյ զքահանայութիւնն իւր արդարապէս, փոխեաց Աստուած ի յաշխարհէս, որպէս եւ ունի պատմութիւնն այսպէս : Եւ խօսեցաւ Տէր ընդ Մովսէսի եւ ընդ Ահարոնի ի Հովր լերինն՝ ի սահմանս երկրին Եդովմայեցւոց եւ ասէ.

descendu du ciel, tandis que celui d'Aaron ne prit pas feu parce que Dieu accepta son encens [1].

De même, lorsque Moïse voulut montrer qu'Aaron avait été dignement choisi par Dieu, il prit les verges des douze chefs des tribus et les plaça dans le tabernacle de témoignage, avec elles il plaça aussi celle d'Aaron. Les verges de ceux que Dieu n'avait pas choisis, restèrent telles que; quant à celle d'Aaron, quoique sèche, elle avait cependant germé en abondance et produit des noix [amandes] [2], montrant ainsi la figure de la naissance virginale. Il arriva de même pour Dathan et Abiron qui s'étant opposés au sacerdoce d'Aaron et de Moïse : la terre se fendit et les dévora [3].

Et lorsque l'ange de Dieu exterminait le peuple pour avoir murmuré et commis la fornication et autres mauvaises actions, Aaron revêtit tous ses vêtements sacerdotaux et accourut avec l'encensoir parmi * les vivants et les morts, et la mort se reposa aussitôt [4]. Car avant que la mort ne fût parvenue jusqu'à lui, elle s'arrêta comme les flots de la mer s'arrêtent devant les rochers, et elle respecta le sacerdoce. * B p. 152 b.

Après avoir longtemps accompli le sacerdoce avec justice, Dieu le transporta de cette vie, ainsi que le dit l'histoire. Et le Seigneur parla à Moïse et à Aaron, sur la montagne de Hor, qui est sur les confins du pays d'Édom, et dit : Qu'Aaron aille rejoindre son peuple, car vous

1. Nomb., xvi, 1-40. — 2. Nomb., xvi, 40-50. — 3. Nomb., xvi, 31-33. — 4. Nomb., xvi, 46-48.

Յաւելցի Ահարոն առ ժողովուրդ իւր զի մի մտցէք յերկիրն զոր ետու որդւոցն Իսրայէլի, բանզի բարկացուցէք զիս ի վերայ ջուրցն բամբասանաց : Առ դու զԱհարոն եւ զԵղիազար զորդի նորա, եւ հան զնոսա ի Հովր լեառն յանդիման ամենայն ժողովրդեանն. եւ մերկացո՛ յԱհարոնէ զպատմուճան նորա եւ զգեցուցես Եղիազարու որդւոյ նորա, եւ Ահարոն յաւելեալ մեռցի անդ :

Եւ արար Մովսէս որպէս եւ հրամայեաց նմա Տէր. եւ եհան զնա ի Հովր լեառն առաջի ամենայն ժողովրդեանն, եւ մերկացոյց յԱհարոնէ զհանդերձս իւր եւ զգեցոյց զնոսա Եղիազարու որդւոյ նորա, եւ մեռաւ Ահարոն ի գլուխ լերինն : Եւ իջին Մովսէս եւ Եղիազար ի լեռնէ անտի, եւ ետես ամենայն ժողովուրդն եթէ վախճանեցաւ Ահարոն, եւ լացին զԱհարոն ամենայն տունն Իսրայէլի զաւուրս երեսուն :

Ի սմին աւուր ընդ Ահարոնի յիշատակ է եւ եղբօրն իւրում մեծ եւ առաջին մարգարէին Մովսիսի նախկին օրինադրողին աշխարհի, սրբոյն եւ հեզոյն եւ աստուածատեսին եւ օրինակին Քրիստոսի եւ գուշակողի նորին : Որ յետ հանելոյն զԻսրայէլ ի ծառայութենէն եւ բազում անգամ տեսանելոյն զԱստուած, որով եւ լուսաւորեցան երեսք նորա, մինչ զի քօղ արկանէր ի վերայ զիմացն. զի ոչ կարէին հայել ի նա որդիքն Իսրայէլի յառաւելութենէ փառաց լուսոյն որ տպաւորեալ էր յաստուածատես երեսն եւ յակն հրեշտականման :

n'entrerez pas dans la terre que j'ai donnée aux enfants d'Israël : vous m'avez irrité aux eaux de contradiction. Prends Aaron et son fils Éléazar et tu les conduiras sur la montagne de Hor devant toute la multitude, et lorsque tu auras dépouillé Aaron de son vêtement, tu en revêtiras Éléazar son fils; et Aaron rejoindra son peuple et il mourra là.

Moïse fit ce que le Seigneur lui avait ordonné et il le conduisit sur la montagne de Hor devant tout le peuple, et lorsqu'il eut dépouillé Aaron de ses vêtements, il en revêtit Éléazar son fils, et Aaron mourut sur la crête de la montagne. Moïse et Éléazar descendirent de la montagne et toute la multitude vit qu'Aaron était mort, et toute la maison d'Israël pleura Aaron trente jours [1].

En ce même jour avec Aaron, commémoration de son frère le grand et le premier prophète, l'ancien législateur de la terre, le saint et le doux [2] qui a vu Dieu, qui a été l'image du Christ et qui l'a prédit. C'est lui qui, après avoir délivré Israël de la servitude, vit Dieu plusieurs fois, ce qui rendit sa figure resplendissante à ce point qu'il dut couvrir d'un voile son visage; car les fils d'Israël ne pouvaient le regarder à cause de l'abondance de la lumière glorieuse qui s'était empreinte sur la figure qui avait vu Dieu, et sur son regard devenu angélique [3].

1. Nomb., xx, 24-30. — 2. Nomb., xii, 3. — 3. Exode, xxxiv, 29-30; II Corinth., iii, 7.

* Եւ յետ տալոյ զօրէնսն եւ բազմագոյն նշանս առնելոյ՝ փոխեցաւ առ Աստուած հարիւր եւ քսան ամաց եղեալ, եւ ոչ ինչ թարշամեցաւ ի ծերութենէ առ ի տիպ անապականութեանն մեծի ։ * B p. 153 a.

Յայսմ տօն սրբոյ քահանայավկային Սիմէոնի աշակերտին Քրիստոսի, եղբօրորդւոյն Յակոբայ Տեառն եղբօր, որ եւ սա եղեւ եպիսկոպոս Երուսաղէմի ։

Յայսմ աւուր յիշատակ Եվմենիոսի սքանչելագործ եպիսկոպոսին Գորտինու եւ սուրբ վկային Կաստորոսի եւ սրբուհւոյն Թէոդորայ երանելւոյ ։]

Հոռի Ժ եւ Սեպտեմբերի ԺԹ ։ Վկայութիւն սրբոց Ոսկեանցն ի Հայք ։

Սուրբքս այսոքիկ աշակերտք էին Թադէոսի առաքելոյն ։ Եւ յետ մահուան նորա կրօնաւորեալք առանձնացան յակունսն Եփրատայ, յոտն Ծաղկէոյ, ի տեղին որ այժմ կոչի Վաղարշակերտ ։

Եւ եկեալք առ արքայն Արտաշէս քարոզէին զՔրիստոս ։ Եւ արքայն քաղցրութեամբ լսէր, եւ հրաւիրեաց յայլում ժամու ասել զնոյն բանս ։ Եւ ինքն հեռանայր պատերազմաւ յարեւելս ։

Եւ նոքա զնոյն բանս խօսէին ընդ մեծի թագուհւոյն որում անուն էր Սաթինիկ,

*Après avoir donné les lois et après avoir accompli de nombreux prodiges, il trépassa en Dieu à l'âge de cent vingt ans; il ne fut pas flétri par la vieillesse, comme signe de sa parfaite innocence[1]. * B p. 153 a.

En ce jour, fête du prêtre martyr Siméon, le disciple du Christ, le neveu de Jacques le frère du Seigneur, qui fut, lui aussi, évêque de Jérusalem.

En ce jour, commémoration d'Euménius, le thaumaturge, évêque de Gortyne, et des saints martyrs Castorus et de la sainte et bienheureuse Théodora.]

10 hori, **19 Septembre**.

Martyre des saints Oski [Chrysos ou Or] et de ses compagnons en Arménie.

Ces saints étaient disciples de l'apôtre Thaddée. Après sa mort, se faisant moines, ils se retirèrent près des sources de l'Euphrate, aux pieds du Tsalkots, à l'endroit appelé aujourd'hui Valarchakert.

Ils se présentèrent au roi Artachès, lui prêchèrent le Christ. Le roi les écouta avec bienveillance et les invita à revenir une autre fois lui parler à ce sujet. Et il partit en guerre vers l'Orient.

Ils parlèrent dans le même sens à la grande reine, dont le nom était Sa-

1. Deutéron., xxxiv, 7.

* A fol. 40 r° a. Ալան ազգաւ, եւ որքն փառաւորք ազգականք մեծ թագուհւոյն * գնացին ի լեառն ջրաբաշխ եւ կրօնաւորեցան անդ :

Եւ զի էին որքն պիտանիք եւ ի գործ պատերազմի առաջինք, աղաչէին զնոսա իջանել ի լեռնէն եւ կեալ յարքունիսն եւ նոքա ոչ հաւանեցան : Եւ գնացեալ ի մենարան սրբոց Ոսկեանցն, ածին զնոսա հաւանեցուցանել զայսն, թողուլ զհաւատն Քրիստոսի եւ պաշտել զկուռսն եւ կեալ ի զինուորութեանն : Եւ նոքա եկեալ առաւելապէս հաստատեցին ի հաւատն Քրիստոսի եւ ինքեանք գաղտ գնացին ի խրճիթս իւրեանց :

Եւ գիտացեալ զայն որդւոցն արքային՝ Վրոյն եւ Վրին, առաքեցին դահիճս զկնի նոցա եւ սպանին զնոսա :

Եւ կատարեցաւ սուրբ վկայն Քրիստոսի Ոսկի ընկերօք իւրովք Սեպտեմբերի ԺԹ :

Յայսմ աւուր վկայութիւն սրբոցն Տրոփիմայ, Դորէմինդոսի, Սաբատինեայ :

Այս երեք սուրբ եւ փառաւորեալ վկայքս Քրիստոսի էին ի ժամանակս կռապաշտ արքային Պռոբայ, ի քաղաքէն Անտիոքայ Պիսիդեայ, եւ մնեալ յապարէզն տեսին

12 վկայութիւն սրբոցն Տրոփիմայ, Դորէմինդոսի, Սաբատինեայ] վկայութիւն Տրոփիմոսի՝ Դորմէդոնոսի եւ Սամպատինեայ, որք յԱնտիոք Պիսիդեայ B || 13 սուրբ] սուրբքս B || 14 Պռոբայ] Պռովբայ B.

tinik, de nationalité alane. Des parents de la grande reine, des personnages considérables, * se retirèrent à la montagne, aux sources multiples, et s'y firent moines.

* A fol. 40 r° a.

Mais comme ils étaient des gens importants et occupaient le premier rang en temps de guerre, on les pria de descendre de la montagne et de reprendre la vie au palais; ils s'y refusèrent. On se rendit alors à l'ermitage des saints Oski et de ses compagnons, on les amena pour qu'ils persuadassent ces gens d'abandonner la foi du Christ, d'adorer les idoles et de reprendre la vie militaire. Ils s'y rendirent et raffermirent davantage les gens dans la foi du Christ ; puis ils retournèrent secrètement à leurs huttes.

Les fils du roi, Vroïn et Vrine, venus à connaissance du fait, envoyèrent des bourreaux après eux qui les tuèrent.

Le saint martyr du Christ Oski mourut avec ses compagnons le 19 Septembre.

En ce jour, martyre des saints Trophimus, Dorymédon et Sabbatius.

Ces trois saints et glorieux martyrs du Christ vivaient aux jours de l'empereur Probus, l'idolâtre, dans la ville d'Antioche de Pisidie. Étant

զկռապաշտսն զի զոհէին կռոցն. աղօթեցին առ Աստուած զի փրկեսցին յայնպիսի մոլորութենէն ։

Եւ կալեալ զՏրոփիմոս կացուցին առաջի Բիկարի դատաւորին եւ խոստովանեցաւ զանուն Տեառն Յիսուսի ։ Եւ հրամայեաց * մերկացուցանել զնա, եւ ձաղկել եւ քերել * զմարմինն. եւ ապա արկին ի բանդ ։ * A fol. 40 rº b.

Ածին եւ զՍաբատիոն եւ նա նոյնպէս խոստովանեցաւ զանուն Տեառն Յիսուսի ։ Եւ հրամայեաց Բիկարն եւ մերկացուցին զսուրբն եւ տանջեցին ուժգին. եւ ի սաստիկ չարչարանացն աւանդեաց զհոգին իւր առ Աստուած ի ձեռս հրեշտակաց ։

Եւ ապա ածին միւսանգամ զսուրբն Տրոփիմոս եւ ագուցին նմա կօշիկս երկաթիս եւ բեւեռեցին յոտսն. եւ կալանօք տարան ի քաղաքն Սիւնադ, առ դատաւորն Դիոնէսիոս, երից աւուրց ճանապարհ ։ Եւ կացեալ առաջի եւ անդ խոստովանեցաւ համարձակութեամբ զճշմարիտ հաւատն Քրիստոսի ։ Եւ հրամայեաց Դիոնէսիոս մերկացուցանել զնա եւ տանջել ուժգին. եւ արկին ընդ ըռնգունս նորա մորեալ մանանեխ քացախով, եւ աղացեալ աղցանեցին ի վերայ վիրաւորեալ մարմնոյն, եւ զմնացեալ ողջ մարմինն կայծակամբք այրեցին եւ եդին ի բանդ ։

1 փրկեսցին] փրկեսցէ զնոսա B ‖ 3 Բիկարի] Վիկարի B ‖ 7 ուժգին] եւ զգեցին զմարմինն *add.* B ‖ 8 առ Աստուած *om.* B ‖ 10 Սիւնադ] Սիւնադա B ‖ 12 հաւատն] հաւատոն B ‖ 13 ըռնգունս] ըռնկունս B ‖ 15 եդին] արկին B.

entrés dans l'arène, ils y virent des idolâtres qui sacrifiaient aux idoles. Ils prièrent Dieu de les délivrer d'une telle erreur.

On saisit Trophimus et on le mit en présence du juge et gouverneur; il confessa le nom du Seigneur Jésus. Le juge ordonna de le dépouiller de ses vêtements, de le flageller et de lui déchirer le corps; ensuite on le jeta en prison.

On introduisit aussi Sabbatius, qui confessa également le nom du Seigneur Jésus. Vicarius ordonna * de mettre à nu le saint et de le torturer violemment. Il rendit, à cause des cruelles souffrances, son âme à Dieu, par les mains des anges. * A fol. 40 rº b.

Ensuite on introduisit de nouveau saint Trophimus, et on lui passa des chaussures en fer, qu'on cloua à ses pieds. On le mena, chargé de fers, à trois journées de marche, à la ville de Synnada, auprès du juge Dionisius, en la présence duquel il confessa avec hardiesse la vraie foi du Christ. Dionisius ordonna de le déshabiller et de le soumettre à de cruelles tortures. On lui introduisit dans les narines du sénevé broyé et du vinaigre; et avec ce même sénevé réduit en poudre, on saupoudra les parties blessées du corps; on brûla, avec des charbons ardents, les parties du corps restées saines, et on le mit en prison.

Իսկ Դորեմինդոս ի գլխաւորաց քաղաքին էր մեծատուն յոյժ . եւ մտեալ ի բանդն ետես զսուրբն Տրոփիմոս եւ խնամարկեալ այց առնէր նմա, եւ ուսաւ ի նմանէ զաստուածային հաւատն եւ եղեւ քրիստոնեայ ։

Եւ յորժամ եղեւ օր ծննդեան ամբարիշտ դատաւորին, հրամայեաց կոչել զԴորեմենդոս յուրախութիւն զոհից կռոցն ։ Եւ նորա կացեալ * առաջի խոստովանեցաւ զքրիստոնէութիւնն՝ զոր նոր ուսաւ ։ Եւ հրամայեաց եւ նոյնժամայն մերկացուցին զնորընծայն Աստուծոյ, եւ հրամայեաց շամփուրս հարկին ի կողսն, եւ կախեցին զփայտէ եւ գելեցին խարազանաւք զկուրծսն եւ զթիկունսն, փետեցին զմօրուսն եւ արձակեցին ի նոսա գազանս, առիւծ եւ ինձ եւ արջ, եւ ոչ մերձեցան ի սուրբսն, այլ մանաւանդ զմիմեանս գիշատեցին եւ նոյնժամայն հատին զգլուխս նոցա ։

* A fol. 40 v° a.

Կատարեցան սուրբ վկայքս Քրիստոսի Տրոփիմոս եւ Դորեմենդոս եւ Սափատին Սեպտեմբերի ԺԹ ։

1 Դորեմինդոս] Դորէմենտոն B || 6 նոր] նորոգ B || 7 նորընծայն] նոր ծառայն B || 8 փետեցին] փետատեցին B || 8-10 եւ արձակեցին ... գիշատեցին *om.* B || 10 նոյնժամայն] ապա B — նոցա] երկոցունց վկայիցն B || 11 Սափատին] Սափատիանոս B || 12 Սեպտեմբերի ԺԹ] եւ Հոռի Ժ *add.* B.

Quant à Dorymédon, il était un des notables de la ville et fort riche. Étant entré dans la prison, il y vit saint Trophimus, et en prit soin, le visita souvent, apprit de lui la foi divine et se fit chrétien.

Lorsque arriva l'anniversaire de la naissance du juge impie, celui-ci ordonna de convier Dorymédon à la fête des sacrifices aux idoles. Il se présenta * à lui, confessa la foi chrétienne qu'il venait d'acquérir récemment. Il ordonna aussitôt de déshabiller le novice de Dieu, et de lui enfoncer des broches rougies dans les côtes ; on le pendit ensuite à un arbre et on le cingla de coups de fouet sur la poitrine et le dos ; on lui arracha la barbe ; on lança contre lui et ses compagnons des bêtes féroces : lion, léopard et ours, qui ne s'approchèrent pas des saints, mais par contre s'entre-dévorèrent. Aussitôt on trancha la tête aux martyrs.

* A fol. 40 v° a.

Les saints martyrs du Christ, Trophimus, Dorymédon et Sabbatius moururent le 19 Septembre.

Յայսմ աւուր կատարեցաւ սուրբ վկայն Պապ անուն, ի քաղաքէն Լարանդեան Լիւկէոնայ, ի Մագնոյ դատաւորէն, յաւուրս Մաքսիմիանոսի թագաւորին ։

Զսուրբն Պապ անուն քարշեցին յետ բազում չարչարանացն եւ գանեցին եւ քերեցին եւ բեւեռեալ ոտիւք ի հետիոտս տարան ի Սելեւկիա եւ երթեալ առ վայրի ժանտաթզենի մի, աղօթեալ առ Աստուած աւանդեաց զհոգին ։ Եւ առժամայն եղեւ ծառն թզենի ընդունի ։

Եւ կին մի ազատ, սրբեաց զարիւնն յոտիցն եւ զարիւնաշաղախ կտաւն եդ ի վերայ աչաց կուրի. եւ բացան աչքն եւ փառաւոր առնէին զԱստուած ։

[B * Ի սմին աւուր կատարեցան ի Հայք աշակերտք սուրբ առաքելոյն Թադէոսի՝ * B
սուրբն Ոսկի եւ որք ընդ նմա ։ p. 154 b.

Սոքա աշակերտք էին Թադէոսի առաքելոյ որ եկն ի Հայս ։ Անուն գլխաւորին իւրեանց Խրիւսոսի որ թարգմանի Ոսկի ։ Եւ յետ կատարման առաքելոյն գնացին կրօնաւորեցան յակունս Եփրատայ, ի ծմակ լեառն Ծաղկոց ։

Իսկ յորժամ թագաւորեաց Արտաշէս՝ եկին առ նա աւետարանեցին նմա եւ կնոջ իւր զհաւատն Քրիստոսի, զոր քաղցրութեամբ լուաւ թագաւորն, այլ զի պաշարեալ էր

1 Պապ անուն] Պապա B — Լարանդեան Լիւկէոնայ ի Մագնոյ] Լարանդու Լիկայոնայ ի Մանգնոյ B || 2 թագաւորին] արքային B || 3 Պապ անուն] Պապա B — բազում *om.* B — եւ գանեցին եւ քերեցին] եւ գանիւ եւ քերանաց B || 4 վայրի *om.* B || 5 եւ առժամայն ... ընդունի *om.* B || 7 ազատ] անուն *add.* B || 8 բացան] բացաւ B — փառաւոր առնէին] փառաւորէր B.

En ce jour mourut le saint martyr nommé Papas, de la ville de Laranda en Lycaonie, par le juge Magnus, aux jours de l'empereur Maximien.

Après de nombreuses tortures on traîna le nommé saint Papas, on le frappa, on lui déchira le corps, et on l'emmena, les pieds cloués, à pied jusqu'à Séleucie. Il s'arrêta auprès d'un figuier sauvage, y pria Dieu, et rendit son âme. Aussitôt le figuier devint productif.

Une femme noble lui essuya le sang des pieds et mit le linge taché de sang sur les yeux d'un aveugle ; celui-ci recouvra la vue et glorifia Dieu.

[B * En ce même jour moururent en Arménie les disciples du saint apôtre * B
Thaddée, saint Oski [Chrysos ou Or] et ses compagnons. p. 154 b.

Ils étaient les disciples de l'apôtre Thaddée qui vint en Arménie. Leur chef s'appelait Chrysos, qui se traduit Oski [Or]. Après la mort de l'apôtre ils allèrent se faire moines aux sources de l'Euphrate, dans la montagne ombragée de Tsalkots.

Lorsque Artachès monta sur le trône, ils vinrent auprès de lui et lui prêchèrent, à lui et à sa femme, la foi du Christ. Le roi les écouta avec bienveillance, mais comme il était préoccupé des soucis de la guerre, il né-

ի հոյս պատերազմացն՝ անփոյթ արար առ ժամն ։ Այլ արք ոմանք որք ընդ կնոջ թագաւորին եկեալ էին յԱլանաց՝ ընկալան զբանն կենաց եւ մկրտեցան ի նոցանէ. զոր լուեալ որդւոյ թագաւորին հալածեաց զսուրբսն, որք եւ գնացին յառաջին միայնարանսն ։

Իսկ մկրտեալ արքն զսուրբսն հետազօտեալ զբնակութիւնս նոցա՝ եկեալ զաւարեցին առ նոսա՝ եւ օր ըստ օրէ հաստատէին ի հաւատսն Քրիստոսի ։ Բայց զի էին արքն փառաւորք եւ հզօրք ի գործ պատերազմի, կոչեաց զնոսա որդի արքային հանդերձ սուրբ Ոսկեաւ եւ նորին ընկերօքն, եւ խնդրէր ի սրբոց հաւանեցուցանել զեշխանսն դառնալ յերկրպագութենէն Քրիստոսի ի պատիւ եւ ի գործ իւրեանց ։ Որք ոչ խօսեցան զայս այլ մանաւանդ քաջալերէին անշարժ մնալ ի հաւատսն, եւ ինքեանք գաղտագնաց ի տեղի իւրեանց փութային ։

Իսկ որդի արքային առաքեաց զօրս զկնի մօտ ի խրճիթս իւրեանց բարձեալ սուսերօք զգլուխս երանելեացն, որք կատարեցան բարի խոստովանութեամբ ի Քրիստոս. Սեպտեմբերի ԺԹ ։ Բայց ընդ պատուաւորսն ոչ ինչ համարձակեցաւ խօսել, մանաւանդ ի մօրէն երկուցեալ որում ազգականք իսկ էին ։ Եւ նոքա ոչ կացին՝ այլ գնացին ի լեառն Սուկաւ կրօնաւորեցան, կեցեալ անդ ամս քառասուն եւ չորս մինչեւ նահատա-
* B p. 155 a. կեցան, * որպէս եւ գրեալ է ի պատմութեան իւրեանց, որոց գլխաւորին Սուքիաս անուն էր ։

gligea la foi pour le moment. Cependant quelques personnages venus du pays des Alans à la suite de la femme du roi, accueillirent la parole de la vie et se firent baptiser par eux; ce qu'ayant appris, le fils du roi persécuta les saints, qui se retirèrent dans leur première solitude.

Les dignitaires qui s'étaient fait baptiser s'étant mis à la recherche de leur demeure, vinrent habiter auprès d'eux et se raffermirent de jour en jour dans la foi du Christ. Mais comme ils étaient des personnages considérables et puissants dans l'art de la guerre, le fils du roi les fit venir en même temps qu'Oski et ses compagnons, et il pria les saints de persuader les princes de quitter le culte du Christ, de reprendre leurs rangs et leurs occupations. Les saints non seulement ne leur parlèrent pas en ce sens, mais par contre les encouragèrent à demeurer inébranlables dans la foi, et eux, ils s'empressèrent ensuite de retourner secrètement à leur demeure.

Le fils du roi dépêcha des troupes après eux, qui à proximité de leurs huttes tranchèrent par l'épée la tête des saints; ils moururent en bonne confession du Christ, le 19 Septembre. Mais le fils du roi ne put rien proposer aux dignitaires, surtout par crainte de sa mère dont ils étaient les parents mêmes. Ceux-là ne restèrent point [au palais], mais se rendirent à la montagne de Soukav, y vécurent en moines, pendant quarante-
* B p. 155 a. quatre ans, jusqu'à ce qu'ils y furent martyrisés, * ainsi qu'il est écrit dans leur histoire. Leur chef s'appelait Hésychios.

Բայց սուրբն Գրիգոր եկն ի լերինս նոցա, եւ յիւրաքանչիւր տեղի վկայութեանց Ոսկեանցն եւ Սուքիասանցն շինեաց եկեղեցի եւ կարգեաց կրօնաւորս ի պաշտօն. յորոց մինչեւ ցայսօր բազում բժշկութիւնք լինին հիւանդաց եւ ախտաժետաց ի փառս Քրիստոսի ։ Իսկ լերինքն կոչեցան յանուն գլխաւորացն սուրբ Ոսկի եւ Սուքիաս ։]

* Հոռի ԺԱ եւ Սեպտեմբերի Ի ։ Վկայաբանութիւն սրբոյն Եւստաթէոսի եւ կնոջ իւրոյ Թէոպիստեայ եւ երկու որդւոցն Ագապիոսի եւ Թէոպիստոսի ։ * A fol. 40 v° b.

Այրս այս հեթանոս էր, կռապաշտ եւ անուն էր նորա Պղակիդաս. եւ պատուեալ ի Տրայանոսէ արքայէ ստրատելատ ի Հռոմ քաղաքին. եւ էր մեծատուն յոյժ, եւ ողորմած եւ բարերար, եւ ամենայն նեղելոց օգնական ։

Եւ առեալ ի միում աւուր զօրականս գնաց յորս. եւ տեսանէ ի հեռուստ եղջերու մի մեծ յոյժ, եւ զհետ ընթացաւ երիվարաւն ինքն միայն եւ հասանէ յեզր վիմին ի լերինն. եւ յորժամ մերձեցաւ առ յեղջերուն, հայի ի մէջ եղջերացն եւ տեսանէ

5 Վկայաբանութիւն ... Թէոպիստոսի] Վերադին տօն սուրբ Խաչին ։ Եւ վկայութիւն սրբոյն Եւստաթէոսի եւ կնոջ նորա Թէոպիստեայ եւ երկուց որդւոց իւրոց Ագապիոսի եւ Թէոպիստոսի, որք էին ի Հռոմ քաղաքի B || 7 կռապաշտ] այլազգաւ Հելլենացի B || 10-p. 294 l. 5 Եւ առեալ... հարցանէր] Եւ ի միում գիշերի ետես յանուրջս զՔրիստոս, եւ առ նմա խաչ փայլեալ առաւել քան զարեգակն, եւ Պղակիդաս անկեալ ի վերայ երեսաց իւրոց երկիր եպագ նմա եւ ասէ B.

Saint Grégoire se rendit dans leurs montagnes et fit construire à chaque endroit du martyre de saint Oski et de ses compagnons, de saint Hésychios et de ses compagnons une église et y établit des moines pour le culte. Nombre de guérisons s'y opèrent jusqu'aujourd'hui sur les malades et les infirmes pour la gloire du Christ. Ces montagnes prirent leurs noms d'après les chefs, les saints Oski et Hésychios.]

* 11 hori, 20 Septembre.

* A fol. 40 v° b.

Martyre de saint Eustache, de sa femme Théopiste et de ses deux fils Agapius et Théopistus.

Cet homme était païen, idolâtre, et son nom était Placidus. Il fut honoré par l'empereur Trajan [du titre] de stratélate dans la ville de Rome. Il était fort riche, charitable et bienfaisant, il venait au secours de tous ceux qui étaient dans le besoin.

Un jour il prit avec lui des soldats et se rendit à la chasse. Il aperçut de loin un cerf fort grand, et le poursuivant à cheval, seul, il arriva jusqu'aux abords d'un rocher de la montagne; lorsqu'il s'approcha du cerf, il aperçut au milieu de ses cornes le signe de la sainte croix qui brillait d'un

զնշան սուրբ խաչին փայլեալ առաւել քան զլոյս արեգականն եւ ի մէջ խաչին զպատկերն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ Աստուծոյն ։ Եւ ձայն եղեւ առ նա եւ ասէ. Ո՛վ Պլակիդոս ընդէ՞ր հալածես զիս. ահաւասիկ եկի վասն քո ի ձեւ եղջերուի երեւեալ քեզ ։ Եւ Պլակիդոս իջեալ յերիվարէն եւ անկեալ երկիր պագանէր եւ հարցանէր. Ո՛վ ես Տէր ։ Եւ նա ասէր. Ես եմ Յիսուս Քրիստոս զոր դու անգիտաբար
* A fol. 41 r° a. պաշտես. զի բարերարութիւնք քո որ առ նեղեալս առնես, մտին առաջի իմ, * եւ եկի երեւեցուցանել զիս քեզ. երթիջիր դու եւ կին քո եւ որդիք առ եպիսկոպոսն եւ մկրտեսջիք ։ Եւ այլ բազում բանս խօսեցաւ ընդ նմա որ գրեալ է ի կատարեալ պատմութիւն իւր ։ Երեւեցաւ եւ կնոջ նորա Թէոպիստեայ եւ ասէ. Վաղիւն այր քո եւ դու եւ որդիք քո մկրտեսջիք եւ եկեսջիք առ իս ։ Եւ գնացին առ եպիսկոպոսն եւ մկրտեցան եւ անուանեցաւ Եւստաթէոս ։ Եւ ասէ թէ. Որպէս Յոբ բազում փորձանաց հանդիպեսցիս ։

Եւ դարձաւ ի տուն իւր մեծ ուրախութեամբ ։ Եւ անկաւ հարուած ցաւոց յանդեայս նորա, ի հօտս եւ յարջառս, եւ յերիվարս եւ ի ջորիս եւ յամենայն անասունս իւր, եւ ոչ մնաց եւ ոչ մի ։ Եւ նա գոհանալով փառաւորէր զԱստուած ։

5 Քրիստոս *om.* B | 7 Երթիջիր] այսուհետեւ *add.* — մկրտեսջիք] մկրտիջիք B || 8-10 Եւ այլ ... առ իս *om.* B || 10 գնացին] երթեալք B || 11 եւ անուանեցաւ Եւստաթէոս] եւ յետ աւուրց ինչ դարձեալ երեւեցաւ նմա Տէր եւ ասէ եթէ. Որպէս զՅոբ *add.* B || 13 եւ դարձաւ ... ուրախութեամբ *om.* B — անկաւ] եղեւ B.

éclat supérieur à la lumière du soleil, et au milieu de la croix, l'image de notre Seigneur et Dieu Jésus-Christ. Une voix se fit entendre à lui qui dit : O Placidus! pourquoi me poursuis-tu? Je suis venu à cause de toi sous la forme d'un cerf, pour t'apparaître. Placidus descendit de cheval et se prosternant à terre demanda : Qui es-tu, Seigneur? Il lui dit : Je suis Jésus-Christ que tu adores sans le connaître, car les bienfaits que tu fais à ceux
* A fol. 41 r° a. qui sont dans la gêne, ont eu accès devant moi[1] et je suis venu * pour me montrer à toi. Tu iras, toi, et ta femme et tes enfants, chez l'évêque et vous vous ferez baptiser. Il lui dit encore bien d'autres choses qui se trouvent écrites dans sa biographie complète. Il apparut également à sa femme Théopiste et dit : Ton mari et toi et tes enfants, vous vous ferez baptiser demain et vous viendrez à moi. Ils se rendirent auprès de l'évêque, se firent baptiser, et lui, il prit le nom d'Eustache. Et le Seigneur lui dit : Tu vas te trouver aux prises avec beaucoup de tentations comme Job.

Et il retourna chez lui en grande joie. Une maladie contagieuse se répandit parmi ses troupeaux de brebis, de bêtes à cornes, de chevaux et de mulets, et parmi tous ses animaux, et il n'en resta plus un seul. Il glorifia Dieu, tout en lui rendant grâces.

1. Act. des Apôtres, x, 4.

Եւ լուեալ արքայն եթէ քրիստոնեայ եղեւ Պլակիդաս, առաքեաց զօրականս եւ աւար արարին զտուն նորա եւ յափշտակեցին զամենայն ստացուածս նորա եւ զծառայս, եւ մնաց մերկ յամենայն ընչից իւրոց ։

Եւ առեալ զկին իւր եւ զորդիսն, գնաց յերկիր օտար եւ մտեալ ի նաւ հալաւ յայնկոյս ։ Եւ այլազգի նաւապետն տարփացաւ ի կինն Եւստաթէոսի, փոխանակ վարձու նաւին առ զնա ։ Եւ առեալ Եւստաթէոսի զերկուս որդիս իւր եւ երթայր լալով ։ Եւ հասեալ * ի գետն Դասպիս, եթող զմին որդին յայնկոյս եւ առեալ զմիւսն անցոյց յայնկոյս ։ Եւ յորժամ դարձաւ առնուլ զմիւս որդին եւ եկն ի մէջ գետոյն, տեսանէր զի յափշտակեաց զմինն գայլ եւ զմիւսն առիւծ. եւ հովիւք տեղւոյն այնորիկ թափեցին զնոսա ի գազանացն եւ ամենեւին ոչ վնասեցան երկոսեանն ։ * A fol. 41 r° b.

Իսկ երանելի Եւստաթէոս զրկեալ եղեւ ի կնոջէն եւ ի զաւակացն, յիշէր զբանն Քրիստոսի եւ գոհանայր զԱստուծոյ որպէս զՅոբն ։ Իսկ մանկունքն սնան ի միում գեօղ, եւ զմիմեանս ոչ ճանաչէին ։ Իսկ Եւստաթէոս գնաց ի գեօղ մի որ կոչի Բատիսոն եւ եղեւ վարձկան այգեստանւոյն ։

Եւ այլազգի նաւապետն տարաւ զԹէոպիստեա յաշխարհն իւր եւ աստուածային

1 արքայն] արքային B — առաքեաց] բարկութեամբ *add.* || 2 արարին] հարին B — նորա] իւր B || 4 զորդիսն] զերկուս որդիս *add.* B — մտեալ] եմուտ B — Հալաւ յայնկոյս *om.* B || 6 առ զնա] արգել առ ինքն B — լալով] ողբալով B || 7 զմին] զմիւս B || 10 զնոսա] զերկոսեանն B — ամենեւին *om.* B — երկոսեանն *om.* B || 11 եղեւ *om.* B || 12 մանկունքն սնան] մանկանցն սնեալք B.

L'empereur ayant appris que Placidus était devenu chrétien, envoya des soldats qui pillèrent sa maison et emportèrent tout ce qu'il possédait, même les serviteurs. Il resta dépouillé de tous ses biens.

Il prit alors sa femme et ses fils et se rendit dans un pays étranger, il s'embarqua sur un navire pour passer de l'autre côté. Le capitaine païen conçut des désirs pour la femme d'Eustache, la retint en échange du prix de passage sur le navire. Eustache prit ses deux fils et s'achemina en pleurant. Arrivé au bord du * fleuve Daspis, il laissa un de ses fils d'un côté, * A fol. 41 r° b.
prit l'autre et le transporta de l'autre côté. Lorsqu'il revint pour prendre l'autre fils, arrivé au milieu du fleuve, il aperçut un loup saisissant l'un de ses fils, et un lion saisissant l'autre. Mais les bergers de l'endroit les délivrèrent des bêtes féroces et tous les deux n'eurent aucun mal.

Quant au bienheureux Eustache, privé de sa femme et de ses deux enfants, il se rappela les paroles du Christ et rendit grâces à Dieu comme Job. Les enfants furent élevés dans un même village, sans se reconnaître. Eustache se rendit dans un village appelé Batyssus et s'engagea comme travailleur dans une vigne.

Le capitaine païen emmena Théopiste dans son pays, mais par la protec-

պաՀպանութեամբն ոչ մերձեցաւ ի կինն․ քանզի յայնմ օրէ, յորում ածել զնա՝ Հիւանդացաւ եւ յորժամ եՀաս ի տունն մեռաւ ։ Եւ Թէոպիստէ վարձկան լեալ ծառայէր եւ ապրէր ։

Եւ ընդ աւուրսն ընդ այնոսիկ թշնամիք շարժեցան ի վերայ երկրին Հոռոմոց ։ Եւ յիշեաց թագաւորն Տրայանոս զարիական քաջութիւնն Պղակիդեայ, զղջացաւ ընդ չարիսն զոր արար ընդ նա, յուզ եւ խնդիր արար եւ ոչ գտին ։ Ապա առաքեաց զօրականս ընդ ամենայն * երկրի կողմանս եւ գտեալ տարան առ թագաւորն եւ տեսեալ յոյժ ուրախ եղեւ եւ գիրկս արկեալ Համբուրեաց զնա, եւ զգեցոյց նմա դարձեալ զպատիւ ստրատելատութեանն, եւ տուեալ զօրս առաքեաց ընդդէմ թշնամեացն ։ Եւ երթեալ յաղթեաց քաջութեամբ եւ ի սպառ կոտորեաց զթշնամիսն, եւ դարձաւ խնդութեամբ մեծաւ ։

* A fol. 41 v° a.

Դէպ եղեւ անցանել ընդ գեօղն յորում էին բնակեալ որդիք նորա եւ սնեալ, եւ Աստուծոյ նախախնամութեամբն կանգնեաց զխորան իւր յեզր գեղջն ։ Եւ տեսեալ զերկուս մանկունս, զի էին գեղեցիկք եւ ուժեղք եւ երագընթացք գրեաց զնոսա ի դիւանի անդ արքունի զօրականն, եւ յոյժ սիրեաց զնոսա եւ Հրամայեաց նոցա ծառայել ի սեղան անդ խուռն ընդ այլում մանկունսն ։

Եւ եկեալ անտի գնացին ի գեօղն ուր կինն իւր բնակէր ։ Եւ անդ եւս Հրամանաւ

1 զնա] ի նաւին *add.* B || 2 տունն] իւր *add.* B — Թէոպիստէ] պարկեշտ վարուք կեցեալ B || 4 երկրին *om.* B || 6 արար] արարեալ B || 9 թշնամեացն] թշնամւոյն B || 12 էին բնակեալ *om.* B — եւ սնեալ] սնան B || 14 դիւանի] ատեանի B.

tion divine, il ne toucha pas à la femme; car du jour où il la retint auprès de lui, il tomba malade, et lorsqu'il arriva chez lui, il mourut. Théopiste s'engagea comme domestique et fut ainsi sauvée.

A cette époque les ennemis envahirent le pays des Romains [Orientaux], et l'empereur Trajan se souvint de la bravoure intrépide de Placidus; il se repentit des maux qu'il lui avait causés, fit faire des recherches, mais on ne le trouva point. Il envoya alors des soldats de tous les côtés * du pays, qui le retrouvèrent et le conduisirent à l'empereur; il eut une grande joie à le voir et l'ayant pris dans ses bras, l'embrassa et le revêtit de nouveau du titre de stratélate; il lui donna une armée et l'envoya contre les ennemis. Il alla, combattit vaillamment, mit les ennemis en complète déroute et retourna avec grande joie.

* A fol. 41 v° a.

Il lui arriva de passer par le village où habitaient et où furent nourris ses fils; par la providence divine, il dressa sa tente aux abords du village. Ayant aperçu deux jeunes gens, beaux, forts et agiles, il les inscrivit dans le registre impérial; il les aima beaucoup et leur ordonna de le servir à table avec d'autres jeunes gens.

De là ils se rendirent au village où habitait sa femme. Là aussi, par

Աստուծոյ եհար զխորանն մերձ ի տունն ուր էր կինն ։ Եւ մանկանցն երթեալ ագան ի տանն Թէոպիստեայ, եւ նստեալք ի միասին պատմէին զազգէ եւ զծնողաց. եւ կինըն մերձ նստելով ունկն դնէր, ոչ ամենեւին ծանուցեալք զմիմեանս ։

Աւագն ասէ ցկրսերն. Ես հայր ունէի ստրատելատ որպէս եւ տէրս մեր, եւ էր անուն նորա * Պլակիդոս. եւ յորժամ մկրտեցաւ՝ անուանեցաւ Եւստաթէոս եւ մօր իմոյ * A fol. 41 v° b. անուն էր Թէոպիստէ. ունէի եւ այլ եղբայր կրսեր, որոյ անուն էր Թէոպիստոս ։ Եւ առեալ հայրն իմ զիս եւ զեղբայրն եւ զմայր անցաք ընդ ծով ։ Եւ մայրն իմ մնաց ի նաւին ։ Եւ հայրն իմ առ զիս եւ զեղբայրն իմ եւ գնացաք ի գետ մի լալով, եւ յորժամ անցոյց զիս՝ եւ դարձաւ զի առցէ զեղբայրն իմ, յափշտակեաց զիս գայլ եւ հովիւք թափեցին զիս եւ սնայ ի գեօղն յորում էաք ։ Եւ զայս լուեալ կրսեր եղբայրն ի վեր վազեաց եւ երդմամբ ասէր. Ես եմ եղբայրն քո Թէոպիստոս, զի հայր իմ եւ մայր իմ նոքա են զոր ասացեր. եւ սնուցողք իմ ի գեօղն յորում էաք պատմեցին ինձ եթէ. Ի բերանոյ առիւծոյ թափեցաք զքեզ ։ Այսպէս ծանեան զմիմեանս ։

Իսկ մայրն լուեալ եւ ծանուցեալ ոչ ետ ծանօթս, եւ մանաւանդ յԵւստաթէոս ուշ եդեալ եւ ծանեաւ որ այրն իւր էր ։ Եւ պատմեաց թէ նաւապետն որպէս տարաւ զնա

1 կինն] իւր *add.* B — ագան] հանգեան B || 2 պատմէին] միմեանց *add.* B || 4 Ասէ] Ասէր B || 7 անցաք] նաւով *add.* B || 10 կրսեր] կրտսեր] — ի վեր վազեաց] կանգնեցաւ B || 12 յորում էաք *om.* B || 13 զմիմեանս] եւ զիրկս արկեալ լալով համբուրեցին զմիմեանս *add.* B || 14 ծանօթս] ծանօթ B || 15 պատմեաց] նմա *add.* B.

ordre de Dieu, il dressa sa tente près de la maison où se trouvait sa femme. Les enfants allèrent loger dans la maison de Théopiste, et assis ensemble, ils se racontèrent l'histoire de leur nationalité et de leurs parents. La femme, assise près d'eux, écoutait sans qu'ils se fussent reconnus.

L'aîné dit au plus jeune : J'avais un père, qui était stratélate comme notre maître, il s'appelait *Placidus; lorsqu'il fut baptisé on le nomma Eustache; le * A fol. 41 v° b. nom de ma mère était Théopiste; j'avais un autre frère cadet, qui s'appelait Théopistus. Mon père me prit avec mon frère et ma mère et nous traversâmes la mer. Ma mère resta dans le navire. Alors mon père me prit avec mon frère et nous nous acheminâmes en pleurant vers un fleuve, et lorsqu'il m'eut passé de l'autre côté et qu'il revint pour prendre mon frère, un loup m'emporta, mais les bergers me délivrèrent et me nourrirent dans le village où nous étions. Le frère cadet en entendant cela sauta vers lui, et dit avec serment : Je suis ton frère Théopistus, car mon père et ma mère sont ceux dont tu viens de parler; ceux qui m'ont nourri au village où nous étions m'ont raconté : Nous t'avons délivré de la gueule d'un lion. C'est ainsi qu'ils se reconnurent.

Mais la mère qui avait entendu et qui les avait reconnus, ne se dévoila pas; elle observa attentivement Eustache et reconnut en lui son mari. Elle

յաշխարհն իւր եւ անարատ պահեալ ի մեղաց եւ եղօյց զորդիսն ։ Եւ նոքա պատմեցին զեղեալսն ի նոսա ։

Եւ ծանեան հայրն եւ մայրն եւ որդիքն զմիմեանս եւ մեծաւ գոհութեամբ փառաւորէին զԱստուած ։ Եւ դարձան խնդութեամբ * եւ մեծաւ յաղթութեամբ առ Տրայանոս թագաւորն եւ մեծագոյն փառօք ընկալաւ զնոս ։

* A fol. 42 r° a.

Եւ մեռաւ Տրայանոս արքայն եւ թագաւորեաց Ադրիանոս ։ Եւ մատնեցին զԵւստաթէոս թէ քրիստոնեայ է ։ Եւ հրամայեաց կացուցանել առաջի իւր եւ խոստովանեցաւ երանելին Եւստաթէոս ուղիղ հաւատով զՔրիստոս ։ Եւ արձակեցին ի վերայ նորա առիւծս եւ ոչ մերձեցան ի սուրբն ։ Եւ ապա ջեռուցին պղնձի ցուլ եւ արգելին ի ներքս զԵւստաթէոս եւ զկինն եւ զերկուս որդիսն ։ Եւ տարածեալ զձեռս իւր խաչանման եւ աղօթեաց առ Աստուած ։ Եւ ձայն եղեւ առ նա յերկնից, խոստանալով նմա զյաւիտենական կենացն ուրախութիւնն ։ Եւ զիրկս արկեալ զաւակացն եւ զուգակցին իւրոյ, աւանդեցին զհոգիս իւրեանց առ Աստուած ի ձեռս հրեշտակաց ։ Եւ մազ մի ի գլխոյ նոցա ոչ կիզաւ ։ Եւ ոմանք քրիստոնեայք հանին զսուրբսն ի պղնձոյ անտի ։ Տեսին եւ ամբոխն զնոսա ի մահիճս որպէս թէ ի քուն եւ զարմացան յոյժ, որք եւ բազումք ի

3 փառաւորէին] փառաւորեցին B | 4 մեծաւ *om.* B || 6 Եւ մեռաւ Տրայանոս արքայն] Եւ եղեւ մեռանել Տրայանոսի արքային B || 8-9 Եւ արձակեցին ... սուրբն *om.* B || 9 պղնձի ցուլ] պղնձի ցուլս B || 10-p. 297 l. 4 Եւ տարածեալ ... Սեպտեմբերի Ի] եւ աղօթելով աւանդեցին զհոգիս իւրեանց առ Աստուած ։ Եւ ոմանք քրիստոնեայք հանին զսուրբսն ի պղնձոյ անտի եւ մեծաւ պատուով թաղեցին զչորեսեանսն ի միում տապանի ։ Կատարեցաւ

lui raconta de quelle manière le capitaine l'avait emmenée dans son pays et comment elle avait été préservée intacte de péché, et elle lui montra ses enfants. Ils racontèrent eux aussi ce qui leur était arrivé.

Le père, la mère et les enfants se reconnurent et glorifièrent Dieu avec de grandes actions de grâces. Ils revinrent avec joie * et grande victoire auprès de l'empereur Trajan qui les reçut avec les plus grands honneurs.

* A fol. 42 r° a.

L'empereur Trajan vint à mourir. Adrien lui succéda. On lui dénonça Eustache comme étant chrétien. Il ordonna de l'amener en sa présence et le bienheureux Eustache confessa le Christ avec foi orthodoxe. On lança contre lui des lions qui ne s'approchèrent point du saint. On fit chauffer ensuite un taureau d'airain et on y enferma Eustache, sa femme et ses deux fils. Il tendit ses mains en forme de croix et pria Dieu. Une voix du ciel se fit entendre à lui qui lui promit la joie de la vie éternelle. Il entoura de ses bras ses enfants et son épouse et tous rendirent leur âme à Dieu par les mains des anges. Pas un cheveu de leur tête n'avait brûlé. Quelques chrétiens retirèrent les saints de l'airain. La foule les voyant étendus sur la couchette, comme s'ils dormaient, en furent grandement stupéfaits, et nombre d'idolâtres se convertirent, parce que leurs corps étaient restés intacts,

կռապաշտիցն հաւատացին վասն ամբողջ մնալոյ մարմնոյն եւ մեծաւ պատուով թաղեցին զչորեսինն ի մի տապանի ։

Կատարեցաւ սուրբն Եւստաթէոս ամուսնաւն իւրով * եւ երկու զաւակաւն Սեպտեմբերի Ի ։ * A fol. 42 r° b.

Յայսմ աւուր տօն է սրբոց վկայիցն Մաքսիմոսի եւ Թէոդոտեայ եւ քեռն Ասկղեպիադայ որք սրով կատարեցան ի Փիլիպպուպօլիս Մակեդոնացւոց, յաւուրս Մաքսիմիանոսի անօրէն արքային, ի Տրդատայ զօրավարէն Թիրակայ ։

ԶԹէոդոտոս կախեցին զփայտէ եւ քերեցին զմարմինն, եւ զքեռն իւրոյ զԱսկղեպիադայ հատին զամենայն մատունս ձեռացն եւ ոտիցն ։ Եւ զՄաքսիմոս գանեցին ուժգին եւ պղնձի շանթիւք այրեցին զմարմինն եւ ի գազանս ընկեցին եւ ոչ վնասեցաւ եւ ապա հատին զգլուխ նոցա ։

[B * Ի սմին յիշատակ սուրբ խոստովանող վկայիցն Իպատոսի, Անդրէի, եւ Յովհաննու ճգնաւորի Եգիպտացւոյ, որք ի Մաքսիմիանոսէ թագաւորէ սրով կատարեցան, եւ քառասուն արք ընդ նոսա ։ * B p. 157 a.

Նոյնպէս կատարեցան սուրբ վկայքն Թալէսս, եւ Դիմիտրիոս՝ վասն Քրիստոսի ։]

սուրբն Եւստաթէոս եւ ամուսինն իւր Թէոպիստէ եւ երկու որդիքն իւր Ագապիոս եւ Թէոպիստոս՝ Սեպտեմբերի Ի եւ Հոռի ԺԱ B.

5 քեռն] իւրեանց *add.* B || 7 Թիրակայ] Թրակայ B || 8 զԹէոդոտոս] զԹէոդորոս B — զԱսկղեպիադայ] զԱսկղիպիդեայ B || 9 ոտիցն] եւ ի գահից ընկեցին եւ պահեցաւ կենդանի *add.* B || 10 պղնձի] պղնծի B — եւ ի գազանս ... վնասեցաւ *om.* B || 11 զգլուխ] զգլուխս B:

et on les inhuma tous les quatre dans un même tombeau, avec de grands honneurs.

Saint Eustache mourut avec sa femme * et ses deux enfants le 20 Septembre. * A fol. 42 r° b.

En ce jour, fête des saints martyrs Maximus et Théodotus et de leur sœur Asclépiodote qui moururent par le glaive à Philippopoli de Macédoine, aux jours de l'empereur Maximien l'impie, par le général Terdat [Tiridate] de Thrace.

On pendit Théodotus à un arbre et on lui déchira le corps; à sa sœur Asclépiodote on coupa tous les doigts des mains et les extrémités des pieds. On frappa violemment Maximus et on lui brûla le corps avec des broches de cuivre enflammées. Ensuite on les jeta aux bêtes féroces, qui ne leur firent aucun mal, et on leur trancha la tête.

[B * En ce jour, commémoration des saints martyrs confesseurs Hypatios, André et Jean l'Égyptien, l'ascète, qui moururent par le glaive sur l'ordre de l'empereur Maximien avec quarante autres personnes. * B p. 157 a.

De même moururent pour le Christ les saints martyrs Thalès et Démitrius [Artémidorus?.]

Հոռի ԺԲ եւ Սեպտեմբերի ԻԱ ։ Վկայաբանութիւն հարիւր եւ յիսուն մարտիրոսացն, որոց գլխաւորքն Ապիլլոս, Նեղոս, Պատերմութէոս, Եղիա ։

Փառաւորեալ եւ սուրբ վկայքս Քրիստոսի՝ հարիւրքն էին Եգիպտացիք եւ ի Կեսարիա քաղաքին առաջի անօրէն դքսին, որպէս ի միոյ բերանոյ խոստովանեցան զՔրիստոս ճշմարիտ Աստուած եւ արարող երկնի եւ երկրի ։ Եւ բարկացեալ դքսին
* A fol. 42 v° a. հրամայեաց եւ հատին զհարիւրիցն ականջսն, եւ զձախ ոտիցն * ի կոճղունսն հրացեալ սրով կտրեցին եւ այնպիսի մահուամբ եւ բարի խոստովանութեամբ կատարեցան ի Քրիստոս ։

Եւ յիսունքն էին ի Պաղեստինոյ ի Զոառիս գաւառէն. Նոյին չարչարանօքն չարչարեցան եւ նոքա եւ ի հուր արկեալ աւանդեցին զհոգիս իւրեանց, Սեպտեմբերի ԻԱ ։

Յայսմ աւուր տօն է սրբոցն Մակրոբեայ, Գորդիանու, Հելւոյ, Զոտիկոսի, Ղուկիանու, Վաղերիանոսի, որք ի Տիմէոն քաղաքին սրով եւ հրով կատարեցան, ի Մաքսիմիանոսէ դատաւորէն, յաւուրս Լիկիանոսի արքային ։

* B p. 157 a. [B * Տօն ամենաժողով վասն Գիւտի սուրբ աւետարանին Մատթէոսի եւ յիշատակ նորին սուրբ աւետարանչին Մատթէոսի ։

1 Վկայաբանութիւն] Վկայութիւն B || 3 գլխաւորքն] էին Ապելլիանոս *add.* B — Եղիա] Եղիաս B || 3 վկայքս] վկայքն B || 4 երկնի] երկնից B || 6 զհարիւրիցն] զհարիւրոցն B — զձախ ոտիցն] զձախոյ ոտից B || 7 կտրեցին] եւ հատին ի բարձիցն, հանին եւ զաջոյ ակն նոցա *add.* B || 9 Պաղեստինոյ] ի Պաղեստինեայ՝ ի Զոյառիս գաւառին B || 10 իւրեանց] առ Աստուած ։ Կատարեցան հարիւր եւ յիսուն սուրբ վկայք՝ Սեպտեմբերի ԻԱ եւ Հոռի ԺԲ *add.* B || 12 սրբոցն] սրբոց վկայիցն B — Հելւոյ] Հեղիոյ B.

12 HORI, **21 Septembre.**

Martyre des cent cinquante martyrs, dont les principaux étaient Pilas, Nil, Patermuthe, Élie.

De ces glorieux et saints martyrs du Christ, cent étaient Égyptiens, et ils confessèrent, comme d'une seule bouche, le Christ, vrai Dieu et créateur du ciel et de la terre, devant le duc impie, dans la ville de Césarée. Le duc, irrité, ordonna de couper à ces cent les oreilles et le pied gauche à la
* A fol. 42 v° a. hauteur de la * cheville avec une épée enflammée; c'est d'une telle mort et en bonne confession qu'ils moururent dans le Christ.

Les cinquante autres étaient de la Palestine, de la province Zoaris. Ils furent torturés des mêmes supplices et ensuite jetés dans le feu; ils rendirent leur âme, le 5 Septembre.

En ce jour, fête des saints Macrobius, Gordianus, Ilie, Zoticus, Lucianus, Valérianus, qui moururent par le glaive et les flammes dans la ville de Tomis sur l'ordre du juge Maximus, aux jours de l'empereur Licinius.

* B p. 157 a. [B * Fête de grand concours à cause de l'Invention du saint évangile de Matthieu et commémoration du même saint évangéliste Matthieu.

Սուրբ առաքեալն եւ աւետարանիչն Մատթէոս՝ էր մաքսաւոր յառաջ. եւ ի ձեռն Քրիստոսի կոչեցաւ եւ ընտրեցաւ ի կարգ նախապատիւ երկոտասանիցն, եւ շրջեցաւ ընդ նմա ականատես եւ ականջալուր ամենայն տնօրինական գործոցն եւ աստուածախօս վարդապետութեանն նորա :

Եւ յետ համբարձմանն Քրիստոսի ընկալաւ զՀոգին սուրբ, եւ շրջեցաւ ընդ աշխարհս եւ բազում նշանս արար, եւ յոլով չարչարանս կրեաց, եւ դարձոյց զբազումս : Զորմէ ոմանք ասեն թէ յԵթովպիա կատարեցաւ, եւ այլք թէ յԵրապօլիս՝ որ է ի Միջագետս :

Սա գրեաց զաւետարանն իւր յԱնտիոք յետ եօթն ամի վերացմանն Քրիստոսի՝ * եբրայեցի բարբառով. զոր եւ յայսմ աւուր զնոյն աւետարանն զոր գրեալ է ձեռամբ * B p. 157 b.
իւրով, յայտնեալ տեսլեամբ գիշերոյ երեւման՝ եցոյց զտեղին յորում կայր : Եւ գնացին յուզեցին եւ փորեալ գտին ի կղզին Կիպրոսի, ի յայրի միում ի վերայ կրծիցն Բառնաբայ առաքելոյն, յաւուրս Զենոնի կայսեր, ի ճանապարհի Կղօդեայ քսան մղոնաւ արտաքոյ քաղաքին Կոստանդեայ, որ է Սաղամինա մայրաքաղաք, ընդ նշխարացն Բառնաբայ՝ ի փառս Քրիստոսի :

Յայսմ տօն սուրբ առաքելոյն Կոդրատոսի որ էր մի յեօթանցն եւ ընկերաց նորա, որ ի Դեկոսէ կատարեցան վասն Քրիստոսի :

Եւ ի սոյն տօն ութօրեայ խաչին Քրիստոսի :

Յայսմ յիշատակ սրբոց վկայիցն Պրիսկոս եպիսկոպոսի եւ Վասսիս սրբուհւոյ եւ Կաստորոս եւ Թէոդորոսի, որ ի կղզին յԱղանս տանջեալ կատարեցան :

Le saint apôtre et évangéliste Matthieu était auparavant publicain, il fut appelé par le Christ et élu au rang privilégié des douze, il l'accompagna partout et fut le témoin oculaire et auriculaire de tous les actes du Seigneur et de sa doctrine divine.

Après l'Ascension du Christ, il reçut le Saint-Esprit, et parcourut le monde, accomplissant de nombreux miracles; il eut à subir beaucoup de tortures et convertit nombre de gens. D'aucuns disent de lui qu'il mourut en Éthiopie, d'autres à Hiérapolis, en Mésopotamie.

Il écrivit son évangile à Antioche, sept ans après l'Ascension du Christ,
* en hébreu. C'est cet évangile écrit de sa main, qu'aujourd'hui il révéla dans * B p. 157 b.
une vision nocturne, en indiquant l'endroit où il se trouvait. On s'y rendit, on fit des recherches, on creusa le sol et on le découvrit dans l'île de Chypre, dans une grotte, sur le sein de l'apôtre Barnabé, aux jours de l'empereur Zénon, sur la voie Claudienne, à vingt lieues hors de la ville de Constantia, qui est la capitale Salamine, avec les restes de Barnabé, pour la gloire du Christ.

En ce jour, fête du saint apôtre Quadratus, qui était l'un des sept, et de ses compagnons, qui furent mis à mort par Dèce pour le Christ.

En ce même jour, huitième jour de la fête de la croix du Christ.

En ce jour, commémoration des saints martyrs : l'évêque Priscus, sainte Basse, Castor et Théodore, qui moururent dans les tortures dans l'île des Alans.

Եւ վկայութիւն սրբոցն Նեստորիոսի եւ Բուսերի, եւ սուրբ եղբարցն Եւսեբիոս, Նեստաբոս եւ Զենոնոսի, որ ի Յուլիանոս կայսերէ կատարեցան ։

Յիշատակ է եւ սուրբ եպիսկոպոսացն Իսակիոսի Կիպրացւոյ եւ Տիտոսի եւ Մելիտոսի ։]

Հոռի ԺԳ եւ Սեպտեմբերի ԻԲ ։ Վկայաբանութիւն սուրբ եպիսկոպոսին Փոկասու ։

Էր ոմն քրիստոնեայ Պոնտացի եւ մեծատուն ի Սինոպ քաղաքին ։ Եւ էր նաւագործ եւ նաւապետ եւ անուն նորա Անփիլոս ։ Ունէր զաւակ մի միածին որոյ անունն էր Փոկաս, եւ յորժամ եղեւ տասնամեայ, ետ զնա ի դպրոց եւ ուսաւ գիր ։ Եւ եղեւ մանուկն Փոկաս ի տղայութենէ երկեղած յԱստուծոյ եւ պահօք եւ աղօթիւք ճնշէր զմարմինն իւր ։ Եւ տուան նմա շնորհ յԱստուծոյ, որ եւ աղօթիւք ողջացուցանէր * զհիւանդս եւ հալածէր զդեւս ։

* A fol. 42 v° b.

Եւ յաւուրսն յայնոսիկ ոմն աղեկսանդրացի Թէոնաս անուն, եկեալ մեծագոյն նաւով ի Սինոպ եւ վաճառեաց զամենայն բեռն նաւին եւ ձմերեաց անդ քարշեալ զնաւն ի ցամաք մինչեւ ի գարուն անդ ։ Եւ ի շնչել քաղցրագոյն հողմոյ, ժողովեաց սա

5 Վկայաբանութիւն] Վկայութիւն B — եպիսկոպոսին] եւ վկային *add.* B || 6 ի Սինոպ քաղաքին] ի քաղաքին Սինոպայ B || 7 Անփիլոս] Պանփիլոս B — մի *om.* B || 9 երկեղած] երկիւղած B — աղօթիւք] կրթէր եւ *add.* B || 10 տուան] տուաւ B || 13 ի Սինոպ] ի Սինոպի B — բեռն] բեռինս B || 14 սա] այր B.

Également, martyre de saint Nestorius et Busiris et des saints frères Eusébius, Nestabus et Zénonius qui furent mis à mort par l'empereur Julien.

Commémoration des saints évêques Isaac de Chypre, Titus et Mélétius.]

13 hori, 22 Septembre.

Martyre du saint évêque Phocas.

Il y avait un chrétien de Pontus, fort riche, dans la ville de Sinope. Il était constructeur de navires et capitaine; il s'appelait Pamphilos. Il avait un fils unique dont le nom était Phocas, qu'il mit à l'école, lorsqu'il eut dix ans, pour apprendre les lettres. Le jeune Phocas fut, dès son enfance, rempli de la crainte de Dieu et affligeait son corps par des jeûnes et des prières. Il reçut les grâces de Dieu, à tel point qu'il guérissait * les malades par les prières, et chassait les démons.

* A fol. 42 v° b.

A cette époque un Alexandrin, nommé Théonas, arrivé avec un grand navire à Sinope, y vendit toute la cargaison et y séjourna l'hiver; il fit tirer à terre le navire jusqu'au printemps. Lorsque des vents plus doux se mirent

հազար եւ հինգ հարիւր զի քարշեսցեն զնաւն ի ծով եւ ոչ կարացին, քանզի չար դեւն նստելով ի նաւն պնդէր եւ ոչ տայր թոյլ քարշել, այլ մանաւանդ արք երեք վիրաւորեցան ի քարշել անդ եւ կիսամահ եղան մերձ ի նաւն ։

Եւ Թէովնաս նաւապետն անկեալ ի տարակուսի․ եւ ի գիշերին տեսանէր յանուրջս այր մի լուսաւոր որ ասէր․ Խնդրեա՛ ի քաղաքիդ զպատանեակն Փոկաս եւ նա դիւրաւ արկցէ զնաւդ ի ծովն ։ Եւ յարուցեալ ընդ առաւօտն, եմուտ ի քաղաքն, եգիտ զՓոկաս եւ տարաւ ի նաւն ։ Եւ առժամայն դեւն սկսաւ նախատել զՓոկաս, իսկ երանելի մանուկն սաստեաց դիւին եւ հալածեաց ի նաւէն ։ Եւ այնուհետեւ դիւրաւ քարշեցին զնաւն ի ծովն եւ ողջացոյց զբեկեալ երիս արսն ։ Եւ յայնմհետէ երանելին Փոկաս յորժամ տեսանէր նաւ յալեկոծութեան պաղատելով հայէր միայն աչօքն եւ * խաղաղութեամբ հասանէր նաւն ի տեղի իւր ։ * A fol. 43 r° a.

Եւ ել սուրբն Փոկաս ի գրաստ եւ գնաց յԱմասիա քաղաքն ։ Եւ ի ճանապարհին բազում սքանչելիս առնէր, զկոյրս լուսաւորէր, զդեւս հալածէր, զհիւանդս բժշկէր, բաշխէր յընչից իւրոց աղքատաց եւ մինչեւ ցծերութիւնն բարւոք կացեալ եւ աստուածահաճոյ վարուք որ եւ եպիսկոպոս ձեռնադրեցաւ յԱմասիոյ մետրապօլտէն ։

1-2 քանզի ... քարշել անդ] այլ մանաւանդ երեք արք ի քարշողացն վիրաւորեցան B || 4 Եւ] եղեւ *add.* B — տարակուսի] տարակուսանս B || 7-8 Եւ առժամայն ... ի նաւէն *om.* B || 8 այնուհետեւ] եւ նա աղօթեաց առ Աստուած B || 9-11 Եւ յայնմհետէ ... ի տեղի իւր *om.* B || 12 ի գրաստ] յէշ B || 13 զհիւանդս բժշկէր *om.* B || 14 ցծերութիւնն] ցհասակ երիտասարդութեան B.

à souffler, il rassembla mille cinq cents hommes pour mettre le navire à la mer, mais ils n'y parvinrent pas, car le méchant démon, assis sur le navire, faisait pression et empêchait les hommes de tirer, dont trois furent blessés en tirant et furent déposés à moitié morts près du navire.

Le capitaine Théonas était fort embarrassé; la nuit, il vit dans son rêve un homme resplendissant de lumière qui lui dit : Fais rechercher dans la ville le jeune Phocas, qui fera descendre facilement le navire à la mer. Il se hâta le matin d'aller en ville, trouva Phocas et le conduisit au navire. Aussitôt le démon se mit à injurier Phocas, mais le bienheureux jeune homme réprimanda le démon et le chassa du navire. On put ensuite tirer aisément le navire à la mer, et il guérit les trois hommes gravement blessés. Depuis, chaque fois que le bienheureux Phocas apercevait un navire en proie aux vagues, il priait en le fixant seulement des yeux, et le navire parvenait *paisiblement à sa destination. * A fol. 43 r° a.

Saint Phocas monta à âne et se rendit à la ville d'Amasia. Il fit de nombreux miracles sur son chemin; il rendit la vue aux aveugles, chassa les démons, guérit les malades, distribua ses biens aux pauvres; il mena une vie tellement sainte, agréable à Dieu, jusqu'à sa vieillesse, qu'il fut sacré évêque par le métropolitain d'Amasia.

Եւ տեսանէ յաւուր միում յայտնապէս աղաւնի իջեալ ի բարձանց, եւ եդ ի գլուխ նորա պսակ եւ ասէր մարդկային բարբառով. Ո՛վ Փոկաս, զբաժակ Տեառն արբցես եւ լինիցիս յաղթող զօրական Քրիստոսի ։

Եւ յաւուրսն յայնոսիկ գնաց ամբարիշտ արքայն Տրայանոս յԱմասիա քաղաքն. եւ մատնեցին նմա զերանելին Փոկաս եթէ՝ Քրիստոնեայ է եւ զհրամանս քո անարգէ եւ զբազումս խափանէ ի զոհելոյ աստուածոցն ։ Եւ հրամայեաց զսուրբն Փոկաս սրով սպանանել եւ ի հուր ընկենուլ ։ Եւ այնպէս զպատուական հոգին իւր աւանդեաց առ Աստուած ։

Եւ շնորհս առեալ անուանն Փոկասու եւ մինչեւ յայսօր որք ի ծովու են զնա կոչեն յօգնականութիւն եւ փրկին ի վտանգից եւ անխռով խաղաղութեամբ հասանեն ի նաւա-
* A fol. 43 r° b. հանգիստ ։ * Եւ յամենայն դժուարին տեղիս եւ ի նաւահանգիստ ծովուն շինեալ են եկեղեցիք յանուն սրբոյն Փոկասու ։ Եւ յորժամ տեսանեն ժողովուրդք տեղեացն այն նաւս յալէկոծութիւն, ընթանան յեկեղեցին որ յանուն սրբոյն եւ աղաչեն զԱստուած եւ զսուրբն եւ առժամայն ալէկոծեալ նաւքն ի մրրկեալ ալեացն փրկին ։

Կատարեցաւ սուրբ եպիսկոպոս եւ վկայն Քրիստոսի Փոկաս ի Սեպտեմբերի ԻԲ ։

1 Եւ ... աղաւնի] Եւ ետես ի տեսլեան աղաւնի մի B || 2 եւ ասէր մարդկային բարբառով] եւ լուաւ բարբառ որ ասէր ցնա B || 3 Քրիստոսի *om.* B || 7 եւ ի հուր ընկենուլ *om.* B || 9 առեալ] յԱստուծոյ *add.* B || 12 այն *om.* B || 13 սրբոյն] նորա B || 14 ալէկոծեալ ... ալեացն] ի վտանգէ B — փրկին] եւ խաղաղութեամբ հասանեն ի նաւահանգիստն *add.* B || 15 եւ վկայն Քրիստոսի *om.* B — ԻԲ] եւ Հոռի ԺԳ *add.* B.

Un jour il vit manifestement une colombe descendre des hauteurs du ciel et lui poser une couronne sur la tête en disant, d'une voix humaine : O Phocas, tu boiras le calice du Seigneur et tu deviendras un victorieux soldat du Christ.

A cette époque l'empereur Trajan, l'impie, se rendit à la ville d'Amasia. On lui dénonça le bienheureux Phocas : Il est chrétien, il méprise tes ordres et détourne bien des gens du sacrifice des dieux. Il ordonna de tuer à l'épée saint Phocas et de le jeter dans le feu. C'est ainsi que celui-ci rendit son excellente âme à Dieu.

Le nom de Phocas reçut les grâces du Seigneur, et jusqu'aujourd'hui ceux qui se trouvent en danger de mer l'invoquent et sont délivrés des périls
* A fol. 43 r° b. et arrivent paisiblement au port sans souffrir le moindre mal. * Dans tous les endroits dangereux et dans tous les ports de mer on a construit des églises dédiées à saint Phocas. Lorsque les populations de ces endroits aperçoivent des navires en danger de naufrage, ils accourent à l'église dédiée au saint, prient Dieu et le saint, et aussitôt les navires en naufrage sont délivrés du courroux des flots.

Le saint évêque et martyr du Christ, Phocas, mourut le 22 Septembre.

Յայսմ աւուր տօն է սրբոյ մարգարէին Յովնանու ։

Սա էր ի Կարեթմաուսայ, որ է մերձ յԱզովտոս, ի քաղաքն այլազգեաց ի ծովեզերի ։ Եւ ընկեցիկ եղեալ արտաքս ի կիտէն, չոգաւ ի Նինուէ ։ Եւ միւսանգամ դարձեալ անտի ոչ մնաց յերկրի իւրում, այլ առեալ զմայր իւր չոգաւ պանդխտեցաւ ի Սուր ի գաւառին հեթանոսաց այլազգեաց ։ Քանզի ասէր եթէ․ Այսպէս բարձից զնախատինս իմ, զի ստեցի մարգարէացեալ վասն Նինուէի մեծ քաղաքին ։

Յայնժամ յանդիմանէր Եղիաս զԱքաաբ եւ զՅեզաբէլ կին նորա, եւ կոչեցեալ սով ի վերայ երկրի փախեաւ ։ Եւ եկեալ ի Սարեփթա, եգիտ զայրին * հանդերձ որդւովն (* A fol. 43 vº a.) իւրով եւ մնաց առ նոսա, քանզի ոչ կարէր լինել ընդ անթլփատս ։ Եւ օրհնեաց զայրին վասն օտարընկալութեանն, քանզի յառաջագոյն ճանաչէր զնա ի վաղուց հետէ, զորոյ եւ զորդին յարոյց Աստուած ի ձեռն Եղիայի ։

Կամեցաւ Աստուած ցուցանել նմա եթէ ոչ ոք կարէ փախչել յԱստուծոյ ։ Եւ

1 Յովնանու] Յովնանու որ ի Կարիաթարիմայ *add.* B ‖ 2 Սա էր ի Կարեթմաուսայ] Յովնան էր ի Կարիաթարիմայ յերկրէ B — ի ծովեզերի եւ ընկեցիկ եղեալ արտաքս ի կիտէն] առ ծովեզերն եւ ընկեցեալ ի կիտէն արտաքոյ B ‖ 4 մնաց] եկաց B ‖ 5 հեթանոսաց այլազգեաց] այլազգեացն ընդ հեթանոսս B ‖ 6 մարգարէացեալ] ի մարգարէութեանն իմում B — մեծ *om.* B ‖ 7-12 Յայնժամ ... յԱստուծոյ *om.* B.

En ce jour, fête du saint prophète Jonas.

Il était à Kariathmaüs, près d'Azoth, ville des Philistins, au bord de la mer. Lorsqu'il fut rejeté par la baleine, il se rendit à Ninive. A son retour, de nouveau il ne resta plus dans son pays, et ayant pris sa mère, il alla émigrer dans la province de Sour, chez les infidèles païens. Car il se disait : C'est ainsi que je ferai oublier ma honte, puisque j'ai menti en prophétisant au sujet de la grande ville de Ninive.

A ce moment Élie blâma Achab et sa femme Jézabel, et après avoir attiré la famine sur le pays, il s'était enfui du pays. Il se rendit à Sarepta, trouva la veuve * avec son fils et resta avec eux, car il ne pouvait pas demeurer (* A fol. 43 vº a.) avec les incirconcis. Il bénit la veuve pour son hospitalité; il la connaissait depuis longtemps, car Dieu avait ressuscité son fils par l'intermédiaire d'Élie.

Dieu voulut cependant montrer à Jonas que personne ne peut échapper à Dieu [1]. Jonas, après la famine, quitta l'endroit et vint dans le pays de Juda.

1. Ce passage traitant d'Élie offre une confusion complète et ne donne aucun sens. Le synaxaire grec, où cela a été puisé, dit que Jonas était le fils de la veuve de Sarepta ressuscité par Élie. M. de S.

յարուցեալ Յովնան յետ սակոյն եկն յերկիրն Յուդայ ։ Եւ մեռեալ մօր նորա ի ճանապարհի թաղեաց զնա մօտ ի ճանապարհին Թեբովրայ ։ Եւ բնակէր Յովնան յերկրին Սարայարայ ։ Մեռաւ անդ եւ թաղեցաւ յայրին յերկրին Կենադեայ ։

Դատաւորի եղեւ ի ցեղէ միոջէ, յաւուրս անիշխանութեանն. եւ ետ նշան յԵրուսաղէմ զի յորժամ տեսցեն զքար զի գոչեսցէ ողորմելի եւ բասուս զի ի փայտէ առ Աստուած աղաղակեսցէ, մերձ լինել փրկութիւնն ։ Յայնժամ տեսցեն զԵրուսաղէմ տապալեալ ի հիմանց եւ մտցեն ի նա ամենայն հեթանոսք յերկրպագութիւն Տեառն ։ Եւ առեալ զքարինս նորա զիցեն ի կողմն արեւմտից եւ անդ լիցի երկրպագութիւն օծելոյն, վասն պղծելոյ Երուսաղեմի, յաւերածի գազանաց եւ ամենայն գարշելեաց եւ յայնժամ եկեսցէ կատարած ամենայն երկրի ։

Յայսմ աւուր վկայաբանութիւն Երանոսի հետեւողի առաքելոցն ։

* B p. 159 a. [B * Նոյնպէս կատարեցաւ մեծ տանջանօք եւ միւս Փոկաս պարտիզպան ի նոյն Տրայանոս կայսերէ ի հուր բաղանեաց. եւ նա եւս օգնէ ալէկոծելոց ։

Յայսմ յիշատակ Դրոսիդեայ դստերն Տրայանոսի, եւ հինգ կուսանացն որք ընդ նմա, որ ի հօրէն իւրմէ կատարեցան ։

1 մեռեալ մօր] մեռաւ մայր B || 2 ի ճանապարհին] ի կողնին B — բնակէր] բնակեաց B || 3 Սարայարայ] Սարարայ B — յայրին] ի նմին այրին B — Կենադեայ] Կենեգերայ B || 4-10 Եւ ետ ... երկրի *om.* B.

Sa mère étant morte en route, il l'enterra sur le chemin de Débora[1]. Jonas demeura dans le pays de Saraar. Il y mourut et fut enterré dans une grotte, dans le pays de Génasé.

Il fut juge d'une des tribus, à l'époque de l'anarchie. Il donna comme signe pour Jérusalem, que lorsqu'on verra le rocher crier d'une voix plaintive, et la tare dans l'arbre crier à Dieu, c'est alors que la rédemption sera proche. Alors on verra Jérusalem ruinée jusqu'aux fondements, et tous les païens y pénétrer pour venir adorer le Seigneur. On prendra toutes les pierres qu'on amassera du côté de l'ouest et c'est là que se fera l'adoration du Christ, à cause de la souillure de Jérusalem, des ruines causées par les bêtes fauves et de toutes les abominations, et c'est à ce moment qu'arrivera la fin du monde entier.

En ce jour, martyre d'Éranos, le disciple des apôtres.

* B p. 159 a. [B * De même mourut dans de grandes tortures l'autre Phocas, le jardinier, livré par le même empereur Trajan aux flammes des bains, et qui également vient en aide aux gens en danger de naufrage.

En ce même jour, commémoration de Droseis, fille de Trajan, et des cinq vierges qui avec elle furent mises à mort par son père.

1. Le synaxaire grec dit que Jonas habita le pays de Saraar vis-à-vis du chêne de Débora [Genèse, xxxv, 8], et non pas que sa mère y fut enterrée. M. de S.

Եւ տօն սուրբ վկայիցն Պրիսկու, Մարտինու, Նիկողայու եւ Յունանու ճգնաւոր քահանայի եւ Սահակայ վկայի :]

* Հոռի ԺԴ եւ Սեպտեմբերի ԻԳ : Վկայաբանութիւն սրբուհւոյն Իրախսայ : * A fol. 43 v° b.

Ղուկիանոս ամբարիշտ դատաւորն գնաց յԵգիպտոս, եւ արկեալ ի նաւ բազում քրիստոնեայս կապեալս՝ արս եւ կանայս, քահանայս եւ սարկաւագունս, կրօնաւորս եւ կուսանս, տարաւ ի քաղաքն Աղեկսանդրիա : Եւ անցուցանէին զնոսա ի տեղի որ կոչի Պոմա, եւ անդ բնակէր աղջիկ կրօնաւոր ամաց երկոտասանից եւ անուն էր նորա Իրախսա, դուստր քահանայի, եւ տեսանէր զի տանէին ի քարշ զկապեալսն, եւ տեղեկանայր ի նոցանէ զպատճառն, եթէ . Ընդէ՞ր չարաչար կապանօք տանին զձեզ : Եւ նոքա ասեն . Վասն անուանն Քրիստոսի, զի ոչ զոհեցաք կռոցն եւ ոչ ուրացաք զԱստուած այլ մարտիրոսանամք, զի եւ ոգիք մեր փառաւորեսցին յարքայութեանն երկնից :

Եւ զայս լուեալ երանելի եւ կոյս կրօնաւորն Իրախսա, աղաչեաց զկոմենդարիխոս

3 Վկայաբանութիւն] Վկայութիւն B — սրբուհւոյն] սրբուհւոյ կուսին B || 6 տեղի] մի *add.* B || 7 աղջիկ] մի *add.* B || 11 ոգիք] հոգիք B || 12 երանելի *om.* B — կոմենդարիխոս] կոմենդարիոս B.

Aussi fête des saints martyrs Priscus, Martinus, Nicolas et Jonas[1] le prêtre ascète et Isaac le martyr.]

*14 HORI, 23 Septembre. * A fol. 43 v° b.

Martyre de sainte Iraïs [Raïs].

Le juge impie Lucianus s'étant rendu en Égypte, y embarqua nombre de chrétiens enchaînés, hommes et femmes, prêtres et diacres, moines et vierges, qu'il conduisit à Alexandrie. On les fit passer par un endroit appelé Vata ou Tammon, où demeurait une vierge religieuse, âgée de douze ans, dont le nom était Iraïs, fille d'un prêtre, et qui voyant qu'on traînait les gens chargés de chaînes, leur demanda : Pour quelle raison êtes-vous ainsi conduits cruellement liés? Ils lui répondirent : C'est pour le nom du Christ, et parce que nous n'avons pas consenti à sacrifier aux idoles et à renier Dieu, nous acceptons le martyre pour que nos âmes soient glorifiées dans le royaume des cieux.

Lorsque la bienheureuse vierge religieuse Iraïs eut entendu cela, elle

1. Jonas est probablement « le Sabbaïte » du monastère de S. Sabbas. M. de S.

որ զկապեալ քրիստոնեայսն տանէր, զի եւ զնա կապեսցէ ընդ նոսա, ասելով թէ. Եւ ես քրիստոնեայ եմ իբրեւ զդոսա : Եւ առժամայն կապեցին զերանելին Իրայիս : Եւ յորժամ տարան զնոսա յԱդրիանուպօլիս եւ կացուցին զամենայն կապեալսն առաջի Լու-
* A fol. 44 rº a. կիանոսի* դատաւորին, եւ պատմեաց կոմենտարիսիոս թէ, որպէս աղայն Իրայիս ինքնակամ մատոյց զանձն իւր ի կապանս :

Եւ տեսեալ դատաւորին խնայեաց ի նա զի յոյժ մանկահասակ էր եւ գեղեցիկ տեսլեամբ, եւ հրամայեաց լուծանել ի կապանացն եւ թողուլ երթալ ի տուն իւր : Եւ նա ոչ կամեցաւ, այլ տրտմեցաւ յոյժ եւ ասէ. Մեռայց եւ ես վասն անուանն Քրիստոսի որպէս եւ դոքա :

Եւ դատաւորն ոչ կամեցաւ տալ զնա ի տանջանս, զի յոյժ ողորմէր նմա : Եւ աղախինն Քրիստոսի սկսաւ խօսել ի սուրբ գրոց ընդ դատաւորն, եւ այնչափ անարգեաց զկուռսն եւ զկռապաշտսն՝ մինչեւ զքաղցրութիւն դատաւորին դարձոյց, եւ նոյնժամայն հրամայեաց հատանել զգլուխ նորա :

Եւ նա ասէ ցայլ կապեալսն . Տեսանէք թէ ո՞րպէս փոքրագոյնս եւ տկարս՝ զօրեղական անյաղթելի եղեւ . փութացարուք եւ դուք զի միասին զպսակս առցուք ի ձեռանէ

1 նոսա] նոսին B ‖ 2 իբրեւ զդոսա] որպէս եւ դոքա B — առժամայն] հրամայեաց եւ *add.* B ‖ 4 աղայդ] մատաղն B ‖ 8 այլ] մանաւանդ *add.* B ‖ 12 դարձոյց] ի բարկութիւն *add.* B ‖ 14 զօրեղական] զօրեղ B ‖ 15 եւ դուք *om.* B.

pria le commentarius, qui conduisait les chrétiens chargés de chaînes, de la lier aussi avec eux et dit : Moi aussi, je suis chrétienne comme eux. On lia aussitôt la bienheureuse Iraïs. Et lorsqu'on les eut amenés à Adrinople,
* A fol. 44 rº a. et qu'on eut mis tous les captifs en présence* du juge Lucianus, le commentarius raconta comment la jeune Iraïs s'était offerte volontairement à être enchaînée.

Le juge, la regardant, eut pitié d'elle, car elle était fort jeune et belle de figure, et ordonna de la délivrer des liens et de la laisser retourner chez elle. Mais elle n'accepta pas; par contre, elle s'attrista beaucoup et dit : Je veux mourir, moi aussi, comme ceux-là, pour le nom du Christ.

Le juge ne voulut point la livrer aux tortures; car il fut saisi d'une grande pitié pour elle. Alors la servante du Christ se mit à parler au juge des saintes Écritures, et confondit à tel point les idoles et les idolâtres, jusqu'à faire oublier au juge sa bonté, qui ordonna de lui trancher aussitôt la tête.

Alors elle dit aux autres enchaînés : Vous voyez comment moi, la plus jeune et la plus faible, je suis devenue forte et invincible? Hâtez-vous aussi à faire de même pour que nous puissions obtenir ensemble les couronnes des

Քրիստոսէ եւ ընդ հրեշտակս ժառանգեսցուք զարքայութիւնն Աստուծոյ ։ Եւ ապա աղօթեաց առ Աստուած յերկար եւ հատին զգլուխ նորա ։

Եւ տեսեալ այլ սուրբքն զջերմեռանդութիւն երանելոյն եւ նոքա ամենեքին ի նմին ժամու սրով կատարեցան ։ Մարտիրոսացան սուրբքն եւ սրբուհի կոյսն Իրայիս ի Սեպտեմբերի ԻԳ ։

* Յայսմ աւուր ետ աւետիս հրեշտակապետն Տեառն Եղիսաբեթի եւ յղացաւ Եղիսաբէթ ի Զաքարիայէ զՅովհաննէս Մկրտիչն Քրիստոսի, ըստ Յունաց ։ * A fol. 44 r° b.

[B Ի սմին աւր տօն է սրբուհի առաքելուհեացն Պօղիքսինեայ կուսի եւ Քսանթէպեայ աշակերտի առաքելոցն, եւ վկայութիւն սուրբ վկայիցն Անդրէու, Յովհաննու, Պետրոսի եւ Անտոնինու որ յԱփրիկէ ։]

Հոռի ԺԵ եւ Սեպտեմբերի ԻԴ ։ Վկայաբանութիւն սրբուհւոյ կուսին Թեկղի ։

Սրբուհի եւ կոյս նախավկայն Քրիստոսի Թեկղեա, էր ի քաղաքէն յԻկոնիոյ, դուստր կնոջ այրւոյ եւ էր խօսեցեալ առն մեծատան, որոյ անուն էր Թեմերոս ։

2 յերկար] ընդ երկար B || 3 սուրբքն] սրբոցն B || 4 կատարեցան] ընդ սրբուհւոյն *add.* B || 5 ԻԳ] եւ Հոռի ԺԴ *add.* B. || 11 Վկայաբանութիւն ... Թեկղի] Վկայութիւն կոյս նախավկային սրբուհւոյն Թեկղի B || 12 Թեկղեա] Թեկղա B || 13 այրւոյ] որ անուն էր Թեկղեա *add.* B — որոյ] որում B.

mains du Christ, et hériter avec les anges du royaume de Dieu. Ensuite elle se mit à prier Dieu longuement et on lui trancha la tête.

Les autres saints, témoins du zèle de la bienheureuse, moururent tous en même temps par le glaive. Les saints et la vierge sainte Iraïs furent martyrisés le 23 Septembre.

* En ce jour, d'après les Grecs, l'archange du Seigneur donna l'annonciation à Élisabeth, et elle conçut de Zacharie, Jean, qui devait baptiser le Christ. * A fol. 44 r° b.

[B En ce même jour, fête des saintes femmes apôtres les vierges Polyxène et Xantippe, disciples des apôtres, et martyre des saints martyrs André, Jean, Pierre et Antonin en Afrique.]

15 HORI, 24 Septembre.

Martyre de la vierge sainte Thècle [1].

La sainte vierge et première martyre du Christ, Thècle, était de la ville d'Iconium, fille d'une veuve; elle était fiancée à un homme riche, dont le nom était Thamyris.

1. Célébré le même jour dans l'église grecque par un office poétique sous le titre de protomartyre, c'est-à-dire la première femme martyrisée pour le Christ, correspondant à saint Étienne protomartyr parmi les hommes. M. de S.

Եւ սրբոյն Պօղոսի առաքելոյն ի գնալ յԻկոնիոն քաղաքն՝ իջաւանեցաւ ի տանն Ոնեսիփորայ աշակերտի, և խօսէր ժողովրդեանն և ուսուցանէր զբանն Աստուծոյ ։ Եւ էր մերձ առ տանն Թեկղեայ և ընդ պատուհան սենեկին իւրոյ խոնարհեցուցանէր զգլուխն իւր և լսէր զվարդապետութիւնն Պօղոսի ։ Եւ լցեալ Հոգւով սրբով՝ զերիս աւուրս ի պատուհանէն ոչ մեկնեցաւ, և ոչ եկեր և ոչ արբ ։

Եւ երթեալ մօրն իւրոյ Թեկղեայ և խօսեցեալ փեսայն Թեմերոս, բազում աղաչանօք աղաչէին զԹեկղ ի բաց կալ ի քարոզութենէն Պօղոսի, և ոչ կարացին որոշել ի պատուհանէն և յունկնդրութենէն Պօղոսի ։* Եւ բարկացեալ ժողովեցին արս անօրէնս և անառակս գնացին ի տունն Ոնեսիփորայ, կալան զՊօղոս և տարան առաջի դատաւորին Կեստոսեայ, և համարձակութեամբ քարոզեաց Պօղոս զՔրիստոս, և յոյժ տանջեցին զնա և արկին ի բանդ կապեալ շղթայիւք ։

* A fol. 44 v° a.

Եւ լուեալ Թեկղեա յարուցեալ ի գիշերի գնաց ի բանդն և ետեալ ոսկի բանդապահացն ի զարդուց իւրոց, եմուտ առ Պօղոս, ողջոյն ետ, նստաւ առ ոտս նորա և համբուրելով զշղթայս ոտիցն՝ լսէր զբանն կենաց, և հաստատէր ի հաւատսն Քրիստոսի ։

Եւ երթեալ մայր իւր և անուանեալ այրն Թեմերիոս ի բանդն, գտին զԹեկղեա առ

1 Եւ... քաղաքն] Եւ եղեւ սրբոյն Պօղոսի առաքելոյն գնալ յԻկոնիոն քաղաքն B — իջաւանեցաւ] իջավանեցաւ B || 6 փեսայն] այրն B || 7 Թեկղ] Թեկղեա B || 8 յունկնդրութենէն] բանին *add.* B || 12 լուեալ] լուաւ B — ի գիշերի] գիշերի B || 13 ետ] առեալ B. || 14 հաստատէր] հաստատեցաւ B || 16 Թեմերիոս] Թեմերոս B.

Saint Paul, l'apôtre, en se rendant à la ville d'Iconium, était descendu à la maison du disciple Onésiphore, et il parlait au peuple et lui enseignait la parole de Dieu. Il était tout près de la maison de Thècle, qui, de la fenêtre de sa chambre, penchait sa tête et écoutait la doctrine de Paul. Elle fut remplie du Saint-Esprit et ne quitta pas la fenêtre pendant trois jours, se privant de manger et de boire.

La mère de Thècle et le fiancé Thamyris vinrent prier Thècle avec beaucoup d'insistance de renoncer à la prédication de Paul, mais ils ne purent lui faire quitter la fenêtre, ni l'empêcher d'écouter Paul. * Alors, irrités, ils rassemblèrent des gens impies et débauchés, se rendirent à la maison d'Onésiphore, se saisirent de Paul et le conduisirent devant le juge Cestacus. Paul prêcha avec hardiesse le Christ; on le tourmenta beaucoup et on le jeta, chargé de chaînes, en prison.

* A fol. 44 v° a.

Ce qu'ayant appris, Thècle se rendit pendant la nuit à la prison, remit aux geôliers des pièces d'or de sa parure, fut introduite auprès de Paul, le salua, s'assit à ses pieds, baisa les chaînes de ses pieds, écouta la parole de la vie et se raffermit dans la foi du Christ.

Sa mère et l'homme nommé Thamyris s'étant rendus à la prison, y trou-

Պօղոսի, եւ ի բաց տանել տարան առ դատաւորն ։ Եւ դատապարտեցին զԹեկղէա հրով այրել. եւ զՊօղոս գան հարեալ հանին ի քաղաքէն ։ Եւ երթեալ եգիտ տեղի ինչ յորում գոյր ջուր իմն, եմուտ ի ներքս ընդ Ոնեսիփորոս, եւ էին անդ պահօք եօթն նօթիք, աղօթելով վասն Թեկղեայ զի մի մերձեսցի ի նա հուրն ։

Եւ մինչդեռ առաջի դատաւորին կայր Թեկղէա, ի մէջ ամբոխին տեսանէ զՏէր ի կերպարանս Պօղոսի նստեալ եւ քաջալերեցաւ յոյժ ։ Եւ դարձեալ ետես զի վերանայր յերկինս ։

Եւ յորժամ բորբոքեցին զհուրն, եւ * մերկացուցին զԹեկղէա եւ նա արարեալ զնշան * A fol. 44 v° b.
սրբոյ խաչին յինքեան, եմուտ եկաց ի մէջ հրոյն ։ Եւ յանկարծակի եղեւ որոտումն եւ անձրեւ սաստիկ իջեալ շիջոյց զհուրն եւ ոչ այրեցաւ սրբուհի կոյսն ։

Եւ ելեալ ի հրոյն՝ երթայր խնդրել զՊօղոս եւ եգիտ զոմն զոր յղեալ էր Պօղոս զի վաճառեսցէ զհանդերձս իւր եւ գնեսցէ հաց ։ Զհետ նորա ընթացեալ չոգաւ առ Պօղոս եւ տեսեալք զմիմեանս ուրախ եղեն յոյժ ։ Եւ զՈնեսիփորոս դարձոյց Պօղոս ի տուն իւր եւ ինքն եւ Թեկղէ գնացին յԱնտիոք Պիսիդեայ ։

Եւ քաղաքապետն Աղեկսանդրոս տեսեալ զԹեկղէ յանկացաւ գեղոյ նորա. եւ

1 տանել] հանին եւ *add.* B — առ դատաւորն] առաջի դատաւորին B || 3 Ոնեսի-փորոս] Ոնեսիփորայ B || 4 մերձեսցի ի նա հուրն] այրեսցի B || 5-7 Եւ մինչդեռ ... յերկինս *om.* B || 8 նա] նորա B || 10 եւ ոչ այրեցաւ] եւ անվնաս պահեցաւ B || 11 երթայր խնդրել] երթեալ խնդրէր B || 14 Պիսիդեայ] քաղաքն *add.* B.

vèrent Thècle auprès de Paul, et l'ayant saisie, l'entraînèrent auprès du juge. On condamna Thècle à être brûlée, et après avoir frappé Paul, on le conduisit hors de la ville. Il alla trouver un endroit où il y avait une source, y pénétra avec Onésiphore et ils y restèrent sept jours à jeun, priant pour Thècle, afin que les flammes ne s'approchassent pas d'elle.

Tandis que Thècle se trouvait en présence du juge, elle aperçut assis parmi l'assistance le Seigneur sous les traits de Paul, elle en fut beaucoup encouragée. Elle l'aperçut encore s'élevant au ciel.

Lorsqu'on eut allumé le feu, * on déshabilla Thècle ; elle fit le signe de la * A fol. 44 v° b.
sainte croix sur sa personne, pénétra et resta debout dans les flammes. Il se fit aussitôt un grondement de tonnerre et une grande pluie se mit à tomber qui éteignit le feu, et la vierge sainte ne fut point brûlée.

Elle sortit du feu et s'en alla à la recherche de Paul. Elle rencontra quelqu'un que Paul avait envoyé pour vendre ses vêtements afin d'acheter du pain. Elle courut sur ses traces et vint trouver Paul. Ils furent grandement réjouis de se revoir. Paul renvoya chez lui Onésiphore, et lui et Thècle se rendirent à Antioche de Pisidie.

Le préfet de la ville, Alexandre, à la vue de Thècle, s'éprit de sa beauté, et

աղաչէր զՊօղոս տալ զԹեկղի նմա ի կնութիւն եւ նա ոչ առ յանձն ասելով թէ․ Ոչ ճանաչեմ զաղջիկն զայն ։ Եւ խորհեցաւ Աղեքսանդրոս բռնութեամբ ըմբռնել զնա եւ ոչ կարաց, այլ մանաւանդ յաղթահարեցաւ ի կուսէն անարգանօք, քանզի պատառեաց զքղամիդն եւ զծածկոյթ գլխոյն ընկէց յերկիր, եւ ամօթալից դարձաւ ի տուն իւր ։ Եւ հրամայեաց գազանաց ընկենուլ զերանելին Թեկղեա ։

Եւ կին մի էր հեթանոս ի թագաւորական տոհմէ, անուն Տրիփենա, որոյ դուստրն
* A fol. 45 r° a. Փալկոնիլա մեռեալ * էր ։ Եւ տեսանէ ի տեսլեան զդուստր իւր որ ասէր ցնա․ զԹեկղեա զաղախինն Աստուծոյ ա՛ռ առ քեզ եւ որպէս զիս՝ այնպէս սիրեա՛ զնա․ թերեւս աղաչեսցէ զԱստուած իւր վասն իմ եւ փոխեսցայց յայսմ խաւարային եւ չարչարանաց տեղւոյս ի հանգիստ ։ Եւ առժամայն ա՛ռ Տրիփենա զԹեկղեա ի տուն իւր ։

Եւ դարձեալ տարան զսրբուհի կոյսն յասպարէզ, ըստ հրամանի Աղեքսանդրի, եւ արձակեցին ի նա գազանս եւ ոչ մերձեցան յաղախինն Քրիստոսի ։ Եւ կայր ի մէջ գազանացն, տարածեալ զձեռս իւր յերկինս եւ աղօթէր առ Աստուած ։ Եւ ի կատարել զաղօթսն, տեսանէ մերձ ինքեան գուբ մի մեծ լի ջրով եւ ասէ․ Ահաւասիկ ժամ լուանալոյ զիս մկրտութեամբ, եւ անկաւ ի մէջ ջրոյն, մկրտեցաւ յանուն ամենասուրբ եւ

1 աղաչէր] աղաչեաց B — ի կնութիւն] ի կնութեան B — ասելով թէ․ Ոչ ճանաչեմ զաղջիկն զայն *om.* B || 2 զնա] զԹեկղեա B || 3 ի կուսէն] ի նմանէ B || 4 գլխոյն] գլխոյ նորա B || 6-10 Եւ կին ... տուն իւր *om.* B || 12 ի նա] ի նմա B — գազանս] եւ խնամօքն Աստուծոյ *add.* B || 14 տեսանէ] ետես B || 14-p. 311 l. 2 եւ ասէ ... երեւեցաւ] եւ անկեալ ի մէջ ջրոյն ասէ․ Ահաւասիկ ժամանակ է մկրտելոյ Տէր Յիսուս Քրիստոս, ահա այսօր ի յետին աւուրս մկրտիմ արեամբ իմով ի մէջ ջրոյ B.

pria Paul de la lui donner pour épouse; mais celui-ci s'y refusa en disant : Je ne connais point cette jeune fille. Alors Alexandre songea à la saisir par la force, mais il n'y parvint pas, par contre il fut honteusement vaincu par la vierge, qui lui déchira son manteau et jeta à terre sa coiffure; il rentra chez lui tout confus. Il ordonna alors de jeter aux bêtes féroces la bienheureuse Thècle. Il y avait une femme païenne, de la famille royale, nommée
* A fol. 45 r° a. Tryphena, dont la fille Falconilla * était morte; elle vit dans un rêve sa fille qui lui disait : Prends chez toi Thècle, la servante de Dieu, et aime-la comme moi-même, peut-être priera-t-elle son Dieu pour moi et serai-je transportée de ce lieu de ténèbres et de souffrances en un lieu de repos. Tryphena prit aussitôt Thècle chez elle.

On conduisit de nouveau la vierge sainte au cirque, sur l'ordre d'Alexandre, et on lança contre elle des bêtes féroces; mais elles ne s'approchèrent pas de la servante du Christ. Elle demeura au milieu des fauves, les mains levées vers le ciel et priant Dieu. Lorsqu'elle eut achevé sa prière, elle aperçut près d'elle un grand bassin plein d'eau et elle dit : Voici le moment de me laver par le baptême, et elle se jeta dans l'eau et fut baptisée au nom de

երկրպագելի Երրորդութեանն ։ Եւ էին ի ջուրն թունաւոր սողունք որ առժամայն սատակեցան ի փայլմանէ լուսոյն որ երեւեցաւ ։

Եւ ապա կապեցին զԹեկղեա ի վայրենի ցուլ մի եւ ընդ կողս ցլոյն վարեցին շամփուրս հրացեալս եւ հուրն խզեաց զկապանսն եւ Թեկղեա արձակեցաւ ամբողջ ։ Եւ տեսեալ Աղեքսանդրոս զարհուրեցաւ եւ զգեցոյց Թեկղի հանդերձս եւ արձակեաց * խաղաղութեամբ ։ Գրեաց վասն նորա եւ ետ քաղաքացեացն զայս ինչ. ԶԹեկղեա զբարեպաշտ աղախինն Քրիստոսի արձակեցի ձեզ ։ Եւ ամենայն ժողովուրդն ետուն փառս Աստուծոյ եւ որպէս ի միոյ բերանոյ ասէին. Մի է Աստուած ամենեցունց Տէր եւ արարիչ, միայն նա է Աստուած որ զԹէկղեա կեցոյց ։ * A fol. 45 r° b.

Եւ լուաւ Տրիփենա, լցաւ ուրախութեամբ, գնաց բազմութեամբ ընդ առաջ նորա եւ գիրկս արկեալ համբուրեաց եւ ասէ. Այժմ ծանեայ զի մեռեալ դուստրն իմ կենդանացաւ ։ Եկեսջիր ի տուն իմ եւ զամենայն ինչս իմ քեզ գրեցից ։ Եւ արարեալ առ նա աւուրս ինչ իբրեւ ութ, ուսոյց նմա զամենայն կարգս բարեպաշտութեան եւ ամենեցուն որ ի տանն էին եւ զՏրիփենա դարձոյց յաստուածգիտութիւն ։

Եւ ինքն Թեկղեա կարօտէր տեսանել զՊօղոս եւ լուաւ եթէ ի Միւռոս Լիկիացւոց

3 ապա] կալեալ B — կողս] ծարմինս B — վարեցին] վարէին B || 4 եւ ... ամբողջ] բայց եւ այնպէս ողջանդամ ապրեցաւ կոյսն B || 5 Թեկղի] Թեկղեայի B || 7 ժողովուրդն] արք եւ կանայք *add.* B || 8 ամենեցունց] ամենեցուն B || 10-12 Եւ լուաւ ... գրեցից] Եւ կին մի հեթանոս Տրիփենա անուն ի թագաւորական զարմէ, առեալ տարաւ ի տուն իւր B || 15 լուաւ] լուեալ B.

la très sainte et adorable Trinité. Il se trouvait dans l'eau des reptiles venimeux qui moururent aussitôt par la clarté de la lumière qui y apparut.

On lia ensuite Thècle à un taureau sauvage, et on enfonça dans les côtes du taureau des broches embrasées; mais le feu brisa les liens et Thècle fut délivrée, indemne. Ce que voyant, Alexandre, saisi d'épouvante, fit passer des vêtements à Thècle et la laissa partir * en paix. Il écrivit un ordre pour elle ainsi conçu, qu'il remit à la population de la ville : Je vous ai libéré Thècle la pieuse servante du Christ. Toute la population rendit gloire à Dieu, et comme d'une seule bouche se mit à dire : Il n'y qu'un Dieu, le maître et le créateur de tous. Il est le seul Dieu, qui a sauvé Thècle. * A fol. 45 r° b.

Tryphena, l'ayant appris, fut remplie de joie, se rendit, accompagnée d'un grand nombre de personnes, au-devant d'elle, la prit dans ses bras, et la baisa en disant : Je reconnais maintenant que ma fille défunte est revenue à la vie. Tu viendras chez moi et je ferai transcrire tous mes biens en ton nom. Thècle resta chez elle environ huit jours, lui enseigna tous les usages de la piété, ainsi qu'à tous ceux qui se trouvaient dans la maison, et convertit Tryphena à la science de Dieu.

Mais Thècle aspirait à voir Paul; et ayant appris qu'il se trouvait à Myre

է. զգեցաւ առնացի զգեստ եւ գնաց եգիտ զՊօղոս զի ուսուցանէր ժողովրդեանն զբանն Աստուծոյ : Եւ մատեաւ ողջոյն տալ նմա. Ընկալայ զլուացումն աւազանին : Եւ պատմեաց Պօղոսի զամենայն եղեալսն առ նա : Եւ գոհացեալ զԱստուծոյ ետ Թեկղեայ աւետարան եւ յուղարկեաց ի յԻկոնիոն քաղաքն իւր զի քարոզեսցէ զբանն Աստուծոյ :

* A fol. 45 v° a. Եւ երթեալ ի տունն Ոնեսիփորայ, անդաւ ի տեղւոջն * ուր Պօղոս նստէր եւ ուսուցանէր եւ լսէր ի պատուհանէն լսելով ընկալաւ զշնորհսն Աստուծոյ : Կոչեաց Թեկղեա զմայր իւր եւ ասէ. Հաւատա՞ս թէ կենդանի է Տէրն յերկինս եւ զոր ինչ եւ կամեսցիս՝ տացէ քեզ, եւ եթէ զդուստր քո կամեսցիս՝ ահաւասիկ առաջի քո եմ : Եւ նորա ոչ հաւանեալ՝ մնաց յանհաւատութեանն :

Եւ ելեալ Թեկղեա գնաց ի Սելեւկիա ի Սուրիացւոց քաղաքն : Եգիտ զամենեսեան անհաւատս եւ քարոզեաց անդ զՔրիստոս : Եւ խորհեցաւ ի միում տեղւոջ առանձինն բնակել եւ ելեալ ի Միւսինեա լեառն, եգիտ այր մի յորում էր անդ աղբիւր եւ անդ բնակեցաւ : Եւ յամենայն կիւրակէի ելանէր յայրէն, քաղէր բանջարս վայրենիս եւ շաբաթն ողջոյն այնու շատանայր :

Եւ լուեալ քուրմն Կապիտոլին կռոցն, ել յերիվար՝ գնաց ի լեառն եւ յորժամ մերձ եղեւ ետես զերանելին Թեկղեա եւ յարձակեցաւ երիվարաւն յընթացս առ ի հարկանել

1 գնաց] գնացեալ B — զի] որ B || 2 տալ նմա ... աւազանին *om.* B || 4 զի] եւ անդ *add.* B || 5 անդաւ] անկաւ B — նստէր եւ] նստեալ B || 12 անդ *om.* B.

en Lycie, elle revêtit des vêtements d'homme, alla trouver Paul, qui prêchait au peuple la parole de Dieu. Elle le salua et dit : J'ai reçu le baptême des fonts. Elle raconta à Paul tout ce qui s'était passé. Paul rendit grâces à Dieu et remit à Thècle un évangile et l'envoya dans sa ville d'Iconium pour y prêcher la parole de Dieu.

* A fol. 45 v° a. Elle se rendit à la maison d'Onésiphore, se mit à la place * où Paul s'asseyait et enseignait lorsqu'elle l'écoutait de la fenêtre et où elle avait reçu les grâces de Dieu. Thècle fit appeler sa mère et lui dit : Crois-tu au Seigneur qui est vivant au ciel et qu'Il t'accordera tout ce que tu lui demanderas? Si tu veux m'avoir moi, ton enfant, me voici devant toi. Celle-ci ne consentit point et resta dans l'infidélité.

Alors Thècle partit pour la ville de Séleucie de Syrie. Elle y trouva toute une population infidèle et y prêcha le Christ. Elle songea à vivre seule, dans un endroit solitaire, et monta vers la montagne Mysénia, et y trouva une grotte avec une source d'eau, et y fixa sa demeure. Elle sortait tous les dimanches de la grotte, ramassait des légumes sauvages et en faisait sa nourriture pour toute la semaine.

Le prêtre des idoles du Capitole, ayant entendu parler d'elle, monta à cheval et se rendit à la montagne ; lorsqu'il fut tout près et qu'il aperçut la

զաղախինն Քրիստոսի ։ Եւ նորա սաստեալ նմա՝ անկաւ յերիվարէն եւ խորտակեցաւ ։ Եւ դարձաւ անդրէն ցաւագնեալ ի տուն իւր, կարծելով թէ աստուածուհին էր այն զոր պաշտէրն ։

Եւ կոչեաց նկարագիր եւ ասաց նմա հանել ճշմարտիւ զնմանութիւն պատկերին զոր եսես՝ կոյս * գեղեցիկ տեսլեամբ, ունելով զինդս յականջս իւր ։ Եւ տեսեալ քրմին զպատկերն Թեկղեայ առժամայն կանգնեցաւ ի ցաւոցն եւ մինչեւ ցայսօր պատկերն այն յանուն սրբուհւոյն Թեկղեայ բազում նշանս եւ սքանչելագործութիւնս առնէ յեկեղեցւոջն Սելեւկիայ ։ * A fol. 45 v° b.

Իսկ երանելին Թեկղեա յայրին նստելով՝ զբազմութիւնս ի հեթանոսացն լուսաւորեաց մեծաւ սքանչելագործութեամբ ։ Եւ ապա փոխեցաւ յայնմ լեռնէն եւ գնաց յայլ լեառնն որ կոչի Կամաղիմ ի Ռոդիանէ, եւ անդ բազում սքանչելիս արարեալ յոլովագոյնս ի պաշտօնէից կռոցն՝ արս եւ կանայս՝ դարձոյց ի Քրիստոս եւ մկրտէր զնոսա ի ձեռն քահանայից եւ զհիւանդս բժշկէր աղօթիւք, եւ զդեւս ի մարդկանէ հալածէր անուամբն Յիսուսի ։

Եւ ամենայն բժիշկքն որ ի Սելեւկիա խափանեցան յարուեստից իւրեանց, եւ անվաստակք եւ անշահք մնացին, եւ նախանձեալք տրտմութեամբ խորհուրդ արարին եւ

4 նկարագիր] նկարագիրս B — ճշմարտիւ] ճշգրիտ B || 7 սքանչելագործութիւնս] բժշկութիւն B || 8 Սելեւկիայ *om.* B || 9 նստելով] անբաւ *add.* B || 11 Կամաղիմ ի Ռոդիանէ] Կամաղեան ի Ռոդիանէ B || 12 ի Քրիստոս] առ Աստուած B || 14 Յիսուսի] Քրիստոսի B.

bienheureuse Thècle, il lança son cheval au galop pour heurter la servante du Christ. Mais elle le blâma et il tomba de cheval et se brisa le corps. Il retourna chez lui rempli de douleurs, la croyant une déesse, qu'il fallait adorer.

Il fit venir un peintre et lui commanda de rendre fidèlement les traits du visage qu'il avait remarqué : * une vierge fort belle de figure, avec des boucles aux oreilles. Lorsque le prêtre des idoles vit le portrait de Thècle, il se redressa aussitôt n'ayant plus de douleurs, et cette image, au nom de Thècle, fait jusqu'aujourd'hui beaucoup de miracles et des prodiges dans l'église de Séleucie. * A fol. 45 v° b.

Quant à la bienheureuse Thècle qui habitait la grotte, elle illumina beaucoup de païens en opérant nombre de grands miracles. Elle quitta plus tard la montagne et se rendit dans une autre appelée Kalamion, à Rhodes, où elle fit beaucoup de miracles et convertit au Christ un très grand nombre d'adorateurs des idoles, hommes et femmes, qu'elle fit baptiser par les mains des prêtres; elle guérit aussi les malades par ses prières et chassa, au nom de Jésus, les démons des hommes.

Tous les médecins à Séleucie virent leurs affaires diminuer, et restèrent inoccupés et sans profit; ils en devinrent jaloux et tristes, tinrent conseil,

կոչեցին արս անառակս և յանդգունս, արբուցին զնոսա գինեաւ և արձակեցին ի լեառն, զի բռնութեամբ ապականեսցեն ընդ սուրբ կոյսն : Կարծէին թէ կռոց աստուածուհի իցէ և այնու խափանեսցին զօրութիւնքն որ ի նմանէ :

* A fol. 46 r° a. Եւ երթեալք* յայրն բախեցին զդուռն : Եւ հարցանէր կոյսն թէ . Յինչ պէտս եկիք այսր : Եւ նոքա ասեն . Եկաք ննջել ընդ քեզ : Եւ տարածեալ զձեռսն իւր յերկինս աղաչեաց զԱստուած փրկել ի փորձութենէն : Եւ ձայն եղեւ յերկնից առ նա եւ ասէ . Թեկղի ճշմարիտ աղախին իմ, մի երկնչիր զի ես ընդ քեզ եմ . վէմդ որ առաջի քո է պատառեսցի եւ դու մտցես ի նա, եւ անդ արարից քեզ այցելութիւն : Եւ տեսեալ զվէմն պատառեալ փախեաւ եւ եմուտ ի ներքս եւ գարձեալ փակեցաւ, որ եւ ոչ հետք պատառմանն երեւեցաւ : Եւ յարձակեցան անօրէնքն զկնի եւ կալան մասն ինչ ի վերարկուէ գլխոյն որ արտաքոյ վիմին կախեցաւ ի վկայութիւն տեսողացն :

Եւ այնպէս կատարեցաւ սրբուհին եւ նախավկայն Քրիստոսի Թեկղեա, Սեպտեմբերի ԻԴ :

Իբր երանելի կոյսն յորժամ լուաւ զբանն փրկութեան ի Պօղոսէ՝ ամաց տասն եւ

1 յանդգունս] յանդուգնս B ‖ 2-11 զի բռնութեամբ ... տեսողացն] ի վերայ սրբոյ կուսին : Եւ նա տարածեալ զձեռս իւր յերկինս՝ աղաչեաց զԱստուած փրկել ի ձեռաց անօրինաց, եւ նոյնժամայն պատառեալ վիմին հասեալ ի վերայ Թեկղեայ եւ փակեաց ընդ իւրեւ B ‖ 12 Սեպտեմբերի ԻԴ] եւ Հոռի ԺԲ *add.* B.

firent venir des gens sans moralité et impertinents, les grisèrent avec du vin et les envoyèrent à la montagne pour corrompre de force la vierge sainte. Ils croyaient qu'elle était une déesse d'idoles, et que de cette manière ils lui enlèveraient la puissance qui émanait d'elle.

* A fol. 46 r° a. Ils se rendirent * à la grotte et frappèrent à la porte. La vierge leur demanda : A quel sujet êtes-vous venus ici ? Ils lui répondirent : Nous sommes venus pour coucher avec toi. Elle éleva ses mains au ciel, et pria Dieu de la délivrer de la tentation. Une voix du ciel se fit entendre à elle qui dit : Thècle, ma véritable servante, n'aie aucune crainte, car je suis avec toi. Le rocher qui est devant toi s'ouvrira, tu y pénétreras, et je t'y rendrai visite. Elle aperçut le rocher entr'ouvert, y accourut, y pénétra, et le rocher se referma de manière à ne laisser aucune trace de fissure. Les impies se mirent à sa poursuite, et retinrent un pan de l'étoffe dont elle se couvrait la tête, et qui resta en dehors du rocher, comme témoignage pour ceux qui assistaient.

C'est ainsi que mourut la sainte et première martyre du Christ, Thècle, le 24 Septembre.

La bienheureuse vierge lorsqu'elle entendit les paroles de salut de Paul, avait dix-huit ans; elle passa soixante-douze années en tortures, en errant

ութից, եւ ի չարչարանս եւ ի շրջագայութեան եւ յայրս լերանց ամս եօթանասուն եւ երկու. ամենայն ժամանակք կենաց նորա ամք իննսուն :

Յայսմ աւուր տօն է սրբոց առաքելոցն Ապօղոսի, Կեփայի եւ Պարմենեայ :

[B * Եւ յիշատակ սրբոյ եւ մեծ վկային Մօրտիպետի սրբոյ եւ սքանչելագործ ճգնաւորին, եւ սրբուհւոյն Փարիսայ :]

* Հոռի ԺԶ եւ Սեպտեմբերի ԻԵ : Վկայաբանութիւն սրբոյ եպիսկոպոսին Դոսանայ : * A fol. 46 r° b.

Յորժամ Սաբուհոս հրապաշտ արքայն Պարսից պատերազմեալ պաշարեաց զքաղաքն Վիսանդ եւ գերեաց զբազումս ի քրիստոնէից՝ արս եւ կանայս. ընդ որս եւ զԵղիոդորոս զեպիսկոպոս քաղաքին եւ զԴոսան քահանայն եւ այլ եւս քահանայս : Եւ ի ճանապարհի գերութեանն հիւանդացաւ Եղիոդորոս եպիսկոպոսն եւ ձեռնադրեաց զԴոսան քահանայն՝ եպիսկոպոս, ետեւ նմա զսեղան խորհրդածութեան զոր էառ ընդ ինքեան, եւ ինքն հանգեաւ խաղաղութեամբ :

Իսկ երանելի եպիսկոպոսն Դոսան հանապազ զպաշտօն իւր մատուցանէր Աստուծոյ եւ քաջալերէր զժողովուրդն գոհութեամբ հաստատուն կեալ ի հաւատն Քրիստոսի :

2 երկու] եւ եղեն *add.* B. || 6 Վկայաբանութիւն ... Դոսանայ] Վկայութիւն սրբոյ եպիսկոպոսին եւ վկային Դոսանայ, որ ի Պարս կատարեցաւ B || 7 Յորժամ] Շապուհ *add.* B || 9 զԵղիոդորոս] զԵլիդորոս B || 10 Եղիոդորոս] Ելիդորոս B || 11 զսեղան] սեղան B || 12 խաղաղութեամբ] ի Քրիստոս *add.* B || 13 իւր] անդադար *add.* B || 14 կեալ] կալ B.

partout dans les grottes des montagnes; les années de sa vie, en tout, furent quatre-vingt-dix.

En ce jour, fête des saints apôtres Apollos [1], Céphas et Parmenas.

[B * Commémoration du saint et grand martyr Mortipet, le saint ascète thaumaturge, et de sainte Farisa.]

* 16 HORI, **25 Septembre**. * A fol. 46 r° b.

Martyre du saint évêque Dosas.

Lorsque Sapor le roi des Perses, adorateur du feu, assiégea pendant la guerre la ville de Visante et fit prisonniers nombre de chrétiens, hommes et femmes, il se trouva parmi eux Éliodoros l'évêque de la ville, le prêtre Dosas avec d'autres prêtres. Sur le chemin de la captivité l'évêque Éliodoros tomba malade, et sacra le prêtre Dosas évêque; il lui remit l'autel du mystère qu'il avait emporté avec lui, et mourut paisiblement.

Le bienheureux évêque Dosas offrit chaque jour à Dieu son service et encouragea la population à rendre grâces et à demeurer inébranlable dans

1. Hébreux, xi, 38.

Եւ լուեալ թագաւորին բարկացաւ, եւ հրամայեաց եւ հատին զգլուխ նորա եւ կատարեցաւ բարի խոստովանութեամբ յանուն Տեառն մերոյ Քրիստոսի :

Յայսմ աւուր տօն է սրբուհւոյն Ագաթոկլեայ :

Սա աղախին էր կնոջ կռապաշտի, որոյ անուն էր Պաւղինեայ եւ ծանր ծառայութեամբ չարչարէր զԱգաթոկլեայ եւ ոչ կարաց դարձուցանել ի հաւատոյն Քրիստոսի * A fol. 46 v° a. եւ զոհել կռոցն : Եւ * երկաթի բրօք ջարդեաց զկողն եւ այրեաց հրով զպարանոցն եւ զլեզուն եւ խստագոյն տանջանօք չարչարեաց զնա եւ այնպէս կատարեցաւ ի Քրիստոս :

* B p. 162 b. [B * Ի նմին աւուր վկայութիւն սրբոյն Պափնուտիոսի մեծի եւ առաքինասէր ճգնաւորին Եգիպտացւոյ, որ բազում եւ ազգի ազգի տանջանօք ի Դոմետիանոսէ կատարեցաւ վասն խաչին Քրիստոսի :

Կատարեցան ի նմին աւուր եւ այլ մարտիրոսք՝ երկու եղբարք հարազատք, եւ մայրն իւրեանց սրբուհին Տատիս, Սաբինիանոս եւ Պաւղոս, ի քաղաքն Դամասկոս վասն անուանն Քրիստոսի :

1 նորա] Դատանոյ B || 2 բարի խոստովանութեամբ *om.* B — մերոյ] Յիսուսի *add.* B — Քրիստոսի] Սեպտեմբերի ԻԵ եւ Հոռի ԺԶ *add.* B || 3 տօն է] նահատակութիւն B — Ագաթոկլայ] Ագաթոկլեայ B || 6 ջարդեաց] տանջեաց B || 7 եւ խստագոյն ... զնա *om.* B — կատարեցաւ] բարի խոստովանութեամբ *add.* B.

la foi du Christ. Ce que le roi ayant appris, il en fut irrité et ordonna de lui trancher la tête. Le saint mourut en bonne confession pour le nom de notre Seigneur le Christ.

En ce jour, fête de sainte Agathoclia.

Elle était la servante d'une femme idolâtre, dont le nom était Pauline, et qui tourmentait Agathoclia par de durs travaux, sans parvenir à la détourner de la foi du Christ et à la faire sacrifier aux idoles. Elle lui brisa les * A fol. 46 v° a. reins avec des * bâtons de fer, lui brûla, avec du feu, le cou et la langue, et la tortura avec de plus cruels supplices. C'est ainsi qu'elle mourut dans le Christ.

* B p. 126 b. [B * En ce même jour, martyre de saint Paphnoutius le grand et vertueux ascète égyptien, qui, par ordre de Domitien, subit la mort, après de nombreuses tortures variées, pour la croix du Christ.

En ce même jour subirent la mort d'autres martyrs : deux propres frères Sabinianus et Paulus [1] et leur mère sainte Tatta, dans la ville de Damas, pour le nom du Christ.

1. Le compilateur arménien a mis une certaine confusion dans ses indications, car Paulus est le mari et non le fils de Tatta, tandis que les fils sont appelés : Sabinianus, Maximus, Rufus et Eugène. M. de S.

Յիշատակ է և սուրբ ճգնաւոր մօրն մերոյ երանելոյն Եփրոսինեայ կուսի ։

Եւ այլ տօն է Կղէոպայ առաքելոյն, որ ի գեօղն Եմաւուս ճանապարհակցեցաւ ընդ Քրիստոսի, և վկայութիւն Փերմենի եպիսկոպոսի և Մանկնի մարտիրոսի, և Թէոփիլոսի հետեւողի սուրբ առաքելոյն, որ վկայական չարչարանօք վասն Քրիստոսի կատարեցան ։

Յայսմ աւուր ասի թէ եղեւ հաւաքումն ոսկերաց սրբոց Հռիփսիմեանց ի ձեռն սրբոյն Գրիգորի, որք կային անթաղ և անապական զաւուրս ինն ։]

Հոռի ԺԷ և Սեպտեմբերի ԻԶ ։ Ննջումն Յովհաննու առաքելոյ և աւետարանչի ։

Յետ փոխման ամենօրհնեալ աստուածածնին և միշտ կուսին Մարիամու, Յովհաննէս առաքեալն զոր սիրէր Յիսուս՝ հրաման առ գնալ յԵփեսոս, և քարոզել զբանն Աստուծոյ ։ Եւ ի նաւաբեկութիւն անկեալ հանին զնա ալիք ծովուն յԵփեսոս ։ Եւ եմուտ քարոզէր և ուսուցանէր զանունն Քրիստոսի ։

Ընթերցաւ սա զաւետարանն Մատթէոսի և զՄարկոսին և զՂուկասուն և զայն ընկալեալ գրեաց և ինքն աւետարան ի ձեռն Պրոխորոսի աշակերտին իւրոյ, զայն ինչ՝ զոր երեք աւետարանիչքն ոչ յիշատակեցին և ոչ գրեցին յաւետարանս իւրեանց ։ Սկսեալ յանսկզբնական ծննդենէ Բանին Աստուծոյ ասելով. Ի սկզբանէ էր Բանն և

Commémoration de notre sainte mère ascète la bienheureuse vierge Euphrosyne.

De même, fête de l'apôtre Cléopas, qui fit le trajet avec le Christ, au village d'Emmaüs; et martyre de l'évêque Firmin et du martyr Manaci (?) et de Théophile, l'imitateur des apôtres, qui moururent, acceptant les supplices du martyre pour le Christ.

On dit qu'en ce jour eut lieu, par saint Grégoire, le rassemblement des ossements des saintes Hripsimée et ses compagnes, qui étaient restées sans sépulture et sans décomposition pendant neuf jours.]

17 hori, 26 Septembre.

Dormition de Jean, l'apôtre et l'évangéliste.

Après l'Assomption de la mère de Dieu, louée par tous, et toujours vierge, Marie, l'apôtre Jean, que Jésus aimait, reçut l'ordre de se rendre à Éphèse et d'y prêcher la parole de Dieu. Ayant subi un naufrage, il fut transporté par les vagues de la mer à Éphèse. Il y entra prêcha et enseigna le nom du Christ.

Il lut les évangiles de Matthieu, de Marc et de Luc, et les ayant acceptés, il écrivit lui aussi un évangile, par l'entremise de Prochoros son disciple, y relatant ce que les trois évangélistes n'avaient point mentionné et écrit dans leurs évangiles. Il le commença par la naissance, sans commencement, du Verbe de Dieu, en disant : *Au commencement était le Verbe, et le Verbe était*

Բանն էր առ Աստուած եւ Աստուած էր Բանն. վասն որոյ եւ աստուածաբան անուանեցաւ :

Եւ ապա եղեւ վասն նորա առ Դոմետիանոս արքայն Հռոմայ եւ հրամայեաց եւ աքսորեցին զնա ի Պատմոս կղզին, յորում ետես զաստուածային եւ զահագին տեսիլն,
* A fol. 46 v° b. եւ զդեւս* Արտեմեայ կռոցն հալածեաց յամենայն կղզւոյն, եւ քառասուն հազար մարդիկք մոլորեալք ի խաբէութենէ կռոցն, արս եւ կանայս, դարձոյց ի հաւատն Քրիստոսի :

Եւ յորժամ մերձեցաւ օր հանգստեան իւրոյ, կոչեաց ի միասին զեղբարսն յաւուր կիւրակէի : Պատմեաց նոցա զամենայն նշանս մեծամեծս զոր արար Աստուած ի ձեռն նորա եւ պատուիրեաց նոցա եւ ուսոյց պահել եւ կատարել զբանն Աստուծոյ եւ զամենայն քարոզեալսն ի նմանէ :

Եւ ասէ ցաշակերտն ցԲիւռոս. Բեր ինձ արս փայտահատովք : Եւ յորժամ եկին՝ գնաց նոքօք ի տեղի մի եւ հրամայեաց եւ փորեցին գուբ մի խորագոյն, եւ հանեալ զհանդերձս իւր սփռեաց ի յատակս խորութեան բրածին : Եւ իջեալ նափորտովքն միայն եւ հողաթափովքն եկաց ի վերայ հանդերձին եւ աղօթեաց ի բազում ժամս, խաչանիշ դրոշմեալ զամենայն անդամս իւր եւ ասէ. Տէր Քրիստոս ընկա՛լ զքո Յովհաննու հոգին եւ արժանաւորեա զիս քոյին հանգստեան :

Եւ տուեալ խաղաղութիւն՝ տարածեաց զանձն իւր ի վերայ հանդերձիցն, հրամայեաց

auprès de Dieu, et le Verbe était Dieu [1]. C'est pourquoi il fut appelé le théologien.

On le dénonça à l'empereur de Rome, Domitien, qui ordonna de l'exiler à l'île de Patmos. C'est là qu'il eut la vision divine et effrayante, et qu'il
* A fol. 46 v° b. chassa de l'île entière les démons* de l'idole Artémis, et convertit à la foi du Christ quarante mille personnes, hommes et femmes, se trouvant dans l'erreur de l'idolâtrie.

Lorsque le jour de sa dormition fut proche, il fit appeler tous les frères ensemble, le jour de dimanche, leur narra tous les grands prodiges que Dieu avait accomplis par ses mains, leur recommanda et enseigna de conserver et d'accomplir la parole de Dieu et tout ce qu'il leur avait prêché.

Ensuite il dit à son disciple Byrrus : Fais venir des gens avec des pelles. Et lorsqu'ils furent arrivés, il partit avec eux à un endroit, où il leur ordonna de creuser une fosse très profonde, et s'étant dépouillé ensuite de ses vêtements, il les étendit au fond de la fosse creusée. Il y descendit vêtu d'un manteau seul et en pantoufles, se dressa sur les vêtements, pria de longues heures, fit le signe de la croix sur tous ses membres et dit : Seigneur Christ, reçois l'âme de ton Jean, et rends-moi digne de ton repos.

Il donna la paix, s'étendit sur les vêtements et ordonna de poser par-

1. Jean, I, 1.

առ քարեայ գնել ի վերայ եւ ծածկել ։ Եւ երթեալ աշակերտացն ի քաղաքն պատմել * եղբարցն եթէ. Վարդապետն մեր Յովհաննէս ննջեաց ։ Եկեալ ոմանք յեղբարցն բացին * A fol. 47 rº a. զտապանն եւ գտին զհողաթափն միայն եւ զմարմինն ոչ գտին. քանզի Աստուած վերափոխեաց զնա որպէս ինքն կամեցաւ ։

Հանգեաւ առաքեալն Քրիստոսի եւ աստուածաբան աւետարանիչն Յովհաննէս Հոռի ԺԷ եւ Սեպտեմբերի ԻԶ ։

[B * Ննջումն Յովհաննու առաքելոյ եւ աստուածաբան աւետարանչի աշակերտին * B p. 163 b. Քրիստոսի ։

Յետ Փոխման՝ ամենասրբուհւոյ եւ միշտ կուսին եւ ամենօրհնեալ աստուածածնին Մարիամու, Յովհաննէս առաքեալն զոր սիրէր Յիսուս՝ հրաման առ գնալ յԵփեսոս եւ քարոզել զբանն Աստուծոյ ։ Եւ ի նաւաբեկութեան անկեալ հան զնա ալիք ծովուն յԵփեսոս, եւ եկեալ քարոզէր եւ ուսուցանէր զանունն Քրիստոսի ։

Ընթերցաւ նա զաւետարանն Մատթէոսի եւ զՄարկոսին եւ զՂուկասու, եւ զայն ընկալեալ գրեաց եւ ինքն ի ձեռն Պրոխորոսի աշակերտին իւրոյ աւետարան, զայն ինչ զոր երեք աւետարանիչքն ոչ յիշատակեցին եւ ոչ գրեցին յաւետարանս իւրեանց ։ Սկսեալ յանսկզբնական ծննդենէ Բանին Աստուծոյ, ասելով. Ի սկզբանէ էր Բանն եւ Բանն էր առ Աստուած եւ Աստուած էր բանն. վասն որոյ եւ աստուածաբան անուանեցաւ ։

dessus une plaque de pierre pour le couvrir. Les disciples retournèrent à la ville pour annoncer * aux frères : Notre maître Jean s'est endormi. Quelques-uns parmi les frères s'étant rendus à l'endroit, ouvrirent la tombe et n'y trouvèrent que les pantoufles seules; ils n'y trouvèrent point le corps, car Dieu l'avait transporté comme il lui avait plu. * A fol. 47 rº a.

L'apôtre du Christ et l'évangéliste théologien Jean reposa le 17 Hori, le 26 Septembre.

[B * Dormition de Jean l'apôtre et l'évangéliste théologien, disciple du Christ. * B p. 163 b.

Après l'Assomption de la très sainte et toujours vierge, Marie, mère de Dieu, bénie par tous, l'apôtre Jean, que Jésus aimait, reçut l'ordre de se rendre à Éphèse et d'y prêcher la parole de Dieu. Ayant subi un naufrage, il fut transporté par les flots de la mer à Éphèse, y entra, prêcha et enseigna le nom du Christ.

Il lut les évangiles de Matthieu, de Marc et de Luc, et les ayant acceptés, il écrivit lui aussi, par l'entremise de Prochoros son disciple, un évangile, y relatant tout ce que les trois évangélistes n'avaient point mentionné et écrit dans leurs évangiles. Il le commença par la naissance, sans commencement, du Verbe de Dieu, en disant : *Au commencement était le Verbe, et le Verbe était auprès de Dieu, et le Verbe était Dieu* [1]. C'est pourquoi il fut appelé le théologien.

1. Jean, I, 1.

Եւ ազդ եղեւ վասն նորա առ Դոմետիանոս արքայն Հռոմայ եւ հրամայեաց եւ աքսորեցին զնա ի Պատմոս կղզին, յորում ետես զաստուածային եւ զահագին տեսիլն, եւ զդեւս Արտեմեայ կռոցն հալածեաց յամենայն կղզւոյն, եւ քառասուն հազար մարդիկ մոլորեալ ի խաբէութենէ կռոցն, արս եւ կանայս, դարձոյց ի հաւատն Քրիստոսի ։

Եւ յորժամ մեռաւ անօրէն իշխանն Դոմետիանոս՝ դարձաւ սուրբ աւետարանիչն Յովհաննէս ի Պատմոս կղզւոյ անտի եւ եկն յԵփեսոս, եւ աղաչեցին զնա երթալ ի գաւառս հեթանոսաց, եւ չոգաւ ։ Եւ էր գաւառ յորում եպիսկոպոսս կացուցանէր. եւ էր՝ յորում եկեղեցի շինէր. եւ էր՝ յորում ձեռնադրութիւնս միոյ իրիք ի կարգաց եկեղեցւոյ առնէր, վասն որոյ Հոգին սուրբ ցուցանէր նմա ։ Բայց եկն նա ի քաղաք մի որ բացագոյն էր սակաւ մի, եւ հանգոյց զեղբարս ամենայն իրօք ։

Եւ հանդերձ այսու ամենայնիւ ետես նա զերիտասարդն որ զօրաւորագոյն էր մարմնով եւ գեղեցիկ տեսլեամբ եւ եռայր հոգւով իւրով ։ Եւ նայեցաւ յեպիսկոպոսն որ անդ կայր՝ եւ ասէ ցնա. Զսա քեզ յանձն առնեմ, բազում փութով պնդութեամբ յանդիման եկեղեցւոյն Քրիստոսի որ վկայէ ։ Իսկ նա առընկալաւ եւ խոստացաւ բազում ինչ, եւ դարձեալ զնոյն խօսէր եւ վկայէր, եւ յետ այսր գնաց յԵփեսոս ։ Եւ եպիսկոպոսն յարեաց առ ինքն զերիտասարդն որ տուաւ նմա, եւ գթայր ի վերայ նորա եւ կերակրէր զնա, եւ զգուշանայր վասն նորա, ապա եւ կնիք ետ նմա, եւ ապա անփոյթ

On le dénonça à Domitien, l'empereur de Rome, qui ordonna de l'exiler à l'île de Patmos, où il eut la divine et effrayante vision, et chassa de l'île entière les démons de l'idole Artémis; il convertit à la foi du Christ quarante mille personnes, hommes et femmes, qui se trouvaient dans l'erreur de l'idolâtrie.

Lorsque Domitien, le prince impie, mourut, le saint évangéliste Jean retourna de l'île de Patmos et vint à Éphèse; on le pria de se rendre dans les régions des païens et il s'y rendit. Dans certaines provinces il établit des évêques; dans d'autres il construisit des églises; dans d'autres il conféra l'ordination d'un des ordres de l'église, selon que l'Esprit saint l'inspirait. Il arriva dans une ville un peu éloignée et pourvut à tous les besoins des frères.

Il y rencontra un jeune homme, fort de sa personne, beau de visage, plein de zèle, qu'il conduisit à l'évêque de l'endroit en lui disant : Je te le recommande chaleureusement, en présence de l'église du Christ qui en est témoin. Celui-ci s'en chargea avec de nombreuses promesses. Jean lui réitéra ses propos et son témoignage et se rendit ensuite à Éphèse. L'évêque prit chez lui le jeune homme qui lui avait été confié, prit soin de lui, le nourrit, eut toute la sollicitude pour lui et lui donna le sceau (du baptême ou de la con-

ադար ի * բաղում հոգաբարձութենէն եւ ի պահելոյ անտի, իբրեւ թէ պահպան կատարեալ կացոյց նմա զկնիք Տեառն : * B p. 164 a.

Իսկ երիտասարդն իբրեւ առ ընդարձակութիւն՝ եկին յարեցան ի նա ընկերք իւր, դատարկք եւ վայրահարք, որք ընկղմեալ էին ի սովորութիւն չարեաց. եւ նախ զուարճինն տանէին զնա ի ճաշս մեծամեծս, եւ ապա յետոյ ելանէին ի գիշերի տեւապերծ առնէին զմարդիկն եւ տանէին զերիտասարդն ընդ իւրեանս, եւ դարձեալ հրապուրէին զնա գործել որպէս նոքայն. եւ որ ինչ մեծ է քան զայս : Իսկ նա առ սակաւ սակաւ կրթէր եւ ընդելանէր իրացն՝ ի ձեռն զօրութեան բնութեանն. ապա եւ ապստամբեալ եւ իբրեւ ձի թերակիրթ եւ խիստ որ բերանովն սանձակոտոր առնէ, ի հարթ ճանապարհէ մեծապէս զանձն իւր ի խորխորատ ընկենոյր :

Իսկ իբրեւ եհատ զյոյս կենաց իւրոց զոր ունէր առ Աստուած ապաւապուռ, ոչ եթէ փոքր ինչ խորհէր նա զոր գործէր՝ այլ որ ինչ մեծ էր քան զամենայն. քանզի միանգամ կորուսեալ եւ ինքն, հրապուրէր զնոսա ընդ իւրեւ զընկերս իւր, առ զնոսա այնուհետեւ եւ արար զնոսա զունդս աւազակաց, եւ համարձակ յայտնապէս աւազակապետ եղեւ,եւ գնայր բանութեամբ սպանող չար եւ պիղծ :

Բայց անցին ժամանակք ինչ եւ եղեն պատճառք, եւ կոչեցին զՅովհաննէս ի քաղաքն յայն : Եւ իբրեւ ուղղեաց զիրսն վասն որոյ եկեալն էր, ասէ ցեպիսկոպոսն .

firmation?). Plus tard il ralentit * sa sollicitude empressée et sa surveillance, croyant lui avoir, par le sceau du Seigneur, donné une sauvegarde complète. * B p. 164 a.

Le jeune homme, lorsqu'il eut pris de la liberté, se vit bientôt entouré de compagnons oisifs et dissolus, qui étaient plongés dans de mauvaises habitudes, qui tout d'abord l'emmenèrent à de grands festins et ensuite sortirent la nuit pour dévaliser les gens, emmenant avec eux le jeune homme, et l'engagèrent ensuite à faire comme eux. Mais ce qui est pis encore, il s'habitua peu à peu et se familiarisa avec ces choses, par l'entraînement de sa nature, finit par se révolter, semblable à un cheval non encore dressé et fougueux qui veut mordre et briser son mors. Il quitta la vraie voie et se précipita, de toute sa personne, dans un affreux abîme.

Lorsqu'il eut complètement perdu l'espoir de sauver sa vie qu'il avait en Dieu, il ne réfléchit plus du tout à ce qu'il faisait, et ce qui est pis encore, c'est qu'une fois perdu, il se mit au rang de ses compagnons, les rattacha à sa personne et en fit une bande de brigands, devint ouvertement et audacieusement un chef de brigands et se conduisit comme un assassin cruel, mauvais et infâme.

Il se passa quelque temps, et pour une raison quelconque on fit venir Jean dans cette ville. Lorsqu'il eut réglé les affaires pour lesquelles il était venu, il dit à l'évêque : Rends-nous le dépôt que moi et le Christ nous

Տուր մեզ զաւանդն զայն՝ զոր ես եւ Քրիստոս առաք ցքեզ վկայութեամբ առաջի եկեղեցւոյս այսորիկ յորում դուդ կաս :

Իսկ նա զառաջինն զարմացաւ թէ արծաթ զոր ոչ է առեալ՝ զրպարտի. եւ ոչ հաւատալ կարէր նա այն ինչ որ չէր առ նմա, եւ ոչ երկմտել կարէր նա վասն Յովհաննու : Եւ նա ասէ ցնա. Զանձն երիտասարդին խնդրեմ : Հոգւոց հանեալ եպիսկոպոսին եւաց զառնապէս եւ ասէ. Տէր, նա մեռաւ * զմեղացն մահ : Եւ ասէ ցնա.
* B p. 164 b. Զիա՞րդ եւ կամ ո՞րպէս : Եւ ասէ. Զի եղ ի նմա այս չար եւ պիղծ՝ եւ եղեւ աւազակ, եւ այժմ փոխանակ եկեղեցւոյ ի լերինս շրջի այլովք հանդերձ որ նմանք են նմա :

Եւ նա ձեռն արկանէր զպարեգօտիւք իւրովք, եւ անդէն պատառեաց, եւ հոգւոց հանելով կոծէր զերեսս իւր եւ ասէր. Ո՜հ բարիոք պահապանն զոր թողի ես անձին երիտասարդին : Վաղվաղակի ձի ածէք ինձ եւ այր առաջնորդ ճանապարհ ցուցանելոյ : Եւ առ նա այնուհետեւ յեկեղեցւոյ անտի եւ գնաց :

Եւ իբրեւ եհաս նա ի տեղին յայն, կալան զնա պահապանքն որ յաւազակացն. իսկ նա ոչ փախչելով եւ ոչ հրաժարելով հրաժարեաց, այլ աղաղակէր եւ ասէր եթէ. Վասն այսորիկ իսկ եկեալ եմ ես, այլ տարա՛յք զիս առ վարդապետն ձեր :

Իսկ երիտասարդն այն առժամն իբրեւ վառեալ զինու իւրով կայր մնայր, եւ իբրեւ մերձեցաւ եւ ծանեաւ նա զՅովհաննէս՝ զամօթի հարաւ եւ փախեաւ : Իսկ Յով-

t'avons remis avec notre témoignage, en présence de cette église où tu te trouves.

Celui-ci fut tout d'abord surpris de se voir calomnié pour de l'argent qu'il n'avait point reçu, ne pouvant croire posséder ce qu'il ne possédait pas; en même temps il ne pouvait pas douter de Jean. Celui-ci lui dit : Je réclame la personne du jeune homme. Alors l'évêque, avec un gros soupir, se
* B p. 164 b. mit à verser de chaudes larmes et répondit : Seigneur, il a succombé * à la mort du péché. Jean lui dit : Comment et de quelle manière? Il répondit : Il a été possédé par le démon méchant et impur, est devenu brigand, et aujourd'hui au lieu d'être dans l'église, il parcourt les montagnes avec d'autres gens semblables à lui.

Jean saisit aussitôt sa tunique et la déchira, et presque hors de lui-même frappa sa figure en disant : Oh! le bon gardien, que j'ai attaché à la personne du jeune homme. Amenez-moi vite un cheval et un guide pour me montrer le chemin. Il les prit à l'église et partit.

Lorsqu'il fut arrivé à l'endroit, les gardiens des brigands l'arrêtèrent; mais il ne prit pas la fuite et ne céda point, il s'écria et dit : Je suis venu exactement pour cela, conduisez-moi auprès de votre maître.

Le jeune homme se tint aussitôt prêt, tout armé, pour le recevoir, mais lorsque Jean se fut approché et qu'il le reconnut, il en eut honte et prit

հաննէս զհետ մտեալ յամենայն զօրութենէ իւրմէ մոռանայր զծերութիւնն իւր, եւ աղաղակէր ասելով. Զի՞ փախուցեալ ես դու որդեակ իմ, երկի՞ր դու ի ծերունի հօրէ ատոր քումմէ, ողորմեա՛ ինձ որդեակ եւ մի՛ երկնչիր՝ զի կայ եւս քեզ յոյս կենաց։ Ես տաց պատասխանի փոխանակ քո Քրիստոսի, եւ եթէ մեռանել իցէ փոխանակ ընդ քո՝ ուրախութեամբ եւ ցնծութեամբ համբերից, զոր օրինակ եւ Տէր մեր փոխանակ մեր։ Փոխանակ ընդ քո՝ զիմ անձն տայցեմ. կա՛ց մնաց լռիկ եւ հաւատա՛ ինձ. Քրիստոս առաքեաց զիս։

Իսկ նա իբրեւ լուաւ զառաջինն կայր գլխարկեալ եւ ի խոնարհ նայէր. եւ ապա յետ այսորիկ ընկէց զզէնս իւր ի բաց, եւ իբրեւ դողացեալ զահի հարեալ լայր դառնապէս։ Իսկ իբրեւ մերձեցաւ առ առաքեալն եւ գիրկս արկ նմա, պատասխանի առնէր երիտասարդն զանձնէ իւրմէ որչափ եւ կարէր * բազում լալով եւ հոգւոց ելանելով, եւ երկրորդ անգամ զանձն իւր արտասուօք թանայր յոյժ։ * B p. 165 a.

Եւ սուրբ առաքեալն երաշխաւոր լինէր յայսմիկ եւ երդնոյր նմա եթէ. Թողութիւն խնդրեմ ի Փրկչէն մերմէ, եւ քաւեսցիս դու։ Եւ բուռն հարկանէր զաջոյ նորա եւ դնէր ի վերայ աչաց իւրոց եւ համբուրէր զնա, իբրու զի թէ սրբեցաւ նա ի ձեռն ապաշխարութեան։ Եւ ա՛ռ վարեաց զնա եւ ած յեկեղեցին, եւ առէպ առէպ աղօթս մատուցանէր նա փոխանակ նորա, եւ հանապազորդ պահօք վաստակէր եւ ջանայր ընդ նմա, եւ ազգի ազգի վայելուչ բանիւք մխիթարէր զմիտս նորա, եւ մինչեւ ետ զնա ի ձեռս

la fuite. Jean, oubliant sa vieillesse, le poursuivit de toutes ses forces, en lui criant : Pourquoi prends-tu la fuite, mon fils. Aie égards pour ton père âgé, aie pitié de moi, mon fils, et ne crains rien, car il y a encore de l'espoir pour ta vie. C'est moi qui répondrai pour toi au Christ, et s'il faut même mourir pour toi, je l'accepterai avec joie et bonheur, comme notre Seigneur l'a fait pour nous. Je donnerai ma personne pour la tienne; arrête-toi un moment, et crois-moi, c'est le Christ qui m'envoie.

A ces mots, le jeune homme s'arrêta tout d'abord la tête baissée, regardant à terre; ensuite il jeta au loin ses armes et comme pris d'un tremblement, il eut peur et se mit à pleurer à chaudes larmes. Lorsqu'il se fut approché de l'apôtre, il le prit dans ses bras et lui parla de tout ce qui concernait sa personne * avec force larmes et sanglots, et pour la seconde fois inonda de larmes toute sa personne. * B p. 165 a.

Le saint apôtre se porta garant et lui jura : Je demanderai pardon à notre Sauveur et tu seras pardonné. Et il prit sa main droite, la posa sur ses yeux, et lui donna le baiser, comme voulant le sanctifier par la pénitence. Il l'emmena ensuite à cheval avec lui et le conduisit à l'église, où il offrit souvent ses prières pour lui, s'efforça de jeûner tous les jours avec lui, se mortifia avec lui et réconforta son esprit par de nombreuses bonnes paroles appropriées, et ne s'éloigna de là qu'après l'avoir rendu à l'église. Il offrit

եկեղեցւոյն՝ ոչ գիտաց անտի : Եւ ետ օրինակ ցուցանել ճշմարիտ ապաշխարութեանն, եւ գիտութիւն մեծ վերստին ծննդեանն եւ յաղթութիւն ի յարութեանն որ երեւելոցն է :

Այս պատմութիւն Կղեմենտոսայ որ եդաք՝ վասն օգտի այնոցիկ որ լսեն, բայց մեք յառաքելոյս ընթասցուք բան :

Սուրբ եւ երանելի առաքեալս Քրիստոսի Յովհաննէս՝ իբրեւ եղեւ ամաց իննսուն եւ ինն, յետ եօթանասուն եւ եօթն ամաց չարչարանացն Քրիստոսի, երեւեցաւ նմա ի տեսլեանն Քրիստոս ամենայն առաքելովքն սրբովք եւ ասէ . Արի եկ սիրելի իմ առ իս, զի ժամանակ է քեզ տանելոյ եւ ճաշակելոյ ընդ եղբարս քո ի սեղան իմ, եւ ուրախանալ ընդ ամենայն աշակերտսն ընկերս քո : Եւ մինչդեռ կամէր Յովհաննէս ընթանալ առ նա, ասէ ցնա Տէր . Յաւուր կիւրակէի յարութեան իմոյ եկեսցես առ իս յետ եօթն աւուր, եւ զայս ասացեալ համբարձաւ յերկինս :

Եւ յետ կատարման աւուրցն՝ ի յերեկոյի սուրբ կիւրակէի աւուրն կոչեցեալ զբազմութիւն եղբարցն ժողովեաց յեկեղեցին, եւ խրատեալ զնոսա բանիւ վարդապետութեամբ, եւ հսկեալ եւ աղօթեալ եւ ուսուցեալ զնոսա յորդորելով եւ քաջալերելով ի
* B p. 165 b. հաւատսն Տեառն մինչեւ ցերրորդ ժամն : Եւ * մատուցեալ զաստուածային պատարագն՝ հաղորդեցաւ եւ հաղորդեցոյց զեղբարսն : Եւ ապա մեկնեալ ի նոցանէ աղօթեաց ընդ երկար, եւ փառաւորեաց գոհութեամբ զՔրիստոս : Եւ ասէ ցեղբարսն . Եղբա՛րք իմ սիրելիք եւ ժառանգակիցք եւ հաղորդք թագաւորութեանն որ յերկինս, ծանիջի՛ք զՏէր

ainsi l'exemple de la vraie pénitence pour faire bien connaître la seconde naissance et la victoire de la résurrection future.

Cette histoire que Clément raconte, a été reproduite ici, pour l'édification de ceux qui l'écouteront; et maintenant revenons à ce qui regarde l'apôtre.

Le saint et bienheureux apôtre du Christ, Jean, arrivé à l'âge de quatre-vingt-dix-neuf ans, soixante-dix-sept ans après la passion du Christ, reçut en une vision la visite du Christ accompagné de tous les saints apôtres, qui lui dit : Lève-toi, mon bien-aimé, et viens à moi, car il est temps qu'on te conduise pour prendre part à ma table et t'y réjouir avec tous les disciples, tes collègues. Et tandis que Jean se disposait à accourir vers Lui, le Seigneur lui dit : Le jour de Dimanche, jour de ma Résurrection, après sept jours, tu viendras à moi. Et ce disant, Il monta au ciel.

Lorsque ces jours se furent accomplis, le soir du saint Dimanche, Jean fit venir la multitude des frères, les convoqua à l'église et les exhorta par les paroles de sa doctrine; il veilla et pria, leur donna ses instructions en les exhortant et les encourageant dans la foi du Seigneur, jusqu'à la troisième
* B p. 165 b. heure. * Il offrit le divin sacrifice, communia et donna la communion aux frères. Ensuite il prit congé d'eux et se mit à prier longuement et glorifia le Christ avec actions de grâces. Et il dit aux frères : Mes chers frères, cohéritiers et participants du royaume des cieux, reconnaissez notre Seigneur

մեր Յիսուս Քրիստոս եւ զզօրութիւն նորա եւ զսքանչելիս, եւ զնշանսն եւ զտուրսն, նոյնպէս եւ զուսումն զոր շնորհեաց ձեզ. արդ պահեսջիք զհրամանս նորա, զի ես այսուհետեւ արժանի եղէ կոչման նորա :

Եւ ելեալ արտաքոյ քաղաքին հուպ լերինն, մօտ ի շիրիմ ինչ եղբօր միոյ, հրամայեաց բրել զերկիրն, եւ մերկացեալ զհանդերձսն տարածէր իբրեւ զանկողին ինչ անդէն ի բրածին, եւ միայն նափորտամբն կացեալ աղօթէր եւ խրատէր զեղբարսն : Եւ իբրեւ ետ չորեքկուսի բրել իբրեւ ոտնաչափս քառասուն արտաքոյ եկեղեցւոյն, եւ իջեալ անդ տարածեաց զձեռս իւր եւ աղօթէր ասելով. Փառք քեզ Տէր, որ արժանի արարեր զիս կոչման ընթրեաց քոց, եւ այժմ Տէր ի բոլոր սրտէ փափագէի քեզ եւ ցանկայի տեսանել զերեսս քո, եւ իբր ի գերեզմանէ յարեայ զի անուշահոտութիւն քո զյաւիտենական կարօտութիւնն ետ ինձ. բարբառ քո քաղցր է ինձ առաւել քան զխորիսխ մեղու եւ ձայն քո քան զբարբառ բոլոր հրեշտակաց : Եւ ես աղաչեցի զքաղցրութիւն քո զի եկից առ քեզ, եւ դու հրամայեցեր ինձ քարոզել զահաւոր անուն քո եւ բազմացուցանել զհօտ քո, եւ զմարմին իմ պահեցեր յամենայն պղծութենէ, եւ զհոգի իմ լուսաւորեցեր սիրով քո : Նաեւ ոչ ի յաքսորսն թողեր զծառայս քո, այլ դարձուցեալ զիս եդեր ի բերան իմ զբան ճշմարտութեան քո, զի ծանուցից զբան բերանոյ քո զոր լուայ ականջօք իմովք եւ զսքանչելիսն զոր ականատես եղէ աչօք իմովք : Եւ այժմ

Jésus-Christ et sa puissance, ses miracles, ses prodiges, ses dons ainsi que la doctrine qu'il vous a léguée. Observez donc ses ordres, car il a daigné m'appeler maintenant.

Et s'étant rendu hors de la ville, près de la montagne, près du tombeau d'un frère, il ordonna de creuser la terre, et se dépouillant de ses vêtements, il les étendit comme pour en faire un lit dans la fosse, et s'y tenant vêtu d'un manteau seul, il pria et exhorta les frères. Lorsqu'il eut fait creuser en carré, à une distance de quarante pieds hors de l'église, il y descendit, éleva ses mains et pria en disant : Gloire à toi, Seigneur, qui m'as rendu digne d'être invité à ta cène, et maintenant, Seigneur, je désire et aspire de tout mon cœur à voir ton visage. Je ressuscite comme d'un tombeau, car ton parfum m'a donné l'aspiration éternelle vers toi. Ta parole m'est plus douce que le pain de miel [1] et ta voix plus que le langage de tous les anges. J'ai prié ta douceur de me laisser venir à toi, et tu m'as ordonné de prêcher ton nom terrible et de multiplier ton troupeau; tu as préservé mon corps de toute souillure et tu as illuminé mon âme de ton amour. Tu n'as pas laissé ton serviteur dans l'exil, mais tu l'en as fait revenir, tu as mis dans ma bouche la parole [2] de ta vérité, pour que je fasse connaître la parole de ta bouche que j'ai entendue de mes oreilles et les miracles dont j'ai été témoin de mes propres yeux. Et maintenant, Sei-

1. Ps. xviii (xix). 11. — 2. Jérémie, i, 9.

* B p. 166 a. Տէր՝ յանձն առնեմ քեզ զորդեակս քո զոր վերստին ծնար * աւազանաւն, եւ զիս ընկալ ընդ եղբարսն իմ, եւ բաց ինձ զդուռն կենաց, եւ իշխանք խաւարի մերժեսցին յինէն, եւ ոչ եկեսցեն առ իս ոտք ամբարտաւանից, եւ ձեռք օտարաց մի մերձեսցին յիս, այլ ընկալ զիս ի փառս քո զոր պատրաստեալ ես սիրելեաց քոց ։ Դու ճշմարիտ Որդի Աստուծոյ, որ ընդ Հօր քո եւ սուրբ Հոգւոյդ կենդանի ես եւ թագաւորես յաւիտեանս յաւիտենից ։ Եւ ժողովուրդն ասացեալ զամէնն ։

Եւ ընկողմանեալ նա ի խորափիտն, մեկնեցան եղբարքն եւ տեսին անդէն սիւն լուսոյ ի վերայ նորին առաքելոյն իբրեւ ժամ մի պայծառ՝ այնչափ զի ոչ ոք կարէր հայել ։ Եւ իբրեւ վերացաւ լոյսն՝ ընթացեալ աշակերտաց նորա ի գերեզմանն ոչ գտին զմարմին նորա․ վասն որոյ կարծեցին թէ յարուցեալ իսկ է ի մեռելոց ըստ նմանութեան Տեառն իւրոյ եւ Տիրամօրն ։ Եւ յարկս բնակութեան շինեցին եւ յօրինեցին զայն տեղի եւ աղօթարանս․ յորմէ բազում բժշկութիւնք լինին հիւանդաց եւ ախտաժետաց եւ այսահարաց որք ապաւինին ի տապան սրբոյն ։

Հանգեաւ սուրբ առաքեալն Քրիստոսի եւ աւետարանիչն՝ Սեպտեմբերի ԻԶ եւ Հոռի ԺԷ ։]

* B p. 166 a. gneur, je te recommande tes enfants, que tu * as réengendrés par les fonts baptismaux, accepte-moi avec mes frères et ouvre-moi la porte de la vie; que les princes des ténèbres s'éloignent de moi, que les pieds des orgueilleux ne viennent pas jusqu'à moi [1], et que les mains des étrangers ne s'approchent pas de moi, mais reçois-moi dans ta gloire que tu as préparée à tes bien-aimés, toi, vrai Fils de Dieu, qui es vivant avec ton Père et le Saint-Esprit, et qui règnes dans les siècles des siècles. Les assistants répondirent : Amen.

Il se coucha dans la fosse profonde. Les frères s'éloignèrent et aperçurent aussitôt une colonne de lumière, sur l'apôtre même, qui dura une heure et d'un tel éclat que personne ne pouvait la supporter. Et lorsque la lumière fut montée et eut disparu, les disciples accoururent au tombeau mais n'y trouvèrent plus son corps; c'est pourquoi ils crurent qu'il avait déjà ressuscité de parmi les morts, à l'exemple de son Maître et de la mère du Seigneur. Ils construisirent sur le lieu une maison d'habitation et en firent un lieu de prière, où s'opèrent de nombreuses guérisons sur les malades, les infirmes et les possédés qui ont recours au tombeau du saint.

Le saint apôtre et évangéliste du Christ reposa le 26 Septembre, le 17 Hori.]

1. Ps. xxxv (xxxvi), 12.

Հոռի ԺԸ եւ Սեպտեմբերի ԻԷ ։ Վկայաբանութիւն սրբոյն Կալիստրատոսի եւ ընկերացն ։

Երանելին Կալիստրատոս էր ի ժամանակս Դիոկղետիանոսի ամբարիշտ արքային Հռոմայ, եւ որպէս զքրիստոնեայ մատնեցաւ ի ձեռս Պերսինդինոսի ստրատելատի ։ Եւ կացեալ առաջի՝ համարձակութեամբ խոստովանեցաւ զՔրիստոս ։ Եւ մերկացուցին զնա եւ տարածեցին ի վերայ մանր ալացեալ խեցոյ եւ կապեցին զոտս նորա եւ քարշեցին ի վերայ խեցոյն. եւ հեղաւ արիւնն յերկիր, եւ արկին ընդ բերան * ջուր մինչեւ ուռաւ որովայնն ։ Եւ ապա արգելին զնա ի խորգ եւ կապեցին զբերան խորգին եւ կապարեայ մատանեաւ կնքեցին եւ ընկեցին ի ծովն ։ * A fol. 4 rº b.

Եւ ալիք ծովուն տարեալ զխորգն կացուցին ի վերայ վիմի ։ Եւ սուրբն կանգնեալ խորգովն աղօթեաց առ Աստուած եւ հերձաւ խորգն եւ ել Կալիստրատոս անվնաս ։ Եւ երթեալք երկու դլփինք բարձին զնա ի վերայ ուսոց իւրեանց եւ հանին ի ցամաք ։

Եւ տեսեալ զնա քառասուն եւ ինն զօրականք՝ անկան յոտս երանելւոյն, եւ հաւա-

1 Վկայաբանութիւն ... ընկերացն] Վկայութիւն սուրբ վկային Կալիստրատոսի եւ քառասուն եւ ինն ընկերաց իւրոց B || 3 Երանելին] վկայն Քրիստոսի *add.* B — արքային] ի քաղաքէն *add.* B || 5 խոստովանեցաւ] քարոզեաց B || 8 եւ կապեցին զբերան խորգին *om.* B || 10-13 Եւ ալիք ... ի ցամաք] Եւ նա ի քրձի անդ աղօթս մատուցանէր առ Տէր ։ Եւ խնամօքն Աստուծոյ քուրձն դիպեալ ի կիրճս վիմաց պատառեցաւ, եւ ալիք ծովուն տարեալ հանին զնա ի ցամաք B.

18 HORI, 27 Septembre.

Martyre de saint Calistrate et de ses compagnons.

Le bienheureux Calistrate vivait aux jours de Dioclétien, l'empereur de Rome, l'impie, et en tant que chrétien il fut dénoncé au stratélate Persentinos. Mis en sa présence, il confessa avec hardiesse le Christ. On lui enleva ses vêtements, on l'étendit sur du verre brisé fin, on lui lia les pieds et on le traîna sur le verre, son sang coula à terre et on lui versa de l'eau dans la bouche * jusqu'à ce que son ventre en devînt enflé. Ensuite on l'enferma dans un sac, on lia l'ouverture du sac, on la scella d'un sceau en plomb et on le jeta à la mer. * A fol. 4 rº b.

Les vagues de la mer emportèrent le sac et le déposèrent sur une roche. Le saint se dressa dans le sac et pria Dieu. Le sac se déchira et Calistrate en sortit indemne. Deux dauphins vinrent le prendra sur leur dos et le déposèrent sur le rivage.

Quarante-neuf soldats témoins tombèrent aux pieds du bienheureux et

տացին ի Քրիստոս ։ Եւ լուեալ Պերսենդինոս ստրատելատն՝ տանջեաց բրովք զմարմինս նոցա եւ արկ ի բանդ ընդ սրբոյն Կալիստրատոսի ։

Իսկ սուրբ վկայն Քրիստոսի սկսաւ պատմել նոցա զմարդեղութենէն Քրիստոսի եւ վասն մահուան մարդկային բնութեան եւ թէ որպէս արժանաւորին արդարքն բարեաց, եւ քաղցր հրեշտակք առնուն զհոգիս իւրեանց եւ փառօք վերացուցանեն յերկրպագութիւն Քրիստոսի եւ ցուցանեն զդրախտն զոր յետ յարութեանն ի մեռելոց ժառանգելոց են եւ վայելեն տեսութեամբ մինչեւ ի գալուստն Քրիստոսի յուսով ուրախանան ։

Նոյնպէս եւ հոգիք մեղաւորաց երթան եւ նոքա յերկրպագութիւն Քրիստոսի եւ
A fol. 47 v° a. դառն հրեշտակք տանին * զնոսա եւ ցուցանեն նոցա զպատրաստեալ գեհեն հրոյն եւ այնպէս մեղաւորաց հոգիքն ակն ունելով տանջանացն մինչ ի գալուստն Քրիստոսի տրտմութեամբ վարանին ։ Եւ եթէ ոք մեռելոց յիշատակ կատարէ, զաստուածային պատարագն մատուցանէ վասն նոցա եւ ողորմութիւն առնէ առ աղքատս, յոյժ ներումն թողութեան գտցեն մեռեալ մեղաւորացն հոգիքն, միայն թէ ճշմարիտ հաւատով ի Քրիստոս ննջեցին ։ Եւ որպէս Քրիստոս մեռաւ եւ յարեաւ, նոյնպէս եւ մեք յառնեմք ի գալստեան նորա ։ Եւ մարդ մեղաւոր մինչդեռ կենդանի է, եւ զղջանայ եւ դառնայ

1 բրովք] բրօք B || 2 արկ] էարկ B — Կալիստրատոսի] Կալիստրատեայ B || 3-p. 329 l. 5 Իսկ սուրբ վկայն ... ճշմարիտ] Իսկ սուրբ վկայն Քրիստոսի աստուածախօս քարոզութեամբ ուսուցանէր նոցա ի հին եւ ի նոր կտակարանաց, սկսեալ յարարչութենէ աշխարհի մինչեւ ցմիւսանգամ գալուստն Քրիստոսի, եւ պատմէր նոցա զբանս աստուածայինս, եւ հաստատէր զնոսա ի հաւատս ճշմարիտս B.

crurent au Christ. Le stratélate Persentinos, l'ayant appris, fit torturer leurs corps à coups de gros bâtons et les fit jeter en prison avec saint Calistrate.

Le saint martyr du Christ se mit à les entretenir de l'Incarnation du Christ, de la mort de la nature humaine, de la manière dont les justes se rendent dignes des bienfaits et comment les doux anges viennent recueillir leur âme et l'emportent au ciel avec gloire à l'adoration du Christ, pour leur montrer le paradis, qu'après la résurrection des morts ils devront posséder, et de la vue duquel ils devront jouir jusqu'à l'avènement du Christ en s'en réjouissant par l'espérance.

De même les âmes des pécheurs, elles aussi, se rendent à l'adoration du
* A fol. 47 v° a. Christ, mais les anges cruels * les emportent pour leur montrer l'enfer de feu qui leur est préparé. C'est ainsi que les âmes des pécheurs attendent les tourments jusqu'à la venue du Christ et sont torturées par la tristesse. Et si quelqu'un célèbre la mémoire des morts, offre le divin sacrifice pour eux, et donne de l'aumône aux pauvres, alors les âmes des pécheurs morts obtiennent facilement le pardon, pourvu qu'elles soient décédées dans le Christ avec une vraie foi. Et comme le Christ est mort et est ressuscité, de même nous ressusciterons à son avènement. Si l'homme pécheur se repent

ի մեղաց իւրոց եւ ապաշխարէ, Աստուած զմեղս նորա ոչ յիշէ այլ թողութեան արժանաւորէ զնա եւ ընդ արդարսն դասաւորէ ։

Եւ այլ բազում վարդապետութեամբ խօսեցաւ ընդ նոսա եւ պատմեաց նոցա զբանս աստուածայինս, որք ի կատարեալ վկայութիւն նոցա գրեալ են. եւ հաստատեաց զնոսա ի հաւատս ճշմարիտս ։

Եւ ապա հրամայեաց ստրատելատն զնոսա առաջի կացուցանել. եւ բազում ողոքանօք եւ սպառնալեօք խրատ տայր, եւ նեղէր ուրանալ զՔրիստոս եւ զոհել կռոցն ։ Եւ նոքա ոչ հաւանեցան ողոքանացն եւ ոչ երկեան ի սպառնալեացն ։

Եւ հրամայեաց * եւ կապեցին զձեռս եւ զոտս նոցա եւ արկին ի լիճ ինչ ջրոյ, որ էր գուբ մի խոր եւ մեծ ։ Եւ աղաչեաց սուրբն Կալիստրատոս զԱստուած զի լինիցի ջուրք գբին նոցա ի մկրտութիւն ։ Եւ առժամայն լուծան կապանքն եւ ելին ի ջրոյն պայծառացեալք որպէս թէ սպիտակ ինչ զգեցեալք՝ քառասուն եւ ինն վկայքն եւ սուրբն Կալիստրատոս պսակ ունելով ի գլուխն ։ Եւ եղեւ ձայն երկնից եւ ասէ. Քաջալերեաց Կալիստրատէ, քաջալերեսցին եւ բանաւոր հօտքս զի ես ընդ քեզ եմ. եկայք եւ հանգերուք ի գոգն Աբրահամու ։ * A fol. 47 v° b.

6 առաջի] իւր *add.* B | 9 ինչ *om.* B | 10 լինիցի] լիցի B || 11 գբին] գբոյն B — մկրտութիւն] եւ զօրութեամբն Քրիստոսի *add.* B || 12 վկայքն] Քրիստոսի *add.* B — 12-15 եւ սուրբն ... Աբրահամու *om.* B.

de son vivant, et fuit les péchés et en fait pénitence, Dieu ne se souvient plus de ses péchés, et le rend digne du pardon et le classe parmi les justes.

Il leur donna encore beaucoup d'autres instructions et leur cita les paroles divines, ainsi qu'elles sont écrites dans leur martyrologe complet, et les confirma dans la vraie foi.

Le stratélate ordonna ensuite de les faire venir en sa présence; il leur parla avec beaucoup de douceur et de menaces, et les pressait de renier le Christ et de sacrifier aux idoles. Ils ne se laissèrent pas persuader par les douces paroles et ne montrèrent aucune crainte des menaces.

Alors il ordonna * de leur lier les mains et les pieds et de les jeter dans un étang d'eau, qui était une fosse profonde et large. Saint Calistrate pria Dieu afin que l'eau de la fosse leur servît de baptême. Aussitôt les liens se délirent et les quarante-neuf martyrs avec saint Calistrate sortirent de l'eau, resplendissants comme s'ils s'étaient vêtus de blanc et ayant une couronne sur la tête. Une voix du ciel se fit entendre qui leur dit : Prends courage, Calistrate, et que ton troupeau d'êtres raisonnables prenne courage, car je suis avec toi. Venez et reposez-vous dans le sein d'Abraham. * A fol. 47 v° b.

Եւ նոյնժամայն եղեւ շարժումն մեծ եւ անկան բագինք բաղանեացն եւ հաւատացին ի զօրականացն այլ եւս հարիւր երեսուն եւ հինգ արք ։ Եւ արկին զամենեսեան ի բանդ ։ Եւ ընդ առաւօտն հատին զքառասուն եւ ինն վկայսն զգլուխս եւ թաղեցին զնոսա այլ հարիւր երեսուն եւ հինգ զօրականք որ յետոյ հաւատացին ։ Նոյնպէս հատին եւ զսրբոյն Կալիստրատոսի զգլուխն ։

Իսկ զօրականք գտին գրեալ զսրբոյն Կալիստրատեայ զկտակն եւ զվարդապետութիւնն եւ եդին ընդ նմա ի վկայութիւն սրբոյն ։

Կատարեցաւ սուրբ վկայն Քրիստոսի Կալիստրատոս եւ քառասուն եւ ինն ընկերօքն Սեպտեմբերի ԻԷ ։

* A fol. 48 r° a.

* Յայսմ աւուր մարտիրոսացաւ սուրբ վկայն Քրիստոսի Մարինոս, այր իմաստուն եւ հանճարեղ եւ պայծառացեալ հաւատով ։

[B Յիշատակ է սուրբ եւ սքանչելագործ վկայիցն Ագրիպպեայ եւ Լաւրենտիոսի, եւ երկոտասան հազար զօրացն, որք են բարեխօս վասն մեր ։]

1 նոյնժամայն] առժամայն B || 2 արք] զօրական B || 3 վկայսն] Քրիստոսի *add.* B || 4 որ] որք B || 8 ընկերօքն] զօրականքն B || 9 Սեպտեմբերի ԻԷ] եւ Հոռի ԺԸ *add.* B || 11 հաւատով] հաւատովք B.

Il se produisit aussitôt un grand tremblement de terre et les idoles des thermes s'écroulèrent. Cent trente-cinq autres hommes parmi les soldats se convertirent. On les jeta tous en prison, et au matin on trancha la tête aux quarante-neuf martyrs. Les autres cent trente-cinq soldats, qui s'étaient convertis après, les inhumèrent. On trancha également la tête à saint Calistrate.

Les soldats trouvèrent le testament et la doctrine de saint Calistrate par écrit et l'enterrèrent avec lui, pour servir de témoignage au saint.

Le saint martyr du Christ Calistrate mourut avec ses quarante-neuf compagnons le 27 septembre.

* A fol. 48 r° a.

* En ce jour mourut le saint martyr du Christ, Marinus, homme sage et de talent et resplendissant de foi [1].

[B Commémoration des saints martyrs thaumaturges Agrippa et Laurent et des douze mille soldats, qui intercèdent pour nous.]

1. Comme il y a plusieurs martyrs de ce nom, il serait difficile de constater duquel il s'agit. M. de S.

Հոռի ԺԹ եւ Սեպտեմբերի ԻԸ ։ Վկայաբանութիւն սրբուհւոյն Եպիքարայ ։

Յամս կռապաշտ արքային Դիոկղետիանոսի, աղախինն Քրիստոսի Եպիքարա, էր քրիստոնեայ եւ երկիւղած յԱստուծոյ, ի Հռոմ քաղաքին ։ Եւ մատնեցին զնա առ Կեսարոս եպարքոսն ։ Եւ կացեալ առաջի խոստովանեցաւ զՏէրն մեր Յիսուս Քրիստոս հաւատովք ։

Եւ հրամայեաց եպարքոսն եւ կապեցին զնա մերկ զփայտէ եւ քերեցին զմարմին նորա երկաթի քերչօք ։ Եւ յաղօթել երանելւոյն Եպիքարայ, վէմն որ ի ներքոյ ոտիցն էր բղխեաց ջուր յոյժ ։ Եւ ապա իջուցին ի փայտէն եւ կապարեայ կռանաւ հարին զթիկունս ուժգին չորք արք, եւ առժամայն մեռան չորեքկինն ։

Եւ խորհուրդ արարեալ եպարքոսին ընդ աթոռակիցն իւր Դամեղոս՝ հատին վճիռ կորուսանել զաղախինն Քրիստոսի սրով եւ հրով ։ Եւ տարեալ զնա ի տեղի կատարմանն՝ աղօթեաց առ Աստուած, եւ ի կատարման աղօթիցն հատին զգլուխ նորա եւ ընկեցին զմարմինն ի հուր ։

Եւ ոմն մի քրիստոնեայ անուն Փիլիքս, տուեալ ինչս՝ * խնդրեաց զմարմին երա- * A fol. 48 rº b.

1 Վկայաբանութիւն սրբուհւոյ Եպիքարայ] Յայսմ աւուր վկայութիւն սրբուհւոյ վկային Եպիկուրայ B || 2 Եպիքարա] Եպիկուրեա B || 3 ի Հռոմ] ի Հռոմայ B || 4 խոստովանեցաւ] համարձակ *add.* B || 5 հաւատովք] հաւատով B || 7-8 Եւ յաղօթելն ... ջուր յոյժ *om.* B || 8 կռանաւ] կռանով B || 9 եւ առժամայն մեռան չորեքկինն *om.* B || 10 Դամեղոս] Գամեղոս B || 12 ի կատարման] ի կատարել B || 14 քրիստոնեայ] ի քրիստոնէից B — զմարմին] զոսկերս B.

19 HORI, 28 Septembre.

Martyre de sainte Épicharis.

Aux jours de l'empereur Dioclétien, l'idolâtre, vivait dans la ville de Rome la servante du Christ Épicharis, chrétienne et craignant Dieu. On la dénonça à l'éparque Césarius. Mise en sa présence, elle confessa avec foi notre Seigneur Jésus-Christ.

L'éparque ordonna de la suspendre nue à un poteau et de lui déchirer le corps avec des onglets de fer. Pendant que la bienheureuse Épicharis priait, la pierre qui se trouvait au-dessous de ses pieds fit jaillir de l'eau en abondance. On la descendit ensuite du poteau et quatre hommes lui frappèrent sur le dos avec des marteaux de plomb. Les quatre hommes moururent aussitôt.

L'éparque tint conseil avec son collègue Damélus et ils décidèrent de faire disparaître la servante du Christ par le glaive et le feu. On la conduisit à l'endroit du supplice. Elle pria Dieu, et à la fin de la prière on lui trancha la tête et on jeta son corps au feu.

Un chrétien nommé Félix donna une somme et * réclama le corps de la * A fol. 48 rº b.

նելոյն. եւ երթեալ ի հնոցն զմնացեալ նշխարսն եւ զհողն ժողովեաց եւ մեծաւ պատուով եդ ի մաքուր տեղւոջ ։

Կատարեցաւ սրբուհի վկայն Քրիստոսի Եպիքուրեա՝ Սեպտեմբերի ԻԸ ։

Յայսմ աւուր տօն է Շմաւոնի ազգականին Տեառն ։

Սա որդի էր Կղէոպայ, եղբօրն Յովսէփու, որ այրն անուանեցաւ Մարիամու աստուածածնին ։ Եւ յորժամ ծերացաւ եւ եղեւ հարիւր եւ քսան ամաց, մատնեցին զնա որ Հրէայքն էին ի ձեռն Տրայանոսի արքային. եւ տանջեցին զնա յոյժ ։ Եւ յետոյ գթացեալ յալիս ծերունւոյն՝ թող ետ, եւ խաղաղութեամբ փոխեցաւ յանանցնական կեանսն ։

Բայց ասի զմանէ յայլ պատմութիւնս գրոց եթէ մահու խաչի կատարեցաւ ։

Հոռի Ի եւ Սեպտեմբերի ԻԹ ։ Տօն է Եղիշէի առաքելոյն՝ աշակերտի Թադէոսի առաքելոյն ։

Սուրբն Եղիշէ աշակերտ էր մեծին Թադէոսի առաքելոյն, եւ յետ կատարման

1 ժողովեաց] ժողովեալ B || 3 Եպիքուրեա] Եպիկուրեա B — ԻԸ] եւ Հոռի ԺԹ *add.* B || 4 Տեառն] Քրիստոսի որդւոյ Կղէոփայ B || 5-6 Սա ... աստուածածին] Սուրբն Շմաւոն ազգականն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ՝ որդի էր Կղէոփայ, եղբօրն Յովսեփայ Աստուածահօրն ։ Սա երկուս եղբարս ունէր՝ զՍիմոն եւ զՅուդաս B || 7 որ Հրէայքն] որք ի Հրէից B — յետոյ] արքային *add.* B || 8 ծերունւոյն] ծերոյն B — ետ] նմա *add.* B — յանանցնական] յանանց B || 10 Բայց ... կատարեցաւ *om.* B.

bienheureuse; il se rendit à la fournaise, recueillit les restes avec de la terre, et les déposa avec grand honneur dans un endroit pur.

La sainte martyre du Christ Épicharis mourut le 28 Septembre.

En ce jour, fête de Siméon parent du Seigneur.

C'était le fils de Cléophas, frère de Joseph, qui fut appelé l'époux de Marie, mère de Dieu. Lorsqu'il devint vieillard, arrivé à l'âge de cent vingt ans, les Juifs qui s'y trouvaient le dénoncèrent à l'empereur Trajan. On le tortura beaucoup. Ensuite l'empereur eut pitié de sa grande vieillesse et le remit en liberté. Il trépassa paisiblement à la vie immortelle.

On dit aussi de lui, dans d'autres livres d'histoire, qu'il subit la mort sur la croix.

20 hori, **29 Septembre.**

Fête de l'apôtre Élisée, disciple de l'apôtre Thaddée.

Saint Élisée était le disciple du grand apôtre Thaddée. Après que ce dernier

նորա ի Հայս՝ գնաց յԵրուսաղէմ առ Յակոբոս եղբայր Տեառն, եւ ի նմանէ եպիսկոպոս ձեռնադրեալ՝ եկն յաշխարհն արեւելից քարոզութեամբ եւ եհաս յԱղուանս ։

Եւ մտեալ ի Չոլ քաղաքն որ է պահակն Ճորայ, քարոզեաց եւ անդ. եւ սակաւք հաւատացին եւ մկրտեցան եւ թողեալք զազգականս իւրեանց * գնացին զհետ Եղիշէի ։ * A fol. 48 v° a. Եւ զհետ եղեալ ազգականաց նոցա հասին, եւ բռնադատէին զնոսա ուրանալ զՔրիստոս եւ դառնալ զկնի նոցա, եւ կէսքն ոչ հաւանեալ դառնալ՝ սպանին զնոսա, եւ կէսքն դարձան զկնի ազգականացն ։

Իսկ սուրբն Եղիշէ եկեալ յաշխարհն Աղուանից ի գեօղն որ կոչի Գիս եւ անդ շինեաց եկեղեցի եւ մկրտեաց զհաւատացեալսն ։ Եւ արար անդ ձեռնադրութիւն եւ էջ ի դաշտակն Զարդունի եւ ի ճանապարհին սպանին զնա բարբարոսքն վասն Քրիստոսի հաւատոցն ։

Եւ յետ բազում ժամանակաց բարեպաշտ արքայն Աղուանից Վաչագան, ի համբաւոյ լուեալ եթէ անդ ընկեցին զսուրբն Եղիշէ, հրամայեաց արտաքս հանել զամենայն ոսկերսն որ էին ի ջրհորի անդ եւ դիզեցին կոյտս կոյտս, եւ ոչ կարէին գիտել զնշխարս առաքելոյն ։ Եւ արարեալ ի տեղւոջն զգիշերապաշտօն եւ խնդրել յԱստուծոյ յայտնել զնշխարս նորա ։

Եւ ընդ առաւօտն ի ծագել լուսոյն՝ շնչեաց հողմն սաստիկ յոյժ եւ ցրուեաց զամենայն ոսկերսն յերեսս դաշտին, եւ մնաց միայն առաքելոյն՝ թուով ամենայն անդամոցն ։

fut mort en Arménie, il se rendit à Jérusalem, auprès de Jacques, le frère du Seigneur, et sacré par lui évêque, il retourna dans les contrées orientales pour y prêcher, et arriva dans le pays des Albanais.

Il entra dans la ville de Tchol, qui est la garde du Tchora, et y prêcha; mais peu de gens s'y convertirent et se firent baptiser, et quittant leurs parents * suivirent Élisée. * A fol. 48 v° a. Ceux qui leur étaient apparentés les poursuivirent, les rejoignirent, et les obligèrent à renier le Christ et à retourner avec eux. La moitié des gens n'ayant pas accepté de revenir, furent tués; l'autre moitié retournèrent avec les parents.

Saint Élisée arriva au pays des Albanais, au village dit Gis, y construisit une église et y baptisa les fidèles. Il y fit une ordination et descendit dans la petite plaine de Zardouni. En route les barbares le tuèrent pour la foi du Christ.

Longtemps après, le pieux roi des Albanais, Vatchagan, ayant appris par la renommée qu'on avait jeté saint Élisée dans un puits en cet endroit, ordonna de retirer tous les ossements qui s'y trouvaient; on en fit des tas, mais on ne put savoir quels étaient les restes de l'apôtre. Le roi fit faire à l'endroit l'office de nuit, et prier Dieu de révéler les restes.

Le matin, au lever du jour, un vent violent se mit à souffler et dispersa tous les ossements sur la surface de la plaine; il n'y resta que ceux de

Եւ ուրախացեալ արքային Վաչագան եւ զօրն զայն տօն մեծ կատարեաց յանուն սրբոյն
* A fol. 48 v° b. Եղիշէի որ օր ԻԹ Սեպտեմբերի ։ * Եւ ուրախ արար զամենեսեան առատ ռոճկօք եւ բաշխեաց եպիսկոպոսացն ի նշխարաց սրբոյն եւ զայլն կնքեաց արքունական մատանեաւն եւ զհետն շրջեցոյց ։

Եւ սենեկապետ արքային շինեաց սիւն մեծ ի վերայ ջրհորին եւ նա կրօնաւորեցաւ մինչեւ յօր մահուան իւրոյ ։

Եւ յետոյ եդաւ նշխարք սրբոյն ի վանքն որ կոչի Ջրվտիկ, յորում տեղւոջ բազում բժշկութիւնք լինին ։

Յայսմ աւուր վարք եւ վկայութիւն երջանիկ հօրն մերոյ սրբոյն Քարիտոնի ։

Պարկեշտ եւ երանելի այրս այս Քարիտոն՝ էր ի ժամանակս Տրայանոսի կռապաշտ արքային, ի քաղաքին յԻկոնիոյ ։ Եւ ծանուցին վասն նորա բդեշխին եւ տարեալ կացուցին առաջի նորա․ եւ բազում աստուածային բանիւք յաստուածաշունչ գրոց խօսեցաւ, եւ յայտնապէս խոստովանեցաւ զՔրիստոս ճշմարիտ Աստուած, իսկ զկուռս դեւս անշունչս եւ անմռունչս անուանեաց ։ Եւ բարկացեալ բդեշխին՝ հրամայեաց եւ մերկ տարածեցին ի վերայ երկրի, եւ հարին չորք արք ուժգին եւ այնչափ տանջեցին մինչեւ անխօս լինել երանելւոյն եւ բարձին զնա կիսամահ՝ արկին ի բանդ ։

l'apôtre, avec le nombre complet de tous ses membres. Le roi Vatchagan, heureux, fit célébrer ce jour-là une grande fête, au nom de saint Élisée, le
* A fol. 48 v° b. 29 Septembre. * Il rendit heureux tout le monde par de généreuses largesses. Il distribua aux évêques une partie des restes du saint, et scella le restant de son anneau royal et le transporta à sa suite.

Le chambellan du roi fit ériger une grande colonne sur le puits et vécut en moine jusqu'au jour de sa mort.

Les restes du saint furent à la suite déposés au couvent appelé Tchervetik, où ils accomplissent de nombreuses guérisons.

En ce jour, vie et martyre de notre bienheureux père Chariton[1].

Cet homme modeste et bienheureux, Chariton, vivait aux jours de l'empereur Trajan, l'idolâtre, dans la ville d'Iconie. On le dénonça au proconsul, et on le mit en sa présence. Il lui parla longuement en se servant de beaucoup de textes divins des Écritures inspirées de Dieu, et confessa ouvertement le Christ, vrai Dieu, et appela les idoles des démons inanimés et sans paroles. Le proconsul, irrité, ordonna de l'étendre nu sur le sol, et quatre hommes le frappèrent vigoureusement et le torturèrent à tel point que le bienheureux perdit la parole. On le transporta à moitié mort en prison.

1. Célébré le 28 Septembre dans l'église grecque par un office poétique. M. de S.

Եւ յետ աւուրց յորժամ սակաւ զօրութիւն եկն եւ կարողացաւ խօսել տարան առաջի, * եւ ոչ կարացին փոխել զբնութիւն սրբոյն յաստուածպաշտութենէն եւ զոհել կռոցն : Խանձողեցին զմարմինն եւ արկին ի բանդն : * B p. 168 b.

Եղեւ մեռանել Աւրելիանոսի արքային՝ եւ դադարեաց հալածումն քրիստոնէից, եւ ամենայն կապեալքն ՚որ ի բանդս արձակեցան, թողին եւ զերանելի վկայն Քրիստոսի զՔարիտոն : Եւ ելեալ ի բանդէն գնաց յԵրուսաղէմ, եւ կամեցաւ գնալ յանապատն Եղիայի եւ Յովհաննու՝ նմանող լինել վարուց նորա մինչեւ ի սպառ :

Եւ մինչդեռ երթայր ընդ պողոտայն՝ անկաւ ի ձեռս աւազակաց, եւ կապանօք տարան զնա ի դադարս իւրեանց, եւ արկին յարգելանս, եւ ինքեանք ելին գալ ճանապարհորդս որսալ : Եւ օձ մի թունաւոր ելեալ յայրէ անտի՝ եւ ի սափորն յորում գինին էր նոցա թափեաց զթոյնս իւր, եւ դարձեալ եմուտ յորջն անդ իւրում : Եւ յորժամ դարձան աւազակքն, կերան կերակուրս եւ արբին անչափ զգինին, եւ նոյնժամայն սատակեալ մեռան ի մահաբեր թիւնից օձին ամենեքեան :

Եւ արձակեալ սրբոյն ի կապանացն հաճեցաւ յայրն յայն բնակել, եւ արար զտեղին վանք, շինեաց եկեղեցի եւ անուանեաց զնա Փարոս : Եւ զինչս աւազակացն բաշխեաց յաղքատս եւ ի վանորայս :

Եւ զբազումս ի հեթանոսաց եւ ի հրէից վարդապետութեամբն իւրով դարձոյց ի

* առաջի] desinit A.

Quelques jours après, lorsque les forces lui revinrent et qu'il put parler, on le conduisit en présence du proconsul * qui ne réussit pas à changer la conviction du saint, à lui faire abandonner le culte de Dieu et à sacrifier aux idoles. Alors on lui fit des brûlures sur le corps et on le jeta en prison. * B p. 168 b.

L'empereur Aurélien vint à mourir et la persécution des chrétiens prit fin, et tous les détenus dans les prisons furent mis en liberté; le bienheureux martyr du Christ Chariton fut aussi relâché. Il sortit de prison, se rendit à Jérusalem, et voulut se retirer dans le désert d'Élie et de Jean pour imiter leur vie jusqu'à la fin de ses jours.

Pendant qu'il poursuivait son chemin, il tomba entre les mains de bandits, qui le lièrent et l'emmenèrent dans leur retraite et l'y tinrent enfermé; puis ils repartirent pour dévaliser d'autres voyageurs. Un serpent venimeux, sorti de la caverne, pénétra dans la cruche qui contenait leur vin, y déversa son poison et rentra dans son trou. A leur retour, les brigands se mirent à manger et à boire le vin sans mesure, et ils moururent tous aussitôt par le poison mortel du serpent.

Le saint, délivré des liens, se plut à habiter cette caverne, et fit de cet endroit un couvent, y érigea une église et la nomma Pharos. Il distribua les biens des brigands aux pauvres et aux couvents.

Il convertit par sa doctrine nombre de païens et de Juifs au christia-

քրիստոնէութիւն, եւ մկրտեաց եւ արար կրօնաւորս ի Փարոս վանսն ։ Այս եղեւ ի ժամանակս Մակարի Երուսաղեմի պատրիարքին՝ որ էր մի ի գլխաւորաց առաջին ժողովոյն Նիկիոյ ։

* B p. 169 a. Եւ երանելին Քարիտոն՝ յոյժ ողորմած * էր եւ օտարընկալ եւ աղքատասէր, անբարկացող, գթած առ եղբարս, հեզ, հանդարտ, ամենեցուն ընդունող, եւ լցեալ ամենայն բարութեամբ ։ Եւ աղօթիւք իւրովք բժշկէր զամենայն ցաւագնեալս եւ զհիւանդս. հալածէր եւ զդեւս ի մարդկանէ, եւ յամենայն տեղեաց ։

Եւ ի բազմամբոխ ժողովրդենէն որ գային առ նա ձանձրացաւ երանելին, քանզի յոյժ փառաւորեցաւ անուն նորա յերկրի ։ Եւ գնացեալ անտի եկն ի սահմանս Երիքովի, եւ գտեալ այր մի բնակեցաւ անդ, կերակրելով վայրի բանջարովք, եւ անհանգիստ զպաշտօն իւր մատուցանէր, արարեալ եւ զայն եւս վանս միաբանակեցաց, զոր յետոյ երանելին Եղպիդիոս մեծացոյց յոյժ ։

Եւ ելեալ անտի գնաց ի տեղի մի որ կոչի Ուրթէկոն· եւ զայն վանս արարեալ ժողովեաց բազում կրօնաւորս, եւ անուանեաց զնա Սուկան ։ Եւ փոխեցաւ անտի եւ գնաց ի բարձրագոյն այր մի՝ ընդ որ սանդղօք ելանէր եւ իջանէր· եւ անդ բնակեցաւ բազում ժամանակս եւ փայլեցաւ նշանագործութեամբ ։

Եւ յորժամ գիտաց նախախնամութեամբն Աստուծոյ մերձեալ զօր վախճանին իւրոյ՝ գնաց ի Փարոս վանսն, եւ ժողովեաց զայլ եւս երկուց վանաց զառաջնորդսն եւ զկրօ-

nisme, les baptisa et en fit des moines du couvent Pharos. Cela eut lieu aux jours du patriarche de Jérusalem Macaire, qui fut l'un des principaux personnages du premier concile de Nicée.

* B p. 169 a. Le bienheureux Chariton était très charitable, * hospitalier et ami des pauvres, sans colère, compatissant vis-à-vis des frères, paisible, d'un accueil facile pour tous, rempli de toutes les bontés. Par ses prières, il guérissait tous les infirmes et les malades; il chassait aussi les démons des hommes et de tous les endroits.

Le bienheureux se sentit gêné par la multitude des gens qui venaient à lui, car son nom eut un grand retentissement dans le pays. Aussi il s'éloigna de là et vint dans la contrée de Jéricho, où il trouva une grotte et l'habita, ne se nourrissant que de légumes sauvages. Il y célébra incessamment ses offices, et y construisit également un couvent de moines, que plus tard le bienheureux Elpidius agrandit considérablement.

De là il se rendit à un endroit nommé Urthégon, il en fit un couvent, y rassembla de nombreux moines et le nomma Soukas. Il partit de là et se rendit dans une grotte beaucoup plus élevée, à laquelle il montait et en descendait par une échelle; il y demeura longtemps et y brilla par des miracles qu'il accomplissait.

Et lorsqu'il reconnut par la providence de Dieu que le jour de sa mort approchait, il se rendit au couvent Pharos, y convoqua les higoumènes

նաւորսն, ետ նոցա ձեռնագրով զկարգ եւ զկանոն կրօնաւորութեան ։ Եւ պատուիրեաց նոցա զգոյշ կալ եւ հաստատուն յուղղափառ հաւատս, վասն զի դարձեալ արիանոսք զօրանան, ասէ, եւ նորոգի պիղծ հերձուած նոցա, եւ հալածումն լինի ուղղափառաց ։ Որ եղեւ իսկ յամս Կոստանդեայ թագաւորին՝ որդւոյ սրբոյն Կոստանդիանոսի թագաւորին ։ Եւ ողջունեալ զամենեսին հանգեաւ խաղաղութեամբ ի Քրիստոս՝ Սեպտեմբերի ԻԹ եւ Հոռի Ի ։

*Յայսմ աւուր վկայութիւն Դադայ՝ որդւոյ թագաւորին Պարսից Սապուհոյ, եւ քեռն նորա * Կասդուայ, եւ Գօդելաասայ, եւ այլոց ընդ նոսա, եւ միւսոյ Գօդելաասայ, որք խաչիւ կատարեցան ի Պարսիկս ։* * B p. 169 b.

Տօն է ի Հայս՝ Եղիշէի առաքելոյ, եւ աշակերտի նորա ընդ նմա ։

Սուրբ առաքեալն Եղիշէ՝ աշակերտ էր Թադէոսի առաքելոյն, եւ յետ կատարմանն նորա ի Հայս՝ գնաց յԵրուսաղէմ առ Յակոբոս եղբայր Տեառն, եւ ի նմանէ եպիսկոպոս ձեռնադրեալ, եւ հրամանաւ նորա գնաց յԱրեւելս, եւ քարոզեաց զբանն Աստուծոյ լուսաւորելով զբազումս ։

Եւ անդանոր յոլովս չարչարելով ընկալաւ զմարտիրոսութիւն, ընկեցեալ ի խոր յոյժ գբի միում լի թունաւոր զեռնօք ընդ այլ բազում չարագործս, ընկեցին եւ զաշակերտն իւր ընդ նմա ։

et les moines des deux autres couvents, et leur remit, écrits de sa main, les règles et les statuts de la vie religieuse. Il leur recommanda de veiller et de demeurer fidèles à la foi orthodoxe, car, disait-il, les Ariens reprendront puissance et leur hérésie impure se renouvellera, qui amènera la persécution des orthodoxes. Ce qui arriva, en effet, aux jours de l'empereur Constance, fils du saint empereur Constantin. Après leur avoir donné à tous le baiser, il reposa en paix dans le Christ, le 29 Septembre, le 20 Hori.

En ce jour, martyre de saint Dadas, fils du roi des Perses Sapor, et de sa sœur * Kasdoa et de Govdelaas et d'autres avec eux, ainsi que de l'autre Govdelaas, qui moururent sur la croix en Perse [1]. * B p. 169 b.

Fête en Arménie de l'apôtre Élisée et de son disciple avec lui.

Le saint apôtre Élisée était le disciple de l'apôtre Thaddée. Après la mort de ce dernier en Arménie, il se rendit à Jérusalem auprès de Jacques, frère du Seigneur, fut sacré par lui évêque et sur son ordre partit pour l'Orient et y prêcha la parole de Dieu, illuminant nombre de gens.

Il y subit de nombreuses tortures et obtint le martyre, après avoir été jeté dans une fosse très profonde, remplie de reptiles venimeux, avec d'autres nombreux criminels. On y jeta également son disciple avec lui.

1. Célébrés le même jour dans les synaxaires grecs. Le compilateur arménien parait avoir confondu les choses. Dadas n'est pas indiqué comme fils du roi, mais Govdelaas, et Kasdoa est désignée comme sa fille. Encore n'y a-t-il pas deux Govdelaas, mais une Kasdoas et un Govdelaas. M. de S.

Եւ յետ ժամանակաց յորժամ ծաղկեցաւ քրիստոնէութիւնն ի ժամանակս բարեպաշտ արքային Աղուանից Վաչագանայ՝ յայտնեցան սուրբ նշխարք նորա ։ Քանզի նոյն քրիստոսասէր թագաւորն խնդիր արարեալ մարմնոյ առաքելոյն եւ լուսաւորչին արեւելից Եղիշէի, որ առաջին նա փայլեցոյց ի կողմանս յայսոսիկ զլոյս աստուածգիտութեան, ձեռնադրելով ուխտաւորս եւ յառաջացուցանելով զամենայն կարգս եկեղեցւոյ ։

Եւ յետ բազում ժամանակաց լուաւ ի համբաւոյ բարեպաշտ արքայն Վաչագան եթէ ի գուբ ընկեցին զսուրբն Եղիշէ, եւ հրամայեաց արտաքս հանել զոսկերսն որ էին անդ ։ Եւ զի խառնեալ էին նշխարք երանելւոյն ընդ այլոց չարագործացն ոսկերսն, տրտմէին թագաւորն եւ որք ընդ նմա յոյժ, եւ աղաչէին զԱստուած զի յայտնեսցէ նոցա ։

Եւ առժամայն ել հողմ սաստիկ եւ ցրուեաց զամենայն ոսկերսն, եւ եթող միայն զառաքելոյն եւ զնորին աշակերտին· զոր առեալ թագաւորն մեծաւ ուրախութեամբ եւ հաւատով՝ ամփոփեցին պատուով, եւ զօրն կատարեցին տօն մեծ յանուն սրբոյն Եղիշէի, որ օր քսան էր Հոռի ամսոյ, եւ Սեպտեմբերի ԻԹ ։

Եւ յետոյ եդաւ նշխարք սրբոյն ի վանքն որ կոչի Ջրվշտիկ, յորում տեղւոջ բազում բժշկութիւնք լինին ի փառս Աստուծոյ մերոյ ։

Plus tard, pendant que le christianisme florissait aux jours du pieux roi des Albanais Vatchagan, les saints restes furent découverts. Car ce même roi, ami du Christ, fit faire des recherches pour retrouver le corps de l'apôtre Élisée, l'illuminateur de l'Orient, qui fut le premier à faire briller dans ces régions la lumière de la science divine, en y ordonnant des clercs et y instituant tous les ordres de l'Église.

Longtemps après, le pieux roi Vatchagan ayant appris par la renommée qu'on avait jeté saint Élisée dans une fosse, ordonna d'en retirer les ossements qui s'y trouvaient. Mais comme les restes du bienheureux se trouvaient mêlés avec d'autres ossements de criminels, le roi et sa suite s'en trouvèrent grandement désolés et prièrent Dieu de les leur révéler.

Aussitôt un vent violent se leva qui dispersa tous les os, ne laissant sur place que ceux de l'apôtre et de son disciple, que le roi recueillit avec grande joie et foi, et grand honneur, et ils célébrèrent en ce jour-là une grande fête au nom de saint Élisée, le 20 du mois de Hori, le 29 Septembre.

Plus tard les restes du saint furent déposés au couvent nommé Tchervechtik, où s'opèrent de nombreuses guérisons pour la gloire de notre Dieu.

Հոռի ԻԱ եւ Սեպտեմբերի Լ ։ Ամենաժողով եւ հռչակաւոր տօն եւ յիշատակ վարուց եւ հանգստեան մեծ խոստովանողին Քրիստոսի եւ առաքելոյն Հայոց սրբոյն Գրիգորի նախահօրն մերոյ եւ լուսաւորչին, առաջին հայրապետին Հայոց Մեծաց ։

Յետ մահուանն Աղեքսանդրի Մակեդոնացւոյ՝ Արշակ քաջ յազգէն Պարթեւաց յինքն գրաւեաց զամենայն արեւելս ի ծառայիցն Աղեքսանդրի, եւ թագաւորեաց նոցա զօրութեամբ մեծաւ ։

Սա՝ առաքեաց զՎաղարշակ թագաւորել Հայոց, եւ յայնմհետէ եղեւ մի ցեղոյ ընտանութիւն երկու թագաւորութիւնն ։ Վասն որոյ եւ միշտ թագաւորն Հայոց երկրորդ էր տէրութեանն Պարսից, մինչեւ ի ժամանակս արքայիցն Հռովմայեցւոց Դեկոսի եւ Վաղերիանոսի ։

Յայս աւուրս սպան զԱրտաւան արքայն Պարսից՝ Արտաշիր որդի Սասանայ ։ Եւ լուեալ ազգական նորին որ յայնժամ թագաւորէր Հայոց՝ Խոսրով անուն, քինախնդիր եղեւ եւ աւար հարկանէր զերկիրն Պարսից, յորմէ նեղեալ յոյժ Արտաշիր՝ հնարէր ելք փրկութեան ։

Եւ ոմն յազգէ առաջին արքայիցն՝ Անակ անուն, խոստացաւ նմա գնալ սիրոյ պատճառաւ եւ սպանանել զթագաւորն Հայոց ։ Եւ մինչդեռ գայր ի Հայս՝ որպէս զփախստական տամբ եւ ընտանեօք, պատահեաց նմա օթեվանս ի դաշտին Արտազու, ի տեղին

21 hori, **30 Septembre**.

Fête solennelle avec grand concours de fidèles et commémoration de la vie et du repos du grand confesseur du Christ et apôtre de l'Arménie, notre premier père et illuminateur Grégoire, premier patriarche de la Grande-Arménie.

Après la mort d'Alexandre le Macédonien, le brave Archak, de la race des Parthes, enleva tout l'Orient aux généraux d'Alexandre et y régna avec grande puissance.

Il envoya son frère Valarchak régner sur l'Arménie, et depuis lors il s'établit une affinité de race entre les deux royaumes. C'est pourquoi le roi d'Arménie était toujours le second dans l'empire des Perses, jusqu'aux jours des empereurs romains Dèce et Valérien.

A cette époque, un certain Artachir, fils de Sassan, tua le roi des Perses Artavan. Son parent, du nom de Khosrov, qui régnait alors en Arménie, l'ayant appris, en tira vengeance, et envahit le pays des Perses. Artavan fort embarrassé chercha un moyen de salut.

Un nommé Anak, de la famille des anciens rois, lui promit de se rendre, sous prétexte d'affection, auprès du roi d'Arménie et de le tuer. En route pour l'Arménie, comme fugitif, accompagné de toute sa famille et de ses parents, il lui arriva de faire halte dans la plaine d'Artaz, à l'endroit où se trouvaient

ուր էր ամփոփեալ նշխարք սուրբ առաքելոյն Թադէոսի, եւ անդ յղացաւ ասի մօրն զսուրբ Գրիգոր, որ եւ ընկալաւ զնորին առաքելոյ շնորհս :

Իսկ Անակ եկեալ եւ յետ երկուց ամաց սպան զԽոսրով թագաւորն ի յորս երէոց դանխաբար. Եւ ի լինելն * փախստական՝ զհետահեղձ արարին զնա զօրք արքային :

* B p. 170 a.

Իսկ թագաւորն մինչդեռ կենդանի էր՝ հրամայեաց զամենայն ազգատոհմն նորա կոտորել զարս եւ զկանայս : Եւ էր դայեակ նորածին մանկանն կին մի հաւատացեալ ի Կապադովկեցւոց աշխարհէն Սոփի անուն, որ զթաքուցեալ տղեկայն առ եւ գնաց յիւր աշխարհն· եւ սնուցեալ զնա ըստ օրինի քրիստոնէութեան՝ մկրտեաց յանուանէն Գրիգորիոս :

Եւ լեալ պատանեակ՝ ետ յուսումն գրոյ· եւ յորժամ յարբունս հասակի եկն ամուսնացոյց զնա որ ծնեալ երկուս որդիս : Եւ յետ երից ամաց ի բաց եկաց յամուսնութենէն, եւ գնաց ծառայել Տրդատայ, որդւոյ թագաւորին Հայոց Խոսրովու :

Զանզի յորժամ սպանաւ հայրն նորա՝ ըստ որում ասացաք, որդին Սասանայ Արտաշիր ասպատակեաց յաշխարհն Հայոց եւ կոտորեաց զընտանիս նորա : Իսկ զսա եւ զքոյր մի իւր՝ առեալ ոմանք փախստականք եղեն, ածեալ զմանկունս թագաւորին ի Կեսարիա : Եւ կատարեալ հասակաւ զինուորեցաւ Լիկիանոսի՝ որ էր փեսայ Դիոկղետիանոսի արքային : Առ սա եկեալ յարեցաւ Գրիգոր ծառայել նմա միամտութեամբ :

déposés les restes du saint apôtre Thaddée; et on dit que c'est là que la mère [c'est-à-dire la femme d'Anak] conçut saint Grégoire, qui reçut les mêmes grâces que cet apôtre.

Anak, arrivé, tua traîtreusement, deux années après, le roi Khosrow, dans une partie de chasse. Et tandis qu'il * prenait la fuite, les troupes du roi le noyèrent dans le fleuve. Le roi, pendant qu'il était encore en vie, ordonna de massacrer toute sa famille, hommes et femmes. La nourrice du nouveau-né étant une femme chrétienne du pays de Cappadoce, du nom de Sophie, elle cacha son nourrisson, et l'emmena dans son pays, l'éleva d'après les principes du christianisme et lui donna le nom de Grégoire au baptême.

* B p. 170 a.

Devenu enfant, elle le donna à l'étude des lettres, et lorsqu'il fut arrivé à la puberté, elle le maria, et il eut deux fils. Trois ans après, il renonça à la vie conjugale, et alla se mettre au service de Terdat, fils du roi d'Arménie, Khosrow.

Car lorsque le père de celui-ci fut tué, comme nous venons de le dire, Artachir, fils de Sassan, envahit le pays d'Arménie et fit massacrer toute sa famille. Seuls, lui et une sœur à lui purent échapper, à l'aide de quelques personnes qui emmenèrent les enfants du roi à Césarée. Arrivé en âge, Terdat s'enrôla dans l'armée de Licinius, qui était le beau-frère de l'empereur Dioclétien. C'est auprès de lui que vint Grégoire, et il s'engagea à son service en toute sincérité.

Ընդ այն ժամանակն թագաւորն Գթաց՝ ընդդէմ եկաց Դիոկղետիանոսի թագաւորին Հռովմայ, եւ առաքեաց առ նա եւ ասէ. Երկոքեանս մարտիցուք ընդ միմեանս առանձինն, եւ մի՛ սատակեսցուք զզօրս մեր վայրապար, որ ոք յաղթեսցէ՝ տիրեսցէ յաղթահարեցելոյն ։

Եւ ի խորհել վասն այսր Դիոկղետիանոսի ընդ իշխանսն, պատմէր Լիկիանէս զքաջութիւնն Տրդատայ խորոյ զինուորին ի բազում տեղիս ։ Զոր ածեալ առաջի զգեցուցին նմա զարքունական ծիրանիսն, եւ եդին թագս եւ կերպարանեալ զնա կայսր՝ ածին յասպարէսն, եւ ձերբակալ արարեալ Տրդատայ զարքայն Գթաց՝ ած առ Դիոկղետիանոս ։

Իսկ պատուեալ զնա * թագաւորն, եւ թագ կապեալ Տրդատայ, եւ զի լուեալ էր եթէ որդի է Խոսրովու՝ յղեաց զնա ծանր զօրօք ի Հայս առնուլ զիւր հայրենի աշխարհ ։ * B p. 170 b.

Արդ յերկրորդ ամի թագաւորութեանն Դիոկղետիանոսի՝ նուաճեաց Տրդատ զամենայն աշխարհն Հայոց ընդ տէրութեամբ իւրով ։ Եւ յառաջին ամի իւրոյ իշխանութեանն եկն յԵկեղեաց գաւառ զոհս մատուցանել կռոցն Անահտայ ։ Եւ յետ զոհելոյն՝ հրաման ետ Գրիգորի ոստս ծառոց ընծայել ի պատիւ իգական պատկերին ։ Իսկ նա ոչ առ յանձն՝ դաւանելով զհաւատն Քրիստոսի ։ Եւ հրամայեաց ի բանտ տանել զերանելին ։ Եւ ի վաղիւն ածեալ առաջի ասէ. Ընդ յերկար ժամանակս ծառայեցեր ինձ եւ զայն ապախտ առնես, ոչ պաշտելով զաստուածսն իմ. բայց եթէ ոչ հաւանիս ինձ՝ մեծամեծ

A cette époque le roi des Goths s'opposa à l'empereur romain Dioclétien et lui envoya dire : Nous nous battrons ensemble, tous les deux seuls, pour ne pas faire mourir inutilement nos troupes. Celui qui sortira vainqueur, régnera sur celui qui aura été vaincu.

Tandis que Dioclétien tenait conseil avec ses princes, à ce sujet, Licinius lui fit part de la bravoure que son soldat Terdat avait témoignée en maints endroits. On le fit venir, on le revêtit de la pourpre royale, on lui posa la couronne, pour lui donner l'aspect de l'empereur, et on le conduisit à l'arène. Terdat s'empara du roi des Goths et l'emmena devant Dioclétien.

L'empereur combla * d'honneurs Terdat, le couronna, et ayant appris qu'il était le fils de Khosrow, l'envoya à la tête d'une forte armée en Arménie pour réoccuper son pays natal. * B p. 170 b.

Or, en la deuxième année du règne de Dioclétien, Terdat soumit à son autorité tout le pays d'Arménie. Et en la première année de son pouvoir, il vint dans la province d'Ékéliats pour y offrir des sacrifices à la déesse Anahit. Après avoir offert des sacrifices, il ordonna à Grégoire d'offrir des branches d'arbres en honneur de la statue féminine, ce que celui-ci n'accepta pas tout en professant la foi du Christ. Il ordonna alors de jeter en prison le bienheureux. Le lendemain, l'ayant fait venir en sa présence, il lui dit : Tu m'as servi pendant de longues années, et maintenant tu n'en tiens plus compte en n'adorant pas mes dieux; si tu n'y consens, je te ferai mourir par de

տանջանօք կատարեմ զքեզ ։ Եւ յանձն առ Գրիգոր զամենայն չարչարանսն որ վասն Քրիստոսի կրել ուրախութեամբ. Զի որք զկուռս պաշտեն, ասէ, հաւասար են անմիտ անասնոց ։

Եւ եա կապել զնա Թագաւորն ձեռս յետս եւ հարկանել՝ ունելով դայլ ի բերանն ։ Եւ ապա եա կախել շատաշեղս աղի ի վերայ նորա, եւ տալ զեղցս կրծից նորա, եւ համբառնալ զնա ընդ պարանաւ յորմ ապարանիցն. եւ կեալ այնպէս արկեալ զհինգ օր ։

Եւ յետ այնորիկ լուծեալ զնա, եւ գտեալ անշարժ ի հաւատսն, եա կախել զմիոյ ոտանէն եւ բրօք գալարովք հարկանել, եւ ծխել ի ներքոյ աղբ. եւ կեալ կախեալ զեօթն օր ։ Որ եւ աղօթս յերկար արար ի կախաղանին, զոր գրեցին նշանագիրքն եւ բերին ընթերցան առաջի Թագաւորին ։

Եւ իջուցեալ եւ հարց եւ փորձ արարեալ՝ եա բերել կոճեղս փայտից եւ առնել ըստ ոլոքոյն խոցոյն ոտիցն, եւ պնդեցին զոտս անդր սաստիկ, մինչեւ արիւնն հոսէր ընդ ըղընկունսն ։

Ապա վարեցին բեւեռս երկաթիս ընդ ներբանսն, եւ շրջեցուցանէին զնա այսր անդր
* B եւ արիւնն ոռոգանէր զերկիրն ։ * Եւ ասէ Գրիգորիոս. Այս չարչարանօքս փրկէ զիս
p. 171 a. Քրիստոս ի յաւիտենական տրտմութենէն ։ Եւ ասէ Թագաւորն. Ես զքեզ աստ տրտմե-

cruelles tortures. Grégoire accepta de subir avec joie tous les tourments pour le Christ, car, dit-il : *Ceux qui adorent les idoles sont à l'égal des bêtes qui sont privées d'intelligence*[1].

Le roi ordonna de lui lier les mains derrière le dos et de le frapper, après lui avoir bâillonné la bouche. Ensuite il fit charger sur lui des blocs de sel, fit mettre sa poitrine sous presse, et le fit suspendre avec des cordes aux murs du palais. Il resta dans cette position pendant cinq jours.

L'ayant fait délier ensuite, et l'ayant trouvé inébranlable dans sa foi, il le fit suspendre par un pied, le fit frapper avec des bâtons de branches vertes, et lui fit respirer les odeurs de fumier entassé sous lui; il resta ainsi suspendu pendant sept jours. Au cours de cette pendaison, il fit de longues prières que les scribes enregistrèrent et présentèrent en lecture au roi.

Celui-ci l'ayant fait descendre, le soumit à un interrogatoire; ensuite il fit apporter des troncs d'arbres dont il fit faire comme des formes de jambes et dans lesquelles on enserra fortement les pieds de Grégoire, jusqu'à lui faire jaillir le sang par les ongles.

On introduisit ensuite des clous de fer dans la plante des pieds, et on le
* B promena d'un endroit à l'autre; le sang arrosa le sol. * Grégoire dit : C'est
p. 171 a. par ces tortures que le Christ me délivrera de la tristesse éternelle. Le roi lui répondit : Moi je t'attriste ici-bas; toi, sois plus gai là-haut. Et il ajouta :

1. Ps. XLVIII [XLIX], 13 et 21.

ցուցանեմ՝ զու անդր ուրախ լեր ։ Եւ ասէ․ Հանէք զմա կռուփս եւ բախեցէք զաման լալոյն ։ Եւ հարին զգլուխն անհնարին ։ Եւ ետ հրաման բերել աղ եւ բարկ քացախ, եւ եդեալ զգլուխն ի մամուլս, եւ եղեգնափողով արկին զայն ընդ քիթս նորա ։

Եւ յետ այսր ետ բերել պարկ մի մեծ օղենի, եւ լցին զայն մոխրով հնոցի՝ եւ կապեցին ի գլուխ նորա թուլագոյն, զի ի տուրեւառ շնչոյն արբցէ զմոխիրն․ եւ եկաց նովաւ աւուրս վեց ։

Եւ տեսեալ զի մնայ եւս կենդանի, բարկացաւ յոյժ, եւ ասաց դնել ձագար ի նստոյ տեղին նորա, եւ արկանել ջուր տկաւ յորովայն նորա ։

Եւ ապա յարուցին եւ բերին տատասկ երկաթի՝ եւ արկին ի գետնի թանձր․ եւ մերկացուցեալ զԳրիգոր թաղեցին ի տատասկն եւ շրջեցուցանէին՝ մինչեւ ծակոտեցաւ ամենայն մարմին նորա եւ ոչ մնաց տեղի ողջ ։

Եւ ածեալ ի միւս օրն առաջի, զարմացաւ թագաւորն զի մնայ կենդանի ։ Եւ ետ դնել ի ծունկսն կապիճս երկաթիս եւ կախել ի նա ուռունս ստուարս, եւ կախեցին զի յօշեսցին ծունկքն ի մարմնոյն․ որով եկաց կախեալ զերիս աւուրս ։ Իջուցին ապա եւ հալեալ կապար արկին զմարմնովն, եւ այրեալ խորովեցին զնա ։

Եւ մինչդեռ զարմացեալ էր թագաւորն ընդ համբերութիւն սրբոյն, եւ խորհէր այլ եւս չարչարել զնա, ումն ի նախարարացն ասաց թագաւորին թէ․ Որդի է դա Անակայ

Donnez-lui des soufflets et frappez la source des larmes. On le frappa outre mesure sur la tête. Il ordonna ensuite d'apporter du sel et du vinaigre fort, qu'on introduisit, après lui avoir mis la tête sous presse, avec des tuyaux de roseaux dans les narines.

Après cela il fit apporter un grand sac de peau de mouton, qu'on remplit de cendre de four, et qu'on lia mollement à sa tête, afin que par la respiration il absorbât la cendre. Il passa ainsi six jours.

Voyant qu'il était encore en vie, le roi eut une grande colère. Il ordonna de lui poser un entonnoir dans l'anus et d'introduire de l'eau dans le ventre, à l'aide d'une outre.

On le releva ensuite, et on apporta des épines de fer qu'on étendit drues sur le sol, on mit à nu Grégoire et on l'enterra dans les épines, on le traîna de manière à ce que tout son corps fût troué et qu'il n'y eût pas une place indemne.

Le lendemain, l'ayant fait venir en sa présence, le roi fut surpris de le trouver encore en vie. Il lui fit mettre aux genoux des genouillères de fer, auxquelles on suspendit de gros marteaux afin que les genoux se détachassent du corps en lambeaux. Il resta ainsi suspendu pendant trois jours. On le descendit et on fit couler du plomb fondu sur le corps, qui le brûla et le grilla.

Tandis que le roi, étonné de la résignation du saint, cherchait quelque autre moyen pour le torturer davantage, un des satrapes dit au roi : C'est le

եւ մեք ոչ գիտէաք, եւ ոչ է արժանի կալոյ զի հայր դորա սպան զհայր քո Խոսրով, եւ Հայոց աշխարհիս խաւար էած :

Իբրեւ զայս լուաւ Տրդատ՝ ետ կապել զնա եւ տանել ի դղեակն Արտաշատ արկանել
* B p. 171 b. ի խոր վիրապ մի, յորում արկանէին զամենայն մահապարտս, * քանզի լցեալ էր նա օձիւք եւ թունաւոր գազանօք : Եւ եկաց նա անդ կենդանի շնորհօքն Քրիստոսի . եւ կին մի այրի հրաման առեալ ի տեսլեանն, արկանէր նմա հաց օր ըստ օրէ :

Ապա յետ երեքտասան ամացն եղեւ գալուստ սրբոց Հռիփսիմեանցն, եւ վկայութիւն ի Հայոց աշխարհն ի նոյն թագաւորէն Տրդատայ, որպէս գրեալ է ի պատմութեան նոցունց :

Եւ յետ նահատակութեան սրբոցն, եւ ի խոզի կերպարանս փոխել արքային, եւ ամենեցուն այսահարելոյ, տեսիլ երեւեցաւ քուեր թագաւորին՝ որում անուն էր Խոսրովիդուխտ . զի այր մի լուսաւոր ասէր ցնա թէ . Առաքեցէք յԱրտաշատ եւ ածէք զկապեալն Գրիգորիոս . եւ նա եկեալ բժշկեսցէ զձեզ : Եւ կրկնեաց զտեսիլն եւ հնգկնեաց :

Եւ ապա առաքեաց զոմն նախարար որում անուն էր Ոտայ անդր ի բերդն, եւ եկեալ այրն եկաց ի վերայ գբոյն, կախեաց զպարան եւ ձայնեաց ի ներքս . Գրիգորիոս, Գրիգորիոս, եթէ կեաս եւս՝ ել ի դուրս, զի Տէր Աստուած քո, նա հրամայեաց հանել զքեզ :

fils d'Anak, et nous l'ignorions. Il n'est pas digne de vivre, car c'est son père qui a tué ton père Khosrow, et a jeté ainsi le pays d'Arménie dans les ténèbres.

Lorsque Terdat l'eut appris, il le fit lier et conduire au château fort d'Artachat, pour le jeter dans un puits profond où l'on jetait tous les criminels;
* B p. 171 b. * ce puits était rempli de serpents et de reptiles venimeux. Il y demeura vivant par la grâce du Christ, et une veuve, qui en avait reçu l'ordre dans une vision, lui jetait du pain chaque jour.

Treize ans après, eut lieu l'arrivée de sainte Hripsimée et de ses compagnes dans le pays d'Arménie, et leur martyre, par ce même roi Terdat, ainsi qu'il est écrit dans leur histoire.

Après le martyre des saintes, lorsque le roi fut transformé en l'apparence d'un porc, et que tous furent possédés par le démon, la sœur du roi, dont le nom était Khosrowidoukht, eut une vision. Un homme resplendissant de lumière lui disait : Envoyez chercher à Artachat Grégoire le détenu et amenez-le, il viendra vous guérir. Cette vision se renouvela deux fois et cinq fois.

Elle envoya alors un satrape, dont le nom était Ota, au château fort. L'homme arriva, se pencha sur le bord du puits, fit descendre une corde, et cria au fond : Grégoire! Grégoire! si tu es encore en vie, sors dehors, car c'est ton Seigneur Dieu qui a commandé de t'en retirer.

Եւ շարժեաց զպարանն, եւ ելն ընդ նմին ի դուրս ։ Զոր տեսեալ խնդացին յոյժ, եւ զգեցուցեալ հանդերձս առեալ գնացին ի Վաղարշապատ քաղաք ։ Եւ թագաւորն եւ զօրքն մոլեգնեալ ելին ընդ առաջ նորա, եւ թագաւորն կայր ի մէջ նոցա ի կերպարանս վայրենի խոզի ։ Իսկ Գրիգորի ծունր եդեալ եւ աղօթեալ ի վերայ նոցա, ի զգաստութիւն դարձան եւ ողբային առաջի նորա ։

Եւ գնաց ի տեղւոջ մարմնոց վկայիցն կուսանաց, որոց ինն օր էր նահատակութեանն եւ կային ամբողջ ։ Առ եւ պատեաց զիւրաքանչիւրսն՝ իւրեանց զգեստովն, եւ տարաւ ի հնձանն ուր վանքն էր ։ Եւ ինքն անդ դադարեաց, եւ ընդ նմա ամենայն ժողովուրդն. եւ վարդապետեաց նոցա աւուրս վաթսուն, զոր ինչ ի վեց դարս գործեցաւ յԱստուծոյ՝ եւ որ լինելոց է սքանչելիք ։ Եւ կային ամենեքեան առաջի նորա՝ եւ ունկն դնէին քրձազգեացք ։ Եւ յետ այսորիկ * աղօթս արար առ Քրիստոս, եւ բժշկեաց զնոսա ։ * B p. 172 a.

Եւ ապա յետ այսորիկ գնացեալ ի Կեսարիա, եւ առեալ ձեռնադրութիւն եպիսկոպոսութեան, եկն մկրտեաց զամենեսեան, եւ եկաց ամս բազումս ։

Եւ յետոյ երթեալ յանապատ մեծ ճգնութեամբ փոխադրեցաւ ի Քրիստոս՝ Սեպտեմբերի Լ. եւ Հոռի ԻԱ ։

Յայսմ աւուր կատարի տօն սրբուհի կրօնաւորաց եւ կուսից վկայիցն Քրիստոսի Հռիփսիմեայ եւ Գայիանեայ, որք ի Տրդատայ Հայոց արքայէն մարտիրոսացան ի Մեծն Հայք ։

Grégoire secoua la corde, et par son aide en sortit. Ce que voyant, les gens en furent extrêmement réjouis, lui passèrent des vêtements et l'emmenèrent à la ville de Valarshapat. Le roi et les troupes, hors d'eux-mêmes, vinrent à sa rencontre. Le roi se trouvait au milieu d'eux sous la forme d'un sanglier. Grégoire se mit à genoux, pria pour eux et ils retrouvèrent leur sens et gémirent devant lui.

Grégoire se rendit à l'endroit où se trouvaient les corps des vierges martyres; il y avait neuf jours qu'elles avaient été martyrisées, et leurs corps étaient restés intacts. Il les prit, les enveloppa chacune de ses vêtements et les transporta dans les vergers où se trouvait leur couvent. Il y fit halte et tout le peuple avec lui. Il leur enseigna pendant soixante jours ce que Dieu avait accompli dans les six âges du monde, et les miracles qui devaient encore avoir lieu. Tous se tenaient devant lui vêtus de cilices et l'écoutaient. Il pria ensuite * le Christ et les guérit. * B p. 172 a.

Il se rendit ensuite à Césarée, y reçut la consécration épiscopale, revint et les baptisa tous. Il vécut de longues années.

Plus tard il se retira dans le désert, et après une vie de grand ascétisme, il trépassa dans le Christ, le 30 Septembre, le 21 Hori.

En ce jour se célèbre la fête des saintes religieuses et vierges, martyres du Christ, Hripsimée et Gaïanée, qui furent martyrisées par le roi Terdat, dans la Grande-Arménie.

Կատարեցաւ սրբուհին Հռիփսիմեա՝ Սեպտեմբերի ԻԶ, եւ սրբուհին Գայիանեա՝ ԻԷ. բայց տօն նոցա ընդ սրբոյն Գրիգորի կատարի ։

Ի սմին յիշատակ է Անտոնի եւ Կրոնիդեայ եւ եօթն խոտաճարակացն յԻննակնեան վանսն ։

Յայսմ աւուր գիւտ նշխարացն Զաքարիայ՝ հօրն Յովհաննու Մկրտչին, եւ Պանդալէոնի որ վկայեաց ի Նիկոմիդեա, զոր եբեր սուրբն Գրիգոր յորժամ գայր ի Հռովմայ, եւ ետ զնա Գրիգորիսի թոռինն իւրոյ, յորժամ ձեռնադրեաց զնա կաթողիկոս Աղուանից ։

Եւ տօն սուրբ եւ մեծ վարդապետին Հերոնիմոսի ի Բեթղեհէմ Յուդայ. սա թարգմանեաց եւ մեկնեաց զամենայն աստուածաշունչ գիրս. եւ յիշատակ Անտոնինու ճգնաւորի ։

* A fol. 49 r° b.

* Ամիս Հոկտեմբերի աւուրս է ԼԱ ։ Ի մինն վկայաբանութիւն սրբոյն Անանիայ առաքելոյն Դամասկացւոց եպիսկոպոսին ։

Սուրբ առաքեալն Քրիստոսի Անանիա էր ի քաղաքէն Դամասկոսի, եւ թէ որպէս երեւեցաւ նմա Տէր ի տեսլեանն եւ մկրտեաց զՊօղոս առաքեալն ի գիրս Գործոց

11 Ամիս] incipit A || 11-12 Ամիս ... եպիսկոպոսին] Հոկտեմբեր Ա եւ Հոռի ԻԲ ։ Վկայութիւն սրբոյն Անանիայ առաքելոյն յեօթանասնիցն՝ եպիսկոպոս Դամասկացւոց որ զՊօղոս մկրտեաց B || 13 Քրիստոսի *om.* B.

Sainte Hripsimée mourut le 26 Septembre et sainte Gaïanée le 27, mais leur fête se célèbre avec celle de saint Grégoire.

En ce même jour, commémoration d'Antoine et de Cronidès et des sept compagnons, qui ne se nourrissaient que d'herbes, au couvent Innaknian [des neuf sources][1].

En ce jour, invention des restes de Zacharie, père de Jean-Baptiste, et de Pantaléon qui fut martyrisé à Nicomédie, que saint Grégoire apporta avec lui à son retour de Rome et qu'il donna à son petit-fils Grigoris lorsqu'il le sacra Catholicos des Albanais.

Également fête du saint et grand docteur Jérôme à Bethléem de Judée, qui traduisit et commenta toutes les Écritures inspirées de Dieu[2]. Et commémoration de l'ascète Antoninus.

* A fol. 49 r° b.

* Le mois d'Octobre a 31 jours.

Le 1er Octobre, martyre de l'apôtre saint Ananie, évêque de Damas.

Le saint apôtre du Christ Ananie était de la ville de Damas. Il est écrit dans les Actes des Apôtres de quelle manière le Seigneur lui apparut en vision

1. Également saints de l'Arménie. — 2. Célébré ce même jour dans l'église latine. Ce qui indique que cela a été tiré des livres latins. M. de S.

Առաքելոյն զրեալ է ։ Տուան նմա շնորհք յԱստուծոյ եւ աղօթիւք եւ ձեռն դնելով բժշկէր զամենայն հիւանդս, եւ զցաւագնեալ * եղբարսն ի Դամասկոս եւ յԵլեւթերուպօլիս ։ * A fol. 49 vº a.

Եւ երթեալ ոմանք յանհաւատիցն կալան զԱնանիա եւ կացուցին յատենի առաջի Լիկիանեայ դատաւորին ։ Եւ ասէ ցնա . Ո՛վ այր, տեսանեմ զքեզ սքանչելատեսիլ եւ իմաստուն եւ հանճարեղ . եւ եթէ լուիցես ինձ՝ բազում բարութեանց արժանաւորիս ։ Մատի՛ր եւ զոհեա՛ աստուածոցն եւ մի՛ կորուսանել զանձն քո չարչարանօք առ յինէն ։ Պատասխանի ետ սուրբն Անանիա եւ ասէ . Ես ոչ զոհեմ եւ ոչ երկիր պագանեմ խուլ եւ համր եւ անզգայ աստուածոց ձերոց, այլ երկիր պագանեմ Յիսուսի Քրիստոսի ճշմարիտ Աստուծոյն իմոյ, որ եղեւ մեզ լոյս գիտութեան, զոր եւ տեսաք իսկ աչօք մերովք եւ ձեռօք մերովք շօշափեցաք, որ եւ ի մոլորութենէ կռոց ազատեաց զմեզ ։ Եւ այլ բազում բանիւք յանդիմանեաց զնա եւ զպաշտամունս նորա ։

Եւ դատաւորին տեսեալ զհաւատս եւ զաներկիւղ պատասխանիս երջանիկ երանելի առաքելոյն եւ թէ զիարդ առաջի նորա տարածեալ զձեռս իւր յերկինս եւ ասէր . Յիսուս Քրիստոս որդի օրհնեալդ քո Հօր, լո՛ւր աղօթից իմոց եւ դասաւորեա՛ զիս ընդ սրբոց քոց առաքելոցն եւ փրկեա՛ զիս ի ձեռաց ամբարշտիս այսմիկ ։ Եւ բարկացեալ դա-

1 տուան] տուաւ B — ձեռն] ձեռս B || 4 կալան] զերանելին *add.* B || 15 ցնա] Լիկիանոս *add.* B || 11 մերովք *om.* B || 12 նորա] նոցա B || 13 երջանիկ *om.* B || 14 ասէր] Տէր *add.* B.

et comment il baptisa l'apôtre Paul [1]. Il reçut les grâces de Dieu et par ses prières et par l'imposition des mains il guérit tous les frères * malades et infirmes à Damas et à Éleuthéropolis. * A fol. 49 vº a.

Quelques infidèles allèrent saisir Ananie et le présentèrent au tribunal, devant le juge Lucianus, qui lui dit : O homme, je te vois beau de visage, intelligent et plein de talent; si tu m'écoutes, tu te rendras digne de bien des faveurs. Viens et sacrifie aux dieux et ne perds pas ta personne par les tortures que tu auras à subir de ma part. Saint Ananie lui répondit et dit : Je ne sacrifie, ni me prosterne devant vos dieux sourds, muets et insensibles, mais j'adore mon vrai Dieu Jésus-Christ, qui fut pour nous la lumière de la science, que nous avons vu de nos propres yeux, que nous avons touché de nos propres mains [2] et qui nous a délivrés de l'erreur des idoles. Et par bien d'autres paroles encore il le blâma, lui et son culte.

Le juge constatant la foi et les réponses sans crainte du bienheureux apôtre, qui en sa présence leva les bras vers le ciel et dit : Jésus-Christ, fils de ton Père béni, exauce ma prière et classe-moi au nombre de tes saints apôtres et délivre-moi des mains de cet impie; le juge, extrêmement irrité, ordonna

1. Actes des Apôtres, IV, 10-19. — 2. I Jean, I, 1.

* A fol. 49 v° b. տաւարին չոր, հրամայեաց եւ չոր արջառաջլօք * հարին ուժգին զսուրբն Անանիա : Եւ յորժամ դադարեցին զահիճքն ի հարկանելոյ՝ ասէ դատաւորն . Դեռ եւս ոչ խնայես յանձն քո եւ ոչ ուրանաս զաստուածն քո : Ասէ սուրբն . Ես զԱստուածն իմ ոչ ուրանամ եւ ոչ պաշտեմ անօգուտ եւ տկար աստուածս :

Եւ կապեցին զառաքեալն զփայտէ եւ պղնձէ բերչօք քերեցին զկողսն եւ հրով այրեցին զորովայնն : Եւ տեսեալ դատաւորին եթէ ի չարչարանացն ոչ յաղթեցաւ եւ ոչ հաւանեցաւ հրամանի նորա, հրամայեաց զահճացն հանել ի քաղաքէն եւ քարկոծ առնել զնա :

Եւ յորժամ տարան ի տեղին, աղաղակեաց մեծաձայն եւ ասէ . Տէր Յիսուս Քրիստոս յանձն առնեմ ի ձեռս քո զհոգի իմ : Եւ կանգնեցին զնա ի վերայ ոտից իւրոց եւ քարկոծեցին զնա : Եւ այնպէս բարի խոստովանութեամբ աւանդեաց զհոգին իւր առ Աստուած՝ Հոկտեմբերի Ա :

Եւ երթեալ ծանօթք եւ բարեկամք նորա՝ առին զմարմինն եւ թաղեցին ի հայրենի ժառանգութիւնն իւր :

Յայսմ աւուր տօն է սրբոյ վկայիցն Թէոդորոսի որ ի Պերգէս չարչարեցաւ ի Թէոդոսէ դատաւորէն՝ յաւուրս Անտոնինոսի թագաւորին, զոր յետ չարչարանացն * A fol. 50 r° a. խաչեցին, եւ այնպէս կատարեցաւ . * Նոյնպէս եւ Դէոսկորոս որ յառաջ քուրմ էր

4 աստուածս] աստուածոց B || 5 պղնձէ] պղնձի B || 9 աղաղակեաց] առ Աստուած *add.* B || 10 ի ձեռս] ի ձեռն B — զնա *om.* B || 12 Հոկտեմբերի Ա] եւ Հոռի ԻԲ *add.* B || 15 վկայիցն] վկային B || 16 Անտոնինոսի թագաւորին] Անտոնինու արքային B || 17 կատարեցաւ] ի Քրիստոս *add.* B.

* A fol. 49 v° b. de frapper vigoureusement saint Ananie avec des * nerfs de bœuf secs. Lorsque les bourreaux eurent achevé de le frapper, le juge lui dit : Jusqu'à quand ne veux-tu pas épargner ta personne et renier ton dieu? Le saint répondit : Je ne renie pas mon Dieu et n'adore point les dieux inutiles et faibles.

On lia l'apôtre à un arbre et on lui déchira les côtes avec des onglets de cuivre; on lui brûla le ventre avec du feu. Le juge voyant que les tortures ne l'avaient point abattu et qu'il ne consentait pas à son ordre, ordonna aux bourreaux de l'emmener hors de la ville et de le lapider.

Lorsqu'ils l'eurent conduit à l'endroit, il s'écria à haute voix et dit : Seigneur Jésus-Christ, je remets mon âme entre tes mains. On le redressa sur ses pieds et on le lapida. C'est ainsi qu'il rendit son âme, en bonne confession, à Dieu, le 1er Octobre.

Ses connaissances et ses amis prirent son corps et l'inhumèrent dans sa propriété de famille.

En ce jour, fête du saint martyr Théodore qui subit les tortures à Pergué aux jours de l'empereur Antonin, et qui, après les tortures, fut crucifié, et * A fol. 50 r° a. mourut ainsi. * Fête également de Dioscore, qui était avant prêtre d'idoles et

կուսյն եւ նա հաւատաց ի Քրիստոս եւ մկրտեցաւ եւ յետ բազում չարչարանացն այրեցին հրով :

Հոռի ԻԳ եւ Հոկտեմբերի Բ : Վկայաբանութիւն Կիպրիանոսի եպիսկոպոսի եւ սրբոյ կուսին Յուստինեայ :

Կիպրիանոս էր այր մեծազգի եւ մեծատուն յոյժ, ուսեալ էր եւ զամենայն հանճարս իմաստութեան, եւ հմուտ եղեալ մոգութեան, որով ամենայն աղանդոց գիտուն էր :

Եւ կոյս աղձիկ մի էր ի մեծ քաղաքին Անտիոքայ՝ անուն Յուստինէա, քրիստոնեայ կրօնիւք, դուստր Եդեսիոսի քրմի կռոց, ուսեալ զհաւատն ի Պռիւղէ, եւ դարձոյց զծնօղսն յաստուածգիտութիւն, եւ մկրտեցան յՕփտատոսէ եպիսկոպոսէ :

Իսկ հեթանոս մի անուն Ագլաւիդոս, սիրեաց յոյժ զՅուստինէ եւ կամէր առնուլ ի կնութիւն զնա, եւ ջանացեալ բազում սպասաւորօք եւ խոստմամբք, եւ ոչ կարաց հաւանեցուցանել : Յղեաց առ նա Յուստինէ եւ ասէ եթէ. Ես Քրիստոսի եմ հարսնացեալ, եւ մարդոյ երկրաւորին ոչ ամուսնանամ : Եւ պատահեալ նմա ի ճանապարհի՝

1 եւ յետ] զոր եւ յետ B. || 3 Վկայաբանութիւն ... Յուստինեայ] Վկայութիւն սրբոյն Կիպրիանոսի եպիսկոպոսին եւ Յուստինեայ կուսին B || 4 մեծազգի] ազնուական *add.* B || 5 եղեալ] լեալ B || 7 աղձիկ] աղջիկ B || 8 Պռիւղէ] Բրեղիոսէ առաքելոյ B || 9 զծնօղսն] իւր *add.* B || 10 Ագլաւիդոս] Ագլիդոս B || 11 կնութիւն] կնութեան B.

qui crut au Christ et se fit baptiser. Après de nombreuses tortures, on le livra aux flammes [1].

23 hori, 2 Octobre.

Martyre de l'évêque Cyprien et de la vierge sainte Justine.

Cyprien était un homme de noble famille et fort riche; il était instruit et avait acquis toute la science de la philosophie, il était versé dans la magie et avait connaissance de toutes les sectes.

Il se trouvait également dans la grande ville d'Antioche une jeune fille vierge, du nom de Justine, de religion chrétienne, fille d'Édésius prêtre des idoles, qui avait été instruite dans la foi par Prylle; elle avait converti ses parents à la science de Dieu, et ils furent baptisés par l'évêque Optatus.

Un païen nommé Aglaïdas s'éprit fortement de Justine et voulut l'épouser; il fit beaucoup de démarches par des négociateurs et beaucoup de promesses, mais ne put obtenir le consentement de la jeune fille. Justine lui envoya dire : Je suis fiancée au Christ et je ne me marie pas à un homme terrestre.

1. Dioscore se convertit pendant le martyre de saint Théodore de Pergué. M. de S.

* A fol. 50 r° b. բուռն հարեալ զնմանէ ոչ կարաց ըմբռնել, այլ մանաւանդ անարգանօք եւ * ամօթալից դարձաւ ի տուն իւր :

Եւ երթեալ առ Կիպրիանոս մոգ, եւ խոստացաւ տալ նմա երկուս տաղանդս ոսկւոյ եւ արծաթոյ, եթէ մոգութեամբ ածցէ զՅուստինէ կին : Եւ կոչեաց Կիպրիանոս ի գիշերին յայնմիկ դեւ մի եւ արձակեաց առ Յուստինեայ : Եւ երթեալ դեւն եգիտ զերանելի կոյսն զի աղօթէր զերրորդ ժամու գիշերոյն : Եւ գիտացեալ զգալուստ դիւին արար ընդդէմ նորա զնշան խաչին եւ փչեաց ի նա : Եւ դեւն երկիւղիւ փախստական գնաց առ Կիպրիանոս : Եւ նա առաքեաց այլ դեւ, նոյնպէս եւ զնա նշանաւ սրբոյ խաչին հալածեաց : Եւ առաքեաց երրորդ անգամ այլ դեւ, եւ այնպէս դարձաւ երկիւղալից որպէս ի հրոյ փախուցեալ :

Եւ Կիպրիանոս խոշտանգեաց զդեւսն՝ եւ սաստելով նոցա հարցանէր թէ. Էր վասն փախեան եւ ոչ կատարեցին զհրամայեալսն : Եւ նոքա ասեն եթէ. Նշան խաչեցելոյն ոչ միայն զմեզ հալածէ, այլ եթէ իշխանն մեր ինքնին երթիցէ ամենայն աներեւոյթ զօրովք իւրովք՝ ամօթալից փախստական լինի ի նմանէ :

Եւ լուեալ Կիպրիանոս անէծ զդեւսն, եւ հալածեաց զնոսա յինքենէ. հաւատաց ի Քրիստոս եւ առեալ զամենայն գիրս մոգութեան եւ կախարդանաց հրով այրեաց :

2 դարձաւ] դարձոյց B || 7 երկիւղիւ] մեծաւ *add.* B — փախստական] եղեալ *add.* B || 11 զդեւսն] զդեւն B — նոցա] նմա B || 12 խաչեցելոյն] խաչելոյն Յիսուսի B || 13 երթիցէ] գնասցէ B || 15 հալածեաց] հալածեալ B.

Il la rencontra dans la rue, la saisit, mais ne put l'entraîner, par contre il
* A fol. 50 r° b. rentra chez lui * confondu et plein de honte.

Il se rendit auprès du mage Cyprien et lui promit de lui verser deux talents d'or et d'argent, s'il réussissait par magie à lui faire épouser Justine. Cyprien évoqua cette nuit-là un démon et l'envoya auprès de Justine. Le démon s'y rendit et trouva la bienheureuse vierge qui disait les prières de la troisième heure de la nuit. Elle s'aperçut de la présence du démon, fit le signe de la croix contre lui et souffla vers lui. Le démon, effrayé, s'enfuit et retourna chez Cyprien. Celui-ci expédia un autre démon; elle le chassa également par le signe de la croix. Il expédia pour la troisième fois un autre démon, qui revint également, saisi d'effroi comme s'il avait fui devant le feu.

Cyprien maltraita alors les démons et leur demanda avec reproche pour quelle raison ils s'étaient enfuis et n'avaient pas accompli ses ordres. Ils lui dirent : Le signe du crucifié non seulement nous met en fuite, mais si même notre chef s'y rendait en personne avec toute sa milice invisible, il battrait en retraite honteusement.

Cyprien, en entendant cela, maudit les démons et les chassa de chez lui; il se convertit au Christ, et saisissant tous les livres de magie et de sorcellerie, il les jeta au feu.

Եւ երթեալ առ սուրբն * Անթիմոս եպիսկոպոսն եւ պատմեաց խոստովանաբար զամենայն զոր ինչ գործեաց մոգութեամբն ։ Եւ ի մեծի շաբաթուջն մկրտեցաւ յեկեղեցին, եւ յութերորդ աւուր եղեւ ընթերցող. եւ ի քսան եւ հինգ աւուրն եղեւ կիսասարկաւագ. եւ յետ տարւոյ միոյ ձեռնադրեցաւ քահանայ ։ Եւ զվեշտասան ամ կատարեալ զքահանայութեան կարգն. եւ եղեւ եպիսկոպոս եւ ձեռնադրեաց զՅուստիանէ սարկաւագուհի ։ Եւ ուսուցանէր եւ լուսաւորէր զամենեսեան, զհեռաւորս հրովարտակօք եւ զմերձաւորս վարդապետութեամբ ։ * A fol. 50 v° a.

Եւ պատմեցին վասն նորա արեւելեայ կոմսին եթէ. Դարձուցանէ զամենեսեան թղթովք եւ գրովք եւ բանիւք ի զոհելոյ աստուածոց մերոց ։ Եւ հրամայեաց կապանօք ածել զԿիպրիանոս եւ զՅուստիանէս կոյսն ի Դամասկոս քաղաք եւ ի քննութիւն տեղեկանայր թէ որպէս դարձաւ ի հաւատն Քրիստոսի ի ձեռն Յուստիանեայ ։ Եւ նա պատմեաց մի ըստ միոջէ ։

Եւ ապա կախեցին զԿիպրիանոս զփայտէ եւ քերեցին զմարմինն, եւ զՅուստիանէս գանեցին ուժգին. եւ ջեռուցին տապակ ձիթով եւ ճարպով եւ մոմով, եւ ընկեցին յեռա-

2 շաբաթուջն] շաբաթուն B || 3 յեկեղեցին] յեկեղեցւոջն B — աւուրն] օրն B || 4 կիսասարկաւագ] եւ յետ յիսուն աւուր եղեւ սարկաւագ *add.* B — ամ] արժանապէս կատարեաց *add.* B || 5 եւ եղեւ եպիսկոպոս] եւ յարժամ հանգեաւ եպիսկոպոսն ի Քրիստոս նստուցին զնա հաւատացեալքն յաթոռ եպիսկոպոսութեանն B || 6 սարկաւագուհի] եւ անուանեաց զնա Յուստինէա *add.* B || 10 կոյսն *om.* B — ի քննութիւն] քննեալ B || 11 Յուստիանեայ] Յուստինեայ B || 13 ապա *om.* B.

Il se rendit ensuite auprès du saint évêque * Anthimos et lui narra, sous confession, tout ce qu'il avait fait par magie. Il fut baptisé dans l'église, le grand samedi [samedi saint]; le huitième jour il fut ordonné lecteur; le vingt-cinquième jour il fut ordonné sous-diacre; et un an après il fut ordonné prêtre. Il exerça son ministère de prêtre pendant seize ans, fut sacré évêque et ordonna Justine diaconesse. Il enseigna et illumina tout le monde; ceux qui étaient au loin par des mandements et ceux qui étaient proches par sa parole. * A fol. 50 v° a.

On dit de lui au « comes » de l'Orient : Il détourne tout le monde par des lettres, écrits et paroles, des sacrifices à nos dieux. Celui-ci ordonna de conduire Cyprien et la vierge Justine enchaînés à la ville de Damas, et s'informa à l'interrogatoire de quelle manière il s'était converti à la foi du Christ par l'œuvre de Justine. Cyprien raconta tout avec détail.

Alors on suspendit Cyprien à un arbre et on lui déchira le corps. On frappa brutalement Justine. On fit chauffer une poêle avec de l'huile, de la graisse et de la cire, et on jeta dans la poêle en ébullition Justine et

ցեալ տապակն զՅուստինեա եւ զԿիպրիանոս, եւ էին որպէս յօդով ի հանգստեան եւ
* A fol. 50 v° b. գոհանալով փառաւորէին * զԱստուած ։

Եւ ոմն ի հեթանոսաց Աթանասիոս անուն չհաւատացեալ եթէ աստուածային զօրութեամբն փրկեցան սուրբքն, ընկէց ինքնին զանձն իւր ի տապակն եւ առժամայն լուծեալ հալեցաւ ։

Եւ ապա տարան զսուրբսն ի Նիկոմիդիա քաղաքն առ թագաւորն Դեկիոս, եւ հրամայեաց ի գետն որ կոչի Գաղոս գլխատել զնոսա ։ Եւ մի ոմն Թէոկտիստոս անուն ճանապարհորդ անցանելով ընդ այն՝ ողջոյն ետ սրբոյն Կիպրիանոսի, եւ տեսեալ անօրինացն կալան զնա ։ Եւ յորժամ գլխատեցին զսուրբսն՝ հատին եւ զգլուխն նորա ։

Եւ հռոմայեցի նաւավարք առին զմարմինս սրբոցն հանդերձ պատմութեամբն գրելով՝ եւ տարան ի Հռոմ քաղաք, եւ ետուն ի կին մի մեծատուն, անուն Ռուփինա, եւ նա պատուով հանգոյց ի նշանաւոր տեղւոջ ի փառս եւ ի գովութիւն Աստուծոյ մերոյ ։

Կատարեցաւ սուրբ եպիսկոպոսն Կիպրիանոս եւ սրբուհին Յուստինէ՝ Հոկտեմբերի Բ ։

Յայսմ աւուր տօն է սրբոյն Պափնուտիոսի ճգնաւորի, որ յարմաւենի ծառ խաչեալ կատարեցաւ, եւ այլք ընդ նմա հինգ հարիւր եւ քառասուն վկայք որ սրով կատարեցան վասն հաւատոյն Քրիստոսի ։

1 եւ էին ... զԱստուած] եւ զօրութեամբն Քրիստոսի պահեցան կենդանի B || 3-5 Եւ ոմն ... հալեցաւ *om.* B || 7 զնոսա] զսուրբսն B || 9 կալան] կալեցին եւ B — նորա] Թէոկտիստոսի B || 11 Ռուփինա] Ռուփինեա B || 13 սրբուհին] սրբուհի կոյսն B || 15 ճգնաւորի] եւ մարտիրոսի *add.* B.

Cyprien, qui s'y trouvèrent comme dans la rosée, à leur aise, et glorifièrent
* A fol. 50 v° b. * Dieu avec actions de grâces.

Un païen, du nom d'Athanasius, ne croyant pas que ce fût par la force divine que les saints étaient restés indemnes, se jeta lui-même dans la poêle et fondit immédiatement.

On conduisit ensuite les saints à la ville de Nicomédie, auprès de l'empereur Dèce, qui ordonna de leur trancher la tête dans le fleuve appelé Galos. Un voyageur, nommé Théoctitus, qui passait par là, salua saint Cyprien; ce qu'ayant vu, les impies le saisirent; et après qu'on eut tranché la tête aux saints, on lui trancha la tête également.

Des bateliers romains prirent les corps des saints, avec leur histoire écrite, et les transportèrent dans la ville de Rome; ils les confièrent à une femme fort riche, nommée Rufina, qui les déposa avec honneur dans un lieu célèbre pour la gloire et la louange de notre Dieu.

Saint Cyprien et sainte Justine moururent le 2 Octobre.

En ce jour, fête du saint ascète Paphnoutius, qui mourut crucifié à un arbre de palmier, et d'autres cinq cent quarante martyrs qui, avec lui, moururent par le glaive pour la foi du Christ.

[B Յիշատակ է Թէոդորոսի իշխանի որ կոչի Խուռաս որ ի Կոստանդնուպոլսէ, եւ Թէոփիլոսի խոստովանողին որ ի Տիբերիաց կատարեցաւ :]

* Հոռի ԻԴ եւ Հոկտեմբերի Գ : Վկայաբանութիւն սրբոյն Դիոնէսիոսի Արիսպագացւոյ, Աթենացւոց եպիսկոպոսին : * A fol. 51 r° a.

Սուրբն Դիոնէսիոս մի էր յԱթենացւոց նախարարացն, եւ էր պատուական եւ իմաստուն, խորհրդական եւ մեծատուն յոյժ : Եւ օրէն էր յայնմ ժամանակի Աթենացւոց, որ նախ յառաջագոյն՝ ինն դատաւորք նստէին յատենի Արիսպագացւոցն եւ քննէին զդատաստանն, եւ ապա առաջի յիսուն եւ մի իշխանաց դատապարտէին զմեղանչականս եւ զանիրաւս :

Եւ յորժամ գնաց յԱթէնս Պօղոս առաքեալն եւ քարոզէր զբանն Աստուծոյ, Դիոնէսիոս յոյժ հմուտ գոլով զրոց իմաստասիրականաց՝ հաւանեցաւ քարոզութեանն Պօղոսի եւ հաւատաց ի Քրիստոս, եւ այլք բազումք ընդ նմա, որպէս գրեաց Ղուկաս ի գիրս Գործոց Առաքելոցն : Եւ ձեռնադրեցաւ ի Պօղոսէ եպիսկոպոս Աթենացւոց :

3 Վկայաբանութիւն ... եպիսկոպոսին] Վկայութիւն սրբոյն Դիոնիսիոսի Աթենացւոց եպիսկոպոսի Արիսպագացւոյ եւ յիշատակ սրբոյն Յեռոթէոսի վարդապետին իւրոյ B || 6 յոյժ *om.* B || 7 յատենի Արիսպագացւոցն] յԱրիսպագոսն B || 10 Աստուծոյ] Քրիստոսի B.

[B Commémoration du prince Théodore, qui s'appelle Khoras, de Constantinople, et du confesseur Théophile qui furent mis à mort à Tibérias [Tibériopolis?][1].

* 24 HORI, **3 Octobre**. * A fol. 51 r° a.

Martyre de saint Denis l'Aréopagite, évêque d'Athènes.

Saint Denis était un des satrapes d'Athènes. Il était très estimé, sage, conseiller et fort riche. A cette époque il était d'usage, à Athènes, que neuf juges présidaient d'abord le conseil de l'Aréopage et jugeaient au tribunal; ensuite en présence de cinquante et un notables ils condamnaient les coupables et les criminels.

Lorsque l'apôtre Paul se rendit à Athènes pour y prêcher la parole de Dieu, Denis, qui était fort érudit dans tous les traités philosophiques, consentit à la prédication de Paul et se convertit au Christ, et avec lui beaucoup d'autres ainsi que l'a écrit Luc dans les Actes des Apôtres[2]. Il fut sacré par Paul évêque d'Athènes.

1. Il semble s'agir ici du confesseur Théophile de Tibériopolis [Stroumnitza] du temps des Iconoclastes. Il est célébré le 10 Octobre dans les synaxaires grecs, et est peut-être le même que celui qui est commémoré le 2 Octobre. Il n'a toutefois pas été martyrisé dans sa patrie, mais est mort en paix. M. de S. — 2. Act. des Apôtr., XIII, 1-34.

Եւ կրթեալ էր յառաջագոյն ուսմամբ ի Յերոթէոսէ փիլիսոփայէ, որպէս եւ գրեաց տասն գիրս եւ պատմեաց ի նոսա զորպիսութիւնս հրեշտակաց եւ զերկնային դասուց կարգաւորութիւնս : Նոյնպէս մեկնեաց զեկեղեցական կարգս եւ զդաւանութիւնս * A fol. 51 r° b. անբիծ հաւատոյ. գրեաց եւ այլ գիրս, եւ եդան ի * դիւանս տեղիս Հոռոմոց : Եւ Հելլենացի կռապաշտքն, որք նախանձեալք այրեցին հրով զսուրբն Դիոնէսիոս եւ զգիրս նորա, երիս միայն մնացեալ յաստուածաշունչ տառից նորա առ հաւատացեալս ի պահեստի, զոր ունի եկեղեցի Աստուծոյ :

Այս երանելին մինչդեռ յանհաւատութեանն էր՝ հմուտ էր աստեղագիտութեան, եւ յաւուր խաչելութեանն Քրիստոսի, ետես զարեգակն խաւարեալ, եւ զշարժումն մեծ որ եւ զերեզմանք բացան, եւ ամենայն ամրութիւն քաղաքաց կործանեցաւ : Քննեաց իմաստութեամբ զգիրս աստեղացն, եւ թուեաց զժամանակս արեգակնային շրջագայութեանն, եւ ոչ եգիտ, զի չեւ եւս էր արեգականն ժամանակ նուազելոյ : Յայնժամ ասէ. Անչարչարելի բնութիւնն մարդացեալ չարչարի, եւ անչարչարելի մնայ :

Կատարեցաւ սուրբն Դիոնէսիոս Աթենացւոց եպիսկոպոսն Հոկտեմբերի Գ, եւ ընկալաւ զանապական պսակն ի Քրիստոսէ Աստուծոյ մերոյ :

4 Հոռոմոց] Հռովմայեցւոց B || 5 որք *om.* B || 6 յաստուածաշունչ] յաստուածոյին B || 8 յանհաւատութեանն] յանհաւատութիւնն B || 10 ամրութիւն] ամրութիւնք B — կործանեցաւ] կործանեցան B || 11 արեգակնային] արեգական B || 12 արեգականն ժամանակ նուազելոյ] արեգակն ընդ այն ժամանակ նուազելոյ B || 14 Աթենացւոց *om.* B — Հոկտեմբերի Գ] եւ Հոռի ԻԳ *add.* B || 15 մերոյ *om.* B.

Il avait auparavant fait ses études sous la direction du philosophe Hiérothéos, et composa dix volumes, dans lesquels il traite de la nature des anges et des hiérarchies des ordres célestes. Il expliqua également les ordres ecclésiastiques et la profession pure de la foi. Il écrivit encore d'au- * A fol. 51 r° b. tres ouvrages qui furent déposés * dans les bibliothèques des Romains [Orientaux]. Les Hellènes païens, gens jaloux, livrèrent aux flammes saint Denis et ses œuvres. Il ne resta de ses écrits inspirés par Dieu, que trois ouvrages, confiés à la garde des fidèles [adressés aux fidèles de la Palestine ?], que l'église de Dieu possède.

Ce bienheureux, tandis qu'il était encore dans la foi païenne, étant versé dans l'astronomie, observa, le jour du crucifiement du Christ, l'éclipse du soleil, et le grand tremblement de terre qui fit entr'ouvrir les tombes et tomber en ruines toutes les fortifications des villes. Il examina avec sagesse les traités d'astrologie, calcula la durée de l'évolution solaire, mais n'en trouva trace, car ce n'était pas encore la période du déclin du soleil. Il dit alors : La nature qui est incapable de souffrir, s'est faite homme, subit les tortures, mais reste incapable de souffrir.

Saint Denis, l'évêque d'Athènes, mourut le 3 Octobre et reçut la couronne immortelle du Christ notre Dieu.

Յայսմ աւուր յիշատակ է Կիւրակոսի ։

Սա էր յաւուրս բարեպաշտ թագաւորին Թէոդոսի Մեծի, տասն եւ ութ ամաց թողեալ զանցաւոր կեանս գնաց ի լեառն եւ շրջեալ ընդ ամենայն սուրբ տեղիս՝ յայրս եւ ի փապարս լերանց, վայրի բանջարով կերակրէր եւ ճգնեալ զիննսուն եւ երկու ամ աստուածահաճոյ վարուք փոխեցաւ առ Քրիստոս ։

[B Ի սմին աւուր վկայութիւն միւս Դիոնէսիոսի պատրիարքին Աղեքսանդրու, որ առ Դեկոսիւ արքայիւ տանջեալ աքսորեցաւ, եւ ի բանդին չոգաւ առ Տէր ։]

* Հոռի ԻԵ եւ Հոկտեմբերի Դ ։ Վկայաբանութիւն սրբոյն Անդոքտոսի եւ վարք դստեր նորայ Կալեսթինեայ ։ * A fol. 51 v° a.

Սուրբ վկայն Քրիստոսի Անդոքտոս՝ էր յԵփեսոս քաղաքէն, առ Մաքսիմիանոսիւ կռապաշտ արքային, եւ մեծաւ պատուով դուքս եւ եպարքոս, եւ գաղտնի քրիստոնեայ գոլով. ունէր դուստր կոյս եւ գեղեցիկ յոյժ տեսլեամբ, որոյ անունն էր Կալեսթինէա ։

1 յիշատակ է] երանելւոյն *add.* B || 2 ամաց] լեալ *add.* B || 4 բանջարով կերակրէր] բանջարաք բաւականացեալ B — ամ] ամս B || 5 Քրիստոս] յայն սրբոց *add.* B || 8 վկայաբանութիւն] վկայութիւն B || 9 նորայ] նորա սրբուհւոյն *add.* B || 10 Անդոքտոս] Անդոկտոս B || 11 արքային] արքայիւ B — գաղտնի] ի գաղտնի B || 12 Կալեսթինեա] Կալեսթենա B.

En ce jour, commémoration de Cyriaque[1].

Il vivait aux jours du pieux empereur Théodose le Grand. A l'âge de dix-huit ans, abandonnant la vie périssable, il se retira à la montagne, visita tous les lieux saints, les grottes et les anfractuosités des montagnes, ne se nourrissant que de légumes sauvages, et après une vie ascétique et agréable à Dieu de quatre-vingt-douze années il s'en alla auprès du Christ.

[B En ce même jour, martyre de l'autre Denis patriarche d'Alexandrie, qui sous l'empereur Dèce fut soumis à la torture et fut exilé; de la prison il s'en alla auprès du Seigneur.]

* 25 HORI, **4 Octobre.** * A fol. 51 v° a.

Martyre de saint Andochtus et vie de sa fille Callisthéni.

Le saint martyr du Christ Andochtus était de la ville d'Éphèse, aux jours de l'empereur Maximien, l'idolâtre. Il était tenu en grand honneur, était « dux » et « éparque », et chrétien en secret. Il avait une fille, vierge et d'une extrême beauté, dont le nom était Callisthéni.

1. S'agit-il peut-être du célèbre anachorète Cyriaque qui vivait du temps de Théodose le Jeune et qui est célébré le 29 Septembre dans l'église grecque? M. de S.

Եւ լուեալ արքային Մաքսիմիանոսի՝ կամեցաւ առնուլ իւր ի կնութիւն, եւ գիտացեալ հօրն նորա՝ ոչ կամեցաւ վասն պիղծ հաւատոյ նորա, գաղտ առաքեաց զդուստր իւր թաքչել յԱրեւելս ։ Եւ լուեալ արքային զոր արար Անդոքտոս, եւ գիտացեալ զի քրիստոնեայ էր՝ առ զամենայն ինչս եւ զստացուածս նորա, ընկէց եւ ի պատուոյն, եւ առաքեաց զնա յաքսորս ի Միջագետս ։ Եւ գրեաց առ Աղեքսանդրոս դուքսն զի նեղեսցէ զնա զոհել կռոցն, եւ եթէ ոչ՝ ի չարչարանս մատնել ։ Եւ յոյժ բռնադատեցաւ Անդոքտոս յԱղեքսանդրէ եւ ոչ առ յանձն ուրանալ զՔրիստոս եւ զոհել կռոցն ։ Եւ հատին զգլուխ նորա ։ Եւ թաղեցին զնա կինն իւր եւ միւս այլ կոյս դուստր նորա որում անունն Պեղոպիա ։

* A fol. 51 v° b. Իսկ Կալեսթինէս էր ի թագստի * ի քաղաքն Նիկոմիդիա զամս ութ ։ Եւ յորժամ լուաւ զհօրէն իւրմէ եթէ մարտիրոսացաւ, գերծեաց զգլուխ որպէս այր եւ զգեցաւ առնացի զգեստ, եւ եղեւ ի կերպարանս բժշկի եւ գնաց ի Թիրակ ․ զայս արարեալ զի մի գիտասցէ վասն նորա Մաքսիմիանոս արքայն ։ Եւ եկեալ առ նա կին մի որոյ դուստր իւր ախտացեալ յաւօք էր յաչացն եւ որպէս դեղօք ինչ՝ բժշկէր անուամբն Յիսուսի Քրիստոսի, եւ ողջացոյց զխաւարեալ աչսն ։

Եւ խորհեցան ծնօղք աղծկանն տալ զդուստրն իւրեանց նմա ի կնութիւն, քանզի

1 ի կնութիւն] ի կնութեան զԿալեսթենա B ‖ 2 նորա] Անդոքտոսի *add.* B ‖ 5 զնա] ընտանեօք իւրովք *add.* B ‖ 7 զոհել կռոցն] պաշտել զդիս B ‖ 8 նորա] սրբոյն B ‖ 9 անունն Պեղոպիա] անուն էր Պեղոպիա B ‖ 10 թագստի] թաքստի B — Նիկոմիդիա] Նիկոմիդեա B ‖ 11 զգլուխ] իւր *add.* B ‖ 12 Թիրակ] Թիրաք B ‖ 13 նա *om.* B ‖ 14 յաւօք *om.* B — յաչացն] աչօք B ‖ 16 աղծկանն] աղջկանն B — ի կնութիւն] ի կնութեան B.

L'empereur Maximien en ayant entendu parler, voulut l'épouser. Son père, informé de ce projet, n'y consentit pas à raison de sa foi impure, et envoya secrètement sa fille se cacher en Orient. L'empereur ayant appris ce qu'Andochtus avait fait, et sachant qu'il était chrétien, lui confisqua tous ses biens et propriétés, le cassa de son rang, et l'envoya en exil en Mésopotamie. Il écrivit au « dux » Alexandre de le contraindre à sacrifier aux idoles, et dans le cas contraire, de le soumettre à des tortures. Andochtus fut fortement pressé par Alexandre mais ne consentit pas à renier le Christ et à immoler aux idoles. On lui trancha la tête. Sa femme et une autre fille à lui, vierge, dont le nom était Pelopée, l'enterrèrent.

* A fol. 51 v° b. Quant à Callisthéni, elle se tint cachée * dans la ville de Nicomédie pendant huit ans, et lorsqu'elle apprit que son père avait été martyrisé, elle se fit couper les cheveux comme un homme, prit des vêtements d'homme, exerça le métier de médecin et se rendit en Thrace. Elle se mit ainsi pour ne pas être reconnue par l'empereur Maximien. Une femme vint la trouver, avec sa fille qui souffrait des yeux, et Callisthéni, se servant comme d'une médecine du nom de Jésus-Christ, la soigna et guérit ses yeux obscurcis.

Les parents de la jeune fille songèrent à lui donner leur fille en mariage;

տեսին զնա երիտասարդ հասակաւ եւ գեղեցիկ տեսլեամբ, եւ ճարտար յարուեստ բժշկութեան ։ Եւ գիտացեալ Կալեսթինեա եթէ քրիստոնեայք են ի գաղտնի՝ պատմեաց նոցա զեղեալ գործսն ի ծնողսն եւ յինքն եւ զարմացեալ յոյժ ետուն փառս Աստուծոյ ։

Եւ յորժամ սպանին զՄաքսիմիանոս արքայն, եւ ընկալաւ զթագաւորութիւնն Լիկիանոս, որ ունէր զքոյր մեծին Կոստանդիանոսի իւր կին. եւ գիտացեալ Կալեսթինեայ թէ քրիստոնեայ է թագուհին՝ երթեալ երեւեցաւ նմա եւ պատմեաց զամենայն եղեալ իրսն ։ Եւ առժամայն ած զԿալեսթինեա յապարանսն առ * ինքն, եւ անուանեաց զնա մայր որդւոյն իւրոյ ։ Եւ դարձոյց առ նա զամենայն ինչսն զոր Մաքսիմիանոս արքայն առեալ էր ի հօրէ իւրմէ ։ * A fol. 52 r° a.

Եւ առեալ զօրականս ի թագուհւոյն գնաց ի Միջագետս առ մայրն եւ քոյրն իւր ։ Եւ միաբանեալք առին զնշխարս հօրն իւրոյ զսրբոյն Անդոքտոսի ։

Իսկ Կալեսթինեայ եւ մօր իւրոյ եւ քեռն քաղաքավարեալք ի մարմնի, բարի եւ առաքինի վարուք հանգեան խաղաղութեամբ ի Քրիստոս եւ եդան մերձ ի սուրբ վկայն Քրիստոսի ։

Կատարի տօնս Հոկտեմբերի Դ ։

2 Կալեսթինեա] Կալիսթենեա B || 3 գործսն] գործն B — ծնողսն] իւր *add.* B || 9 առ նա *om.* B || 11 Անդոքտոսի] եւ տարան յԵփեսոս ի կողմանս Մագնիսասայ, եւ անդ եդին զնշխարս սուրբ վկային Քրիստոսի, եւ շինեցին ի վերայ եկեղեցի յանուն սրբոյն Անդոկտոսի *add.* B || 12 ի մարմնի] յերկրի B || 15 տօնս] տօն սոցա B — Հոկտեմբերի Դ] եւ Հոռի ԻԵ *add.* B.

car ils la voyaient tel un jeune homme, beau de figure, et très expérimenté dans l'exercice de la médecine. Callisthéni ayant appris qu'ils étaient chrétiens en secret, leur raconta tout ce qui s'était passé avec ses parents et avec elle. Ils furent extrêmement surpris et rendirent gloire à Dieu.

Lorsque l'empereur Maximien fut tué, et que Licinius, qui avait pour femme la sœur du grand Constantin, devint l'héritier de l'empire, Callisthéni, sachant que l'impératrice était chrétienne, se rendit auprès d'elle et raconta tout ce qui s'était passé. L'impératrice accueillit aussitôt Callisthéni auprès d'elle * dans son palais, et la nomma mère de son fils. Elle lui rendit tous les biens que l'empereur Maximien avait confisqués à son père. * A fol. 52 r° a.

Callisthéni demanda à l'impératrice des soldats, et se rendit en Mésopotamie auprès de sa mère et de sa sœur. Toutes ensemble emportèrent avec elles les restes de leur père, saint Andochtus.

Quant à Callisthéni et à sa mère et à sa sœur, elles vécurent d'une vie bonne et pleine de vertus, reposèrent en paix dans le Christ et furent déposées près du saint martyr du Christ.

Leur fête se célèbre le 4 Octobre.

Յայսմ աւուր յիշատակ է Ռոմանոսի երգեցողի ։

Սուրբ եւ փառաւորեալ այրս այս՝ սարկաւագ էր յԷմեսիա քաղաքէն, զոր եւ այժմ Հէմս կոչեն ։ Մեծաւ ճգնութեամբ կացեալ՝ եւ յետ այնորիկ եկեալ ի Կոստանդինուպոլիս բնակեցաւ յեկեղեցւոջ ամենասրբուհւոյ Աստուածածնին որ կոչի Կիւրոսի ։

Եւ ի միում գիշերի յաւուր Ծննդեանն Քրիստոսի, երեւեցաւ նմա յայտնի գիշերին ի տեսլեան սուրբ Աստուածածինն, եւ ետ նմա ուտել գրեալ տումար ։ Եւ զարթուցեալ
* A fol. 52 r° b. առժամայն երգեաց * կցուրդ Ծննդեանն Քրիստոսի քաղցրաձայն եղանակաւ ։ Եւ ապա յետ այնորիկ երգեաց ի տէրունական տօնս կցուրդս հազարս եւ ի տօնս սրբոց, որ մինչեւ ցայսօր պաշտեն յամենայն Հռոմս. ի փառս Քրիստոսի յուսոյն մերոյ որ է օրհնեալ ։

Հոռի ԻԶ եւ Հոկտեմբերի Ե ։ Վկայութիւն սրբոց Հռիփսիմեանցն որք ի Հայք կատարեցան ։

Սրբուհի տիկնայքն Հռիփսիմէ եւ Գայիանէ էին ի մեծ քաղաքէն Հռոմայ, ազգա-

1 յիշատակ է] երանելւոյն *add.* B || 2 յԷմեսիա] յԷմեսի B || 5 գիշերին ի տեսլեան] ի տեսլեանն B || 7 կցուրդ] կացուրդ B || 9 Հռոմս] Հռոմս B — ի փառս Քրիստոսի յուսոյն մերոյ որ է օրհնեալ] ի փառս եւ ի պատիւ Քրիստոսի Աստուծոյ յուսոյն մերոյ B.

En ce jour, commémoration de Romanos, le chantre[1].

Cet homme saint et glorieux était diacre dans la ville d'Émésa, appelée aujourd'hui Ems [Homs]. Il y mena une vie de grand ascétisme et se rendit ensuite à Constantinople et fixa sa demeure dans l'église de la très sainte mère de Dieu, dite de Cyrus.

Une nuit, le jour de la nativité du Christ, la sainte mère de Dieu lui apparut en vision dans la nuit, et lui fit avaler un livret écrit. S'étant réveillé, il se
* A fol. 52 r° b. mit aussitôt à chanter une * antienne de la nativité du Christ, sur un air mélodieux. Depuis il continua à composer, pour toutes les fêtes du Seigneur et des saints, des milliers d'antiennes pour être chantées, encore en usage jusqu'aujourd'hui dans tout le pays des Romains [Orientaux], pour la gloire du Christ, notre espérance, qui est béni[2].

26 hori, 5 Octobre.

Martyre de sainte Hripsimée et de ses compagnes qui subirent la mort en Arménie.

Les saintes femmes Hripsimée et Gaïanée étaient de la grande ville de

1. C'est-à-dire le célèbre poète religieux, célébré le 7 Octobre dans les synaxaires grecs. — 2. Tout cela est une traduction verbale du synaxaire grec. M. de S.

կանք տիեզերակալ թագաւորացն Օգոստոսի եւ Կղաւդիայ ։ Եւ էին կուսանք եւ կրօ- նաւորք ի վանս սուրբ առաքելոյն Պաւղոսի ։

Եւ Դիոկղետիանոս թագաւորն խնդրեաց իւր կին գեղեցիկ ։ Եւ շրջեցան ընդ ամենայն երկիր տէրութեանն Հռոմայեցւոց պատկերագործք՝ նկարել զպատկերս գեղեցիկ կանանց եւ ցուցանել թագաւորին . եկին ի կայանս առաքինեացն, մտին եւ տեսին զդէմն Հռիփսիմեայ, զարմացան եւ նկարեալ ցուցին թագաւորին ։ Եւ նա տրփացեալ մոլեկան ցանկութեամբ՝ խորհեցաւ կին առնել զնա ։

Եւ իմացեալ սնուցիչն նորա Գայիանէ, առնու զնա եւ զայլս ոմանս յընկերացն եւ փախչի յԵգիպտոս ։ Եւ լուեալ Դիոկղետիանոսի բարկացաւ յոյժ, եւ հրամայեաց կոտորել զայլ ընկերս նոցա, որք մնացին անդրէն, * զմեծուհին Զոյի եւ զայլ քորսն, որք գլխաւորքն * էին, եւ հալածանս յարոյց քրիստոնէից առաւելագոյնս ։ * A fol. 52 v° a.

Իսկ սրբուհի կանայքն եկին յԵրուսաղէմ, եւ անտի գնացին յերկիրն Հայոց ։ Եւ Դիոկղետիանոս լուեալ՝ գրէ թուղթ առ Տրդատ մեծ թագաւորն Հայոց զամենայն իրսն որ եղեն, եւ ասաց . Եթէ հաճոյ թուի քեզ գեղ զորա պահեսցես քեզ, ապա թէ ոչ՝ ինձ այսրէն առաքեսցես, եւ զընկերսն նորա մահու մատնեսցես ։ Զի ոչ գտաւ նման նմա ի մէջ Յունաց ։

Իսկ Տրդատ արքայ իբրեւ ընթերցաւ զհրովարտակն՝ հրամայեաց պահել զամենայն

Rome, parentes des conquérants du monde les empereurs Auguste et Claude. Elles étaient vierges et religieuses au couvent de Saint Paul l'apôtre.

L'empereur Dioclétien cherchait à épouser une femme belle. Des peintres se mirent en campagne dans tout l'empire romain pour relever les portraits des femmes belles et les soumettre à l'empereur. Ils arrivèrent à la demeure de ces femmes vertueuses, y pénétrèrent et remarquèrent la beauté de Hripsimée, en furent émerveillés, et l'ayant peinte, la soumirent à l'empereur. Il fut épris d'une passion éhontée et songea à la prendre pour épouse.

Gaïanée, qui l'avait élevée, eut connaissance du fait, la prit avec quelques-unes de ses compagnes et s'enfuit en Égypte. Ce qu'ayant appris, Dioclétien en fut très irrité, et ordonna de massacrer toutes ses autres compagnes qui étaient restées : sainte * Zoé et autres sœurs principales, et * souleva une plus forte persécution encore contre les chrétiens. * A fol. 52 v° a.

Les saintes femmes se rendirent à Jérusalem et de là dans le pays d'Arménie. Dioclétien, l'ayant appris, écrivit une lettre au grand roi d'Arménie, Terdat [Tiridate], lui relatant tous les faits comme ils s'étaient passés; il lui disait : Si sa beauté te plaît, tu la garderas pour toi, sinon, tu me l'enverras ici et tu mettras à mort toutes ses compagnes. Car il ne se trouva point de semblable à Hripsimée parmi les Grecques.

Le roi Terdat, après avoir pris connaissance de la lettre, ordonna de garder

անցս ճանապարհացն, եւ քննել զամենայն տեղիս : Եւ գտին զնոսա արտաքոյ քաղաքին ի հնձանոյ միոյ թաքուցեալք : Եւ երթեալ պատմեցին թագաւորին զգեղեցկութիւն Հռիփսիմեայ, եւ թագաւորին ցանկացեալ գեղոյ նորա ի համբաւոյն որ պատմէին զնմանէ, հրամայեաց յարքունուստ տանել հանդերձս գեղեցիկս եւ մեծագինս ոսկեթելս կերպասուց, եւ զարդարել զնա այնու եւ նստուցանել ի վերայ կառաց եւ շքով եւ պատուով ածել զնա ի քաղաքն զի հարսնասցի նմա : Զի խորհեցաւ օրինօք կին առնել զնա ի տիկնութիւն ամենայն Հայոց :

* A fol. 52 v° b. Իսկ առաքինիքն * անկեալ ի վերայ երեսաց խնդրէին կային յաղօթս առ Աստուած փրկել ի փորձութենէն : Եւ եկեալ սպասաւորացն արքունի տանել զնա պատուով ըստ հրամանի արքային. իսկ նա ոչ առնոյր յանձն զպատիւ թագաւորին, այլ եւ ոչ հայէր ի մարդիկն, այլ անկեալ կայր յերկիր եւ արտասուօք զԱստուած աղաչէր :

Եւ պատմեցին թագաւորին. եւ նա հրամայեաց բռնութեամբ ի քարշ ածել զնա. Եւ զի ոչ ախորժեաց, ասէ, գալ պատուով, եկեսցէ անարգանօք : Եւ նոքա երթեալ՝ ածին զնա մերթ ի քարշ, մերթ վերամբարձ, եւ մուծին ի սենեակ արքունի : Եւ մտեալ թագաւորին կատարել զկամս իւր, եւ մարտեալ ընդ նմա յառաւօտէ մինչեւ ցվեց ժամն, եւ պարտեալ լինէր թագաւորն զօրութեամբն Աստուծոյ :

Եւ հրամայեաց թագաւորն ածել զԳայիանէ առ դուրս սենեկին, զի խրատեսցէ զՀռիփսիմէ առնել զկամս թագաւորին : Եւ նոցա խառան ի պարանոցն արկեալ

tous les passages des routes et de perquisitionner tous les endroits. On les trouva cachées dans une vigne hors de la ville. On fit part au roi de la beauté de Hripsimée, et le roi, épris de sa beauté par la description qu'on lui en faisait, ordonna d'emporter du palais de beaux vêtements, riches, en étoffes tissues d'or, de l'en parer, de la faire monter en carrosse et de la conduire avec pompe et honneur à la ville, pour se fiancer à elle. Car il songeait l'épouser selon la loi et en faire la reine de toute l'Arménie.

* A fol. 52 v° b. Les vierges vertueuses, * le visage contre terre, prièrent Dieu de les délivrer de la tentation. Les serviteurs du palais arrivèrent pour conduire Hripsimée avec tous les honneurs selon l'ordre royal. Mais elle refusa les honneurs du roi, détourna ses yeux des gens, se jeta à terre et pria Dieu les larmes aux yeux.

On en fit part au roi, qui ordonna de la traîner de vive force, et dit : Puisqu'elle n'a pas consenti à venir avec les honneurs, qu'elle vienne avec mépris. Ils s'y rendirent, la conduisirent tantôt en la traînant, tantôt en la soulevant, et la firent entrer dans l'appartement royal. Le roi y pénétra pour accomplir son désir, lutta avec elle du matin jusqu'à la sixième heure, mais par la puissance de Dieu, le roi subit la défaite.

Alors le roi ordonna de faire venir Gaïanée à la porte de l'appartement, pour conseiller à Hripsimée de se soumettre à la volonté du roi. On passa à

կացուցին առ դուրս սենեկին ։ Եւ նա խօսէր ընդ նմա ի դրաց անտի ի ներքս հռովմայեցւոց բարբառովն եւ ասէր. Յուշ լիցի քեզ հոգեւոր սնունդն իմ եւ մեծութիւնն ազգատոհմին քո, զի թողեր զթագաւորական փառսն եւ հարսնացար Քրիստոսի. մի՛ հաւանիր կամաց թագաւորին, սակաւ մի համբեր * եւ ահա տեսանես զՔրիստոս մեօք հանդերձ ։ * A fol. 53 rº a.

Եւ իբրեւ գիտացին թէ զո՛ր խրատ մատուցանէր, ջարդեցին քարիւ զբերան նորա եւ ի բաց ածին ի դրաց անտի ։ Եւ դարձեալ մարտեաւ ընդ նմա թագաւորն մինչեւ պահ մի գիշերին, եւ պարտեալ լինէր թագաւորն՝ ամենեւին յուժոյ անկեալ եւ ի զօրութենէ, հանդերձ նորա պատառեալ եւ թագ նորա ընկեցեալ յերկիր ։ Եւ զօրացեալ կուսին՝ ել արտաքս բռնութեամբ եւ անցեալ ընդ մէջ քաղաքին, եւ ոչ որ կարաց ունել զնա, եւ անցեալ ընդ հնձանաւն, ձայն աւետեաց մատուցանէր ընկերացն, եւ մեկնեալ ի նոցանէ բացագոյն կայր յաղօթս ։ Եւ երեւեալ նմա Փրկիչն քաջալերեաց զնա, եւ ասաց. Մի՛ երկնչիր սիրելի իմ, զի ես ընդ քեզ եմ ։

Իսկ թագաւորն Տրդատ՝ որ այնպէս հսկայազօր էր եւ քաջ ի մարտս պատերազմաց, որ զերկուց ցլուց եղջիւրս կալեալ թափեաց ի գլխոց նոցա, եւ զկառացն բուռն հարեալ դադարեցոյց, եւ զխոտն բարդս բարդս իշերովն հանդերձ վերուստ ի վայր հոսեաց, եւ զհսկայ թագաւորն բարբարոսաց ձերբակալ արար, եւ զերանս փղացն փլոյց, եւ զթումբս

Gaïanée une corde au cou et on la conduisit à la porte de l'appartement. Elle lui parla du dehors de la porte à l'intérieur, en langue romaine, et dit : Souviens-toi de mes soins spirituels et de la grandeur de ta famille, car tu as abandonné les honneurs impériaux pour devenir la fiancée du Christ; ne consens point au désir du roi; prends patience encore * un peu et tu verras le Christ ensemble avec nous. * A fol. 53 rº a.

Lorsqu'on s'aperçut quels étaient les conseils que lui donnait Gaïanée, on lui brisa la bouche à coups de pierres et on l'éloigna de la porte. Le roi reprit la lutte avec elle jusqu'à la première veillée de la nuit, et le roi fut vaincu, complètement épuisé de forces et d'énergie, ayant ses vêtements en lambeaux, sa couronne roulée à terre. La vierge devenue puissante sortit dehors de vive force, traversa la ville, sans que personne pût l'arrêter, et en s'approchant de la vigne elle fit entendre sa voix à ses compagnes, leur annonçant la bonne nouvelle; elle s'éloigna quelque peu d'elles et se mit à prier. Le Sauveur lui apparut, l'encouragea et lui dit : Ne crains rien, ma bien-aimée, car je suis avec toi.

Mais le roi Terdat, lui qui était d'une force de géant et brave dans les batailles et les guerres; qui saisissant deux taureaux par les cornes, les avait arrachées de leur tête; qui avait arrêté un char dans la course, en le saisissant de ses mains; qui avait jeté de haut en bas [des remparts] des meules de foin avec les ânes pêle-mêle; qui avait fait prisonnier le roi géant des Bar-

* A fol. 53 r° b. գետոյ ափերաց, եւ զզօրս Պարսից կոտորեաց, նա այժմ յաղթեցաւ միոջէ * տկարացեալ անզօր դստեր :

Բարկացեալ յոյժ հրամայեաց չարամահ առնել զնոսա : Եւ եկեալ դահճացն ի գիշերի ջահիւք եւ լապտերօք կալան զսուրբ կոյսն Հռիփսիմէ, եւ կապեցին ի չորս ցիցս, եւ պրկեցին զնա, եւ ծակեցին զոտսն ի պճղունսն եւ եդեալ փող՝ փչեցին ի ներքուստ ի վեր, եւ ուռուցին զմարմինն եւ քերթեցին մինչեւ ի ծնօտն, եւ ծակեցին զծոծրակն հանին ընդ այն զլեզուն, եւ հրով կանթեղացն այրեցին զամենայն մարմինն, եւ քարինս լցեցին ընդ զգոգս նորա եւ ի վայր վայթեցին զաղիս նորա, եւ մինչդեռ եւս կենդանի էր, սրով բարձին զգլուխ նորա : Ածին եւ զայլ ընկերսն նորա, եւ նոյն տանջանօք սպանին :

Արդ կատարեցաւ սրբուհի եւ ճգնազգեաց կոյսն Հռիփսիմեա երեսուն եւ երկու ընկերօքն՝ Հոռի ԻԶ եւ Հոկտեմբերի Ե :

Յայսմ աւուր յիշատակ է սուրբ վկայուհւոյն Մամելքտա :

Կինս այս քրմուհի էր կռոցն Արտեմիդեայ ի Պարս, եւ քոյր նորա քրիստոնեայ էր : Եւ յաւուր միում մինչդեռ ննջէր Մամելքտա քրմուհին, տեսանէ զհրեշտակ Տեառն եւ

13 յիշատակ է սուրբ վկայուհւոյն] կատարեցաւ սրբուհին B | 15 միում] միոջ B.

bares; qui avait anéanti un troupeau d'éléphants; qui avait détruit la berge d'un fleuve; qui avait massacré les armées perses, se trouvait maintenant * A fol. 53 r° b. vaincu, * réduit à l'impuissance par une jeune fille.

Fort irrité, il ordonna de les faire mourir d'une mort cruelle. Les bourreaux arrivèrent pendant la nuit avec des torches et des lanternes, saisirent la vierge sainte Hripsimée, la lièrent en l'étendant sur quatre poteaux, lui trouèrent les pieds à la hauteur des chevilles et y introduisant des cornets y soufflèrent de bas en haut, lui enflèrent le corps et le dépouillèrent de la peau jusqu'au menton; ils lui trouèrent ensuite la nuque et en firent sortir la langue; ils lui brûlèrent tout le corps à la flamme des torches, lui remplirent le sein de pierres qui firent jaillir les intestins, et pendant qu'elle était encore en vie, lui tranchèrent la tête par l'épée. On amena également ses autres compagnes et on les fit mourir des mêmes tortures.

La vierge ascète, sainte Hripsimée, mourut avec ses trente-deux compagnes le 26 Hori, le 5 Octobre.

En ce jour, commémoration de la sainte martyre Mamelchta.

Cette femme était la prêtresse de l'idole Artémis en Perse; mais sa sœur était chrétienne. Un jour, pendant qu'elle dormait, la prêtresse Mamelchta vit

եցոյց նմա զամենայն խորհուրդս * քրիստոնէութեանն ։ Եւ յարուցեալ պատմեաց քեռն * A fol. 53 v° a. իւրոյ զտեսիլն ։ Եւ նորա առեալ տարաւ զնա առ եպիսկոպոսն, եւ աներկիւղ պատմեաց նմա զտեսիլն ։ Ասէ ցնա եպիսկոպոսն. Պարտ է քեզ քրիստոնեայ լինել. եւ նոյնժամայն հաւատաց եւ մկրտեցաւ, եւ ա՛ռ քոյր իւր ի կնքոյ ։

Իսկ անօրէն խուժադուժայն գիտացեալ՝ բարկութեամբ դիմեցին ի վերայ Մամելքտայ, մինչդեռ ունէր եւս յանձին իւրում զհանդերձս մկրտութեանն եւ քարկոծ արարեալ սպանին եւ ընկեցին ի խորագոյն գբի միոջ, յորմէ հազիւ կարացին քրիստոնեայքն հանել ի գբոյն ։ Եւ եպիսկոպոսին երթեալ աղաչեաց զթագաւորն Պարսից եւ ի նմանէ ընկալեալ հրաման գնալ կործանել զբագինն Արտեմիդեայ կռոցն, որում պաշտօնէր յառաջագոյն երանելին Մամելքտա ։ Եւ շինեալ եկեղեցի եւ եդին անդ զնշխարսն ։ Եւ բազում նշանք եւ սքանչելիք բժշկութեան եղեն ի տեղւոջն յայնմիկ. եւ ի խուժադուժ ազգէն բազումք հաւատացին ի Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս ։

Կատարեցաւ երանելի վկայն Մամելքտա՝ Հոկտեմբերի Ե, ի փառս Քրիստոսի ։

Դարձեալ յայսմ աւուր վկայութիւն Միքայէլի հօր վանացն Զոբայի եւ երեսուն եւ

4 հաւատաց] ի Քրիստոս *add.* B || 5 խուժադուժայն] խուժադուժիցն B — բարկութեամբ] մոլորութեամբ B || 6 զհանդերձս] զզգեստ B || 8 ի գբոյն] ի խորագոյն գբէն B || 8-10 Եւ եպիսկոպոսին ... Մամելքտա *om.* B || 10 Եւ շինեալ եկեղեցի] Զոր առեալ թաղեցին պատուով եւ շինեցին եկեղեցի յանուն սրբոյն B || 11 սքանչելիք բժշկութեան եղեն] սքանչելիք լինին եւ բժշկութիւնք B || 13 վկայն] Քրիստոսի սուրբն *add.* B || 14 Դարձեալ յայսմ աւուր վկայութիւն] Ի սմին աւուր յիշատակ է B — Զոբայի] Զոբայ B.

l'ange du Seigneur qui lui montra les mystères * du christianisme. A son * A fol. 53 v° a. réveil, elle raconta sa vision à sa sœur. Celle-ci la conduisit chez l'évêque, à qui elle raconta sans crainte la vision. L'évêque lui dit : Il faut que tu deviennes chrétienne. Aussitôt elle crut et se fit baptiser; sa sœur la reçut des fonts.

La populace barbare et impie l'ayant appris, ils assaillirent avec rage Mamelchta, tandis qu'elle portait encore les vêtements de baptême, la lapidèrent, la tuèrent et la jetèrent dans un fosse très profonde, d'où à grand'peine les chrétiens purent la retirer. L'évêque se rendit auprès du roi des Perses et, l'ayant prié, obtint de lui la permission d'aller démolir le temple de l'idole Artémis, où la bienheureuse Mamelchta servait auparavant. Ils y érigèrent une église et y déposèrent les restes de Mamelchta. Beaucoup de miracles et de guérisons miraculeuses s'opérèrent en cet endroit, et nombre de gens parmi la populace crurent en notre Seigneur Jésus-Christ.

La bienheureuse martyre Mamelchta mourut le 5 Octobre, pour la gloire du Christ [1].

De même, en ce jour, martyre de Michel, le prieur du couvent de Zoba, et

1. C'est une traduction verbale du synaxaire grec. M. de S.

վեց կրօնաւորացն, զորս կալաւ ամիրայն Սեբաստեապօլեայ Ալի, եւ յոյժ նեղեաց զնոսա * A fol. 53 v° b. * ուրանալ զՔրիստոսի աստուածութիւնն եւ խոստովանել զհաւատն Տաճկաց եւ զՄահմէտ մարգարէ սոցա եւ պատգամաւոր եւ թլփատել ։ Եւ ոչ կարաց հաւանեցուցանել զսուրբսն. կոտորեաց զամենեսեան սրով եւ այնպէս կատարեցան ի Քրիստոս ։

* B p. 176 b. [B * Վկայութիւն սուրբ եւ առաքելուհւոյ կուսին Հռիփսիմեայ, եւ երեսուն եւ երեք ընկերաց նորին ։

Սքանչելի եւ սուրբ կոյսն Հռիփսիմեա, էր ի թագաւորական տոհմէ Կղօդեայ կայսեր, որոյ կինն Պատրոնիկէա եկն յԵրուսաղէմ, եւ առ մասն ի պատուական խաչէն Քրիստոսի ի ձեռն Յակոբայ առաքելոյ եւ գնաց ի Հռոմ ։ Եւ զսոյն մասն ընկալաւ թոռն նորա կոյսն Հռիփսիմեա, որ ի ծնողաց քրիստոնեայ գոլով՝ կրօնաւորեցաւ ի Հռոմ ի հռչակաւոր վանս կուսանացն, որոց գլխաւորին անուն էր Գայեանէ ։ Սա անոյց զքանչելագեղ կոյսն Հռիփսիմեա եւ դաստիարակեաց երկիւղիւն Քրիստոսի ։

Եւ ընդ այն ժամանակն Դիոկղետիանոս արքայ՝ կին կամեցաւ առնուլ, եւ տայր պատկերագրոց շրջել ընդ աշխարհն Հռոմայեցւոց, եւ նկարել ի տախտակս զպատկեր կուսան կանանց եւ բերել առաջի իւր՝ զի զոր հաճեսցի առցէ կին ։ Սոքա եկին բռնու-

1 կրօնաւորացն] որք էին ի ժամանակս Կոստանդիանոսի արքային *add.* B — զորս] զսոսա B — Ալի] Ալիոս B || 2 Տաճկաց եւ զՄահմէտ մարգարէ սոցա եւ պատգամաւոր] այլազգեաց B.

des trente-six religieux qu'Ali, l'émir de Sébastopolis, fit saisir et tourmenta * A fol. 53 v° b. beaucoup pour les obliger à renier la divinité du Christ et à professer la foi musulmane et Mahomet son prophète et, son envoyé, et à se faire circoncire. N'ayant pu persuader les saints, il les tua tous par l'épée, et c'est ainsi qu'ils moururent pour le Christ.

* B p. 176 b. [B * Martyre de la sainte et vierge apôtre Hripsimée et de ses trente-trois compagnes.

L'admirable vierge sainte Hripsimée était de la famille royale de l'empereur Claudius, dont la femme Patronicée se rendit à Jérusalem, reçut une partie de la précieuse croix du Christ des mains de l'apôtre Jacques et retourna à Rome. Sa petite-fille, la vierge Hripsimée, reçut cette partie de la croix, et comme elle était de parents chrétiens, elle se fit religieuse à Rome, dans le célèbre couvent des vierges, dont la supérieure s'appelait Gaïanée. Celle-ci éleva la vierge Hripsimée qui était d'une beauté admirable et l'instruisit dans la crainte du Christ.

A cette époque l'empereur Dioclétien voulut se marier et ordonna aux peintres de parcourir le pays des Romains et peindre sur des tablettes les traits des femmes vierges et de les lui présenter, afin d'épouser celle qui lui plairait. Ils arrivèrent et pénétrèrent de force dans le couvent de Gaïanée,

թեամբ մտին ի վանս Գայեանեայ եւ նկարեցին պչքնաղ պատկերն Հռիփսիմեայ, եւ * մատուցին առաջի թագաւորին ։ Իսկ նա հաճեցաւ առնել զնա կին ։ * B p. 177 a.

Եւ զայս կարծիս առեալ սրբոցն՝ փախստական եղեն ի Հռոմայ եօթանասուն անձն կուսանք հանդերձ քահանայիւքն իւրեանց ։ Եւ եթող Գայեանէ մնացելոցն գլխաւոր՝ զմի ի քուերցն Զոյի անուն ։ Եւ ինքեանք նաւեալք յԵգիպտոս եւ անտի եկին յԵրուսաղէմ եւ երկրպագեալ սուրբ տեղեացն մնացին անդ ամիս մի եւ աղօթէին առ գերեզմանի սուրբ Աստուածածնին ։

Երեւեցաւ նոցա ի տեսլեան ամենասրբուհի Աստուածածինն եւ ասաց գնալ ի Միջագետս ի քաղաքն Ուռհայ, եւ երկրպագել տէրունական պատկերին զոր առաքեալ էր Աբգարու ։ Եւ յորժամ եկին անդ ըստ հրամանի տեսլեանն, դարձեալ երեւեցաւ եւ հրամայեաց երթալ ի Հայս՝ ի վիճակն Թադէոսի առաքելոյն ։

Իսկ նոքա միագունդ եկին ի վերին կողմանս արեւելից, եւ շրջեալ ի լերինս աշխարհին, ոմանք մնացին ի լերինս Դարանաղեաց, եւ բազումք ի նոցանէ հանդերձ քահանայիւքն ի լերինս Բզնունեաց դադարեցին, կրելով ընդ ինքեանս զպատուական սուրբ խաչն որով առնէին մեծամեծ նշանս ։ Եւ մնաց յետ վախճանի նոցա նոյն սուրբ խաչն ի լեառն Վարագայ եւ յետոյ գտաւ ։

Իսկ Գայեանեա հանդերձ Հռիփսիմեաւ եւ երեսուն եւ եօթն ընկերօք՝ աստուածային

firent le portrait de la belle Hripsimée et * le présentèrent à l'empereur. Il lui plut de l'épouser. * B p. 177 a.

Les saintes, au courant de ses intentions, s'enfuirent de Rome, au nombre de soixante-dix vierges accompagnées de leurs prêtres. Gaïanée laissa à celles qui restèrent, comme supérieure, une des sœurs nommée Zoé. Et elles s'embarquèrent pour l'Égypte et de là se rendirent à Jérusalem, firent leur adoration aux lieux saints, y restèrent un mois et prièrent près du tombeau de la sainte mère de Dieu.

La très sainte mère de Dieu leur apparut dans une vision et leur dit de se rendre en Mésopotamie, à la ville d'Ourha [Édesse], et d'y adorer l'image du Seigneur qu'Il avait envoyée à Abgar. Lorsqu'elles y furent arrivées, d'après l'ordre de la vision, la mère de Dieu leur apparut de nouveau et leur ordonna de se rendre en Arménie, dans le pays échu par le sort à l'apôtre Thaddée.

Elles arrivèrent toutes ensemble en groupe dans les hautes contrées orientales, et après avoir parcouru les montagnes du pays, quelques-unes restèrent dans les montagnes de Daranali, mais la plupart, accompagnées de leurs prêtres, se fixèrent dans les montagnes de Beznounik, ayant avec elles la précieuse sainte croix, par laquelle elles opérèrent de grands miracles. A leur mort, cette même sainte croix resta sur la montagne de Varaga et fut découverte à la suite des temps.

Gaïanée avec Hripsimée et ses trente-sept compagnes vinrent, par inspi-

ազդեցութեամբ եկին ի մայրաքաղաքն Այրարատոյ ի Վաղարշապատ ։ Եւ անդ էր ի ձմերոց թագաւորն Հայոց Տրդատ, որ յառաջ քան զայս զսուրբն Գրիգոր վասն հաւատոյն Քրիստոսի մեծամեծ տանջանօք չարչարեալ էր, եւ յետ ամենայնի արկեալ յօձաբնակ վիրապն յԱրտաշատ քաղաքն ։ Եւ էր սուրբն Գրիգորի երեքտասան ամ ի վիրապն, յորժամ եկին սուրբ Հռիփսիմեանք յաշխարհն Հայոց ։

Արդ՝ վանս առեալ նոցա արտաքոյ քաղաքին ի հնձանսն, եւ մին յընկերացն ուլունս առնէր ապակեղէնս եւ գնէին նոցա զկերակուրն ։

* B p. 177 b. Իսկ Դիոկղետիանոս * բարկացեալ յոյժ ընդ փախստական նոցա լինելն, գրեաց առ Տրդատ քննել յաշխարհն իւր թէ կարասցէ գտանել զգեղեցկագեղն Հռիփսիմէ, կամ առնուլ իւր ի կնութեան եւ կամ առաքել նմա ։ Եւ քննեալ գտին զնոսա ի հնձանս քաղաքին, եւ տեսողքն պատմէին առաջի Տրդատայ թագաւորին զգեղն Հռիփսիմեայ ։ Իսկ նա՝ նախ քան զիւր տեսանելն՝ առաքեաց զարդարել զնա պատուական զգեստիւք եւ ածել իւր ի կնութեան ։ Եւ յորժամ եկին խնդութեամբ արքունի սպասաւորքն առնել զայս՝ սուրբքն բարձին զձայնս եւ աղօթս արտասուօք առ Աստուած մաղթէին զի փրկեսցի կոյսն ի խառնակութենէ արքային ։

Եւ սպասաւորքն եկեալ պատմեցին արքային եթէ ոչ առնու յանձն զգենուլ եւ գալ ։

ration divine, dans la capitale de l'Ararat, à Valarchapat. Le roi d'Arménie, Terdat, s'y trouvait alors dans sa résidence d'hiver; lui, qui précédemment avait fait subir de grands supplices à saint Grégoire pour la foi du Christ et l'avait ensuite fait jeter dans un puits profond et rempli de serpents dans la ville d'Artachat. Il y avait déjà treize ans que saint Grégoire se trouvait dans le puits lorsque sainte Hripsimée et ses compagnes arrivèrent dans le pays d'Arménie.

Elles établirent leur demeure hors de la ville, dans les vignes; et une des compagnes fabriquait des perles de verre, dont le produit servait à acheter leur frugale nourriture.

* B p. 177 b. Dioclétien, * fort irrité de leur fuite, écrivit à Terdat de faire faire des recherches dans son pays et s'il réussissait à y retrouver Hripsimée, qui était d'une beauté merveilleuse, de la prendre comme épouse ou de la lui renvoyer. On fit des recherches et on les retrouva dans les vignes de la ville; ceux qui les aperçurent rendirent compte au roi Terdat de la beauté de Hripsimée. Celui-ci, avant de l'avoir vue, envoya des vêtements précieux pour l'en revêtir et pour la lui amener comme épouse; mais lorsque les domestiques du roi furent arrivés tout en joie pour exécuter les ordres, les saintes poussèrent des cris et se mirent à prier Dieu avec larmes de préserver la vierge de l'union avec le roi.

Les domestiques retournèrent auprès du roi pour lui rendre compte qu'elle refusait les vêtements et de venir avec eux. Il ordonna alors de l'amener de

Ապա հրամայեաց բռնութեամբ ածել ։ Եւ առեալ զսուրբն մերթ վերամբարձ՝ մերթ ի քարշ, եւ ածին ի սենեակ արքային, եւ նա բարձր ձայնիւ ասէր. Տէր Յիսուս օգնեա՛ ինձ ։

Եկն ապա եմուտ թագաւորն ի ներքս առ կոյսն, եւ սկսան մարդիկն հարսանեաց երգս ասել ։ Եւ ի բուռն հարկանել թագաւորին կատարել զկամս ցանկութեանն, սուրբ կոյսն զօրացեալ յԱստուծոյ՝ մարտնչէր ընդ նմա յերեք ժամէ աւուրն մինչեւ ի տասն ժամն, եւ պարտէր զթագաւորն, զայն որոյ ուժգնութիւն զօրութեանն հռչակեալ էր ի Յոյնս եւ յիւր աշխարհն վասն մեծ գործոյն ։

Ել արտաքս եւ ետ ածել զսուրբն Գայիանէ զի խօսեսցի ընդ սանուն իւրոյ առնել զկամս արքային ։ Եւ մատուցեալ սկսաւ խօսել ընդ նմա ի լեզու հռոմայերէն, եւ քաջալերեաց անշարժ կալ ի պնդութիւն յուսոյն Քրիստոսի ։ Զոր լուեալ լսան արք որ տեղեակ էին բարբառոյն՝ քարամբք զբերանն հարկանէին, սակայն նա ոչ փոփոխեաց զբանս իւր ։

Եւ մարտեաւ դարձեալ Հռիփսիմէ ի տասն ժամէ աւուրն մինչեւ ի պահ մի գիշերոյն, եւ պարտեալ զթագաւորն՝ ընկէց մերկ կողոպուտ յարքունական զգեստուցն. եւ ելեալ բռնութեամբ ընդ * մէջ ամբոխին՝ արտաքս գնայր ի քաղաքէն, ոչ ուրուք * B
կարացեալ զնա ըմբռնել ։ Եւ հասեալ առ հնձանօքն՝ ձայն աւետեաց մատուցանէր p. 178 a.
ընկերացն, եւ ինքն հեռացեալ ի քաղաքէն ի բարձրաւանդակ տեղի մի ծունր եդեալ

force. Ils saisirent la sainte et l'amenèrent tantôt debout, tantôt en la traînant, jusqu'aux appartements du roi; elle criait à haute voix : Seigneur Jésus, aide-moi.

Le roi pénétra ensuite dans la pièce auprès de la vierge, et les gens venus pour les noces, se mirent à danser et à chanter. Le roi se disposa à accomplir son mauvais désir, mais la vierge sainte, fortifiée par Dieu, lutta avec lui de la troisième heure de la journée jusqu'à la dixième, et vainquit le roi dont la force et la vigueur était renommée parmi les Grecs et dans son pays à cause de ses hauts faits.

Le roi sortit et fit amener sainte Gaïanée pour qu'elle conseillât à sa pupille de céder à la volonté du roi. Celle-ci se présenta et se mit à lui parler en langue romaine et l'encouragea à rester inébranlable dans la fermeté de l'espérance du Christ. Ce que les gens, qui connaissaient la langue, ayant entendu, ils lui frappèrent la bouche à coups de pierres, mais elle ne changea pas de langage.

Hripsimée reprit la lutte de la dixième heure de la journée jusqu'à la première veillée de la nuit, et ayant vaincu le roi et l'ayant jeté à terre dépouillé de ses vêtements royaux, elle sortit, traversa de vive force * la foule, * B
sortit hors de la ville, sans que personne osât l'arrêter, et arrivée près p. 178 a.
des vignes, elle fit entendre à ses compagnes de sa voix la bonne nouvelle,

կայր յաղօթս եւ ասէր. Տէր Աստուած ամենայնի, ո՞ կարիցէ հատուցանել քեզ փոխարէն բարեացս որ առ իս :

Եւ եկին զկնի նորա իշխանք արքային ջահիւք եւ դահճապետն դահճօք, եւ մատուցեալ կապեցին զսուրբն ձեռս յետս՝ եւ խնդրէին հատանել զլեզուն, զոր իւրովի հանեալ արտաքս եւ ետ ի հատումն :

Եւ ապա մերկացուցեալ զպատառատուն զգեստիկն՝ հարին չորս ցիցս ոտիցն եւ ձեռացն, եւ պրկեցին ի վերայ զերանելին, եւ ջահիւքն այրեցին եւ խորովեցին զամենայն մարմին նորա, եւ քարինս վարեցին ընդ գոգն եւ ի վայր վայթեցին զաղիսն : Եւ մինչդեռ կայր կենդանի՝ փորեցին զաչս երանելւոյն, եւ ապա անդամ անդամ յօշեցին զնա :

Եւ եկեալ յընկերաց նորա զկնի ի հնձանէն երեսուն եւ երկու՝ խնդրէին ամփոփել զմարմին սրբոյ կուսին : Իսկ զինուորքն սուր եդեալ ի վերայ կոտորեցին զամենեսեան, որք ուրախութեամբ կատարեցան ի Քրիստոս : Եւ մի ոմն որ էր հիւանդ եւ ոչ կարաց գալ ընդ այլսն՝ անդէն ի հնձանին սպանին զնա ուր վանքն էին երանելեացն :

Եւ քարշեալ ձգեցին զմարմինս ամենեցուն կերակուրս լինել շանց եւ գազանաց. յորս ոչ մերձեցան ամենեւին՝ այլ մնացին ողջ զաւուրս ինն, մինչեւ եկն սուրբն Գրիգոր, եւ ամփոփեալ զնոսա եդ ի գիրս հանգստանոցաց :

et s'étant éloignée de la ville, elle gravit une hauteur, tomba à genoux et se mit à prier en disant : Seigneur, Dieu de toutes choses, qui pourra jamais te rendre les bienfaits que tu m'as témoignés!

Les princes envoyés par le roi arrivèrent bientôt après elle, avec des torches, ainsi que le chef des bourreaux avec ses aides; ils saisirent la sainte, lui lièrent les mains derrière le dos, et cherchèrent à lui couper la langue, qu'elle présenta elle-même pour être coupée.

Ils la dépouillèrent ensuite de ses pauvres vêtements en loques, plantèrent quatre poteaux aux pieds et aux mains, y attachèrent fortement la bienheureuse, lui grillèrent tout le corps à la flamme des torches, couvrirent de pierres le sein, qui firent répandre les intestins. Et pendant qu'elle était encore en vie, ils arrachèrent les yeux à la bienheureuse, et lui coupèrent ensuite les membres un à un.

Ses compagnes, au nombre de trente-deux, arrivèrent de la vigne après elle, et cherchèrent le corps de la vierge sainte pour l'inhumer, mais les soldats les tuèrent toutes par l'épée, et elles moururent joyeusement pour le Christ. Une seule, qui était malade et qui ne put s'y rendre avec les autres, fut tuée dans la vigne, à l'endroit où les bienheureuses avaient établi leur couvent.

Ils traînèrent les corps de toutes pour les jeter en pâture aux chiens et aux bêtes féroces, mais aucun ne s'en approcha, et ils restèrent intacts pendant neuf jours, jusqu'à ce que saint Grégoire arriva, les recueillit et les déposa dans des tombeaux de repos.

Կատարեցաւ սուրբն Հռիփսիմեա երեսուն եւ երեք ընկերօքն՝ յամսեանն Հոռի ԻԶ եւ Հոկտեմբերի Ե ։

Հարսն Քրիստոսի որ վերափոխեցար այսօր վկայական արեամբ, դշխոյ զարդարեալ նստեալ ընդ աջմէ երկնաւոր Թագաւորին, զծնեալքս ի կուսական երկանցդ զեկեղեցիս Հայաստանեայց որք վերապատուեմք զքեզ տօնախմբութեամբ՝ * ընկալ ի պարս քո յերկնաւոր առագաստիդ, զի եւ մեք ընդ քեզ փառաւորեսցուք զՀայր եւ զՈրդի եւ զսուրբ Հոգին յաւիտեանս, ամէն ։] * B p. 178 b.

Հոռի ԻԷ եւ Հոկտեմբերի Զ ։ Գիւտ նշխարաց սրբոյն Թովմայի առաքելոյ ։

Առաքեալն Քրիստոսի Թովմաս կատարեցաւ ի Հնդիկս, եւ բերաւ նշխարք նորա ի Միջագետս ։ Եւ յաւուրս Յազկերտի Պարսից արքային՝ չոգան զօրք նորա ի Միջագետս Ասորւոց յաւար առնել ի վանս յորում էին նշխարք առաքելոյն ։ Եւ տեսեալ արկղ մի յեկեղեցւոջն՝ կարծեցին եթէ գանձ իցէ, եւ ոչ բացին ի խնդութենէն ։

Իբրեւ երեկոյ եղեւ՝ գլխաւոր զինաւորացն վառեաց լոյս եւ առաջի եբեր զարկղն զոր կարծէր գանձ լինել ։ Եւ յորժամ եբաց ետես ոսկերս մեռելոյ. ցասուցեալ ընկէց յոտս երիվարացն, եւ նոքա սկսան անդաւշնել եւ կիցս ընկենուլ միմեանց, զի մի մեր-

Sainte Hripsimée mourut avec ses trente-trois compagnes, le 26 du mois de Hori, le 5 Octobre.

Fiancée du Christ, toi qui as été transportée aujourd'hui, par le sang du martyre, et es assise, reine toute parée, à la droite du roi des cieux[1], reçois-nous dans * tes réjouissances, dans ta chambre nuptiale céleste, nous qui sommes nés de tes entrailles virginales, nous les églises d'Arménie, qui t'honorons par la célébration de ta fête, afin que nous puissions avec toi glorifier le Père, le Fils et le Saint-Esprit éternellement. Amen.] * B p. 178 b.

27 HORI, 6 Octobre.

Invention des restes du saint apôtre Thomas.

L'apôtre du Christ Thomas mourut aux Indes; ses restes furent rapportés en Mésopotamie. Aux jours de Haskerte [Hisdeguerde] roi des Perses, ses troupes ayant envahi la Mésopotamie de Syrie, mirent au pillage le couvent où se trouvaient les restes de l'apôtre. En apercevant un coffret dans l'église, ils s'imaginèrent qu'il contenait un trésor et ne l'ouvrirent point, de joie.

A la tombée de la nuit, le chef des troupes demanda de la lumière et se fit apporter le coffret qu'il croyait contenir un trésor. Mais lorsqu'il l'eut ouvert, il n'y trouva que des ossements de mort; irrité, il les jeta aux pieds des

1. Ps. XLIV [XLV], 10.

ձիոցն ի նշխարսն ։ Եւ պարսիկն որ կայր ի վերայ ձիոցն՝ կարծեաց եթէ գազան ինչ մտեալ է ի մէջ երիվարացն, սկսաւ որոնել եւ տեսանէ լոյս աստղանման զի բորբոքէր
* A fol. 54 rº a. ի վերայ ոսկերացն. * եւ ժողովեալ զամենայն զգուշութեամբ՝ եդ յարկեղն յորում էր յառաջագոյն ։ Եւ ոչ ումեք պատմեաց զտեսիլն, այլ առեալ գնաց յերկիրն Հայոց, եւ անդ ընթերցեալ զգիրն որ ի վերայ արկեղն՝ գիտացին եթէ նշխարք սուրբ առաքելոյն Թովմայի է ։

Եւ կարգեցին զաւուրն զայն տօն, որ օր ԻԷ Հոռի ամսոյ եւ Զ Հոկտեմբերի ։ Յորում տեղւոջ բազում բժշկութիւնք լինէին պէս պէս ախտից եւ հիւանդութեանց ։

Եւ այրն պարսիկ հաւատաց եւ եղեւ քրիստոնեայ, եւ ընտիր կրօնաւոր ։ Եւ սպասաւորեաց սուրբ նշխարացն մինչեւ ցօր մահուան իւրոյ՝ փառաւորելով զԱստուած յաւիտեան ։

Յայսմ աւուր վկայաբանութիւն սրբուհւոյն Գայեանեայ եւ ընկերաց ։

Զգաստութեանց մայրն սրբուհին Գայեանէ՝ իբրեւ կատարեցաւ սուրբն Հռիփսիմէ եւ ընկերք նորին, նա դեռ եւս կապեալ կայր չորաչոր խառան ի պարանոցն արկեալ ։ Արդ՝ անդր եկեալ դահճապետն յարքայէն Տրդատայ, պարծելով չարամահ առնել զնա եւ զերիս ընկերս նորա. Զի իշխեաց, ասէ, վնասակար խրատուն իւրով կորուսանել զայն

chevaux, qui se mirent à donner des signes d'inquiétude et à lancer des ruades, pour ne pas s'approcher des restes. Le Persan qui surveillait les chevaux, croyant qu'une bête s'était introduite parmi les chevaux, se mit à chercher et aperçut une lueur, en forme d'étoiles, qui scintillait au-des-
* A fol. 54 rº a. sus des ossements. * Il les recueillit tous avec précaution et les remit dans le coffret où ils étaient auparavant. Il ne raconta à personne la vision, mais prit [le coffret] et se rendit au pays d'Arménie, et là ayant fait lire l'inscription qui se trouvait sur le coffret, on reconnut que c'étaient les restes de l'apôtre Thomas.

On établit une fête en ce jour, le 27 du mois de Hori, le 6 Octobre. En cet endroit s'accomplit nombre de guérisons pour diverses infirmités et maladies.

Le Persan se convertit, devint chrétien et un excellent religieux. Il desservit les saints restes jusqu'au jour de sa mort pour glorifier Dieu éternellement.

En ce jour, martyre de sainte Gaïanée et de ses compagnes.

La mère de modestie, sainte Gaïanée, se trouvait à la mort de sainte Hripsimée et de ses compagnes, encore cruellement enchaînée, avec une corde au cou. Le chef des bourreaux envoyé par le roi Terdat vint à elle, en se vantant de la faire mourir d'une mort cruelle, elle et ses trois compagnes : Car,

որ զգեղեցկութիւն դիցն ունէր ի վերայ երկրի. արդ զսա կտտամահ սպանցուք ։ Եւ առեալ զնոսա ի բաց՝ հանին * արտաքոյ քաղաքին ի տեղի մի ճաղճախուտ, մերձ ի պարկէն փոսին որ շուրջ զայր զքաղաքաւն ։ * A fol. 54 r° b.

Եւ անդ կապեցին զմի մի ի նոցանէ ընդ չորս չորս ցիցս, եւ ծակեցին ի պճղունսն զմորթս նոցա, եւ եղեալ փող փչեցին եւ ալրկեցին զմարմինս նոցա փքովքն ։ Եւ ներքուստ ի վեր քերթեցին մինչեւ ի ստինսն, եւ ծակեալ զծոծորակն՝ հանին զլեզուն ընդ այն, եւ քարինս վարեցին ընդ գոգս նոցա եւ ի վայր վայթեցին զաղիս նոցա, եւ բրեցին զաչս նոցա ։ Եւ մինչդեռ գոհութիւն եւ աղօթքն ի բերանս իւրեանց էին, սրով բարձին զգլուխս նոցա ։ Եւ կատարեցան ճգնազգեաց կանայքն Գայիանէ եւ երեք ընկերք նորա, եւ մի ի հնձանին սպանաւ, յամսեանն Հոռի ԻԷ եւ Հոկտեմբերի Զ ։

Արդ որ ի Հռոմայեցւոց քաղաքէն ելին աւելի քան զեօթանասուն մարդ, եւ մնացին այսր անդր, բայց որ ընդ սուրբ կանայսն կատարեցան ի Վաղարշապատ քաղաքի ընդ Հռիփսիմեայ եւ ընդ Գայիանեայ երեսուն եւ եօթն մարդ, եւ ընկեցան մարմինք ամենեցունց շանց քաղաքին եւ թռչնոց երկնից ։

Եւ տրտմեալ յոյժ թագաւորն վասն կորստեան գեղեցկութեանն Հռիփսիմեայ, ոչ եկեր եւ ոչ արբ յաւուրն յայնմիկ ։ Ապա ել թագաւորն * ի կառս կամեցեալ որս առնել, եւ իբրեւ ել ընդ դուռն քաղաքին՝ խոյն հասանէ նմա պատուհաս յԱստուծոյ, այսոյն * A fol. 54 v° a.

disait-il, elle a osé par ses conseils subversifs causer la perte de celle qui avait une beauté de déesse sur la terre; à nous maintenant de la faire mourir atrocement. Et les ayant saisies, on les entraîna * hors de la ville, à un endroit marécageux, près de la tranchée qui entoure la ville. * A fol. 54 r° b.

On y lia chacune d'elles à quatre poteaux, on leur troua la peau près des chevilles et y introduisant un chalumeau, on y souffla pour faire enfler leur corps. Ensuite on les dépouilla de leur peau de bas en haut jusqu'aux seins, et leur ayant perforé la nuque on en fit sortir par là la langue; on remplit leur sein de pierres, ce qui fit jaillir leurs entrailles; on leur creva les yeux. Et pendant qu'elles avaient encore sur les lèvres la prière et les actions de grâces, on leur trancha la tête par l'épée. Ces femmes ascétiques, Gaïanée et ses trois compagnes, et une qui fut mise à mort dans la vigne, moururent le 27 du mois Hori, le 6 Octobre.

Or celles qui quittèrent la ville de Rome étaient au nombre de plus de soixante-dix; plusieurs d'entre elles restèrent çà et là; quant à celles qui moururent dans la ville de Valarchapat avec Hripsimée et Gaïanée, elles étaient au nombre de trente-sept personnes. Les corps de toutes furent jetés en proie aux chiens de la ville et aux oiseaux du ciel.

Le roi fut très affecté de la perte d'une beauté comme celle de Hripsimée; il ne mangea ni ne but ce jour-là. Ensuite le roi monta * en voiture, voulant se rendre à une partie de chasse, et lorsqu'il eut franchi la porte de la ville, il * A fol. 54 v° a.

պղծոյ հարեալ զնա ի վայր ընկէց ի կառացն, եւ սկսաւ ուտել զմարմինն իւր . մոլեգնեալ անհնարին անգգայութեամբ, եւ ելեալ ի մարդկային բնութենէ եւ լեալ ի կերպարանս խոզի, եւ բուսեալ ընդ բոլոր մարմին նորա խոզանասուն, եւ կերպարանք երեսաց նորա կնճթացեալք իբրեւ զգետնաբրիր եւ զարմատակեր գռմանաց, եւ ժանիք նորա մեծացեալք եւ սրեալք իբրեւ մեծամեծ վարազաց, ընդ խոզս բէշալով եւ կոծելով ընդ երկիր ի մօրս եւ յեղեգունս բնակելով, զի ոչ կարացին արգելուլ զնա ի քաղաքին . մի՝ վասն բնական ուժոյն, եւ մի՝ զի ոյժ դիւացն հարեալ էր ի նա :

Եւ անդ կայր զինն տիւ եւ զինն գիշեր, մինչեւ հրամանաւն Աստուծոյ՝ ել սուրբն Գրիգոր ի վիրապէն եւ բժշկեաց զնա եւ զիշխանսն զդիւաբախս :

Եւ ամփոփեաց զնշխարս սրբոց կուսացն որ կային անթաղ զայն ինն օրն, եւ ոչ էին հոտեալ այլ բուրէր անուշահոտութիւն իբրեւ յազնիւ խնկոց . եւ ոչ գազան կամ թռչուն մերձեցեալ էր ի նոսա : Եւ ժողովեալ ի հնձանս նոցա՝ ուսոյց նոցա վարդապետեալ * A fol. 54 v° b. թողուլ * զմոլորութիւն կռապաշտութեանն, եւ պաշտել զԱստուած ճշմարիտ եւ սքանչելագործ . որ եղեւ իսկ . զի հաւատացին ամենայն աշխարհն Հայոց, եւ շինեցին վկայարանս եւ զսուրբսն ի հանգիստ փոխեցին, յորում տեղւոջ փառաւորի սուրբ Երրորդութիւնն, այժմ եւ միշտ :

lui arriva aussitôt le châtiment de Dieu : le démon impur le frappa et le fit tomber de la voiture; il se mit à dévorer son propre corps, et devenu furieux, d'une inconscience épouvantable, hors de la nature humaine, il prit la forme d'un porc; son corps se couvrit complètement de poil de porc, les traits de son visage se changèrent en un museau calleux d'animaux qui fouillent le sol et dévorent les racines. Les griffes crûrent et devinrent crochues comme celles d'énormes sangliers. Il grogna comme un porc, s'abattant contre le sol et habitant les endroits marécageux et parmi les roseaux; car on ne pouvait le retenir dans la ville, d'abord à cause de sa force naturelle et ensuite parce que la force des démons s'était adjointe en lui.

Il y resta neuf jours et neuf nuits jusqu'à ce que, par la permission de Dieu, saint Grégoire sortit du puits, le guérit et avec lui les princes possédés du démon.

Saint Grégoire recueillit les restes des saintes martyres qui étaient restés sans sépulture pendant neuf jours, et qui non seulement n'étaient point décomposés, mais par contre exhalaient une odeur suave comme celui d'encens fin; aucune bête féroce ou oiseau ne s'en étaient approchés. Il rassembla le * A fol. 54 v° b. peuple à la vigne des saintes, prêcha et lui enseigna à abandonner * l'erreur de l'idolâtrie et adorer le vrai Dieu, auteur des miracles. Et en effet, tout le pays d'Arménie se convertit; on construisit des chapelles de martyrs et on y déposa en paix les saintes, et c'est en ce lieu qu'est glorifiée la sainte Trinité, maintenant et toujours.

[B * Վկայութիւն սրբոյ առաքելոյն Թովմայի յերկոտասանիցն՝ որ երկուորեակն անուանէր, եւ եղբօր իւրոյ ։ * B p. 179 a.

Սուրբ առաքեալն Քրիստոսի Թովմաս՝ անուանեալն երկուորեակ՝ որոյ եղբայր երկուորակից էր Եղիազարոս. սա ըստ հրամանին Տեառն գնաց ի Հնդիկս եւ ուսուցանէր զբանն Աստուծոյ, եւ ձեռնադրեաց զՄիփորա քահանայ ։

Եւ թագաւորն Հնդկաց Միսդա՝ ոչ ընկալաւ զքարոզութիւն առաքելոյն, եարկ զնա ի բանդ եւ զայլ բազումս ի հաւատացելոց եւ յընդունողաց զքարոզութիւն նորա ։

Իսկ կին թագաւորին՝ Տերտա եւ որդի իւր Յուզանէս եւ Միգոնեա եւ Նարկեա, ի գիշերի երթեալ կաշառեցին զբանտապանսն, եւ մտին գաղտաբար առ առաքեալն եւ ընկալան զբանն Աստուծոյ եւ մկրտեցան ։ Եւ լուեալ արքային՝ ցասուցեալ բարկութեամբ մեծաւ, հրամայեաց հինգ զօրականաց եւ հանին զսուրբ առաքեալն ի լեառն, եւ տիգախոց արարեալ սպանին ։ Եւ այնպէս կատարեցաւ ի Քրիստոս՝ Հոկտեմբերի Զ եւ Հոռի ԻԷ ։

Իսկ Միփորա եւ Յուզանէս մնացին ի լեառն, եւ մի ոմն ի ծառայիցն Միսդայ՝ այսահարեալ եւ ոչ հանդիպեցաւ բժշկութեան ։ Եւ երթեալ Միսդա ի գերեզման առաքելոյն եւ ոչ գտեալ զմարմինն, վասն զի աշակերտք սրբոյն Թովմայի թաքուցին զգուշութեամբ, եւ առեալ ի հողոյն՝ ցանեալ ի վերայ ծառային եւ առժամայն բժշկեցաւ ։

[B * Martyre du saint apôtre Thomas, l'un des douze, surnommé le Jumeau, et de son frère. * B p. 179 a.

Le saint apôtre du Christ Thomas, surnommé le Jumeau, dont le frère jumeau était Éliazar, se rendit, sur l'ordre du Seigneur, aux Indes et y enseigna la parole de Dieu; il y ordonna le prêtre Miphora.

Le roi des Indes, Misda, n'accueillit point la prédication de l'apôtre, le fit jeter en prison et avec lui nombre de fidèles et de ceux qui avaient accueilli sa prédication.

Terta, la femme du roi, et son fils Jouzanès, et Migonea et Narcea, se rendirent pendant la nuit auprès des geôliers, les achetèrent, et entrèrent secrètement auprès de l'apôtre, accueillirent la parole de Dieu et se firent baptiser. Ce qu'ayant appris, le roi entra dans une grande colère et ordonna à cinq soldats de conduire le saint apôtre sur une montagne et de l'y tuer à coups de lance. C'est ainsi qu'il mourut pour le Christ, le 6 Octobre, le 27 Hori.

Miphora et Jouzanès restèrent dans la montagne. Un des serviteurs de Misda devint possédé du démon et ne put trouver la guérison. Misda se rendit au tombeau de l'apôtre, mais n'y trouva pas le corps, car les disciples de saint Thomas l'avaient caché soigneusement; il prit de la terre, en répandit sur le domestique qui guérit immédiatement.

Յայսմ աւուր վկայութիւն սրբոյն Գայիանեայ եւ երկու ընկերաց իւրոց ։

* B p. 179 b. Յետ կատարման կուսին սրբոյն Հռիփսիմեայ՝ վաղիւն առ դահճապետն * եհաս հրաման ի թագաւորէն սպանանել զսուրբն Գայիանէ, եւ պատուէր ետ նախ զլեզուն ընդ ծոծրակն քարշել, եւ ապա սպանանել. Զի իշխեաց, ասէ, խրատել զչքնաղագեղն Հռիփսիմեա եւ արհամարհել զիս ։

Եւ ապա հանին զնա երկու ընկերօքն արտաքոյ քաղաքին ընդ դուռն հարաւոյ, եւ վարեցին չորս չորս ցիցս երից սուրբ կուսանացն, եւ պատառեալ զհանդերձսն պրկեցին ի վերայ ։ Եւ ծակեալ զպճղունս եղին փող եւ փչելով մորթեցին զերանելիսն կենդանւոյն մինչեւ ի ստինսն ։ Եւ ծակեալ զծոծրակսն՝ զլեզուն ընդ այն հանին, եւ վարեցին քարինս ընդ գոգսն եւ ցրուեցին զաղիս նոցա, եւ քանզի դեռ եւս կային կենդանի՝ բարձին զգլուխս նոցա սրով ։ Եւ այսպէս բարի խոստովանութեամբ կատարեցան ի Քրիստոս՝ Հոռի ԻԷ եւ Հոկտեմբերի Զ ։

Եւ յետ վեց աւուր նահատակութեան սոցա՝ աստուածեղէն բարկութեանն հարեալ զթագաւորն փոխեաց ի կերպարանս խոզի եւ ամենայն զօրքն այսահարեցան չարաչար ։

Յայնժամ տեսիլ երեւեցաւ միանգամ եւ երկիցս քուեր թագաւորին Խոսրովիդխտոյ՝ յղել յԱրտաշատ եւ հանել զսուրբն Գրիգոր, որ եկեալ բժշկեսցէ զհարուածս նոցա ։

En ce jour, martyre de sainte Gaïanée et de ses deux compagnes.

Après la mort de la vierge sainte Hripsimée, le lendemain le chef des bour-
* B p. 179 b. reaux* reçut l'ordre du roi de tuer sainte Gaïanée. Il lui recommanda d'abord de faire sortir la langue par la nuque et de la tuer ensuite : Pour avoir, disait-il, conseillé la belle Hripsimée et de m'avoir méprisé.

On l'emmena avec ses deux compagnes hors de la ville, par la porte du sud; on planta quatre poteaux pour chacune des trois vierges saintes, on leur déchira les vêtements pour les y lier fortement. On troua leurs chevilles, on y introduisit des chalumeaux et après y avoir soufflé, on dépouilla de leur peau les bienheureuses vivantes jusqu'aux seins. On perça leur nuque, on en fit sortir leur langue, on remplit leur sein de pierres qui firent répandre leurs entrailles, et pendant qu'elles étaient encore vivantes on leur trancha la tête par l'épée. C'est ainsi qu'elles moururent en bonne confession pour le Christ, le 27 Hori, le 6 Octobre.

Six jours après leur martyre, la colère divine frappa le roi et lui donna la forme d'un porc ; tous les soldats devinrent cruellement possédés du démon.

C'est alors qu'une vision apparut une première et une deuxième fois à la sœur du roi, Khosrowidoukht, [lui enjoignant] d'envoyer à Artachat pour faire sortir saint Grégoire [du puits], pour qu'il vienne les guérir de leurs châtiments.

Եւ մինչեւ եկն Գրիգոր՝ զաւուրս ինն կային անթաղ մարմինք սուրբ կուսանացն․ իսկ նա եկեալ խնդրեաց թէ ո՞ր են ։ Եւ եկեալ յիւրաքանչիւր տեղիս վկայութեանն՝ եգիտ անմերձ ի գազանաց եւ անապական․ ժողովեաց ինքնին միայն իւրեանց զգեստուքն եւ եդ ի տապանի՝ մինչեւ հաւատացին ի Քրիստոս ։

Եւ շինեաց երիս տաճարս նոցա ի վկայութեան տեղիսն ըստ աստուածային տեսլեանն երեւման, անդ եդ զմարմինս նոցա պատուով՝ յորս կան մինչեւ ցայսօր, եւ ընձեռեն բժշկութիւն ամենայն ցաւոց ։

Ի սմին աւուր յիշատակ է Նիկիտայ խոստովանողին Քրիստոսի ։]

Հոռի ԻԸ եւ Հոկտեմբերի Է ։ Վկայաբանութիւն սրբոցն Սարգսի եւ Բագոսի ։

Սուրբ եւ փառաւորեալ վկայքն Քրիստոսի Սարգիս եւ Բագոս՝ էին ի ժամանակս ամբարիշտ արքային Մաքսիմիանոսի ։ Եւ էր պատուեալ սուրբն Սարգիս պրեմիկուռդասուց կենդիլէոնեայ․ եւ սուրբն Բագոս էր պատուեալ սեկոնդիկուռնոյն գնդին, եւ էին հաւատովն Քրիստոսի եւ հմուտք աստուածային գրոց ։

9 Վկայաբանութիւն] Վկայութիւն B — սրբոցն] սրբոց վկայիցն Քրիստոսի *add.* B || 12 կենդիլէոնեայ] կենդիլիոնեայ B.

Jusqu'à ce que Grégoire fût arrivé, neuf jours durant, les corps des vierges saintes restèrent sans sépulture. Il vint et s'enquit du lieu où ils étaient. Et lorsqu'il arriva à l'endroit du martyre de chacune d'elles, il trouva qu'aucune bête féroce ne s'était approchée d'elles et qu'elles étaient restées sans corruption. Il les recueillit lui-même avec leurs vêtements et les déposa dans des tombeaux, jusqu'à ce que le peuple se fût converti au Christ.

Il construisit trois temples sur l'emplacement de leur martyre, d'après la vision divine qui lui avait apparu, y déposa avec honneur leurs corps, et ils y sont encore et procurent la guérison de toutes les infirmités.

En ce jour, commémoration du confesseur du Christ Nicétas [1].]

28 hori, 7 Octobre.

Martyre des saints Sergius et Bacchus.

Les saints et glorieux martyrs du Christ Sergius et Bacchus vivaient aux jours de l'empereur Maximien, l'impie. Saint Sergius était honoré du titre de Primicerius, de l'école des Kentiliens [2], et saint Bacchus de celui de Secundicerius de cette troupe. Ils étaient de foi chrétienne et versés dans les Écritures divines.

1. Comme il y a plusieurs saints de ce nom, il serait difficile de constater duquel il s'agit ici, probablement de Nicétas patriarche et confesseur, célébré le 13 Octobre dans les synaxaires grecs. — 2. Le synonyme grec dont cela paraît être une traduction, dit : τῆς σχολῆς τῶν κιντηλίων. M. de S.

Եւ մատնեցին զնոսա Մաքսիմիանոսի արքայի ։ Եւ հրամայեաց նոցա երթալ ի բագինս կռոցն եւ երկիր պագանել ընդ ինքեան ։ Եւ յորժամ գնացին եմուտ թագաւորն եւ հաղորդեցաւ ի պիղծ զոհիցն, եւ սրբոցն արտաքոյ կացեալ զձեռս յերկինս ամբարձեալ աղաչէին զԱստուած փրկիլ ի մոլորութենէ կռոցն ։

Եւ գիտացեալ անօրէն արքային՝ հրամայեաց հատանել զգլուխս նոցա եւ զականակապ ոսկի մանեակն հանին ի պարանոցէ նոցա, եւ զպատմուճանն * արքունական եւ զքղամիդս յանձանց իւրեանց ։ Եւ զգեցուցին նոցա զգեստս անարգս եւ կանացիս, եւ արկին շղթայս ի պարանոցս եւ յոտս նոցա եւ անցուցին ընդ մէջ քաղաքին այպն առնելով. եւ տարան առ Անտիոքոս դատաւորն Օգոստեայ Եփրատիսեայ քաղաքի մերձ ի Տաճկունս, եւ գրեաց առ նա զի արասցէ նոցա հարցաքննութիւն ։

* A fol. 55 r° a.

Եւ յորժամ մերձեցան ի քաղաքն յայն որ կոչի Վարվարիսոն, եւ ի մէջ գիշերի հրեշտակ Աստուծոյ երեւեցաւ նոցա եւ քաջալերեաց զնոսա ։ Եւ յորժամ հասին ի տեղին՝ արկին զնոսա ի բանդ, եւ նոյնպէս հրեշտակ Աստուծոյ երեւեցաւ նոցա եւ զօրացոյց զնոսա ։

Եւ ընդ առաւօտն կացուցին առաջի Անտիոքայ դատաւորին զսուրբն Բագոս, եւ ձաղեցին զնա արջառաջլօք եւ այնչափ չարչարեցին մինչեւ դահիճքն նուաղեցան եւ

1 արքայի] ամբարիշտի B || 2 ընդ ինքեան *om.* B || 3 զձեռս] իւրեանց *add.* B || 4 փրկիլ] փրկել զնոսա B || 7 շղթայս] երկաթիս *add.* B || 11 ի քաղաքն յայն որ կոչի] ի սահմանսն յայնոսիկ ի քաղաքն B || 12 Աստուծոյ] Տեառն B || 13 Աստուծոյ *om.* B.

On les dénonça à l'empereur Maximien. Il leur ordonna de se rendre au temple des idoles pour les adorer avec lui. Lorsqu'ils s'y furent rendus, l'empereur y pénétra et participa aux sacrifices impurs, mais les saints, restés dehors, levèrent les bras au ciel, implorant Dieu de les délivrer de l'erreur des idoles.

L'empereur impie l'ayant appris, ordonna de leur trancher la tête. On leur enleva le collier d'or enrichi de pierres précieuses qu'ils portaient au cou, on dépouilla leur personne des vêtements *royaux et du manteau, on leur passa honteusement des vêtements de femme, et une chaîne au cou et aux pieds, et on les promena à travers la ville comme sujets de dérision. On les conduisit ensuite chez le juge Antioche, de la ville Augustæ Euphratesiæ, près des Sarrasins, à qui l'empereur avait écrit de les soumettre à un interrogatoire.

* A fol. 55 r° a.

Lorsqu'ils furent près de la ville dite Barbarissum, la nuit, l'ange de Dieu leur apparut et les encouragea. Arrivés à destination, on les jeta en prison. L'ange de Dieu leur apparut de nouveau et les encouragea.

Au matin, on mit saint Bacchus en présence du juge Antioche. On le flagella avec des nerfs de bœuf et on le tortura à tel point que les bourreaux

անկան յերկիր ։ Եւ ասէ սուրբն Բակոս անարգանօք ցդատաւորն․ Եւ ոչ ի զօրականաց քո խնայես ։ Եւ ձայն եղեւ յերկնից եւ ասէ․ Եկեսջիր այրդ եւ հանգիջիր ի պատրաստեալ արքայութիւն քեզ, այր եւ քաջ զօրական իմ․ եւ առժամայն աւանդեաց զհոգին իւր առ Աստուած ։ Եւ զմարմինն ընկեցին գազանաց կերակուր լինել, եւ ի գիշերին յայնմիկ ոմանք * յեղբարցն գողացան զնշխարսն եւ թաղեցին յայրի միոջ ։ * A fol. 55 rº b.

Իսկ սուրբն Սարգիս ի բանդին աղօթելով լայր առ Աստուած եւ ասէր․ Վա՜յ ինձ եղբայր իմ եւ ընկերակից Բակոս, այլ ոչ եւս ի միասին սաղմոսեմք եթէ․ Զինչ բարի կամ զինչ վայելուչ զի բնակին եղբարք ի միասին ։ Որոշեցար յինէն եւ ելեր յերկինս, եւ թողեր զիս յերկիր միայնացեալ միայն անմխիթար ։

Եւ յայնմ գիշերի երեւեցաւ նմա սուրբն Բակոս պայծառացեալ տեսակաւ, զգեցեալ զմարմնական պատուոյն իւրոյ զգեստ եւ զպատմուճանն եւ զմանեակն ոսկի ի պարանոցին․ եւ ասէ․ Ընդէ՞ր տրտմիս եւ հոգաս եղբայր իմ Սարգիս, թէպէտ եւ մարմնով բաժանեցայ ի քէն, այլ խոստովանութեամբ կապեալ կամ ընդ քեզ, եւ ոչ թողից զքեզ այլ ի միասին սաղմոսեմք․ Ի ճանապարհս պատուիրանաց քոց ընթացայ ։ Փութա՛ եղբայր եւ հասի՛ր ինձ զի պատրաստեցաւ քեզ պսակն արդարութեան ։

2-3 Եւ ձայն . . . զօրական իմ *om.* B || 5 զնշխարսն] զմարմինն B || 6 աղօթելով լայր] աղօթէր լալով B || 8 զի բնակին] այլ զի բնակեսցեն B || 9 յերկիր] յերկրի B — միայն *om.* B — անմխիթար] անմխիթարելի B || 10 նմա] յանուրջս *add.* B || 13 կամ] եմ B.

s'évanouirent et tombèrent à terre. Saint Bacchus dit avec mépris au juge : Tu n'épargnes même pas tes soldats! Une voix du ciel se fit entendre et dit : Viens maintenant et repose-toi dans le royaume qui t'est préparé, mon brave et courageux soldat. Il rendit aussitôt son âme à Dieu. On jeta son corps en pâture aux bêtes fauves, mais cette nuit-là quelques * frères dérobèrent les restes et les inhumèrent dans une grotte. * A fol. 55 rº b

Quant à saint Sergius, il priait Dieu dans la prison, versait des larmes et disait : Hélas, mon frère et collègue Bacchus, nous ne psalmodions plus ensemble : *Comme il est bon et agréable que des frères demeurent ensemble* [1]. Tu t'es séparé de moi et tu es monté au ciel en me laissant seul sur la terre, abandonné et sans consolation.

Dans la même nuit saint Bacchus lui apparut sous un aspect éclatant, revêtu de l'uniforme qui convenait au grade séculier qu'il avait occupé, avec son manteau et le collier d'or au cou, et lui dit : Pourquoi es-tu triste et soucieux, mon frère Sergius? Bien que je sois séparé de toi de corps, je te reste toujours attaché par la confession de foi et je ne t'abandonnerai point; nous psalmodierons ensemble : *J'ai parcouru la voie de tes préceptes* [2]. Hâte-toi, frère, et rejoins-moi, car la couronne de justice a été préparée pour toi.

1. Ps. CXXXII [CXXXIII], 2. — 2. Ps. CXVIII, 32.

Եւ երթեալ դատաւորին ի քաղաքն Սորոն եւ զկնի իւր տարաւ զսուրբն Սարգիս. եւ բազում ողոքանօք եւ սպառնալեօք բռնադատէր զնա ուրանալ զՔրիստոս եւ զոհել կռոցն ։ Եւ յորժամ ոչ կարացեալ կամակից լինել առ սուրբն՝ հրամայեաց
* A fol. 55 v° a. նմա զգեցուցանել կօշիկս երկաթիս * սուր բեւեռօք եւ ընթացուցանէին առաջի երիվարին իւրոյ մինչեւ ի Տետրապիւրգեա ։ Եւ սաղմոսէր ի գնացսն իւր եւ ասէր. Համբերելով համբերեցի Տեառն եւ նայեցաւ առ իս ։

Եւ արկին ի բանտ ։ Եւ ի գիշերին երեւեցաւ նմա հրեշտակ Աստուծոյ եւ բժշկեաց զվէրս նորա ։ Եւ դարձեալ անտի կօշկօքն երկաթի տարան ի քաղաքն Ռոսափոն, ինն մղոնաւ հեռի ի Տետրապիւրգայէ, եւ անդ եհատ ի վերայ վճիռ՝ զի սրով սպանցեն զնա ։ Եւ տարեալ ի տեղին՝ գնային զկնի նորա բազմութիւնք արանց եւ կանանց, նոյնպէս եւ անասունք գնային անդ եւ ողբային ընդ ժողովրդեանն զմահն սրբոյն՝ անբարբառ ձայնիւք որպէս բանաւորք ։ Եւ սրբոյն կացեալ յաղօթս, արարեալ զնշան խաչին, ասէ. Ընկա՛լ Տէր զհոգի իմ եւ հանգո՛ յերկնային խորանսդ ընդ այնոսիկ որ հաճոյ եղեն քեզ ։

Եւ ձայն եղեւ առ նա յերկնից եւ ասէ ։ Եկեսջիր եւ դու զօրական իմ Սարգիս, ի

1 Սորոն] Սուրոն B || 3 կամակից] զամակից B || 4 զգեցուցանել] նմա *add.* B || 5 իւրոյ *om.* B — իւր *om.* B || 7 Եւ ի գիշերին ... զվէրս նորա *om.* B || 8 Ռոսափոն] Ռուսափոն B || 9 սրով] հատեալ զգլուխ *add.* B || 10 կանանց] ողբալով *add.* B — նոյնպէս ... բանաւորք *om.* B || 15-p. 379 l. 2 Եւ ձայն ... ցայսօր] Եւ առժամայն հատին զգլուխ նորա B.

Le juge, s'étant rendu à la ville de Soura, emmena à sa suite saint Sergius. Par beaucoup de bonnes paroles et des menaces il l'obligea et le pressa de renier le Christ et d'immoler aux idoles. Ne parvenant pas à persuader le
* A fol. 55 v° a. saint, il ordonna de lui passer des chaussures de fer * avec des clous pointus et de le faire courir devant son cheval jusqu'à Tetrapyrgia. Le saint dans sa course psalmodiait et disait : *J'ai patienté longuement pour le Seigneur et Il m'a comblé de son regard* [1].

On le jeta en prison. La nuit, l'ange de Dieu lui apparut et le guérit de ses blessures. On l'emmena de nouveau de là à la ville de Rosaphon avec des chaussures de fer aux pieds, à neuf lieues de distance de Tetrapyrgia, où le juge donna la sentence de le faire mourir par le glaive. On le conduisit à l'endroit; une foule nombreuse d'hommes et de femmes le suivait, en même temps que des animaux qui s'y rendirent avec le peuple, en gémissant, sur la mort du saint, de leur voix sans langage, comme s'ils étaient doués de raison. Le saint se mit à prier, fit le signe de la croix et dit : Reçois, Seigneur, mon âme, et repose-la dans tes temples célestes parmi ceux qui ont été agréables à Toi.

Une voix lui parvint du ciel qui dit : Viens aussi, toi, mon soldat

1. Ps. XXXIX [XL], 1.

պատրաստեալն քեզ յարքայութիւնն երկնից ։ Եւ հատին զգլուխ նորա, եւ պատառեցաւ տեղին յորում հեղաւ արիւնն, եւ եղեւ վիհ մեծ որ է մինչեւ ցայսօր ։

Եւ յետ միոյ ամին եկին նախանձորդք քրիստոնեայք ի քաղաքէն Սուրայ, եւ կամեցան յափշտակել զնշխարս սրբոյն Սարգսի ։ Եւ ծագեաց լոյս * մեծ ի տեղւոջն յայնմիկ, * A fol. 55 v° b. եւ ժողովուրդք քաղաքին Ռոսափոնայ եկին զինուք ի պատերազմ, եւ միաբանեալք սիրով ընդ միմեանս շինեցին մատուռն եւ գնացին ։

Եւ յետոյ ժողովեցան երկոտասան եպիսկոպոսք, շինեցին ի Ռոսափոն եկեղեցի մեծ եւ փառաւոր, եւ անդ եդին զնշխարս սրբոյն Սարգսի, եւ բազում բժշկութիւնք լինին անդ մինչեւ ցայսօր ։

Կատարի տօն սրբոցս Սարգսի եւ Բագոսի, Հոկտեմբերի Է ։

Յայսմ աւուր կատարեցան սուրբ վկայքն Քրիստոսի, Նազարիոս, Գերբասիոս, Պռոտասիոս, Կելսիոս, սրով եւ հրով ի Ներոն արքայէն ։

[B Իսմին աւուր նահատակութիւն սուրբ եւ մեծ քահանայավկային եւ սքանչելագործին Պաւղոխրոնիոսի՝ որ յԱրիանոսաց կատարեցաւ ։]

3 նախանձորդք] նախանձոտ B || 8 փառաւոր] գեղեցիկ B || 10 սրբոցս] սրբոց վկայիցն B — Հոկտեմբերի Է] եւ Հոռի ԻԸ *add.* B || 12 հրով] ի կռապաշտ *add.* B.

Sergius, dans le royaume des cieux qui t'a été préparé. On lui trancha la tête. A l'endroit où son sang coula, le sol s'entr'ouvrit et devint un gouffre immense qui existe encore jusqu'aujourd'hui.

Un an après, des chrétiens, jaloux de la ville de Soura, vinrent dans l'intention de dérober les restes de saint Sergius. Une grande lumière * jaillit * A fol. 55 v° b. à l'endroit et la population de la ville de Rosaphon accourut armée pour livrer combat, mais ils s'entendirent à l'amiable, y construisirent une chapelle et se séparèrent.

Plus tard, douze évêques, s'étant réunis, construisirent à Rosaphon une grande et superbe église, y déposèrent les restes de saint Sergius, où de nombreuses guérisons s'opèrent jusqu'aujourd'hui.

La fête des saints Sergius et Bacchus a lieu le 7 Octobre.

En ce jour furent mis à mort les saints martyrs du Christ Nazarius, Gervasius, Protasius, Celsius, par le glaive et les flammes, sur l'ordre de l'empereur Néron.

[B En ce même jour, martyre du saint et grand prêtre martyr et thaumaturge Polychronios, qui fut mis à mort par les Ariens.]

Հոռի ԻԹ եւ Հոկտեմբերի Ը ։ Վկայաբանութիւն աղախնոյն Քրիստոսի Պեղագեայ կուսին ։

Երանելին Պեղագեա՝ էր ի քաղաքէն Տարսոնայ, ի ժամանակս անօրէն արքային Դիոկղետիանոսի ։

Եւ սրբազնեալ եպիսկոպոսն Կղենոն զբազումս մկրտեաց յանհաւատիցն, որ եւ մարտիրոսացան յանուն Յիսուսի Քրիստոսի, եւ այլք ի բանդս եւ յաքսորս մաշեցան ։

Եւ ի միում գիշերի ետես ի տեսլեանն Պեղագեա զկերպարանս Կղենոնայ եպիսկո-
* A fol. 56 r° a. պոսին ։ Եւ ընդ առաւօտն առաքեաց զնա մայր իւր ի սնուցող դայեակն * իւր, ընդ այլ երկու աղախնայս. եւ Պեղագեա թողեալ զճանապարհն որ տանէր առ դայեակն, եւ գնաց առ եպիսկոպոսն. եւ լուեալ ի նմանէ զբանն Աստուծոյ՝ մկրտեցաւ հանդերձ աղախնովքն իւր ։ Եւ հանեալ ի յանձնէ իւրմէ զմեծագին հանդերձն իւր տայ եպիսկոպոսն զի տացէ զնա աղքատաց, եւ ինքն զգեցաւ զգեստ աղքատի եւ գնաց առ մայր

1 Վկայաբանութիւն ... կուսին] Վկայութիւն սրբուհւոյ աղախնոյն Քրիստոսի Պեղագեայ կոյս վկային B || 2 Տարսոնայ] Տարսոնեայ B || 4 Կղենոն] Կլինոս B || 7 ետես] տեսանէ B — Կղենոնայ] Կղինոսի B || 10 եպիսկոպոսն] Եւ յաստուածային շնորհացն լուեալ *add.* B || 11 աղախնովքն] աղախնեօքն B — հանդերձն] հանդերձան B || 12 զնա *om.* B — մայրն իւր] մօրն իւրոյ B.

29 hori, 8 Octobre.

Martyre de la servante du Christ, la vierge Pélagie [1].

La bienheureuse Pélagie était de la ville de Tarse, aux jours de l'empereur Dioclétien l'impie.

Le saint évêque Linus [2] baptisa de nombreux païens, qui furent martyrisés pour le nom de Jésus-Christ, et beaucoup d'autres usèrent leur vie soit dans les prisons soit dans l'exil.

Une nuit, Pélagie vit en rêve les traits de l'évêque Linus. Le matin, sa
* A fol. 56 r° a. mère l'ayant envoyée, accompagnée de deux servantes, chez sa nourrice * qui l'avait élevée, Pélagie quitta le chemin qui conduisait chez sa nourrice, et se rendit auprès de l'évêque, et après avoir entendu de lui la parole de Dieu, elle se fit baptiser avec ses servantes. Elle se dépouilla de ses vêtements de grand prix, qu'elle remit à l'évêque pour les donner aux pauvres, et elle revêtit des vêtements de pauvre et retourna chez sa mère. Celle-ci, la voyant

1. Célébré le 4 Mai dans l'église grecque par un office poétique. Peut-être le compilateur arménien l'a-t-il renvoyé au 8 Octobre, parce que les synaxaires grecs célèbrent ce jour-là deux autres saintes du nom de Pélagie. — 2. D'après le synaxaire grec, auquel presque tout cela est emprunté, elle vécut à Rome, bien qu'originaire de Tarse, du temps de Linus évêque ou pape de Rome. M. de S.

իւր ։ Եւ տեսեալ մայրն իւր այնպիսի զծուծ զգեստով եւ լուեալ եթէ քրիստոնեայ եղեւ, անկաւ յերկիր եւ լայր ։

Եւ ծանուցեալ որդւոյ թագաւորին Դիոկղետիանոսի՝ որոյ խօսեցեալն էր ի կնութիւն, եթէ Պեղիգեա քրիստոնեայ եղեւ, ի բազում տռփանաց սիրոյ աղձկանն մոլեալ անձնասպան եղեւ սրով ։ Իսկ հայրն նորա Դիոկղետիանոս, խորհեցաւ ջանալ եւ դարձուցանել ի հաւատոյն եւ իւր առնել կին զսրբուհի կոյսն, եւ ոչ կարաց զի հաստատուն եկաց Պեղիգեա ի սէրն Քրիստոսի ։

Եւ հրամայեաց պղնձի ցուլ ջեռուցանել որպէս հուր եւ արկանել անդ զերանելի կոյսն ։ Եւ յորժամ եմուտ փառաւորեաց զԱստուած ասելով . Փառք քեզ միածին Որդի Աստուծոյ բարձրելոյ ։ Եւ այնպէս աղօթելով աւանդեաց զհոգի իւր առ Աստուած, Հոկտեմբերի Ը ։

Եւ հալեցաւ որպէս * մոմ մարմին նորա եւ լցաւ քաղաքն ամենայն անուշահոտութեամբ ։ Եւ Ագաթանիկոս եւ Յուլիանոս զօրականքն հաւատացին ի Քրիստոս ։ Իսկ զմնացեալ ոսկերսն ընկեցին ի լեառն, եւ չորք առիւծք պահէին զնա մինչեւ երեւեցաւ Կղէոնեայ եպիսկոպոսին ի տեսլեանն, եւ նորա վարձեալ քարակոփս՝ ել ի լեառն, շինեաց մատուռն եւ հանգոյց անդ զնշխարս սրբոյ կուսին ։ * A fol. 56 rº b.

2 անկաւ յերկիր եւ լայր] յերկիր անկեալ ողբայր B || 3 կնութիւն] կնութեան B || 4 աղձկանն] աղջկանն B || 6 առնել կին] առնուլ ի կնութեան B — զի] վասն զի B || 9 կոյսն *om.* B || 11 Հոկտեմբերի Ը] եւ Հունի ԻԹ *add.* B || 14 եւ չորք ... մինչեւ *om.* B || 16 զնշխարս սրբոյ կուսին] զոսկերս սրբուհւոյ եւ կոյս վկային Պեղիգեայ B.

dans des habits si pauvres et apprenant qu'elle était devenue chrétienne, à terre tomba et se mit à pleurer.

Le fils de l'empereur Dioclétien, à qui elle était fiancée, sachant que Pélagie était devenue chrétienne, se suicida par l'épée, à cause de la grande passion pour la jeune fille dont il était épris. Son père Dioclétien songea alors d'essayer à détourner de sa foi la vierge sainte et de l'épouser, mais il ne réussit pas, car Pélagie resta inébranlable dans l'amour du Christ.

Il ordonna de chauffer à rouge un taureau de bronze et d'y jeter la bienheureuse vierge. Lorsqu'elle y fut entrée, elle se mit à rendre gloire à Dieu en disant : Gloire à Toi, Fils unique de Dieu, le Très-Haut. Et en priant ainsi elle rendit son âme à Dieu, le 8 Octobre.

Son corps fondit * comme de la cire et toute la ville fut remplie d'une odeur suave. Les soldats Agathonicus et Julien se convertirent au Christ. Le reste des ossements furent jetés sur une montagne et quatre lions les gardèrent jusqu'à ce qu'ils furent révélés en une vision à l'évêque Linus, qui embaucha quatre tailleurs de pierres, se rendit à la montagne, y fit construire une chapelle et y déposa les restes de la vierge sainte. * A fol. 56 rº b.

Յայսմ աւուր յիշատակ է աղախնոյն Քրիստոսի Պոպլիա սարկաւագուհւոյ ։

Կինս այս այրի էր եւ ծերունի, եւ ժողովէր կուսանս եւ կրօնաւոր կանայս, ուսուցանէր եւ հաստատէր ի հաւատն Քրիստոսի ։ Եւ լուեալ վասն նորա անօրէն եւ ուրացող արքայն Յուլիանոս, եւ հրամայեաց ուժգին հարկանել զնա, մինչեւ ներկեցան ծնօտքն յարեանէն. եւ հրամայեաց վասն ծերութեանն թողուլ ։ Եւ երթեալ ի տուն իւր բարի ճգնութեամբ եւ աստուածահաճոյ վարուք կացեալ՝ եւ խաղաղութեամբ հանգեաւ ի Քրիստոս ։

* B p. 182 a. [B * Ի սմին աւուր յիշատակ միւս Պեղագեայ որ նախ պոռնիկ էր, եւ յետոյ եղեւ կրօնաւոր ընտիր, ճգնեալ յԵրուսաղէմ եւ կալ ի լեառն Ձիթենեաց ։

Յիշատակ է եւս Տայիսայ պոռնկի ։

Յայսմ աւուր վկայութիւն սուրբ մարտիրոսացն Եպիմաքոսի, Աղեքսանդրոսի, Մակարիոսի, եւ չորս կանանց, որք ի ժամանակս Դեկոսի ամբարշտի յԵգիպտոս այրեցեալք եղեն կենդանւոյն ։]

Հոռի Լ. եւ Հոկտեմբերի Թ ։ Վկայաբանութիւն սրբոցն Յուբէնտիոսի եւ Մաքսիմոսի ։

* A fol. 56 v° a. Երանելիքս այսոքիկ էին ի * ժամանակս չար եւ ուրացող արքային Յուլիանոսի,

14 Վկայաբանութիւն] Վկայութիւն B — սրբոցն] սրբոց մարտիրոսացն B.

En ce jour, commémoration de la servante du Christ la diaconesse Poplia.

Cette femme était veuve et vieille; elle rassemblait des vierges et des femmes religieuses, les instruisait et raffermissait dans la foi du Christ. L'empereur Julien, l'impie et l'apostat, instruit à son sujet, ordonna de la frapper brutalement, jusqu'à ce que le sang coulât de ses joues, ensuite il ordonna de la remettre en liberté à raison de son grand âge. Elle se rendit chez elle, vécut d'une vie fort ascétique et de mœurs agréables à Dieu, et reposa paisiblement dans le Christ.

* B p. 182 a. [B * En ce même jour, commémoration de l'autre Pélagie, qui était autrefois prostituée, et qui ensuite devint une excellente religieuse, et mena une vie ascétique à Jérusalem et demeura sur le mont des Oliviers.

Également commémoration de la prostituée Taïsia.

En ce jour, martyre des saints martyrs Épimachus, Alexandre, Macarius, et de quatre femmes, qui furent brûlés vivants en Égypte aux jours de Dèce, l'impie.]

30 hori, **9 Octobre.**

Martyre des saints Juventinus et Maximus.

* A fol. 55 v° a. Ces bienheureux vivaient * aux jours de l'empereur Julien, le méchant et

փայլուն զօրականք ի վահանաւոր դասուց, մերձակայք առաջի Թագաւորին, զոր յոյժ սիրէր յաղագս անվեհեր եւ ստէպ ծառայութեանն, եւ զի հասակաւ եւ տեսլեամբ փայլելունք էին եւ չքնաղ ի մէջ ընկերացն :

Եւ յորժամ ամենաչարն Յուլիանոս ուրացաւ զՔրիստոս գնաց յԱնտիոք եւ տեսեալ զքաղաքն ամենայն լցեալ աստուածպաշտութեամբ, հնարս դիւականս ուսեալ առ ի յորսալ զբարեպաշտսն գաղտնի որոգայթիւք ի հրապոյրս խորոց չարութեանն : Հրամայեաց պաշտօնէիցն անօրինաց զի զհաց եւ զկերակուր զոր վաճառէին շաղախել եւ խառնել ի ճարպոյ զոհիցն . Նոյնպէս եւ յաղբիւրս հեղուլ յարենէն զի որ ճաշակենն պղծեսցին :

Եւ զայս տեսեալ աստուածապաշտ ժողովրդեանն ողբային եւ օգային մեծաւ հեծեծանօք ընդ եղեալ գարշելի հրամանացն : Բայց ըստ հրամանին Պօղոսի որ ասէ թէ . Զամենայն որ ի սպանդանոցի վաճառի՝ անխիղճ ուտել, ուտէին եւ ի հաւատսն Քրիստոսի հաստատուն կային :

Յայնժամ քրիստոնեայ զօրականքս այսոքիկ երկուսեանն՝ Յուբէնտիոս եւ Մաքսիմոս մինչդեռ ի կարգի դասուցն * էին եւ ի միում սեղանոջ ուտէին եւ ըմպէին, * A fol. 56 v° b.
փոխանակ ուրախ լինելոյ՝ տրտմութեամբ ողբային ընդ խառնուած ի կերակուրս յարենէ եւ ի ճարպոյ պղծութեանն : Եւ զքանչելի ձայն երից մանկանցն ի Բաբելոնի ողբա-

1 զոր] զի B || 8 ճարպոյ] պիղծ *add.* B || 10 հրամանին] առաքելոյն *add.* B.

l'apostat; ils étaient de superbes soldats du corps des boucliers, se tenant près de l'empereur, qui les aimait beaucoup à raison de leur courage et des services fréquents qu'ils lui avaient rendus, et parce qu'ils étaient beaux et fiers de taille et de visage, entre leurs collègues.

Lorsque Julien, le très méchant, après avoir renié le Christ, se rendit à Antioche et trouva toute la ville remplie du culte de Dieu, il y chercha par des moyens diaboliques et par des machinations secrètes à attirer les fidèles à ses mauvais desseins. Il ordonna aux employés impies de mélanger de la graisse des sacrifices dans le pain et dans les mets mis en vente, et de verser du sang dans les sources d'eau, afin que ceux qui s'en serviraient en fussent souillés.

Ce que voyant, le peuple fidèle gémit et se lamenta par de gros soupirs pour de tels ordres abominables. Pourtant selon le commandement de Paul qui dit : *Mangez tout ce qui se vend à la boucherie, sans faire aucune question de conscience* [1], ils en mangeaient et demeuraient fermes dans la foi du Christ.

C'est alors que ces deux soldats chrétiens Juventinus et Maximus, pendant qu'ils se trouvaient dans les cadres de leur corps * et mangeaient et * A fol. 56 v° b.
buvaient à la même table que les autres, au lieu de paraître gais, gémissaient avec tristesse pour le mélange du sang et de la graisse impurs dans les ali-

1. I Corinth., x, 25.

կցելով՝ չերկինս հայէին եւ ասէին. Մատնեցեր զմեզ ի ձեռս թագաւորի անօրինի եւ չարի քան զամենայն երկիր :

Եւ զայս լուեալ մի ոմն ի սեղանակցացն որ ուտէր ընդ նոսա եւ ըմպէր, երթեալ մատնեաց զնոսա առաջի Յուլիանոսի : Եւ նոյնժամայն տարան առաջի նորա զքաջ զօրականսն Քրիստոսի զՅուվենտինոս եւ զՄաքսիմոս եւ տեղեկանայր թէ. Զինչ են բանքս այս զոր լուայ : Եւ նոցա ի բաց եդեալ զերկիւղ՝ պատասխանի տային համարձակութեամբ. Ով թագաւոր, մեք բարեպաշտութեամբ սնեալ եմք եւ գովութեանց արժանաւորեալ, օրինաց ծառայեալ եմք՝ զոր աւանդեաց սուրբն Կոստանդիանոս. եւ այժմ աշխարեմք եւ ողբամք ընդ նոր օրինադրութիւնդ, զի տեսանեմք պղծութեամբ լցեալ զամենայն ինչ. զայդ՝ ի յարկս մեր ողբացաք, եւ այժմ առաջի քո աշխարեմք, վասն որոյ եւ հրաժարեմք ի թագաւորական տեսութենէ եւ յառաջնակայութենէ :

* A fol. 57 r° a. * Եւ լուեալ զբանս զայս ամենաչար եւ ժանտ արքայն, նախ դառնութեամբ զերեսս իւր շրջեաց ի նոցանէ, եւ լի ցասմամբ հայեցեալ ի նոսա՝ հրամայեաց դառն չարչարանօք տանջել զսուրբսն, եւ ապա սրով փոխել յայսմ կենցաղոյս, մանաւանդ թէ եւ ազատել զնոսա ի թշուառացեալ ժամանակէն յայն, եւ յաղթական պսակացն արժանացոյց :

1 անօրինի] անիրաւի B || 5 են] իցեն B || 10 ողբացաք] ողբասցուք B || 11 յառաջնակայութենէ] յառաջնակցութենէ B || 13 չարչարանօք տանջել] տանջանօք չարչարել B || 15 ժամանակէն] ժամանակին B — արժանացոյց] արժանաւորեցոյց B.

ments. Et s'associant aux lamentations de la sublime voix des trois jeunes gens de Babylone, ils levaient leurs yeux au ciel et disaient : *Tu nous as livrés dans les mains du roi le plus impie et le plus méchant qu'il y ait sur la terre*[1].

Un des convives qui mangeait et buvait avec eux l'ayant entendu, alla les dénoncer à Julien. On conduisit aussitôt en sa présence les braves soldats du Christ, Juventinus et Maximus, et il leur demanda : Que signifient les paroles que je viens d'apprendre? Alors ils mirent toute crainte de côté et répondirent avec hardiesse : O Empereur, nous avons été élevés dans la piété, nous sommes dignes d'éloge, car nous avons servi selon les lois transmises par saint Constantin, mais maintenant nous déplorons et gémissons sur ta nouvelle législation, car nous voyons que tu as tout comblé de souillure; nous en avons gémi dans nos demeures, et nous le déplorons maintenant devant toi, et c'est pourquoi nous nous démettons et de ta présence impériale et de ta garde.

* A fol. 57 r° a. *A ces paroles, le très méchant et triste empereur tout d'abord détourna d'eux sa figure, puis les fixant de ses yeux pleins de colère, il ordonna de soumettre les saints à de cruelles tortures et de les faire ensuite trépasser de cette vie par le glaive; par contre il les libéra de ces temps si misérables et les rendit dignes des couronnes victorieuses.

1. Daniel, III, 32.

Եւ հրամայեաց համբաւ հանել ընդ քաղաքն, եթէ ոչ վասն հաւատոյն իւրեանց սպանան, այլ զի անարգեցին դէմ յանդիման զթագաւորն. քանզի երկնչէր ի բազմութենէ քաղաքին քրիստոնէիցն զի մի ապստամբեսցին, եւ շարժեսցին ի վերայ նորա ։

Զսուրբ վկայսն այս՝ Անտիոք քաղաքն մեծաւ փառաւորութեամբ պատուեցին, որպէս մարգարիտս գեղեցիկս, եւ մեծաւ խնդութեամբ եդին ի տապանս մեծագինս ։ Եւ զտօնս իւրեանց Հոկտեմբերի Թ կատարեն ։

[B * Ի սմին աւուր երանելի կանայք քորք երկու՝ կոյս եւ պարկեշտք՝ Զենայիսա եւ Փիլոնիլեա, ի լերինս Տարսոնեայ՝ ի տղայութենէ մեծաւ ճգնութեամբ եւ առաքինի վարուք փոխեցան ի հանգիստն յաւիտենից ։] * B p. 183 b.

1 ընդ քաղաքն] ի քաղաքն B | 3 նորա] ընդ նոսա կատարեցաւ եւ սուրբն Ղուկիանոս *add.* B | 5 գեղեցիկս] պատուականս B || 6 Հոկտեմբերի Թ] եւ Հոռի Լ. եդին եւ կատարեն *add.* B.

Il ordonna de faire circuler dans la ville le bruit qu'ils avaient été mis à mort non pas à cause de leur foi, mais parce qu'ils avaient insulté l'empereur à sa figure; car il craignait pour la multitude des chrétiens de la ville, qu'ils ne l'abandonnassent et ne se révoltassent contre lui.

La ville d'Antioche honora fort brillamment ces saints martyrs, comme de belles perles. On les déposa avec grande joie dans des tombeaux fort coûteux. On célébra leur fête le 9 Octobre.

[B * En ce même jour les bienheureuses femmes, toutes deux sœurs et vierges pures, Zénaïs et Philonilla, après avoir vécu dès leur enfance d'une vie de grand ascétisme et de vertus dans les montagnes de Tarse, passèrent au repos éternel.] * B p. 183 b.

R. GRAFFIN — F. NAU

PATROLOGIA ORIENTALIS

TOMUS DECIMUS QUINTUS

PARIS

FIRMIN-DIDOT ET Cie, IMPRIMEURS-ÉDITEURS

LIBRAIRIE DE PARIS, 56, RUE JACOB

1927

LE SYNAXAIRE ARMÉNIEN

DE TER ISRAEL

PUBLIÉ ET TRADUIT

PAR

Le Dr G. BAYAN

III

MOIS DE SAHMI

A = Paris, Bibliothèque Nationale, Fonds arménien,
n° 180, fol. 57 à fol. 87.

B = **Յայսմաւուրք**, (*Haïsmavourk*), Constantinople, 1834.

Սահմի Ա և Հոկտեմբերի Ժ : Տօն է, Յղութեան Եղիսաբեթի :

Զաքարիա քահանայապետն ի Թշրին ամսոյ ի Ժ առ զաւետիսն վասն ծննդեանն Յովհաննու Կարապետին, զոր ասաց նմա Գաբրիէլ եթէ, կին քո Եղիսաբեթ ծնցի քեզ որդի և բազումք ի ծննդեան նորա խնդասցեն :

Եւ իբրև լցան աւուրք պաշտաման նորա որ վասն քաւութեան տանն և տաղաւարահարաց, գնաց Զաքարիա ի տուն իւր : Եւ յետ աւուրցն այնոցիկ յղացաւ Եղիսաբեթ կին նորա և թաքուցանէր զանձն ամիսս հինգ և ասէր. Զինչ գործ գործեաց ընդ իս Տէր, յորս հայեցաւ բառնալ զնախատինս իմ ի մարդկանէ :

Եւ Զաքարիա կայր պապանձեալ զաւուրս յղութեանն Եղիսաբեթի, զինն ամիս և զհինգ օր, մինչև ծնաւ Եղիսաբեթ զկարապետն Քրիստոսի և զառաջընթաց Որդւոյն Աստուծոյ և զձայն Բանին : Որ ընդ գրելն Զաքարիայի զանուն մանկանն թէ, Յովհաննէս է անուն դորա, արձակեցաւ լեզու նորա :

1er SAHMI, **10 Octobre.**

Fête de la Conception d'Élisabeth.

Le grand prêtre Zacharie reçut, le 10 du mois Teschrin, l'annonciation de la naissance du précurseur Jean, Gabriel lui ayant dit : *Ta femme Élisabeth t'enfantera un fils et beaucoup se réjouiront de sa naissance*[1].

Lorsque les jours de son ministère, pour la fête de l'expiation et des tabernacles, *furent accomplis, Zacharie s'en alla en sa maison. Quelque temps après, Élisabeth, sa femme, conçut, et elle se tint cachée pendant cinq mois, disant : Voilà ce que m'a fait le Seigneur, au jour où il m'a regardée pour ôter mon opprobre parmi les hommes*[2].

Zacharie demeura muet durant les jours de grossesse d'Élisabeth, neuf mois et cinq jours, jusqu'à ce qu'Élisabeth eût mis au monde le précurseur du Christ, héraut du Fils de Dieu et voix du Verbe. *A l'instant même où Zacharie écrivit : Jean est* le *nom* de l'enfant, *sa langue se délia*[3].

1. Luc, I, 13-14. — 2. *Ibid.*, 23-25. — 3. *Ibid.*, 64.

* A fol. 57 v° a. * Յայսմ աւուր վկայութիւն սրբոյն Եւղամպէոսի եւ քեռն իւրոյ Եւղամպիայ :

Յաւուրս Մաքսիմիանոսի ամբարշտի արքային, էին սուրբն Եւղամպիոս եւ քոյրն Եւղամպիա ի քաղաքին Նիկոմիդիա եւ էին ի թաքստի ի լերինն :

Եւ յաւուր միոջ առաքեցին քրիստոնեայքն ի լեռնէ զԵւղամպէոս ի քաղաքն զի գնեսցէ հաց. Եւ երթեալ ընթեռնոյր զեդեալ հրամանն, զի մի ոք իշխեսցէ անուանել զանձն քրիստոնեայ. եւ տեսեալ կռապաշտիցն կալան զնա եւ տարան առ թագաւորն եւ խոստովանեցաւ զՔրիստոս. եւ նեղէին զնա զոհել կռոցն եւ ոչ կարացին : Ապա հրամայեաց մերկացուցանել եւ ջլօք հարկանել զմարմինն :

Եւ մտեալ ի տաճար կռոցն կործանեաց իշխանաբար զբագինսն եւ բազումք ի կռապաշտիցն հաւատացին եւ աղաղակեցին. Մեծ է Աստուածն քրիստոնէից : Յայնժամ եկեալ քոյր նորա ի միջոյ ամբոխին, ընթացեալ գիրկս արկեալ եղբօր իւրոյ եւ աղաչեաց զի աղօթեսցէ վասն նորա, զի եւ նա մարտիրոսանայ վասն նորա : Եւ արկին զնոսա ի բանդ :

1 Եւղամպէոսի] Եւղամպիոսի B — իւրոյ] նորա B — Եւղամպիայ] Եւղամպիոսայ B || 2 քոյրն] քոյր նորին B || 3 քաղաքին] քաղաքէն B — թաքստի] թաքստի B — լերինն] ընդ այլ բազում քրիստոնէայսն *add.* B || 4 միոջ] միում B — լեռնէ] լեռնէն B || 9 Եւ մտեալ... զբագինսն] Եւ տարան ի տաճար կռոց զի տեսցեն նմա երկիր պագանել բագնեաց : Եւ նա ընդ միտս աղօթեալ հայեցաւ յերկինս՝ եւ իշխանաբար սաստեաց բագնեացն եւ կործանեաց զնոսա B || 10 հաւատացին] ի Քրիստոս *add.* B || 11 նորա] Եւղամպիա *add.* B — ամբոխին] ամբոխէն B — արկեալ] էարկ B — իւրոյ] իւր B || 12 վասն նորա] ընդ նմա B.

* A fol. 57 v° a. * En ce jour, martyre des saints Eulampius et sa sœur Eulampia.

Aux jours de l'empereur Maximien l'impie, vivaient dans la ville de Nicomédie saint Eulampius et sa sœur Eulampia. Ils se tenaient cachés dans la montagne.

Un jour, les chrétiens de la montagne envoyèrent Eulampius à la ville pour acheter du pain. Il s'y rendit, et pendant qu'il lisait l'ordre qui venait d'être édicté : que personne ne dût plus se nommer chrétien, les idolâtres l'aperçurent, s'en saisirent et le conduisirent à l'empereur. Il confessa le Christ. Ils le maltraitèrent pour qu'il sacrifiât aux idoles, mais ils ne réussirent point. L'empereur ordonna alors de le mettre à nu et de frapper son corps avec des nerfs [de bœuf].

[Eulampius], ayant pénétré dans le temple des idoles, renversa avec autorité les autels, et nombre d'idolâtres se convertirent et crièrent : Grand est le Dieu des chrétiens. C'est alors que sa sœur, sortant du milieu de la foule, accourut vers son frère, le prit dans ses bras et lui demanda de prier pour elle, afin qu'elle devînt martyre avec lui. On les jeta en prison.

Եւ ջեռուցին կաթսայ եւ հանին զսուրբսն ի բանտէն եւ արկին ի ջեռուցեալ ջուրն զսուրբն Եւղամպէոս, եւ ծածկեցաւ ի մէջ կաթսային : Իսկ Եւղամպիա երկեաւ * մտանել * եւ ձայնեաց առ եղբայրն իւր. Աղօթեա վասն իմ, զանզի վախեցի յոյժ : Եւ յարուցեալ Եւղամպէոս, կանգնեցաւ ի մէջ կաթսային, արար զնշան սրբոյ խաչին եւ ասէ. Եկեսցիս աներկիւղաբար : Եւ նորա մտեալ ի կաթսայն եւ եղեւ զսառն ցրտացաւ : * A f. 157 v b

Եւ տեսեալ ամենեցուն զսքանչելին հաւատացին ի կռապաշտիցն արք երկերիւրք, եւ սուրբն Եւղամպէոս ցանեաց ի կաթսայէն ջուր ի վերայ նոցա, լինել նոցա ի մկրտութիւն, եւ նոյնժամայն հատին զգլուխս նոցա եւ կարգեցան ի զօրս երկնային :

Եւ կախեցին զԵւղամպիա զհերացն եւ քերթեցին զմարմինն : Իսկ զԵւղամպէոս կապեցին ի չորս ցիցս եւ կուտեցին ի ներքոյ քարինս փոքունս եւ բրովք զորովայնն եւ զլանջսն հարին ուժգին : Եւ ապա արկին զնոսա ի բորբոքեալ հուր եւ հուրն ի ցօղ փոխեցաւ : Եւ երեւեցան արք երեք պայծառացեալ տեսլեամբ եւ հանին զսուրբսն անվնաս ի հրոյն :

Եւ կացուցին առաջի դատաւորին եւ հրամայեաց սրով հատանել զգլուխս նոցա : Եւ յառաջ քան զսուրն երանելին Եւղամպիա աւանդեաց զհոգին, եւ ապա զմեռեալ

1 կաթսայ] կաթսաց B — արկին] զնոսա *add.* B || 2-4 զսուրբն ... ցրտացաւ :] եւ սատանածահրաշ զօրութեամբ ցրտացաւ կաթսայն : B || 6 հաւատացին] ի Քրիստոս *add.* B || 7 եւ սուրբն ... եւ նոյնժամայն] զորս նոյնժամայն B || 8 Իսկ] զսուրբն *add.* B || 10 արկին] արկեալ B || 10-12 եւ հուրն ... ի հրոյն] եւ զօրութեամբն Քրիստոսի ապրեցան ի հրոյն B.

On chauffa un bassin, on fit sortir les saints de la prison, et on jeta saint Eulampius dans l'eau bouillante. Il disparut dans le bassin. Mais Eulampia eut peur d'y * pénétrer et cria à son frère : Prie pour moi, car je ressens une grande frayeur. Eulampius se dressa au milieu du bassin, fit le signe de la sainte croix et lui dit : Viens sans crainte. Elle pénétra dans le bassin, qui devint aussi froid que la glace. * A f. 157 v b

Tous furent témoins de ce miracle, et deux cents personnes parmi les idolâtres se convertirent. Saint Eulampius les aspergea avec l'eau du bassin, pour qu'elle leur servît d'eau de baptême. On leur trancha aussitôt la tête, et ils furent classés dans la milice céleste.

On pendit Eulampia par les cheveux et on lui déchira le corps. Quant à Eulampius, on le lia à quatre poteaux, on entassa sous lui des petites pierres et on le frappa violemment à coups de gros bâtons sur le ventre et sur la poitrine. On les jeta ensuite dans une fournaise embrasée, mais le feu se changea en rosée. Trois hommes d'aspect éclatant apparurent alors et sortirent les saints indemnes du feu.

On les mit en présence du juge qui ordonna de leur trancher la tête à l'épée. Avant que l'épée eût touché la bienheureuse Eulampia, elle

* A fol. 58 r° a. մարմնոյն հատին զգլուխն ։ Իսկ սուրբն Եւղամպիոս աղօթելով խնդրեաց * յԱստուծոյ եւ ասէ. Ողորմեա՛ ամենեցուն որք կատարեն զյիշատակս մեր, զսգաւորս մխիթարեա, զքաղցեալս յագեցո, զհիւանդս բժշկեա, ալեկոծաց օգնեա, նեղելոց անդորրիչ լեր, ի պատերազմի պահպանեա, մեղաւորաց թողութիւն շնորհեա ։ Եւ յետ աղօթիցն հատին զգլուխ նորա ի Հոկտեմբերի Ժ ։

Յայսմ աւուր կատարեցան սրով սուրբ վկայքն Քրիստոսի Մարկոս եւ Ստեփաննոս ի քաղաքին Անտիոքայ Պիսիդիացւոց ի Մագնոսէ դատաւորէ, յաւուրս Դիոկղետիանոսի արքայի ։

* B p. 183 b. [B * Տօն աւետեաց յղութեան սրբոյն Յովհաննու Մկրտչին Քրիստոսի, զոր ետ Գաբրիէլ հօր նորա Զաքարիայի ի սուրբն սրբոց ։

Ամենագէտ եւ կանխատես տնօրէնութիւն իմաստութեան Աստուծոյ, վասն զի հանդերձեալ էր կարապետ յինքեան եւ յաւաջընթաց գերանելի Մկրտիչն առաքել, որչափ հնարաւոր էր մարդկային ծննդեան նմանել յաստուածային ծնունդն՝ յարմարէ
* B p. 184 a. եւ նմանեցուցանէ * իւրոյ մարմնաւորութեանն եւ զնորայն ։

Որպէս եւ արուսեակն նմանի մասնաւոր լուսով յարեգակն, այսպէս եւ գերանելի

1-4 աղօթելով ... յետ աղօթիցն] աղօթեաց առ Աստուած եւ ասաց B || 5 Հոկտեմբերի Ժ] եւ Սահմի Ա *add.* B || 7 Դիոկղետիանոսի արքայի] Դիոկղետիանոսի ամբարիշտ արքային B.

rendit son âme et on trancha la tête au corps inanimé. Quant à saint
* A fol. 58 r° a. Eulampius, il pria et demanda * à Dieu : Aie pitié de tous ceux qui accompliront notre mémoire, console les pauvres, rassasie ceux qui ont faim, guéris les malades, viens au secours de ceux qui sont en danger sur mer, tranquillise ceux qui sont dans le péril, protège ceux qui sont en guerre et pardonne aux pécheurs. A la fin de la prière, on lui trancha la tête, le 10 Octobre.

En ce jour moururent par le glaive les saints martyrs du Christ, Marc et Étienne, dans la ville d'Antioche de Pisidie, par le juge Magnus, aux jours de l'empereur Dioclétien.

* B p. 183 b. [B* Fête de l'annonciation de la conception de Jean, le baptiste du Christ, que Gabriel annonça à son père Zacharie, dans le saint des saints.

La sagesse de Dieu, prévoyant et connaissant toutes choses, devant envoyer avant lui, un précurseur et un héraut en la personne du bienheureux Jean, fit autant qu'il était possible à la naissance humaine de
* B p. 184 a. ressembler à la naissance divine, concorder et ressembler à son * incarnation, celle de Jean.

Ainsi que la planète Vénus ressemble par un éclat particulier au soleil, de même Il fit, autant qu'il était possible, ressembler à Lui le

կարապետին որչափ էր հնար նմանեցուցանէ երանեալն, և այնր աղագաւ ոչ ոք ի ծնունդս կանանց քան զՅովհաննէս մեծ :

Վասն որոյ և նախ զվկայն իւր ի հրեշտակաց վկայեալ և սքանչելի աւետաւ յղութեամբն և զարմանալի ծննդեամբն սքանչելի զոլ ցուցանէ : Քանզի Զաքարիա մարգարէ՝ հայրն Յովհաննու, զոլով արդար և սուրբ քահանայ Աստուծոյ, մտեալ ի տաճարն խնկել պաշտամամբ արարոց կարգաւ ժողովրդեանն հրէից՝ տեսանէ զԳաբրիէլ հրեշտակն Աստուծոյ կանգնեալ յաջմէ սեղանոյն խնկոցն և երկեաւ :

Եւ տեսեալ հրեշտակն զխռովութիւն նորա՝ ասաց. Մի՛ երկնչիր Զաքարիա զի լուաւ Աստուած աղօթից քոց, և կին քո Եղիսաբեթ ծնցի քեզ որդի և կոչեսցեն զանուն նորա Յովհաննէս : Եւ եղիցի քեզ ցնծութիւն և ուրախութիւն և բազումք ի ծննդեան նորա խնդասցեն :

Եւ Զաքարիա վասն ծերութեանն և կնոջն ամլութեան թերահաւատեալ պատժեցաւ պապանձմամբ, և եկաց այնպէս մինչև ի կատարումն արդեանց աւետեացն, այսինքն ի ծնունդ մեծի կարապետին Քրիստոսի :

* Ի սմին աւուր յիշատակ սրբոց և մեծ վկայիցն սքանչելւոյ կուսին Ստրատոնիկէի և խօսեցելոյն նորա Սելեւկիոսի : * B p. 185 a.

bienheureux précurseur, et c'est pourquoi *parmi les enfants des femmes il n'en a pas surgi de plus grand que Jean* [1].

C'est pourquoi il fait d'abord paraître son témoin Jean, admirable par le témoignage donné par les anges, par la sublime annonciation de sa conception et par sa naissance extraordinaire. Car le prophète Zacharie, le père de Jean, qui était juste et un saint prêtre de Dieu, *étant entré, pour s'acquitter de ses fonctions, dans le sanctuaire afin d'y offrir l'encens, la multitude du peuple juif restant dehors, il aperçut* Gabriel, *l'ange de Dieu, debout à droite de l'autel de l'encens, et la crainte le saisit* [2].

L'ange, apercevant son trouble, lui dit : *Ne crains point, Zacharie, car Dieu a exaucé ta prière : ta femme Élisabeth t'enfantera un fils et on l'appellera du nom de Jean. Il sera pour toi un sujet de joie et de transport, et beaucoup se réjouiront de sa naissance* [3].

Zacharie, à cause de sa vieillesse et de la stérilité de sa femme, ayant eu un doute, il en fut puni en devenant muet, et il resta dans cet état jusqu'à l'accomplissement des preuves de l'annonciation, c'est-à-dire jusqu'à la naissance du grand précurseur du Christ.

* En ce jour, commémoration des saints et grands martyrs, l'admirable vierge Stratonicé et son fiancé Sélencius.

1. Matth., xi, 11. — 2. Luc, i, 8-12. — 3. *Ibid.*, 13-14.

Եւ տօն Աննայի եւ Եղիսաբեթի եւ ընկերաց իւրեանց Փլորենտիոսի եւ Դէոկղի-դիանի եւ Վասիանոսի եւ Պետրոնիլեայ դստերն Պետրոսի առաքելոյ :]

Սահմի Բ եւ Հոկտեմբերի ԺԱ : Տօն եօթներորդ ժողովոյ սուրբ եպիսկոպոսացն որ եղեւ ի Նիկիա Բիւթանիացւոց :

Յամս բարեպաշտ թագաւորին Կոստանդիանոսի եւ մօր իւրոյ Երինեայ, ժողովեցան ի Նիկիա հայրք սուրբք եւ նորոգեցին զերկրպագութիւն եւ զպատիւ պատկերաց, զոր հերձուածող թագաւորն Լեւոն եւ որդին իւր Կոստանդիանոս Կաւալինոսն ընկեցին եւ անարգեցին, եւ ընդ կռոցն համարեցան զՔրիստոսի մարմնաւորութեան պատկերն
* A fol. 58 r° b. եւ զամենասրբուհւոյ* Աստուածածնին եւ զամենայն սրբոց :

Ի սմին աւուր տօն է սուրբ վկային Թէոդորոսի Աղեքսանդրացւոյն :

Զսա կալան Աղեքսանդրացիքն, զի քրիստոնեայ էր եւ բարեպաշտ, եւ եդին ի գլուխն պսակ ի փշոցն եւ եղեգամբ ծեծէին զգլուխն եւ թքանէին յերեսն, եւ այպն առնելով անցուցանէին կայեալ ձեւօք ընդ մէջ քաղաքին, եւ տարեալ ընկեցին ի

3 տօն … բիւթանիացոց :] Ի սմին աւուր եղեւ եօթներորդ սուրբ ժողովն միաբանգամ ի Նիկիա բիւթանիացոց : B || 5 թագաւորին] արքային B — Երինեայ] Երինեայ ոչ մեծին եւ առաջնոյն այլ յետնոյն *add.* B || 6 զպատիւ] սուրբ *add.* B || 12 ծեծէին] հարկանէին B.

De même, fête d'Anne et d'Élisabeth et de leurs compagnons Florentius et Déoclidiane, Bassianus (*Vasianos*) et Pétronille, fille de l'apôtre Pierre.]

2 SAHMI, **11 Octobre.**

Fête du septième concile des saints évêques qui eut lieu à Nicée de Bithynie.

Aux jours du pieux empereur Constantin et de sa mère Irène, les saints pères se convoquèrent à Nicée et rétablirent le culte et la vénération des images que les hérétiques, l'empereur Léon et son fils Constantin Cavallinus avaient jetées à terre et méprisées, après avoir mis au rang des idoles l'image
* A fol. 58 r° b. de l'incarnation du Christ, celle de la très sainte * mère de Dieu et celle de tous les saints.

En ce jour, fête du saint martyr Théodore d'Alexandrie.

Les Alexandrins le saisirent parce qu'il était chrétien et pieux, lui mirent sur la tête une couronne d'épines, lui frappèrent la tête avec des roseaux, lui crachèrent à la figure, et, en se moquant de lui, le promenèrent à travers la

ձեռն, եւ ալիք ծովուն հանին զնա անվնաս ի ցամաք : Եւ կալեալ հատին զգլուխ նորա վասն անուանն Քրիստոսի :

[B * Տօն է եւ յիշատակ սուրբ առաքելոյն Փիլիպպոսի, որ մի էր յեօթն սարկաւագացն : * B, p. 185 b.

Սուրբ առաքեալն Փիլիպպոս՝ մի էր յեօթանասուն եւ երկու աշակերտացն զորս ընտրեաց Քրիստոս, եւ մի էր սա յեօթն սարկաւագացն ընկեր սրբոյն Ստեփաննոսի, զորս ընտրեցին առաքեալքն իբրեւ զհաւատարիմ տնտեսս որբոց եւ այրեաց որ յԵրուսաղէմ :

Էր սա ի Պաղեստինու գաւառէ կնոջ եւ ունէր չորս դստերս կուսս եւ մարգարէս եւ ունէր ապարանս ի Կեսարիա : Սա իջեալ յետ քարկոծելոյն Ստեփաննոսի ի քաղաքն Սամարացւոց՝ առնէր նշանս եւ քարոզէր զՔրիստոս որում հաւատացին եւ աշակերտեցան Սամարացիքն :

Սա եւ զՍիմոն մոգն կեղծաւորեալ մկրտեաց, եւ ի հրեշտակէ յափշտակեալ՝ մկրտեաց եւ զԵթովպացի ներքինին : Եւ յորժամ խօսեցաւ ընդ նա հրեշտակն՝ գնաց եւ շրջեցաւ ի քաղաքս Ասիացւոց նշանօք աւետարանէր զՔրիստոս, եւ համբերէր բազում վշտաց ի կռապաշտիցն : Եւ անդ եղեւ եպիսկոպոս Տրալէսի քաղաքի, եւ

ville, les mains liées derrière le dos. Ils le conduisirent à la mer et l'y jetèrent; mais les vagues de la mer le déposèrent indemne sur le rivage. Ils le saisirent et lui tranchèrent la tête pour le nom du Christ.

[B* Fête et commémoration du saint apôtre Philippe, qui était l'un des sept diacres. * B, p. 185 b.

Le saint apôtre Philippe fut l'un des soixante-douze disciples que le Christ choisit, et l'un des sept diacres, compagnons de saint Étienne, que les apôtres élurent comme fidèles administrateurs des orphelins et des veuves à Jérusalem.

Il était de la Palestine, marié, et avait quatre filles vierges et prophétesses; il avait un palais à Césarée. Après la lapidation d'Étienne, il descendit dans la ville de Samarie, y accomplit des miracles et y prêcha le Christ. Les Samaritains crurent en lui et devinrent ses disciples.

C'est lui qui baptisa Simon, le magicien hypocrite; puis enlevé par un ange, c'est lui qui baptisa l'eunuque éthiopien. Lorsque l'ange lui eut parlé, il partit et parcourut les villes de l'Asie, y prêcha le Christ en accomplissant des miracles, et y souffrit bien des peines de la part des idolâtres. Il devint évêque de la ville de Tralles, gouverna bien ses ouailles, fit de

բարւոք հովուեալ բազում սքանչելիս առնելով, եւ եկեղեցիս կանգնեաց, եւ խաղաղութեամբ կեցեալ հանգեաւ ի Քրիստոս :

Յայսմ աւուր յիշատակ սրբոյն Պաւղինի եպիսկոպոսին, եւ Թէոփանոսի եւ Սաբայիտու, եւ Թէոդորոս եղբօր նորա, եւ Տիմոթէոսի եւ Պաւղոսի, որ յԱղեկսանդրիա կատարեցան :]

Սահմի Գ եւ Հոկտեմբեր ԺԲ : Վկայաբանութիւն սրբոցն Պրոբոսի, Տարաքոսի եւ Անդրոնիկոսի :

Սուրբ մարտիրոսքս այսոքիկ երեքեանս՝ էին ի ժամանակս ամբարիշտ արքային Դիոկղետիանոսի. եւ ի Տարսոն քաղաքին մատնեցան ի ձեռս անօրէն դատաւորին Մաքսիմիանոսի : Եւ կացեալ առաջի խոստովանեցան զՔրիստոս ճշմարիտ Աստուած, եւ զկուռս անարգեցին եւ դեւս անուանեցին :

Եւ հրամայեաց եւ նախ զՏարաքոսի զծնօտն ջարդեցին, եւ ուժգին զթիկունսն հարին եւ ի բանդ արկին : Եւ զՊրոբոս կախեցին զփայտէ եւ գանեցին յոյժ եւ երկաթի կապանօք եդին ի բանդ :

* A fol. 58 v° a. Եւ կացուցեալ առաջի զԱնդրոնիկոս * հարցանէր թէ. Ուստի՞ իցես : Եւ նա ասէ.

6 Վկայաբանութիւն սրբոցն] Վկայութիւն սրբոց վկայիցն B || 8 ամբարիշտ] կռապաշտ B || 9 քաղաքին] քաղաքն B — անօրէն] անբարիշտ B || 10 Մաքսիմիանոսի] Մաքսիմոսի B || 12 ջարդեցին] ջարդել B || 13 հարին] հարկանել B — արկին] արկանել B || 14 բանդ] բանդի B.

nombreux miracles, construisit des églises, et après une vie paisible reposa dans le Christ.

En ce jour, commémoration de l'évêque saint Paulin, de Théophane le Sabaïte[1] et de son frère Théodore, de Timothée et de Paul, qui furent mis à mort à Alexandrie.]

3 SAHMI, **12 Octobre.**

Martyre des saints Probus, Tharacus et Andronicus.

Ces trois saints martyrs vivaient aux jours de Dioclétien empereur impie. Ils furent livrés entre les mains du juge inique, Maxime, dans la ville de Tarse. Mis en sa présence ils confessèrent le Christ, vrai Dieu, et méprisèrent les idoles qu'ils appelèrent démons.

Le juge ordonna d'abord de briser les mâchoires de Tharacus, de le frapper fortement sur le dos et de le jeter en prison. On pendit Probus à un arbre, on le frappa beaucoup et on le jeta en prison chargé de fers.

A fol. 58 v° a. On mit ensuite Andronicus en présence du juge qui lui * demanda : De

1. Ms. : de Théophane et de Sabaïte, cf. H. Delehaye, *Synaxarium Ecclesiæ Constantinopolitanæ* (Propylæum ad Acta Sanctorum Novembris), Bruxelles, 1902, col. 130.

յԷփեսոս քաղաքէ լինեմ, որդի մեծատան իշխանի եւ եմ քրիստոնեայ եւ ոչ ուրանամ զՔրիստոս եւ ոչ զկուռս քո պաշտեմ : Յայնժամ հրամայեաց հարկանել զնա ուժգին, եւ խաղել զջիլն եւ աղիւ քերել զկողսն եւ արկանել ի բանդ :

Եւ ապա հրամայեաց Մաքսիմոս տանել կապանօք զսուրբսն ի քաղաքն Մամեստիա եւ անդ դարձեալ խոստովանեցան զՔրիստոս : Եւ հրամայեաց դատաւորն ջախջախել քարիւ զբերանն Տարաքոսի, եւ այրել հրով զերկոսին ձեռսն, եւ խիստ քացախ ընդ քիթսն արկանել :

Եւ ապա զսուրբն Պրոբոս մատուցին առաջի, եւ արկին ընդ բերանն շամփուրս հրացեալս, եւ զթիկունսն արջառաջլօք հարին չարաչար, եւ զերծեցին ածելեաւ զգլուխն, եւ հնոցի մոխրով կայծախառն մածուցին, այրեցին եւ զլեզուն եւ արկին ի բանդ :

Ապա կացուցին զսուրբն Անդրոնիկոս եւ հարին զթիկունսն մինչեւ պատառեցաւ մարմինն, եւ ալեցեալ աղիւ լցին զվէրսն, հարկանէին եւ զորովայնն : Եւ հրամայեաց դատաւորն եւ տարան զսուրբսն ի քաղաքն Անարզաբայ : Եւ կացուցին առաջի եւ զսուրբն Տարաքոս եւ համարձակութեամբ կշտամբեաց զդատաւորն : * Եւ ապա- * A fol. [illegible] v° b.

1 լինեմ *om.* B. || 3 զջիլն] զջիլսն — քերել] շփել B || 10 այրեցին] հանին B || 13 մարմինն] իւր *add.* B — աղիւ] աղով B || 14 Եւ] ապա *add.* B.

quel pays es-tu? Il lui répondit : Je suis de la ville d'Éphèse, fils d'un riche notable, et je suis chrétien; je ne renie pas le Christ, et n'adore point tes idoles. Le juge ordonna alors de le frapper vigoureusement, de lui trancher les tendons, de lui déchirer les côtes en frottant avec du sel et de le jeter en prison.

Maxime ordonna ensuite d'emmener les saints chargés de fers à la ville de Mopsueste. Ils y confessèrent de même le Christ. Le juge ordonna de briser à coups de pierres la bouche de Tharacus, de lui brûler par le feu les deux mains, et d'introduire du vinaigre fort dans ses narines.

On présenta ensuite Probus au juge. On lui introduisit dans la bouche des broches enflammées, on le frappa cruellement sur le dos avec des nerfs de bœuf, on lui rasa les cheveux de la tête, sur laquelle on appliqua de la cendre de four mêlée à de la braise, on lui brûla la langue et on le jeta en prison.

On présenta ensuite au juge saint Andronicus. On le frappa sur le dos jusqu'à ce que la chair en fût déchirée, on remplit les plaies avec du sel et on le frappa sur le ventre. Le juge ordonna ensuite de conduire les saints à la ville d'Anarzaba. Là, on présenta au juge saint Tharacus qui blâma avec hardiesse le juge. * Les serviteurs le frappèrent sur la bouche, lui brûlèrent * [illegible]

սուրբն հարկանէին զերանն եւ շամփրովք խոցոտէին զմարմինն, եւ զականջսն ի բաց հատանէին, եւ զհեր գլխոյն անկրով ածին եւ կայծակամբք մածուցին :

Եւ զսուրբն Պռոբոս կապեցին եւ հրացեալ շամփրօք այրեցին զանթսն եւ զթիկունսն, եւ բռնութեամբ արկին գինի ի բերան նորա խառնեալ յարենէ զոհից կռոցն, ծակեցին եւ զջիլսն հրացեալ շամփրօք եւ փորեցին զաչսն :

Իսկ զսրբոյն Անդրոնիկոսի զորովայնն այրեցին, ջամբեցուցին ի զոհիցն միս եւ գինի, եւ հատին զլեզուն եւ զատամունսն կորզեցին : Եւ ապա արկին զսուրբն գազանաց կերակուր, եւ ոչ մերձեցան գազանք, եւ արջ մի երթեալ լիզէր զթարախ վիրացն Անդրոնիկոսի եւ նստէր առ ոտս նորա : Եւ տեսեալ դահճացն սպանին զարջն : Եւ առիւծ մի ահագին արձակեցին ի Տարագոս, եւ երթեալ գազանն երկիր եպագ :

Եւ մոլեալ Մաքսիմոս սրով եհատ զսուրբսն : Եւ հրամայեաց զօրականացն պահել զմարմին նոցա զի մի գողասցեն քրիստոնեայքն : Եւ եղեւ որոտումն յոյժ եւ անձրեւք եւ փախեան պահապանքն եւ հաւատացեալքն երթեալ ի գիշերի գողացան
* B p. 186 b. զնշխարս սրբոցն աստեղացն * ցուցմամբ զիւրաքանչիւր մարմինս սրբոյն, քանզի խառնեալ էին ի միասին :

1 շամփրովք] շամբրով B || 2 եւ] պարձեալ *add.* B — մածուցին] այրեցին B || 6 այրեցին] հրով *add.* B — ջամբեցուցին] ջամբեցին B || 8-10 եւ ոչ մերձեցան ... երկիր եպագ] եւ խնամօքն Աստուծոյ գազանքն մռայան զգազանութիւն իւրեանց եւ ոչ մերձեցան, եւ արջ եւ առիւծ խնայեցին ի նոսա : B || 12 զմարմին] զմարմինս B || 14 աստեղացն] desinit A.

le corps avec des broches enflammées, lui coupèrent les oreilles, lui rasèrent les cheveux de la tête, sur laquelle ils appliquèrent de la cendre mêlée à de la braise.

On lia saint Probus et on lui brûla, avec des broches enflammées, les aisselles et le dos, on lui versa de force dans la bouche du vin mélangé à du sang des sacrifices des idoles, on lui ouvrit les veines avec des broches enflammées et on lui creva les yeux.

On brûla le ventre à saint Andronicus, on lui mit dans la bouche de la viande et du vin des sacrifices, on lui coupa la langue et on lui arracha les dents. On jeta ensuite le saint en pâture aux fauves; mais les fauves ne s'en approchèrent point; un ours alla lécher le pus des plaies d'Andronicus et s'assit à ses pieds. Ce que voyant, les bourreaux tuèrent l'ours. On lança un lion terrible sur Tharacus; mais le fauve alla se prosterner devant lui.

Maxime, furieux, fit tuer les saints à l'épée. Il ordonna aux soldats de garder leurs corps, pour que les chrétiens ne les emportassent point. Il se produisit un violent grondement de tonnerre et la pluie se mit à tomber, les gardiens prirent la fuite, et les fidèles s'étant rendus pendant la nuit enle-
* B p. 186 b. vèrent les restes des saints, à la lueur des étoiles * qui indiquèrent le corps de chaque saint, car ils se trouvaient mêlés ensemble.

Եւ ոմանք յեղբարց որք հետեւողք էին եւ տեսանօղք, եւ գրեցին երթալն սրբոց վկայիցն գրեցին զնահատակութիւն սրբոցն : Եւ տուեալ երկերիւր դահեկան գնեցին զմարմինսն, եւ յուղարկեցին յԻկոնիոն քաղաքն, եւ եդին մեծաւ պատուով ի մեծ այրն որ է ի մեծ քարին ի պատուական տապանս :

Կատարեցան սուրբ վկայքն Քրիստոսի Տարաքոս որ էր Հռոմայեցի, Պրոբոս որ էր Պամփիլացի, Անդրոնիկոս Եփեսացի՝ Հոկտեմբերի ԺԲ :

Յայսմ աւուր յիշատակ է սուրբ վկայիցն Թէոդորոս եւ Անդրոմաքոսի եւ Անաստասիայ սրբուհւոյ կուսին :

* Սահմի Դ եւ Հոկտեմբերի ԺԳ : Վկայութիւն սրբոց վկայիցն Կարպոսի եւ Բաբիլասի : * B p. 187 a.

Սուրբքս այսոքիկ էին ի ժամանակս Դեկոսի ամբարշտի թագաւորին արուեստիւ բժիշկք, եւ սուրբն Կարպոս էր եպիսկոպոս եւ Բաբիլաս սարկաւագ : Եւ կացին յա-ռաջի ատենին բդեշխին Ասիոյ եւ խոստովանեցան զանուն Տեառն Աստուծոյ մերոյ :

Եւ զԿարպոս կախեցին եւ քերեցին զմարմինն. նոյնպէս եւ զԲաբիլաս բազում քերանօք բեւեռեցին զփայտէ. բեւեռեցին եւ զԿարպոս եւ ժպտեցաւ : Հարցին

Quelques-uns parmi les frères, imitateurs des saints, qui en avaient été témoins et qui les avaient suivis, écrivirent le martyre des saints. Ils payèrent deux cents écus et achetèrent leurs corps, qu'ils envoyèrent à la ville d'Iconium, où on les déposa avec grand honneur dans des tombeaux précieux, dans la grande grotte qui se trouve dans le grand rocher.

Les saints martyrs du Christ, Tharaeus qui était de Rome, Probus de Pamphylie, et Andronicus d'Éphèse, moururent le 12 Octobre.

En ce jour, commémoration des saints martyrs Théodore et Andromachus et de la vierge sainte Anastasie.

* 4 SAHMI. **13 Octobre.** * B p. 187 a.

Martyre des saints martyrs Carpus et Babylas.

Ces saints vivaient aux jours de Dèce l'empereur impie. Ils étaient médecins de leur profession. Saint Carpus était évêque et Babylas diacre. Ils se présentèrent au tribunal devant le gouverneur de l'Asie et confessèrent le nom du Seigneur, notre Dieu.

On pendit Carpus à un arbre et on lui déchira le corps. On cloua également à un arbre Babylas dont on déchira atrocement le corps. On cloua de même Carpus qui eut un sourire. On lui demanda : Pourquoi as-tu

եթէ Ընդէ՞ր ժպտեցար ։ Եւ նա ասէ. Տեսի զփառս Աստուծոյ եւ ուրախ եղէ ։

Եւ բորբոքեցին հուր, աղօթեաց սուրբն եւ ասէ. Օրհնեալ ես Տէր Յիսուս Քրիստոս, որդի Աստուծոյ, որ արժանաւորեցեր զմեզ զմեղաւորքս այսմ բաժին մասին ։ Եւ նոյնժամայն աւանդեցին զհոգիս իւրեանց ի ձեռս հրեշտակաց, Հոկտեմբերի ԺԳ եւ Սահմի Դ ։

Եւ քոյր սրբոյն Կարպոսի կայր առաջի, որոյ անուն էր Ագաթոնիկէս, եսես եւ նա զփառս Աստուծոյ զոր եսես եղբայրն իւր, աղաղակեաց եւ ասէ. Ճաշս այս եւ ինձ պատրաստեալ է, պարտ է եւ ինձ հաղորդել ի փառաց կերակրոյս ։

Եւ մերկացեալ զհանդերձս իւր, տարածեաց զանձն իւր ի վերայ փայտին, եւ բոցն բորբոքեցաւ ի վերայ նորա, եւ գոչեաց երիցս անգամ. Տէր, Տէր, Տէր, օգնեա ինձ զի ի քեզ ապաւինեցայ ։ Եւ այսպիսի խոստովանութեամբ աւանդեաց զհոգին իւր առ Աստուած ։

Յայսմ աւուր կատարեցան սրով սուրբ վկայքն Քրիստոսի Ալփիոն, Աղեքսանդրոս, Զոսիմոս, Նիկոնիաս, Նիոնիոս, Իլիդորոս եւ Մարկոս ի քաղաքին Անտիոք Պիսիդեայ առ Դիոկղետիանոսիւ արքայիւ, ի Մանգնոսէ դատաւորէ ։

Նոյնպէս եւ սուրբ վկայն Փլորենտիոս յետ յոլով տանջանաց կենդանւոյն այրեցին հրով ի քաղաքն Թեսաղոնիկեայ ։

* B p. 187 b. * Ի սմին աւուր կատարեցաւ մեծ իշխանն Դիոսկորոս, որ էր խորհրդակից Թագաւո-

ce sourire? Il répondit : J'ai vu la gloire de Dieu et j'en suis heureux.

On alluma un grand feu; le saint se mit à prier et dit : Tu es béni, Seigneur Jésus-Christ, fils de Dieu, qui nous as rendus dignes, nous pécheurs, de la participation. Et ils rendirent aussitôt leur âme entre les mains des anges, le 13 Octobre, le 4 sahmi.

La sœur de saint Carpus, dont le nom était Agathonica, se trouvait présente; elle vit aussi la gloire de Dieu, comme l'avait vue son frère, s'écria et dit : Ce festin est également préparé pour moi, il faut que moi aussi je prenne part à la gloire de ce festin.

Elle se dépouilla de ses vêtements, et s'étendit de tout son corps sur le bois; les flammes l'enveloppèrent, et elle cria par trois fois : Seigneur, Seigneur, Seigneur, aide-moi, car je me suis réfugiée en toi. C'est d'une telle confession qu'elle rendit son âme à Dieu.

En ce jour, furent mis à mort par le glaive les saints martyrs du Christ : Alphion, Alexandre, Zosime, Niconias, Nionios, Éliodore (*Ilidoros*), et Marc, dans la ville d'Antioche de Pisidie, par le juge Magnus, sous le règne de Dioclétien.

Le saint martyr Florentius fut également, après de nombreuses tortures, brûlé vivant par les flammes, dans la ville de Thessalonique.

* B p. 187 b. * En ce même jour, fut martyrisé le grand prince Dioscore, qui était le

րին Դիոկղետիանոսի, զոր ի ճմճուլս եդեալ ոլորակեցին եւ այրեցին զամենայն մարմինն, եւ յետոյ ի Կուկղիանոս իշխանէ ընկալաւ զգլխատումն վասն Քրիստոսի :

Յայսմ աւուր վարք եւ յիշատակ երանելի հայրապետին մերոյ Մաշտոցի :

Երանելի եւ սրբասնեալ հայրն մեր Մաշտոց՝ էր ի գաւառէն Կոտէից, ի գեղջէն Եղիվարդայ, որդի քահանայի, յաւուրս բարեպաշտ թագաւորին մերոյ Աշոտոյ առաջնոյ : Սա ի մանկական տիոց անտի ցանկայր կրօնաւորական վարուց. եւ յորժամ մեռաւ հայր իւր՝ գնաց ի վանս Մաքենոցաց, եւ կացեալ անդ սրբութեամբ եւ առաքինութեամբ՝ օրհնեցաւ քահանայ եւ վարժեցաւ յաստուածն աստուածայնին գրոց :

Ապա փոխեալ անտի գնաց ի Սեւան կղզին, ուր կրեաց վիշտս բազումս ի չաչաղկոտաց, բայց նա վասն սիրոյն Քրիստոսի համբերէր ամենայնի : Եւ նորոգեաց զվանսն որ էր ի նմին կղզւոջ. շինեաց անդ եւ զեկեղեցին զոր անուանեաց Առաքելոց, եւ ժողովեալ զբազմութիւն միաբանից՝ վարժեաց զնոսա ի կրօնաւորական կրթութիւն : Իւրն լոկ բանջարոց եւ ընդեղինօք շատանայր, եւ օրինակ բարի զանձն ընծայեցուցանէր ամենեցուն :

Այլուեւ էին բանք նորա եւ հոգեխառնեալ. որով ոչ միայն զմերձաւորս մխիթարէր՝ այլ եւ զհեռաւորս ի ձեռն խրատական եւ մխիթարական թղթոց զոր գրէր : Վասն

conseiller de l'empereur Dioclétien; on le tortura fortement sous presse, et on lui brûla tout le corps. Il fut ensuite décapité pour le Christ, par le prince Cuclianus[1].

En ce jour, vie et commémoration de notre bienheureux patriarche Mashtotz.

Notre bienheureux père Mashtotz, de sainte vie, était de la province de Kotéïk, du village d'Elivard, fils de prêtre, aux jours de notre pieux roi Achot le Premier. Dès sa tendre enfance il aspira à la vie religieuse, et lorsque son père vint à mourir, il se rendit au couvent de Makhénotz, y vécut en sainteté et vertu, fut ordonné prêtre et se donna à l'étude des écritures divines.

Il quitta ensuite cet endroit et se rendit à l'île de Sévan, où il eut beaucoup à souffrir des jaloux, mais il supporta tout pour l'amour du Christ. Il répara le couvent qui se trouvait dans cette île, y construisit aussi l'église qu'il nomma (l'église) des Apôtres. Il rassembla un grand nombre de moines et les exerça aux devoirs religieux. Il ne se nourrissait que de légumes et d'herbes, et donnait, en sa personne, le bon exemple à tous.

Ses paroles étaient influentes, pleines d'esprit et de foi: il consolait non seulement les proches, mais les lointains aussi par les lettres de conseil et de consolation qu'il leur écrivait. C'est pourquoi après la mort du catho-

1. Κουλκιανός dans *Syn. Cp.*, col. 136.

որոյ յետ մահուան Գէորգայ կաթողիկոսի՝ միաբան հաւանութեամբ եկեղեցականաց եւ քաղաքացւոց ընտրեցաւ կաթողիկոս ի վաթսնամեայ հասակի իւրում. բայց ոչ չերկարեաց. ի նմին՝ յետ եօթն ամսոյ փոխեցաւ առ ցանկալին իւր Քրիստոս, եւ թաղեցաւ ի Գառնի ի հովանոց արքային Տրդատայ :

* B p. 188 a. Այլ ի սակաւ ժամանակի անդ արար * բազում ուղղութիւնս եւ բարեկարգութիւնս. վասն զի սա ինքն երանելի հայրապետս արար զվերջին կարգաւորութիւն մաշտոցին, որ կանխաւ յօրինեալ էր ի սրբոյն Մեսրոպայ թարգմանչէ եւ յաշակերտաց նորա, որով վարի մինչեւ ցայժմ Հայաստանեայցս սուրբ եկեղեցի :

Սահմի Ե եւ Հոկտեմբերի ԺԴ : Վկայութիւն սրբուհւոյն Դոմնինեայ :

Սրբուհի Դոմնինեա էր ի քաղաքէն Անարզաբու, ի ժամանակս Դիոկղետիանոսի անօրէն արքային : Եւ կացեալ առաջի դատաւորին Լիւսիայ խոստովանեցաւ զանունն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ : Եւ հարին զերանելի կինն ուժգին, եւ հրացեալ շամփրօք այրեցին զոտսն եւ արկին ի բանդ :

Եւ յետ աւուրց դարձեալ կացուցին զնա առաջի Լիւսեայ եւ յոյժ քննեալ ոչ կարաց դարձուցանել ի հաւատոյն Քրիստոսի : Եւ հրամայեաց բրօք ջարդել զամենայն A fol. 59 r° a. մարմին նորա, * եւ քարշեցին ընդ երկիր մինչեւ լուծան ամենայն յօդք անձինն, եւ

15 եւ քարշեցին] incipit A.

licos Georges, il fut, par le consentement unanime des ecclésiastiques et des laïques, élu catholicos à l'âge de soixante ans; mais il ne siégea pas longtemps, car sept mois après il trépassa au Christ, vers lequel il aspirait; et il fut enterré à Karni, la résidence d'été du roi Tiridate.

* B p. 188 a. * Dans une si courte période de temps, il s'était beaucoup occupé d'organisations et de réformes; car c'est ce bienheureux patriarche qui fit les dernières réformes du rituel, que saint Mesrop le traducteur et ses disciples avaient composé auparavant, et qui est en usage jusqu'aujourd'hui dans la sainte église arménienne.

5 SAHMI, **14 Octobre**.

Martyre de sainte Domnina.

Sainte Domnina était de la ville d'Anarzaba, aux jours de Dioclétien l'empereur impie. Mise en présence du juge, elle confessa le nom du Christ, notre Dieu. On frappa fortement la bienheureuse femme, on lui brûla les pieds avec des broches enflammées et on la jeta en prison.

Quelques jours après, on la mit de nouveau en présence de Lysias qui l'interrogea longuement mais ne put la détourner de la foi du Christ. * A fol. 59 r° a. Il ordonna de lui briser tout le corps à coups de gros bâtons. *On la traîna

տարեալ արկին ի բանտ ։ Եւ աղօթելով զգիշերն ամենայն աւանդեաց զհոգին իւր առ Աստուած Հոկտեմբեր ԺԴ ։

Յայսմ աւուր կատարեցաւ սրով ի Պարսիկս սուրբ վկայն Քրիստոսի Սադոթ եպիսկոպոսն ի Սապուհոյ, արքայէն Պարսից, զի ոչ ուրացաւ զՔրիստոս եւ ոչ երկիր եպագ արեգական եւ հրոյ ։

[B Ի նմին վկայութիւն սուրբ մարտիրոսացն Յերոնի, Ատերի, եւ Ասիդորոսի եւ պատանեկին Դիոսկորոսի յԵգիպտոս, եւ սուրբ քահանայվկային եւ եպիսկոպոսին Սիլվանի Գազացւոյ ։]

Սահմի Զ եւ Հոկտեմբերի ԺԵ ։ Վկայաբանութիւն Ղուկիանոսի քահանայի Անտիոքացւոյ ։

Սուրբ վկայս այս էր ի մեծ քաղաքէն Անտիոքայ, յաւուրս Դիոկղետիանոսի արքայի, ի մեծ ազգէ եւ ի քրիստոնեայ ծնողաց, սնեալ եւ վարժեալ աստուածահաճոյ վարուք ։ Եւ յետ մահուան ծնողացն ապաւինեցաւ յեկեղեցին, եւ զամենայն ինչս իւր ըստ աւետարանական բանին բաշխեաց աղքատաց, եւ եղեւ ուսումնասէր յոյժ յաստուածաշունչ գիրս, եւ յանդիմանէր եւ ուսուցանէր զհերձս եւ զհեթանոս եւ զհեր-

2 Հոկտեմբեր ԺԴ] եւ Սահմի Ե *add.* B. || 3-4 կատարեցաւ ... Պարսից] յիշատակ է, սուրբ քահանայվկային Քրիստոսի Սադոթ եպիսկոպոսին, որ ի ձեռաց Սապուհոյ արքայէն պարսից կատարեցաւ B || 5 հրոյ] կրակի B || 9 Վկայաբանութիւն] վկայութիւն B || 10 վկայս այս] վկայն Քրիստոսի Ղուկիանոս B — 4 Դիոկղետիանոսի] ամբարիշտ *add.* B || 11 վարժեալ] ճգնութեամբ եւ *add.* B.

ensuite par terre jusqu'à ce que toutes les articulations du corps fussent brisées, puis on l'emmena à la prison et on l'y jeta. Elle pria toute la nuit et rendit son âme à Dieu le 14 Octobre.

En ce jour, périt par le glaive, en Perse, le saint martyr du Christ, l'évêque Sadoth, mis à mort par Sapor, roi des Perses, pour ne pas avoir renié le Christ et adoré le soleil et le feu.

[B En ce même jour, martyre des saints martyrs Héron, Ater, Isidore (*Asidoros*) et du jeune Dioscore[1] en Égypte; et du saint prêtre-martyr et évêque Sylvain de Gaza.]

6 SAHMI, 15 Octobre.

Martyre du prêtre Lucien d'Antioche.

Ce saint martyr était de la grande ville d'Antioche, aux jours de l'empereur Dioclétien; il était d'une grande famille et de parents chrétiens, et fut formé à vivre d'une manière agréable à Dieu. Après la mort de ses parents, il se retira dans l'église, et selon la parole de l'évangile, distribua tous ses biens aux pauvres; il étudia profondément les écritures inspirées par

1. Cf. 1 Octobre, p. [372 sq.].

ձուածոյս. եւ եղեւ կատարեալ վարդապետ հրամանաւ եպիսկոպոսին իւրոյ եւ վարդապետին, եւ բազումք յաշակերտացն իւրոց եպիսկոպոսք եղեն եւ մարտիրոսացան. որ եւ ինքն յառաջագոյն ասէր նոցա մարգարէութեամբ զկատարման մահն իւրեանց :

* A fol. 59 r° b. Եւ թողեալ զԱնտիոք քաղաքն * գնաց ի Նիկոմիդիա յորում Դիոկղետիանոս զքրիստոնեայս տանջէր : Եւ եգիտ բազում հաւատացեալս որք յերկեղէ չարչարանացն զոհէին կռոցն, զորս վարդապետութեամբ եւ աղօթիւք դարձոյց յառաջին դաւանութիւնն իւրեանց, եւ համբերել չարչարանաց եւ քարոզել զՔրիստոս համարձակութեամբ :

Եւ ինքն երանելին ուսեալ էր զարուեստ դպրութեան եւ գրեաց գիրս եւ եթող ի Նիկոմիդիա եկեղեցւոյն, զհին եւ զնոր կտակարանս : Եւ շրջէր ի մէջ քաղաքին, եւ զորս կամէր տեսանել, տեսանէին եւ նոքա զնա, եւ զորս ոչ կամէր հայել եւ ոչ նոքա զնա հայէին ի մէջ նոցա կալով եւ շրջէր :

Եւ լուեալ թագաւորին զբազում ուսումն սրբոյն, որ միայն բանիւք հաւանեցուցանէր զամենեսեան եւ ի տեսչութենէ միայն երեւայն քրիստոնեայ լինէին. կոչեաց սա ինքն եւ երկեաւ դէմ յանդիման խօսել : Հրամայեաց կախել առաջի իւր վարագոյր,

2 եւ վարդապետին *om.* B — եղեն] ձեռնադրեցան B — մարտիրոսացան] մարտիրոսք եղեն B || 3 մարգարէութեամբ] մարգարէաբար B — զկատարման] զկատարութեամբ B || 5 Նիկոմիդիա] քաղաք *add.* B || 6 յերկեղէ] յերկիւղէ B || 7 զոհէին] զոհեալ էին B — վարդապետութեամբ] իւրով *add.* B || 11-13 Եւ շրջէր ... կալով եւ շրջէր *om.* B || 15 տեսչութենէ] տեսութենէ B || 16 եւ երկեաւ ... եւ այնպէս *om.* B.

Dieu, puis réfuta et instruisit les Juifs, les païens et les dissidents. Il fut consacré docteur, par l'ordre de son évêque et maître, et beaucoup parmi ses élèves devinrent évêques et furent martyrisés, leur annonçant d'avance, par prophétie, leur mort par le martyre.

* A fol. 59 r° b. Il quitta la ville d'Antioche et * se rendit à Nicomédie où Dioclétien torturait les chrétiens. Il y trouva nombre de fidèles qui, par crainte des tortures, sacrifiaient aux idoles. Par sa doctrine et par ses prières il les fit revenir à leur première profession de foi, les encouragea à endurer les souffrances et à prêcher le Christ avec hardiesse.

Ce bienheureux, qui avait appris l'art de copiste, copia des textes de l'Ancien et du Nouveau Testament, qu'il légua à l'église de Nicomédie. Il parcourait la ville : ceux qu'il désirait voir, le voyaient également, mais ceux qu'il ne voulait pas voir, ne le voyaient pas non plus, bien qu'il se tînt parmi eux et qu'il circulât au milieu d'eux.

L'empereur ayant appris la grande science de ce saint, qui persuadait tout le monde par sa seule parole, alors que d'autres devenaient chrétiens à la seule vue de sa personne, le manda auprès de lui, mais eut peur de lui parler face à

զի մի տեսցէ զերեսս արդարոյն. եւ այնպէս խօսէր ողոքանօք եւ սպառնալեօք եւ կամէր դարձուցանել զսուրբն ի կռապաշտութիւն. եւ յորժամ ոչ կարաց, այլ համարձակութեամբ եւ քաջութեամբ յանդիմանէր եւ ընդդէմ կայր, եւ բարկացեալ թագաւորն * եհատ ի վերայ նորա վճիռ, զի ի հեռաւոր բանդի սովամահ սատակեսցեն :

Եւ ըստ հրամանին տարան յՈղէնուպօլիս եւ արկին ի բանդ կապեալ ձեռօք եւ ոտիւք : Եւ բազում աւուրս արգելեալ ոչ կամեցաւ յումեքէ կերակուր առնուլ, մինչեւ ամենայն մարմինն հալեցաւ, եւ միայն ասէր. Քրիստոնեայ եմ Տէր : Եւ զայս ասացեալ աւանդեաց զհոգին իւր առ Աստուած բարի խոստովանութեամբ : Եւ կապեցին վէմ յոտսն եւ ընկեցին ի խորս ծովուն : Եւ ամօթալից լեալ թագաւորն, հրամայեաց հրովարտակս գրել յամենայն սահմանս զի դադարեսցեն զհալածումն քրիստոնէից :

Եւ աշակերտքն սրբոյն Ղուկիանոսի երթեալ ի տեղին եւ զնշխարսն ոչ կարացին գտանել. եւ զեօթն օր աղօթս առնէին առ Աստուած զի յայտնեսցէ նոցա : Եւ ի միում գիշերի երեւեցաւ սուրբ միումն յաշակերտացն որում անուն էր Գլիկերիոս եւ ասէ. Յայս նիշ տեղի գտանիցէք ի ծովեզրն զոր խնդրէքդ : Եւ վաղիւն առեալ եւ այլ եւս ոմանս, գնաց ի տեղին եւ գտին զմարմին սրբոյն ամբողջ եւ մեծ փառաբանութեամբ ողջու-

2 կարաց] համբերեցուցանել *add.* B ‖ 7 ասացեալ] ասել B ‖ 10 զհալածումն քրիստոնէից] ի հալածելոյ զքրիստոնեայս B ‖ 13 միումն] միոյ B — Գլիկերիոս] Կլիկերիոս B ‖ 14 ծովեզրն] ծովեզերն B ‖ 15 գնաց] գնացին B — գտին] գտեալ B — մեծ] մեծաւ B

face. Il ordonna de tendre un rideau devant lui, pour ne pas apercevoir la figure du juste, et c'est ainsi qu'il lui parla avec douceur et menaces, cherchant à convertir le saint à l'idolâtrie; mais n'y parvenant pas et voyant que le saint le blâmait et lui résistait avec hardiesse et courage, l'empereur irrité * donna l'ordre de le faire mourir par la faim dans une prison lointaine.

On l'emmena donc, selon l'ordre donné, à Hélénopolis, où on le jeta, les mains et les pieds liés, dans une prison. Il y resta longtemps, et ne voulut accepter de nourriture de personne; tout son corps fondit et il ne faisait que répéter : Je suis chrétien, Seigneur. C'est en disant ces paroles qu'il rendit son âme à Dieu en bonne confession. On lui attacha une pierre aux pieds et on le jeta au fond de la mer. L'empereur, confus, ordonna d'envoyer des édits dans tout le pays pour mettre fin à la persécution des chrétiens.

Les disciples de saint Lucien se rendirent à l'endroit, mais ne purent trouver ses restes; ils prièrent Dieu pendant sept jours de les leur révéler. Une nuit, le saint apparut à l'un des disciples dont le nom était Glycerius et lui dit : Vous trouverez ce que vous désirez à tel endroit du rivage. Le lendemain, le disciple se fit accompagner de quelques personnes, et s'étant rendus à l'endroit, ils y trouvèrent le corps du saint intact. Ils donnèrent le salut, avec grande joie, et l'inhumèrent, enseveli dans du linge

նեյին, եւ մաքուր պատանօք հանդուցին ի պատուական տեղւոջ ։ Եւ յետոյ սուրբն Կոստանդիանոս թագաւորն * շինեաց եկեղեցի մեծ յանուն նորա ի վերայ տապանին ։ Եւ կարգեաց մատուռս ի վերայ եկեղեցւոյն յԵլենուպօլեայ ։

* A fol. 59 v° b.

Կատարեցաւ սուրբն Ղուկիանոս քահանայն Հոկտեմբեր ԺԵ ։

Յայսմ աւուր սուրբ վկայքն Քրիստոսի Դասիոս, Գայիոս, Զոտիկոս ի Նիկոմիդեա քաղաքին, ի ծով ընկեցեալ կատարեցան ։

* B p. 189 b.

[B * Սոքա յաւուրս զոհիցն եւ տօնի կռոցն համարձակութեամբ կացին առաջի եւ վկայեցին զՔրիստոս եւ յանդիմանեցին զսուտութիւն կռոցն ։ Կալաւ զնոսա դատաւորն եւ տանջեաց բազում տանջանօք եւ եհան զնոսա ի խաչ, եւ պատառեաց զկողս նոցա անողորմ, եւ մոմեղինօք շփէին զվէրսն ։ Կապեցին վէմ մի մեծ ի պարանոցս նոցա եւ արկին ի ծով, եւ այնպէս խեղդամահ կատարեցան ի Քրիստոս ։]

Սահմի Է եւ Հոկտեմբեր ԺԶ ։ Տօն Յովհաննու կարապետին եւ Աթանագինէ եպիսկոպոսին ։

Արքեպիսկոպոսն Կեսարիոյ Ղեւոնդիոս, յորժամ ձեռնադրեաց զսուրբն Գրիգոր կաթողիկոս ամենայն Հայոց, ետ նմա զնշխարս Յովհաննու Մկրտչին որ կայր ի Կեսա-

3 մատուռս ի վերայ] մուռս B || 4 Հոկտեմբերի ԺԵ] եւ Սահմի Զ *add.* B || 5 Քրիստոսի *om.* B || 6 ի ծով ... կատարեցան *om.* B.

propre, dans un endroit célèbre. Plus tard le saint empereur Constantin * construisit sur le tombeau une grande église, au nom du saint. Il érigea aussi des chapelles dans l'église de Hélénopolis.

* A fol. 59 v° b.

Saint Lucianus, le prêtre, mourut le 15 Octobre.

En ce jour, les saints martyrs du Christ Dasius, Caïus, Zoticus, furent mis à mort, jetés à la mer dans la ville de Nicomédie.

* B p. 189 b.

[B* Ces saints, aux jours des immolations et fêtes des idoles, se présentèrent avec hardiesse, confessèrent le Christ et blâmèrent la fausseté des idoles. Le juge les fit saisir et soumettre à de nombreuses tortures, les fit crucifier, déchirer cruellement les côtes, en frottant leurs plaies avec de la cire. On leur attacha ensuite une grosse pierre au cou et on les jeta à la mer. C'est ainsi qu'ils moururent noyés, pour le Christ.]

7 SAHMI, **16 Octobre**.

Fête du précurseur Jean et de l'évêque Athénogène.

L'archevêque de Césarée, Léonce, après qu'il eut sacré saint Grégoire catholicos de toutes les Arménies, lui remit les restes de Jean-Baptiste qui se trouvaient à Césarée. Les notables de la ville et toute la population ne

ըկա ։ Եւ իշխանք քաղաքին եւ բազմութիւնքն ոչ կամէին թողուլ տանել զնշխարսն ։ Եւ իշխանքն Հայոց որ էին ընդ սրբոյն Գրիգորի, ետուն կաշառս քաղաքապետին, եւ նա ցածոյց զամբոխն ։

Եւ յորժամ ելին իշխանքն ընդ դուռն քաղաքին Կեսարու, կամէին այրել զքաղաքն վասն կաշառոյն զոր ետուն քաղաքապետին, եւ իմացեալ սրբոյն Գրիգորի ազդ առնէ սրբոյն Ղեւոնդի ։ Եւ նա տուեալ զնշխարս սրբոյ եպիսկոպոսին Աթանագինեայ ետ զայն իշխանացն Հայոց եւ * աղաչէր չառնել չար ինչ քաղաքին ։ Եւ նոքա առեալ դադարեցին ի վնաս առնելոյ քաղաքին ։ Եւ բերեալ յաշխարհն Հայոց, ի Տարօն գաւառն, անդ յայտնեալ հրեշտակն Տեառն սրբոյն Գրիգորի եւ ասէ. այսր հաճեցաւ Տէր բնակիլ սրբոց ։

Եւ շինեալ եկեղեցի անդ յանուն սուրբ Կարապետին անդ եդ զնշխարս Յովհաննու Կարապետին եւ Աթանագինեայ ։ Եւ կարգեալ տօն ամ յամէ, որ է Սահմի ամսոյ եւ ԺԶ Հոկտեմբերի յորում տեղւոջ բազում բժշկութիւնք լինին զօրութեամբն Քրիստոսի ։

voulurent pas laisser emmener ces restes. Les princes arméniens, qui accompagnaient saint Grégoire, payèrent une somme d'argent au préfet de la ville, qui apaisa la foule.

Lorsque les princes eurent franchi la porte de la ville de Césarée, ils voulurent mettre le feu à la ville pour la somme d'argent qu'ils avaient remise au préfet de la ville. Saint Grégoire, au courant du fait, en fit part à saint Léonce. Celui-ci offrit les restes du saint évêque Athénogène aux princes arméniens en les * priant de ne pas faire de tort à la ville. Ils les acceptèrent, et ne songèrent plus à causer de dégâts à la ville. Ils emportèrent ces restes dans le pays d'Arménie, dans la province de Taron; et c'est là que l'Ange du Seigneur se révéla à saint Grégoire et lui dit : Il a plu au Seigneur que la demeure des saints fût à cet endroit.

[S. Grégoire] y construisit une église au nom du saint precurseur, y déposa les restes du précurseur Jean et d'Athénogène. Il établit une fête à célébrer tous les ans le 7 du mois de hori, le 16 Octobre. En ce lieu s'opèrent nombre de guérisons par la puissance du Christ.

Յայսմ աւուր վկայութիւն սրբոյն Ղունկիանոսի որ հաւատաց ի խաչելութիւն, զի հարիւրապետն էր եւ ասաց. Արդարեւ Որդի Աստուծոյ է սա :

Սուրբն Ղունկիանոս էր ի Կապադովկացւոց երկրէն, եւ ի Հռոմ քաղաքին էր հարիւրապետ, եւ առաքեցաւ ի կայսերէն Տիբերեայ յԵրուսաղէմ առ Պիղատոս դատաւորն : Եւ յորժամ հրեայքն խաչեցին զՔրիստոս ետես զահաւոր զքանչելիքն որ եղեն, զխաւարումն արեգականն եւ զմեծ շարժումն որ եղեւ, որ եւ գերեզմանք բացան : Աղաղակեաց եւ ասէ. Արդարեւ Որդի Աստուծոյ է սա :

* A fol. 60 r° b. Եւ յորժամ Հրեայքն կաշառեցին զպահապանսն, զի զյարութիւնն Տեառն * խափանեսցեն՝ Ղունկիանոս ոչ կամեցաւ առնուլ յարծաթոյն եւ երկու այլ եւս զօրականք որք հաւատացին ընդ նմա : Եւ թողեալ զկարգ հարիւրապետութեանն գնաց յերկիրն իւր Կապադովկիայ երկու զօրականօքն եւ անդ քարոզէր զխաչեալն Քրիստոս ճշմարիտ Աստուած եւ Որդի Աստուծոյ :

Եւ լուեալ Հրէիցն որ յԵրուսաղէմ՝ լցեալք նախանձու, ժողովեցան առ Պիղատոս եւ խոստացան նմա կաշառս զանձս բազումս, զի հնարս գտցէ առ ի սպանանել զՂուն-

1 Վկայութիւն ... է սա :] Վկայութիւն սրբոյն Ղունկինոսի հարիւրապետի որ ի խաչելութիւնն Քրիստոսի հաւատաց, եւ կատարեցաւ ի Կեսարիա Կապադովկեցւոց : B || 3 Կապադովկիացւոց երկրէն] Կապպադուկեցւոց գաւառէն B || 8 խափանեսցեն] թաքուցեն B || 14 առ ի *om.* B.

En ce jour, martyre de saint Longinus qui crut au crucifiement, car c'est le centurion qui dit : *Cet homme est vraiment le Fils de Dieu* [1].

Saint Longinus était du pays de Cappadoce, il devint centurion dans la ville de Rome et fut envoyé par l'empereur Tibère à Jérusalem au juge Pilate. Lorsque les Juifs crucifièrent le Christ, il fut témoin des terrifiants prodiges qui eurent lieu : de l'éclipse de soleil, du grand tremblement de terre et des tombeaux qui s'entr'ouvrirent. Il s'écria alors et dit : *Cet homme est vraiment le Fils de Dieu* [1].

Lorsque les Juifs donnèrent de l'argent aux gardes pour étouffer la
* A fol. 60 r° b. résurrection du Seigneur, * Longin et deux autres soldats qui s'étaient convertis avec lui ne voulurent point toucher à l'argent. Il abandonna son rang de centurion, se rendit dans son pays, en Cappadoce, avec les deux soldats, et y prêcha le Christ crucifié, vrai Dieu et Fils de Dieu.

Ce qu'ayant appris, les Juifs de Jérusalem, remplis de jalousie, s'assemblèrent auprès de Pilate et lui promirent de fortes sommes s'il trouvait le moyen de faire mourir Longin. Pilate écrivit aussitôt dans une lettre à

1. Matth., xxvii, 54.

կինոս : Եւ առժամայն գրեաց թուղթ առ Տիբերիոս կայսր ի Հռոմ, եթէ Ղունկինոս եթող զծառայութիւն հարիւրապետութեանն եւ գնաց յաշխարհն իւր եւ քարոզէ զՔրիստոս Աստուած եւ Որդի Աստուծոյ :

Եւ լուեալ Տիբերիոս, առաքեաց զօրական մի ի Կապադովկիա զի սպանցեն զՂունկինոս : Եւ երթեալ զօրականին եգիտ զսուրբն եւ զերկու զօրականսն յագարակի ժառանգութեան իւրոյ որ կոչի Սանդրալիս եւ եհատ զերկոցունց գլուխն : Եւ առեալ միայն զգլուխ սրբոյն Ղունկինոսի, տարաւ առ Պիղատոս յԵրուսաղէմ : Եւ էառ զխոստացեալ կաշառն ի Հրէիցն, ետ ի նոսա զպատուական գլուխն եւ նոքա առեալ թաղեցին յաղբակոյտ տեղւոջ քաղաքին :

Եւ ընդ աւուրսն ընդ այնոսիկ, կին մի այրի Կապադովկեցի * խաւարեալ աչօք առեալ զմիածին որդին իւր գնաց յԵրուսաղէմ թերեւս ի հողոյ սուրբ տեղեացն ցանկել յաչսն՝ դարձեալ տեսցէ լոյս : Եւ ի շրջել նոցա անդ միածին որդին իւր հիւանդացեալ մեռաւ, եւ եղեւ կրկնակի խաւարումն այրի կնոջն այնմիկ, եւ ի բազում կոծմանէն եւ յողբոցն անկեալ կայր յերկիր հեծեծանօք :

Եւ յաւուր միում ի տեսլեանն երեւեցաւ նմա սուրբն Ղունկինոս եւ ծանուցանէ, նմա զամենայն եղեալսն յԵրուսաղէմ ի Հրէիցն եւ ի Պիղատոսէ. թէ, որպէս մարտի-

1 թուղթ] թուղթս B — կայսեր] կայսր B ‖ 4 սպանցեն] սպանցէ B ‖ 6 զերկոցունց] զերեցունց B ‖ 8 կաշառն] կաշառսն B ‖ 10 խաւարեալ աչօք] աչացն լեալ խաւարեցեալ լոյսն B ‖ 13 կրկնակի] կրկնապատիկ B — այրի *om.* B ‖ 15-16 ծանուցանէ . . . մարտիրոսացաւ *om.* B.

l'empereur Tibère à Rome : Longin a quitté son service de centurion et s'est rendu dans son pays où il prêche le Christ, Dieu et Fils de Dieu.

Tibère, en l'apprenant, envoya un officier en Cappadoce pour mettre à mort Longin. L'officier s'y rendit, trouva le saint avec les deux soldats dans sa propriété de famille, qui s'appelle Sandralis, et trancha la tête à tous les trois. Il prit seulement la tête de saint Longin et l'emporta à Jérusalem à Pilate. Il reçut la somme promise par les Juifs et leur remit la précieuse tête; ces derniers la prirent et l'enterrèrent dans la partie de la ville reservée aux ordures.

En ces jours, une veuve de la Cappadoce, * qui avait perdu la vue, se rendit avec son fils unique à Jérusalem, pour y appliquer sur ses yeux de la terre des saints lieux, dans l'espoir de recouvrer la vue. Pendant qu'ils visitaient les lieux, le fils unique tomba malade et mourut, ce qui causa un double obscurcissement à la veuve, qui resta prosternée à terre avec de gros sanglots, des gémissements et des pleurs.

Un jour, saint Longin lui apparut dans une vision, lui annonça tout ce qui s'était passé à Jérusalem de la part des Juifs et de Pilate, et de quelle

բաստյաւ, ցուցանէ նմա եւ զտեղին ուր թաղեալն էր գլուխ իւր, եւ ասէ. Փորեա եւ հան զգլուխն եւ առ ժամայն տեսցեն աչք քո զլոյսն, ցուցից եւ զորդին քո փառօք :

Եւ երթեալ այլոց առաջնորդութեամբ եգիտ զտեղին եւ փորեալ ձեռօք իւրովք եգիտ զպատուական գլուխն : Եւ ընդ հանելն յաղբոյն առեալ ի ձեռն իւր եւ նոյնժամայն բժշկեցան աչքն եւ ետես զլոյս : Եւ պատեալ սուրբ կտաւով եդ ի տուփ. եւ տարաւ յաշխարհն իւր Կապադովկիա, նոյնպէս եւ զմարմին որդւոյ իւրոյ : Եւ երթեալ յագարակն Սանդրաղիս եդ ի միում տապանի զգլուխն եւ զորդին իւր՝ որպէս հրամայեաց նմա

* A fol. 60 v° b. սուրբն * Ղունկինոս : Եւ երեւեցոյց նմա զորդին իւր մերձ իւր փառաւոր տեսլեամբ եւ լուսաւոր որ ասէր. Տեսանես զիս մայր իմ թէ որպէս զիս Աստուած ի ձեռն Ղունկինոսի այսպիսի փառօք փառաւորեաց եւ յանձն արար զիս սմա եւ հանապազ ի միասին եմք :

Իսկ երանելին Սուքիաս քահանայն Երուսաղեմի եգիտ ի գրապահ տանն սուրբ Յարութեանն գրեալ զպատմութիւնն սրբոյն Ղունգիանոսի, առաքեաց առ եղբարս ի բազում եկեղեցիս :

Կատարեցաւ սուրբ վկայն Քրիստոսի Ղունկինոս Հոկտեմբեր ԺԶ :

1 էր] էին B || 2 ցուցից ... փառօք *om.* B || 6 Կապադովկիա] ի Կապպադովկիա B || 7 Սանդրաղիս] Սանդաղիս B — զգլուխն] իւր *add.* B || 8-11 Եւ երեւեցոյց ... միասին եմք *om.* B || 13 Ղունգիանոսի] Ղունկինոսի B || 15 Հոկտեմբեր ԺԶ] եւ Սահմի է *add.* B.

manière il avait été martyrisé; il lui indiqua l'endroit où sa tête avait été enterrée. Il lui dit : Creuse la terre et sors la tête et tes yeux reverront aussitôt la lumière; je te ferai voir également ton fils entouré de gloire.

Elle s'y rendit, guidée par d'autres, retrouva l'endroit, creusa la terre de ses mains et retrouva la précieuse tête. Lorsqu'elle l'eut sortie des ordures, elle la prit dans ses mains; ses yeux furent aussitôt guéris et elle vit la lumière. Elle l'enveloppa dans du linge propre, la déposa dans un coffret, et l'emporta dans son pays, en Cappadoce, en même temps que le corps de son fils. Elle se rendit dans la propriété de Sandralis, déposa dans un même

* A fol. 60 v° b. tombeau la tête (du saint) et le corps de son fils, comme saint * Longin lui avait ordonné. Le saint lui fit apparaître son fils se tenant près de lui, sous un aspect glorieux et lumineux, qui lui dit : Tu me vois, mère, et de quelle manière Dieu, par l'entremise de Longin, m'a comblé de gloire. Il m'a confié à lui, et nous sommes toujours ensemble.

Le bienheureux Hésychius, prêtre à Jérusalem, trouva, dans la bibliothèque de la Sainte Résurrection, l'histoire écrite de saint Longin et l'envoya aux frères à plusieurs églises.

Le saint martyr du Christ, Longin, mourut le 16 Octobre.

Յայսմ աւուր սուրբն Սոկրատէս քահանայն եւ սրբուհին Թէոդոսիա սրով կատարեցան յԱնկիւրիա քաղաքն վասն հաւատոյ Քրիստոսի յԱղեքսանդրոսէ արքայէ ։

[B * Է։ Եւ յայսմ աւուր տօն սրբոյն Յովհաննու Մկրտչի եւ Աթանագինեայ նշխարացն ։ * B, f. 180 b

Յորժամ ձեռնադրեցաւ սուրբն Գրիգոր ի Կեսարիա ի պատիւ եպիսկոպոսութեան, ետ նմա արքեպիսկոպոսն Կեսարու Ղեւոնդիոս ի նշխարաց սուրբ Մկրտչին Յովհաննու եւ Աթանագինեայ վկայի ։ Իսկ իշխանք քաղաքին նախանձեալ ոչ կամեցան թողուլ տանել զսուրբ նշխարսն, վասն որոյ իշխանքն Հայոց որ էին ընդ սրբոյն Գրիգորի, ետուն բազում կաշառս քաղաքապետին, եւ նա ցածոյց զամբոխն եւ թոյլ ետուն ։

Եւ յորժամ ելին իշխանքն Հայոց ընդ դուռն քաղաքին Կեսարու՝ կամեցան այրել զքաղաքն վասն կաշառացն զոր ետուն ։ Եւ իմացեալ սրբոյն Գրիգորի ասաց մեծին Ղեւոնդի եւ ետուն զնշխարս սուրբ եպիսկոպոսին Աթանագինեայ իշխանացն Հայոց, եւ աղաչէր չառնել ինչ չար քաղաքին, եւ նոքա առեալ դադարեցին ի վնաս առնելոյ քաղաքին ։

Եւ յուղի անկեալ մեծաւ ցնծութեամբ առեալ զգանձն պատուական եւ բերեալ հանգուցանէր յիւր աշխարհն ։

* Եւ ի ճանապարհին եկեալ ի գաւառն Տարօնոյ՝ լուաւ վասն մեհենի կռոցն որ էր անդ ի լերինն Քարքեայ ի վերայ գետոյն Եփրատայ՝ մեծապանծ բազմածախ * B, f. 181 a

2 յԱնկիւրիա քաղաքն] յԱնկիւրիա քաղաքին B.

En ce jour, saint Socrates, prêtre, et sainte Théodosie furent mis à mort par l'épée dans la ville d'Ancyre pour la foi du Christ par l'empereur Alexandre.

[B * En ce jour, fête des restes de saint Jean-Baptiste et d'Athénogène. * B, f. 180 b

Lorsque saint Grégoire fut sacré à la dignité d'évêque à Césarée, l'archevêque de Césarée, Léonce, lui remit une partie des restes de saint Jean-Baptiste et du martyr Athénogène. Mais les notables de la ville, jaloux, ne voulurent pas laisser emporter ces saints restes; c'est pourquoi les princes arméniens, qui se trouvaient avec saint Grégoire, offrirent de fortes sommes au préfet de la ville, qui apaisa la foule, et on les laissa partir.

Lorsque les princes arméniens eurent franchi la porte de la ville de Césarée, ils songèrent à mettre le feu à la ville, à cause de la somme d'argent qu'ils avaient versée. Saint Grégoire, l'ayant appris, en fit part au Grand Léonce, qui remit les restes du saint évêque Athénogène aux princes arméniens, en les priant de ne pas faire du tort à la ville. Ils les acceptèrent et renoncèrent à faire du tort à la ville.

Saint Grégoire se mit en route avec grande joie, emportant le précieux trésor, qu'il déposa dans son pays.

* Chemin faisant, lorsqu'il fut arrivé dans la province de Taron, il apprit qu'il s'y trouvait un temple d'idoles, sur la montagne Karaka, sur le fleuve * B, f. 181 a

յառաջին թագաւորացն շինեալ ։ Հրամայեաց զօրացն որ ընդ իւր՝ գնալ տապալել զմեհեանն զի եկեղեցի շինեսցէ, եւ զբերեալ նշխարսն հանգուսցէ ։ Եւ ելեալ ոչ կարացին զդուրս բագնացն գտանել, զի՛ դեւքն ծածկեցին, եւ ի պարիսպն ոչ գծեաց երկաթ զի պատառեսցեն ։

Եկեալ ապա պատմեցին սրբոյն Գրիգորի, եւ նա առեալ զնշան տէրունական խաչին՝ ելեալ եկաց յանդիման շինուածոյն եւ ասէ. Հրեշտակք քո Տէր հալածեսցեն զնոսա ։ Եւ ընդ բանին հողմ ուժգին բղխեաց ի խաչանիշ փայտէն, եւ շնչեաց ի լեառն հաւասար տապալեաց զամենայն շինուածսն եւ զբնակիչսն սատակեաց, ոչ ինչ գտեալ ի տեղւոջն ոչ քար եւ ոչ փայտ, եւ անթիւ մարդիկ որք տեսինն՝ հաւատացին ի Քրիստոս ։

Եւ մինչդեռ ելանէին, ի վեր ի գետն Եփրատ, եւ կամէին անցանել ընդ ձորակ մի՝ սպիտակ ջորիքն որք կրէին զսուրբ նշխարսն՝ տեղի առին ։ Եւ հրեշտակ Աստուծոյ ասաց առ Գրիգորիոս եթէ. Հաճեցաւ Աստուած զի դիցես այդր ի նշխարաց սրբոցդ ։ Անդէն շինեցին վաղվաղակի եկեղեցի, եւ զմեծ մասն ի սուրբ ոսկերաց անդր հանգուցին ։

Իսկ ելեալ ի տեղի մեհենացն շինեաց եւ անդ եկեղեցի մեծապայծառ յանուն սրբոյն Յովհաննու Մկրտչին, եւ եդ յաջակողմն դրանն աներեւութաբար զնշխարս

Euphrate, contenant de grandes richesses et qui avait été construit à grands frais par les premiers rois. Il ordonna aux troupes qui l'accompagnaient de se rendre au temple et de le démolir, pour y construire une église et y déposer les restes (des saints) qu'il transportait avec lui. Ils y montèrent, mais ne purent trouver la porte du temple, car les démons la leur cachaient. Le fer n'avait aucune prise sur les murs, qu'ils ne parvenaient pas à ébrécher.

Ils revinrent en rendre compte à saint Grégoire qui, ayant pris avec lui le signe de la croix du Seigneur, y monta, et se tint en face de l'édifice en disant : Seigneur, tes anges les chasseront. A ces mots, un vent violent souffla de la croix, se répandit également sur la montagne, renversa tous les édifices et fit périr les habitants, à tel point qu'il n'y resta sur place ni pierre, ni bois, et la multitude de gens qui en furent témoins crurent au Christ.

Pendant qu'ils remontaient le cours de l'Euphrate et qu'ils voulaient passer par un vallon, les mules blanches qui traînaient les saints restes s'arrêtèrent. L'ange de Dieu dit à Grégoire : Il plaît à Dieu que tu déposes en ce lieu une partie des restes de ces saints. Ils construisirent aussitôt une église en cet endroit et y déposèrent la plus grande partie des saints ossements.

[Saint Grégoire] monta ensuite à l'endroit où se trouvait le temple des idoles, et y construisit une magnifique église au nom de saint Jean-Baptiste, y déposa à droite de la porte, invisiblement, les restes du saint (Jean-

նորին եւ ի ձախոյն զնշխարս սրբոյն Աթանագինեայ, զորս ոչ ոք կարէ տեսանել բայց միայն զտեղին ուր կանն ։ Ուղղեաց սեղան եւ կանգնեաց աւազան մկրտութեան եւ լուսաւորեաց զբազմութիւն զօրացն որ ընդ իւր, եւ բաշխեաց նոցա զանճառական մարմինն եւ զարիւնն զոր պատարագեաց սուրբ հայրապետն. յայնմ հետէ սկսաւ շինել եկեղեցիս յաշխարհին Հայոց ։

Սահմանեաց անդէն ի նմին տեղւոջն ի նոյն աւուր, որ է Սահմի Է եւ Հոկտեմբերի ԺԶ, ամ յամէ մեծաւ հանդիսիւ կատարել զյիշատակ սրբոցն ։

Եւ է մինչեւ ցայսօր սուրբ ուխտն վանք մեծ եւ հռչակաւոր, եւ բնակարան կրօնաւորաց եւ բժշկութիւնք բազում լինին զօրութեամբն Քրիստոսի, որ բնակեալ է ի սուրբս իւր ։

Յայսմ աւուր փոխումն նշխարաց Յովսեփայ Արիմաթացւոյն յԵրուսաղէմ ի Պտղոմայիդայ որ է Ակքա, եւ յիշատակին ընդ նմա սուրբ Իւղաբեր կանանցն ։]

Սահմի Ը եւ Հոկտեմբերի ԺԷ ։ Տօն է Ովսէի, մարգարէին ։

Ովսէէ ի Բեթամոթայ էր ի ցեղէ Իսաքարայ. եւ շատ մարգարէացաւ ի վերայ

13 Ովսէէ] Ովսէի B || 14 Ովսէէ] Սուրբ մարգարէն Աստուծոյ Ովսէ *add.* B — Բեթամոթայ] Բելեմութայ B.

Baptiste) et à gauche les restes de saint Athénogène; or personne ne peut voir l'endroit où ils se trouvent. Il y dressa un autel, érigea des fonts baptismaux, baptisa la multitude des soldats qui étaient avec lui et les communia au corps et au sang de Notre-Seigneur, pendant le sacrifice que le saint patriarche y célébra. C'est par là qu'il commença à ériger des églises dans le pays d'Arménie.

Il prescrivit sur-le-champ de célébrer, chaque année, en ce même lieu, et en ce même jour, c'est-à-dire le 7 sahmi, 16 Octobre, avec une grande solennité, la commémoration de ces saints.

Et jusqu'aujourd'hui ce lieu de pèlerinage est un grand et célèbre monastère, habité par des moines, et beaucoup de guérisons s'y opèrent par la puissance du Christ, qui habite parmi ses saints.

En ce jour, translation des restes de Joseph d'Arimathie de Ptolémaïs, c'est-à-dire Akka, à Jérusalem. On fait en même temps la commémoration des saintes femmes myrophores.]

8 SAHMI, **17 Octobre.**

Fête du prophète Osée.

Osée était de Béthamoth (*Belémoth*), de la tribu d'Issachar. Il prophétisa

* A fol. 61 r° a. Իսրայէլի եւ մեռաւ խաղաղութեամբ եւ թաղեցաւ յերկրի իւրում ։ Եւ նշան * եթէ. Եկեսցէ Տէր յերկիր եւ ընդ մարդկան շրջեսցի, եւ կաղնին որ ի Սելով բաժանեսցի յերկոտասան մասն, եւ եղիցի երկոտասան կաղնի. եւ զհետ երթիցեն եւ հնազանդեսցին երեւելոյն Աստուծոյ եւ նովաւ կեցցէ ամենայն երկիր ։

Յայսմ աւուր վկայութիւն սրբոյն Խուսանթոսի որ է Ոսկեծաղիկ եւ Դարեհի ամուսնոյ իւրոյ ։

Վկայն Քրիստոսի Խուսանթոս էր ի ժամանակս Նումերեայ անօրէն արքային ի քաղաքէն Աղեկսանդրու, եւ անուն հօրն Պողոմէոս մեծատուն իշխան ։ Եւ երթեալ Խուսանթոս ի Հռոմ, ուսաւ զամենայն իմաստութիւն արտաքին գրոց. նոյն պատահեալ խրատեցաւ յաստուածային գրոց ։

Եւ գտանէ ի թագստի յայրի միում զոմն մի ծառայ Աստուծոյ, որոյ անունն էր Կարպոփորոն որ թարգմանի պտղաբեր, եւ ուսաւ ի նմանէ զամենայն բարեպաշտութեամբ աստուածգիտութիւնս եւ զմեկնութիւն գրոց եւ զամենայն պատուիրանապահութիւնս եւ զօրէնս Աստուծոյ ։ Եւ մկրտեցաւ յանուն Հօր եւ Որդւոյ եւ սուրբ Հոգւոյն ։

2 շրջեսցի] յորժամ մատնէ արեգակն ի Սելով *add.* B || 3 հնազանդեսցին] ի վերայ երկրի *add.* B || 4 կեցցէ] կացցէ B || 5 որ է] որ թարգմանի B — դարեհի] սրբոյն Դարիայ զոր Դարեհ կոչեն *add.* B || 7 վկայն] սուրբ *add.* B || 9 նոյն] նոյնպէս B || 11 եւ գտանէ] Զի գտեալ B || 12 բարեպաշտութեամբ աստուածգիտութիւնս] աստուածային բարեպաշտութիւնս B || 13 զամենայն պատուիրանապահութիւնս եւ զօրէնս Աստուծոյ] զպահպանութիւն պատուիրանացն Աստուծոյ B.

beaucoup sur Israël, mourut paisiblement et fut enterré dans son pays. Il * A fol. 61 r° a. donna comme signe : * Le Seigneur viendra sur la terre et circulera parmi les hommes; Le chêne de Selov se partagera en douze parties, qui deviendront douze chênes; ils suivront le Dieu qui s'est manifesté et Lui obéiront et toute la terre sera sauvée par Lui.

En ce jour, martyre de saint Chrysanthe, c'est-à-dire fleur d'or, et de son épouse Darie.

Le martyr du Christ, Chrysanthe, vivait aux jours de l'empereur impie Numérien, dans la ville d'Alexandrie. Son père, prince riche, se nommait Polémius. Chrysanthe se rendit à Rome et y apprit toute la philosophie profane, mais il s'adonna en même temps à l'étude des écritures divines.

Il rencontra, caché dans une grotte, un serviteur de Dieu, dont le nom était Carpophore, ce qui se traduit « qui porte des fruits », et il apprit de lui toute la science pieuse de Dieu, les commentaires des écritures, les commandements et les lois de Dieu. Il se fit baptiser au nom du Père, du

Եւ յետ եօթն աւուր լուսաւորութեանն՝ ելեալ համարձակութեամբ քարոզեաց զՔրիստոս :

Եւ լուեալ Պողեմէոս հարիւրապետին արկել զնա ի խաւարային բանդի, * տային նմա սակաւիկ հաց և ջուր : Եւ յետ աւուրց բազմաց ասեն ոմանք զՊողեմէոս, եթէ. Որչափ չարչարիս քրիստոնեայքն առաւել զօրանան ի հաւատս իւրեանց. և ընտրեաց աղջկունս մատաղս և գեղեցիկս՝ զարդարեաց զնոսա ոսկւով և մեծագին զգեստուք. և արկել ի միասին ի տաճարն և ի սենեակս պայծառս : Եւ առաքէր առաքէր նոցա կերակուրս և խորտիկս անոյշս և բազմածախս, և յորդառատս գինիս բազզահամ, այնու կամէր զրկել զսուրբն յաստուածային հաւատոյն և ի սրբեկեաց գործոցն :

Իսկ սա և աստուածասէր երիտասարդն Քրիստանթոս իմացեալ զհնարս սատանայական՝ փախչել կամեցաւ յորոգայթէ բանսարկուին, անկեալ ի վերայ երեսաց իւրոց ընկերը աղաչէր զԱստուած փրկել ի չարէն յայն : Եւ արկեալ Աստուած այնչափ թմրութեան քուն ի վերայ կանանցն մինչև ամենեքին ոչ կարէին զարթնուլ. և յորժամ տային նոցա կերակուրն կանանցն ի սենեկէն ուր արթէր երանելին Քրիստանթոս, և ի տաճարին միայն նստեալ ուտէին : Եւ այսպիսի հնարիւք հայր իւր ոչ կարաց յաղթել նմա :

3 Պողեմէոս հարիւրապետին] Պողեմէոս հայր իւր B || 5 որչափ] որքան B || 6 աղջկունս] աղջիկունս B — զգեստուք] զգեստու B || 7 արկել] զնոսա *add.* B || 9 կամէր] կամելով B — զսուրբն] զնա B || 13 մինչև] մինչ զի B || 14 կանանցն] կանայք B.

Fils et du Saint-Esprit. Sept jours après son baptême, il se mit à prêcher le Christ avec hardiesse.

Ce qu'ayant appris, le centurion Ptolémée le fit enfermer dans une prison obscure, * ne lui donnant qu'un peu de pain et d'eau. Longtemps après, quelques personnes ayant dit à Polémius : Plus les chrétiens auront souffert, plus ils se raffermiront dans leur foi, il choisit des jeunes filles toutes jeunes et belles, les para d'or et de vêtements riches et les enferma ensemble avec Chrysanthe dans une vaste maison aux pièces luxueuses. Il leur envoyait en grande quantité des plats succulents et fort coûteux et des vins fins en grande quantité, pensant de la sorte priver le saint de la foi divine et des actes de chasteté.

Le jeune Chrysanthe, l'ami de Dieu, pressentant en tout cela des moyens diaboliques et voulant éviter les pièges du démon, se jeta la face contre terre et pria Dieu de le délivrer de ce mal. Dieu envoya un sommeil si profond aux femmes qu'elles ne pouvaient plus se reveiller, et lorsqu'on leur apportait les repas, elles sortaient de la pièce où se tenait le bienheureux Chrysanthe, se rendaient dans la salle et s'asseyaient seules pour manger. Son père ne put le vaincre par de tels moyens. Son père consulta

* A fol. 61 v° a. Իսկ հօր նորա խորհուրդ առեալ ընդ սիրելիս զի տացէ նմա ամուսին * հարսանեօք որ կարող լիցէ հաւանեցուցանել զնա, ի բաց կալ յերկրպագութենէ Քրիստոսի : Եւ ծանուցին նմա զկին մի աթենացի իմաստասէր հմուտ եւ տեղեակ հելլենական հանճարոյ եւ գեղեցիկ տեսլեամբ որում անուն էր Դարեհ, զոր զարդարեալ ածին զնա առ Խռուսանթոս :

Եւ նստեալ ի միասին խօսեցան ընդ միմեանս յաստուածային եւ յարտաքին գրոց, եւ յոյժ վիճաբանեալք զրուցօք, յաղթեաց սուրբն Խռուսանթոս աղջկանն Դարեհի, եւ յանդիմանեաց եւ ասացեալ եցոյց զծիծաղելի գիրս հեթանոսաց եւ զբարբաջմունս նոցա : Եւ հաւանեցուցեալ զկոյսն Դարեհ, յանձն էառ հաւատալ ի Քրիստոս եւ ամուսնանալ նմա. եւ ուխտ եդեալ անուամբ միայն լինել ամուսինք, եւ անարատ պահել զկուսութիւնն մինչեւ ի մահ : Եւ երթեալ Դարեհ ի տունն Խռուսանթոսի եւ ուսաւ զամենայն գիրս աստուածաշունչս եւ բազմութիւն արանց եւ կանանց դարձուցին յաստուածպաշտութիւն ի մոլորութենէ կռոցն վարդապետութեամբն իւրեանց :

Եւ եղեւ խռովութիւն մեծ վասն նոցա ի Հռոմ առ Կղերոն եպարքոս քաղաքին, * A fol. 61 v° b. եւ կանայք աղաղակէին վասն Խռուսանթոսի եթէ. Որոշէ * զարսն մեր յանկողնոց մերոց, եւ ուրանայ զաստուածսն : Նոյնպէս եւ արքն աղաղակէին վասն երանելւոյն

1 առեալ] արարեալ B || 10 նմա] ընդ նմա B — եդեալ] եդին միմեանց B — պահել] պահեցեն B || 13 յաստուածպաշտութիւն ի մոլորութենէ] ի կռապաշտութենէ յաստուածգիտութիւն B || 14 Կղերոն] Կղերիոն B || 15 վասն] սրբոյն *add.* B

* A fol. 61 v° a. donc des personnes amies pour donner en mariage à * Chrysanthe une épouse qui fût capable de le persuader de s'éloigner de l'adoration du Christ. On lui parla d'une femme athénienne, philosophe, versée dans les études helléniques et d'un beau physique, dont le nom était Darie. On la para et on la conduisit auprès de Chrysanthe.

Ils restèrent ensemble, causèrent des écritures divines et profanes, discutèrent longtemps sur les lettres, mais saint Chrysanthe eut raison de la jeune fille Darie; il discuta et démontra que les ridicules écrits des païens n'étaient que fables et insanités. Il convainquit la vierge Darie qui accepta de croire au Christ et de se marier avec lui, en se jurant d'être époux de nom seulement et de conserver sans tache leur virginité jusqu'à leur mort. Darie se rendit à la maison de Chrysanthe, apprit toutes les écritures divines, et ils convertirent par leur doctrine grand nombre d'hommes et de femmes de l'erreur des idoles au culte de Dieu.

Il y eut à leur sujet un grand mouvement à Rome auprès de Cléros, * A fol. 61 v° b. éparque de la ville. Les femmes protestèrent contre Chrysanthe : * Il détourne nos maris de nos lits et ils renient les dieux. Des hommes clamè-

Դարեհի եթէ. Զկանայս մեր որոշէ յամուսնութենէ մերմէ, և հաւատան ի Քրիստոս : Եւ առաքեաց եպարքոսն և ած առաջի իւր, և բազում հնարիւք ջանացեալ՝ ոչ կարաց հաւանեցուցանել և խոտորել ի հաւատոյն Քրիստոսի : Եւ ետ զնոսա ի Կղօդիոս զինուորն և հանել արտաքոյ քաղաքին Հռոմայ. և կապեցին զձեռս նոցա ուժգին ջլօք, և առժամայն կապանքն թուլացան, և ապա ի փայտի պնդեցին զոտս նոցա կապանօք բևեռաց և նշխարացն մանրեցաւ փայտն և եղև որպէս փոշի, և ապա հեղին ի վերայ նոցա ժողովեալ մէզս, զի ի հոտոյն ցնորեսցին իմաստքն և ուխտեալ եղև նոցա յանուշահոտութիւն :

Եւ ապա արկին զնոսա ի նորագէն մորթս անասնոց և կարեցին շուրջանակի և ընկեցին յարև, և մորթն ոչ չորացաւ ամենևին, և հանին ի մորթոյն և արկին ի պարանոցն բառամանեակս և երկաթս յոտսն, և արկին ի խաւարային բանդ, և անկան կապանքն ի պարանոցէ և յոտից նոցա և ծագեաց ի բանդին լոյս մեծ :

1 յամուսնութենէ] յամուսնութեան B — հաւատան] հաւատալ B | 2 ած] եած B — հաւանեցուցանել և խոտորել] դարձուցանել B || 4 զինուորն] զօրականն B — և հանել արտաքոյ քաղաքին Հռոմայ] և նա մատնեաց ի զինուորն ամենայն B | 5 և առժամայն ... ապա *om.* B || 6 կապանօք բևեռաց] բևեռօք B — և նշխարացն ... և ապա *om.* B | 7 ժողովեալ *om.* B — զի ի հոտոյն ... յանուշահոտութիւն *om.* B | 9 կարեցին] քերշեցին B | 10 յարև] յարեւու չորանալ՝ զի նեղեալ կաշկանդեսցին ի նմա *add.* B — հանին] հանեալ B || 11 պարանոցն բառամանեակս] պարանոցսն բառամանեակ B — երկաթս] երկաթ B — արկին] արկեալն B || 12 և անկան ... լոյս մեծ : *om.* B.

rent également contre la bienheureuse Darie : Elle détourne nos femmes du mariage, et elles croient au Christ.

L'éparque les envoya chercher et les fit venir en sa présence, mais, bien qu'ayant employé beaucoup de moyens, il ne put ni les persuader ni les détourner de la foi au Christ. Il les remit entre les mains du soldat Claudius, pour les emmener hors de la ville de Rome. On leur attacha fortement les mains derrière le dos avec des nerfs de bœuf, mais les liens se défirent aussitôt. On leur attacha ensuite les pieds à un poteau avec des chaînes et des clous, mais le poteau fut réduit en menus morceaux comme de la poussière. On versa ensuite sur eux de l'urine qu'on avait amassée, afin de leur faire perdre connaissance à cause de l'odeur; mais elle tourna en odeur suave pour eux.

On les enveloppa ensuite dans des peaux de bêtes récemment tuées, qu'on cousit sur eux, et on les exposa au soleil; mais les peaux ne se desséchèrent point. On les sortit des peaux et on leur passa des colliers au cou et des fers aux pieds, et on les jeta dans une prison obscure, mais les chaînes tombèrent du cou et des pieds et une grande clarté jaillit dans la prison.

* A fol. 62 r° a. Եւ եպարքոսին * տեսեալ զայս ամենայն՝ կախարդս համարեցաւ զսուրբսն եւ ապանգոյք ասէ առնեն զքանչելիսն. եւ երթեալ սրբոյն առաջի նորա եւ անարգանօք յամօթ արարին : Եւ հրամայեաց զսուրբն Խրուսանթոս գաւազանօք հարկանել եւ իբրեւ զլլրաւ կակղագոյն գլինէր ի նա : Զոր տեսեալ Կղօդիոսի զօրականին հաւատաց ի Քրիստոս կնաւն իւրով Իլարիաիւ եւ երկու որդովքն որոց անուանքն Յասոն եւ Մավռոն, եւ այլ զօրականքն ընդ նոսա, եւ վարդապետեցան ի սրբոյն Խրուսանթոսէ եւ մկրտեցան :

Եւ թագաւորն Նումերիանոս հրամայեաց կապել ի պարանոցն Կղօդիոսի վէմմի մեծ եւ ընկեցին ի ծովն եւ զերկու որդիսն զԱսոն եւ զՄավռոն եւ զզօրականսն որ խոստովանեցան զՔրիստոս Աստուած՝ գլխատեցին : Եւ կալան զկինն Կղօդիոսի զԻլարիա եւ յորժամ տանէին ի ճանապարհին՝ աղօթեաց առ Աստուած եւ աւանդեաց զհոգին :

Եւ դարձեալ արկին զԽրուսանթոս ի խաւարային եւ ի մահահոտ բանտ յորում էին աղտեղութիւնք ալբաց . եւ եղեւ լոյս եւ անուշահոտութիւն ի բանդին:

Եւ զերանելին Դարեհ արկին ի պոռնկատուն եւ առաքեաց նմա Աստուած պա-

1 եւ ապանգոյք ... զօրականին] եւ հրամայեաց զսուրբն Խրուսանթոս հարկանել մահակօք, բայց նա զխաչն յափշտակեալ գոլով ի սիրոյն Քրիստոսի՝ իբրեւ սրաւ կակղագոյն թուէին նմա գաւազանքն : Եւ տեսեալ Կղօդիոսի զպնդութիւն հաւատոյ նորա ի Քրիստոս Յիսուս՝ որով անյաղթելի մնայրն յանըմբեր եւ ի դժնդակ տանջանաց B || 5 անուանքն] էին *add.* B — Մավռոն] Մավրոն B || 9 զԱսոն եւ զՄավռոն] զՅասոն եւ զՄավրոս B || 11 զհոգին] ի Քրիստոս *add.* B || 12 արկին] զսուրբն *add.* B — յորում էին ... բանդին *om.* B || 14 զերանելին] զերանուհին B — արկին ի պոռնկատուն ... վիհ մեծ] ի տուն ինչ չար եւ վատ, եւ հանեալ անտի կախեցին զփայտէ եւ արկին ի հուր բորբոքեալ եւ շնորհօքն Աստուծոյ ապրեցան. եւ ապա հրամանաւ եպարքոսին փորեցին վիհ մեծ B.

* A fol. 62 r° a. L'éparque, * témoin de tout cela, prit les saints pour des sorciers, disant qu'ils faisaient ces prodiges par magie. Les saints se présentèrent devant lui et l'humilièrent avec mépris. Il ordonna alors de frapper saint Chrysanthe à coups de bâtons, mais ceux-ci lui parurent plus doux que des roseaux. Ce que voyant, le soldat Claude crut au Christ avec sa femme Hilaria, ses deux fils nommés Jason et Maur (*Mavron*), et d'autres soldats avec eux; ils furent instruits par saint Chrysanthe et se firent baptiser.

L'empereur Numérien ordonna d'attacher au cou de Claude une grosse pierre et de le jeter à la mer, et de trancher la tête à ses deux fils Jason et Maur et aux soldats qui avaient confessé le Christ Dieu. On saisit la femme de Claude, Hilaria, et pendant qu'on l'emmenait, chemin faisant, elle pria Dieu et rendit son âme.

On jeta de nouveau Chrysanthe dans une prison obscure et infecte, où se trouvaient entassées des immondices; mais il se produisit une clarté, et une odeur douce se répandit dans la prison.

On enferma la bienheureuse Darie dans une maison de prostituées;

հսկան * առիւծ մի ահաւոր յանտառէն եւ եկեալ նստաւ ի մէջ տանն եւ եկեալքն * պոռնիկ արք եւ անառակքն զգազանն եւ փախչէին : Եւ այր մին յանդգնաբար եմուտ եւ կալեալ զնա առիւծն ընկէց յերկիր եւ նստաւ ի վերայ նորա, եւ պոռնիկն այն սկսաւ աղաչել զԴարեհ եւ նա խրատեալ զնա աստուածայնովն բանիւք դարձոյց ի կռապաշտութենէն եւ յանձին կալեալ նմա, ամբողջ ելանէ ի տանէն քարոզել, ամենեցուն զԴարեհէ ի Հռոմ եթէ աստուածուհի իցէ :

Եւ բազում զօրականք գնացին ի տունն զի հանցեն զառիւծն եւ ոչ կարացին, այլ ճանկռեալ խոցեցան ի գազանէն եւ նոքա հաւատացին ի Քրիստոս : Եւ հրամայեաց եպարքոսն հուր արկել զտունն. եւ յորժամ տարան զհուրն հրամայեաց Դարեհ առիւծուն եւ ելեալ գնաց ի դարանն իւր եւ ոչ զոք վնասեաց :

Եւ ապա հրամայեաց կախել զսուրբսն զփայտէ, եւ լուծան կապանքն եւ անկաւ փայտն : Եւ բորբոքեցին հուր զի այրեսցեն զսուրբսն եւ շիջաւ հուրն. եւ որք կամեցան ունել զսուրբսն ցամաքեան ձեռք նոցա եւ ողբային հառաչէին : Եւ ապա փորեցին վիհ մեծ եւ ընկեցին * անդ զսուրբն Քրիսանթոս եւ զԴարեհ, եւ հողն ծածկեաց զվիհն եւ * այնպէս կատարեցան ի Քրիստոս ի Հոկտեմբերի ԺԷ :

Եւ էր մերձակայ լերանն յորում էր այր, ուր ժողովէին քրիստոնեայքն եւ կատարէին զպաշտօն իւրեանց : Եւ լուեալ թագաւորին մինչդեռ յայրին պաշտէին,

16 ժողովէին] ժողովեալ էին B.

mais Dieu lui envoya comme gardien * un lion terrible de la forêt, qui vint * s'installer dans la maison, et les hommes prostitués qui s'y rendaient s'enfuirent à la vue du fauve. Cependant, un homme ayant eu l'audace d'entrer, le lion le saisit, le jeta par terre et s'assit sur lui. Le prostitué se mit à prier Darie qui lui parla en des termes divins et le détourna du culte des idoles; il promit que s'il sortait indemne de la maison, il prêcherait à tous à Rome que Darie était une déesse.

Or beaucoup de soldats se rendirent à la maison pour en chasser le lion, mais ne réussirent point; par contre, ils furent blessés par le fauve, et ils se convertirent. Alors l'éparque ordonna de mettre le feu à la maison, et lorsqu'on y apporta le feu, Darie ordonna au lion de se retirer dans sa retraite; il s'en alla sans blesser personne.

[L'éparque] ordonna ensuite de pendre les saints à un poteau, mais les liens se défirent et le poteau tomba. On alluma un grand feu pour y brûler les saints; mais le feu s'éteignit, et à ceux qui voulurent se saisir des saints, les mains se desséchèrent, et ils gémirent avec sanglots. On creusa ensuite une fosse profonde et l'on y jeta saint Chrysanthe et Darie; la terre couvrit * la fosse et c'est ainsi qu'ils moururent dans le Christ, le 17 octobre.

Il y avait une grotte dans la montagne voisine où les chrétiens se rassemblaient et tenaient leurs réunions liturgiques. L'empereur, l'ayant appris,

եւ փակեցին զմուտ այրին զի մի կարասցեն ելանել, եւ ի վերայ այրին հանեալ քարտակիս եւ փլուցին զլեառն ի վերայ ժողովրդոց քրիստոնէիցն ։ Եւ այնպէս յետ հաղորդելոյ նոցա ի կենարար մարմնոյ եւ յարենէ Որդւոյն Աստուծոյ աւանդեցին զհոգիս իւրեանց ։ Յորում էր Դիոդորոս քահանայն որ զսուրբ խորհուրդն մատոյց յայրին եւ Մարիանոս սարկաւագն եւ այլ յուխտէ եկեղեցւոյն եւ ժողովուրդք բազումք որք բարի խոստովանութեամբ կատարեցան ի Քրիստոս ։

Եւ հրամանաւ Ստեփանոսի Հռոմայ հայրապետին եւ Ովրինոս եւ Արմենիոս գրեցին ճշգրտիւ զվկայութիւնս սուրբ եւ բարեյաղթ վկայիցն Քրիստոսի եւ առաքեցին յամենայն քաղաքս ։

* B p. 193 b. [B. * Յայսմ աւուր յիշատակ եւ տօն սուրբ եւ սքանչելագործ բժշկացն Կոզմայի եւ Դամիանոսի եւ երեք եղբարց նոցա՝ Անթիմոսի, Լեւոնտոսի, Եւպրեպիոսի ։

Սոքա էին արաբացիք եւ ի ժամանակս Դիոկղետիանոսի ըմբռնեալք ի Կիլիկիայ եւ ի Լիւսիայ դատաւորէ ի յԵգիացւոց քաղաքն տանջեալք ի խաչի կատարեցան եւ յետոյ զմարմինս նոցա ի ծով ընկեցին ։

Ի սմին վերափոխումն նշխարաց բարեկամին Քրիստոսի Ղազարու արդարոյ՝ ի Կիպրոսէ ի Կոստանդնուպօլիս հրամանաւ Լեւոնի բարեպաշտ կայսերն, եւ շինեալ եկեղեցի մեծ ։]

2 ժողովրդոց] ժողովելոց B.

ordonna de fermer l'entrée de la grotte pendant qu'ils psalmodiaient, de sorte qu'ils ne pussent sortir. On fit monter sur la grotte des tailleurs de pierres, qui provoquèrent un éboulement de la montagne sur l'assemblée des chrétiens. C'est ainsi qu'après avoir communié au corps vivifiant et au sang du Fils de Dieu, ils rendirent leur âme. Parmi eux se trouvaient le prêtre Diodore qui avait célébré le saint mystère dans la grotte et le diacre Marianus et autres clercs de l'église et beaucoup de personnes qui moururent dans le Christ en bonne confession.

Sur l'ordre d'Étienne, patriarche de Rome, Varinus et Arménius écrivirent fidèlement le martyre des saints et glorieux martyrs du Christ et l'envoyèrent à toutes les villes.

* B p. 193 b. [B * En ce jour, commémoration et fête des saints médecins et thaumaturges Cosme et Damien et de leurs trois frères Anthime, Léonce et Euprepius.

Ils étaient Arabes, furent saisis en Cilicie, aux jours de Dioclétien, et mis à la torture dans la ville d'Ægis par le juge Lysias. Ils moururent sur la croix, et l'on jeta ensuite leurs corps à la mer.

En ce même jour, translation des restes de l'ami du Christ, Lazare le juste, de Chypre à Constantinople, par ordre du pieux empereur Léon. On construisit en ce lieu une grande église.]

* Սահմի Թ· եւ Հոկտեմբերի ԺԸ. ։ Պատմութիւն սրբոյն Ղուկասու աւետարանչին ։

Սուրբ առաքեալն Ղուկաս անտիոքացի էր եւ արուեստիւ բժիշկ ։ Եւ երթեալ ի քաղաքն Թեբաս յեօթնադրնեան, ի ժամանակս Տիբերիոսի արքային եւ հանդիպեալ անդ Պօղոսի առաքելոյն ուրացաւ զիւր հայրենի կռապաշտութիւնն եւ հաւատաց ի Քրիստոս ։ Եւ գնայր զհետ Պօղոսի, եւ որպէս նա՝ նոյնպէս եւ սա եղեւ քարոզ եւ առաքեալ ։ Եւ շրջէին ի միասին ընդ ամենայն երկիր, եւ ուսուցանէին զաւետարանն Քրիստոսի ։ Եւ եղեւ կատարեալ բժիշկ հոգւոց եւ մարմնոց մարդկան. եւ առնէր նշանս եւ սքանչելիս մեծամեծս ։

Գրեաց եւ զսուրբ աւետարանն որ իւր անուամբ կոչեալ է, ի բանից եւ ի պատմութենէ սրբոյն Պօղոսի առաքելոյն ։ Գրեաց եւ զգիրս Գործոց Առաքելոցն ։

Ասի դարձեալ յայլ գրոց պատմութենէ, թէ առաքեալն Ղուկաս աշակերտ էր Գաղիանոսի նախարժշկի, որ էր յաւուրսն յորում Քրիստոս յերկրի շրջէր, եւ լուեալ Գաղիանոս զսքանչելիսն զոր առնէր Յիսուս, եթէ մեռեալս յարուցանէ, զկոյրս ի ծնէ լուսաւորէ, զանդամալոյծս եւ զանբժշկելի ցաւս եւ * զհիւանդութիւնս բանիւ միայն առժամայն ողջացուցանէ, եւ համրոց եւ խլից լեզու տայ եւ լսել. առաքեաց զաշակերտն իւր զՂուկաս յԵրուսաղէմ առ Քրիստոս, զի տեսցէ եւ զճշմարիտն գիտասցէ, եւ դարձցի անդրէն ։

* 9 SAHMI. 18 Octobre.

Histoire de l'évangéliste saint Luc.

Le saint apôtre Luc était d'Antioche, médecin de sa profession. Il se rendit à la ville de Thèbes aux sept portes, aux jours de l'empereur Tibère, y rencontra l'apôtre Paul, renia l'idolâtrie de ses pères et crut au Christ. Il suivit Paul, et devint, comme lui, évangéliste et apôtre. Ils parcoururent ensemble tous les pays et enseignèrent l'évangile du Christ. Il devint un parfait médecin d'âme et de corps pour les hommes, et il accomplit de grands prodiges et miracles.

Il écrivit le saint évangile qui tire son nom de lui, d'après les paroles et le récit du saint apôtre Paul. Il écrivit aussi les Actes des Apôtres.

On dit encore, d'après d'autres récits historiques, que l'apôtre Luc avait été l'élève du grand médecin Galien, lequel vivait aux jours où le Christ circulait sur la terre, et qu'ayant appris les miracles accomplis par Jésus — qu'il ressuscitait les morts, donnait la vue aux aveugles de naissance, guérissait aussitôt, par la seule parole, les paralytiques, les infirmités incurables et les * maladies, rendait la parole aux muets et l'ouïe aux sourds, — Galien envoya son élève Luc à Jérusalem auprès du Christ, pour apprendre ce qu'il y avait de vrai et de certain et revenir aussitôt près de lui.

Եւ յորժամ եհաս յԵրուսաղէմ եւ ետես զՔրիստոս եւ բազում սքանչելեաց ականատես եղեալ, եւ զյառաջագոյն բժշկեալսն ետես, իջաւանեալ ագարեալ ի տանն տեսանել կնոջն, որ յետ երկոտասան ամաց Քրիստոս բժշկեաց. եւ ապա դարձաւ անդրէն Ղուկաս եւ զԳաղիանոս ոչ եգիտ քանզի մեռեալ էր: Եւ գնաց ի քաղաքն Թիւաս, եւ հանդիպեալ Պօղոսի առաքելոյն, որպէս եւ գրեցաք:

Եւ յորժամ հանդերձեալ էր մեռանել, կոչեաց զաշակերտսն եւ զժողովուրդն ուսոյց նոցա զաստուածային բանս եւ հաստատեաց ի հաւատս ճշմարիտս եւ աղօթեաց առ Աստուած եւ աւանդեաց զհոգին իւր խաղաղութեամբ: Եւ բազում նշանք եւ բժշկութիւնք լինին ի տեղւոջ հանգստեան նորա. եւ այժմ ողջ մարմնով եդեալ կայ ընդ այլ առաքեալսն ի Կոստանդինուպօլիս: Ննջեաց առաքեալն եւ աւետարանիչն Քրիստոսի Ղուկաս Հոկտեմբերի ԺԸ:

* B p. 193 b. [B * Տօն է մեծահանդէս եւ յիշատակ սուրբ եւ լուսափայլ առաքելոյն եւ աւետարանչին Ղուկասու:

* B p. 194 a. Սուրբ առաքեալն Ղուկաս՝ ազգաւ Անտիոքացի էր եւ արուեստիւ բժիշկ եւ * ի ծայր հասեալ կենդանագրական արուեստին, երթեալ ի քաղաքն Թիւէս յեօթնադրունան՝ ի ժամանակս Տիբերիոսի արքայի, եւ հանդիպեալ առաքելոցն՝ եղեւ սպասաւոր եւ աշակերտ Պօղոսի առաքելոյն:

Or lorsqu'il fut arrivé à Jérusalem, eut vu le Christ, eut été témoin de nombreux miracles, et eut vu ceux qui avaient été guéris auparavant, étant descendu dans la maison de l'hémorroïsse guérie par le Christ après douze années de maladie [1], Luc retourna dans son pays mais il ne retrouva plus Galien, car celui-ci était décédé. Il se rendit alors à la ville de Thèbes où il rencontra l'apôtre Paul, comme nous l'avons écrit plus haut.

Lorsqu'il fut sur le point de mourir, il appela ses disciples et la foule, leur enseigna les paroles divines, les raffermit dans la vraie foi, pria Dieu et rendit son âme en paix. Beaucoup de miracles et de guérisons ont lieu à l'endroit de sa sépulture. Il repose maintenant, de son corps entier, auprès des autres apôtres à Constantinople. L'apôtre et l'évangéliste du Christ, Luc, mourut le 18 Octobre.

* B p. 193 b. [B * Fête de grande solennité et commémoration du saint et lumineux apôtre et évangéliste Luc.

* B p. 194 a. Le saint apôtre Luc était antiochien de nationalité et médecin de sa profession; il était parvenu à la sommité de l'art de la peinture, dans la ville de Thèbes aux sept portes, aux jours de l'empereur Tibère, et y rencontra les apôtres; il devint le serviteur et le disciple de l'apôtre Paul.

1. Matth., IX, 20 22; Marc, V, 25-34; Luc, VIII, 43-48.

Եւ լուեալ ի նմանէ զաստուածային բանն՝ ուրացաւ զկռս հայրենի կռապաշտութեանն եւ հաւատաց ի Քրիստոս : Եւ ի վերայ մարմնական բժշկութեանն ընկալաւ եւ զհոգեւոր բժշկութիւն, եւ գնաց զհետ Պօղոսի, եւ որպէս նա՝ նոյնպէս եւ սա եղեւ քարոզ եւ առաքեալ : Եւ շրջէին ի միասին ընդ ամենայն երկիր՝ եւ աւետարանէին զաւետարանն Քրիստոսի : Եւ եղեւ կատարեալ բժիշկ հոգւոյ եւ մարմնոյ մարդկան, եւ առնէր նշանս եւ արուեստս մեծամեծս :

Գրեաց եւ զսուրբ աւետարանն որ ըստ անուան իւրում է, ի բանից եւ ի պատմութենէ սրբոյն Պօղոսի առաքելոյ, առ Թէոփիլոս ոմն իշխան ի Հռոմ : Գրեաց եւ զգիրս Գործոց Առաքելոց :

Սա ի չորեքկերպեան կառսն՝ օրինակեալ եզամբն, եւ ի չորից գետոցն [illegible] զնա Տիգրիս, որ պատէ զԱսորիս յորմէ էր նա : Եւ գրեաց զաւետարանն յետ քսան ամի Վերացմանն Քրիստոսի :

Այլ ասեն յայլ գրոց պատմութենէ՝ թէ առաքեալն Ղուկաս աշակերտ էր Գաղիանոսի նախաբժշկի, որ էր նա յաւուրս յորում Քրիստոս շրջէր յերկրի, եւ լուեր զսքանչելիսն զոր առնէր Յիսուս. եթէ զմեռեալս յարուցանէ, զկոյրս ի մօրէ լուսաւորէ, զանդամալոյծս եւ զանբժշկելի ցաւս եւ զհիւանդութիւնս բանիւ միայն առժամայն առողջացուցանէ եւ համրոց եւ խլոց խօսել տայ եւ լսել : Առաքեաց զաշակերտն իւր զՂուկաս յԵրուսաղէմ առ Քրիստոս զի տեսցէ եւ զճշմարիտ եւ

Il apprit de lui la parole divine, renia l'idolâtrie de ses pères et crut au Christ. Il reçut, outre le don de la guérison du corps, celui de la guérison spirituelle, suivit Paul, et comme lui devint évangéliste et apôtre. Ils parcoururent ensemble tous les pays et y enseignèrent l'évangile du Christ. Il devint un parfait médecin de l'âme et du corps des hommes, et accomplit de grands miracles et prodiges.

Il écrivit le saint évangile, qui est selon son nom, d'après les paroles et le récit du saint apôtre Paul, pour un prince de Rome nommé Théophile. Il écrivit également le livre des Actes des Apôtres.

Il est symbolisé par le bœuf, dans le char aux quatre animaux, et par le Tigre, parmi les quatre fleuves qui contournent la Syrie, d'où il était. Il écrivit l'évangile vingt ans après l'Ascension du Christ.

On dit aussi, d'après un autre récit historique, que l'apôtre Luc avait été le disciple du grand médecin Galien, lequel vivait aux jours où le Christ circulait sur la terre. Ayant appris les miracles accomplis par Jésus, qu'il ressuscitait les morts, rendait la vue aux aveugles de naissance, guérissait par la parole seule et instantanément les paralytiques, les infirmités et les maladies incurables, rendait la parole aux muets et l'ouïe aux sourds, Galien envoya son disciple Luc à Jérusalem, auprès du Christ, pour voir et apprendre le vrai et

ստոյգն գիտասցէ՝ եւ եկեալ պատմեսցէ նմա, զի եւ ինքն Գաղիանոս երթիցէ անդր առ Քրիստոս :

Եւ յորժամ Ղուկաս եհաս յԵրուսաղէմ եւ ետես զՔրիստոս եւ բազում սքանչելեաց ականատես եղեալ՝ իջեւանեցաւ ի տուն արեանտես կնոջն, զոր յետոյ * երկոտասան ամաց Քրիստոս բժշկեաց, ապա հետեւեցաւ եւ ինքն նմա եւ շրջելով ընդ Քրիստոսի ի կարգ եօթանասուն եւ երկու աշակերտացն թուեցաւ : Ետես զչարչարանս եւ զմահն խաչի, եւ ի յարութեան կիւրակէին ճանապարհորդելով ընդ Կղէոպայ յԷմաւուս, որ եւ ճանապարհակցեալ նոցա Քրիստոս՝ խօսակից եղեւ ընդ նոսա եւ սեղանակից :

* B p. 194 b.

Ուստի եւ ի ճանաչելն դարձեալք յԵրուսաղէմ՝ աւետաբերք այլոց առաքելոցն եղեն, պատմելով որպէս տեսին զՏէրն, վասն որոյ մինչդեռ զայն խօսէին՝ ինքն Տէրն երեւեցաւ ի մէջ կացեալ նոցա : Այսպէս ետես եւ զՀամբարձումն եւ զԳալուստ սուրբ Հոգւոյն, զոր եւ գրեաց զամենայն ըստ կարգի զկրս տնօրէնութեանն Քրիստոսի՝ յաւետեացն Գաբրիէլի մինչեւ ի համբառնալն յերկինս եւս ճոխագոյն եւ լիակատար քան զայլ ընկերսն :

Ասի եւ այս՝ եթէ յետոյ գնաց պատմել եւ քարոզել զամենայն վարդապետին իւրոյ Գաղիանոսի, եւ եգիտ զնա զի մեռեալ էր : Եւ անտի գնացեալ ի քաղաքն Թիվաս՝ որ է եօթնադրունեան յԵլլադա, եւ հանդիպեցաւ Պօղոսի առաքելոյ : Եւ որպէս

le certain, et revenir lui en rendre compte, afin que lui aussi, Galien, pût se rendre auprès du Christ.

Lorsqu'il arriva à Jérusalem, vit le Christ et fut témoin de nombreux miracles, étant descendu dans la maison de la femme hémorroïsse que le Christ avait guérie après * douze années, Luc suivit, lui aussi, le Christ, l'accompagna et fut admis au nombre des soixante-douze disciples. Il fut témoin de sa passion, de sa mort sur la croix et de sa résurrection. Le dimanche de la Résurrection, il faisait route avec Cléophas vers Emmaüs, lorsque le Christ, se faisant leur compagnon, parla avec eux et devint leur convive.

* B p. 194 b.

Après qu'ils l'eurent reconnu, ils revinrent à Jérusalem et annoncèrent la bonne nouvelle aux autres apôtres, en leur racontant comment ils avaient vu le Seigneur; et pendant qu'ils parlaient, le Seigneur leur apparut lui-même, se tenant au milieu d'eux. Luc fut ainsi témoin de l'Ascension du Seigneur et de la descente du Saint-Esprit. Il décrivit toute l'économie de l'Incarnation du Christ, dans l'ordre, à partir de l'Annonciation de Gabriel jusqu'à l'Ascension au ciel, mais avec plus de détails et plus complètement que ses autres collègues.

On dit aussi que [Luc], à son retour pour rendre compte et raconter tout à son maître Galien, l'avait trouvé décédé. De là s'étant rendu à la ville de Thèbes aux sept portes, en Hellade, il y rencontra l'apôtre Paul. Il devint

նախ աշակերտ էր՝ եւ ծառայարհակցեալ նմա յամենայն վաստակս քարոզութեան աւետարանին, եւ հաղորդակից եղեւ նմա վշտաց եւ նեղութեանց՝ բանդից եւ կապանաց եւ ամենայն կրից պատուհասթեանց ի ծովու եւ ի ցամաքի՝ սպասաւորելով նմա հնազանդութեամբ : Եւ դարձուցին նշանօք զտիեզերս ի հաւատս ածելով եւ աւետարանաւն լուսաւորելով զբոլոր հեթանոսս, մինչ զի յայտ է, թէ ընդ նմին Պօղոսի յԵրուսաղեմէ մինչեւ ի Իլիւրիկոն լնուլ զաւետարանն ընդ բոլոր :

Այլ եւս ասեն, թէ եւ երբեմն առաքեաց զնա Պօղոս ի Հռոմ քարոզութեամբ, եւ նա աշակերտեաց անդ զԹէոփիլոս՝ զիշխանն մեծ եւ զդուքս : Որում եւ նա նմա գրեաց զաւետարանն սուրբ, ոչ միայն ի բանից եւ ի պատմութենէն Պօղոսի, զի նա ոչ եկաց ծառայեալ ընդ Տեառն, այլ եւ յայլոց առաքելոցն որք ի սկզբանէ, հետեւեցան էին Քրիստոսի, որպէս ասէ ի սկիզբն աւետարանին եւ ի գործս առաքելոցն :

Սա՝ յորժամ ել Պօղոս յԵրուսաղէմ՝ ընդ նմա էր, եւ ի Կեսարիա ի դատապարտութիւն, եւ ի նաւին, եւ յերթալն ի Հռոմ ոչ մեկնեցաւ ի նմանէ, մինչեւ ի խոստովանութիւնն նորա : Այլ եւ զերկուս ամս ընդ նմա եկաց ի բանդին, եւ յետոյ յարձակելն Պօղոսի՝ առաքեցաւ ի նմին Պօղոսէ ի քարոզութիւն աւետարանին :

Զսա յիշէ Պօղոս եւ գովէ ասելով առ Կողոսացիսն, եթէ. Ողջոյն տայ ձեզ Ղուկաս բժիշկ եւ սիրելի : Եւ առ Կորնթացիսն գրէր, առաքել զնոյն զՂուկաս ընդ

d'abord son disciple, l'accompagna partout dans toutes les œuvres de la prédication de l'évangile, et participa à toutes ses peines et douleurs, aux prisons, aux liens et à toutes les cruelles souffrances sur mer et sur terre, en le servant avec obéissance. Ils convertirent à la foi, par des miracles, le monde entier et illuminèrent par l'évangile tous les païens, car il est notoire qu'avec Paul il a rempli de l'évangile tout le pays, de Jérusalem à l'Illyrie.

On dit même qu'à une époque Paul l'envoya à la ville de Rome pour y prêcher, et qu'il y fit son disciple de Théophile, le grand prince et duc, qui lui fit écrire le saint évangile, non seulement d'après les paroles et le récit de Paul, qui n'avait pas accompagné personnellement le Seigneur, mais aussi d'après le récit des autres apôtres, qui accompagnèrent le Christ dès le début, comme le dit Luc au commencement de l'évangile et des Actes des Apôtres.

Luc était avec Paul, lorsque celui-ci quitta Jérusalem; il était aussi avec lui en Césarée lorsqu'il y fut condamné et dans le navire lorsque Paul partit pour Rome, Luc ne le quitta pas jusqu'à sa confession. Il resta même deux années avec lui en prison, et lorsque Paul fut ensuite remis en liberté, il fut envoyé par Paul même à la prédication de l'évangile.

Paul le mentionne et en fait l'éloge en disant aux Colossiens : *Luc, le médecin et le bien-aimé, vous salue* [1]. Et il écrit aux Corinthiens en leur disant

1. Coloss., vi, 14.

Տիտոսի առ նոսա, ասելով. Առաքեցաք ընդ նմա զեղբայրն՝ որոյ գովութիւնն յաւետարանի անդ է ընդ ամենայն եկեղեցիս. եւ ոչ այսչափ միայն՝ այլ եւ ձեռնադրեալ յեկեղեցեաց անտի նժդեհակից մեր եղեւ ի շնորհս յայսմիկ որ պաշտին ի մէնջ ի փառս Տեառն եւ ի մեր յօժարութիւն :

Տեսանես թէ որպէս գովէ զնա եւ իւր գործակից եւ հաւասարակից ցուցանէ յամենայնի, եւ սիրելի կոչէ եւ գովեալ յամենայն եկեղեցիս :

Որ եւ առաքեալ ի նմին Պօղոսէ ի քարոզութիւն բանին Աստուծոյ՝ չուեաց յարեւելս, եւ շրջեալ աւետարանելով ընդ բոլոր Լիբիա եւ ընդ Եգիպտոս եւ ընդ վերին Թեբայիդ զամենեսեան ելից վարդապետութեամբ աւետարանին :

Ապա ընթացաւ եւ յԵլլադս, այնուհետեւ ձեռնադրեալ քահանայապետ ի Հոգւոյն եւ զԱքայիա եւ զներքին Թեբէս զեօթնադրունեան լուսաւորեաց մեծամեծ նշանօք եւ վարդապետութեամբ : Որով եւ զբազումս դարձոյց ի հեթանոսաց անթիւ բազմութիւն ժողովրդոց, քակելով զտաճարս կռոցն եւ շինելով եկեղեցիս Աստուծոյ, եւ ձեռնադրելով եպիսկոպոսս եւ քահանայս եւ սարկաւագունս եւ զամենայն դասս պաշտօնէից եկեղեցւոյ, եւ յարդարելով կարգս պաշտամանց Աստուծոյ, եւ ոչ դադարէր միշտ ուսուցանել եւ մկրտել զբազումս :

qu'il leur envoyait Luc avec Tite : *Nous avons envoyé aussi avec lui un frère, qui est loué dans toutes les églises à cause de l'Évangile. Et qui en outre a été choisi par les Églises pour être le compagnon de notre pérégrination, à cause de cette aumône qui est dispensée par nous pour la gloire de Dieu, et pour seconder notre bonne volonté* [1].

Tu vois de quelle manière il en fait l'éloge et le montre comme son coopérateur et son égal en toutes choses; il l'appelle aussi son bien-aimé et loué dans toutes les églises.

Envoyé par Paul lui-même à la prédication de la parole de Dieu, Luc partit pour l'Orient, parcourut, en prêchant, toute la Libye, l'Égypte et la Thébaïde supérieure et remplit tous ces pays de la doctrine de l'évangile.

Il s'empressa de se rendre ensuite en Hellade, après avoir été sacré pontife par le Saint-Esprit, et il illumina l'Achaïe et la Thèbes inférieure, aux sept portes, par de grands miracles et par sa doctrine. Il convertit également une foule innombrable de gens parmi les gentils, démolissant les temples des idoles et construisant des églises à Dieu, ordonnant des évêques, des prêtres, des diacres et des ministres de l'église de tous les ordres, établissant des règles pour le culte divin. Il ne cessa jamais d'enseigner et de baptiser les multitudes.

1. II Corinth., VIII, 18-19.

* Սա՝ ոչ միայն բժիշկ էր արուեստիւ՝ այլ և նկարագրող պատկերաց և գրագիր : Իսկ յետ բազում և զանազան չարչարանաց և բազմապատիկ նեղութեանց համբերելոյ, և զտիեզերս ընդ երկայն ժամանակս լուսաւորելոյ քարոզութեամբ աւետարանին, զամենայն աւուրս կենաց իւրոց՝ աստուածայնոցն պարապելով ծառայելով Աստուծոյ անարատութեամբ և առանց մեղաց : Նա և բնաւին իսկ ոչ յայլ ինչ ծախեաց զկեանսն կամ պարապեաց երբէք այլ ինչ աշխարհականի գործոց, այլ միայն ընդ Աստուծոյ և աստուածայինն հանապազ լինելով մաքուր սրբութեամբ և ճգնելով ի պահս և յաղօթս և ի քարոզութիւն բանին Աստուծոյ՝ և ի հանապազորդ նահատակութիւն զօրհանապազ մեռանելոյ, ազգի ազգի վշտաց համբերութեամբ զմարդիկ առ փրկութիւն հաւատոյն ածելով՝ գործնեաց և սպասաւոր եղև փրկութեան աշխարհի : * B p. 198 b

Իսկ յորժամ կատարեցան նորա ամք ութսուն, կամ որպէս այլք ասեն եօթանասուն և երեք՝ ծանեաւ մերձեալ զժամ վախճանին իւրոյ. և կոչեցեալ զաշակերտսն իւր՝ խրատեաց և զգուշացուցեալ օրինադրեաց : Եւ այնպէս աղօթելով առ Աստուած, և զխորհրդական կատարումն կրօնիցն հաղորդելով՝ սքանչելապէս առ Աստուած զհոգին իւր, որ և թաղեցաւ պատուով : Եւ բազում նշանք և արուեստք լինին ի տապանի նորա, փառաւորելով Աստուծոյ զիւր գործնեայն և զմշակն իւր հաճելի և զաշակերտ :

* Il fut non seulement médecin de sa profession, mais aussi peintre et copiste. Après avoir souffert de nombreuses et diverses tortures, supporté des peines plus nombreuses encore, après avoir illuminé pendant de longues années le monde entier par la prédication de l'évangile, il s'occupa tous les jours de sa vie de choses divines et servit Dieu sans tache et sans péché. Aussi ne se dépensa-t-il pas à des occupations mondaines et ne s'en occupa jamais, mais uniquement de Dieu et toujours de choses divines avec une sainteté pure, se mortifiant par des jeûnes et prières dans la prédication de la parole de Dieu, en se sacrifiant quotidiennement à une mort de chaque jour, en souffrant toutes sortes de peines pour amener les hommes à leur salut ; il fut le serviteur pour le salut de la terre. * B p. 198 b

Lorsqu'il eut accompli ses quatre-vingts ans, ou, comme d'autres disent, soixante-treize ans, il connut que l'heure de sa mort approchait, fit appeler ses disciples, leur donna des conseils et des règles de prudence. Et tout en priant Dieu, et après leur avoir communiqué la perfection mystique de la religion, il rendit d'une manière admirable son âme à Dieu, et fut enterré avec honneur. Beaucoup de miracles et de prodiges ont lieu sur son tombeau, Dieu voulant ainsi glorifier le serviteur actif en qui Il s'est plu et son disciple.

Իսկ յետ մեծի թագաւորին Կոստանդիանոսի՝ որդի նորա Կոստանդիոս եբեր անտի գնշխարս նորա ի ձեռն Արտեմիոսի դքսին Եգիպտացւոց եւ վկային, եւ եդ ի տաճարի սուրբ առաքելոցն ի Կոստանդինուպօլիս՝ ի ներքոյ սրբոյ սեղանոյն ։ Զոր ի դնելն անդ ոմն իշխան որ Անատոլիոս կոչէր՝ ունելով ցաւ անբժշկելի, որ ամենայն բժշկաց անհնարին համարեալ էր առ ի յողջանալ, եկեալ մերձեցաւ ի նշխարս երանելոյ աւետարանչին,
* B p. 196 a. եւ իսկոյն * կատարելապէս ողջացեալ բժշկեցաւ ։

Ասի եւս վասն սորա՝ եթէ նախ զպատկերն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ եւ զնորին ծնողին մինչդեռ էր ի կենդանւոջ՝ ի ձեռն կենդանագրական արուեստին կենդանագրեաց. եւ բերեալ զայն առաքելոցն առ մայր Տեառն եթէ հաճոյ իցէ նմա. իսկ նա հաճեալ ընդ այն՝ ձայնեաց եւ ասաց. Շնորհքն որ յինէն ծնաւ՝ ի ձեռն իմ ընդ սա եղիցի ։

Սոյնպէս եւ սրբոց եւ գլխաւոր առաքելոցն նշանագրեաց զպատկերսն, եւ ի նմանէ եւ այսր ընդ ամենայն տիեզերս տարածեալ սփռեցաւ այսպիսի պաշտելի բարեպաշտութեան եւ ամենապատիւ գործ ։

Ննջեաց առաքեալն Քրիստոսի Ղուկաս աւետարանիչն՝ Հոկտեմբերի ԺԸ եւ Սահմի Թ ։]

Au grand empereur Constantin, succéda son fils Constance qui fit transporter les restes (du saint) de l'endroit où ils étaient, par l'intermédiaire d'Artémius, duc d'Égypte et martyr, et les fit déposer dans le temple des saints apôtres à Constantinople, au bas du saint autel. Au moment où on les y déposait, un prince nommé Anatolius, et qui était atteint d'une maladie incurable, jugée impossible à guérir par tous les médecins,
* B p. 196 a. s'approcha des restes du bienheureux évangéliste et fut aussitôt * guéri, recouvrant une santé parfaite.

On dit également de [Luc] qu'il reproduisit par la peinture, d'abord l'image du Christ notre Dieu, ensuite celle de Sa mère pendant qu'elle était encore en vie; et lorsque les apôtres présentèrent [ce portrait] à la mère du Seigneur pour voir si elle l'agréerait, elle l'accepta et s'écria en disant : Que les grâces qui naquirent de moi soient, par mon intermédiaire, dans cette image.

Il peignit également les images des saints et des principaux apôtres et c'est par lui que s'est répandue sur toute la terre jusqu'à nos jours une dévotion si pieuse et une œuvre si vénérable.

Le saint apôtre du Christ, l'évangéliste Luc reposa le 18 Octobre, 9 sahmi.]

' Ամսեան Ժ և Հոկտեմբերի ԺԹ : Տօն է Յովէլեայ մարգարէին :

Յովէլ էր յազգէ Ռուբենի, յագարակէ Բեթգաբարայ : Մարգարէացաւ վասն սովոյ և նուազութեան զոհից, և վասն չարչարանաց մարգարէին արդարոյ և նովաւ նորոգումն ամենայն արարածոց ի փրկութիւն : Մեռաւ խաղաղութեամբ և թաղեցաւ յագարակի իւրում :

Յայսմ աւուր վարք երանելոյն Ամփիլոքեայ Իկոնիոյ եպիսկոպոսին :

Երջանիկ և ամենագովելի եպիսկոպոսն Ամփիլոքոս, էր յաւուրս Վաղենտիանոսի և Վաղէսի թագաւորացն. և եհաս մինչև ցմեծն Թէոդոս և յորդին իւր յԱրկադէոս, սնեալ և վարժեալ յեկեղեցւոջ ի տղայութենէ և աղօթիւք և ճգնութեամբ : Եղև հմուտ աստուածային գրոց և եկեղեցական կարգաց և կանոնաց գիտուն :

Եւ ընտրութեամբն Աստուծոյ ի բազում եպիսկոպոսաց և յեկեղեցականաց և

1 Տօն է] և յիշատակ *add.* B — Յովէլեայ] Յովելեայ B || 2 Յովէլ] Սուրբ մարգարէն Յովէլ, որ թարգմանի ակէր Տեառն կամ սկիզբն Աստուծոյ *add.* B — Ռուբենի] յերկրէն Յուդայի *add.* B — Բեթգաբարայ] Մեթամաւրոն՝ զոր այլք կոչեն Բեթբարայ : և մարգարէութեան շնորհ առեալ՝ որ և *add.* B || 3 արդարոյ] Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ և թէ ի կուսէ ծնանելոց է *add.* B || 4 փրկութիւն] և վասն աւուր Հոգւոյն որում արժանի լինելոց էին առաքեալքն յետ համբարձմանն Քրիստոսի, զի ասաց եթէ. Հեղից յՀոգւոյ ի վերայ ամենայն մարմնոյ : *add.* B || 5 իւրում] ի Մամեթաւրոն *add.* B || 6 վարք] յիշատակ B || 7 ամենագովելի] երանելի B || 9 տղայութենէ] պահօք *add.* B.

' 10 SAHMI, **19 Octobre.**

Fête du prophète Joel.

Joël était de la tribu de Ruben, propriété de Bethgapora. Il prophetisa la famine et la diminution des sacrifices, les tortures du prophete juste et par celui-ci la régénération de toutes les créatures dans le salut. Il mourut en paix et fut enterré dans sa propriété.

En ce jour, vie du bienheureux Amphiloque, évêque d'Iconium.

Le bienheureux évêque Amphiloque, digne de tout éloge, vivait aux jours des empereurs Valentinien et Valens. Il vécut jusqu'au temps du grand Théodose et de son fils Arcadius. Dès l'enfance il fut élevé et formé dans l'église à la prière et à l'ascèse. Il devint très versé dans les écritures divines, dans les canons et règles ecclésiastiques.

Il fut, par l'inspiration de Dieu, élu par un grand nombre d'évêques et

ժողովրդոց ընտրեցաւ եւ ձեռնադրեցաւ եպիսկոպոս յԻկոնիոյ քաղաքին ։ Եւ եղեւ վարդապետ ուղղափառ հաւատոյ եւ ընդդէմ եկաց արիոսական հերձուածոյն, եւ բազում նեղութեանց եւ հալածանաց համբերեաց յարիանոսացն ։

* A fol. 63 v° a. Քանզի միաբան * եւ միակրօն էր սրբոց հարցն երեք հարիւր եւ տասն եւ ութիցն Նիկիոյ սուրբ ժողովոյն. նոյնպէս եւ սրբոյն Բարսղի մեծին եւ սրբոյն Գրիգորի եւ երկրորդ ժողովոյն հարիւր եւ յիսուն եպիսկոպոսացն. յորոց մինն սա էր ։ Եւ ընդ նմին նզովեաց զաղանդն Եւնոմիոսի եւ Ապողինարի, բազում ճառիւք յանդիմանեաց զնոցա հերձուածն ։

Եւ յորժամ դարձաւ եւ եհաս ի քաղաքն սքանչելին Ամփիլոքոս, եկն առ թագաւորն եւ ասէ. Հալածեա ի քաղաքէս զարիոսականաց եւ զհոգեմարտ Մակեդոնի եւ զԱպողինարի զժողովարանն ։ Իսկ թագաւորն Թէոդոս զխնդիրն ոչ ընկալաւ. եւ նա տրտում եւ լռելեայն ել յերեսաց թագաւորին ։

Եւ ապա հնարս իմացաւ աստուածիմաստ եւ հանճարեղն Ամփիլոքոս ։ Յաւուր միոջ նստեալ էր թագաւորն եւ որդին իւր Արկադէոս ընդ աջմէ իւրմէ. եւ մտեալ Ամփիլոքէոս, ողջոյն ետ թագաւորին խոնարհութեամբ, իսկ որդւոյն վեր ի վերոյ ետ

2 ընդդէմ եկաց] ընդդիմակաց B || 5 Գրիգորի] աստուածաբանի եւ Նիւսեայ սրբոյն Գրիգորի *add.* B || 8 հերձուածն] հերձուածն ։ Եւ եղեւ յորժամ թագաւորեաց մեծն Թէոդոս եւ գնաց ընդդէմ Մագսիմիանոսի բռնաւորի ապստամբին եւ պատերազմեալ յաղթեաց *add.* B || 9 ի քաղաքն *om.* B — Ամփիլոքոս] Ամփիլոքիոս B || 10 զարիոսականաց] զարիանոսաց B || 11 Թէոդոս *om.* B.

d'ecclésiastiques et par le peuple, et fut sacré évêque de la ville d'Iconium. Il devint docteur de la foi orthodoxe, s'opposa au schisme arien, et souffrit beaucoup de peines et de persécutions de la part des Ariens.

* A fol. 63 v° a. Car il était unanime dans sa croyance et sa * conduite avec les trois cent dix-huit pères du saint concile de Nicée, comme aussi le grand saint Basile et saint Grégoire et les cent cinquante évêques du second concile, dont il était du nombre. Il anathématisa avec eux l'hérésie d'Eunomius et d'Apollinaire, condamnant leur schisme par de nombreux discours.

Lorsque l'admirable Amphiloque, de retour, arriva dans la ville, il alla trouver l'empereur et lui dit : Chasse de cette ville les Ariens et les sectes de Macédonius et d'Apollinaire, les adversaires de l'Esprit. Mais l'empereur Théodose n'accueillit pas cette demande, et [le saint] s'éloigna de la présence de l'empereur, triste et silencieux.

C'est alors que, rempli de l'esprit de Dieu, l'ingénieux Amphiloque trouva un moyen. Un jour que l'empereur se trouvait assis, ayant son fils Arcadius à sa droite, Amphiloque se présenta, en saluant humblement l'empereur, mais négligemment son fils. Ce que voyant, l'empereur crut

որդւոյն : Եւ տեսեալ թագաւորին կարծեաց եթէ արհամարհեաց զորդին իւր, եւ հրամայեաց երանելի եպիսկոպոսին գնալ եւ որպէս իւր՝ տալ ողջոյն Արկադեայ որդւոյ իւրոյ : Եւ նա ասէ . Բաւական է նմա ողջոյնն * զոր ետու : Եւ թագաւորն զմտաբերեալ * V f. [illegible] v b ընդ արհամարհանս որդւոյն :

Եւ նոյնժամայն երջանիկ վարդապետն յայտնեաց զխորհուրդ ողջունին եւ ասէ արտասուօք . Տեսեր դու թագաւոր, չհամբերեցեր ընդ արհամարհանս որդւոյն քո, այլ տրտմեցար յոյժ : Հաւատա ինձ, զի եւ ամենեցուն Աստուած տեսանելով զարհամարհանս որք հայհոյեն զՄիածինն իւր, յոյժ բարկանայ եւ պիղծ համարի զնոսա՝ եւ որք զնոսա ընդունին :

Եւ տեսեալ թագաւորին զհամարձակութիւն եւ զիմաստութեան բանս քահանայապետին Աստուծոյ՝ եթէ որպիսի գործ կատարեաց յՈրդին իւր, իսկոյն խնդրեաց քարտէս եւ գրիչ, գրեաց հրամանս ձեռօք իւրովք զի զժողովարանս հերձուածողացն արգելցեն : Այսպիսի էր քաջ հովիւն եւ բարի վարդապետն վասն ուղղափառաց :

Այլ եւ բազում ճառս ներբողականս գրեաց ի տօնս տէրունականս եւ ի սուրբ հայրապետս : Գրեաց եւ զվարս եւ զքանչելագործութիւնս սրբոյն Բարսղի Կեսարիոյ եպիսկոպոսի զորս մինչեւ ցայսօր ընթեռնուն ի կաթողիկէ եկեղեցիս :

3 ասէ] ասէր B — զմտաբերեալ] յոյժ *add.* B || 5 երջանիկ] եւ սուրբ *add.* B || 6 Տեսեր դու] Տեսիր B || 7 տրտմեցար] տրտմիս B || 15 սրբոյն] եւ մեծին *add.* B — Կեսարիոյ] Կեսարու. B.

qu'il avait méprisé son fils, et ordonna au bienheureux évêque de saluer son fils Arcadius comme il l'avait salué lui-même. Celui-ci répondit : Le salut * que j'ai donné lui suffit. L'empereur fut froissé du mépris infligé * V f. [illegible] v b à son fils.

Le bienheureux docteur expliqua aussitôt le sens de son salut et dit avec larmes : Tu vois, empereur, tu n'as pu souffrir le mépris envers ton fils, et tu t'en es beaucoup affligé. Crois-moi, notre Dieu à tous, qui voit le mépris de ceux qui blasphèment son Fils unique, s'en irrite et les traite d'impurs, eux et ceux qui les accueillent.

L'empereur, considérant la hardiesse et les propos de sagesse du pontife de Dieu, et l'acte qu'il venait d'accomplir envers son Fils, demanda aussitôt du papier et une plume, écrivit de sa propre main des ordres pour empêcher les réunions des schismatiques. Ainsi le saint fut-il un courageux pasteur et un bon docteur pour les orthodoxes.

[Amphiloque écrivit aussi beaucoup de panégyriques pour les fêtes du Seigneur et celles des saints patriarches. Il écrivit également la vie et les miracles de saint Basile, évêque de Césarée, dont on donne lecture jusque aujourd'hui dans l'Église universelle.

* A fol. 64 r° a. Եւ բազում ժամանակս կացեալ յաթոռ եպիսկոպոսութեան * եղեալ բարի հովիւ եւ ուղղափառ վարդապետ, եւ հասեալ ի խորին ծերութիւն հանգեաւ խաղաղութեամբ ի Քրիստոս Հոկտեմբերի ԺԹ, թողեալ յիշատակ ամենայն ուղղափառ եկեղեցեաց յաւիտեանս :

Սահմի ԺԱ եւ Հոկտեմբերի Ի : Վկայաբանութիւն սրբոյն Արտեմէոսի :

Յաւուրս Յուլիանոսի ուրացող արքային, սուրբն Արտեմէոս էր պատրկութեամբ ի Կոստանդիանոսէ մեծ արքայէն եւ բարի ալեօք ծերացեալ եւ դուքս եւ աւգոստաղէոս բազում ժամանակս կացեալ, սնեալ եւ վարժեալ ի հաւատս եւ ի բարեպաշտութիւն աստուածսիրութեան :

Եւ լուեալ զՅուլիանոսէ ուրացող արքայէն եթէ գնաց ի մեծ քաղաքն Անտիոք եւ չարչարէր զքրիստոնեայս, գնաց անդ եւ սուրբն Արտեմէոս եւ ետես զսուրբ վկայսն ի տանջանս զԵւգինէոս եւ զՄակարիոն քահանայսն եւ համարձակութեամբ եմուտ առ թագաւորն եւ յանդիմանեաց անարգանօք զամբարշտութիւն եւ զանաստուածութիւն սորա :

2 խաղաղութեամբ *om.* B || 4 յաւիտեանս] յաւիտենական B || 5 Վկայաբանութիւն սրբոյն Արտեմէոսի] Վկայութիւն մեծի նահատակին սրբոյն Արտեմիոսի B || 6 էր] պատուեալ *add.* B || 8 բարեպաշտութիւն] բարեպաշտ B || 11 անդ] անդր B || 12 զԵւգինէոս] զԵւգենիոս B || 14 սորա] նորա B.

* A fol. 64 r° a. Il occupa longtemps le siège épiscopal, * fut un bon pasteur, un docteur orthodoxe et, parvenu à une vieillesse avancée, il reposa en paix dans le Christ, le 19 Octobre, laissant une mémoire éternelle à toutes les églises orthodoxes.

11 SAHMI, **20 Octobre.**

Martyre de saint Artémius.

Saint Artémius vivait aux jours de l'empereur Julien l'Apostat. Il avait le rang de patricien que lui avait conféré l'empereur Constantin le Grand et il était parvenu à une vieillesse avancée, après avoir été longtemps duc et augustal. Il avait été élevé et instruit dans la foi, dans la piété et dans l'amour de Dieu.

Ayant appris que l'empereur Julien l'Apostat s'était rendu à la grande ville d'Antioche et y torturait les chrétiens, saint Artémius s'y rendit aussi et, voyant les saints prêtres Eugène et Macaire soumis aux supplices, il se présenta avec hardiesse à l'empereur et blâma, avec mépris, son impiété et son athéisme.

Եւ բարկացեալ իբրեւ զկատաղի շուն, հրամայեաց արձակել ՝ հարկանել մերկ զսուրբն Արտեմէոս, մինչեւ նուաղեցան դահիճքն եւ փոխեցան այլք : Եւ սուր տատասկօք խայտանեցին զնա եւ ըեկեցին զկողսն եւ արկին ի բանդ եւ զհնգետասան օր անսուաղ պահեցին : Եւ երեւեցաւ հրեշտակ Տեառն եւ կերակրեաց զնա եւ քաջալերեաց եւ խոստացաւ զյաւիտենական կեանսն եւ զանթառամ պսակն : Իսկ Յուլիանոս զսուրբ վկայսն զԵւգինէոս եւ զՄակարիոս ուժգին տանջանօք չարչարեաց եւ աքսորեաց յերկիրն Ոաւասին. Եւ անդ բարի խոստովանութեամբ հանգեան ի Քրիստոս :

Եւ տարան զսուրբն Արտեմէոս առաջի ատենին եւ հարցանէին եթէ. Ուրանաս զՔրիստոս եւ զոհես կռոցն : Եւ մեծաձայն բարբառով խոստովանէր զՔրիստոս եւ կշտամբէր զթագաւորն : Եւ հրամայեաց քարահատից եւ հերձին մեծագոյն խիճ վէմ, եւ արկին անդ զսուրբն եւ այնպէս պնդեցաւ որպէս ի մամուլս. եւ ի սաստիկ պնդութենէն արտաքս ստանան աչքն, եւ աղօթէր սուրբն. Համբերելով համբերեցի Տեառն եւ նայեցաւ առ իս : Եւ նոյնժամայն հատին զգլուխ երանելոյն Հոկտեմբերի Ի :

3 խայտանեցին զնա] խայտանէին — եւ զհնգետասան ... պահեցին *om.* B | 4 երեւեցաւ] երեւեցաւ նմա B || 4 Տեառն] ի տեսլեան *add.* B — եւ կերակրեաց ... պսակն] եւ քաջալերեաց զնա B | 7 Ոաւասին] Աւասին B — հանգեան] կատարեցան B | 8 Քրիստոս] Ամսեանն ԺԱ եւ Հոկտեմբերի Ի *add.* B | 9 հարցանէին] հարցանէր B — եւ զոհես ... զՔրիստոս *om.* B.

[Julien], devenu furieux comme un chien enragé, ordonna de ' mettre à nu saint Artémius et de le frapper avec des nerfs de bœuf, à tel point que les bourreaux s'évanouirent, et durent être remplacés par d'autres. On le couvrit de plaies avec des épines aiguës, on lui déchira les côtes, on le jeta en prison et on le garda sans nourriture pendant quinze jours. Mais l'ange du Seigneur lui apparut, le nourrit, l'encouragea et lui promit la vie éternelle et la couronne impérissable. Julien, après avoir soumis à de grandes tortures les saints martyrs Eugène et Macaire, les exila dans l'oasis d'Arabie, où ils moururent dans le Christ en bonne confession.

On conduisit saint Artémius devant le tribunal et on lui demanda : Renies-tu le Christ et immoles-tu aux idoles? Il confessa à haute voix le Christ et adressa des reproches à l'empereur. Celui-ci ordonna à des tailleurs de pierres de fendre un grand bloc de pierre; on y jeta le saint qui s'y trouva emprisonné comme dans une presse, et ses yeux, par la pression subite, jaillirent hors des orbites; mais le saint priait et disait : *J'ai patienté pour le Seigneur et il m'a regardé.* On trancha aussitôt la tête au bienheureux, le 20 octobre.

Խնդրեաց սուրբն Արտեմէոս յԱստուծոյ զի տացէ շնորհս անուան իւրոյ եւ ոսկերաց, զի որք աղաչեսցեն զԱստուած ի ձեռն սորայն * տացեն ողորմութիւն եւ բժշկութիւն ամենայն ցաւոց մանաւանդ փոշտանկաց ։ Եւ եղեւ յերկնից ձայն առ սուրբ վկայն եւ ասէ. Լուեալ եղեն աղօթք քո առ Աստուած եւ շնորհք բժշկութեան տուան քեզ, եւ ամենայն ոք որ խնդրեսցէ անուամբդ քո բժշկութիւն յԱստուծոյ տացի նմա՝ առաւել փոշտանկաց ։

* A fol. 64 v° a.

Եւ մի ոմն անուն Արիստոս սարկաւագ, առեալ զպատուական մարմին սրբոյն Արտեմեայ, եւ օծ անուշ եղօք եւ խնկովք եւ պատեաց սուրբ կտաւովք եւ եդ ի կապարեայ տապան եւ յուղարկեաց ի Կոստանդինուպօլիս ։ Եւ մեծաւ հանդիսիւք հանգուցին յեկեղեցոջ սրբոյն Յովհաննու Մկրտչին, ի տեղին որ կոչի Աւքսիա. եւ մինչեւ ցայժմ բազում զարմանալի սքանչելիք լինի ի նշխարաց սրբոյն ։

Եւ ոմանք մանկախելք գնացին յեկեղեցին եւ տեսին բազում փոշտանգս անկեալ շուրջ զտապանովն, եւ սկսան ծիծաղելով այպն առնել զհիւանդսն ։ Եւ նոյնժամայն անկեալքն ողջացան եւ որ այպն առնէին փոշտանգ դարձան ի տունս իւրեանց եւ զղջացեալք դարձան առ տապան սրբոյն եւ բազում ողբովք եւ հառաչանօք հազիւ ողջացան ։

1-6 Խնդրեաց... փոշտանգաց *om.* B || 8 եղօք] իւղօք B — կտաւովք] կտաւօք B || 10 տեղին] տեղւոջն B || 11 լինի] լինին B || 12-16 Եւ ոմանք... ողջացան *om.* B.

Saint Artémius avait demandé à Dieu de donner grâce à son nom et à ses os, afin que ceux qui prieraient Dieu par son intercession, * trouvassent pitié et guérison de toutes leurs douleurs, en particulier de la hernie. Une voix se fit entendre du ciel au saint martyr qui dit : Tes prières ont été exaucées par Dieu, et la grâce de la guérison t'est accordée : quiconque demandera la guérison à Dieu en ton nom la recevra, en particulier celle de la hernie.

* A fol. 64 v° a.

Un diacre, nommé Aristus, prit le corps précieux de saint Artémius, l'embauma d'huile parfumée et d'encens, l'ensevelit dans des linges propres, le déposa dans un cercueil de plomb et l'envoya à Constantinople. On le déposa avec grande solennité dans l'église de Saint Jean-Baptiste, à l'endroit appelé Oxia; et jusqu'aujourd'hui de nombreux et surprenants miracles s'y opèrent par les restes du saint.

Certains, à l'esprit d'enfant, s'étant rendus à l'église et ayant aperçu de nombreux hernieux prosternés autour du tombeau, se mirent à rire et à se moquer des malades. Mais les gens prosternés trouvèrent aussitôt la guérison et ceux qui s'étaient moqués d'eux retournèrent chez eux affligés de la hernie; ils regrettèrent leur acte, revinrent au tombeau du saint et ce n'est qu'après bien des larmes et des sanglots qu'ils furent guéris.

* Յայսմ աւուր վկայութիւն սրբոյն Արեթայ եւ այլ տասն հազար եւ երկու հարիւր վկայիցն որք ընդ նմա կատարեցան ի Դունաա ջհուտ արքայէն Ամերիտաց : * A f. 65 v° b.

Վկայն Քրիստոսի սուրբն Արեթաս՝ գլխաւոր էր քաղաքին Նեգրանայ որ է ի Հնդիկս, ի ժամանակս Եղեսբորմայ քրիստոսասէր եւ բարեպաշտ արքային Հնդկաց :

Եւ Ամերիտաց քաղաքին էր թագաւոր հրեայ Դաւնաս անուն, եւ երկիրն այն ի գիրս Սաբա կոչի. իսկ յարտաքին գիրսն Սարաբիա անուանի :

Եւ անօրէն արքայն Ամերիտաց զօրացեալ յոյժ եւ եղեւ թշնամի քրիստոնէից, եւ գնաց բազում զօրօք ի վերայ Նեգրանայ, յորում էր ծերունին սուրբն Արեթաս : Եւ պաշարեաց զքաղաքն մեծաւ զօրօք եւ բռնութեամբ պատերազմէր եւ նեղէր զքաղաքացիսն ուրանալ զՔրիստոս եւ դառնալ ի հրէութիւն : Եւ ոչ կարաց դարձուցանել այլ թշնամանէին եւ նզովէին եւ անիծանէին :

Եւ յորժամ ոչ կարաց բռնութեամբ հաւանեցուցանել սկսաւ նենգութեամբ երդնուլ յԱստուածն Աբրահամու, յօրէնսն Մովսէսի որ ոչ ինչ չար արասցէ նոցա, ոչ մահով եւ ոչ տանջանօք եւ ոչ նենգութեամբ, միայն թէ հնազանդիցին եւ եկեսցեն առ նա եւ

1 այլ] այսոց ընդ նմա B || 2 վկայիցն] քրիստոնէից B — Դունաա] Դաւնաաս B — ջհուտ] հրեայ B || 4 Հնդիկս] Հաբեշստան B — Հնդկաց] Հաբեշաց B || 6 Դաւնաս] Դաւնաաս B || 7 Սարաբիա] Արաբիա B || 10 մեծաւ *om.* B | 12 այլ] մանաւանդ *add.* B | 15 նենգութեամբ] դաւութեամբ B — հնազանդիցին] հնազանդեսցին B.

* En ce jour, martyre de saint Aréthas et de dix mille deux cents autres martyrs qui furent mis à mort avec lui par Dunaas, le roi juif des Homérites. * A f. 65 v° b.

Le martyr du Christ, saint Aréthas, était un des notables de la ville de Négran, dans les Indes[1], aux jours de l'ami du Christ, le pieux roi des Indes Elesbaan (*Elesborman*).

Dans la ville des Homérites régnait un roi juif du nom de Dunaas. Ce pays est appelé Saba dans les Écritures, et Arabie dans les livres profanes.

L'impie roi des Homérites, ayant acquis de la puissance, devint l'ennemi des chrétiens; il marcha à la tête d'une armée considérable sur Négran, ville dans laquelle se trouvait le vieillard saint Aréthas. Il assiégea la ville avec de nombreuses troupes, fit la guerre en tyran et obligea les habitants à renier le Christ et à se convertir à la religion juive. Mais il ne parvint pas à les convertir; par contre, les habitants l'insultèrent, l'anathématisèrent et le maudirent.

Ne parvenant pas à les persuader par la force, il se mit à jurer traîtreusement par le Dieu d'Abraham et les lois de Moïse de ne leur causer aucun mal, ni par la mort, ni par tortures, ni par trahison, s'ils se soumettaient et se

1. Par « Indes » il faut entendre l'Éthiopie.

* A fol. 65 r° a. լինիցին * ընդ հարկաւ ։ Եւ նոքա հաւատացին երդման նորա եւ բացին զդուռն քաղաքին եւ գնացին սիրով եւ ընծայիւք առաջի նորա ։ Եւ նոյնժամայն կապեաց զամենեսին եւ սրով կոտորեաց տասն հազար ոգի ։

Եւ հրամայեաց զՊօղոսի զմեռեալ մարմինն հրով այրել զեպիսկոպոսին ի քաղաքին եւ հողմով իբրեւ զփոշի ցրուել ։ Եւ բորբոքեցին հուր եւ այրեցին անդ զքահանայսն եւ զսարկաւագունսն եւ զկրօնաւոր կանայս՝ անձինս երկու հարիւր եւ քսան եւ եօթն, եւ այլ աշխարհական կանայս որոց մարտիրոսացան արք իւրեանց եւ որդիք ։

Կալան եւ զաւագուհի քաղաքին երկու կուսան դստերօք, որոց բազում օղոքանօք եւ խոստմամբ խրատ տայր, եւ դարձեալ սպառնալեօք զարհուրեցուցանէր, եւ ոչ կարաց դարձուցանել ի հաւատոցն Քրիստոսի ։ Եւ մինն ի դստերաց նորա երթեալ մերձ եթուք յերեսս արքային ։ Եւ նորա բարկացեալ սրտմտութեամբ հրամայեաց առաջի մօրն զերկոսին դստերսն իբրեւ զոչխար զենել, եւ յարենէ կուսին որ եթուք յերեսն՝ արբուցին մօրն եւ ապա հատին զգլուխն ։

Մատուցին առաջի եւ զսուրբ ծերունին Խարեթաս, ընդ նմին եւ այլ եւս երեք
* A fol. 65 r° b. հարիւր եւ քառասուն քրիստոնեայս կապեալս ։ Եւ սուրբն * Խարեթաս յանդիմա-

3 զամենեսին] զամենեսեան B — ոգի] հոգի B || 4 ի քաղաքին. *om.* B || 11 Քրիստոսի] այլ մանաւանդ *add.* B || 14 յերեսն] յերեսս արքային *add.* B || 15 Խարեթաս] համարձակութեամբ *add.* B.

* A fol. 65 r° a. rendaient à lui comme * tributaires. Les gens crurent à son serment, ouvrirent la porte de la ville et se rendirent au-devant de lui avec joie et offrandes. Il les fit lier tous aussitôt et en massacra dix mille par l'épée.

Il ordonna ensuite de jeter au feu le cadavre de Paul, l'évêque de la ville, et de le disperser comme de la poussière au vent. On alluma une fournaise et on y brûla les prêtres, les diacres et les femmes religieuses, au nombre de deux cent vingt-sept personnes, avec d'autres femmes laïques, dont les maris et les fils subirent aussi le martyre.

On saisit également la doyenne de la ville avec ses deux jeunes filles vierges, que le roi engagea d'abord avec douceur et promesses à se détourner de la foi du Christ, puis les intimida avec menaces, mais ne réussit point. Une des jeunes filles, s'approchant du roi, lui cracha à la figure. Le roi, outré de colère, ordonna d'immoler comme des brebis, en présence de la mère, les deux filles; et on fit boire à la mère du sang de la vierge qui avait craché à la figure du roi; ensuite, on trancha la tête à la mère.

On mit aussi en présence du roi le saint vieillard Aréthas, accompagné de
* A fol. 65 r° b. trois cent quarante autres chrétiens enchaînés. Saint * Aréthas blâma le roi

նեսոյ զանօրէն արքային եւ ասէ. Փութով ջնջեսցէ Աստուած զթագաւորութիւնդ քո եւ զքաղաքդ քո լցուսցէ քրիստոնէիւք. եւ շինեսցի եկեղեցի եւ այլ ոչ եւս լիցի բռնութիւն հրէից՝ այլ հարկատուք եւ ծառայք լիցին քրիստոնէից : Եւ երանելիք լիցին որ վասն անուանն Քրիստոսի կատարին եւ նզովեալ եւ անիծեալ լիցին ամենայն թշնամիք խաչին Քրիստոսի : Եւ համբարձեալ զձեռս իւր յերկինս աղօթեաց առ Տէր ասելով. Տէր Յիսուս Քրիստոս Աստուած երկնից եւ երկրի, արա ողորմութիւն որոց յիշեն զմեզ, եւ օրհնեա որք զվկայութիւնս մեր կատարեն, եւ կանգնեա զեղջիւր Հոռոմոց եւ Հնդկաց, եւ զթագաւորութիւն անօրէն հրէիս այս՝ տուր քրիստոնէից, եւ զօրացո զբարեպաշտ արքայն զԵղեսբաամ ի վերայ թշնամւոյ խաչի քո : Եւ յորժամ աղօթեաց՝ դարձաւ ի կապեալ քրիստոնեայսն եւ ետ ողջոյն, եւ նախ քան զամենեսեան հատին զգլուխ նորա եւ ապա զայլոցն :

Կին մի քրիստոնեայ ունելով ի գիրկս իւր որդի երից ամաց առեալ յարեանն, սրբոցն օծանէր զերեսս իւր եւ ասէր. Եղիցի թագաւորութիւն հրէիս այս՝ որպէս ծովասոյզն Փարաւոնի : Եւ դիմեցին ի վերայ նորա անօրէն զօրականքն եւ ընկեցին ի գրկացն զտղայն եւ չարաչար հարկանէին զկինն : * Եւ մանուկն ընթացաւ առ թագաւորն * A fol. 65 v° a.
համբուրէր զոտսն եւ աղաչէր թողուլ զմայրն ի հարուածոյն : Եւ նորա ի գիրկս իւր

2 շինեսցի] շինեսցէ B || 3 եւ ծառայք *om.* B || 5 առ Տէր *om.* B || 7 որոց] որք աղօթիւք B — եւ օրհնեա... կատարեն *om.* B || 8 Հնդկաց] Հայկազանց B || 10 զամենեսեան] զամենեցունց B.

impie et lui dit : Dieu anéantira bientôt ton règne et remplira ta ville de chrétiens; il y sera construit une église; il n'y aura plus de tyrannie des Juifs, car ils deviendront les tributaires et les serviteurs des chrétiens. Heureux ceux qui meurent pour le nom du Christ, et maudits et anathématisés tous les ennemis de la croix du Christ. Il éleva ses bras au ciel et pria le Seigneur en disant : Seigneur Jésus-Christ, Dieu du ciel et de la terre, aie pitié de ceux qui se souviendront de nous, et bénis ceux qui célébreront notre martyre; rehausse la puissance des Romains et des Indiens et donne aux chrétiens le règne de ce juif impie; fortifie le pieux roi Elesbaan contre cet ennemi de ta croix. Après avoir prié, il se retourna vers les chrétiens enchaînés et leur donna le salut. On lui trancha la tête, en premier, et ensuite aux autres.

Une femme chrétienne, tenant dans ses bras un enfant de trois ans, prit du sang des saints et en mit sur sa figure en disant : Que le règne de ce juif soit comme celui de Pharaon qui fut englouti dans la mer. Les soldats impies se jetèrent sur elle, firent tomber l'enfant de ses bras et frappèrent brutalement la femme. * L'enfant accourut auprès du roi, lui baisa les pieds en l'implorant * A fol. 65
de délivrer sa mère des coups. Le roi prit l'enfant dans ses bras et lui

առնուլ զմանուկն հարցանէր. Զի՞ս սիրես եթէ զՔրիստոս : Ասէ տղայն. ԶՔրիստոս սիրեմ եւ զմայր իմ : Ասէ թագաւորն. Եւ ո՞ւր տեսեր զՔրիստոս : Ասէ պատանեակն. Մայր իմ ցուցանէր յեկեղեցին զպատկերն Քրիստոսի :

Եւ կոչեաց զմի ոմն յիշխանացն ասէ. Առ զպատանիս զայս, թլփատեա՛ եւ ուսո՛ հրեայերէն : Եւ հրամայեաց եւ ընկեցին զմայրն ի հուրն. եւ յորժամ ետես տղայն զմայրն իւր ընկեցեալ ի հուրն՝ փախեաւ ի ձեռաց իշխանին եւ ընթացեալ լալով աղաղակէր. Մայր իմ, մայր իմ, մի՛ թողուր զիս : Եւ ընկէց զանձն իւր ի հուրն եւ ի միասին աւանդեցին զհոգիս իւրեանց :

Յայնժամ հրամայեաց Դունաս արքայն զամենայն քրիստոնէից զաւակսն առնուլ ի գերութիւն եւ բաշխեաց իւրոց հրեայ իշխանացն ի ծառայութիւն որ էին համարով հազար եւ երկու հարիւր եւ իննսուն եւ եօթն : Եւ ձայն եղեւ յերկնից. Գաբրիէլ, Գաբրիէլ, Գաբրիէլ : Եւ յայնմ օրէ հետէ զքառասուն գիշեր հրեղէն նշանն երեւեցաւ յերկինս մերձ ի բազմաստեղն, եւ ընդ առաւօտն հուրն հոսէր ի վերայ երկրի, եւ յոյժ զարհուրեցոյց զհրէայսն :

* A fol. 65 v° b. Եւ գրեաց թուղթ Դունաս եւ առաքեաց առ * Աղամանդառն Պարսից արքայն, զի զամենայն քրիստոնեայսն որ ընդ իւրով իշխանութեամբ իցեն ի Պարսս, սրով կոտո-

1 Ասէ] երանելի *add.* B || 4 զպատանիս] զպատանեակս B || 6 զմայրն] իւր *add.* B || 7 մայր իմ, մայր իմ] մայրիկ իմ, մայրիկ իմ B || 11 Եւ ձայն ...| Գաբրիէլ *om.* B || 14 հուրն] իբրեւ զփոշի *add.* B.

demanda : Aimes-tu moi ou le Christ? L'enfant répondit : J'aime le Christ et ma mère. Le roi lui dit : Et où donc as-tu vu le Christ? L'enfant répondit : Ma mère m'a montré à l'église l'image du Christ.

Le roi fit appeler un des princes et lui dit : Prends cet enfant, circoncis-le et fais-lui apprendre l'hébreu. Il ordonna ensuite de jeter la mère dans les flammes; mais lorsque l'enfant aperçut sa mère jetée au feu, il s'échappa des mains du prince, accourut et se mit à crier en pleurant : Mère, mère, ne m'abandonne pas. Il se jeta dans les flammes et tous les deux rendirent leur âme ensemble.

Alors le roi Dunaas ordonna de faire de tous les enfants des chrétiens des esclaves, et les répartit au service des princes juifs, au nombre de mille deux cent quatre-vingt-dix-sept. Une voix du ciel se fit entendre : Gabriel, Gabriel, Gabriel. Depuis ce jour et durant quarante nuits un signe de feu apparut au ciel près des Pléiades, et le matin le feu tombait sur la terre, épouvantant les Juifs.

* A fol. 65 v° b. Dunaas écrivit une lettre et l'envoya au roi des Perses, * Alamandarus, afin qu'il tuât par l'épée tous les chrétiens se trouvant dans son royaume en

բեցէ ։ Եւ յորժամ հասին ի Պարսիկս թղթաբերք անօրէն արքային, գտին անդ զդեսպանս ի Հռոմոց ի բարեպաշտ արքայէն Յուստինիանոսէ վասն սիրոյ և խաղաղութեան. և նոքա խափանեցին զչար խորհուրդս անօրէն արքային ։

Եւ յորժամ լուաւ արքայն Յուստինիանոս զպաշարումն Նեգրանայ քաղաքին և զքրիստոնէից կորուստն ի Հրէից, գրեաց առ Ելեսբաան քրիստոսասէր արքայն Հնդկաց, և առաքեաց առ Յովհաննէս հայրապետն Երուսաղեմի՝ զի և նա ի Հնդիկս առաքեսցէ, որպէս զի եկեալ բազում զօրօք ի վերայ անօրէն և հրէայ արքային Ամերիտայ, և խնդրեսցէ զվրէժ արեան սրբոցն ։

Եւ առժամայն հայրապետն Յովհաննէս ի ձեռն հաւատարիմ պաշտօնէից յուղարկեաց, նշխարս և մասն ի գերեզմանէն Քրիստոսի և ի սուրբ Գողգոթայէ և ի Բեթղեհեմայ ի սուրբ այրէն ։

Եւ յոյժ ընկալաւ մեծ խնդութեամբ բարեպաշտն Ելեսբաան՝ յառաջ եկեալ ընդ հարիւր և քսան հազար զօրօք և պատերազմօղ երիվարօք և զինուք և հարիւր և իննսուն հազար հետևակօք, և վաթսուն նաւս հեծելօք առաքեաց * ընդ ծով, և * A fol. 96 r° a. եկեալ նստաւ շուրջ զքաղաքաւն Ամերիտայ ։

Եւ եկեալ ընդդէմ հրէայ արքայն՝ յաղթահարեցաւ քաջութեամբ ի նոցանէ և ի սպառ կոտորեցան ամենայն հեծելազօրք նորա ։ Կալան և զինքն զԴունաս արքայ և

2 Յուստինիանոսէ] Յուստինոսէ B | 6 Հնդկաց] Հապէշաց B — ի Հնդիկս] ի Հապէշստան B || 13 և զինուք *om.* B.

Perse. Lorsque les porteurs de la lettre du roi impie arrivèrent en Perse, ils y trouvèrent les ambassadeurs grecs envoyés par le pieux empereur Justinien pour traiter l'union et la paix; ces derniers empêchèrent les mauvais desseins du roi impie.

Lorsque l'empereur Justinien vint à connaître le siège de la ville de Nègran et la perte des chrétiens par les Juifs, il écrivit à Elesbaan, roi des Indes, l'ami du Christ. Il envoya aussi dire au patriarche de Jérusalem, Jean, d'envoyer également de sa part [une députation] aux Indes, pour que le roi marchât à la tête d'une nombreuse armée sur l'impie roi juif des Homérites et tirât vengeance du sang des saints.

Le patriarche Jean expédia aussitôt des ministres fidèles, en même temps qu'une parcelle du tombeau du Christ, du saint Golgotha et de la sainte grotte de Bethléem.

Le pieux Elesbaan les accueillit avec grande joie. Il partit à la rencontre [des Juifs] avec cent vingt mille hommes de guerre à cheval, et cent quatre-vingt-dix mille soldats à pied; il expédia par mer soixante vaisseaux, chargés de cavalerie, * et vint mettre le siège devant la ville des Homérites. * A fol. 96 r° a.

Le roi juif marcha contre eux, mais fut vaincu par leur bravoure, toute sa cavalerie fut anéantie. Lui-même fut fait prisonnier avec sept princes

յազգականաց իւրոց իշխանս եօթն եւ ինքնին ձեռօք իւրովք եսպան զջհուտ արքայն եւ զազգականս իւր ։

Եւ եղեւ ուրախութիւն մեծ յոյժ յաւուր յայնմիկ եւ մտեալ ի քաղաքն Ամերիտացոց, աւար առին զամենայն ինչսն ։ Եւ նոյնժամայն գրեաց թուղթ առ թագաւորն Յուստինիանոս զամենայն եղեալսն ։ Եւ նշանակեաց տեղի եւ շինեցին եկեղեցի ։ Գրեաց եւ առ հայրապետն յԵրուսաղէմ եւ նա առաքեաց եպիսկոպոսս եւ օրհնեցին զեկեղեցին եւ մկրտեցին զամենայն հրեայսն քաղաքին ։

Եւ դարձաւ թագաւորն Եղեսբոսամ բարեպաշտն՝ մեծաւ ուրախութեամբ ի քաղաքն իւր եւ թագաւորեցոյց զորդին փոխանակ իւր եւ զթագն իւր առաքեաց առ հայրապետն յԵրուսաղէմ զի կախեսցէ ի վերայ գերեզմանին Քրիստոսի ։ Եւ ինքն գնաց ի լեառն եւ ընդ այլ սուրբ կրօնաւորսն կացեալ ճգնութեամբ՝ խաղաղութեամբ հանգեաւ ի Քրիստոս ։

* A fol. 66 r° b. * Սահմի ԺԲ եւ Հոկտեմբերի ԻԱ ։ Վարք երանելւոյն Իղարիոնի հօր հարանց կրօնաւորաց ։

Երջանիկ հայրն մեր Իղարիոն էր յաւուրս Կոստանդիանոսի մեծի արքային ի Գազա քաղաքէն եւ էին ծնօղքն նորա հեթանոսք ։ Եւ երթեալ յԱղեքսանդրիա ուսաւ գիր եւ ծանեաւ զճշմարիտ հաւատն Քրիստոսի եւ մկրտեցաւ ։

1 զջհուտ] զհրեայ B || 6 եպիսկոպոսս] եպիսկոպոս B || 8 մեծաւ ուրախութեամբ] խնդութեամբ B || 9 զորդին] զորդի իւր B. || 13 Իղարիոնի] պատուական կրօնաւորի եւ *add.* B — կրօնաւորաց *om.* B.

de ses parents. [Elesbaan] tua de ses propres mains le roi juif et ses parents.

Il y eut une grande joie ce jour-là; on entra dans la ville des Homérites, on la pilla complètement. Elesbaan écrivit aussitôt à l'empereur Justinien tous les détails. Il désigna un emplacement sur lequel on construisit une église. Il écrivit également au patriarche de Jérusalem, qui lui envoya des évêques, et qui bénirent l'église et baptisèrent tous les Juifs de la ville.

Le pieux roi Elesbaan retourna avec grande joie à sa ville, fit régner à sa place son fils et envoya sa couronne au patriarche de Jérusalem pour la suspendre au-dessus du tombeau du Christ; et lui, s'étant retiré à la montagne, vécut d'ascétisme avec d'autres saints religieux et reposa en paix dans le Christ.

* A fol. 66 r° b.

* 12 SAHMI, **21 Octobre.**

Vie du bienheureux Hilarion, le père des pères moines.

Notre bienheureux père Hilarion vivait aux jours du grand empereur Constantin; il était de la ville de Gaza; ses parents étaient païens. Il se rendit à Alexandrie, y apprit les lettres, reconnut la vraie foi du Christ et se fit baptiser.

Լուաւ զճգնողական վարս Անտոնի, գնաց առ նա և արգելաւ առ նմա ամիսս երկու, ուսաւ զամենայն քաղաքավարութիւնս նորա և զժուժկալութիւն համբերութեան : Եւ էր Իղարիոն յայնժամ ամաց հնգետասանից : Վախճանեցան ծնօղքն և զամենայն ինչս իւրեանց բաշխեաց աղքատաց և կրօնաւորաց, և ինքն գնաց յանապատ՝ մազեղէն և մաշկեղէն զգեստիւք, և կերակուր էր նորա թուզ հնգետասան :

Եւ բազում փորձութիւնս անցուցին ընդ նմա դևքն և շարժեցին զցանկութիւն մարմնոյն և նշանաւ խաչին հալածէր զդևս : Եւ երկար ժամանակ ի միում խցի ժուժկալեալ տօթոյ և ցրտոյ և անձրևոյ. և ապա շինեաց խրճիթ ի լայնութիւն ոտնաչափս չորս և երկայնութիւն ոտնաչափս ութ, և բարձրութիւնն ոտնաչափս եօթն. և հանգչէր ի գետնի խարազնի : Եւ ամենայն աւուր աւելեալ ի ճգնութիւն վարուցն : և ժամանակ մի թրջեալ ոսպն ուտէր և ժամանակ մի աղ և հաց * և ժամանակ մի բանջար վայրի : Մինչև եղև ամաց ութսունից, ոչ ի ձիթոյ և ոչ յայլ կերակրէ որ պարարէ զմարմինն ոչ հաղորդեցաւ ամենևին : * A fol. [illegible]

Եւ մինչդեռ երիտասարդ էր հանդիպեցաւ աւազակաց ի ճանապարհի. հարցանէին ընդ Իղարիոնի եթէ անկանէիր ի ձեռս աւազակաց զինչ առնէիր : Եւ նա ասէ. Մերկ մարդ յաւազակաց ոչ երկնչի : Եւ թողեալ զնա գնացին :

7 վարս] սրբոյն *add.* B || 7-8 Եւ բազում ... զդևս : *om.* B || 15 հանդիպեցաւ] հանդիպեալ B.

Ayant entendu parler de la vie ascétique d'Antoine, il se rendit auprès de lui, demeura auprès de lui deux mois et apprit sa manière de vivre et de se mortifier, et sa patience. Hilarion avait alors quinze ans. A la mort de ses parents, il distribua tous leurs biens aux pauvres et aux religieux, se retira dans le désert, portant un vêtement de poil et de peau, ne prenant pour toute nourriture que quinze figues.

Les démons le soumirent à de nombreuses épreuves, excitèrent les désirs de la chair, mais il chassa les démons par le signe de la croix. Il endura longtemps, dans une cellule, le chaud, le froid et la pluie; ensuite il se construisit une cellule large de quatre pieds, longue de huit pieds, et haute de sept pieds, dans laquelle il se couchait par terre avec son cilice. Il ajoutait chaque jour à l'austérité de sa vie et se nourrissait tantôt de lentilles mouillées, tantôt de sel et de pain, * tantôt de légumes sauvages. Jusqu'à l'âge de quatre-vingts ans, il ne goûta jamais à l'huile ou à d'autres mets qui engraissent le corps. * A fol. [illegible]

Étant encore jeune, [Hilarion] avait rencontré sur son chemin des brigands, qui lui demandèrent : Si tu tombais entre les mains des brigands, que ferais-tu? Il leur répondit : Un homme nu ne craint jamais les brigands. Ils le laissèrent libre et s'éloignèrent.

Բազում սքանչելիս արար Աստուած ի ձեռն Իղարիոնի՝ այնոցիկ որք հաւատով ի նա երթային ։ Բազում դիւահարք եւ հիւանդք աղօթիւք ծերոյն բժշկեցան. եւ վայրի երէս ընդելացոյց ։ Եւ զբազումս ի Հելլենացւոց դարձոյց, եւ ի հերձուածողաց յաստուածգիտութիւն եւ յուղղափառութիւն ։ Եւ սահմանեաց կանոնիւք որ առանց պաշտաման եւ աղօթից ինչ ոչ կերակրել ամենեւին ։

Ժողովեաց առ ինքն կրօնաւորս երիս հազարս, զորս ուսոյց խստակրօն ճգնութիւնս ։ Եւ յաւուրս կթոց այգեաց տարաւ զամենեսեան յայգին եւ օրհնեաց զպտուղն եւ հրամայեաց նոցա մտանել յայգին եւ ուտել որչափ եւ կամեցին. եւ խաղողն ամենեւին ոչ նուազեաց եւ քան զայլ ամացն տասնապատիկ առաւել եղեւ գինի յայգոջն աղօթիւք ծերոյն ։

* A fol. 66 v° b. Գիտաց յառաջագոյն եւ զբարի ննջումն սրբոյն Անդոնի ։ * Եւ եղեւ երաշտ ժամանակ մի՝ եւ սրբոյն աղօթեալ առ Աստուած, ետ անձրեւ եւ լցաւ երկիր ։ Եւ քանզի ոչ կամէր զերկրաւոր փառս ի մարդկանէ, վասն բազմութեան ամբոխին որ գային առ նա, փախեաւ ի լեառնէն եւ գնաց ի Սիկիլիա նաւով. եւ ի նաւին բժշկեաց զդիւահարս ։

1 ձեռն] ձեռս B || 3 Եւ վայրի երէս ընդելացոյց *om.* B || 4-5 Եւ սահմանեաց ... ամենեւին ։ *om.* B || 6 զորս] որոց B || 9 խաղողն ամենեւին] այգին B — տասնապատիկ *om.* B — յայգոջն] յայնմիկ *add.* B || 11 Անդոնի] Անտոնի B || 13 որ] որք B || 14 փախեաւ] փախուցեալ եւ B — լեառնէն] լեռնէն B — գնաց նաւով] նաւեալ գնաց B.

Dieu fit de grands prodiges, par l'intermédiaire d'Hilarion, en faveur de tous ceux qui allaient à lui avec foi. Beaucoup de possédés et de malades trouvèrent la guérison par les prières du vieillard. Il domestiqua les bêtes sauvages. Il convertit beaucoup de gentils et de schismatiques à la connaissance de Dieu et à la foi orthodoxe. Il établit des règles interdisant de prendre aucune nourriture avant l'office et la prière.

Il rassembla auprès de lui trois mille religieux, auxquels il enseigna un austère ascétisme. Aux jours de vendange il les conduisit tous à la vigne, bénit le fruit, et leur ordonna de pénétrer dans la vigne et d'en manger autant qu'ils en voulaient; le raisin ne diminua nullement et, par la prière du vieillard, il y eut dans la vigne dix fois plus de vin que les autres années.

Il connut également d'avance le jour de la bonne mort de saint Antoine.
* A fol. 66 v° b. * Il y eut, durant un certain temps, de la sécheresse; le saint pria Dieu, qui envoya de la pluie et la terre en fut repue. Et comme il ne recherchait point la gloire terrestre des hommes, il s'enfuit dans la montagne, à cause de la multitude des foules qui venaient à lui, puis s'embarqua pour la Sicile. Sur le navire, il guérit des possédés. Dans la ville de Rome, les possédés

Եւ ի Հռոմ քաղաքին այսահարք ձայնէին յանուանէ զերանելին Իղարիոն, և երթային յառաջին խուցն և ողջանային :

Եւ Սուքիոս աշակերտն իւր զերիս ամս շրջեալ խնդրէր զերանելին Իղարիոն և ոչ եգիտ : Եւ հանդիպեալ Հրէի միոյ և ասէ Հրէայն . Այր մին մարգարէ, ի քրիստոնէից երեւեալ ի Սիկիլիա կղզին և առնէ բազում սքանչելիս : Եւ Սուքիոս նաւեաց գնաց առ նա : Եւ տեսեալ երանելոյն եթէ և անդ համբաւեաց անուն նորա, գնաց անտի ի Դաղմատիա և էր անդ որջացեալ վիշապ և բազում վնաս առնէր . և սուրբն Իղարիոն աղօթիւք եսպան զվիշապն :

Եւ յաւուր միում շարժ եղեւ յոյժ, և ծովն ի սահմանէ իւրմէ փախեալ՝ և զնաւսն ի ցամաք եհան : Եւ տեսեալ արք տեղւոյն այնորիկ զծովն մրրկեալ երկեան եթէ, և զշէնսն ընկղմեսցէ, և ընթացեալ յափշտակեցին զսուրբն Իղարիոն և կացուցին ի ծովեզրն : Եւ նորա աղօթեալ առ Աստուած և * երիցս անգամ արարեալ զնշան սուրբ խաչին ի վերայ երկրի և յաւազ ծովուն, և առժամայն զկուտեցեալ ծովն ի բարձանց՝ սկսաւ սակաւ սակաւ յածնուլ և չուեալ գնաց և դարձաւ ի սահման իւր : * A fol. 67 r° a

Եւ նորա նաւեալ ի նաւ գնաց մինչեւ ի Կիպրոս և թաքեաւ ի ծածուկ տեղւոջ, այլ Աստուած և անդ յայտնեաց զերանելին և այսահարք յանուանէ ձայնէին և գային

1-2 Եւ ի Հռոմ ... ողջանային *om.* B || 6 համբաւեաց] համբաւեցաւ B || 7 Դաղմատիա] Դաղմատա B — և էր անդ ... զվիշապն : *om.* B || 9 եղեւ] մեծ *add.* B || 12 Եւ նորա աղօթեալ առ Աստուած] Եւ նորա համբարձեալ զաչս իւր յերկինս՝ աղաչեաց զԱստուած B || 14 բարձանց] մինչեւ *add.* B. || 16 և այսահարք ... գային առ նա *om.* B.

invoquaient le nom du bienheureux Hilarion, se rendaient à son ancienne cellule et guérissaient.

Son disciple Hésychios voyagea pendant trois ans à la recherche du bienheureux Hilarion et ne put le retrouver. Il fit la rencontre d'un juif qui lui dit : Un prophète est apparu parmi les chrétiens dans l'île de Sicile, il y opère de nombreux miracles. Hésychios s'embarqua et se rendit auprès de lui. Le bienheureux, voyant que là aussi son nom s'était répandu, se rendit en Dalmatie; il y avait un dragon terré dans une caverne qui causait beaucoup de dégâts : saint Hilarion, par ses prières, fit mourir le dragon.

Il y eut un jour un grand tremblement de terre; la mer sortit de ses limites et rejeta les navires à terre. Les gens de la localité, voyant la mer démontée et craignant qu'elle n'envahît leurs habitations, accoururent, enlevèrent saint Hilarion, et le placèrent sur le rivage. Celui-ci se mit à prier Dieu, fit * trois fois le signe de la sainte croix sur la terre et sur le sable de la mer, et la mer aussitôt, de haute qu'elle était, se mit à baisser lentement, se retira et retourna dans ses limites. * A fol. 67 r° a

[Hilarion s'embarqua et partit pour Chypre, où il se cacha dans un endroit inconnu, mais Dieu, là aussi, révéla le bienheureux; les possédés invoquèrent

առ նա եւ բազում ամբոխ ժողովէր առ նա ։ Եւ ելեալ անտի փախեաւ՝ եւ երթեալ եգիտ վայելուչ եւ անկատակած տեղի բազում անտառօք եւ յորդաբուխ աղբիւրովք ։ Լեալ էր եւ երբեմն ի տեղւոջն բագինք կռոց եւ էին բնակեալ անդ բազմութիւն դիւաց. եւ արարեալ անդ ամս հինգ՝ հալածեաց զդեւսն եւ զտէր տեղւոյն անդամալոյծ լեալ բժշկեաց ։

Եւ յորժամ եղեւ երանելին Իղարիոն ութսուն ամաց, հիւանդացաւ եւ կոչեաց զբնակիչս տեղւոյն այնորիկ եւ երդմնեցոյց զնոսա եթէ. Յորժամ վախճանիմ՝ թաղեցէք զիս իմով խորգովս որ զանձին իմում է ի տեղւոջս յայսմիկ եւ զաչս իմ մի խփանէք ։ Եւ յորժամ մերձեցաւ ելանել հոգւոյն, երկարեաց յոգեվարսն, ասէր. Ել հոգի ընդէ՞ր երկնչիս եւ դողաս, ել հոգի ընդէ՞ր երկմտեցեր, եօթանասուն ամ ծառայեցեր Քրիստոսի եւ * ի մահուանէ երկնչի՞ս ։ Եւ զայս ասացեալ աւանդեաց զհոգին իւր առ Աստուած ։ Եւ ժողովուրդն թաղեցին զնա ուր պատուիրեաց նոցա ։

* A fol. 67 r° b.

Եւ աշակերտն իւր Սուքիոս լուեալ ի Պաղեստինէ՝ գնաց ի տեղին եւ հնարիւք եղեալ պարտիզպան եւ յետ տասն ամաց գողացաւ զնշխարս երանելոյն, տարաւ ի վանսն իւր ի Պաղեստին ։ Եւ ժողովեալ եպիսկոպոսունք եւ կրօնաւորք եւ սաղ-

1 ժողովէր] ժողովեցաւ B || 2 աղբիւրովք] աղբերօք B || 6 երանելին *om.* B || 7 կոչեաց զբնակիչս] կոչեցեալ զմերձաւոր բնակիչս B || 8 իմով *om.* B || 11 ժողովուրդն] ժողովուրդքն B || 12 ուր] ի տեղւոջ յորում B || 14 ամաց] ամայ B.

son nom, vinrent à lui, et une foule nombreuse se rassembla auprès de lui. Il s'éloigna de là, s'enfuit, et se rendit dans un endroit charmant, inconnu, entouré de nombreuses forêts et de sources abondantes. En cet endroit avaient existé autrefois des temples d'idoles; une foule de démons y habitaient encore. Il y demeura cinq années, en chassa les démons et guérit le propriétaire de l'endroit qui était paralytique.

Lorsque le bienheureux Hilarion eut atteint l'âge de quatre-vingts ans, il tomba malade, fit venir les habitants de la localité, leur fit jurer et leur dit : Lorsque je serai mort, vous m'enterrerez dans cet endroit avec le cilice que je porte sur ma personne, mais vous ne fermerez pas mes yeux. Lorsqu'il fut près de rendre son âme, l'agonie se prolongeant, il dit : Sors, mon âme; pourquoi crains-tu et trembles-tu? Sors, mon âme; pourquoi doutes-tu? Tu as servi le Christ pendant soixante-dix ans, * et tu crains la mort? Ce disant, il rendit son âme à Dieu. La population l'enterra à l'endroit qu'il leur avait recommandé.

* A fol. 67 r° b.

Son disciple Hésychios, en Palestine, l'ayant appris, se rendit à l'endroit et se fit jardinier, par ruse. Dix ans après, il déroba les restes du bienheureux et les emporta en son couvent en Palestine. Les évêques et les religieux s'assemblèrent et le déposèrent avec psalmodies et bénédictions dans le

մախք եւ օրհնութեամբ եդին ի տապանի ամենեւին ոչ ապականեալ եւ ոչ թարշամեալ մարմինն եւ ոչ խորգն եւ ոչ կնկուղն եւ ոչ ծածկոյթ երեսացն ապականեցաւ : Հանգեաւ երիցս երանելին եւ հայրն հարանց սուրբն Իղարիոն Հոկտեմբեր ԻԱ :

Յայսմ աւուր վկայքն Քրիստոսի Մարկոս եւ Սոտերիկոս եւ աղախինն Քրիստոսի Վաղենտինի բազում չարչարանօք ի կռապաշտիցն կատարեցան :

[B Ի սմին յիշատակ սրբոց վկայիցն Փիլիպպոսի, Պետրոսի եւ Երմիսայ, որք ի Նիկոմիդիա կատարեցան ի Դիոկղետիանոսէ :]

Սահմի ԺԳ եւ Հոկտեմբերի ԻԲ : Վարք երանելոյն Աբերկիոսի Յերապօլսայ եպիսկոպոսի :

Յերապօլիս մաքուր քաղաք անուանի : Սա հաւասարակից առաքելոցն ' անուանեցաւ, ի ժամանակս Մարկոսի եւ Անտոնինեայ եւ Լեւկիոս բարեպաշտ թագաւորաց : Երանելին Աբերկիոս տեսեալ բազում ամբոխս մոլեալս ի զոհս կռոցն, անկեալ առաջի Աստուծոյ աղօթէր վասն նոցա զի դարձցին : Եւ երեւեցաւ նմա Տէր ետեալ նմա գաւազան եւ ասէ. Երթիջիր եւ խորտակեա զկուռս հեթանոսաց :

1-2 ամենեւին ... ապականեցաւ : *om.* B || 3 երանելին] երանեալ B || 3 Հոկտեմբերի ԻԱ] եւ Սահմի ԺԲ *add.* B || 4 Վաղենտինի] Վաղենտինեա B || 5 կատարեցան] ի Քրիստոս մարտիրոսութեամբ *add.* B.

8 Յերապօլսայ] Յերապօլսոյ B || 9 Յերապօլիս ... սա] Սուրբ եպիսկոպոսն Յերապօլսայ Աբերկիոս B || 10 Լեւկիոս] Լեւկիոյ B || 11 մոլեալս] մոլեցեալս B.

tombeau; son corps n'avait subi aucune altération, ni amollissement : même son cilice, son capuchon et le voile qui couvrait sa figure n'étaient pas déteints. Le trois fois bienheureux et père des pères, saint Hilarion, reposa le 21 octobre.

En ce jour, les martyrs du Christ, Marc et Sotéricus et la servante du Christ Valentine, furent mis à mort par les païens, après de nombreuses tortures.

[B En ce même jour, commémoration des saints martyrs Philippe, Pierre et Hermisas qui furent mis à mort par Dioclétien à Nicomédie.]

13 SAHMI 22 Octobre.

Vie du bienheureux Abercius, évêque de Hiérapolis.

Hiérapolis signifie « ville sainte ». Abercius fut surnommé ' l'égal des apôtres, aux jours de Marc et d'Antonin et de Leucus, les pieux empereurs. Le bienheureux Abercius, trouvant une foule nombreuse et fanatique aux sacrifices des idoles, se prosterna devant Dieu et pria pour leur conversion. Le Seigneur lui apparut, lui donna un bâton et dit : Va, et brise les idoles des païens.

Եւ յարուցեալ առ փայտ մի մեծ եւ մտեալ ի տաճար կռոցն խորտակեաց զամենայն բագինսն ։ Եւ խռովեցան ամենայն մեծամեծք Յերապօլի եւ ընդ նոցին բազում ամբոխիւք ի վերայ Աբերկիոսի զի սպանցեն զնա ։ Եւ յորժամ հուպ եղեն առ նա, ելին յամբոխէն արք երեք այսահարեալք եւ զպատմուճանսն պատառեալք, եւ հառաչէին մեծաձայն բարբառով. Երդմնեցուցանեմք զքեզ ծառայ Աստուծոյ, յանուն Տեառն Յիսուսի զոր քարոզես, մի տանջեր զմեզ ։ Եւ զայն տեսեալ ժողովրդեանն դադարէին ի տեղւոջն ։ Եւ սաստէր երանելին դիւացն եւ հարկանէր գաւազանաւ զգլուխս նոցա, եւ սրբեցան արքն ի դիւացն ։ Եւ աղաղակեաց ամենայն ժողովուրդն. Դու ես Քրիստոս միայն ճշմարիտ Աստուած զոր քարոզէ արժանաւորս քո Աբերկիոս ։ Եւ հաւատացին յաւուր յայնմիկ ժողովուրդք բազումք ի Քրիստոս ։

* A fol. 67 v° b.

Եւ * ուսուցանէր զնոսա խաղաղութեամբ կեալ ընդ միմեանս եւ երկայնմտութեամբ, հեզութեամբ եւ սիրով, եւ լինել տեղեակ աստուածային իմաստութեանն, օտարասէրք, գթածք, քաղցր, արդարութեամբ ժուժկալեալք, եւ հաստատուն կեալ ի հաւատս ։ Եւ մկրտեաց հինգ հարիւր անձն ։

Եւ ել համբաւ զնմանէ ընդ ամենայն սահմանսն, եւ գնացին առ նա յԱսիոյ եւ ի Լիդիոյ եւ յամենայն կողմանց եւ ուսուցանէր նոցա զբանն Աստուծոյ, եւ զհիւանդս բժշկէր ·

2 Յերապօլի] քաղաքին Յերապօլսի B || 5 բարբառով] եւ ասէին *add.* B || 8 նոցա] դիւահարաց B || 9 արժանաւորս քո *om.* B || 13 քաղցր] քաղցունք B — կեալ] կալ B.

Il se leva, saisit un grand bâton, pénétra dans le temple des idoles et brisa tous les autels. Tous les notables de Hiérapolis s'en émurent et, suivis d'une grande foule, marchèrent sur Abercius pour le tuer. Lorsqu'ils furent près de lui, trois hommes possédés du démon, leurs vêtements en lambeaux, se détachèrent de la foule et crièrent avec des sanglots et à haute voix : Nous te conjurons, serviteur de Dieu, au nom du Seigneur Jésus que tu prêches, ne nous tourmente pas. La foule, témoin, s'arrêta sur place. Le bienheureux fit des reproches aux démons et frappa du bâton sur la tête de ces hommes qui furent délivrés des démons. Alors toute la foule se mit à crier : Christ, tu es le seul vrai Dieu, que ton digne Abercius prêche! Ce jour-là, beaucoup crurent au Christ.

* A fol. 67 v° b.

* Il leur enseigna à vivre entre eux en paix, avec patience, douceur et charité, à reconnaître la sagesse divine, à être hospitaliers envers les étrangers, charitables, affables, à persévérer dans la justice et à rester fermes dans la foi. Il baptisa cinq cents personnes.

Sa renommée se répandit dans toutes les contrées; des gens vinrent à lui de l'Asie, de la Lydie et de tous les côtés; il leur enseigna la parole de Dieu et guérit les malades.

Եւ մայր իշխանին Եւքսինիանոսի խաւարեցան աչքն, եւ եդ ձեռս ի վերայ աչացն եւ ողջացոյց, եւ այլ եւս երեք կանայս ծերունիս խաւարեալս յաչաց՝ աղօթիւք բժշկեաց : Եւ զԵւքսիանոս իշխանն վարդապետութեամբ դարձոյց յաստուածգիտութիւն :

Եւ գնաց յայլ գեղ եւ տեսեալ անդ հիւանդս եւ ախտաժէտս եւ բժշկեաց զնոսա աղօթիւք : Եւ եդեալ զծունկս իւր յերկիր մերկ աղաչեաց զԱստուած, եւ եղեւ որոտումն, եւ ի տեղւոջէն ուր ծունկքն եդան բղխեաց ջուր ջերմն եւ արարեալ ախս եւ ժողովէին ջերմային ջուրքն եւ որք ի հիւանդաց լուանային ողջանային :

Եւ յաւուր միոջ կերպարանի սատանայ ի կերպարանս կնոջ եւ որպէս թէ աղօթից արժանաւորել եկաց առաջի . Եւ դարձաւ * Աբերկիոս ի կինն, եւ նա որպէս որոգայթանկեալ թարթափեցոյց ի քարի եւ վիրաւորեաց զոտսն, եւ ծիծաղելով զիւրն ասէր . Մի զիս կարծես զայլ աղքատ դեւսդ համարիր զոր հալածեցեր, ես հարիւրապետ եմ եւ այժմ զփորձ իմ առնես : Եւ երթեալ եմուտ յերիտասարդ մի եւ սուրբն սաստեաց զիւրն եհան ի մարդոյն : Եւ ասէ զեւն . Կապկապեալք սատ կոխել բեղ * A fol 68 r° a

1 Եւքսինիանոսի] Եւքսիանոսի B — խաւարեցան աչքն] խաւարեցաւ B || 2 ողջացոյց] ողջացուցց B || 5 անդ *om.* B || 6-15 Եւ եդեալ ... ի Հռոմ] Եւ յաւուրսն յայնոսիկ դուստր թագաւորին Անտոնինոսի որ էր խօսեցեալ առն՝ հարաւ ի դիւէ չարէ, եւ ոչ կարէին բժշկել : Եւ թագաւորն լուեալ զքաջանշանսն զոր առնէ Աբերկիոս՝ առաքեաց զմագիստրոս մին ի Փռիւգիա առ Եւքսինիանոս իշխան քաղաքին հրովարտակօք, զի զծառայն Աստուծոյ Աբերկիոս արձակեսցէ ի Հռոմ : Եւ նորա երթեալ խնդրեաց հանդերձ եռամ՝ զհրաման թագաւորին յԵւքսինիանոս. եւ յորժամ ընթերցաւ զիտաց զլացումն Աբերկիոսի եւ առնկեաց զնա փութանակի երթալ ի Հռոմ : B

La mère du prince Euxinianos perdit la vue, Abercius posa ses mains sur ses yeux et elle recouvra la vue. Il guérit aussi par ses prières trois vieilles femmes qui avaient perdu la vue. Il convertit également par sa doctrine le prince Euxinianos à la connaissance de Dieu.

Il se rendit dans un autre village et, y trouvant des malades et des infirmes, il les guérit par la prière. Il se mit à genoux sur la terre nue et pria Dieu; il y eut un grondement de tonnerre, et, à l'endroit où les genoux s'étaient posés, surgit une eau thermale; il y construisit des cuves pour y réunir les eaux thermales et les malades qui s'y baignèrent trouvèrent la guérison.

Le démon prit un jour les apparences d'une femme et se présenta à Abercius pour obtenir le secours de ses prières. * Abercius se tourna vers la femme, et le démon, qui lui avait tendu un piège, fit qu'il heurta une pierre et se blessa aux pieds. Le démon lui dit alors en souriant : Ne me crois pas comme les autres pauvres démons que tu as chassés, je suis un centurion, et tu viens d'en avoir la preuve maintenant. Il entra ensuite dans le corps d'un jeune homme, mais le saint réprimanda le démon et le * A fol 68 r° a

զՀռոմ, ով Աբերկիէ ։ Եւ երթեալ դեւն ի Հռոմ եմուտ ի Լուկիղանի դուստր թագաւորին Անտոնինոսի, որ էր խօսեցեալ առն եւ աղաղակէր Լուկիղանի. Եթէ ոչ եկեսցէ ծառայն Աստուծոյ Աբերկիոս՝ ոչ ելանեմ աստի ։

Եւ առժամայն առաքեաց թագաւորն մագիստրոս ի Փռիւգիա առ Եւքսինիանոս իշխանն քաղաքին հրովարտակօք զի զծառայն Աստուծոյ զԱբերկիոս արձակեսցէ ի Հռոմ ։ Եւ յորժամ եկն եհաս մագիստրոսն հանդիպեցաւ նմա երանելին ի դրունս քաղաքին եւ հարցեալ զո՞ խնդրէք ։ Մի ոմն ի նոցանէն ձգեալ զձեռն իւր զի հարցէ զսուրբն, եւ առժամայն չորացաւ ձեռն, եւ իջեալ յերիվարացն անկան յոտս երանելոյն
* A fol. 68 r° b. եւ խնդրէին ի սրբոյն զբժշկութիւն. * եւ կալեալ զչորացեալ ձեռն ողջացոյց ։ Եւ երթեալ ետուն զհրամանս թագաւորին յԵւքսինիանոս. եւ յորժամ ընթերցաւ գիտաց զյուզումն Աբերկիոսի եւ ստիպեալ զնա փութանակի երթեալ ի Հռոմ ։

Եւ սուրբն Աբերկիոս զեկեալսն ի Հռոմայ յառաջեցոյց եւ ասէ. Ես գամ հասանեմ ձեզ, եւ նոքա գնացին ։ Եւ առեալ Աբերկիոս տիկ մի եւ էարկ անդ գինի, ձէթ եւ քացախ, խառն ընդ միմեանս, եւ բարձեալ ի վերայ իշոյ ել ի քաղաքէն, եւ անցեալ յագարակ մի եգիտ այր մի որոյ անուն էր Տրիփիմոն, եւ առեալ զնա ընդ իւր մինչեւ

13 Եւ առեալ ... ընդ ձիթոյն ։ *om.* B.

chassa de l'homme. Alors le démon dit : O Abercius, je te ferai sur-le-champ fouler le sol de Rome. Le démon, s'étant rendu à Rome, entra dans le corps de Lucilane, fille de l'empereur Antonin, qui était fiancée. Lucilane se mit à crier : Si le serviteur de Dieu, Abercius, ne vient pas, je ne sortirai point d'ici.

L'empereur envoya aussitôt un magister en Phrygie à Euxinianus, prince de la ville, avec ordre de lui envoyer à Rome Abercius, le serviteur de Dieu. Lorsque le magister arriva, le bienheureux le rencontra à la porte de la ville et lui demanda : Qui cherchez-vous? Un des gens leva la main pour frapper le saint, mais sa main se dessécha aussitôt. Tous, descendant alors de leur monture, tombèrent aux pieds du bienheureux et implorèrent
* A fol. 68 r° b. du saint la guérison. * Il saisit la main desséchée et la guérit. Ils se rendirent ensuite pour remettre l'ordre à Euxinianos, qui, après l'avoir lu, fit rechercher Abercius, et l'obligea à se rendre promptement à Rome.

Saint Abercius fit partir devant lui les gens qui étaient venus de Rome et leur dit : Je viendrai après vous et je vous rejoindrai. Ils partirent. Abercius prit une outre, la remplit de vin, d'huile et de vinaigre mélangés ensemble, et l'ayant chargée sur un âne, quitta la ville. En traversant la campagne il rencontra un homme dont le nom était Triphimon, et le prit

ի Հռոմ ։ Եւ ի ճանապարհին յորժամ կամէր ուտել հաց, հրամայէ Տրիփիմոնեայ. եթէ գինի եւ եթէ ձէթ եւ եթէ քացախ բերել ։ Եւ նորա արձակեալ զկապ տկին եւ յորմէ հրամայէր Աբերկիոս ելանէր յստակ եւ անխառն ։ Եւ յորժամ Տրիփիմոն առանց հրամանի բանայր զտիկն՝ խառն ելանէր քացախն ընդ գինւոյն եւ ընդ ձիթոյն ։

Եւ յառաջեաց սուրբն Աբերկիոս ի դուռն Հռոմայ եւ անդ սպասէր մինչեւ եհաս մագիստրոսն, եւ գնաց ընդ նմա առ թագաւորն եւ առ թագուհին Փաւստինեայ, եւ ընկալան զնա մեծաւ ուրախութեամբ, եւ ածին զդուստրն իւրեանց առաջի սրբոյն, խօսեցաւ ի * դիւէն, եւ անգոսնէր զնա ի բերանոյ աղջկանն զԱբերկիոս վասն որոյ եբեր զնա ի Հռոմ ։ Եւ նա աղօթեալ աղաչէր զԱստուած եւ սաստեալ հալածեաց զդեւն յաղջկանէն, եւ ետ ծնողացն իւր ։ * A f. 65 v a.

Եւ կայր բագին մի ի Հռոմ մարմարիոնեայ, մերձ յապարանս թագաւորին եւ հրամայեաց դիւին ուսով իւրով բառնալ զբագինն եւ տանել ի Յերապօլիս ի քաղաքն իւր ։ Եւ ասէ ցդեւն. Որպէս դու ասացեր զալ ինձ ի Հռոմ եւ ածեր, նոյնպէս եւ ես փոխարէն հատուցից քեզ. եւ հրամայեմ քեզ անուամբն Քրիստոսի բառնալ զբագինդ առաջի ամենայն ժողովրդեանս եւ տեսցեն աչօք իւրեանց ։ Եւ յորժամ եբարձ յուսն՝ ի ճանապա-

6 եւ ընկալան զնա մեծաւ ուրախութեամբ *om.* B || 7-9 խօսեցաւ ի դիւէն ... ի Հռոմ ։ *om.* B. || 11 Եւ կայր բագին ... մինչեւ յայսօր ։ *om.* B.

avec lui jusqu'à Rome. En route, lorsque Abercius voulait manger, il ordonnait à Triphimon de lui donner soit du vin, soit de l'huile ou du vinaigre. Celui-ci déliait alors le cordon de l'outre, et ce qu'Abercius avait commandé, sortait pur et sans mélange. Mais si Triphimon ouvrait l'outre sans permission, le vinaigre en sortait mélangé au vin et à l'huile.

Saint Abercius arriva à la porte de Rome avant les autres et attendit l'arrivée du magister; ils se rendirent ensemble auprès de l'empereur et de l'impératrice Faustine, qui les reçurent avec grande joie et mirent en présence du saint leur fille, conseillée par * le démon; celui-ci, par la bouche de la jeune fille, se moqua d'Abercius, parce qu'il l'avait fait venir à Rome. Mais [le saint] se mit à prier Dieu, puis, ayant réprimandé le démon, il le chassa de la jeune fille, et rendit celle-ci à ses parents. * A f. 65 v a.

Il y avait à Rome un temple en marbre, près du palais de l'empereur; Abercius ordonna au démon de prendre le temple sur ses épaules et de le transporter à Hiérapolis, sa ville. Il dit au démon : De même que tu m'as dit que tu me ferais venir à Rome et m'y as fait venir, à mon tour, je te rendrai la pareille. Je t'ordonne donc, au nom du Christ, de te charger de ce temple en présence de toute la population pour qu'elle puisse le voir de ses propres yeux. Lorsque le démon l'eut chargé sur ses épaules, il se

թնդ՝ մռնչեալ գեւն, եւ երանելին աղօթեալ հրամայեաց մարմարիոնին թեթեւանալ, եւ այնպէս տարաւ ի քաղաքն Յերապօլիս, ուր կանգնեաց առըքն մերձ ի տապանն իւր, եւ գրեաց պատմէն ի վերայ վիմին, եւ է մինչեւ ցայսօր ։

Եւ թագաւորին բազում գանձս տուեալ Աբերկիոսի եւ ոչ առ, այլ փոխանակ գանձուն խնդրեաց զի շինեսցէ ի վերայ ջերմ ջրոցն որ ծնկաց տեղին բխեաց՝ բաղանիս յանգորութիւն հիւանդացն ։ Եւ կատարեաց զխնդիրս երանելոյն եւ արձակեաց շինողս եւ

* A fol. 68 v° b. գանձս եւ * շինեցին զարմանալի բաղանիս որ կայ մինչեւ ցայսօր ։ Եւ հրամայեաց հատուցումն տալ ի քաղաքէն բաղանեացն ամենայն ամին երեք հազար մոդ ցորեան ի բաշխումն աղքատաց ։

Եւ դարձաւ երանելին ի Հռոմայ, եւ առեալ հրաման յԱստուծոյ գնալ յԱնտիոք Ասորւոց եւ յԱպամիա եւ ի Սելեւկիա եւ յայլ եկեղեցիս ։ Եւ ուսուցանէր եւ յանդիմանէր զհերետիկոսս, զի դեռ եւս էր հերձուածն Մարկիանացւոց ։ Եւ անց ընդ Եփրատ գետ, եւ գնաց ի Մծբին եւ ի Միջագետս, զամենեսեան հաստատէր ի հաւատս ։

Եւ անդ էր այր մի հաւատացեալ որոյ անուն էր Վահրամ, եւ տես զի երանելին Աբերկիոս ոչինչ առնոյր յումեքէ, ժողովեալ բազում քրիստոնեայս եւ խորհուրդ առ-

4-9 այլ փոխանակ . . . ի բաշխումն աղքատաց ։ *om.* B || 12 Մարկիանացւոց] Մարկիանացոց B || 13 հաւատս] Քրիստոսի *add.* B || 15 ոչինչ առնոյր] ոչ առնոյր ինչս B.

mit à murmurer à cause du grand poids, mais le bienheureux, après avoir prié, ordonna au marbre de devenir plus léger, et c'est de cette manière qu'il le fit transporter en sa ville de Hiérapolis, où il le fit placer près de son tombeau; le saint fit graver une inscription sur la pierre, qui existe jusqu'aujourd'hui.

L'empereur offrit une forte somme d'argent à Abercius, qui n'accepta point; mais en échange de l'argent il lui demanda de faire construire, à l'endroit où il avait posé ses genoux et où l'eau thermale avait jailli, des bains pour le soulagement des malades. L'empereur accorda la demande

* A fol. 68 v° b. du bienheureux et expédia des ouvriers et des sommes d'argent; * ils construisirent des bains magnifiques qui existent encore aujourd'hui. Il ordonna à la ville de payer aux bains une redevance de trois mille boisseaux de blé par an, pour être distribués aux pauvres.

Le bienheureux revint de Rome et reçut l'ordre de Dieu de se rendre à Antioche de Syrie, à Apamée, à Séleucie et à d'autres églises. Il y enseigna et réprouva les hérétiques, car le schisme des Marcionites existait encore. Il traversa le fleuve Euphrate, se rendit à Nisibe et en Mésopotamie, et il raffermissait tous les [chrétiens] dans la foi.

Il y avait là un homme fidèle, dont le nom était Vahram; voyant que le bienheureux Abercius ne voulait rien accepter de personne, il rassembla beaucoup de chrétiens, et, après qu'ils se furent consultés entre eux, ils nom-

որով անուանեցին զսուրբն Աբերկիոս հաւասար առաքելոցն, եւ կոչի մինչեւ ցայսօր առաքելաչափ : Եւ անտի գնացեալ ի քաղաքն Սինադա եւ անտի ի քաղաքն իւր Յերապօլիս :

Եւ յորժամ մերձ եղեւ՝ էին աւուրք հնձոց եւ զհողս հանէին եւ փոշին երթայր ցերեսս արդարոյն եւ զաչսն լնոյր : Ասէ ցնոսա . Դադարեցէք սակաւիկ մի զի անցից : Եւ նոքա ոչ կամեցան : Եւ առժամայն դադարեաց հողմն * եւ նստան յուտել : Եւ երանելւոյն ծարաւեալ խնդրեաց ջուր ի նոցանէ, եւ նոքա յուլացեալ ի յագահութենէ, որկրամոլութեան յառնել եւ տալ ջուր, ասացին վասն միոյ ծերունոյ ոչ յառնեմք յուտելոյ : Եւ տրտմեալ սուրբն աղաչեաց զԱստուած տալ նոցա զանյագութիւն եւ մինչեւ ցայսօր գեղջացիքն այնորիկ ունին զանյագութիւն :

Գրեաց եւ գիրս վարդապետութեան վայելչապէս եւ օգտակարս յոյժ :

Այլ եւ ի մօտաւոր անջրդի լեռան աղօթիւք նորա ջուր բղխեաց : Եւ ետես ի տեսլեան զտէր մեր Յիսուս Քրիստոս, զի եցոյց նմա զվախճանն իւր, եւ շինեաց տապան իւր եւ գրեաց ի նմա բանս հանճարեղս եւ դժուարիմացս, կանգնեաց ի նմա զմարմարեայ բագինն զոր ի Հռոմայ եւ բերել հարկեցուցեալ զդեւն հարիւրապետ հրամանաւ Աստուծոյ :

1 եւ կոչի ցայսօր առաքելաչափ *om.* B || 4 հնձոց] եւ անձինք հնձողք *add.* B || 6-10 եւ նստան ... ունին զանյագութիւն : *om.* B || 12 բղխեաց] եւ զայլ բազում նշանս եւ սքանչելիս արար ի քաղաքն *add.* B || 13 նմա] զմերձենալ *add.* B || 14-15 կանգնեաց ... Աստուծոյ : *om.* B.

mèrent saint Abercius l'égal des apôtres; et jusqu'aujourd'hui on l'appelle l'égal des apôtres. De là, il se rendit à la ville de Synada, puis dans sa ville de Hiérapolis.

Lorsqu'il fut tout près, comme c'étaient les jours de la moisson et qu'on vannait le blé, la poussière tombait sur la figure de l'homme juste et remplissait ses yeux. Il leur dit : Arrêtez-vous un moment pour que je puisse passer. Ils refusèrent. Aussitôt le vent s'arrêta * et les gens s'assirent pour prendre nourriture. Le bienheureux, assoiffé, leur demanda de l'eau; mais aucun ne voulut se déranger, par excès de gourmandise, pour se lever et lui donner de l'eau; ils lui dirent : Nous ne quittons pas notre repas pour un vieillard. Le saint devint triste, pria Dieu de les rendre insatiables, et les paysans de cet endroit sont restés insatiables jusqu'aujourd'hui.

Il écrivit des œuvres de doctrine, d'un style élégant et très utiles.

Sur ses prières, il surgit également de l'eau dans une montagne proche et stérile. Il vit aussi dans une vision Notre-Seigneur Jésus-Christ, qui lui fit connaître sa fin. Il fit alors construire son tombeau, en y faisant mettre des inscriptions pleines d'esprit et difficiles à comprendre; il y fit poser l'autel d'idoles en marbre qu'il avait fait transporter de Rome par le démon centurion sur l'ordre de Dieu. Ayant convoqué tout le clergé de l'église et le peuple

Եւ ժողովեալ զամենայն ուխտ եկեղեցւոյն եւ զժողովուրդն եւ յանձն արարեալ զնոսա ի ձեռս Աստուծոյ, եւ կոչեալ զաւագերէցն իւր որոյ անուն էր եւ նորա Աբերկիոս, հաճութեամբ եւ ընտրութեամբ ամենայն ուխտին, եդեալ ձեռս ի վերայ նորա, հաստատեաց զնա իւր փոխան եպիսկոպոս նստուցանել ։

* A fol. 69 rº b. Եւ տարածեաց զձեռս իւր յերկինս աղօթելով եւ յասելն ամէն՝ աւանդեաց * զհոգին իւր առ Աստուած ։ Եւ սաղմոսիւք եւ օրհնութեամբ եդին ի տապանն զոր պատրաստեաց ։ Հանգեաւ երանելի եպիսկոպոսն Աբերկիոս Հոկտեմբերի ԻԲ ։

Յայսմ աւուր սուրբ վկայն Քրիստոսի Վարոս ի Մաքսիմիանոսէ արքայէն բազում տանջանօք եւ դժուարին չարչարանօք կատարեցաւ բարի խոստովանութեամբ ի Քրիստոս, եւ այլ եւս եօթն մարտիւրոսք ընդ նմա ։

Ի սմին աւուր յիշատակ է Անդրէասի կրօնաւորի ի Կոստանդինուպօլիս ։

Հերձուածող արքայն Կաւալինոս՝ զերանելի ճգնաւորն Անդրէաս բռնադատէր կոխել զտէրունական պատկերն եւ զնշխարս սրբոցն ։ Երանելին Անդրէաս մանաւանդ երկիր պագանէր եւ պատուէր, եւ ի սուրբ գրոց յանդիմանէր զարքայն ։ Եւ բարկութեամբ հրամայեաց հարկանել զլանջսն եւ զթիկունսն մինչեւ տրորեալ ամենայն մարմինն եւ

2 եւ նորա *om.* B || 7 Հոկտեմբեր ԻԲ] եւ Սահմի ԺԳ *add.* B || 8 Քրիստոսի *om.* B || 11 Կոստանդինուպօլիս] ի քաղաքէն Կոստանդինուպօլսի B.

et les ayant recommandés à Dieu, il fit appeler son protoiéreus dont le nom était comme le sien Abercius, et avec le consentement et l'élection de tout le clergé, il lui imposa les mains et l'institua son successeur comme évêque.

* A fol. 69 rº b. Il éleva les mains au ciel, pria, et en disant Amen, il rendit * son âme à Dieu. On le déposa, avec psalmodies et bénédictions, dans le tombeau qu'il avait préparé. Le bienheureux évêque Abercius reposa le 22 octobre.

En ce jour, le saint martyr du Christ Varus fut mis à mort par l'empereur Maximien, après de nombreuses tortures et de cruels tourments, en bonne confession pour le Christ, et avec lui sept autres martyrs.

En ce même jour, commémoration du moine André à Constantinople.

Cavallinus [1], l'empereur schismatique, violenta le bienheureux ascète André pour lui faire fouler aux pieds l'image du Seigneur et les reliques des saints. Le bienheureux André au contraire se prosterna devant, les honora, et réfuta l'empereur par les paroles des saintes Écritures. L'empereur, irrité, ordonna de lui frapper la poitrine et le dos jusqu'à ce que tout son corps en fût

1. Constantin Copronyme.

բացան ոսկերքն, եւ լցաւ երկիր արեամբ նորա ։ Եւ բախէին զբերանն եւ զերեսն ջարդեցին եւ ապա կապեցին չուան յոտն եւ քարշեցին ընդ երկիր ի մէջ քաղաքին ։ Եւ ձկնավաճառ ոմն փայտատաւ եհատ զաջ ոտն ։ Եւ այնպէս աւանդեաց զհոգին իւր եւ թաղեցին ի տեղին որ կոչի Կրիսիս ։

Սահմի ԺԴ եւ Հոկտեմբերի ԻԳ ։ * Վկայաբանութիւն սրբոյն Յակոբայ առաքելոյն եղբօր Տեառն առաջին Երուսաղեմայ պատրիարքի ։ * A fol. 69 v° a.

Յակոբոս՝ որդի էր Յովսեփայ որ անուանեցաւ այր Աստուածածնին, եւ կոչեցաւ Յովսէփ Աստուածահայր, եւ Յակոբոս որդի իւր՝ Եղբայր Տեառն ։ Զսա օրհնեաց Աստուած եւ սուրբ արար յորովայնէ մօր իւրոյ ։ Գինի եւ օղի ոչ արբ որպէս Սամուէլն այն, եւ ոչ շնչաւոր ինչ եկեր, եւ ոչ ածելի եկ ի գլուխ նորա որպէս Սամսոնին, եւ ոչ օծ եղով երբեք եւ ի բաղանիս անկանէր ոչ եմուտ, եւ բրդեղէն ոչ զգեցաւ՝ այլ միայն կտաւեղէն ։ Եւ ամենայն օր ի սրբութիւն սրբութեանցն մտանէր, ոչ միանգամ ըստ

4 ի տեղին] ի տեղւոջ B.
5 Վկայաբանութիւն] Վկայութիւն B — առաջին ... պատրիարքի] որ առաջին պատրիարք եղեւ յԵրուսաղէմ B || 6 այր] Մարիամայ *add.* B || 8 Տեառն] եւ նախ կոչէր անուն նորա Ովլիաս՝ որ թարգմանի ամրութիւն կրից, կամ որպէս այլք ասեն, Յակոբոս որդի էր Կղէովպայ եղբօր աստուածահօրն Յովսեփայ ։ *add.* B || 10 օծ] օծաւ B || 12 ամենայն օր] յամենայն ամի B — միանգամ] միայն B.

abîmé, les os mis à jour et le sol baigné de son sang. On lui brisa la bouche et la figure à coups de pierres, ensuite on lui attacha une corde aux pieds et on le traîna par terre à travers la ville. Un marchand de poissons lui coupa le pied droit avec une hache. C'est ainsi qu'il rendit son âme, et on l'enterra à l'endroit dit Crisis.

* 14 SAHMI, 23 Octobre.

* A fol. 69 v° a.

Martyre de l'apôtre saint Jacques, frère du Seigneur, premier patriarche de Jérusalem.

Jacques était le fils de Joseph qui fut appelé le mari de la Mère de Dieu; Joseph fut aussi appelé Père de Dieu; et son fils Jacques Frère du Seigneur. Dieu bénit ce dernier et le sanctifia dans les entrailles de sa mère. Il ne but ni vin ni eau-de-vie comme Samuel, il ne mangea jamais de ce qui avait eu une âme et le rasoir ne toucha jamais sa tête comme Samson, il ne s'oignit point d'huile, ne pénétra jamais dans un bain, ne se vêtit jamais de lainage mais seulement de toile. Il pénétrait tous les jours dans le saint des saints, non pas une fois dans l'année ainsi qu'il est écrit, mais à toute

զրեցերումն ի տաճարին այլ յամենայն ժամ, եւ ի ծունկս անկանէր զքաւութիւն խնդրէր ժողովրդեանն, եւ ծունկքն լեալ որպէս ուղտոյ ի բազում ծնրադրութիւնէն առ Աստուած. եւ վասն առաւել արդարութեանն անուանեցաւ արդար :

Եւ յաւուր միոջ ժողովեցան առ նա Հրէայքն եւ ստիպէին զնա ուրանալ զՔրիստոս

1 խնդրէր] խնդրելով B || 2 որպէս ուղտոյ] իբրեւ ցուլտու B || 3 արդարութեանն] իւրոյ *add.* B — արդար :] Սա ձեռնադրեցաւ ի Տեառնէ մերմէ Քրիստոսէ, եւ պատուեալ յամենայն առաքելոցն՝ եկաց առաջին եպիսկոպոս Երուսաղեմի : Որք եւ նոքին ամենայն առաքեալքն զնա իբրեւ զփոխանորդ Քրիստոսի յերկիր՝ պատուէին, զոր եւ մի ի կարծեցեալ սեանցն կոչէ Պօղոս, եւ մեծ պատկառանօք զնա մեծարէին, ըստ ասելոյն Ղուկայ եթէ. Ի գալն իւրեանց յԵրուսաղէմ՝ ի վաղիւ անդ, անդր եմուտ ընդ մեզ Պօղոս առ Յակոբոս, զմեծաշուք պատիւ երեցոյն Յակոբայ յայտ առնելով : Եւ սրբոյ անօթն ընտրութեան՝ նախապատուեալ բազում ակնածութեամբ որպէս առ երէց եւ գլխաւոր կրօնիցն հայրապետութեամբ մատնէր : Ուր զի ի լինել հակառակութեանն եւ բազմայոյզ խնդրոյն հրէից հաւատացելոց առ Պօղոս եւ Բառնաբաս յաղագս մտին հեթանոսաց, ըստ հրամանին զադարեցոյց զամենայն՝ եւ իբրու զաստուածաւանդ եւ հոգեշունչ պատուիրանի կանոն՝ լուծումն տարակուսանացն եւ խնդրոյն զնորա անդէն զխօսելն եւ զօրինադրեալ կանոնն ընկալեալ հաւանական հնազանդութեամբ ամենայն առաքեալքն եւ երիցունքն որ յԵրուսաղէմ, եւ առաքեցին հեթանոսաց, զի տայց ոչ նեղել ծանրաբեռնութեամբ օրինաց լծովն զորս ի հեթանոսաց դարձեալսն, զոր եւ որք ընդ օրինօքն էին՝ անկարացան կատարել : Այլ զի միայն յօրինացն զկարեւորս զայսոսիկ պահեսցեն հեթանոսք, զգուշանալ ի զոհելոյ կռոց, ի պոռնկութենէ, ի հեղձուցելոյ եւ յարենէ : Եւ այս հաստատեալ վկայեցաւ յամենեցունց, եւ քարոզեցին զնոյն Պետրոս եւ այլ առաքեալքն : Եւ այսպէս ի ձեռն Յակոբայ եւ ի նոյն Յակոբ հնչեաց հոգին սուրբ՝ քարոզել հաստատապէս զբարձումն թլփատութեանն, զշաբաթուցն, զզոհիցն եւ զայլ ստուերական օրինական հրէութեան. զոր լուեալ հրեայքն անհաւատք՝ առաւել զայրացան ի վերայ նորա : Սա՝ իբրեւ զհրէիցն եպիսկոպոս՝ եւ զթլփատութեանն առաքեալ՝ գրեաց ընդհանրական թուղթն կաթողիկէից, առ որս յերկոտասան ցեղիցն Իսրայէլի հաւատացեալ հրեայքն էին ի սփիւռս հեթանոսաց : Ասեն թէ առ ձեռօք իւրովք գրեաց զսուրբ պատարագն, զոր յետոյ սուրբն Բարսեղ եւ Յովհաննէս Ոսկեբերան վասն զհեղգութիւն մարդկան տեսանելոյ համառօտեցին : Սա՝ վասն յայտնի առաքինութեանն եւ ծայրագոյն արդարութեանն պատկառելի էր եւ Հրէիցն, վասն որոյ արդար կոչէին զնա : Որ եւ զի ի ժողովել առաքելոցն՝ ընկալաւ յօժարութեամբ զմուտն հեթանոսաց յասելն թէ. Շմաւոն պատմեաց մեզ զի հաճեցաւ Աստուած եւ յայտ արար նշանօք զմուտն հեթանոսաց : Եւ յայսմ միաբանին մարգարէիցն բանք, որպէս ասէ Ամոս. Դարձայց եւ շինեցից զյարկն Դաւթի, զանկեալն եւ զկործանեալն նորա վերստին կանգնեցից եւ խնդրեսցեն մնացորդք մարդկան զՏէր եւ ամենայն հեթանոսք յորոց վերայ կոչեցեալ է անուն իմ, վասն որոյ իրաւունս համարիմ չնեղել զայնոսիկ որք դառնան ի հեթանոսացն : Զայս լուեալ անհաւատ Հրէայք սխանային չարութեամբ յոյժ առաւել ընդ նմա, եւ մանաւանդ վասն հանապազօրդ քարոզելոյն զՔրիստոս, եւ զարձուցա-

heure, où, tombant à genoux, il implorait la rémission des péchés pour le peuple; ses genoux devinrent semblables à ceux d'un chameau à cause de ses nombreuses génuflexions devant Dieu. Il fut appelé juste, à cause de son extrême justice.

Un jour les Juifs se rassemblèrent auprès de lui et le pressèrent de renier

առաջի ժողովրդեանն եւ ասէին . Ով արդար, ո՞վ իցէ դուռն Քրիստոսի : Ասէ Յակոբոս . Նա է Քրիստոս որդի Աստուծոյ : Եւ ոմանք ի նոցանէ, հաւատացին Յակոբայ եւ ոմանք հակառակէին : Եւ եղեւ երկպառակութիւն ի մէջ Հրէիցն * եւ իշխանք տրտնջէին ընդ միմեանս, նոյնպէս եւ դպիրք եւ փարիսեցիքն եւ ասէին . Ի կորնչել են ժողովուրդս, ակն ունելով Յիսուսի Քրիստոսի : * A fol. 60 v° b.

Եւ ժողովեալ ամենեքեան առ Յակոբոս ասեն . Ով արդար, աղաչեմք զքեզ խնայեա ի ժողովուրդս՝ քանզի մոլորեալ են զկնի Յիսուսի եթէ, նա է, Քրիստոսն : Մեք ամենեքեան հաւանիմք քեզ եւ վկայեմք քեզ որ արդար ես եւ զերեսս մարդոյ ոչ ընդունիս . հաւանեցո զժողովուրդս զի մոլորեալ են զկնի Յիսուսի . ել ի թեւս տաճարին զի ի բարձրութենէ տեսցեն զքեզ ամենայն ժողովուրդս եւ լսելի լիցին բանք քո ականջաց նոցա, զի վասն զատկին եկեալ են ամենայն ազգք :

Եւ կալեալ փարիսեցւոցն եւ դպրացն զՅակոբոս հանին յաշտարակս տաճարին եւ աղաղակէին . Ասա մեզ ո՜վ արդար, մեք ամենեքեան հաւանեմք քեզ, պատմեա մեզ ո՞վ է դուռն Յիսուսի, քանզի ամենայն ժողովուրդս մոլորեցան զկնի խաչելոյն ի Պիղատոսէ :

Պատասխանի ետ Յակոբոս բարձր ձայնիւ եւ ասէ . Ընդէ՞ր հարցանէք վասն Յի-

նեղոյ քաղում նշանօք եւ սուրբ վարուցն անարատութեամբ զարդարեալ ի Հրէից՝ խռովէին յոյժ եւ խնդրէին զնորա ժամ սպանանելոյ զնա : *add.* B || 2 Նա է] Յիսուս *add.* B || 3 երկպառակութիւն] մեծ *add.* B || 10 լիցին] լինիցին B || 12 Ասա մեզ *om.* B — հաւանեմք] հաւանիմք B | 14 ո՞վ] ո՞ր B — քանզի] զի B || 16 հարցանէք] ինձ *add.* B.

le Christ devant le peuple; ils lui dirent : O juste! qui donc est la voie du Christ? Jacques leur répondit : Le Christ, c'est le fils de Dieu. Quelques-uns de ceux-là crurent à Jacques, d'autres lui restèrent hostiles. Il y eut une dissension parmi les Juifs, * et les princes murmurèrent entre eux, et de même les scribes et les pharisiens, et ils dirent : Le peuple va à sa ruine dans l'espérance de Jésus-Christ. * A fol. 60 v° b.

Tous se réunirent alors auprès de Jacques et lui dirent : O juste! nous t'en prions, aie pitié de ce peuple, car il se trompe en suivant Jésus comme le Christ. Nous avons tous confiance en toi et nous témoignons que tu es juste, et que tu ne te laisses pas influencer par l'homme; persuade le peuple qu'il est induit en erreur à propos de Jésus; monte sur l'aile du temple, afin que de cette hauteur-là tout le peuple puisse te contempler, et que tes paroles parviennent à leurs oreilles; car toutes les nations sont arrivées ici pour la pâque.

Alors les pharisiens et les scribes s'emparèrent de Jacques, le montèrent sur les tours du temple et crièrent : Dis-nous, ô juste! à nous qui sommes tous d'accord avec toi, dis-nous qui est la voie de Jésus? car tout ce peuple est en erreur à propos du crucifié de Pilate.

Jacques leur répondit à haute voix et dit : Pourquoi m'interrogez-vous

սուսի, նա նստեալ է յերկինս՝ ընդ աջմէ զօրութեան Հօր իւրոյ, եւ հանդերձեալ է գալ ամպովք յերկնից դատել զաշխարհս արդարութեամբ : Եւ բազումք հաւատացին
* A fol. 70 r° a. Յակոբայ * եւ ասէին. Ովսաննա որդւոյ Դաւթի :

Ասէին ընդ միմեանս դպիրքն եւ փարիսեցիքն. Չար բան արարաք որ այսպիսի վկայութիւն եղեւ վասն Յիսուսի : Եկայք ելցուք, ի վեր եւ զՅակոբոս ի վայր ընկեսցուք եւ երկիցեն ժողովուրդս եւ ոչ հաւատասցեն ի Յիսուս : Եւ աղաղակեցին միաբան. Ո՜հ, ո՜հ եւ արդարս մոլորեցաւ : Եւ ելեալ ի թեւս տաճարին ընկեցին զՅակոբոս ի բարձրութենէն, եւ սկսան քարկոծել զի առժամայն ոչ մեռաւ : Եւ նորա ծունր եդեալ՝ վասն նոցա աղաչէր զԱստուած եւ ասէր. Թող սոցա զի ոչ գիտեն զինչ գործեն :

Եւ մի ի քահանայից յորդւոցն Ռիքաբայ, աղաղակեաց թէ. Զինչ գործէք, դադարեցէք զի վասն ձեր աղօթէ արդարդ : Եւ առեալ մի ոմն ի նոցանէ փայտ թափչի եւ ուժգին հարեալ զգլուխն Յակոբու եւ այնպէս արդարն աւանդեաց զհոգին իւր առ Աստուած Հոկտեմբերի ԻԳ : Եւ թաղեցին զնա մերձ ի տաճարն Տեառն :

Եւ փոխեցաւ սուրբն՝ ընդ սրբոցն, արդարն՝ ընդ արդարոցն, վկայն՝ ընդ վկայսն,

1 Հօր *om.* B || 2 հաւատացին] բանիցն *add.* B || 3 Ասէին] Ասեն B || 10 քահանայիցն] որ էր *add.* B || 12 Յակոբու] Յակոբայ B || 13 Հոկտեմբերի ԻԳ] եւ Սահմի ԺԴ *add.* B — ի տաճարն] տաճարին B — տեառն :] Ասեն եթէ քարակոյտ արարեալ ի վերայ նորա ծածկեցին՝ ոչ տուեալ թոյլ թաղել *add.* B || 14 արդարոցն] արդարսն B.

au sujet de Jésus? Il est assis au ciel à la droite de la puissance de son Père et il doit venir du ciel sur des nuages pour juger la terre avec justice. Beaucoup
* A fol. 70 r° a. de personnes crurent à Jacques * et dirent : Hosanna! au fils de David.

Les scribes et les pharisiens se dirent entre eux : Nous avons mal fait de laisser donner un tel témoignage au sujet de Jésus. Venez, montons là-haut et jetons en bas Jacques; le peuple aura peur et ne croira plus à Jésus. Et tous se mirent à crier ensemble : Oh! oh! le juste aussi est dans l'erreur. Ils montèrent sur l'aile du temple, jetèrent Jacques de la hauteur et se mirent à le lapider parce qu'il n'était pas mort aussitôt. Il se mit à genoux et pria Dieu pour eux en disant : *Pardonnez-leur, car ils ne savent ce qu'ils font* [1].

Un des prêtres, des fils de Richabas, leur cria : Que faites-vous? arrêtez, car c'est pour vous que cet homme juste prie. Un d'eux, saisissant une palette de laveuse en frappa vigoureusement sur la tête de Jacques, et c'est ainsi que le juste rendit son âme à Dieu, le 23 octobre. On l'enterra près du temple du Seigneur.

Le saint trépassa au milieu des saints, le juste au milieu des justes, le martyr au milieu des martyrs, l'évêque au milieu des évêques.

1. Luc, xxiii, 34.

եպիսկոպոսն՝ ընդ եպիսկոպոսսն : Նախ վկայեաց յառաքելոցն Յակոբոս Զեբեդեայ, եւ ի սարկաւագացն՝ Ստեփաննոս, եւ յեպիսկոպոսացն՝ Յակոբոս Եղբայր Տեառն :

[B Յայսմ աւուր յիշատակ է սրբոյն Իգնատիոսի եպիսկոպոսի Կոստանդնուպոլսի :]

* Ամսեան ԺԵ եւ Հոկտեմբերի ԻԴ : Պատմութիւն ննջման եւ յարութեան եօթն մանկանցն Եփեսոսի, որոց անուանքն. Մաքսիմիանոս, Ամլիքոս, Մարտոնիանոս, Դիոնէսիոս, Յովհաննէս, Կոստանդիանոս, Անտոնինոս : * A fol. 79 r° b.

Սոքա էին ի ժամանակս Դեկոսի արքայի, որդիք փառաւորաց իշխանաց. եւ էին երիտասարդք եւ բարետեսք, եւ առ թագաւորին առաջակաց հանապազ : Եւ հաւատացին ի Քրիստոս եւ մկրտեցան :

Եւ մատնեցան առ թագաւորն եթէ, քրիստոնեայք եղեն. եւ կոչեցեալ առաջի իւր ասէր. Արդա՞ր է զոր լսեմ : Եւ նոքա խոստովանեցան զՔրիստոս, եւ զկուռսն դեւ անուանեցին : Եւ բարկացեալ թագաւորն՝ հրամայեաց հարկանել զծնօտս նոցա. եւ

1 եպիսկոպոսսն] եպիսկոպոսացն B || 2 Տեառն :] Սա՝ ասի եթէ, կերպարանօք յոյժ նման էր Քրիստոսի եւ վասն այսր այսպիսի բան ասացեալ լինի, եթէ, հայր նորա Յովսէփ բաժանեալ որդւոց իւրոց զժառանգութիւն իւր՝ խորհէր եւ Տեառն մերոյ մասն թողուլ : Եւ այլ որդւոցն ոչ հաւանեալ՝ եւ Յակոբոս ժառանգակից իւր առնէր զՔրիստոս, վասն որոյ ոչ միայն աստուածեղբայր՝ այլ եւ արդար կոչեցաւ : *add.* B.

6 անուանքն] են *add.* B — Դիոնէսիոս] Դիոնիսիոս B || 7 Կոստանդիանոս] Կոստանդինոս B || 8 Դեկոսի] ամբարիշտ *add.* B || 12-13 ասէր ... անուանեցին] հարցանէր. եւ նոքա ոչ հաւանեցան ուրանալ զՔրիստոս եւ զոհել կռոցն : B.

Le premier qui fut martyrisé parmi les apôtres, fut Jacques de Zébédée; parmi les diacres, Étienne, et parmi les évêques, Jacques, le Frère du Seigneur.

[B En ce jour, commémoration de saint Ignace, évêque de Constantinople.]

* 15 sahmi, 24 Octobre.

* A fol. 79 r° b.

Histoire de la dormition et de la résurrection des sept dormants d'Éphèse, dont les noms sont : Maximien, Jamblique (*Amlikhos*), Marcien (*Martonianos*), Denys, Jean, Constantin, Antonin.

Ils vivaient aux jours de l'empereur Dèce. Fils de princes glorieux, c'étaient des jeunes gens beaux de visage, qui se tenaient tous les jours en présence de l'empereur. Ils crurent au Christ et se firent baptiser.

Ayant été dénoncés à l'empereur comme étant chrétiens, celui-ci les fit venir en sa présence et leur dit : Est-ce vrai ce que je viens d'apprendre? Ils confessèrent le Christ, et appelèrent les idoles des démons. L'empereur, irrité, ordonna de les frapper sur les mâchoires; mais, à cause de leurs parents, il

վասն ծնողացն իւրեանց արձակեաց զնոսա, տուեալ համբերութիւն թերեւս զղջասցին եւ հարքն իւրեանց հաւանեցուցանէին զնոսա զոհել :

Եւ ելեալ յերեսաց թագաւորին բաշխեցին զինչս իւրեանց աղքատաց, եւ ելեալ ի մօտակայ լեառն որ կոչի Ոգլոս, մտին յայր մի՝ եւ արկին մոխիր ի վերայ գլխոց իւրեանց, եւ աղաչէին զԱստուած զի փրկեսցէ * զնոսա ի ձեռաց անօրէն արքային : Եւ ընդ երեկս ի մտանել արեգականն՝ մինչդեռ փառաւորէին զԱստուած՝ աւանդեցին զհոգիս իւրեանց ի Քրիստոս :

* A fol. 70 v° a.

Եւ յետ աւուրց ինչ խնդրեաց զնոսա թագաւորն եւ ոչ եգիտ : Ասեն ցնա ծնողքն իւրեանց. Թագուցեալ են ի լեառն Ոգլոս յայրին : Եւ հրամայեաց փակել զդուռն այրին մեծամեծ վիմօք զի սովամահ լինիցին. կարծէր եթէ կենդանի իցեն : Եւ յորժամ փակէին զդուռն այրին՝ Թէոդորոս եւ Ռուփինոս քրիստոնեայք էին ի ծածուկ, գրեցին ի տախտակ կապարեայ զանուանս սրբոցն, եւ զի վասն Քրիստոսի կատարեցան : Եւ եդին ի մէջ շինուածոյ վիմացն եւ դարձան առ թագաւորն :

Եւ ի մահուանէն Դեկոսի մինչեւ ի ժամանակս Փոքր Թէոդոսի անցին ամք հարիւր քառասուն եւ չորք եւ երկիր քրիստոնէութեամբ լցաւ :

1 համբերութիւն] ժամանակ համբերութեան B || 2 հաւանեցուցանէին] հաւանեցուցեն B || 3 ելեալ] ելին B || 4 Ոգլոս] Ողքոս B || 7 ի Քրիստոս] ի ձեռս Քրիստոսի B || 9 Ոգլոս] Ոգողոս B || 10 լինիցին] զի *add.* B || 11 փակէին] շինէին B — Ռուփինոս] Հռուփինոս B || 14 Թէոդոսի] թագաւորի *add.* B || 15 հարիւր քառասուն եւ չորք] երեք հարիւր եւ յիսուն եւ երկուք, զոր այլք հարիւր քառասուն եւ չորս ասեն *add.* B — լցաւ :] Եւ յաւուրն յայնմիկ *add.* B.

les laissa en liberté, pour leur donner le temps de réfléchir, dans l'espoir qu'ils regretteraient et que leurs parents leur persuaderaient de sacrifier.

Lorsqu'ils eurent quitté l'empereur, ils distribuèrent leurs biens aux pauvres, se rendirent à la montagne voisine, appelée Oglos, pénétrèrent dans une caverne, mirent de la cendre sur leur tête et prièrent Dieu de les délivrer * des mains de l'empereur impie. Le soir, au coucher du soleil, tandis qu'ils glorifiaient Dieu, ils rendirent leur âme au Christ.

* A fol. 70 v° a.

Quelques jours après, l'empereur les fit chercher, mais on ne les trouva pas. Leurs parents lui dirent : Ils se tiennent cachés dans une grotte de la montagne Oglos. Il ordonna de boucher l'entrée de la grotte avec de grosses pierres pour qu'ils mourussent de faim; il les croyait encore en vie. Lorsqu'on boucha l'entrée de la grotte, Théodore et Rufin (*Rouphinos*), qui étaient chrétiens en secret, inscrivirent sur une plaque de plomb les noms des saints, et qu'ils étaient morts pour le Christ. Ils posèrent (la plaque) dans la maçonnerie des pierres, et retournèrent auprès de l'empereur.

Depuis la mort de Dèce jusqu'aux jours de Théodose le Jeune, cent quarante-quatre ans s'étaient écoulés et la terre était couverte par le christianisme.

Յարեան ոմանք հերձուածողք՝ ոչ միայն աշխարհականք այլ և եպիսկոպոսունք. Թէոդորոս և Գայիոս Երուսաղեմացի, և կամէին շիջուցանել զյոյս յարութեանն, ասէին. Զի՞ք յարութիւն այսմ հողացեալ մարմնոյս : Եւ թագաւորն Թէոդոս նստեալ ի վերայ մոխրոյ՝ զգեցեալ խորգ, աշխարհէր ընդ եղեալ նոր մոլորութիւնն : Եւ ամենայն ուղղափառ քրիստոնեայք զնոյն ողբային :

* Եւ ամենողորմ Աստուածն մեր ողորմեցաւ հաւատացելոց իւրոց, կամեցաւ յայտնել զյոյս յարութեանն : Եւ արկ ի միտս տեառն այրին յորում մանկունքն հանգչէին և կամեցաւ փարախ առնել զայրն խաշանց իւրոց : Եւ վաղվաղակի դարձոյց Աստուած զհոգիս եօթն մանկանցն, և յարուցեալք նստան պայծառ տեսլեամբ, և կարծէին եթէ երեկորեն ննջեցին : Եւ զեռ երկիւղ Դեկոսի էր ի միտս նոցա : Եւ առաքեցին զԵմղիքոս ի քաղաքն գնել հաց յաւել քան զերեկեին քանզի քաղցեալ էին, և տեղեկանալ թէ զինչ խորհի վասն նոցա Դեկոս :

Եւ ելեալ Եմղիքոս յայրէն՝ եւես զքարինն ի դրան այրին, երկեաւ, զի մի ոք ծանուցեալ զնա և կալեալ տարցի առ թագաւորն : Եւ ծածկեալ թաշկինակաւ զերեսս իւր՝ երթայ ի քաղաքն, եւես այլափոխեալ զքաղաքն և զշինուածսն և զնշան

2 Թէոդորոս] Թէոդիոս B — կամէին] կամեցան B || 8 խաշանց իւրոց :] Հրամայեաց ծառայից իւրոց, և երթեալ քակեցին ի դրանէ այրին զշինեալ որմն, և ի նմին ոչ մտին, զարհուրեալ առ տեսին իրողութեան : *add.* B || 11 գնել ... զերեկին *om.* B || 15 երթայ] երթեալ B — զքաղաքն և *om.* B.

Des gens sectaires apparurent non seulement parmi les laïques mais même parmi les évêques : Théodore et Caïus de Jérusalem, qui voulaient éteindre l'espérance de la résurrection et qui disaient : Il n'y a point de résurrection pour notre corps devenu poussière. L'empereur Théodose, assis sur de la cendre, revêtu de cilice, gémissait sur la nouvelle hérésie qui venait de paraître. Tous les chrétiens orthodoxes s'en lamentaient également.

* Mais notre Dieu, tout charitable, eut pitié de ses fidèles et voulut montrer l'espérance de la résurrection. Il inspira le cœur du propriétaire de la grotte, où reposaient les jeunes gens, et il eut l'idée de faire de la grotte un bercail pour ses troupeaux. Aussitôt Dieu rendit l'âme aux sept jeunes gens, qui se levèrent et s'assirent avec un visage resplendissant, croyant s'être endormis la veille. La crainte de Dèce existait encore dans leur cœur. Ils envoyèrent Jamblique à la ville pour acheter du pain, en plus grande quantité que la veille, car ils avaient faim, et en même temps pour se renseigner sur les intentions de Dèce à leur égard.

Jamblique, en sortant de la grotte, aperçut les pierres à l'entrée de la grotte, eut peur d'être reconnu par quelqu'un et d'être conduit lié auprès de l'empereur. Il cacha sa figure avec un mouchoir et se rendit à la ville. Il trouva la ville et les monuments changés, aperçut le signe de la sainte croix

որքոյ խաչին յորմունս եւ ի դրունս, եւ լուաւ ձայն ժամահարի եւ զժողովուրդն զի հանէին խաչ յերեսս իւրեանց եւ երդնուին առ միմեանս յանունն Քրիստոսի ։ Եւ զարհուրեալ ասէ. Մինչեւ յերեկ այս նշանս գաղտնի էր՝ եւ այժմ յայտնի ։ Եւ շուրջ եկեալ ընդ քաղաքն՝ եւ զնոյն տեսանէր եւ լսէր ։

* A fol. 71 rº a. * Եւ երթեալ ահիւ առ այր մի եւ գաղտաբար հարցանէր եթէ. Այս է Եփեսոս ։ Եւ ասէ. Այո ։ Եւ երթեալ ի հացավաճառս տուեալ դրամ մի զի առցէ հաց ։ Եւ առեալ հացավաճառին զդրամն ոչ ծանեաւ, եւ կալեալ զԱմղիքոս տարաւ առ բդեաշխն եւ առ Մարինոս եպիսկոպոսն եւ ասէ. Այրս այս վաղեմի գանձ է գտեալ եւ եցոյց նոցա զդրամն. եւ ընթերցեալ զանունն Դեկոսի գրեալ ի դրամն՝ հարցին ցնա. Ուստի՞ իցես եւ ու՞ր գտեր զդրամն ։

Եւ նա ասէ ։ Յայսմ քաղաքիս ծնեալ եմ եւ սնեալ ։ Ասաց նոցա զանուն հօրն եւ զպատիւն ։ Եւ բդեաշխն սպառնացեալ երկնցուցանէր. Եթէ ոչ ասես մեզ եթէ ուստի իցէ դրամդ՝ բազում հարուածովք տանջիս ։ Ասէ Ամղիքոս. Աղաչեմ զձեզ տեարք իմ, անսացէք ինձ զոր ինչ հարցանեմ. Քաղաքս այս Եփեսո՞ս է ։ Ասեն ցնա. Այո՛ ։ Ասէ Ամղիքոս. Դեկոս թագաւորն ու՞ր իցէ ։ Ասէ եպիսկոպոսն. Որդեակ կամ ես զու յիմար,

1 յորմունս] յորմս B || 4 ընդ քաղաքն] ի քաղաքն B || 8 ասէ] այրն *add.* B || 13 տանջիս] տանջեմ զքեզ B.

sur les murs et les portes; il entendit le son des cloches et vit la population faire le signe de la croix sur leur visage et faire des serments entre eux au nom du Christ. Il en fut saisi de stupeur et se dit : Ce signe était encore secret hier, et voilà qu'il est évident maintenant. Il se promena à travers la ville et ne vit et n'entendit que la même chose.

* A fol. 71 rº a. * Il s'approcha timidement d'un homme et lui demanda secrètement : Est-ce bien Éphèse, ici? Il lui répondit : Oui. Il se dirigea vers un boulanger et lui remit une pièce de monnaie pour payer le pain. Le boulanger prit la pièce, mais ne la reconnut pas; il se fit accompagner de Jamblique, et le conduisit au gouverneur et à l'évêque Marinus et dit : Cet homme a découvert un trésor ancien! et leur montra la pièce; ayant lu le nom de Dèce inscrit sur la monnaie, ils lui demandèrent : D'où viens-tu et où as-tu trouvé cette monnaie?

Il leur répondit : Je suis né dans cette ville et j'y ai été élevé. Il leur fit connaître aussi le nom de son père et son titre. Le gouverneur le menaça pour l'intimider : Si tu ne nous dis pas où tu as trouvé cette monnaie, tu recevras beaucoup de coups. Jamblique répondit : Je vous prie, mes seigneurs, permettez que je vous demande : Cette ville est bien Éphèse? Ils lui dirent : Oui. Jamblique répliqua : Où est donc l'empereur Dèce? L'évêque lui dit : Mon fils, ou tu es fou, ou tu veux nous tromper pour nous échapper; tu nous ques-

կամ կամիս զմեզ խաբել եւ զերծանիլ ի ձեռաց մերոց. եւ հարցանես զմեզ վաղեմի եւ անաստուած կռապաշտ թագաւորէ : Ասէ Յամբլիքոս. Երեկ զԴեկոս ի քաղաքիս թողաք կենդանի եւ չարչարէր զքրիստոնեայս, եւ մեք փախեաք ի նմանէ, զի եւ մեք քրիստոնեայք * եմք. եթէ ոչ հաւատայք՝ եկայք զկնի իմ եւ ցուցից ձեզ եւ զայլ ընկերսն իմ ի թաքստի այրի մէջ յՕգղոս լերանն : * A fol. 71 r° b.

Եւ յորժամ լուան եկեալ զնոցին զկնի Յամբլիքոսի իշխանն եւ եպիսկոպոսն եւ ժողովուրդ բազում ի քաղաքէն : Եւ յորժամ հասին ի դուռն այրին, եգիտ եպիսկոպոսն զկապարեայ տախտակն անդ, եւ ընթերցեալ մտին յայրն, եւ տեսին զսուրբսն պայծառ եւ զուարթ երեսօք, եւ երկրպագեալ համբուրեցին զնոսա : Եւ սուրբքն պատմեցին զեղեալ գործն :

Եւ առժամայն գրեաց առ թագաւորն Թէոդոս՝ զեղեալ փառօք յարութիւնն : Եւ նորա լուեալ լցաւ խնդութեամբ եւ արագընթաց երիվարօք գնաց յԵփեսոս, եւ զկնի նորա բազմութիւն իշխանաց եւ ժողովրդեան : Եւ յորժամ մօտեցան յայրն՝ ելին սուրբքն ընդ առաջ թագաւորին եւ փայլէին երեսքն նոցա որպէս զարեգակն : Եւ թագաւորն իջեալ անկաւ ի վերայ երեսաց իւրոց եւ երկիր եպագ նոցա : Եւ անկեալ զիւրաքանչիւր պարանոցաւ՝ բազում արտասուօք համբուրեաց :

3 թողաք] թողի B || 6 Եւ յորժամ լուան եկեալ զնոցին] Յայնժամ ի մէտ առին եթէ տեսիլ իմն եղէ քանզի այս եւ եկեալ B || 8 տեսին] *add.* նստեալ B || 11 գրեաց] գրեցին B.

tionnes à propos d'un ancien empereur athée et idolâtre. Jamblique répondit : Hier même, nous avons quitté Dèce vivant dans cette ville et qui torturait les chrétiens; nous nous sommes sauvés de lui, car nous aussi nous sommes *des chrétiens; si vous ne me croyez pas, venez avec moi et je vous montrerai mes autres compagnons cachés dans une grotte, dans le mont Oglos. * A fol. 71 r° b.

En entendant cela, le gouverneur, l'évêque et une foule de gens de la ville se levèrent et partirent avec Jamblique. Arrivés à l'entrée de la grotte, l'évêque y découvrit la plaque de plomb, et, après l'avoir lue, ils pénétrèrent dans la grotte et y trouvèrent les saints resplendissants et gais, souriants; ils se prosternèrent devant eux et leur donnèrent le baiser. Les saints leur racontèrent les faits tels qu'ils s'étaient passés.

[L'évêque écrivit aussitôt à l'empereur Théodose, lui annonçant la resurrection qui venait de se produire avec tant d'éclat. Celui-ci fut rempli de joie à ce récit et se rendit à Éphèse sur des coursiers rapides, accompagné d'une foule de princes et de gens. Lorsqu'ils furent arrivés près de la grotte, les saints se portèrent au-devant de l'empereur; leur visage resplendissait comme le soleil. L'empereur descendit de cheval, tomba face à terre et se prosterna devant eux. Ensuite il se jeta au cou de chacun d'eux et les embrassa avec des larmes aux yeux.

Եւ նստեալք ի տեղւոջն ուր ննջեցինն, խօսեցան ընթագաւորին եւ ասեն. Խաղաղութեամբ կեցցէ թագաւորութիւնդ քո եւ մի երկմտիցէ սիրտ քո վասն յարութեան հողա-

* A fol. 71 v° a. *ցեալ մարմնոց, զի վասն քո * յարոյց զմեզ Աստուած որ գիտասցեն չհաւատացեալք եթէ լինի յարութիւն հողացեալ մարմնոց մարդկան։ Եւ զայս ասացեալ խոնարհեցուցին զգլուխս իւրեանց եւ աւանդեցին զհոգիս իւրեանց առ Աստուած ի ձեռս հրեշտակաց։*

Եւ աւժամայն հրամայեաց թագաւորն եւ արարին տապանս եօթն արծաթիս եւ ոսկւոյ զի դիցեն անդ զնշխարս սրբոցն։ Եւ երեւեցան նմա ի գիշերին եւ ասեն. Զմեզ Աստուած ի հողոյ յարոյց եւ ոչ յոսկւոյ եւ արծաթոյ, եւ դու դարձեալ յերկիր յորմէ յարեաց՝ հանգո՛ զմեզ։

Եւ նոյնժամայն փորեցին զտեղին յորում ննջեցին եւ եդին զսուրբսն ի վերայ տեղւոյն, զարդարեցին ոսկեօծ ապակւով. եւ շինեաց ի վերայ կամար եւ արարեալ ամենապատիւ տօն սրբոցն, դարձաւ ի Բիւզանդիա փառաւորելով եւ գոհանալով զԱստուծոյ։

Եւ եպիսկոպոսքն եւ այլ ժողովուրդքն որ զհերձուածն անկեցին՝ տեսեալ զզարմանալի զքանչելիսն դարձան յուղղափառութիւն։

2 երկմտիցէ] երկմտեսցէ B || 3 մարմնոց] մեռելոց *add.* B — չհաւատացեալք] ամենայն հաւատացեալք B || 5 իւրեանց *om.* B || 12 ոսկեօծ ապակւով] ոսկեզօծ ապակով B || 15 յուղղափառութիւն] յուղղափառ հաւատս B.

[Les saints], s'étant ensuite assis à l'endroit où ils s'étaient endormis, causèrent avec l'empereur et lui dirent : Que ton règne se maintiennne en paix et que ton cœur ne doute plus au sujet de la résurrection des corps

* A fol. 71 v° a. devenus poussière, car c'est pour toi que * Dieu nous a ressuscités afin que les gens qui ne croient pas, sachent qu'il y a une résurrection pour le corps des hommes devenus poussière. Ce disant, ils inclinèrent la tête et rendirent leur âme à Dieu entre les mains des anges.

L'empereur donna l'ordre aussitôt de construire sept tombeaux en or et en argent pour y déposer les restes des saints. Mais les saints lui apparurent dans la nuit et lui dirent : Dieu nous a ressuscités de la terre et non pas de l'or et de l'argent; aussi, toi, dépose-nous de nouveau dans la terre d'où nous sommes ressuscités.

On creusa aussitôt l'endroit où les saints s'étaient endormis, et on les déposa à cette place, après l'avoir ornée de verre enchâssé dans de l'or; l'empereur y fit élever une coupole et, après avoir célébré une très grande fête en l'honneur des saints, il retourna à Byzance en glorifiant et en rendant grâces à Dieu.

Les évêques et les gens qui avaient introduit le schisme, ayant vu le stupéfiant miracle, revinrent à l'orthodoxie.

Ասեն ոմանք եթէ ի դրան այրին այնմիկ եդեալ են նշխարք Մարիամու Մագդաղենացւոյ :

Զարթոյց Աստուած զեօթն մանկունսն Եփեսոսի՝ Հոկտեմբերի ԻԴ :

* Յայսմ աւուր սուրբ նահատակն Քրիստոսի Դոմնինոս ի Թեսաղոնիկէ քաղաքին կատարեցաւ ի Մաքսիմիանոսէ արքայէ : Զոտաչափ զոյգսն ջարդեցին եւ յետ եօթն աւուր աւանդեաց զհոգին իւր առ Աստուած : * A fol. 71 v° b.

[B Ի սմին յիշատակ եւ հանգիստ սրբոյն Պրոկղի Կոստանդնուպօլսի պատրիարքի, որ կալաւ զաթոռն յետ Յովհաննու Ոսկեբերանի վարդապետին իւրոյ ամս երկոտասան :

Յայսմ աւուր տօն է սրբուհւոյն Տաբիթայ զոր յարոյց Պետրոս՝ որ այծեամնիկ կոչի :]

Սահմի ԺԶ եւ Հոկտեմբերի ԻԵ : Վկայաբանութիւն սրբոց դպրացն Մարկիանոսի եւ Մարտիրոսի

Յետ վախճանի երանելոյն Աղեքսանդրի՝ Կոստանդնուպօլսոյ հայրապետին, ձեռնադրեցաւ սուրբն Պօղոս խոստովանողն . եւ թագաւորեաց Կոստանդի որդի Կոստան-

3 զեօթն] սուրբ *add.* B — Եփեսոսի *om.* B.
10 Վկայաբանութիւն] Վկայութիւն B || 12 Կոստանդնուպօլսոյ] Կոստանդնուպօլսի B || 13 Կոստանդի] Կոստանդնուպօլսի B.

Certains disent qu'à l'entrée de la grotte se trouvent déposés les restes de Marie Madeleine.

Dieu ressuscita les sept dormants d'Éphèse le 24 octobre.

* En ce jour, le saint martyr du Christ Domninus fut mis à mort dans la ville de Thessalonique par l'empereur Maximien. Comme on lui avait brisé cruellement les chevilles, il rendit, sept jours après, son âme à Dieu. * A fol. 71 v° b.

[B En ce même jour, commémoration et repos de saint Proclus, patriarche de Constantinople, qui occupa le siège pendant douze ans après son maître Jean Chrysostome.

En ce jour, fête de sainte Tabitha, que Pierre ressuscita, nom qui se traduit gazelle [1].]

16 SAHMI. 25 Octobre.

Martyre des saints notaires Marcien et Martyron.

Après la mort du bienheureux Alexandre, patriarche de Constantinople, saint Paul le confesseur fut sacré patriarche. Constance, fils du grand

1. Act., IX, 36.

դիանոսի մեծի, թողեալ զուղղափառութիւն հօրն իւրոյ, եղեւ արիանոսի հերձուածողն. եւ արար ժողով ի քաղաքին Սարդիկի :

Եւ առաքեաց եպիսկոպոսունս հերձուածողս առ սուրբն Պաւղոս Կոստանդնուպօլսոյ եպիսկոպոսն՝ եւ բռնադատէին զնա ընդունել զժողովն եւ նզովել զերեք հարիւր եւ տասն եւ ութ հայրապետսն Նիկիոյ ժողովոյն : Եւ սուրբն Պաւղոս նզովիւք դարձոյց զհերձուածող եպիսկոպոսունսն :

Եւ գրեաց թագաւորն յեպարքոս քաղաքին, եւ քարկոծելով քարշեցին զխոստովանողն Պաւղոս եւ աքսորեցին ի Կուկուսն Հայոց եւ * ձեռնադրեցին յաթոռն զԵւդոքսիոս զհամախոհն արիանոսաց : Եւ վասն զի ոչ ընդունեցան զնա ժողովուրդն Կոստանդնուպօլսի, ձեռնադրեցին զՄակեդոն հոգեմարտն զոր սինհոդոսն նզովեաց վասն զի հայհոյեաց զՀոգին սուրբ :

* A fol. 72 rº a.

Իսկ եպարքոսն Փիլիպպոս հալածէր զորս համագոյ խոստովանէին զսուրբ Երրորդութիւնն : Եւ լուեալ զՊաւղոսէ եթէ յաքսորս նստեալ նզովէ զարիոսականսն, եւ զսուրբ Երրորդութիւնն համագոյ քարոզէ, գրեաց ի Կուկուսն առ պահապանսն, եւ ի գիշերի արկին զեմփորոնն ի պարանոցն եւ խեղդեցին զսուրբն Պաւղոս եւ ընկալաւ երանելին զմահն երանելի :

1 արիանոսի հերձուածողն] արիոսի հերձուածողն B || 3 Կոստանդնուպօլսոյ եպիսկոպոսն] Կոստանդնուպօլսի հայրապետն B || 5 Պաւղոս] խոստովանողն *add.* B || 7 քարշեցին] քաշեցին B || 10 սինհոդոսն] սիւնհոդոսն B || 12 եպարքոսն] եպիսկոպոսն B || 13 զարիոսականսն] զարիանոսս B.

Constantin, devenu empereur, abandonna la foi orthodoxe de son père, devint schismatique arien et convoqua un concile dans la ville de Sardique.

Il envoya des évêques schismatiques à saint Paul, évêque de Constantinople, pour l'obliger à accepter le concile et anathématiser les trois cent dix-huit pères du concile de Nicée. Saint Paul renvoya avec anathèmes les évêques schismatiques.

L'empereur écrivit alors à l'éparque de la ville. On lapida Paul le confesseur; on le traîna et on l'exila à Cocuse d'Arménie; * on sacra, au siège, Eudoxe, le partisan des Ariens. Mais comme la population de Constantinople ne l'accepta point, on sacra Macédonius, le pneumatomaque, que le synode avait anathématisé pour avoir blasphémé le Saint-Esprit.

* A fol. 72 rº a.

L'éparque Philippe persécuta tous ceux qui confessaient la sainte Trinité consubstantielle; et ayant appris au sujet de Paul que dans son exil il anathématisait les ariens et prêchait la sainte Trinité consubstantielle, il écrivit (un ordre) aux gardiens, à Cocuse, qui, une nuit, passèrent l'omophorium autour du cou de saint Paul et l'étranglèrent. Le bienheureux eut ainsi une mort bienheureuse.

Եւ լուան երկոքին դպիրքն իւր կիսասարկաւագունքն Մարկիանոս և Մարտիրոսն, աղաղակէին եւ չարահամբաւէին զեպարքոսն եւթէ. Վասն պղծոյ աղանդոյն Արիոսի եսպան զուղղափառ հայրապետն մեր զխոստովանողն Պաւղոս : Եւ բարկացեալ յոյժ եպարքոսին հրամայեաց եւ հատին զգլուխ սուրբ դպրացն եւ թաղեցին ի քաղաքին մերձ ի դուռն Մելանդիսի. եւ նշխարք սոցա փայլեն ի մէջ եկեղեցւոյ եւ տօն սոցա Հոկտեմբերի ԻԵ :

* Ամենայն վարդապետք քաղաքին աշակերտօք հանդերձ ժողովին յեկեղեցին ուր տապանն է, սպայծառ ջահիւք եւ մոմեղինօք եւ երգովք հոգեւորօք տօնեն զճգնութիւն սուրբ կիսասարկաւագացն եւ դպրացն Մարկիանոսի եւ Մարտիրոսի ի փառս Քրիստոսի : * A f. [illegible]

[B * Յիշատակ է Յովսեփայ Արեմաթացւոյն, որ պատեաց թաղեաց զմարմինն Տեառն : * B p. 207 b

Արդար եւ բարեզարդ նախարարն Յովսէփ՝ էր յԱրեմաթեայ քաղաքէ, ի մանկութենէ օրինօք վարժեալ եւ անբիծ քաղաքավարութեամբ պայծառացեալ՝ ակն ունէր գալստեանն Քրիստոսի եւ արքայութեանն երկնից՝ գիտացեալ եւ հաւատացեալ զնախագուշակ բանս սուրբ մարգարէիցն :

Եւ էր յոյժ բարեգործ առ աղքատս՝ որպէս վկայէ աւետարանիչն եթէ էր այր

1 երկոքին] երկոքեան B — Մարտիրոսն] Մարտիրիոսն B || 2 չարահամբաւէին] համբաւ անէին B — զեպարքոսն] զեպիսկոպոսն B || 4 հրամայեաց *om.* B — զգլուխ սուրբ] զգլուխ սրբոց B || 5 Մելանդիսի] Մելանդեսի B — սոցա] սրբոցն B — սոցա] սրբոցն B || 8 երգովք] երգօք B || 9 փառս] եւ ի գովութիւն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ *add.* B.

Ses deux notaires, les sous-diacres[1] Marcien et Martyron, l'ayant appris, se mirent à crier et à diffamer l'éparque, disant : Il a tué notre patriarche orthodoxe, le confesseur Paul, pour l'abominable secte d'Arius. L'éparque, fort irrité, ordonna de trancher la tête aux saints notaires, qu'on enterra dans la ville près de la porte de Mélandès. Leurs restes brillent au milieu de l'église, et leur fête se célèbre le 25 octobre.

* Tous les docteurs de la ville, accompagnés de leurs élèves, se rassemblent à l'église où se trouve le tombeau, avec des torches allumées et des cierges, et fêtent par des chants spirituels l'ascétisme des saints sous-diacres et scribes Marcien et Martyron, pour la gloire du Christ. * A f. [illegible]

[B * Commémoration de Joseph d'Arimathie, qui ensevelit et inhuma le corps du Seigneur. * B p. 207 b

Le juste et bon sanhédrite (*naharar*) Joseph était d'Arimathie; il avait vécu dès l'enfance selon les lois et brillait par sa conduite sans tache, dans l'attente de la venue du Christ et du royaume des cieux; il connaissait les prédictions des saints prophètes et y croyait.

Il était très charitable envers les pauvres, ainsi que l'atteste l'évan-

1. Lecteurs, d'après *Syn. Cp.*, col. 161.

բարեգործ եւ արդար ։ Զի էր հայր որբոց եւ վերակացու այրեաց եւ ընդունող օտարաց եւ այցելու հիւանդաց՝ հաւասարեալ նախնոյն Աբրահամու մարդասիրութեամբ, եւ պարկեշտութեամբ անձին համեմատ էր առաքինութեանն Յովսեփայ նախնոյ ։ Այլ եւ էր արդարադատ եւ իրաւարար եւ սուրբ, որով եւ չէր միաբանեալ ընդ խորհուրդս եւ ընդ գործս անօրէն հրէից ։

Սա՝ հաւատացեալ Տեառն մերոյ Քրիստոսի որում եւ սպասէրն ի կանխել, եւ ընկալաւ զնա յվերնատունն, եւ սպասաւորեաց նմա ի յետին երեկոյին ։ Եւ յորժամ աշակերտքն եւ ամենայն հաւատացեալքն փախեան ի խաչելն Տեառն, սա համարձակեցաւ արհամարհել զմահ եւ զերկիւղ հրէիցն, եւ խնդրեաց զմարմինն տէրունական ։ Եւ արժանի եղեւ մերձենալ եւ իջուցանել ի խաչէն զանմերձենալին Աստուած մեռեալ մարմնովն, որ արդէն կենդանի էր աստուածութեամբն ։

Սա՝ իւրով գնեալ կտաւովն՝ պատեաց զայն որ պարփակէ զաշխարհս ։ Սա՝ խնկեաց զայն՝ որոյ իւղ թափեալ է անուն ։ Սա՝ արժանի եղեւ ձեռօք շօշափել, զգալ որպէս մեռելոյ, զամենեցուն արարչին եւ զանմահ կենդանւոյն եւ զկենդանեաց կենդանացուցչին զմարմինն, կափուցանել զաչսն որ ի քերոբէս նստելով յանդունդս հայի, եւ կապել պատանօք զձեռսն ստեղծչին բոլորից, եւ համբուրել արտասուօք զանհպելին սերոբէից ։

géliste, en disant : *il était bon et juste*[1]. Car il était père pour les orphelins, administrateur pour les veuves, hospitalier pour les étrangers, rendant visite aux malades, semblable au patriarche Abraham pour son amour de l'humanité, et au patriarche Joseph dont il égalait la vertu par la modestie de sa personne. Il était aussi juste, équitable et saint, c'est pourquoi *il n'avait donné son assentiment ni aux desseins, ni aux actes des Juifs impies*[2].

Cet homme croyant en Notre-Seigneur le Christ, qu'il attendait par avance, l'accueillit dans sa grande salle et Le servit le dernier soir. Et lorsque les disciples et tous les fidèles prirent la fuite au moment du crucifiement du Seigneur, il eut la hardiesse de mépriser la mort et la crainte des Juifs et demanda le corps du Seigneur[3]. Il fut digne d'approcher et de descendre de la croix l'inaccessible Dieu, mort en sa chair, mais qui était vivant en la divinité.

Il enveloppa d'un linceul, qu'il avait acheté, Celui qui enveloppe l'univers. Il embauma Celui dont le *nom est* (comme) *une huile répandue*[4]. Il fut digne de toucher de sa main, de serrer le corps comme mort, du créateur de tous les êtres, du vivant immortel, du vivificateur des vivants; de fermer les yeux à Celui qui, assis sur les chérubins, regarde les abîmes; d'attacher les mains du créateur de toutes choses; et de baiser avec larmes Celui qui dans un linceul est inaccessible aux séraphins.

1. Luc, XXIII, 50. — 2. *Ibid.*, 51. — 3. *Ibid.*, 52. — 4. Cant., II, 2.

Սա՝ յիւրում կռածոյ եւ վիմափոր գերեզմանին՝ զոր ինք էր պատրաստեալ սուրբ Հոգւոյն ազդմամբ՝ զՏէրն թաղեաց յիւրում պարտիզին, եւ փակեաց վիմով զանպարփակելին, եւ զփակողն ամենայնի ընդ ինքեամբ՝ զբանն մարմնացեալ ։ Ականատես եղեւ եւ յարութեանն եւ վերացմանն, ընդ այլ առաքելոցն, ընկալաւ եւ զսուրբ Հոգին ։ Եւ բազմաց վկայ եւ քարոզ եղեւ Քրիստոսի աստուածութեանն, եւ բազում նեղութիւնս եւ չարչարանս կրեաց յանհաւան Հրէիցն, որոց աներկիւղ վկայէր զճշմարտութիւն Քրիստոսի արհամարհելով զմահ ։

Եւ յայսմ աւուր՝ հանգեաւ ի Քրիստոս բարի հաւատով եւ աստուածահաճոյ վարուք բարեպաշտ թագաւորն Հայոց Հեթում՝ հայրն Լեւոն թագաւորի ։]

Սահմի ԺԷ եւ Հոկտեմբերի ԻԶ ։ Վկայաբանութիւն սրբոյն Դեմետրիոսի ։

Սուրբ եւ փառաւորեալ վկայն եւ նահատակն Քրիստոսի Դեմետրիոս էր ի քաղաքէն Թեսաղոնիկեայ, ի ժամանակս Դիոկղետիանոսի եւ Մաքսիմիանոսի ամբարիշտ թագաւորացն . եւ փայլէր հաւատովք ի քաղաքին եւ էր վարդապետ ճշմարտութեանն ։

Եւ երթեալ Մաքսիմիանոս ի քաղաքն յայն, եւ պարծէր յայր մի հզօր եւ զօրաւոր

10 Վկայաբանութիւն սրբոյն Դեմետրիոսի] Վկայութիւն Դեմետրիոսի սրբոյ վկային Քրիստոսի B || 11 վկայն եւ *om.* B — Քրիստոսի *om.* B || 12 ամբարիշտ] կռապաշտ B.

Il inhuma le Seigneur dans le sépulcre taillé dans le roc, qu'il avait préparé pour lui-même par l'inspiration du Saint-Esprit, et l'enterra dans son jardin; il scella d'une pierre Celui qui ne peut être contenu, l'incompréhensible, celui qui contient toutes les choses en soi, le Verbe incarné. Il fut également témoin de la Résurrection et de l'Ascension avec d'autres apôtres, et il reçut le Saint-Esprit. Il fut pour beaucoup de gens le témoin et le prêcheur de la divinité du Christ, supporta bien des peines et des tourments des Juifs incrédules auxquels il témoignait sans crainte la vérité du Christ, en méprisant la mort.

En ce jour, reposa dans le Christ, en bonne foi et après une vie agréable à Dieu, le pieux roi des Arméniens, Héthoum, père du roi Léon.]

17 sahmi, 26 Octobre.

Martyre de saint Demetrius.

Le saint et glorieux témoin et martyr du Christ Demetrius était de la ville de Thessalonique, aux jours des empereurs impies Dioclétien et Maximien; il brillait dans la ville par sa foi et enseignait la vérité.

Maximien, s'étant rendu dans cette ville, se glorifiait d'un lutteur fort

մենամարտիկ, որոյ անուն էր Ղեւիոյ, եւ զբազումս եսպան որք մարտնչէին ընդ նմա : Եւ յորժամ Մաքսիմիանոս էր ի տեղին ասպարիսի յորում մարտնչէին, ազդեցուցին նմա վասն սրբոյն Դեմետրիոսի եթէ քրիստոնեայ է եւ զբազումս դարձուցանէ ի հաւատն իւր, եւ խափանէ ի զոհելոյ աստուածոց մերոց : Եւ հրամայեաց պահել զնա ի կամարս բաղանեացն ուր այրելոյ փայտն դիզէին, եւ ինքն իջեալ յասպարէզն եւ

* A fol. 72 v° a. հրամայեաց Ղեւիոյ իջանել ի մէջ *ասպարիսին, թերեւս ելցէ ոք մենամարտել ընդ Ղեւիոյ. եւ ոչ իշխեաց ոք մտանել ի մարտն :

Եւ մի ոմն Նեստոր անուն քրիստոնեայ՝ վազեաց յաստիճանացն յասպարէզն եւ արիաբար դիմեաց ի վերայ Ղեւիոյ : Եւ տեսեալ թագաւորին զայրն երիտասարդ եւ գեղեցիկ տեսլեամբ՝ խնայեաց ի նա զի մի մեռցի, եւ կոչեցեալ առ ինքն ասէ. Գիտեմ զի վասն աղքատութեան մատնեցեր զանձն ի մահ, այլ ես տաց քեզ զանձս եւ ինչս որ բարւոք ապրիս, եւ մի՛ զայդ բարետեսակ մանկութիւնդ կորուսանես :

Ասէ Նեստորիոս. Վստահ եմ ի Քրիստոս զոր խոստովանիմ, եւ յաղօթս վարդապետին իմոյ Դեմետրիոսի որ ոչ յաղթեցայց այլ յաղթեցից : Եւ դիմեցին ի միմեանս եւ մարտեան Նեստորիոս եւ Ղեւիոս, եւ յաղթեաց Նեստորիոս եւ ընկեց զՂեւիոս յերկիր եւ եսպան :

1 Ղեւիոյ] Լեւիոս B || 2 էր] գնայ B — յորում] մենամարտիկքն *add.* B || 5 փայտն] փայտսն B || 6 Ղեւիոյ] Լեւեայ B || 7 Ղեւիոյ] նմա B — մարտն] յաւուր յայնմիկ *add.* B || 8 Նեստոր] Նեստորիս B || 9 Ղեւիոյ] Լեւեայ B || 11 զանձնդ] զանձն քո B || 12 զայդ] զայդպիսի B — կորուսանես] կորուսաներ B.

et puissant, nommé Lyaios (*Levio*), lequel avait tué nombre de ceux qui avaient lutté avec lui. Pendant que Maximien se trouvait dans l'arène où on luttait, on lui parla au sujet de saint Démétrius : Il est chrétien, il convertit beaucoup de personnes à sa foi, et s'oppose au sacrifice de nos dieux. L'empereur ordonna de le garder sous les voûtes des bains où l'on amassait

* A fol. 72 v° a. le bois à brûler, et lui-même, étant descendu dans * l'arène, il ordonna à Lyaios d'y descendre également dans l'espoir que quelqu'un se présenterait pour lutter avec Lyaios; mais personne n'osa entrer en lutte avec lui.

C'est alors qu'un chrétien du nom de Nestor, sautant des gradins, descendit au milieu de l'arène et se précipita bravement sur Lyaios. L'empereur, remarquant cet homme jeune et beau de visage, l'épargna pour qu'il ne mourût pas, l'appela à lui et lui dit : Je sais que c'est à cause de ta pauvreté que tu exposes ta personne à la mort, je te donnerai une somme d'argent et des biens pour que tu puisses vivre à l'aise; ne sacrifie pas une si belle jeunesse.

Nestor (*Nestorios*) lui répondit : Je suis confiant en le Christ que je confesse, et en les prières de mon maître Démétrius; je ne serai pas vaincu, mais vainqueur. Nestor et Lyaios se jetèrent l'un sur l'autre, et luttèrent. Nestor vainquit Lyaios, le jeta par terre et le tua.

Եւ յայս ամօթով եւ բարկութեամբ լցեալ Մաքսիմիանոսի՝ փութանակի գնաց յապարանս իւր եւ հրամայեաց զսուրբն Նեստոր արտաքոյ քաղաքին գլխատել. եւ այնպէս բարի հաւատովք կատարեցաւ ի Քրիստոս : Եւ յետոյ շինեցին եկեղեցի ի տեղւոջն այնմիկ յանուն սրբոյն Նեստորի եւ եդին անդ զնշխարսն ի տապանի :

Եւ յիշեցուցին թագաւորին * Մաքսիմիանոսի եւ զբանն սրբոյն Դեմետրիոսի : Եւ հրամայեաց ի տեղին ուր եղեալ էին՝ տիգաւ խոցել եւ սպանանել : Եւ այնպէս բարի խոստովանութեամբ եւ երանելի մահուամբ փոխեցաւ ի Հոկտեմբերի ԻԶ : Եւ ոմանք երկիւղածք ի տեղին ուր կատարեցաւ՝ թաղեցին զնա : (* A fol. [illegible] v° b)

Եւ յետոյ բարեպաշտ եպարքոս քաղաքին այնմիկ շինեաց զտեղին եկեղեցի մեծ եւ վայելուչ : Եւ արար տապան արծաթի եւ եդ անդ զմարմին սրբոյ վկային. եւ կանգնեաց ի վերայ տապանին գմբէթ մարմարիոնեայ. եւ լինի մեծ սքանչելիք, իւղն, ի տապանէն ձէթ անուշահոտ յայս եւ է դեղ ամենայն ցաւոց :

Եւ բարեպաշտ թագաւորն Մաւրիկիոս կամեցաւ տանել ինչ ի նշխարաց սրբոյն Դեմետրիոսի տանել ի Կոստանդնուպօլիս : Եւ երթեալ որ առաքեցանն եւ սկսան փորել : Եւ յանկարծակի ել ի փոսոյն հուր, եւ փախոյց զփորողսն. եւ ի հազիւ հազիւ

4 Նեստոր] Նեստորիոս B || 5 Դեմետրիոսի] Դեմետրիանոսի B || 6 ի տեղին] ի տեղւոջն B — եղեալ] արգելեալն B — տիգաւ] տիգօք B || 7 մահուամբ] ի Քրիստոս *add.* B || 9 յետոյ] Լեւոնդիոս *add.* B || 11 իւղն, ... ցաւոց] եւ բժշկութիւն ախտացելոց B.

Maximien, rempli de confusion et de colère, retourna vivement à son palais et ordonna de trancher la tête à saint Nestor hors de la ville. C'est ainsi qu'il mourut en bonne foi dans le Christ. Plus tard on construisit une église à cet endroit, au nom de saint Nestor, et on y déposa ses restes dans un tombeau.

On rappela à l'empereur * Maximien l'affaire de saint Démétrius. Il ordonna de le frapper avec des lances, à l'endroit où on l'avait enfermé, et de le tuer. C'est ainsi qu'en bonne confession et d'une mort bienheureuse, il trépassa le 26 octobre. Quelques personnes pieuses l'enterrèrent à l'endroit où il avait trouvé la mort. (* A fol. [illegible] v° b)

Plus tard, le pieux éparque de la ville fit construire sur l'emplacement une grande et belle église. Il fit faire un tombeau en argent et y déposa le corps du saint martyr. Il fit élever sur le tombeau une coupole en marbre. De grands miracles s'y opèrent, et une huile très parfumée découle du tombeau qui est le remède pour toutes sortes de maladies.

Le pieux empereur Maurice voulut transporter une partie des restes de saint Démétrius à Constantinople. Ceux qui furent envoyés à ce sujet arrivèrent et se mirent à creuser. Tout à coup une flamme jaillit de la fosse qui mit en fuite ceux qui la creusaient, à peine s'ils purent emporter une

կարացին առնուլ ափով մի, և տարան առ թագաւորն և պատմեցին նմա զեղեալ սքանչելիսն. և առեալ զհողն որպէս զնշխարս ընկալաւ: Իսկ ժողովուրդն զհողն զոր հանին արկին ի տեղին և եդին ի վերայ զպաղն մարմարիոնեայ, յորմէ բղխէր բժշկական և անուշահոտ ձէթն :

* A fol. 73 r° a. Այլ զանբաւ * սքանչելիսն զոր արար Դեմետրիոս ի Թեսաղոնիկեայ քաղաքին գրեալ են յամենակատար պատմութիւնն իւր :

Յայսմ աւուր վկայութիւն սրբոց Հիպերիքեանց :

Սոքա էին ի Սամուսատիայ քաղաքէն, արք փառաւորք և երեւելիք Հիպերիքոս և Թէոփիլոս : Եւ եկեալ անդ Մաքսիմիանոս թագաւորն անօրէնն, և հրամայեաց ամենեցուն ժողովել ի բախտատանցն և երկիր պագանել գարշելի կռոցն :

Իսկ սուրբն Հիպերիքոս և Թէոփիլոս կային յաղօթս ի վերնատանն Հիպերիքի, զի էր անդ խաչ մի կառուցեալ յարեւելից կողմն՝ յորմն : Եկին առ նոսա սիրելիք իւրեանց Յակոբոս և Պարգորիոս և Աբիբաս և Դոմնաս և Յուլիանոս, և ի վարդապետութենէ նոցա հաւատացին ի Քրիստոս, և մկրտեցան ի քահանայէն Յակոբայ :

1 Եւ յանկարծակի ... զփորողքն] և ի լինել սքանչելեաց զի տեսանէին հուր ելանել ի փոսոյն, և զարհուրեալ փախեան փորողքն B || 2 սքանչելիսն] որ երեւեցաւ նոցա *add.* B — Իսկ ժողովուրդն *om.* B — հանին] դարձեալ *add.* B || 3 յորմէ ... ձէթն *om.* B || 5 Այլ զանբաւ] Իսկ զայլ բազում B || 6 պատմութիւնն] վկայաբանութիւնն B.

poignée de terre, qu'ils présentèrent à l'empereur en lui rendant compte du miracle qui avait eu lieu. L'empereur accueillit la terre comme si c'était les restes des saints. La population remit en place la terre qu'on avait voulu creuser et la couvrit d'une dalle en marbre d'où découle l'huile odorante de guérison.

* A fol. 73 r° a. * Quant aux innombrables miracles qu'opéra Démétrius dans la ville de Thessalonique, ils sont écrits dans sa vie très complète.

En ce jour, martyre de Hypérichus et de ses compagnons.

Hypérichus et Théophile étaient de hauts et illustres personnages de la ville de Samosate. Maximien, l'empereur impie, s'étant rendu en cette ville, ordonna à tous les gens de se réunir au temple de la Fortune et de se prosterner devant les idoles abominables.

Les saints Hypérichus et Théophile se trouvaient en prières à l'étage supérieur de la maison de Hypérichus, où l'on avait installé une croix sur le mur, du côté de l'Orient. Des amis intimes, Jacques, Pargorius, Abibas, Domnas et Julien, s'étant rendus chez eux, se convertirent au Christ par leur doctrine, et se firent baptiser par le prêtre Jacques.

Եւ մատնեցին զնոսա Մաքսիմիանոսի եթէ ոչ հնազանդին հրամանի քում եւ զաստուածսն ոչ պաշտեն : Եւ հրամայեաց ածել առաջի իւր զնոսա, եւ քաղցրութեամբ * խրատէր զնոսա ի բաց կալ ի Քրիստոսէ, եւ պաշտել զկուռսն. եւ տանջեալ զնոսա արկին ի բանտ կապեալ ծանր շղթայիւք եւ սովամահ առնել զնոսա : * A fol. 75 r b.

Եւ յետ բազում աւուրց ետ ածել առաջի իւր, եւ կրկնեալ խոստանայր նոցա պարգեւս, իշխանութիւնս եթէ լսեն հրամանաց նորա, ապա թէ ոչ սաստկագոյն տանջանօքն եւ մահու սպառնայր : Եւ Հիպերիքոս բնական կնդակ էր բնութեամբ եդ զձեռն ի վերայ գլխոյ իւրոյ եւ ասէ. Որպէս անհնարին է բուսանել մազոյ ի գլուխ իմ, նոյնպէս անհնարին է լսել մեզ բանից քոց. եւ զնոյն ամենայնքն ասէին : Եւ հրամայեաց տանջել խստագոյնս, եւ ապա ետ վճիռ մահու նոցա այսպէս. Հիպերիքոս եւ ընկերք իւր ոչ լուան ձայնի իմում եւ ոչ զոհեցին բարերար աստուածոց, այլ սիրեցին զԳալիլեացին. վասն այնորիկ հրամայեմ խաչել զդոսա որպէս վարդապետն դոցա յԵրուսաղէմ :

Եւ հարեալ դանդ ի բերանն, այնպէս տանէին զնոսա ի տեղի սպանմանն : Եւ ժողովեցան առ նոսա ամենայն քաղաքն, եւ նոքա օրհնեցին զնոսա յոյժ, եւ զծառայս իւրեանց ազատեցին, եւ մարգարէացան զբառնալ կռապաշտութեանն : Եւ ապա տարեալ խաչեցին զեօթանեսինն, եւ արկեալ մորթ * այծոյ ի վերայ գլխոյն Հիպերիքի * A fol. 75 v a.

On les dénonça à Maximien en disant : Ils n'obéissent pas à ton ordre et n'adorent point les dieux. Il ordonna de les faire venir en sa présence, et les engagea * avec douceur à abandonner le Christ et à adorer les idoles. * A fol. 75 r b.
Ils n'acceptèrent point. On les soumit à des tortures et on les jeta en prison, chargés de lourdes chaînes, pour les faire périr de faim.

Longtemps après, [l'empereur] les fit venir en sa présence et leur promit de nouveau de leur donner des présents et de hautes situations s'ils voulaient obéir à ses ordres, et dans le cas contraire, il les menaça de tourments horribles et de mort très cruelle. Hypérichus, qui était chauve de nature, posa la main sur sa tête et dit : Ainsi qu'il est impossible à ce que des cheveux poussent sur ma tête, de même il nous est impossible d'écouter tes propos. Tous dirent la même chose. Alors il ordonna de les torturer cruellement et décréta leur mort en ces termes : Hypérichus et ses compagnons n'ont pas obéi à mon ordre et n'ont pas sacrifié à nos dieux bienfaiteurs, par contre ils ont préféré le Galiléen, c'est pourquoi j'ordonne de les crucifier à l'exemple de leur maître à Jérusalem.

On leur posa des mors à la bouche, et on les conduisit ainsi à l'endroit de l'exécution. Tous les habitants de la ville les suivirent ; les saints les bénirent beaucoup, émancipèrent leurs domestiques et prédirent la destruction de l'idolâtrie. Arrivés à l'endroit, on crucifia tous les sept. On posa une peau * de chevreau sur la tête de Hypérichus qu'on fixa avec des clous pointus * A fol. 75 v a.

եւ վարեալ բեւեռս հատոււ ընդ գագաթն նորա ։ Ասէ թագաւորն. Ահա բուսաւ մազ ի գլուխդ քո, արդ զոհեա ։ Եւ նորա հոսեալ ուղեղն ընդ քիթն աւանդեաց զհոգին ։ Նոյնպէս եւ այլոցն հարին բեւեռունս ընդ գագաթունսն եւ աւանդեցին զհոգիս իրեանց Հոկտեմբերի ԻԶ ։

Եւ այր մի քրիստոնեայ գնեաց զմարմինս նոցա եւ գաղտ թաղեաց յանդի իւրում ։

Ի սմին աւուր եղեւ շարժ մեծ ի Կոստանդնուպօլիս, յաւուրս Լեւոնի արքայի Իսաւրոսի եւ մեծ վնաս եղեւ ի մարդիկ եւ ի շինուածս ։

Եւ յետ երկու հարիւր եւ քառասուն եւ ինն ամաց, յաւուրս Բարսիղէոսի եւ Կոստանդիանոսի եղբօր իւրոյ, եղեւ դարձեալ յայսմ աւուր ահաւոր եւ սոսկալի շարժ ի գիշերի, որ այնպիսի այլ չէ լեալ ի խաչելութենէ Քրիստոսի ։ Եւ անկաւ մեծ եկեղեցոյն սրբոյն Սոփեայ կամարն արեւմտից, եւ բազում եկեղեցիք եւ բարձրաշէն ապարանք եւ կամարակապ փողոցք կործանեցան, եւ եկաց տարի մի եւ ահ մեծ եղեւ ի քաղաքն ։

[B Յայսմ աւուր յիշատակ սրբոյն Բարդիշոյի եպիսկոպոսի եւ երեք հարիւր եւ եօթանասուն եւ հինգ վկայիցն որ ընդ նմա կատարեցան ի Շապհոյ արքայէ ի Պարս ։]

6 Ի սմին] Յայսմ B || 7 Իսաւրոսի] Իսաւրացոյ B || 10 ի գիշերի *om.* B || 11 արեւմտից] կողմանէ *add.* B.

enfoncés dans le crâne. L'empereur lui dit : Maintenant que des cheveux ont poussé sur ta tête, offre donc le sacrifice. Le cerveau jaillit par le nez de Hypérichus et il rendit l'âme. On enfonça également des clous dans le crâne des autres, et ils rendirent leur âme, le 26 octobre.

Un homme chrétien acheta leurs corps et les enterra secrètement dans son champ.

En ce même jour, au temps de l'empereur Léon l'Isaurien, il y eut à Constantinople un grand tremblement de terre qui causa beaucoup de pertes aux personnes et aux immeubles.

Deux cent quarante-neuf ans après, aux jours de Basile et de son frère Constantin, il y eut encore, en ce jour, un terrible et désastreux tremblement de terre pendant la nuit, tel qu'on n'en avait pas eu depuis le crucifiement du Christ. La nef de la grande église de Sainte-Sophie, côté ouest, s'écroula; beaucoup d'églises, des édifices élevés, des rues en arcades tombèrent en ruines. [Le cataclysme] dura un an, et jeta l'épouvante dans la ville.

[B En ce jour, commémoration de saint Bardišo, évêque, et des trois cent soixante-quinze martyrs qui furent, en même temps que lui, mis à mort en Perse par le roi Sapor.]

Սահմի ԺԸ և Հոկտեմբերի ԻԷ ։ Վկայաբանութիւն սրբուհւոյն Կապիտոլինեայ և աղախնոյն իւրոյ Եռոտիէ ։

* Յաւուրս Դիոկղետիանոսի կռապաշտ արքային և Զիլիկոնթեայ իշխանին ի Կապադովկիացւոց գաւառին, մատնեցին առ իշխանն զազնուական կինն Կապիտոլին և կացուցին առաջի. և հարցանէր զանունն և զքաղաքն իւր և զհօրն ։ Ասէ Կապիտոլինէ. Հայր իմ Քրիստոս է և քաղաքն իմ վերինն Երուսաղէմ, և անուն իմ քրիստոնեայ և ունիմ վարդապետ զմեծն Փիրմիլիանոս զԿեսարիոյ եպիսկոպոսապետն, և ես քարոզեմ համարձակութեամբ զՔրիստոս ճշմարիտ Աստուած, և անարգեմ և արհամարհեմ զսուտ աստուածսն ձեր և զմոլորութիւն կռապաշտութեան ձերոյ ։ * A fol. 7 v° b.

Եւ էր աղախին մի Կապիտոլինեայ որոյ անուն էր Եռոտիէ, եփէր հաց. և իբրև լուաւ զոհինչ էն իւրմէ՝ եթող զհաց եփելն և գնաց ի բանդն, և երկիր եպագ տիկնոջն իւրոյ և համբուրէր զկապանսն ։ Եւ հրամայեաց նմա դառնալ ի տունն և եփել զհացն և ընդ առաւօտն գալ առ նա զի տեսցէ զկատարումն իւր ։ Եւ ասէ, դարձեալ ցնա. Եթէ լսես տիկնոջն քո, արհամարհեա և դու զերկրաւոր կենցաղս և

1 վկայաբանութիւն] վկայութիւն B || 2 Եռոտիէ] Եռոտիեայ B || 3 Զիլիկոնթեայ] Զիլիկինթեա B || 4 Կապիտոլին] Կապիտոլինէ թէ, քրիստոնեայ է, *add.* B || 7 զԿեսարիոյ] զԿեսարու B || 12 երկիր եպագ] երկրպագեաց B || 15 լսես] խրատու *add.* B.

18 SAHMI, **27 Octobre**.

Martyre de sainte Capitoline et de sa servante Hérotéis.

* Aux jours de l'empereur idolâtre Dioclétien et de Ziliconta, gouverneur de la province de Cappadoce, on dénonça à ce dernier la noble femme Capitoline, et on la conduisit en sa présence. Il lui demanda son nom, de quelle ville elle était, et qui était son père. Capitoline répondit : Mon père c'est le Christ, et ma ville c'est la haute Jérusalem; mon nom est chrétien, et j'ai pour maître le grand Firmilien, le métropolitain de Césarée; je confesse avec hardiesse que le Christ est le vrai Dieu, et je méprise et dédaigne vos faux dieux et l'erreur de votre idolâtrie. * A fol. 7 v° b.

Capitoline avait une servante du nom de Hérotéis (*Herotie*), qui cuisait le pain, lorsqu'elle apprit ce qui était arrivé à sa maîtresse, elle quitta la cuisson du pain et se rendit à la prison, se prosterna devant sa maîtresse et baisa ses liens, les larmes aux yeux. Capitoline lui ordonna de retourner à la maison, de cuire le pain, et de revenir le matin pour assister à son exécution. Elle lui dit encore : Si tu veux écouter ta maîtresse, méprise, toi

եկ զկնի իմ ։ Եւ յերթալն Եռոտիէ աղաչէր զՏէր զի արժանաւորեսցի եւ նա հանդիպել ձգնութեան տիկնոջն իւրոյ ։

* A fol. 74 r° a. * Եւ ապա տարան զԿապիտոլինեա առաջի իշխանին, ժամանեաց եւ աղախինն իւր Եռոտիէ, եւ առեալ քարինս ձգէր յերեսս իշխանին, եւ զառաջակայսն քարկոծեաց ։ Եւ կալեալ կապեցին եւ զնա ։ Եւ զերանելոյն Կապիտոլինեայ հատին զգլուխն ի Հոկտեմբերի Իէ ։

Եւ հարցանէին զԵռոտիէ եթէ. Զո՞ խոստովանիս ։ Եւ նա համարձակութեամբ խոստովանէր զՔրիստոս Աստուած ։ Եւ չարչարեցին զնա ուժգին տանջանօք եւ քերեցին զմարմին նորա եւ ընկեցին ի հուրն ։ Եւ աղօթեալ առ Աստուած ել ի հրոյն անկիզելի. եւ բազումք որ տեսին զայն հաւատացին ի Քրիստոս ։

Եւ տեսեալ իշխանին երկեաւ եթէ այլք հաւատան ի Քրիստոս, եւ հրամայեաց սրով հատանել զգլուխ նորա ։ Եւ զիմեցին ի վերայ եւ յորժամ տարան ի տեղի կատարմանն, եկաց յաղօթս առ Աստուած եւ ասէ. Ամենայն ոք որ զյիշատակս մեր կատարեն եւ աղաչեն զքեզ, կատարեա՛ զխնդրուածս նոցա, եւ փրկեա զնոսա յամենայն փորձութենէ, եւ արժանի արա երկնից արքայութեանդ ։ Եւ ապա հատին զգլուխ երանուհւոյ վկային Քրիստոսի Եռոտիէ, եւ թաղեցին ընդ տիկնոջն իւրոյ սրբուհւոյն Կապիտոլինեայ ։

6 Իէ] եւ թաղեցին զնա ի նոյն տեղւոջն *add.* B || 8 խոստովանէր] աղաղակէր B || 9-10 Եւ աղօթեալ ... հաւատան ի Քրիստոս] եւ այրեցաւ զօրութեամբն Աստուծոյ B || 11 հրամայեաց] զդատաւորն *add.* B || 12 Եւ զիմեցին ի վերայ նորա *om.* B || 13-15 եկաց յաղօթս ... արքայութեանդ] աղօթեաց առ Աստուած B || 15 երանելւոյ վկային Քրիստոսի Եռոտիէ] նորա B ։

aussi, la vie terrestre et suis-moi. Hérotéis, chemin faisant, pria le Seigneur de la rendre digne, elle aussi, du tourment de sa maîtresse.

* A fol. 74 r° a. * On conduisit ensuite Capitoline devant le gouverneur; sa servante Hérotéis survint à ce moment, et saisissant des pierres, les lança à la figure du gouverneur et lapida tous ceux qui l'entouraient. On la saisit et on lui passa des chaînes. On trancha la tête à la bienheureuse Capitoline, le 27 octobre.

On demanda à Hérotéis : Qui confesses-tu? Elle confessa avec hardiesse le Christ Dieu. On la soumit à d'atroces tortures, on lui déchira le corps et on la jeta dans les flammes. Elle pria Dieu et sortit du feu indemne. Beaucoup de ceux qui virent ce spectacle, crurent au Christ.

A cette vue, le gouverneur eut peur que d'autres aussi ne se convertissent au Christ, et ordonna de lui trancher la tête à l'épée. On se jeta sur elle et on la conduisit à l'endroit de l'exécution; elle pria Dieu en disant : Exauce les vœux de tous ceux qui accompliront notre mémoire et Te prieront, et délivre-les de toutes tentations, rends-les dignes de ton royaume des cieux. On trancha ensuite la tête à la bienheureuse martyre du Christ, Hérotéis, et on l'inhuma auprès de sa maîtresse, sainte Capitoline.

* Յայսմ աւուր տօն է սրբոյ Ոսքիասանց ի Հայս յՕգոստոսի ԻԷ: գրած է, ի Նաւասարդի ԻԷ : * A fol. 7 r b.

[B * Յայսմ աւուր յիշատակքն ի Հայս սրբոց վկայիցն Քրիստոսի Ոսքիասանք որ ի Սուկաւէտ լերին. զոր յայտնեաց նոցա Աստուած մեծ սքանչելեօք Թագաւորին Կոստանդիանոսի :

Եւ ի նմին աւուր տօն է սրբոյ Հիպերիքեանց եօթանց սրբոց վկայիցն որք ի Մաքսիմիանոսէ արքայէ կատարեցան ի Սամոսատացւոց քաղաքին : Զկնի բազում տանջանաց կախեալ զՀիպերիքոս ի փայտի, եւ հարին բեւեռս երկայնս ի գլուխ նորա, եւ ի վեցեցին ընկերաց իւրոց, եւ այնպէս աւանդեցին զհոգիս իւրեանց առ Աստուած : Եւ հրամայեաց ընկենուլ զնոսա ի գետն Եփրատ : Եւ մի ոմն ետ եօթն հարիւր դահեկան, եւ հանեալ թաղեաց զնոսա պատուով :

Ի նմին յիշատակ է եւ սրբուհւոյն Փեփրոնեայ սքանչելագործին, որ էր դուստր Հերակլոսի թագաւորին :

Եւ յիշատակ սրբոյ ճգնաւորին Ստեփաննոսի աշակերտի հօրն Սաբայի :]

* En ce jour, fête en Arménie de saint Hésychios et ses compagnons, le 27 août ; elle est notée au 27 navasard. * A fol. 7 r b.

[B * En ce jour on célèbre, en Arménie, la commémoration des saints martyrs du Christ Hésychios et ses compagnons dans la montagne de Soukavète, que Dieu révéla par de grands miracles à l'empereur Constantin.

En ce même jour, fête de saint Hypérichus et de ses compagnons, les sept saints martyrs qui furent mis à mort par l'empereur Maximien dans la ville de Samosate. Après de nombreuses tortures, on pendit Hypérichus à un arbre et on lui enfonça de longs clous dans la tête, comme dans celle de ses six compagnons, et c'est ainsi qu'ils rendirent leur âme à Dieu. L'empereur ordonna de les jeter dans le fleuve Euphrate. Quelqu'un, ayant donné sept cents écus, les en retira et les enterra avec honneur.

En ce même jour, commémoration de sainte Pherbonia (*Pepronia*), la thaumaturge, qui était fille de l'empereur Héraclius.

Et commémoration du saint ascète Étienne, disciple du père Sabas.]

Սահմի ԺԹ եւ Հոկտեմբերի ԻԸ : Յիշատակ է Աբրահամու արդարոյ :

Այրս այս ունէր ծնօղս քրիստոնեայս, եւ բռնութեամբ ետուն նմա կին : Եւ յետ եօթն աւուր մինչդեռ նստէր յառագաստին ընդ հարսին, լոյս ծագեաց ի սրտի իւրում, եւ առժամայն ելեալ ի քաղաքէն երկու մղոնաւ հեռի, արգել զանձն իւր ի խցի միում, եւ փակեաց որմով զդուռն, եւ միայն ի պատուհանէն առնոյր կերակուր :

Եւ յետ տասն ամաց վախճանեցան ծնօղքն իւր, եւ երանելին Աբրահամ բաշխեաց զամենայն ինչսն աղքատաց : Եւ եպիսկոպոս տեղւոյն այնորիկ յոյժ բռնադատեաց զնա, եհան յարգելանոցէն եւ ձեռնադրեաց քահանայ եւ առաքեաց ի մօտակայ գեօղ մի, յորում էին բազում կռապաշտք : Եւ նախ քան զամենայն շինեաց ի գեօղն եկեղեցի, եւ տքնութեամբ եւ արտասուալից պաղատանօք հայցէր յԱստուծոյ զի դարձուցէ զնոսա ի մոլորութենէն :

* A fol. 74 v° a. Եւ ի միում գիշերի երթեալ կործանեաց *զպատկերս կռոցն, եւ կռապաշտիցն բարկացեալ դիմեցին ի վերայ նորա եւ ձաղկեցին զնա ուժգին, եւ քարշեցին զնա արտաքս ի գեղջէն : Եւ դարձաւ անդրէն յեկեղեցին եւ աղօթս առնէր վասն նոցա : Եւ

1 Յիշատակ] Վարք եւ յիշատակ *add.* B || 2 Այրս] Երանելի այրս *add.* B || 5 ի սրտի իւրում] ի սիրտ նորա, եւ կամակցութեամբ կնոջն *add.* B || 6 բաշխեաց] ետ բաշխել B || 7 բռնադատեաց զնա] բռնադատեալ եհան զնա B || 13 զնա *om.* B || 14 արտաքս ի գեղջէն] արտաքոյ գեղջն B.

19 SAHMI, **28 Octobre**.

Commémoration d'Abraham le Juste.

Cet homme avait des parents chrétiens; on lui donna de force une épouse. Sept jours après, tandis qu'il se trouvait dans la chambre nuptiale avec sa fiancée, une lumière jaillit dans son cœur; il s'éloigna aussitôt de la ville à une distance de deux lieues et s'enferma dans une cellule dont il clôtura l'entrée par un mur, ne recevant la nourriture que par la fenêtre.

Dix ans après, ses parents vinrent à mourir et le bienheureux Abraham distribua tous ses biens aux pauvres. L'évêque de la localité fit beaucoup de pression sur lui, le fit sortir de sa retraite, l'ordonna prêtre et l'envoya dans un village voisin, où se trouvaient beaucoup d'idolâtres. Il construisit tout d'abord une église dans le village, et se mit à prier Dieu avec persévérance, lui demandant, les larmes aux yeux, de les faire revenir de leur erreur.

* A fol. 74 v° a. Une nuit, il alla briser * les statues des idoles; les idolâtres, irrités, l'assaillirent, le flagellèrent brutalement et l'entraînèrent hors du village. Mais il revint à son église et continua à prier pour eux. Le lendemain, ils

ի վաղվեն գտին զԱբրահամ յեկեղեցին. եւ կապեցին պարան յոտս նորա եւ քարշեցին արտաքս ի գեղջէն եւ նոքա տեսեալ զանչափ համբերութիւն երանելոյն եւ զսէր որ ի նոսա, զղջացան եւ հնազանդեցան վարդապետութեան նորա, եւ հաւատացին ի Քրիստոս եւ մկրտեաց զնոսա անձինս հազարս : Եւ ամ մի այլ եւս կացեալ ի գիւղն հաստատեաց զնոսա ի հաւատս Քրիստոսի :

Գնաց գաղտնի յայլ տեղւոջ եւ դադարեաց ի խցի, եւ յոյժ փափագանօք խնդրէին զնա. եւ յորժամ ոչ գտան՝ ձեռնադրեաց եպիսկոպոսն այլ քահանայ գեղջն իւր :

Եւ մարտեաւ ընդ նմա սատանայ եւ բազում նեղութիւնս եւ փորձանս անցոյց ընդ նա : Եւ ի միում աւուր լոյս ծագեաց ի խցի անդ, եւ ասէ զնա. Երանի է քեզ Աբրահամ, զի ոչ գոյ այլ ոք արդար ի մարդկանէ, իբրեւ զքեզ : Եւ նորա գիտացեալ զհնարս դիւին՝ սաստեաց նմա եւ հեռացաւ ի նմանէ :

Եւ դարձեալ միւս եւս այլ գիշեր մտեալ դեւն լոյց զճրագն եւ սկսաւ սաղմոսել. Երանեալ են ամբիծք ի ճանապարհի.[1] Եւ սաստեաց նմա անյայտ եղեւ : Օր՝ առանց արտասուաց ոչ էանց ի նմանէ, եւ ոչ երբէք լուաց զոտս իւր, եւ յիսուն ամ ճգնեալ զմազեղէն խորգն յանձնէն ոչ եհան, զոր ի մանկութենէն զգեցաւ :

1 յեկեղեցին] յեկեղեցւոջն B || 2 գեղջէն] եւ նա զարձաւ անդրէն *add.* B || 2 զսէր] նորին *add.* B || 6 տեղւոջ] տեղի B || 7 իւր *om.* B || 8-13 Եւ մարտեաւ ... անյայտ եղեւ :] Եւ յետ այսր երանելին Աբրահամ գնաց յառաջին խուցն իւր : B || 14 եւ ոչ երբէք լուաց զոտս իւր *om.* B || 15 եհան] փոխեաց B — զգեցաւ] եւ անպարտ աղօթիւք յաղթեաց ամենայն հնարից դիւին : *add.* B

retrouvèrent Abraham dans son église ; ils lui attachèrent une corde aux pieds et l'entraînèrent hors du village, mais voyant la grande résignation du bienheureux et l'affection qu'il leur portait, ils eurent des regrets, se soumirent à sa doctrine, et crurent au Christ. Il baptisa mille personnes d'entre eux. Il resta encore un an dans ce village et les affermit dans la foi du Christ.

De là, il se rendit secrètement dans une autre localité et s'enferma dans une cellule. On se mit à sa recherche avec beaucoup d'empressement, mais comme il demeurait introuvable, l'évêque ordonna un autre prêtre pour son village.

Le démon lutta avec Abraham et le soumit à bien des épreuves et des tentations. Un jour, une lumière jaillit dans sa cellule, et le démon lui dit : Tu es heureux, Abraham, car il n'y a pas de juste comme toi parmi les hommes. Mais il reconnut la ruse du démon et le réprimanda ; celui-ci s'éloigna de lui.

Une autre nuit, le démon, ayant pénétré chez lui, alluma un cierge et se mit à dire l'office : *Heureux les justes dans la voie.*[1] Abraham le chassa, et il disparut. Il ne s'écoula pas un jour qu'il ne versât des larmes, il ne se lava jamais les pieds, et pendant cinquante années d'ascétisme, il n'ôta jamais le cilice de crins qu'il portait dès son enfance.

1. Ps. CXIX, 1.

Էր եղբայր մի երանելոյն եւ վախճանեցաւ, եւ եթող դուստր մի եօթն ամաց՝ անուն Մարիամ, զոր առեալ զնա առ ինքն արգել ի ներքսագոյն խցին, եւ ուսոյց նմա ժուժկալութիւն եւ տքնութիւն եւ յերկար յաղօթս եւ ի պահս. եւ կացեալ այնպիսի ճգնութեամբ ամս քսան ըստ հաճոյից Աստուծոյ ։

Գայր առ երանելին վասն աղօթից աբեղայ մի, եւ տեսեալ զՄարիամ սատանայական տռփանօք ցանկացաւ նմա եւ զողջոյն տարին երթայր եւ գայր առ երանելին Աբրահամ պատճառանօք աղօթից եւ հոգեւորական խօսից ։ Եւ ի միում աւուր գտեալ պարապորդ ժամ եհան զաղջիկն ի խցէն եւ պոռնկեցաւ ընդ նմա խաբեբայն եւ ոչ աբեղայն ։ Եւ գիտացեալ Մարիամայ զծանրագոյն ամօթ մեղացն եւ պատկառելով յԱբրահամէ՝ ել գնաց ի հեռաւոր տեղիս, եւ նստաւ ի պանդոկի տուեալ զանձն ի պոռնկութիւն ։

Եւ շրջէր Աբրահամ զերկուս ամս եւ խնդրէր զնա ։ Եւ լուեալ եթէ ի պանդոկի
*A fol. 75 r° a. է, զգեցաւ ի վերայ * մազեղէնին՝ զգեստ զօրականի եւ եդեալ գտակ ի գլուխն եւ հեծեալ յերիվար գնաց ի պանդոկին ուր էր Մարիամ, եւ հանեալ դահեկան մի ետ պանդոկապետին զի արասցէ ընթրիս եւ կերան եւ արբին ։

Եւ Աբրահամու որ զյիսուն ամ ոչ հաց եկեր եւ ոչ ջրով յագեցաւ՝ վասն կորուսեալ

1 երանելոյն] Աբրահամու *add.* B || 2 զնա *om.* B — արգել] արգելեալ զնա *add.* B || 5-8 գայր ... ոչ աբեղայն ։] Եւ յաւուր միում պատրանօք չարին անկաւ ի մեղս պոռնկութեան B || 10 զանձն] իւր *add.* B || 16 հաց եկեր] հացիւ յագեցաւ B

Le bienheureux avait un frère qui vint à mourir, en laissant une fille de sept ans, nommée Marie. Abraham prit celle-ci auprès de lui, l'enferma dans une cellule plus à l'intérieur, et il lui enseigna la mortification, la persévérance, les longues prières et le jeûne. Elle vécut vingt ans dans un tel ascétisme agréable à Dieu.

Un moine venait pour prier chez le bienheureux. Il remarqua Marie, et conçut des désirs sataniques à son égard; il fréquenta toute une année le bienheureux Abraham sous prétexte de prières et d'entretiens spirituels. Un jour qu'il trouva une occasion favorable, il fit sortir la jeune fille de sa cellule et coucha avec elle, lui, le trompeur et faux moine. Marie, consciente de la gravité et de la honte du péché, par respect pour Abraham, quitta la cellule, se rendit dans une localité lointaine, prit un logement dans une auberge et se livra à la prostitution.

Abraham se mit à parcourir le pays pendant deux ans, pour la rechercher, et ayant appris qu'elle se trouvait dans une auberge, il revêtit, par-dessus
* A fol. 75 r° a. * le cilice, un vêtement de soldat, se coiffa d'un bonnet, monta à cheval et se rendit à l'auberge où se trouvait Marie; il remit un écu à l'aubergiste pour lui préparer un dîner; ils mangèrent et burent ensemble.

Abraham qui, durant cinquante années, n'avait jamais mangé du pain et bu

հոգւոյն եկեր միս և արբ գինի ։ Եւ յորժամ եղև երեկոյ՝ եմուտ առանձինն առ աղջիկն. և որ ի մանկութենէ՝ ի վերայ լոկ գետնի հանգչէր՝ նստաւ ի վերայ տախտի և գորգոյ անկողնոյ ։ Եւ ածեալ զդուռն սենեկին՝ և հանեալ զաշխարհական զգեստն, երևեցուց զինքն աղջկանն ։

Եւ նորա ծանուցեալ զհօրեղբայրն իւր՝ պատկառելով անկաւ յոտս նորա, ողբայր յոյժ զմեղս իւր ։ Եւ հանեալ զնա ի տանէ իւրմէ, ոչ ինչ առ յինչիցն և նստուցանէ զնա յերիվարն և ինքն հետևակ առաջի անցեալ տարաւ զնա յանապատն իւր և արգել ի փակեալ խցի միում ։

Եւ այնչափ ապաշխարեաց Մարիամ և ճգնեցաւ, մինչ զի տուան նմա շնորհս յԱստուծոյ և բազում նշանս առնէր ի հիւանդս և դևս հալածէր ։ Եւ այնպէս բարեհաճոյ վարուք վախճանեցան ի Քրիստոս ի միայնութեան իւրեանց ։ Եւ * կատարի յիշատակ նոցա Հոկտեմբերի ԻԸ ։ * A fol. 75 r° b.

Յայսմ աւուր հանգեաւ երանելին Յովհաննէս Հոսաւեցին մեծաւ ճգնութեամբ և առաքինի վարուք ի լերինն Հոսաւայ ։

[B * Ի սմին աւուր յիշատակ սրբոյն Կիւրակէի եպիսկոպոսի Երուսաղեմի որ Կիւրղոս կոչեն ։ Այս Կիւրեղ է որ եգիտ զխաչն Քրիստոսի ։ Եւ յիշատակ մօր նորա Աննայի որ ի Յուլիանոսէ մեծ տանջանօք կատարեցան ։ * B p. 212 b.

2 գետնի] գետնոյ B || 3 սենեկին] եբաց զգլուխ իւր երանելին *add.* B | 6 նստուցանէ] նստուցեալ B || 7 զնա] դարձեալ *add.* B || 11 վարուք] կացեալ *add.* B — ի Քրիստոս *om.* B || 12 ԻԸ] և Սահմի ԺԹ *add.* B.

de l'eau à satiété, mangea de la viande et but du vin, pour cette âme perdue. Lorsque le soir fut venu, il pénétra seul chez la jeune fille, et lui, qui dès son enfance ne s'était assis que par terre, prit place sur un divan richement tapissé. Après avoir fermé la porte de la chambre, il se dépouilla de ses vêtements civils et se présenta à la jeune fille.

Elle reconnut son oncle, se jeta respectueusement à ses pieds, et se mit à pleurer longuement sur ses péchés. Il la fit sortir de la maison, ne toucha à rien de ce qu'elle possédait, la fit monter à cheval, et, la précédant à pied, la conduisit à sa solitude et l'enferma dans une cellule cloîtrée.

Marie fit une telle pénitence et mortification qu'il lui fut accordé les grâces de Dieu; elle opéra des prodiges sur les malades et chassa les démons des gens possédés. Ils moururent ainsi d'une vie agréable au Christ dans leur solitude. Leur commémoration se célèbre * le 28 octobre. * A fol. 75 r° b.

En ce jour, le bienheureux Jean de Hossav mourut après une vie de vertus et de grand ascétisme dans la montagne de Hossav.

[B * En ce même jour, commémoration de saint Cyriacus, évêque de Jérusalem, qu'on appelle Cyrille. C'est ce Cyrille qui fit l'invention de la croix du Christ. Également commémoration de sa mère Anne. Ils furent mis à mort avec de grandes tortures par Julien. * B p. 212 b.

Եւ յիշատակ սրբոց Հարցն որ ի Խասմատի ի պատառեալ վիմին կատարեցան մեծ ճգնութեամբ անձինք երեք հարիւր եւ յիսուն եւ երեք ։

Եւ սուրբ քառասուն վկայիցն որ յԱփրիկայ ։

Եւ վկայութիւն սրբուհւոյն Կիւրիլեայ դստերն Դեկոսի կայսեր որ ի Հռոմ կատարեցաւ ։]

Սահմի Ի եւ Հոկտեմբերի ԻԹ ։ Վկայաբանութիւն սրբուհեացն Նանէ եւ Մանէ ։

Սուրբ կանայք Նանեա եւ Մանեա էին յընկերաց սրբոց Հռիփսիմեանցն ։ Եւ Նունի գնաց յերկիրն Վրաց ի քաղաքն Մծխիթայ եւ կայր սրբութեամբ եւ պարկեշտութեամբ ի մէջ բարբարոսացն ։ Իսկ որդին Միհրանայ բդեաշխին հիւանդացաւ մերձ ի մահ, եւ ածին զնա առ Նունի, եւ նա աղօթիւք բժշկեաց զնա ։ Եւ մայր մանկանն ետ նմա ինչս բազումս եւ նա ոչ առ ։

Հիւանդացաւ եւ կինն Միհրանայ, նոյնպէս եւ զնա բժշկեաց աղօթիւք ։ Եւ Միհրանայ կոչեցեալ զսուրբն Նունի եւ ասէ. Ով է այն Աստուածն քո զոր պաշտես դու սքանչելապէս ։ Եւ նա քարոզեաց նոցա զՔրիստոս Աստուած ճշմարիտ, եւ զամենայն պաշտամունս հեթանոսաց դեւս ։ Եւ Միհրան քաղցրութեամբ լսէր ։

Commémoration des saints pères qui moururent à Khasmati, dans un rocher entr'ouvert, avec de grands tourments, au nombre de trois cent cinquante-trois personnes.

Et (commémoration) de quarante martyrs en Afrique.

Martyre de sainte Cyrillia, fille de l'empereur Dèce, qui fut mise à mort à Rome.]

20 SAHMI, **29 Octobre**.

Martyre des saintes Nanée et Manée.

Les saintes femmes Nanée (*Nanea*) et Manée étaient du nombre des compagnes de sainte Rhipsime. Nanée (*Nouni*) s'était rendue au pays des Ibères [Géorgiens] à la ville de Metzkhith, et y vivait en sainteté et dignité, au milieu des barbares. Le fils du gouverneur Mihran étant tombé malade à mourir, on le transporta chez Nanée, qui le guérit par ses prières. La mère de l'enfant lui offrit de fortes sommes, qu'elle n'accepta pas.

La femme de Mihran étant tombée elle aussi malade, Nanée la guérit également par ses prières. Alors Mihran fit mander Nanée et lui dit : Qui est donc ton Dieu, que tu adores si merveilleusement? Elle prêcha à lui et aux siens le Christ, vrai Dieu, et appela tout le culte des païens : culte des démons. Mihran l'écouta avec bienveillance.

Դէպ եղեւ Միհրանայ երթալ յորս, եւ կալաւ զնա խաւար ի լերինն, եւ երկեաւ Միհրան՝ զի լուեալ էր վասն Տրդատայ * եթէ եղ նա յորսս եւ պատահեցին նմա հարուածքն, կարծեաց թէ եւ նմա նոյն գիպելոց է : Եւ նա կարդաց աղօթիւք զԱստուածն Նունէի, եւ եթէ նովաւ լիցի զերծանել ասէ. Պաշտեցից զնա : Եւ իսկոյն լուսաւորեալ օդոյն էջ ի տուն իւր : Եւ կոչեցեալ զՆունէի, ուսաւ ի նմանէ, զճշմարիտ հաւատն. եւ հաւատաց յամենասուրբ Երրորդութիւնն ինքն եւ ամենայն նախարարք իւր : * A fol. 75 v° a.

Եւ խնդրեաց սրբուհւոյն Նունէի արս հաւատարիմս յղեաց առ սուրբն Գրիգոր հարցանել թէ զինչ հրամայեսցէ առնել զի զխրատ ընկալան Վիրք զքարոզութիւն աւետարանին : Եւ նա հրամայեաց կործանել զկուռսն եւ կանգնել զնշան սուրբ խաչին որպէս եւ ինքն արար : Եւ իսկոյն կործանեաց զամբարտաւանն պատկերն Արամազդայ որ կայր մեկուսի ի քաղաքէն զեասլն հզօրի որ կոչի Կուր, ընդ մէջ անցանելով, եւ կանգնեաց փոխանակ պատկերին զնշան խաչին : Եւ երկրպագեցին նմա ի տանեաց իւրեանց իւրաքանչիւր ոք, զի այնպէս առնէին կռոցն : Եւ իբրեւ տեսին եթէ, փայտ միայն է լոկ եւ ոչ գործ ճարտարի արհամարհեցին եւ ի բաց դարձան : Իսկ բարերարն Աստուած տեսեալ զգայթակղութիւն նոցա՝ առաքեաց սիւն * լուսոյ ի վերայ խաչին ի գիշերի եւ ձայնք հրեշտակաց լսելի լինէին : Եւ տեսեալ հաստատեցան ի հաւատս եւ երկրպագեցին. եւ յայնմհետէ բժշկութիւնք լինէին ի սուրբ խաչէն : * A fol. 75 v° b.

Il arriva que Mihran, s'étant rendu à la chasse, fut surpris par l'obscurité dans la montagne. Mihran en eut peur, car il avait entendu dire à propos de Tiridate * que, s'étant trouvé à la chasse, il avait été frappé de coups, et crut que semblable chose pouvait aussi lui arriver. Alors il invoqua avec prières le Dieu de Nanée, et dit : Si par Lui je réussis à m'échapper, je L'adorerai. Aussitôt le temps s'éclaircit et il rentra chez lui. Il fit appeler Nanée, apprit d'elle la vraie foi, et crut à la très sainte Trinité, lui et tous ses satrapes. * A fol. 75 v° a.

Sainte Nanée le pria de lui donner des hommes fidèles, qu'elle envoya auprès de saint Grégoire pour lui demander ce qu'il ordonnait de faire, vu que les Ibères avaient accueilli facilement la prédication de l'evangile. Saint Grégoire ordonna de détruire les idoles et de dresser le signe de la sainte croix, comme il avait fait lui-même. Elle fit aussitot renverser la statue gigantesque d'Aramazd, qui se dressait hors de la ville et devant laquelle passait l'impétueux fleuve nommé Kour; elle remplaça la statue par l'image de la croix. Chacun [des habitants] l'adora du haut de la terrasse de sa maison, car c'est ainsi qu'ils faisaient pour la statue de l'idole. Mais, lorsqu'ils s'aperçurent que c'était simplement un bois et non pas une œuvre d'art, ils la méprisèrent et s'en détournèrent. Aussi, Dieu le bienfaiteur, voyant leur scandale, envoya sur la croix une colonne * de lumière pendant la nuit et des voix d'anges furent entendues. Ce que voyant, ils se raffermirent dans la foi et adorèrent la (croix). Depuis, des guérisons s'opèrent par la sainte croix. * A fol. 75 v° b.

Եւ գնացեալ Նունէ յաշխարհն Վրաց քարոզեաց, սկսեալ ի Կղերջից մինչեւ ի դրունս Ալանաց եւ Կասբից, առաքելուհի եղեալ եւ անդ կատարեցաւ ճգնութեամբ ։

Իսկ սուրբն Մանի կացեալ ի գաւառն Դարանաղեաց ի լերինն՝ յայրի միում փոքրկան խոտաճարակ լեալ ։ Եւ ազդեցութեամբ սուրբ Հոգւոյն երթեալ առ նմա սրբոյն Գրիգորի. եւ Մանի ձայն բարձեալ առ նա. Կաց մնա մօտ յաղբերդ, ասէ, երկուս աւուրս եւ ապա եկ համարձակ ։ Եւ արարեալ այնպէս՝ եգիտ զնա մեռեալ ։ Եւ հանեալ զհամփորան իւր պատեաց զնա եւ թաղեաց յայրի անդ ։ Եւ ինքն կրօնաւորեալ ի նմին տեղւոջ կատարեցաւ ի Քրիստոս բարի խոստովանութեամբ ։ Կատարի տօն սրբոցն Նունէ եւ Մանեայ ի Սահմի Ի եւ Հոկտեմբերի ԻԹ ։

Յայսմ աւուր վկայութիւն Զենոբիոսի եպիսկոպոսի եւ քուեռն Զենոբիայ ։

Յամս Դիոկղետիանոսի կռապաշտ արքային, էր այր մի աստուածապաշտ ի
* A fol. 76 r° a. քաղաքէն Էգխոս՝ ի սահմանս Կիլիկեցւոց որոյ անուն * էր Զինոնոդոս եւ կնոջ իւր Թեկղա ։ Եղեւ նոցա երկու զաւակ մինն արու եւ միւսն էգ, եւ անուանեաց զնոսա Զենոբիոս եւ Զենոբիա ։ Եւ ուսուցին նոցա գիր եւ զաստուածային պատուիրանս ։

10 վկայութիւն] նահատակութիւն B || 2 քուեռն] քեռն իւրոյ B || 11 կռապաշտ] ամբարիշտ B.

Et Nanée parcourut le pays des Ibères et y prêcha, à partir de Klertch jusqu'aux Portes des Alains et des Caspiens; elle fut une apôtre et mourut là dans l'ascétisme.

Quant à sainte Manée, elle s'était fixée dans la province de Daranalik, sur une montagne, dans une petite grotte où elle ne se nourrissait que d'herbes. Saint Grégoire, par l'inspiration du Saint-Esprit, étant allé la trouver, Manée lui cria et dit : Arrête-toi; reste auprès de cette source pendant deux jours et, ensuite, tu pourras venir librement. Il fit ainsi et la trouva morte. Il ôta son manteau, l'en enveloppa et l'inhuma dans la grotte. Saint Grégoire se fit ermite à la même place et mourut dans le Christ en bonne confession.

La fête des saintes Nanée et Manée se célèbre le 20 sahmi, le 29 octobre.

En ce jour, martyre de l'évêque Zénobius et de sa sœur Zénobia.

Aux jours de l'empereur idolâtre Dioclétien, il y avait un homme pieux
* A fol. 76 r° a. dans la ville d'Ægis, dans la contrée de Cilicie, dont le nom * était Zénodote (*Zinonodos*), et celui de sa femme Thècle. Ils eurent deux enfants, un garçon et une fille, qu'ils appelèrent Zénobius et Zénobia. Ils leur apprirent les lettres et les commandements divins.

Եւ յարժամ վարժեցաւ Զենոբիոս, եւ եղ կատարեալ հանճարով եւ իմաստութեամբ աստուածաշունչ գրոց :

Եւ եկեալ վախճանել եպիսկոպոսին. եւ աստուածային ընտրութեամբ ձեռնադրեցաւ Զենոբիոս եպիսկոպոս Էգէոյ քաղաքին : Եւ էր հմուտ եւ ճարտար բժշկական արուեստին եւ բազում նշանս առնէր Աստուած առ հիւանդս ի ձեռն Զենոբիոսի, ոչ դեղօք այլ անուամբն Քրիստոսի : Եւ զանբժշկելի ցաւագնեալս ածէին առ նա, եւ ձեռն դնելով կարդայր զանուն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ Աստուծոյ, եւ առժամայն ողջանային : Բաշխէր եւ կարօտելոց զպէտս :

Էին յաւուրսն յայնոսիկ բազում կռապաշտք, եւ եղ համբաւ ընդ ամենայն աշխարհս եթէ առանց դեղոյ զախտաժետս բժշկէ : Եւ երթային առ նա ի հեթանոսաց, եւ ուխտ եդեալ որ թէ ողջասցին դարձցին առ Աստուած եւ մկրտեսցին : Եւ անթիւ ախտաժետս աղօթիւք միայն եւ նշանաւ խաչին ողջացուցանէր եւ դարձուցանէր ի հաւատս :

Եւ միաբանեալ ամենայն * բժիշկք քաղաքին լցեալ նախանձու՝ մատնեցին զնա առ դատաւորն Լուսիաս. եւ կացեալ առաջի խոստովանեցաւ զանունն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ : Եւ կախեցին զԶենոբիոս զփայտէ եւ չարաչար գզեցին զմարմին * A fol. 75 r° b

5 Զենոբիոսի] Զենոբէի B || 6 դեղօք] դեղովք B || 7 Տեառն մերոյ *om.* B — Աստուծոյ] մերոյ *add.* B || 11 որ *om.* B — մկրտեսցին] մկրտիցին B.

Zénobius fit des progrès et devint très versé dans la sagesse et la science des écritures inspirées de Dieu.

L'évêque vint à mourir, et Zénobius fut, par élection divine, sacré évêque de la ville d'Ægis. Comme il était également versé dans l'art de la médecine et très habile, Dieu accomplit de nombreux prodiges sur les malades par l'entremise de Zénobius, non pas par des remèdes mais par le nom du Christ. On lui amenait des infirmes incurables, il leur imposait les mains, invoquait le nom de Notre-Seigneur Jésus-Christ et Dieu, et ils étaient guéris aussitôt. Il distribuait aussi aux nécessiteux ce dont ils avaient besoin.

Il y avait à cette époque beaucoup d'idolâtres; la renommée de Zénobius guérissant les infirmes sans médicaments se répandit dans toutes les contrées; beaucoup d'entre les païens vinrent à lui, en faisant le vœu que s'ils obtenaient la guérison, ils se convertiraient à Dieu et se feraient baptiser. Zénobius guérit par les prières seules et par le signe de la croix d'innombrables infirmes et les convertit à la foi.

Tous les * médecins de la ville, remplis de jalousie, s'étant unis, le dénoncèrent au juge Lysias. Mis en sa présence, Zénobius confessa le nom du Christ, notre Dieu. On le pendit à un arbre et on lui déchiqueta cruellement * A [illegible]

նորա ։ Եւ լուեալ Զենոբիա քոյր նորա՝ ընթացեալ փութապէս առ դատաւորն, աղաղակեաց մեծաւ բարբառով. Ամբարիշտ Լիւսիա, զինչ չար գործեաց եղբայրդ իմ, որ այդպիսի անողորմ տանջանօք չարչարես, եւ ոչ խնայես, զի մարմին է որպէս քոյդ՝ թէպէտ եւ քարացեալ եւ անխիղճ սիրտ ունիս .

Եւ կացուցին եւ զնա առաջի եւ համարձակութեամբ եւ նա եւս խոստովանեցաւ զՔրիստոսի ճշմարիտ աստուածութիւնն ։ Եւ իջուցին զսուրբն Զենոբիոս ի փայտէն եւ ջեռուցին երկաթի մահիճս որպէս հուր, եւ տարածեցին զերկոսինն ի վերայ, եւ արիաբար համբերեցին այնմ տանջանացն եւ ոչ վախճանեցան ։ Եւ ապա արկին զնոսա յեռացեալ ձիթով կաթսայ. եւ աղօթեալ առ Աստուած՝ եռացումն ձիթոյն ցրտացաւ որպէս ջուր ։

Եւ ապա հրամայեաց Լիւսիա հանել զսուրբսն արտաքոյ քաղաքին եւ հատանել զգլուխ նոցա ։ Եւ յորժամ տարան զնոսա ի տեղին, համբարձին զձեռս իւրեանց յերկինս եւ աղօթեցին * առ Աստուած ։ Եւ եղեւ ձայն յերկնից առ նոսա եւ ասէ. Եկեսջիք առ իս ճգնաւոր խոստովանողք իմ, եւ որ ետու շնորհս բժշկութեան ի կենդանութեան ձերում՝ տաց եւ յետ մահուան շնորհս ոսկերաց ձերոց, եւ որք մատչին եւ մերձենան յամենայն ցաւոց յերեւելեաց եւ յաներեւութից բժշկին ։ Եւ ընկալարուք դուք զճգնութեան ձերոյ զփոխարէնս յարքայութեան իմում ։ Եւ ամենայն հաւատացեալքն որք անդ հանդիպեցան լուան զձայնն, եւ երթեալ երկիր պագին սրբոցն, եւ

* A fol. 76 v° a.

8 եւ ոչ վախճանեցան *om.* B || 9 եւ աղօթեալ ... ջուր] եւ խնամօքն Աստուծոյ պահեցան կենդանի B || 13-18 եւ աղօթեցին ... օրհնեցին զնոսա *om.* B.

le corps. Ce qu'ayant appris, sa sœur Zénobia accourut aussitôt auprès du juge, et se mit à crier à haute voix : Inique Lysias, quel mal mon frère a-t-il donc fait, pour que tu l'aies soumis à de si cruelles tortures et que tu ne l'épargnes pas? Il a pourtant un corps comme le tien, bien que tu possèdes un cœur de rocher et sans pitié.

On la mit aussi en sa présence, et elle confessa également avec hardiesse la vraie divinité du Christ. On descendit saint Zénobius de l'arbre et on chauffa un lit de fer rouge comme du feu ; on les y étendit tous les deux ; ils endurèrent vaillamment ce supplice et n'en moururent point. On les jeta ensuite dans un chaudron plein d'huile bouillante, mais ils prièrent Dieu et l'huile bouillante devint froide comme de l'eau.

Alors, Lysias ordonna d'emmener les saints hors de la ville et de leur trancher la tête. Lorsqu'on les eut conduits à l'endroit de l'exécution, ils élevèrent leurs mains au ciel et prièrent * Dieu. Une voix du ciel se fit entendre qui leur dit : Venez à moi, mes ascètes, confesseurs, et moi qui vous ai donné, de votre vivant, la grâce des guérisons, je donnerai la même grâce, après votre mort, à vos os ; et tous ceux qui s'y adresseront et y approcheront, trouveront la guérison de tous leurs maux visibles et invisibles. Venez recevoir dans mon royaume la récompense de votre ascétisme. Tous les fidèles qui se trouvèrent présents entendirent la voix, et allèrent

* A fol. 76 v° a.

նոցա օրհնեցին զնոսա ։ Եւ խոնարհեցուցեալ զգլուխս իւրեանց եւ կատարեցան սրով Հոկտեմբերի ԻԹ ։

Եւ ի գիշերին յայնմիկ երկու քահանայք Երմոգինէս եւ Գայիոս երթեալ ի տեղին բարձին զպատուական մարմինս նոցա եւ եդին ի փայտեայ տապանի եւ տարեալ թաղեցին ի լերինն ։

Դարձեալ յայսմ աւուր կատարեցաւ սրով կոյս եւ կրօնաւոր վկայն Քրիստոսի սրբուհին Անաստասիա ի Հռոմ ի Պրոբոս դատաւորէն յաւուրս Դեկոսի արքային ։

[B * Յայսմ աւուր յիշատակ է սրբոց առաքելոցն եւ վկայիցն՝ Պետրոսի, Պօղոսի, * B p. 212 b
Յովհաննու Մկրտչին, Ստեփաննոսի նախավկային, Բառնաբայ, Յովսեփայ աստուածահօրն, Սիմէոնի ծերունւոյն, Կղէոպայ, եւ սրբոց վկայիցն Տրոփիմոսի, Դորիմեդոնտոսի, Կոզմայի, Դամիանու, Սաբայ, Վասսի եւ Լուկիոսի ։

Յայսմ աւուր տօն սրբոյն Նարկեսոսի Երուսաղեմի հայրապետի, որոյ սրբութեանն գործոց եւ խոնարհութեանն ի գիրս եկեղեցւոյ յիշատակի ։

Յայսմ աւուր պատմութիւն սրբուհի կանանցն Նունեայ եւ Մանեայ ։

Սուրբ եւ երջանիկ եւ բարեբաստ առաքելուհիքն Վրաց Նունէ եւ Մանէ՝ էին յընկերաց սրբոց Հռիփսիմեանցն ։ Եւ ի ժամանակին յորում գային սուրբ կանայքն յաշխարհս Հայոց՝ նախ յՈւռհայ եկին, եւ անտի եկին յԵկեղեաց գաւառ ։ Եւ

4 փայտեայ] փայտեղէն B ‖ 6 սրով] բազում չարչարանօք B.

se prosterner devant les saints; ceux-ci les bénirent, puis ils baissèrent la tête et moururent par le glaive, le 29 octobre.

Dans la même nuit, deux prêtres, Hermogène et Caïus, s'étant rendus à cet endroit, enlevèrent leurs corps précieux, les déposèrent dans des coffres en bois et allèrent les cacher dans la montagne.

En ce même jour encore, la vierge et pieuse martyre du Christ sainte Anastasie mourut à Rome par le glaive, sur l'ordre du juge Probus, aux jours de l'empereur Dèce.

[B* En ce jour, commémoration des saints apôtres et martyrs Pierre, * B p. 212 b
Paul, Jean-Baptiste, Étienne le protomartyr, Barnabé, Joseph le père de Dieu, Siméon le vieillard, Cléopas, et des saints martyrs Trophimos, Dorimédon (*Dorimedontos*), Cosme, Damien, Saba, Bassè (*Vassis*) et Lucius.

En ce jour, fête de saint Narcisse, patriarche de Jérusalem, dont les actes de sainteté et l'humilité sont relatés dans les livres de l'église.

En ce jour, histoire des saintes femmes Nounée (*Nouni*) et Manée.

Les saintes, bienheureuses et fortunées apôtres des Ibères, Nanée et Manée, étaient du nombre des compagnes de sainte Rhipsime. A l'époque où ces saintes femmes se dirigèrent vers le pays d'Arménie, elles s'arrêtèrent d'abord à Édesse, et de là se rendirent dans la province d'Ekeliatz. Une

անդ ի լերինն մի ոմն ի նոցանէ մնաց որում անուն էր Մանի, ի քարեայ այր մի արարեալ բնակութիւն :

Իսկ այլքն ելին ի վերին կողմանս, եւ շրջէին ի լերինս : Եւ ոմանք ի նոցանէ հանդերձ երկու քահանայիւքն դադարեցին ի լերինն Վարագ, ունելով ընդ ինքեանս
* B p. 213 a. զմածեալ Տեառն արեամբ զսուրբ խաչն զոր բերին ի Հռոմայ : * Եւ ի սոցանէ եգիտ սուրբն Գրիգոր ի նոյն անապատսն, եւ ետ աւետիս զդարձն աշխարհին :

Իսկ մի ոմն ի նոցանէ որում անուն էր Նունէ գնաց յաշխարհն Վրաց, ի քաղաք նոցին Մծխիթայ, եւ կեցեալ ճգնութեամբ՝ բժշկէր զախտս նոցին անուամբն Քրիստոսի. որ եւ զկին Միհրանայ իշխանի նոցին բժշկեաց, եւ ուսոյց նմա զհաւատոն Քրիստոսի : Եւ իսկոյն ելեալ յորս՝ պաշարեցաւ Միհրան մառախլաւ, եւ ուխտեաց զի եթէ փրկեսցի ի վտանգէն՝ պաշտել զԱստուածն Նունեայ : Եւ առժամայն լոյս ծագեալ առաջնորդեաց նմա, եւ եկեալ հաւատայ ի Քրիստոս ինքն եւ ամենայն աշխարհն վարդապետութեամբն նորա :

Ապա խնդրեաց արքունին արս յիշխանէն, եւ առաքեաց առ սուրբն Գրիգոր յղել նոցա առաջնորդս : Իսկ նա զի դեռ եւս ոչ էր առեալ զպատիւ եպիսկոպոսութեան՝

d'elles, dont le nom était Manée, y resta dans la montagne, fixant sa demeure dans une grotte du rocher.

Les autres continuèrent leur route vers les contrées supérieures, et parcoururent les montagnes. Quelques-unes d'entre elles se fixèrent, accompagnées de deux prêtres, au mont Varag, ayant avec elles la sainte croix maculée du sang du Seigneur, qu'elles avaient emportée de Rome.
* B p. 213 a. * C'est quelques-unes de ces dernières que saint Grégoire rencontra dans ces mêmes solitudes, et auxquelles il annonça la bonne nouvelle de la conversion du pays.

Cependant une d'elles, dont le nom était Nanée, s'était rendue au pays des Ibères, dans leur ville appelée Metzkhith, y vécut dans l'ascétisme, guérissant les infirmités des gens au nom du Christ. Elle guérit également la femme de Mihran, leur prince, et lui enseigna la foi du Christ. Mihran, s'étant peu après rendu à la chasse, fut enveloppé d'un brouillard, et fit vœu que, s'il venait à échapper au danger, il adorerait le Dieu de Nanée. Aussitôt une lumière jaillit, et lui servit de guide. Il rentra chez lui, crut au Christ, lui et tout le pays, par l'enseignement de celle-ci.

Nanée pria alors le prince de lui donner des hommes, qu'elle envoya auprès de saint Grégoire, pour lui demander d'envoyer des pasteurs. Mais comme il n'avait pas encore reçu la dignité d'évêque, il ne lui ordonna que de

հրամայեաց զկուռսն կործանել եւ կանգնել ի տեղւոջն զտէրունական խաչն մինչեւ նոցա Աստուած հովիւ տացէ. զոր եւ արար իսկ :

Եւ զկուռսն որ ի յայնկոյս գետոյն՝ որում սովոր էին վերաբերեալք ի տանեաց երկրպագել՝ կործանեաց, եւ փայտեղէն խաչ կանգնեաց ի տեղւոջն : Եւ վաղիւն երկրպագեցին խաչին՝ անցեալ առաջի տեսին զի փայտ էր լոկ, եւ ոչ որպէս ոսկեզօծեալն ճառագայթիւք արեգականն նշոյլս արտափայլէր, արհամարհեցին յիմարութեամբ :

Իսկ Աստուած ծագեաց սիւն ամպոյ ի վերայ սուրբ խաչին ի լեառն՝ եւ լոյս ի մէջ նորա ի վերայ փայտեղէն նշանին ըստ ձեւոյ եւ ըստ տպաւորութեան փայտին, այլ եւ ձայն սաղմոսերգութեան շուրջ զնովաւ, եւ բուրումն անուշահոտութեան : Եւ հաստատեցան ամենեքեան ի ճշմարիտ հաւատս բոլորով սրտիւ, եւ երկիր պագանէին սուրբ խաչին :

Իսկ երանելին Նունէ գնաց աշակերտել եւ զայլ գաւառսն որ առ դրամբք Ալանաց եւ առ ծովն Կասբից մինչեւ ի սահմանս Մազքթաց, եւ ի նոյն քարոզութեանն հանգեաւ ի Քրիստոս : * B p. 213 b.

* Իսկ զՄանէ որ բնակեալն էր ի Դարանաղեաց գաւառն որպէս ասացաք, եկեալ սուրբն Գրիգոր յորժամ միայնակեցութեամբ շրջէր : Եւ տեսեալ զնա սրբուհին ի հեռաստ՝ արգելոյր զմտանելն յայրն պատճառելով զմերկութիւնն, այլ հանդերձս,

briser les idoles et de les remplacer par la croix du Seigneur, en attendant que Dieu leur fournît des pasteurs. C'est ce qu'elle fit.

Elle fit abattre l'idole qui se trouvait de l'autre côté du fleuve et que tous avaient l'habitude d'adorer du haut de la terrasse de leurs maisons; elle fit dresser à sa place une croix de bois. Le lendemain, ils adorèrent la croix; mais lorsque, passant auprès, ils s'aperçurent qu'elle était faite simplement de bois, et qu'elle ne resplendissait pas, comme la statue dorée, aux rayons du soleil, ils la dédaignèrent sottement.

Mais Dieu fit jaillir une colonne de nuée sur la sainte Croix de la montagne, colonne lumineuse, qui se fixa sur la croix de bois, ayant la forme et donnant l'impression du bois; de plus, Dieu l'enveloppa de voix harmonieuses et d'une odeur suave. Tous furent raffermis de tout leur cœur dans la vraie foi, et adorèrent la sainte Croix.

Quant à la bienheureuse Nanée, elle alla encore enseigner dans d'autres provinces, des Portes des Alains et de la mer Caspienne jusqu'aux contrées des Massagètes (*Mazkheth*), et c'est durant cette prédication qu'elle reposa dans le Christ.

* Quant à Manée, qui, comme nous l'avons dit, avait fixé sa demeure dans la province de Daranalik, saint Grégoire alla la trouver à l'époque où il parcourait le pays, vivant en solitaire. La sainte, l'apercevant de loin, lui interdit l'entrée de la grotte, prétextant sa nudité, et lui dit : Prends- * B p. 213 b.

տաւ, պաւուս երիս ։ Եւ չերրորդ աւուրն գայ սուրբն Գրիգոր գտանէ զնա վախճանեալ, եւ պատեալ եւ թաղեալ ի նոյն մենաստանին, եւ ինքն ի տեղւոջն կատարեաց մեծ ճգնութեամբ ։]

Սահմի ԻԱ եւ Հոկտեմբեր Լ ։ Վկայաբանութիւն երից եղբարցն սուրբ Կղաւդիոսի, Աստերիոսի, Նէոնիոսի ։

* A fol. 76 v° b. Այս երեք եղբարքս էին * ի ժամանակս Դիոկղետիանոսի ամբարիշտ արքային, ի քաղաքէն Լարանդոն, յազգէ Իսաւրացւոց, եւ էին հասակաւ երիտասարդք, եւ քրիստոնեայք հաւատովք ։ Ունէին մօրու կուապաշտ եւ զմայրենի ստացուածս իւրեանց արգելեալ բռնութեամբ, եւ խնդրէին երեք եղբարքն զի տացէ նոցա զմայրենի ստացուածս իւրեանց, եւ նա ոչինչ տայր նոցա ։

Եւ գնացին երեք եղբարքն առ դատաւորն Լիւսիաս ի Մամեստիա եւ ամբաստան եղեն. եւ առաքեալ տարաւ զմօրուն ի քաղաքն ։ Եւ ասէ մօրուն ցդատաւորն. Սոքա խորթք են իմ, եւ են քրիստոնեայք եւ անարգեն զթագաւորն եւ զքեզ_ եւ զաստուածսն մեր եւ կոչեն զմեզ դիւապաշտս ։

Եւ հարցանէ դատաւորն եթէ. Ճշմարի՞տ է զոր մօրուդ ձեր ասէ ։ Եւ նոքա երեքեան որպէս ի միոջէ բերանոյ համարձակութեամբ խոստովանեցան զՔրիստոս ճշմարիտ

4 վկայաբանութիւն] նահատակութիւն B || 5 Նէոնիոսի] Նէոնէոսի եւ որբուհւոյն Նէոնիլլայ *add.* B || 16 ճշմարիտ *om.* B.

patience pendant trois jours. Le troisième jour, saint Grégoire s'y rendit et la trouva décédée; il l'enveloppa et l'inhuma dans cette retraite même, il fixa sa demeure à cette même place et y vécut en grand ascétisme.]

21 SAHMI, **30 Octobre**.

Martyre des trois frères Claude, Astérius et Néon.

* A fol. 76 v° b. Ces trois frères vivaient * aux jours de l'empereur impie Dioclétien; ils étaient de la ville de Larandon, Isauriens de nationalité, jeunes encore d'âge et de foi chrétienne. Ils avaient une marâtre idolâtre, qui s'était approprié de force leurs biens maternels. Les trois frères exigeaient qu'elle leur rendît leurs biens maternels, mais elle s'y refusait.

Alors les trois frères se rendirent auprès du juge Lysias, à Mopsueste, et l'accusèrent; le juge envoya chercher la marâtre et la fit conduire à la ville. La marâtre dit au juge : Ce sont des enfants nés d'un autre lit, ils sont chrétiens, méprisent l'empereur, toi, et nos dieux, et ils nous appellent adorateurs des démons.

Le juge leur demanda : Est-ce vrai ce que dit votre marâtre? Tous les trois, comme d'une seule bouche, confessèrent avec hardiesse le Christ,

Աստուած և ասեն. Մեք զԱստուած սիրեմք և ի նա հաւատամք և նմա միայնոյ երկիր պագանեմք, և քան զոսկի և քան զականս պատուականս զքրիստոնէութիւնն լաւ համարիմք, և քան զփառս և զմեծութիւնս աշխարհիս և զմայրենի ժառանգութիւնս զնորա արքայութիւնն խնդրեմք :

* Եւ հրամայեաց Լիւսիաս դատաւորն, նախ զԿղաւդիոս զաւագ եղբայրն արկանել յասպարէզն : Եւ պարզեցին ի չորից և գաւազանօք զթիկունսն ուժգին հարին, և հուր արկին ի ներքոյ ոտից նորա, և խեցեաւ և խարազնաւ զկողսն քերեցին, և եղեգամբ զանթսն այրեցին և լուծին զյօդուածս ձեռացն և ոտիցն : * A fol.

Եւ ապա ածին զԱստերիոս զերկրորդ եղբայրն, և կախեցին զփայտէ, և քերեցին զկողն և պնդեցին զոտսն և հուր արկին ի ներքոյ ոտիցն : Եւ կապեցին յոտան և ի ձեռան պարան և քարշեցին ի չորս կողմանս մինչև ամենայն յօդուածքն թափեցան, և արջառաջլօք հարին զթիկունսն և զորովայնն :

Եւ ապա ածին զկրտսեր եղբայրն զՆէոնաս և արկին յառն հուր և ի բազում ժամս այրեցաւ մարմինն : Եւ դարձեալ պարզեցին զնա ընդ չորս և ջլօք զմարմինն գզեցին :

Եւ ապա հրամայեաց և ածին զերեքեանն արտաքոյ քաղաքին Մամեստիոյ

1 միայնոյ] միայն B ‖ 7 խեցեաւ] խեցիւ B ‖ 10 պնդեցին] ի մամուլս *add.* B ‖ 12 արջառաջլօք] դալար *add.* B ‖ 13 զՆէոնաս] զՆէոնէս B ‖ 16 զերեքեանն] ի միասին *add.* B.

vrai Dieu et dirent : Nous aimons Dieu, nous croyons en Lui, et n'adorons que Lui; nous préférons le christianisme à l'or et à toutes les pierres précieuses; nous recherchons son royaume au-dessus de toutes les gloires, les richesses de la terre et l'héritage maternel.

* Le juge Lysias ordonna de jeter tout d'abord Claude, le frère aîné, dans l'arène. On l'étendit lié de quatre côtés et on lui frappa vigoureusement le dos à coups de bâtons, on alluma du feu sous ses pieds, on lui frotta les côtes avec du verre brisé et de la grosse toile, on lui brûla les aisselles avec des roseaux, et on lui brisa les articulations des mains et des pieds. * A fol.

On amena ensuite le second frère, Astérius, qu'on suspendit à un poteau; on lui déchira les côtes, on lui lia fortement les jambes et on alluma du feu sous ses pieds. On lui attacha ensuite une corde aux pieds et aux mains et on tira des quatre côtés jusqu'à lui briser toutes les articulations, et on lui frappa le dos et le ventre avec des nerfs de bœuf.

On amena ensuite le jeune frère Néon (*Néonas*); on lui mit du feu sous les pieds; son corps brûla pendant de longues heures. On l'étendit de nouveau, lié de quatre côtés et on lui déchiqueta le corps à coups de nerfs de bœuf.

Le juge ordonna ensuite de les emmener tous les trois hors de la ville de

եւ բեւեռեցին զփայտէ : Եւ յաղօթել սրբոցն աւանդեցին զհոգիս իւրեանց ի ձեռս հրեշտակաց Հոկտեմբերի Լ. :

Եւ զմարմինս նոցա ընկեցին թռչնոց եւ գազանաց կերակուր : Եւ ոմանք հաւատա-
* A fol. 77 r° b. ցեալք հաւաքեցին * զնշխարս սրբոցն եւ թաղեցին ի տեղի նշանաւոր :

Յետ կատարման սրբոցն տարան առաջի դատաւորին զաղախինն Քրիստոսի զսրբուհին Թէոնիլլեա եւ կապեցին զոտսն ի միասին, եւ ջլօք հարին զներբանսն ուժգին եւ զՔրիստոս ոչ ուրացաւ եւ ոչ զոհեաց կռոցն, եւ ապա կախեցին զհերացն, եւ ապտակեցին զծնօտսն, եւ իջուցեալ ի կաղախանէն, գերծեցին ածելով զգլուխն եւ կապեցին խորգ ընդ մէջսն, եւ այնչափ հարին ջլօք մինչեւ աւանդեաց զհոգին իւր առ Աստուած : Իսկ զմարմինն ի խորգ արկեալ ընկեցին ի գետն :

* B p. 215 b. [*B տօն է սուրբ առաքելոյն Կղէոպայ :

Սուրբ առաքեալն Կղէոփաս ազգական էր Քրիստոսի, զի եղբայր էր Յովսեփայ Աստուածահօրն, եւ աշակերտեցաւ Քրիստոսի, որոյ ականատես եւ ականջալուր ամենայն անօրինակացն եղեւ, ի ծննդենէն Քրիստոսի : Եւ եւտես առաջին յարուցեալ զՏէրն, քանզի ճանապարհորդեալ յԷմաւուս երեւեցաւ նոցա Քրիստոս, եւ երթայր ընդ

4 թաղեցին] պատուով *add.* B || 6 զներբանսն] զբերանն B˙ || 8 զգլուխն] զհերս գլխոյն B || 9 հարին] զթիկունսն *add.* B || 10 խորգ] քուրձ B.

Mopsueste et on les cloua à des poteaux. Les saints rendirent leurs âmes, en priant, entre les mains des anges, le 30 octobre.

On jeta leurs corps en pâture aux oiseaux et aux fauves. Quelques
* A fol. 77 r° b. fidèles recueillirent les * restes des saints et les inhumèrent dans un endroit célèbre.

Après l'exécution des saints, on conduisit en présence du juge la servante du Christ sainte Théonilla. On lui attacha les deux pieds ensemble et on lui frappa fortement les plantes avec des nerfs [de bœuf], mais elle ne renia point le Christ et n'immola pas aux idoles. On la suspendit ensuite par les cheveux, on lui souffleta les joues, et l'ayant descendue de la potence, on lui rasa la tête, on lui attacha un sac à la taille et on la frappa tellement avec des nerfs [de bœuf], qu'elle rendit son âme à Dieu. On renferma le corps dans le sac et on la jeta dans le fleuve.

* B p. 215 b. [B * Fête du saint apôtre Cléopas.

Le saint apôtre Cléopas était parent du Christ; car il était le frère de Joseph, père de Dieu. Il devint disciple du Christ; il fut témoin, par les yeux et par l'ouïe, des actes du Seigneur, dès la naissance du Christ. Il fut le premier à apercevoir le Seigneur ressuscité, car sur le chemin d'Emmaüs le Christ apparut à lui et à ses compagnons, et fit le chemin

նոսա որպէս պատմէ Ղուկաս : Որ եւ նախ սեղանակից եղեւ նմա յետ յարութեանն ուտելով ընդ Տեառն եւ ըմպելով :

Ընկալաւ եւ զՀոգին սուրբ եւ էառ շնորհս նշանաց եւ լեզուաց : Քարոզեաց յաշխարհն եւ զբազումս դարձոյց ի Քրիստոս, եւ կատարեցաւ վկայական մահուամբ :

Ասեն եթէ ի սորա հարսանիսն ընթացեալ Քրիստոս ի Կանայ Գալիլեացւոց եւ զջուրն ի գինի փոխեաց :

Յայսմ աւուր տօն է Ստեփաննոսի Հռոմայ հայրապետին, եւ երկոտասան քահանայից եւ սարկաւագաց որ ընդ նմա կատարեցան :

Ի նմին աւուր յիշատակ սրբուհւոյ վկային Եւտրոպեայ, որ յԱղեքսանդրիայ ի յԱպերիանոսէ դատաւորէ հարցեալ խոստովանեցաւ զՔրիստոս, եւ նա հրամայեաց եւ այրեցին զնա կենդանւոյն :]

Սահմի ԻԲ եւ Հոկտեմբեր ԼԱ : Վկայաբանութիւն սուրբ եւ փառաւոր վկային Եպիմաքոսի :

Սա էր այր ուխտադրուժ եւ վայրենաբարոյ յերկրէն Եգիպտոսի, ի քաղաքէն Պեղուսիոյ : Եւ էր երիտասարդ եւ գեղեցիկ տեսլեամբ, ի ժամանակս դատաւորին Ապելիանոսի որ բազում սուրբս յԱղեքսանդրիա տանջեաց` ընդ որս եւ զսրբուհին Տրոփիմ

12 Վկայաբանութիւն ... Եպիմաքոսի] Վկայութիւն փառաւորեալ վկային Քրիստոսի սրբոյն Եպիմաքոսի B || 16 Տրոփիմ] Եւտրոպիա B.

avec eux, ainsi que le raconte Luc. Cléopas fut le premier commensal du Seigneur après sa résurrection, mangeant et buvant avec Lui.

Il reçut aussi le Saint-Esprit et obtint la grâce des miracles et des langues. Il prêcha dans le pays et convertit beaucoup d'habitants au Christ. Il mourut d'une mort de martyr.

On dit que c'est en s'étant rendu à ses noces, à Cana de Galilée, que le Christ changea l'eau en vin.

En ce jour, fête d'Étienne, patriarche de Rome, et des douze prêtres et diacres qui furent martyrisés avec lui.

En ce même jour, commémoration de la sainte martyre Eutropia, qui, interrogée à Alexandrie par le juge Apérianus, confessa le Christ. [Le juge] ordonna de la brûler vivante].

22 SAHMI, 31 Octobre.

Martyre du saint et glorieux martyr Epimachus.

C'était un homme parjure, vivant en sauvage sur la terre d'Égypte, de la ville de Péluse; il était jeune et beau de visage, vivait aux jours du juge Apellianus, celui qui fit subir des tortures à beaucoup de saints à Alexan

ջերմն ջրով այրէին, եւ ասէր ընդ դահճացն եթէ. ցուրտ է ջուրդ զոր հեղույք յանձն
* A fol. 77 v° a. իմ, զի տեսանեմ այր մի ահաւոր նման Որդւոյն * Աստուծոյ որ շիջուցանէ զհուրդ եւ ցրտացուցանէ զջուրդ։

Եւ յայնմ աւուր եհաս Եպիմաքոս եւ տեսեալ զչարչարանս սրբոցն՝ դիմեաց ի տաճարն կռոցն զի կործանեսցէ զբագինսն. եւ ըմբռնեցաւ յանօրէն զօրականացն։ Եւ հրամայեաց դատաւորն երկաթի կապանօք արկանել զնա ի բանդ, եւ ասէ. Թո՛ղ տուք արբեցողիդ մինչեւ թափեսցի զինին։

Եւ ի միում աւուր կացուցին առաջի նորա ընդ նմին եւ զայլ սուրբս, եւ հարցանէր զնոսա, եւ նոքա մեծաւ բարբառով ընդ դիմադարձ լինէին դատաւորին եւ յանդիմանէին զպղծութիւն կռապաշտութեանն։ Եւ դատաւորն զարմացեալ ընդ համբերութիւն սրբոցն՝ հարցանէր զբանդապահսն եթէ. Ուստի՞ իցէ դոցա այսչափ քաջութիւնս։ Եւ նոքա ասեն. Եպիմաքոս զօրացոյց եւ քաջալերեաց ի հաւատս իւրեանց, եւ գիտասջիր ո՛վ դատաւոր որ եւ մեք խոստովանիմք եւ եմք ծառայք Քրիստոսի։

Եւ սրտմտեալ դատաւորին հրամայեաց եւ զամենայն սրբոցն եւ զբանդապահացն հատին զլեզուսն, եւ ապա գլխատեցին ի միում աւուր ի միում տեղւոջ։

Տարան առաջի եւ զսուրբն Եպիմաքոս եւ խոստովանեցաւ համարձակութեամբ
* A fol. 77 v° b. զՔրիստոս։ Եւ տեսեալ մօտակայիցն զհաստատուն հաւատսն Եպիմաքոսի * հաւա-

1 հեղույք] հեղուք B || 4 եհաս] անդ *add.* B || 13 որ] զի B || 14 սրտմտեալ] բարկացեալ B — զբանդապահացն] զբանտապանացն B.

drie, entre autres à sainte Trophime, qu'on brûla dans l'eau bouillante, et qui dit aux bourreaux : L'eau que vous répandez sur moi est froide, car je
* A fol. 77 v° a. vois un homme terrible, semblable au Fils de * Dieu, qui éteint le feu et refroidit cette eau.

Epimachus, étant arrivé ce même jour et voyant les souffrances des saints, s'empressa de se rendre au temple des idoles, pour y détruire les autels. Il fut arrêté par les soldats impies. Le juge ordonna de lui passer des chaînes de fer et de le jeter en prison, disant : Laissez là cet ivrogne jusqu'à ce qu'il cuve son vin.

Un jour, on le présenta avec d'autres saints au juge, qui les interrogea. Ils s'opposèrent à haute voix au juge et blâmèrent l'abomination de l'idolâtrie. Le juge, étonné de la patience des saints, demanda aux geôliers : D'où leur vient tant de courage? Ils lui répondirent : C'est Epimachus qui les a encouragés et fortifiés dans leur foi; sache, ô juge, que nous aussi nous confessons le Christ et que nous sommes les serviteurs du Christ.

Le juge, irrité, ordonna de couper la langue à tous les saints et à tous les geôliers; ensuite on leur trancha la tête le même jour et à la même place.

On lui présenta également saint Epimachus, qui confessa avec hardiesse
* A fol. 77 v° b. le Christ. Les assistants, voyant la foi ferme d'Epimachus, * crurent,

տայքն եւ նոքա ի Քրիստոս ։ Եւ հրամայեաց դատաւորն Եպիմաքոս մերկացուցանել եւ գենջակաւ միայն կախեցին զփայտէ ։ Եւ տեսեալ զանձն իւր մերկ՝ ասէ. Երանի է, քեզ Եպիմաքոս որ արժանի եղեր որպէս Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս կախել զփայտէ, մերկ, եւ որպէս զՊետրոսի ի Հռոմ ։ Եւ այնչափ քերեցին զմարմինն՝ մինչեւ երկաթի քերիչքն յանկերան մտին, եւ յայժ լացին որք մերձն կային եւ ողորմէին ընդ այնչափ նեղութիւն երիտասարդին ։

Եւ կին մի էր ի մէջ ժողովրդեանն կայր եւ լայր, եւ ցնդեալ յարենէ, որոյն մերձեցաւ ի խցեալ աչսն եւ նոյնժամայն բացաւ եւ ետես զլոյս ։ Եւ ամենեքեան ետուն փառս Աստուծոյ, եւ զսիրտս ամենեցուն երկմտեցոյց ի կռապաշտութենէ ։ Եւ իջուցեալ զսուրբն Եպիմաքոս ի փայտէն եւ հատին զգլուխն. եւ գնաց ուրախութեամբ առ Քրիստոս ։

Յայսմ աւուր սուրբն Լուկիա բազում չարչարանս կրեաց ի Դիոկղետիանոսէ արքայէ, եւ զՔրիստոս ոչ ուրացաւ ։ Եւ ելեալ ի լեառն ճգնեցաւ աստուածահաճոյ վարուք եւ խաղաղութեամբ հանգեաւ ի Քրիստոս ։

* Նոյնպէս եւ Դամիանոս սրով կատարեցաւ վասն հաւատոյն Քրիստոսի ։ * A fol. 78 r° b.

4 զՊետրոսի] սուրբն Պետրոս B || 7 լայր] ողբայր B || 8 աչսն] ակն B — եւ ետես զլոյս om. B || 9 ի կռապաշտութենէ] ի կռոցն պաշտելութենէ B || 11 Քրիստոս ։] Կատարեցաւ սուրբն Եպիմաքոս՝ Հոկտեմբերի ԼԱ ։ add. B || 12 սուրբն] սրբուհին B || 15 Նոյնպէս եւ Դամիանոս ... Քրիստոսի ։ om. B.

eux aussi, au Christ. Le juge ordonna de mettre à nu saint Epimachus, et avec un tablier seulement on le pendit à un poteau. Epimachus, apercevant la nudité de sa personne, dit : Tu es heureux, Epimachus, d'avoir été digne d'être attaché nu sur la croix, comme Notre-Seigneur Jésus-Christ et comme Pierre à Rome. On lui déchira le corps à tel point que les onglets de fer pénétrèrent dans les os; tous ceux qui se trouvaient présents pleurèrent à chaudes larmes et eurent pitié d'une telle souffrance du jeune homme.

Il se trouva parmi la foule une femme qui pleurait; le sang qui jaillit du saint vint à toucher ses yeux obscurcis, elle recouvra aussitôt la vue et vit la lumière. Tous en rendirent gloire à Dieu; et ce fait inspira dans le cœur de tous le doute de l'idolâtrie. On descendit saint Epimachus de la potence et on lui trancha la tête. Il alla avec joie auprès du Christ.

En ce jour, sainte Lucie subit beaucoup de tortures de l'empereur Dioclétien, mais ne renia point le Christ. Elle se rendit ensuite à la montagne, vécut dans l'ascétisme, d'une vie agréable à Dieu, et reposa en paix dans le Christ.

* De même, Damien fut mis à mort par le glaive pour la foi du Christ. * A fol. 78 r° b.

Բայց Լուկիա այրի էր, եւ որդին իւր Եւպրիպէոս մատնեաց զմայրն առ Դիոկղետիանոս թէ քրիստոնեայ է, եւ հրեշտակ Տեառն յափշտակեաց զնա ի տանջանացն եւ եհան ի լեառն ։ Եւ սուրբն Դամիանոս յոյժ չարչարեցաւ վասն Լուկիայ, եւ ապա սրով կատարեցաւ ։

* B p. 216 a. [* B Յիշատակ սուրբ առաքելոցն վեցից որք էին ի յեօթանասուն եւ երկու աշակերտացն կարգէ ։

Սուրբ առաքեալն Ստաքէոս ի յԱնդրէէ ձեռնադրեցաւ եպիսկոպոս Բիւզանդիոյ. եւ նորին գոլով աշակերտ՝ եւ բազում նշանօք դարձոյց զյոլովս յաստուածգիտութիւն ։ Եւ շինեաց տաճար ի տեղին որ կոչի Նարկիւպօլիս, եւ ժողովեաց զհաւատացեալսն եւ միշտ ուսուցանէր զբանն Աստուծոյ համբերութեամբ վշտաց ։

Ամպլիաս՝ զոր յիշէ Պօղոս, ի նոցանէ յառաքելոցն ձեռնադրեցաւ եպիսկոպոս Մակեդոնիու ։ Նոյնպէս եւ Ուրբանոս՝ դարձեալ եկաց եպիսկոպոս ի Մակեդոնիաս ։ Սուրբն Ապեղլէս՝ ձեռնադրեցաւ եպիսկոպոս Իրակղիու ։ Նարկեսոս եղեւ եպիսկոպոս Աթէն քաղաքի ։ Արիստափուղոս՝ ձեռնադրեցաւ եպիսկոպոս Բրիտանացւոց ։

Զսոսա յիշէ առաքեալն Պօղոս ի Հռոմայեցւոց թուղթն եւ ողջունէ ։ Որք կացեալ առաքելական շնորհիւ, եւ բազում նեղութեանց վասն Քրիստոսի համբերեցին, եւ զաւետարանն քարոզութեամբ եւ մեծամեծ նշանօք յաշխարհ տարածեցին, եւ ի մի օր

2 եւ հրեշտակ Տեառն . . . եհան ի լեառն] բայց Լուկիա սքանչելեօք զերծեալ ի տանջանաց՝ եւ ի լեառն B.

Lucie était veuve, et son fils Euprépis dénonça sa mère à Dioclétien comme étant chrétienne, mais l'ange du Seigneur la délivra des tortures et la transporta sur la montagne. Saint Damien eut beaucoup à souffrir pour Lucie, et mourut ensuite par le glaive.

* B p. 216 a. [B * Commémoration des six saints apôtres qui étaient du rang des soixante-douze disciples.

Le saint apôtre Stachys (*Stachâos*) fut sacré évêque de Byzance par André, car il avait été son disciple; il convertit les foules à la science de Dieu par de nombreux miracles. Il fit construire un temple à l'endroit appelé Narciopolis[1], y convoqua les fidèles et leur prêcha toujours la parole de Dieu avec résignation aux souffrances.

Amplias, que Paul mentionne, fut sacré évêque de Macédoine, par les apôtres eux-mêmes. Urbain fut également évêque de Macédoine. Saint Apelle fut sacré évêque d'Héraclée. Narcisse devint évêque de la ville d'Athènes. Aristaphyllos fut sacré évêque des Bretons.

L'apôtre Paul les mentionne dans l'épître aux Romains et les salue. Ils vécurent dans la grâce apostolique, souffrirent bien des peines pour le Christ, répandirent l'évangile dans l'univers par la prédication et par de

1. Arguroupolis dans *Syn. Cp.*, col. 177.

Հանգեան ի Քրիստոս ԻԱ Հոկտեմբերի ամսոյ :

Ի սմին եւ յիշատակ միւս Եպիմաքոսի որ ի Հռոմ վկայեաց : Եւ վկայութիւն Յուլիանոսի, Կռոնիոսի, Մակարիոսի, Աղեքսանդրոսի, եւ այլ երեքտասան ծառայակցաց ընկերաց նոցա, որ յԱղեքսանդրիա առ Դեկոսիւ սրով եւ հրով կատարեցան : Եւ յիշատակ սրբոյն Գէորգեայ որ ի Կիպրոս, որ ճաղատն կոչի :]

Ամիս Նոյեմբերի աւուրս ունի Լ :

Սահմի ԻԳ եւ Նոյեմբերի Ա :

Ի մինն պատմութիւն երանելի եւ սքանչելագործ անարծաթ բժշկացն Կոզմայ եւ Դամիանոսի, եւ այլոց սրբոցն ամենեցունց :

Կին մի էր այրի անուն Թէոդոտէ բարեպաշտ եւ երկիւղած յԱստուծոյ. Էին նորա երկու որդիք Կոզմոս եւ Դամիանոս, եւ սնոյց զնոսա աստուածախնամութեամբ եւ պարկեշտ վարուք, ուսոյց նոցա գիր դպրութեան բժշկութեան : Եւ ոչ եթէ ի մարդկանէ, եղեն բժիշկք՝ այլ ի Հոգւոյն սրբոյ առեան նոքա պարգեւս բժշկութեան յերկնից, եւ պատուիրան եթէ. Որպէս ձրի շնորհեցաւ ձեզ շնորհս բժշկութեան, նոյնպէս եւ դուք

8-9 Ի մինն պատմութիւնն . . . սրբոցն ամենեցունց :] Նոյեմբերի Ա եւ Սահմի ԻԳ : Տօն է, ամենասուրբ Աստուածածնի, եւ ամենայն սրբոց յայտնեաց եւ անյայտից՝ ի սկզբանէ, եւ այսր ընտրելոցն Աստուծոյ ի մարդկանէ : Եւ պատմութիւն երանելի եւ սքանչելագործ անարծաթ բժշկացն Կոզմայ եւ Դամիանոսի : B.

grands miracles, et reposèrent dans le Christ le même jour, le 21 du mois d'octobre.

En ce même jour, commémoration de l'autre Epimachus qui fut martyrisé à Rome. De même, martyre de Julien, Cronius, Macaire, Alexandre et treize autres martyrs, leurs compagnons, qui moururent par le glaive et les flammes à Alexandrie, par Dèce. De même, commémoration de saint Georges, de Chypre, qu'on appelle aussi le Chauve.]

Le mois de Novembre a 30 jours.

23 sahmi, **1 Novembre**.

Le premier [jour de novembre], histoire des bienheureux médecins et thaumaturges qui n'acceptaient point d'argent, Cosme et Damien, et de tous les autres saints.

Il y avait une veuve du nom de Théodotè, pieuse et craignant Dieu; elle avait deux enfants, Cosme et Damien, qu'elle éleva dans l'amour de Dieu, et une conduite pure, et auxquels elle fit apprendre les lettres et l'art de la médecine. Or ce n'est pas des hommes qu'ils apprirent la médecine, mais ils reçurent du ciel, par le Saint-Esprit, les dons de guérison, en même temps que cet ordre : Ainsi qu'il vous a été donné gratuitement des grâces

* A fol. 78 v° b. ձրի բժշկեցէք զամենայն ցաւս եւ զհիւանդութիւնս, ոչ միայն զմարդկան այլ * եւ զանասնոց :

Եւ ըստ աւետարանական բանին շրջէին յամենայն գաւառս եւ ի քաղաքս, բժշկէին զամենայն ախտացեալս : Եւ ոչ եթէ դեղօք եւ սպեղանեօք, այլ անուամբն Աստուծոյ դնէին ձեռս, զկոյրս լուսաւորէին, կաղացն գնալ տային, զխեղս ողջացուցանէին, զդեւս ի մարդկանէ հալածէին, եւ զամենայն վշտագնութիւնս մարդկան բժշկէին : Եւ ամենեւին յումեքէ ոչ ինչ առնուին՝ ոչ ի մեծատանց եւ ոչ յաղքատաց : Եւ կատարէին զաւետարանական հրամանն եթէ. Ձրի առէք եւ ձրի տուք :

Եւ կին մի ի մահիճս անկեալ՝ անուն Պաղադիա, զամենայն ինչս իւր ծախեաց ի բժիշկս եւ ոչ ողջացաւ յումեքէ : Եւ լուաւ զծառայիցն Աստուծոյ եթէ առանց դեղոց ողջացուցանեն զհիւանդս, ընթացեալ առ նոսա աղաչէր զի եւ զնա աղօթիւք բժշկեսցեն : Եւ նոքա ըստ սովորութեանն իւրեանց աղօթիւք բժշկեցին զկինն : Եւ նա առեալ երեք ձու հաւու՝ երթեալ գոհանայր զծառայիցն Աստուծոյ. եւ երդմնեցոյց զԴամիանոս

3 գաւառս եւ ի *om.* B || 4 դեղօք] դեղովք B || 5 տային] շնորհէին B || 8 հրամանն] պատուիրանն B.

de guérison, de même vous soignerez gratuitement toutes les infirmités et
* A fol. 78 v° b. maladies, non seulement celles des hommes mais aussi celles des * animaux.

Ils parcoururent donc, selon la parole évangélique, toutes les provinces et les villes et soignèrent les malades, non point par des médicaments et des onguents, mais en leur imposant seulement les mains au nom de Dieu. C'est ainsi qu'ils rendirent la vue aux aveugles, la faculté de marcher aux boiteux, la santé aux infirmes, chassèrent les démons des possédés et guérirent toutes les infirmités des hommes. Ils n'acceptèrent absolument quoi que ce soit de personne, ni des riches ni des pauvres, et accomplirent de cette manière l'ordre du Seigneur : *Vous avez reçu gratuitement, donnez gratuitement*[1].

Une femme du nom de Palladia, qui était malade au lit, avait dépensé tout son avoir en médecins et n'avait pu obtenir la guérison d'aucun d'eux. Ayant entendu dire des serviteurs de Dieu qu'ils guérissaient les malades sans médicaments, elle s'empressa d'aller les trouver et les pria de la guérir, elle aussi, par leurs prières. Ils guérirent la femme, selon leur coutume, par la prière. Elle prit trois œufs de poule, alla remercier les serviteurs de Dieu, fit jurer Damien d'accepter les trois œufs. Le bienheu-

1. Matth., x, 8.

առեալ նմա վերկս ձուն . Եւ լուեալ երանելին Կոզմաս եթէ վարձս առ, սրտմտեցաւ յոյժ, եւ պատուիրեաց որ ի մահուան իւրեանց ի միասին ոչ թաղեսցին :

Բազում եւ այլ սքանչելիս անթիւ արարեալ սրբոցն յերկրի ՙ եւ Դամիանոս հանգեաւ խաղաղութեամբ եւ ընկալաւ զանանցական պսակն ի Քրիստոսէ :

Եւ սուրբն Կոզմաս գնայր զործն կատարէր, ոչ միայն ի քաղաքս կամ ի շէնս եւ ի գեօղս՝ այլ եւ յանապատս բժշկէր շնորհօքն Քրիստոսի զմարդիկ եւ զանասունս, եւ յամենայն գաւառաց երթային առ նա, եւ բազումք զկնի երթային :

Եւ գնացեալ ի տեղի մի՝ եգիտ բեկեալ ուղտ մի եւ յերկիր անկեալ, եւ կալեալ ձեռօքն՝ բժշկեաց : Եւ բազում նշանս արարեալ եւ բժշկութիւնս՝ խաղաղութեամբ եւ նա հանգեաւ ի Քրիստոս, եւ դասեցաւ ընդ ամենայն սուրբս :

Եւ ժողովուրդքն խորհէին թէ ուր դիցեն զմարմինն, զի վասն հրամանի երանելոյն որ ոչ թաղեսցի ընդ եղբօրն յաղագս վարձուն զոր էառ, տարակուսեալք էին թէ զինչ առնիցեն : Եւ յանկարծակի եկեալ ուղտն զոր բժշկեաց սուրբն Կոզմաս, խօսեցաւ մարդկային բարբառով եւ ասէ . Ի միասին թաղեցէք զնշխարս սրբոյն Կոզմայ, եւ մի որոշէք յեղբօրէն, քանզի յայտնեաց Աստուած Կոզմայ վասն Դամիանոսի, զի ոչ

1 երանելին] երանելոյն B || 3 այլ *om.* B || 4 զանանցական] զանանց B || 6 եւ ի գեօղս *om.* B — յանապատս] յանապատի B || 13 առնիցեն] արասցեն B || 13-15 Եւ յանկարծակի ... սրբոյն Կոզմայ] Եւ ուղտ ասէր զմաս թէ ոչ ի վարձ էառ զընծայսն՝ այլ ի պատիւ անուանն Աստուծոյ յոր երդուաւ տուաւ վասն որոյ սրբոյն Կոզմայ B.

reux Cosme, venant à apprendre qu'il avait accepté une rétribution, en fut beaucoup attristé et ordonna qu'à leur mort, [son frère et lui] ne fussent point enterrés ensemble.

Les saints accomplirent encore d'autres innombrables miracles dans le pays, ՙ et Damien reposa en paix, et obtint la couronne impérissable du Christ.

Saint Cosme continua l'œuvre, non seulement dans les villes, dans les bourgs et les villages, mais il opéra des guérisons, par la grâce du Christ, dans les solitudes même, sur les hommes et les animaux. On accourait à lui de toutes les provinces et nombre de gens le suivaient.

S'étant rendu dans un endroit, il y rencontra un chameau brisé, couché par terre; il le saisit de ses mains et le guérit. Après avoir accompli beaucoup de miracles et de guérisons, il reposa, lui aussi, en paix dans le Christ, et fut associé à tous les saints.

La population se demanda où il fallait déposer son corps, car, à cause de l'ordre du bienheureux interdisant de l'enterrer auprès de son frère en raison de la rétribution que celui-ci avait acceptée, ils étaient hesitants, ne sachant que faire. Mais, tout à coup, arriva le chameau que Cosme avait gueri, et, parlant un langage humain, il dit : Inhumez ensemble les restes de saint Cosme et ne les séparez pas de ceux de son frère, car Dieu a revelé à Cosme au sujet de

էառ զկաշառս զայն ինչ, այլ վասն երդման տալոյն ի զօրութիւնն Աստուծոյ : Եւ զայս լուեալ ժողովրդեանն զքանչացան եւ ետուն փառս Աստուծոյ, որ ի բերանոյ անասնոյն
* A fol. 78 v° b. յայտնեաց մարդկան զքանչելագործութիւն * սրբոց անարծաթացն : Եւ ապա սաղմոսիւք եւ օրհնութեամբ թաղեցին զսուրբն Կոզմաս ընդ եղբօր իւրում սրբոյն Դամիանոսի ի տեղւոջն որ կոչի Փեռեման :

Եւ այր մի հնձէր արտ, եւ ի խորշակէն տօթացեալ՝ երթեալ ննջեաց առ ծառով միով, եւ բերան նորա բացեալ. եւ օձ մի ապացեալ յերկրէ եմուտ ընդ բերանն եւ էջ յորովայնն՝ եւ սկսաւ ծամել զաղիսն : Եւ յարուցեալ փութանակի ընթացաւ ի տապան սրբոցն, եւ արտասուօք մաղթէր, եւ առժամայն ել օձն ընդ բերանն ընդ որ եմուտ.

Եւ այր մի ի տեղւոջէն յայնմանէ կամէր երթալ ի ճանապարհ հեռի, եւ առեալ զկին իւր տարաւ ի տապան սրբոց անարծաթացն, եւ յանձն արարեալ զնա նոցա՝ տուեալ կնոջն նշան բանից. Եթէ ոք բերցէ քեզ զայդ բան՝ եկեսջիր զկնի նորա առ իս : Եւ գիտաց սատանայ զխորհուրդն, եւ յորժամ գնաց այրն զճանապարհ իւր, կերպարանեցաւ ի ձեւ մարդոյ, եւ երթեալ առ կինն ասէ. Այրն քո առաքեաց զիս զի եկեսցես զկնի իմ եւ տարայց զքեզ առ նա, ասաց նմա եւ զնշան բանիցն : Եւ կինն ոչ հա-
* A fol. 79 r° a. ւատաց նմա մինչեւ ետ նմա երդումն յանարծաթացն Կոզմայ * եւ Դամիանոսի. կալեալ

Damien que celui-ci n'a pas accepté la chose en qualité de rétribution, mais à cause du serment que la femme avait fait en la puissance de Dieu. Ce qu'ayant appris, la population fut remplie d'enthousiasme et rendit gloire à Dieu qui avait révélé aux hommes par la bouche de l'animal
* A fol. 78 v° b. les miracles opérés par * les saints qui n'acceptaient point d'argent. Ils inhumèrent ensuite, avec psalmodies et bénédiction, saint Cosme auprès de son frère saint Damien, à l'endroit appelé Phéréman.

Un homme qui moissonnait son champ, étant abattu par la forte chaleur, était allé s'endormir sous un arbre, la bouche entr'ouverte. Un serpent, sortant de terre, pénétra dans la bouche, s'introduisit dans l'estomac et se mit à lui ronger les intestins. L'homme, s'étant levé aussitôt, accourut au tombeau des saints et les implora avec des larmes aux yeux. Le serpent ressortit immédiatement par la bouche par où il était entré.

Un autre, de la même localité, voulut entreprendre un voyage lointain; il conduisit sa femme au tombeau des saints qui n'acceptaient point d'argent, et la leur recommanda, en donnant à la femme un mot d'ordre : Si quelqu'un t'apporte ce mot, viens vers moi avec lui. Le démon ayant eu connaissance du secret, une fois le mari parti en voyage, prit l'apparence d'un homme, se rendit auprès de la femme et lui dit : Ton mari m'a envoyé pour que tu me suives et que je t'emmène auprès de lui; il lui communiqua le mot d'ordre. Mais la femme ne le crut pas, jusqu'à ce qu'il
* A fol. 79 r° a. eût fait serment par les saints * Cosme et Damien qui n'acceptaient

եւ պատուանն սրբոցն, զի մի՛ չար ինչ արասցէ նմա ի ճանապարհին : Եւ կինն վստահացեալ ի սուրբսն գնաց զկնի նորա :

Եւ ի ճանապարհին զթեցուցանէր յամենայն ժամու զգրաստն զի ընկեսցէ յերկիր եւ վնասեսցէ զկինն : Եւ կնոջն երկուցեալ եւ աղօթս արարեալ. Սուրբ անարծաթք օգնեցէք ինձ : Եւ երեւեցան սուրբքն հեծեալք ի սպիտակ երիվարս եւ ասեն. Մի երկնչիր, ոչ թողաք զքեզ : Եւ սատանայի լուեալ զձայն սրբոցն աներեւոյթ եղեւ : Եւ զկինն խաղաղութեամբ դարձուցին ի տուն իւր եւ ասեն. Մեք եմք որ յանձն առաք զքեզ այրն քո ի մեզ :

Եւ մինչեւ ցայսօր անպակաս եւ անչափ սքանչելագործութիւնս առնեն, ոչ միայն ոսկերքն՝ այլ եւ անուանքն եւ պատկերք նոցա :

Կատարի տօն սքանչելագործ անարծաթիցն Կոզմայի եւ Դամիանոսի Սահմի ԻԳ եւ Նոյեմբերի Ա :

Են եւ այլ երկու եղբարք Կոզմաս եւ Դամիանոս եւ նոքա անարծաթ բժիշկ են եւ սքանչելագործք, եւ մարտիրոսացան Յուլիսի ի մինն :

[B Ի սմին աւուր չարչարեցան եւ կատարեցան վասն վկայութեանն Քրիստոսի սուրբ մարտիրոսքն Կեսարիոս, Դասիոս, Սաւինիանոս, Ագրիպպա, Ագրիանոս, Վասի-

4-10 աղօթս արարեալ ... եւ պատկերք նոցա :] աղօթս արարեալ առ Աստուած կոչեաց եւ զսուրբս անարծաթսն յօգնութիւն իւրեանն, եւ սատանայն աներեւոյթ եղեւ աստանայն, եւ կինն խաղաղութեամբ դարձաւ ի տուն իւր օգնականութեամբ սրբոցն : B || 11 անարծաթացն] սրբոցն *add.* B || 14 ի մինն] ԻԸ B.

point d'argent, en touchant le tombeau des saints, de ne pas lui causer de mal en route. La femme, se confiant dans les saints, le suivit.

Chemin faisant, il bousculait continuellement la monture pour la faire tomber et causer du mal à la femme. La femme, apeurée, se mit à prier : Saints qui n'avez jamais accepté d'argent, aidez-moi. Les saints lui apparurent montés sur des chevaux blancs et lui dirent : Ne crains rien, nous ne t'avons pas abandonnée. Le démon, en entendant la voix des saints, disparut. Les saints reconduisirent la femme chez elle et lui dirent : Nous sommes ceux à qui ton mari t'a confiée.

Non seulement les os, mais le nom et les images de ces saints ne cessent pas de faire d'innombrables miracles jusqu'aujourd'hui.

La fête des thaumaturges Cosme et Damien qui ne recevaient point d'argent se célèbre le 23 sahmi, 1er novembre.

Il y a encore deux autres frères, Cosme et Damien, également médecins gratuits et thaumaturges, qui furent martyrisés le 1er juillet.

[B ' En ce jour, furent soumis aux tortures et moururent pour le témoignage du Christ les saints martyrs Césaire, Dasius, Savinien, Agrippa,

լիանոս, Սաբա, եւ սուրբ տղայ նահատակն Քրիստոսի եւ քաջամարտիկ գեղեցիկ մանուկն Թովմաս, եւ այլ բազմութիւնք ընկերաց նոցա, որք էին թուով երեք հարիւր անձինք խոստովանողք Քրիստոսի ի Դամասկոս :]

* A fol. 79 r° b. * Սահմի ԻԴ եւ նոյեմբեր ԻԲ : Վկայաբանութիւն հինգ վկայից Ակինդինոսի, Պիգասոսի, Ապտոնոսի, Եղպիտիփորայ, Անեմփոդիստոսի :

Սուրբ վկայքն Քրիստոսի երեքեանն՝ Ակինդոս, Պիգատոս եւ Անեմփոտիստոս էին ի Պարսիկս յաւուրս կռապաշտ արքային Սապուհոյ, ի ժամանակս թագաւորութեան սուրբ թագաւորին Կոստանդիանոսի մեծին : Եւ էին հաւատով քրիստոնեայք ի թաքստի ի միում տեղւոջ. ուսուցանէին զորս գային առ նոսա զբանն կենաց : Եւ ոմանք ի կրապաշտից մատնեցին զնոսա առ Սապուհոս արքայն, եւ տարեալ կացուցին առաջի : Եւ բազում ողոքանօք եւ սպառնալեօք խօսեցաւ ընդ նոսա եւ ոչ կարաց դարձուցանել զնոսա ի Քրիստոսի հաւատոյն, այլ մանաւանդ անարգանօք տային պատասխանի :

Եւ բարկացեալ հրամայեաց կախել զնոսա զփայտէ եւ հարկանել ուժգին. եւ յոր-

4 Վկայաբանութիւն] Վկայութիւն B — հինգ] սուրբ *add.* B — Ակինդինոսի] Ակինդոսի B || 5 Անեմփոդիստոսի] եւ այլոց որ ընդ նոսա *add.* B || 6 Պիգատոս] Պիգասիոս B || 7 ի Պարսիկս] ի Պարսից գաւառ B || 8 սուրբ թագաւորին] սրբոյն B || 9 զբանն կենաց] զբանն Աստուծոյ B.

Adrien, Basilien (*Vasilianos*), Saba et le jeune saint martyr du Christ, le guerrier et bel enfant Thomas, avec une multitude de compagnons, qui étaient au nombre de trois cents personnes, confesseurs du Christ, à Damas.]

* A fol. 79 r° b.

* 24 SAHMI, 2 Novembre.

Martyre des cinq martyrs Akindynos, Pégasios (*Pigatos*), Aphtonios (*Aptonos*), Elpidiphoros, Anempodistos.

Les trois saints martyrs du Christ Akindynos, Pégasios et Anempodistos vivaient en Perse, aux jours du roi Sapor, l'adorateur du feu, sous le règne du saint empereur Constantin le Grand. Ils étaient de foi chrétienne, vivant en secret dans un endroit où ils enseignaient la parole de vie à ceux qui venaient les trouver. Quelques adorateurs du feu les dénoncèrent au roi Sapor et les conduisirent en sa présence. Le roi leur parla avec beaucoup de bonnes paroles et des menaces, mais ne parvint pas à les détourner de la foi du Christ; par contre, les saints lui répondirent avec mépris.

Le roi, irrité, ordonna de les pendre à un arbre et de les frapper vigoureusement; lorsque les bourreaux se lassaient, d'autres prenaient leur place.

ժամ ձանձրանային դահճքն՝ փոխէին այլքն, և դնային հրով կիզանէին : Եւ երեւեցաւ նոցա Փրկիչն սպիտակ զգեստուք, և ելոյծ զնոսա ի կապանացն :

Եւ դարձեալ կացուցին զնոսա առաջի արքային, և * տեսեալ զնոսա եղեւ համր, և սուրբքն լուծին զլեզուն և ածին ի խօսս : Եւ տարածեցին զնոսա ի վերայ հրացեալ երկաթի մահճաց, և ցանեցին ի վերայ աղացեալ ձիւթ և խէժ : Եւ եղեւ ձայն յերկնից առ նոսա. Երանի է ձեզ հաւատարիմ ծառայք իմ : Եւ որք լուան զձայնն ի կռապաշտիցն հաւատացին ի Քրիստոս : Եւ յաղօթել սրբոցն եղեւ որոտումն, և եղեւ անձրեւ. և եղեւ այն ի մկրտութիւն նորահաւատիցն, և տեսին հրեշտակս սպիտակազգեստս ըստ թուոյ հաւատացելոցն : * A fol. 79 v°

Եւ տարան զսուրբսն ի տուն մի մեծ յորում էին կուռք և հուր զոր պաշտէին Պարսիկք՝ զի երկիր պագցեն : Եւ նոցա տարածեալ զձեռս իւրեանց աղաչէին զԱստուած և առժամայն կուռքն կործանեցան և հուրն շիջաւ և տունն փլաւ :

Եւ սրտմտեալ յոյժ Սապուհոս՝ հրամայեաց և ջեռուցին երիս կաթսայս կապարով մինչեւ հալեցաւ և արկին զերիսեանն յերիս կաթսայսն, և թափեցան մինչեւ ցպարա-

1 կիզանէին] կիզէին B — երեւեցաւ նոցա] ի տեսլեան *add.* B || 2 և ելոյծ զնոսա ի կապանացն] և զօրացուցին զնոսա B || 3 համր] յապշութենէ *add.* B || 4 սուրբքն] աղօթիւք *add.* B || 4 ածին ի խօսս] խօսել B || 5-7 Եւ եղեւ ձայն ... հաւատացին ի Քրիստոս] Եւ տարան արկին ի կաթսայ հալեալ կապարոյ, և խնամօքն Աստուծոյ ապրեցան կենդանի : Եւ տեսեալ զզարմանալիսն՝ բազումք հաւատացին ի Քրիստոս, ընդ որս և մի ոմն ի զօրականացն որոյ անուն էր Եպաստիոս B.

On leur mit du feu sur les plaies. Le Sauveur leur apparut vêtu de blanc et les délia des chaînes.

On les mit de nouveau en présence du roi, qui * à leur vue devint muet; les saints lui délièrent la langue et lui rendirent la parole. On les étendit sur un lit de fer chauffé, qu'on saupoudra de poix et de gomme pulvérisées. Une voix du ciel se fit entendre à eux : Vous êtes heureux, mes serviteurs fidèles. Ceux des idolâtres qui entendirent la voix crurent au Christ. Pendant que les saints priaient, il se fit un grondement de tonnerre et la pluie se mit à tomber; celle-ci servit au baptême des néophytes, qui aperçurent des anges vêtus de blanc correspondant au nombre de ceux qui avaient cru. * A fol. 79 v°

On conduisit les saints dans un grand édifice, où il y avait des idoles et du feu, que les Perses adoraient, pour qu'ils se prosternassent devant; mais ils élevèrent leurs mains et prièrent Dieu, et aussitôt les idoles tombèrent à terre, le feu s'éteignit et l'édifice s'écroula.

Sapor, fort irrité, ordonna de chauffer trois bassins remplis de plomb, et lorsque le plomb fut fondu, on jeta les trois saints dans les trois bassins;

նցան ի հալեալ կապարն : Եւ իջեալ հրեշտակ Տեառն ցրտացոյց իբրեւ զջուր զկաթսայսն, եւ մի ոմն ի զօրականացն որոյ անուն էր Ափտոնիոս՝ տեսեալ զքանչելիսն հաւատաց ի Քրիստոս :

* A fol. 79 v° b. Եւ նոյնժամայն հանեալ արտաքոյ * քաղաքին եւ հատին զգլուխ նորա : Եւ ոմանք քրիստոնեայք թաղեցին ի տեղւոջն յայնմիկ զմարմին սրբոյն Ափտոնոսի :

Եւ ապա արկին զսուրբսն յարջառամորթս դալարս, եւ ընկեցին ի լիճն : Եւ երեւեցաւ նոցա սուրբն Ափտոնիոս երիւք հրեշտակօք ի ծովակին եւ հերձին զմորթսն եւ հանին զնոսա ի ցամաքն ամբողջ :

Եւ յորժամ լուաւ արքայն հրամայեաց հատանել զգլուխս չորեցունց դահճացն որք ընկեցին զսուրբսն ի լիճն, եթէ թուլագոյն կապեցին զմորթսն : Եւ նոքա հաւատացին ի Քրիստոս նախ քան զգլխատումն :

Եւ ոմն իշխան որոյ անուն էր Եղպիդիփորոս ընդդիմադարձեալ արքային՝ եւ ել արտաքս, եւ ընդ նմա ելին եւ այլ իշխանքն եւ հաւատացին ի Քրիստոս. եւ եղեն ամենայնք որք հաւատացին ոգիք Ռ :

6-8 Եւ երեւեցաւ ... ամբողջ] Եւ ողորմութեամբն Աստուծոյ ելին ամբողջ ի ցամաքն B || 12 իշխան] մեծ արքային Մաքսիմոսի *add.* B — ընդդիմադարձեալ] դիմադարձ լեալ B || 13 Եւ եղեն ամենայնք որ հաւատացին ոգիք Ռ] Եւ եղեն անձինք որք հաւատացին ի Քրիստոս բազում յոյժ B.

ils s'enfoncèrent dans le plomb fondu jusqu'au cou. Mais l'ange du Seigneur descendit et refroidit les bassins comme de l'eau froide. Un des soldats, dont le nom était Aphtonios, témoin du miracle, crut au Christ.

* A fol. 79 v° b. On le conduisit aussitôt hors * de la ville et on lui trancha la tête. Quelques chrétiens inhumèrent au même endroit le corps de saint Aphtonios.

On emprisonna ensuite les saints dans des peaux fraîches de bêtes à cornes et on les jeta dans le lac. Saint Aphtonios leur apparut dans le lac, accompagné de trois anges qui déchirèrent leurs peaux et les transportèrent indemnes à terre.

Lorsque le roi vint à l'apprendre, il ordonna de trancher la tête aux quatre bourreaux qui avaient jeté les saints dans le lac, sous prétexte qu'ils avaient lié les peaux mollement. Ils crurent au Christ avant d'être décapités.

Un prince, dont le nom était Elpidiphoros, s'étant opposé au roi, sortit de sa présence en même temps que d'autres princes et ils se convertirent au Christ; tous ceux qui crurent furent environ mille personnes.

Եւ երկուցեալ Սապաւրոյ ի բազմութենէ քրիստոնէիցն հրամայեաց եւ ի միում աւուր հատել զգլուխն Եղպիդիփորոսի եւ զամենեցուն զգլուխս ի տեղւոջն յայնմիկ որ կոչի Իւրինսոյ :

Ասէ սուրբն Ակինդինոս ցթագաւորն. Բարւոք անուանեաց զքեզ մայրն քո Սապաւրոս, քանզի հայր դիւաց թարգմանիս : Եւ կոչեաց թագաւորն զմայր իւր եւ հարցանէր եթէ ճշմարիտ է զոր ասեն * դատապարտեալ քրիստոնեայքս եթէ, հայր դիւաց թարգմանի անուն իմ : Ասէ ցնա մայրն. Եթէ ոչ գիտէին ոչ ասէին : Եւ յարուցեալ յաթոռոյն եհար զմայր իւր եւ սատակեաց : Եւ նոյնժամայն հաւատաց մայր նորա ի Քրիստոս, եւ ասէ ցսուրբսն. Ողորմեցարուք ինձ եւ աղաչեցէք զԱստուած վասն իմ, զի որպէս տեսէք ոչ որպէս զհայր դիւաց ծնայ ես զդա, այլ զինքն զսատանայ :

Եւ հրամայեաց արքայն հնոց բորբոքել, եւ տարեալ զսուրբսն զԱկինդինոս եւ զՊեգասոս եւ զԱնեմփոդիստոս զի արկցեն ի հուրն : Եւ ի սաստկէ բորբոքելոյ հրոյն ոչ կարացին դահիճքն մերձենալ եւ ընկենուլ զսուրբսն ի հուրն. եւ սուրբքն տեսեալ զնոսա զի երկեան մերձենալ ի հուրն՝ քաջալերեցին զնոսա ի հաւատս, եւ հաւատացին ի Քրիստոս արք քսան եւ ութ : Եւ արարեալ զնշան սուրբ խաչին եւ ինքեանք ընկեցին զանձինս իւրեանց ի հուրն եւ կատարեցին զընթացս իւրեանց առ Քրիստոս ի նոյեմբերի Բ :

1 քրիստոնէիցն] հրամայեաց երեք հարիւր դահճաց *add.* B || 5 թարգմանիս] թարգմանի B || 6 թագաւորն] արքայն B || 7 քրիստոնեայքս *om.* B || 9 մայր նորա *om.* B || 10 որպէս] եթէ B || 11 ես զդա *om.* B || 16 արարեալ] սուրբքն *add.* B || 17 նոյեմբերի Բ] եւ Սահմի ԻԴ *add.* B.

Sapor, craignant la multiplication des chrétiens, ordonna de trancher la tête le même jour à saint Elpidiphoros et à tous les autres, à l'endroit nommé Irinso.

Saint Akyndinos dit au roi : Ta mère a bien fait de t'appeler Sapor, car ton nom se traduit le père des démons. Le roi fit venir sa mère et lui demanda : Est-ce vrai ce que disent * les chrétiens condamnés, que mon nom se traduit le père des démons? La mère lui répondit : Ils ne le diraient pas s'ils ne le savaient pas. Il se leva du trône et frappa sa mère jusqu'à la tuer. Sa mère crut au Christ aussitôt et dit aux saints : Ayez pitié de moi et priez Dieu pour moi, car comme vous le voyez, je ne l'ai pas mis au monde comme le père des démons, mais comme le démon lui-même.

Le roi ordonna d'allumer un brasier, et d'y conduire les saints Akyndinos, Pégasios et Anemphodistos pour les jeter dans les flammes. Les bourreaux ne purent, à cause de l'intensité des flammes, s'approcher du feu pour y jeter les saints; les saints, voyant que les bourreaux craignaient de s'approcher du feu, les encouragèrent dans la foi, et ils crurent au Christ au nombre de vingt-huit. Ils firent le signe de la sainte croix et se jetèrent eux aussi dans le feu; ils terminèrent leur carrière dans le Christ, le 2 novembre.

Եւ երեւեցան հոգիք սրբոցն որպէս փայլակն որ ելանէին յերկինս, եւ լցաւ տեղին անուշահոտութեամբ յոյժ :

Յայսմ աւուր կատարեցան սրով ի Լիկիանոսէ արքայէն, սուրբ մարտիրոսքն ի
* A fol. 80 r° b. Սեբաստիա * Ատիկոս, Եւդոքսիոս, Ագապիոս, Մառինոս, Ովկէանոս եւ Ստիրակէոս, Կառտերիոս, Տուբիանոս եւ այլ սուրբ վկայք ընդ նոսա :

Սահմի ԻԵ եւ Նոյեմբերի Գ : Վկայութիւն սրբոցն Ակեփսիմայ հայրապետին եւ Յովսեփայ քահանայի եւ Այթալայ սարկաւագին :

Սոքա էին Պարսիկք, յերկրէն Պարսից : Ակեփսիմա ծերունի ամաց ութսունից եւ էր մեծատուն. սնուցանէր որբ մի ամաց վեցից : Եւ յաւուր միում մաքրէր պատանին՝ զգլուխ երանելոյն եւ ասէր. Երանի է կունդ գլխոյս այս՝ զի վասն Քրիստոսի մարտիրոսանայ : Եւ զայն լուեալ եպիսկոպոսին խնդաց յոյժ :

Եւ էր յաւուրս Կոստանդիանոսի մեծի եւ Սաբուհոյ կռապաշտ արքային Պարսից : Եւ լուեալ մոգպետին վասն Ակեփսիմայ եպիսկոպոսին, կոչեաց առ ինքն եւ

1 եւ լցաւ տեղին անուշահոտութեամբ յոյժ *om.* B || 4 ի Սեբաստիա] ի քաղաքին Սեբաստիայ B || 5 Տուբիանոս] Նիկոպօլիտիանոս, Եւտրոպատէոս, եւ այլ սուրբ ժողովոյն որ զենին նոյն կատարեցան տանջանօք վասն Քրիստոսի *add.* B.
6 սրբոցն] սրբոց վկայիցն B — հայրապետին] եպիսկոպոսին B || 8 Սոքա ... Պարսից] Սուրբս այսոքիկ էին յերկրէն Պարսից B — Ակեփսիմա] էր եպիսկոպոս *add.* B || 10 գլխոյս] գլուխս B || 12 յաւուրս] ի ժամանակս B — Կոստանդիանոսի] սրբոյ մեծին *add.* B.

Les âmes des saints brillèrent comme des éclairs montant au ciel et l'endroit fut rempli d'une odeur fort douce.

En ce jour, moururent par le glaive à Sébaste, sur l'ordre de l'empereur
* A fol. 80 r° b. Licinius, les saints martyrs * Atticus, Eudoxius, Agapius, Marinus, Océanus, Styrachius, Cartérius, Tobie (*Toubianos*) et d'autres saints martyrs avec eux.

25 sahmi, **3 Novembre**.

Martyre des saints Akepsima, patriarche, Joseph, prêtre et Aeithalas, diacre.

Ils étaient persans, du pays de Perse. Akepsima était un vieillard de quatre-vingts ans, fort riche, qui élevait un orphelin de six ans. Un jour, le jeune enfant, en lavant la tête du bienheureux, lui dit : Heureuse cette tête chauve qui va être martyrisée pour le Christ. L'évêque eut une grande joie à l'entendre.

Il vivait aux jours de Constantin le Grand et de Sapor, roi idolâtre des Perses. Le chef des mages, ayant entendu parler de l'évêque

ասէ. Երկի՞ր պագանես արեգականն եւ հրոյ : Եւ սուրբ եպիսկոպոսն ասէ. Քրիստոնեայ եմ եւ Քրիստոսի քահանայապետ, եւ ոչ զարեգակն պաշտեմ եւ ոչ զհուր : Եւ հրամայեաց մոգպետն Ագարախորս եւ չար տանջեցին զսուրբ ծերունին, եւ ծանր շղթայիւք եդին ի բանդ :

Եւ մի ոմն ասէ ցսուրբն. Հրամայեա՛ վասն տան քո եւ ընչից : Եւ նա ասէ. Տուն իմ եւ ինչք իմ Քրիստոս է. յայսմ երկրի ոչ տուն ունիմ եւ ոչ * ժառանգութիւն : * A fol. 80 v° b.

Եւ ապա ածին զքահանայն Յովսէփ. եւ նա եւս էր ծերունի ամաց ութսնից : Եւ ոչ հաւանեցաւ մոգպետին Ագարախորսի, այլ խոստովանեցաւ զՔրիստոս եւ յանդիմանեաց զանաստուած պաշտամունս Պարսից : Եւ այնչափ հարին զթիկունս եւ զլանջսն մերկ՝ մինչեւ բանալ ոսկերացն : Եւ ծանր շղթայիւք արկին զնա ի բանտ ընդ սրբոյն Ակեփսիմայ :

Եւ ապա ածին առաջի մոգպետին զԱյիթալաս սարկաւագն, եւ նա ծերունի էր ամաց վաթսնից : Եւ յորժամ եւ ոչ զնա կարացին դարձուցանել յանաստուած մոլորութիւնն իւրեանց, կապեցին զձեռս եւ զոտս իւր ի վերայ փայտի եւ ձգեցին ուժգին. եւ նստան ի վերայ նորա արք երկոտասանք, եւ քարշեցին զպարանն մինչեւ ամենայն

4 եդին] արկին B || 7 ութսնից] եօթանասնից B || 9 պաշտամունս] կռապաշտութիւն B || 13 յանաստուած մոլորութիւն] յանաստուածութիւն B || 15 նորա *om.* B

Akepsima, le fit venir auprès de lui et lui dit : Adores-tu le soleil et le feu? Le saint évêque lui répondit : Je suis chrétien et pontife du Christ; je n'adore ni le soleil ni le feu. Le chef des mages Agarakhors[1] ordonna de torturer cruellement le saint vieillard, et on le jeta, chargé de lourdes chaînes, en prison.

Un des saints lui dit : Donne des ordres pour ta maison et tes biens. Il lui répondit : Ma maison et mes biens, c'est le Christ. Je n'ai en ce monde ni maison, * ni héritage. * A fol. 80 v° b.

On présenta ensuite le prêtre Joseph qui était, lui aussi, un vieillard de quatre-vingts ans. Il ne céda lui non plus au chef des mages Agarakhors, mais confessa le Christ et blâma le culte athée des Perses. On le frappa sur le dos et sur la poitrine à nu, jusqu'à mettre les os à découvert. On le jeta, lui aussi chargé de lourdes chaînes, en prison avec saint Akepsima.

On présenta ensuite au chef des mages le diacre Aeithalas, qui était un vieillard de soixante ans. Comme ils ne réussirent pas non plus à le convertir à leur erreur athée, ils lui lièrent les mains et les pieds sur une planche et le pressèrent fortement; douze hommes, assis dessus, tirèrent sur la corde jusqu'à disloquer toutes les articulations du corps. Ils le

1. *Syn. Cp.* Ἀδαρχόσαρ.

յօդք շինուածոյն թափեցան ։ Եւ ծանր շղթայիւք կապեցին եւ արկին ի բանդ ընդ սրբոյն Ակիփսիմայ եւ Յովսեփայ ։ Եւ զերիս ամս թողին զնոսա այսպիսի կապանօք ի բանդին՝ ի սով եւ ի ծարաւ եւ ի մերկութիւն ։ Եւ համբերեցին վասն յուսոյն Քրիստոսի ։

Եւ յետ երից ամաց հանին ի բանդէն եւ հարցանէին՝ եթէ ի բազում նեղութենէն (* A fol. 80 v° b.) ուրանամն զՔրիստոս ։ Եւ սուրբ ծերունիքն զնոյն բանս աղաղակէին * եթէ. Քրիստոնեայք եմք ։ Եւ դարձեալ կապեցին զնոսա եւ բրոյք ջարդեցին զմարմինս նոցա ։ Եւ սուրբն Ակիփսիմա աւանդեաց զհոգին իւր. եւ զմարմին եւ զոսկերսն մանր կոտորեցին եւ ընկեցին արտաքս ։ Եւ սուրբն Յովսէփ կիսամահ անկեալ կայր ։ Եւ սուրբն Այիթալաս անշարժ լեալ ։ Եւ տարան զնոսա ի քաղաքն Արտաւիլ սայլիւք, եւ երկաթի կապանօք արկին զերկոսեանն ի բանդ, եւ թողին զնոսա ամիսս վեց ։

Եւ կին մի հաւատացեալ անուն Յեզանդուխտ, գայր ի գիշերի տանէր զսուրբսն ի տուն իւր, եւ բարւոք մխիթարէր եւ դարձուցանէր ի բանդն ։

Եւ յետ վեց ամսոց կոչեաց զնոսա մոգպետն քաղաքին, եւ բազում ջանիւ ոչ կարաց դարձուցանել զսուրբսն ։ Եւ կախեցին գլխիվայր եւ բրոյք ջարդեցին զնոսա, եւ

1 յօդք շինուածոյն] յօդուածք ձեռաց եւ ոտից B || 6 զՔրիստոս] զհաւատս իւրեանց B || 7 բրոյք] բրօք B || 9 կիսամահ] լեալ *add.* B — Այիթալաս] նոյնպէս անխօս եւ *add.* B || 10 Արտաւիլ] Արտաւպիլ B || 12 գայր *om.* B 15 զսուրբսն] եւ ժողովեաց արս քրիստոնեայս զի քարկոծեսցեն զնա *add.* B

lièrent ensuite avec de lourdes chaînes et le jetèrent en prison auprès des saints Akepsima et Joseph. Ils les abandonnèrent en prison, ainsi enchaînés, pendant trois ans, exposés à la faim, à la soif, à la nudité. Les saints souffrirent pour l'espérance du Christ.

Trois ans après, on les fit sortir de la prison et on leur demanda si, après de si grandes souffrances, ils reniaient le Christ. Les saints vieil-
* A fol. 80 v° b. lards crièrent tous la même chose : * Nous sommes chrétiens. On les enchaîna de nouveau et on leur brisa le corps à coups de gros bâtons. Saint Akepsima rendit son âme. On lui brisa le corps et les os en menus morceaux, et on les jeta dehors. Saint Joseph tomba à terre à moitié mort. Saint Aeithalas gisait immobile. On les transporta dans un char à la ville d'Artavil, et on les jeta tous les deux, chargés de fers, en prison. On les y abandonna pendant six mois.

Une femme fidèle, du nom d'Hézandoukht, emmenait les saints la nuit secrètement chez elle, les consolait beaucoup et les reconduisait à la prison.

Après six mois, le chef des mages de la ville fit venir les saints en sa présence et, malgré tous ses efforts, ne parvint pas à les détourner. On les pendit la tête en bas et on leur brisa le corps à coups de gros bâtons, ensuite

ընկեցին ի վիհ մի խորագոյն ։ Եւ տարեալ զքրիստոնեայսն զի բռնութեամբ քարկոծեսցեն զնոսա ։ Եւ նոքա աղաչէին զԱստուած զի մի համարեսցի նոցա ի մեղս, զի բռնութեամբ տանէին քարկոծել ։ Եւ այնպէս աւանդեցին զհոգիս իւրեանց առ Աստուած ։

Եւ յետ երից աւուրց եղեւ որոտումն եւ անձրեւ սաստիկ եւ ցրուեցան քարինքն, եւ մարմինք * սրբոցն անյայտ եղեն, եւ ոչ գիտացին եթէ ի հրեշտակացն եթէ ի մարդկանէ տարան ։ Եւ ի տեղւոջն բուսաւ ծառ մրտենի. եւ է ծառն մինչեւ ցայսօր, եւ պտուղն եւ տերեւն ամենայն ցաւոց դեղ է ։ * A fol. 81 r° a.

Եւ յետ բազում ժամանակաց յայտնեցան նշխարք սրբոցն. եւ զպատուական գլուխս երից վկայիցն տարան ի Բիւզանդիոն, եւ անդ մեծապէս պատուին եւ փառաւորին եւ շինեալ է վերայ վկայարան յանուն սրբոցն Ակեփսիմայ, Յովսեփայ եւ Այիթալայ ։ Կատարի յիշատակ սոցա Նոյեմբերի Գ ։

Յայսմ աւուր կատարեցաւ յետ բազում չարչարանացն ի վերայ խաչի՝ սուրբն Բիկենտիոս սարկաւագն ի Դադիանոսէ դատաւորէն առ Մաքսիմիանոսիւ արքային ։

1 խորագոյն] մեծագոյն B || 2 զնոսա] զաւրսն B — նոցա] քրիստոնէիցն B || 3 տանէին] տային B | 5-8 եւ յետ երից ... ցաւոց դեղ է *om.* B || 9 բազում *om.* B || 13-14 կատարեցաւ ... սարկաւագն] յիշատակ է, սրբոյն Բիկենտիոսի սարկաւագին՝ մեծ եւ զքանչելի մարտիրոսին, որ կատարեցաւ յետ բազում չարչարանացն ի վերայ խաչի B || 14 արքային] արքայիւ B.

on les jeta dans un fossé très profond. On y conduisit de force des chretiens et on les obligea à les lapider. Ces derniers prièrent Dieu de ne pas leur compter cela pour péché, car on les conduisait de force pour les lapider. C'est ainsi que les saints rendirent leur âme à Dieu.

Trois jours après, il se produisit un grondement de tonnerre et une pluie violente se mit à tomber, les pierres se dispersèrent, et les corps * des saints disparurent; on ne sut jamais si les corps furent enlevés par les anges ou par les hommes. A cet endroit poussa un arbre de myrte; cet arbre existe encore aujourd'hui, et ses fruits et ses feuilles sont un remède pour tous les maux. * A fol. 81 r° a.

Bien longtemps après, les restes des saints furent révélés; les précieuses têtes des trois martyrs furent transportées à Byzance, où elles sont très honorées et glorifiées. On construisit un temple au nom des saints Akepsima, Joseph et Aeithalas. Leur commémoration est célébrée le 3 novembre.

En ce jour, mourut sur la croix, après de nombreuses tortures, saint Vincent, le diacre, par ordre du juge Dadianos, aux jours de l'empereur Maximien.

[B Է: Եւ յայսմ աւուր յիշատակ սքանչելեաց սրբոյն Գէորգայ զօրավարի եւ նաւակատիք տաճարին որ ի Լիւդիա : Եւ յիշատակ Կուարտոսի աշակերտի առաքելոցն :]

Սահմի ԻԶ եւ Նոյեմբերի Դ : Վկայաբանութիւն սրբուհւոյն Կիւրենայ :

Ի ժամանակս Մաքսիմիանոսի ամբարիշտ արքայի՝ էր ի Տարսոն քաղաքին սրբու-
հի վկայն Քրիստոսի Կիւրենիա, եւ ի Մարկիանոսէ դատաւորէ յոյժ բռնադատեալ՝
ոչ ուրացաւ զՔրիստոս : Եւ ածին զհերս գլխոյն եւ զարտեւանունսն եւ գրեցին ի
նուրբ քարտէս բանս անառակս եւ նախատանաց, եւ կախեցին ի թղթին եօթն խնձոր,
* A fol. 81 rº b. եւ կապեցին ի ճակատն, եւ մերկ զենջակաւ * նստուցին ի վերայ իշոյ, եւ անցուցին
չորս անգամ ընդ մէջ քաղաքին : Եւ տարեալ մանկունս հարկանէին բողաբբովք
զաղախինն Քրիստոսի. եւ աղաչեաց զԱստուած եւ ոչ ոք ետես զմարմին նորա յանօ-
րինացն : Եւ տարան զնա ի քաղաքն Ռոսայ եւ անդ արկին զերանելին ի հուր :

Նոյնպէս եւ կին մի այլ հաւատացեալ ընկեցին ընդ նմին ի հուրն, որոյ անուն էր Յուլիանէ՝ եւ ի նոյն քաղաքէն Ռոսայ : Եւ աւանդեցին երկոքեան սուրբ կանայքն զհոգիս իւրեանց առ Աստուած, Նոյեմբերի Դ :

3 Վկայաբանութիւն] Վկայութիւն B — Կիւրենայ] Կիւրեննեայ B || 4 ամբարիշտ] կռապաշտ B || 5 Կիւրենիա] Կիւրեննեա B || 10 Եւ աղաչեաց . . . յանօրինացն *om.* B || 13 աւանդեցին] աղօթելով *add.* B || 14 Նոյեմբերի Դ] եւ Սահմի ԻԶ *add.* B.

[B On fait aussi en ce jour la mémoire des miracles de saint Georges, le chef militaire; c'est aussi l'avant-fête de son temple à Lydda et la commémoration de Quartus le disciple des apôtres.]

26 sahmi, **4 Novembre.**

Martyre de sainte Cyrène.

Aux jours de l'empereur impie Maximien, vivait dans la ville de
Tarse la sainte martyre du Christ Cyrène, qui, instamment pressée par
le juge Marcien, ne renia pourtant pas le Christ. On lui rasa les cheveux
de la tête et les sourcils, on écrivit sur du papier fin des propos lascifs et
outrageux, on mit dans ce papier sept pommes et on le lui attacha au front;
* A fol. 81 rº b. on la fit * asseoir nue, la taille entourée d'un tablier, sur un âne, et on
la promena quatre fois à travers la ville. On fit venir des jeunes gens pour
frapper la servante du Christ avec des verges d'une certaine plante, mais
elle pria Dieu et aucun des impies ne s'aperçut de sa nudité. On conduisit
la bienheureuse à la ville de Rhosas et on l'y jeta dans le feu.

On jeta avec elle dans les flammes une autre femme fidèle, dont le nom était Julienne et qui était de la même ville de Rhosas. Les deux saintes femmes rendirent leur âme à Dieu le 4 novembre.

Յայսմ աւուր վարք աղախնոյն Աստուծոյ Մատրոնայ :

Պատուական կին այս՝ էր ի Պերգիոյ Պամփիւլիացւոց, կին լեալ առն, եւ նորա դուստր մի էր միածին : Եւ յետ քսան եւ հինգ ամաց թողեալ զդուստրն եւ զայր իւր գնաց ի Կոստանդնուպօլիս, եւ յանձն արարեալ զդուստրն պարկեշտ կուսանի միոյ որում անուն էր Շուշան :

Եւ եկն երթեալ ի վանս երանելոյն Բասիոսի, լեալ ի կերպարանս ներքինւոյ կրօնաւորեցաւ, եւ անուանեցաւ Բաբիլաս, եւ մեծաւ ճգնութեամբ որպէս այր վաստակէր ընդ այլ եղբարսն :

Եւ յետ ժամանակաց տեսանէ ի տեսլեանն երանելին Բասիոս զայր մի՝ որ ասէր եթէ. Ներքինին որ ի վանքդ է՝ կին է : * Նոյնպէս եւ այլ վանաց հայր տեսանէր յերազի որ կին էր Բաբիլաս, եւ երթեալ պատմեաց երանելոյն Բասիանոսի : Եւ կոչեցին զնա առանձինն ի սենեակ եկեղեցւոյն, եւ սաստիւ եւ սպառնալեօք հարցանէին : * A fol. 81 v° a.

Իսկ նորա անկեալ յոտս նոցա խոստովանեցաւ եթէ. Վասն առն իմոյ զայս հնարս իմացայ, զի մի գտցէ եւ բռնութեամբ հանցէ զիս ի կամաց իմոց :

1 Մատրոնայ] Մատրոնեայ B || 2 նորա] նմա B || 3 մի էր *om.* B — զայր իւր] զայրն B || 5 որում] որոյ B || 6 Բասիոսի] Բասիանոսի B — կերպարանս] կերպ B || 7 վաստակէր] յոյժ *add.* B || 9 Բասիոս] Բասիանոս B.

En ce jour, vie de la servante du Christ Matrona.

Cette excellente femme était de Pergè de Pamphylie; elle était mariée, et elle avait une fille unique. Vingt-cinq ans après, elle quitta sa fille et son mari et se rendit à Constantinople, après avoir recommandé sa fille à une vierge honnête dont le nom était Suzanne.

Elle se rendit au couvent du bienheureux Basianos (*Vasios*), sous les apparences d'un eunuque, s'y fit moine, et prit le nom de Babylas; elle se mit à travailler comme un homme avec beaucoup d'ascétisme, à l'égal des autres frères.

Un certain temps après, le bienheureux Basianos vit dans une vision un homme qui lui dit : L'eunuque qui se trouve dans ton couvent * est une femme. De même un autre higoumène du couvent vit dans un songe que Babylas était une femme, et alla en rendre compte au bienheureux Basianos. Ils firent venir Babylas seul, dans une pièce attenant à l'église, et l'interrogèrent avec sévérité et menaces. * A f. 81 v° a.

Elle se jeta à leurs pieds et avoua : J'ai inventé ce moyen vis-à-vis de mon mari, pour qu'il ne me retrouvât plus et qu'il ne me fît pas sortir du couvent contre ma volonté.

Իսկ երանելոյն Բասիանոսի յուղարկեալ զնա ի քաղաքն Եմեսիա, եւ գրեաց թուղթ առ ճգնաւոր կուսան մայր վանացն : Եւ յորժամ գնաց, առժամայն գտին ի քաղաքին յայնմիկ զպատուական գլուխ Յովհաննու Մկրտչին, եւ առեալ Մատրոնա յորհնութենէ նշխարացն՝ եդ զաչս կուրի միոյ եւ նոյնժամայն բացաւ եւ ետես զլոյս :

Եւ յետ ժամանակաց լուաւ այր իւր, եւ չոգաւ ի քաղաքն Եմեսիա, եւ նորա խնայեալ փախեաւ յԵրուսաղէմ եւ անտի ի Սինէական լեառն, եւ անտի գնաց ի Բիւրիտոն քաղաք, յորում տէրունական պատկերն ի տախտակի խոցեալ ի Հրէից, եւ բղխեաց ի կողից արիւն եւ ջուր : Եւ երթեալ անդ բնակեցաւ յաւերակս արտաքոյ քաղաքին, որ երբեմն լեալ էր տաճար կռոց : Եւ յորժամ աղօթէր պաշտէին դեւքն որ
* A fol. 81 v° b. բնակեալ էին * յաւերակս տաճարին եւ նորա գիտացեալ հալածեաց զնոսա նշանաւ սրբոյ խաչին : Եւ մեծաւ ճգնութեամբ զաւուրսն վարուն իւր կատարէր :

Եւ յորժամ պապակէր ի ծարաւոյ՝ ելանէր արտաքս եւ ի դալար խոտոյ թանայր զշրթունս իւր եւ զլեզուն. եւ ապա փորեալ ձեռօք իւրովք զերկիր եւ բղխեաց ջուր կենդանի :

Եւ ի միում աւուր եղեալ սատանայ ի կերպարանս գեղեցկատեսիլ աղջկան, եւ

2-4 Եւ յորժամ գնաց ... ետես զլոյս : *om.* B || 7-8 յորում տէրունական ... արիւն եւ ջուր *om.* B || 9 Եւ յորժամ ... դեւքն *om.* B || 10 եւ նորա գիտացեալ *om.* B || 15 Եւ ի միում ... եւ անյայտ եղեն *om.* B.

Le bienheureux Basianos l'envoya à la ville d'Émèse et écrivit une lettre à la vierge ascète, la mère religieuse du monastère. Lorsque Matrona y arriva, l'invention de la précieuse tête de Jean-Baptiste eut lieu aussitôt dans cette ville, et Matrona, prenant une partie des saints restes, l'appliqua sur les yeux d'un aveugle qui recouvra immédiatement la vue et vit la lumière.

Après des années, son mari, ayant appris quelque chose à son sujet, se rendit à Émèse, mais Matrona, avertie, s'enfuit à Jérusalem et de là au mont Sinaï; de là elle se rendit ensuite à la ville de Beyrouth (*Biuriton*), où se trouvait l'image sur bois du Seigneur, qui, percée par les Juifs, rendit du sang et de l'eau de son côté. Arrivée là, elle fixa sa demeure hors de la ville dans les ruines d'un ancien temple d'idoles. Lorsqu'elle se mit à prier,
* A fol. 81 v° b. les démons qui habitaient * les ruines du temple se mirent à célébrer les offices; elle s'en aperçut et les chassa par le signe de la sainte croix. Elle y accomplit sa vie de vertus dans un grand ascétisme.

Lorsqu'elle était tourmentée de soif, elle sortait dehors et humectait ses lèvres et sa langue dans l'herbe tendre; ensuite elle creusa la terre de ses mains et il en surgit une eau vive.

Un jour, le démon prit la forme d'une belle jeune fille et engagea

խրատ տայր Մատրոնայի ի բաց կալ ի ճգնաւորական վարուց եւ մտանել ի քաղաքն, այլ ոչ ինչ կարաց խախտել զնա ի տեղւոջէն յայնմ : Եղեւ իբրեւ զանամօթ պառաւ եւ սպառնալեօք երկեցուցանէր զնա եւ ասէր. Թէպէտ եւ ի մանկութեան քո ոչ յաղթեցի քեզ, այլ ի պառաւութեան բազում նեղութիւնս անցուցի ընդ քեզ : Եւ յաւուր միում մինչդեռ աղօթս առնէր՝ երեւեցան ի թիկանց կոյս իբրեւ երեք արք եւ առնէին ծունր ածէին իբրեւ ժամս երկուս. եւ ասեն զնա. Աղօթեա վասն մեր աղախին Քրիստոսի, զի եւ մեք վասն քո աղօթեմք. եւ աներեւոյթ եղեն :

Եւ բազում կանայս դարձուցանէր ի հաւատս Քրիստոսի ի հեթանոսաց, եւ տանէր առ եպիսկոպոսն մկրտել զնոսա եւ դասէր ի դասս կրօնաւորաց, եւ ընդ աղախնոյն Քրիստոսի * առաքինի վարուք ճգնէին : * A fol. 82 r° a

Իսկ կռապաշտքն սպառնացեալ նմա՝ զի հրով այրեսցեն զնա, եւ նա ասէ. Դուք եկայք եւ ես տաց փայտ եւ հուր, եւ այրեցէք զիս. եւ պատրաստ եմ ի մեռանել վասն անուանն Քրիստոսի : Եւ ի բանից նորա ամօթալից դարձան :

Լուաւ վասն առն իւրոյ զի գիտաց վասն նորա թէ ուր իցէ, եւ աղաչեաց զԱստուած զի յայտնեսցէ նմա, ուր երթիցէ կամ յԱղեքսանդրիա կամ յԱնտիոք կամ ի Կոստանդնուպօլիս : Եւ տեսանէր յանուրջս տեսիլս երիս արս որոց անուանքն էին միոյն՝ Աղեքսանդրոս, միոյն՝ Կոստանդիանոս, եւ միոյն՝ Անտիոքոս : Եւ հակառակէին

16 տեսիլս *om.* B || 17 միոյն] միւսոյն B.

Matrona à cesser la vie ascétique et à rentrer dans la ville, mais il ne réussit pas à lui faire quitter cet endroit. Alors le démon prit l'apparence d'une vieille femme effrontée, l'intimida par des menaces et dit : Bien que je ne t'aie pas vaincue dans ta jeunesse, je t'ai fait pourtant endurer bien des souffrances dans ta vieillesse. Un jour qu'elle était en prières, trois hommes apparurent derrière son dos, faisant des génuflexions répétées pendant deux heures environ, et ils lui dirent : Prie pour nous, servante du Christ, car, nous aussi, nous prions pour toi. Et ils disparurent.

[Matrona] convertissait beaucoup de femmes païennes à la foi du Christ; elle les envoyait à l'évêque, pour les baptiser, et celui-ci les admettait ensuite au rang des religieuses, et elles pratiquaient * une vie de mortifications avec la servante du Christ. * A fol. 82 r° a

Les idolâtres menacèrent [Matrona] de la brûler dans les flammes, elle leur répondit : Vous n'avez qu'à venir et je vous procurerai du bois et du feu et vous pourrez me brûler; je suis prête à mourir pour le nom du Christ. A ces paroles, ils s'en retournèrent pleins de honte.

[Matrona] apprit que son mari connaissait l'endroit où elle se trouvait; elle pria Dieu de lui révéler si elle devait se rendre à Alexandrie, à Antioche ou à Constantinople. Elle vit dans un songe trois hommes qui se nommaient, l'un Alexandre, l'autre Constantin et l'autre Antiochus. Ils se disputaient

ընդ միմեանս իւրաքանչիւր ոք եթէ. առից զդա կին : Եւ ընկեցին վիճակ երիցս անգամ, եւ ել վիճակն Կոստանդեանոսի :

Եւ զարթուցեալ գիտաց որ հրամայեցաւ նմա երթալ ի Կոստանդնուպօլիս : Եւ յարուցեալ յանձն արար զաշակերտեալ կանայսն եպիսկոպոսն, եւ ինքն գնաց ի Կոստանդնուպօլիս, եւ երթեալ առ երանելին Բասիանոս, պատմեաց նմա զամենայն : Եւ նա ետ նմա յեզր քաղաքին առանձինն խրճիթ մի եւ ասէ. Լռութեամբ կալով՝ կեցո՛ զոգիդ քո եւ զբազմաց :

* A fol. 82 r° b. Եւ լուաւ վասն նորա Բերիանեայ * թագուհին՝ ամուսին Լեւոնի արքային, եւ գնաց առ նա : Եւ յոյժ զարմացաւ ընդ խստակրօն ճգնութիւն երանելոյն Մատրոնայի, եւ շինեաց զտեղին զայն վանս բազում ծախիւք, եւ է մինչեւ ցայսօր :

Եւ առաքեաց ետ բերել ի Բիւրիտոն քաղաքէն զկրօնաւորեալ կանայսն, զոր ի հեթանոսաց ուսուցեալ դարձոյց ի Քրիստոս, եւ բնակեցան ի միասին մինչեւ ցմահ, եւ բազմացան քորք վանացն յոյժ :

Եւ երանելին Մատրոնա հրեշտակական վարուք կացեալ, յետ հրաժարելոյն ի տանէն եւ յամուսնոյն իւրոյ՝ ամս եօթանասուն եւ հինգ, եւ հանգեաւ խաղաղութեամբ ի Քրիստոս ամաց հարիւր եւ քսանից :

7 զբազմաց] զայլոց բազմաց B || 8 Բերիանեայ] Բրիանեա B || 9 երանելոյն Մատրոնայի] երանելի կնոջն B.

ensemble et chacun disait : Je la prendrai pour épouse. Ils tirèrent au sort trois fois et le sort échoua à Constantin.

[Matrona] à son réveil reconnut qu'il lui était ordonné de se rendre à Constantinople. Elle partit en recommandant à l'évêque les femmes qu'elle formait et se rendit à Constantinople, où elle alla trouver le bienheureux Basianos et lui raconta tout. Celui-ci lui désigna aux abords de la ville une hutte isolée et lui dit : Fais le salut de ton âme et celui de beaucoup d'autres, en vivant en silence.

* A fol. 82 r° b. L'impératrice * Brianée, femme de l'empereur Léon, ayant entendu parler d'elle, alla la voir et fut très édifiée de l'austère ascétisme de la bienheureuse Matrona; elle fit construire au même endroit et à grands frais un couvent qui existe encore aujourd'hui.

[Matrona] fit venir de la ville de Beyrouth les religieuses, qu'elle avait instruites et converties du paganisme au Christ; elles vécurent ensemble jusqu'à leur mort. Les religieuses du monastère augmentèrent considérablement en nombre.

La bienheureuse Matrona vécut soixante-quinze ans d'une vie angélique, après avoir quitté sa maison et son mari, et reposa en paix dans le Christ à l'âge de cent vingt ans.

[* Յ տօն է սրբոց առաքելոցն Պատրոբայ, Երմայ, Լինոսի, Գայոսի, Փիլոգոլոսի, որ էին յեօթանասուն եւ երկու աշակերտացն : * B p. 221 a.

Սուրբ առաքեալքս էին ի կարգէ եւ ի պատուոյ եօթանասնիցն, սպասաւորք եւ պաշտօնեայք գլխաւոր առաքելոցն Պետրոսի եւ Պօղոսի : Սուրբն Լինոս եղեւ եպիսկոպոս Հռոմայ ի Պետրոսէ առաքելոյ, եւ յետ նորա կալաւ զաթոռն ամս քսան եւ եօթն : Իսկ սուրբն Պատրոբաս եղեւ եպիսկոպոս ի Պատիօղոսս՝ զոր եւ զսա յիշէ Պօղոս եւ գովէ ի թուղթս իւր : Իսկ սուրբն Գայիոս եւ նա ձեռնադրեալ յառաքելոցն՝ եղեւ եպիսկոպոս Եփեսոսի՝ յետ Տիմոթէոսի աշակերտին Պօղոսի : Իսկ սուրբն Փիլոգոս շրջեցաւ ընդ Անդրէի ի յաշխարհն մարդակերաց, եւ ի նմանէ ձեռնադրեցաւ եպիսկոպոս Սինոպ քաղաքի : Իսկ սուրբն Երմա՝ ձեռնադրեցաւ եւ նա եպիսկոպոս յառաքելոյն Պօղոսէ՝ Փիլիպպու քաղաքին՝ որ է առաջին վիճակ Մակեդոնացւոց :

Զսոսա զամենեսին վասն արժանաւոր գործոց յիշէ Պօղոս ի թուղթն Հռոմայեցւոց եւ ողջոյն տայ, զի յայնժամ դեռ եւս ի Հռոմ էին, եւ յետոյ կացեալ եպիսկոպոսք վարդապետութեամբ եւ նշանօք հաստատէին եւ դարձուցանէին զբազումս : Վասն որոյ եւ ի հալածմանցն զոր յարոյց Ներոն եւ Դոմետիան՝ բազում նեղութիւնս կրեցին, եւ անբաւ փորձութեանց անցեալ՝ ի վիշտս եւ ի չարչարանս վասն Քրիստոսի ժուժկալեալ՝ համբերութեամբ կատարեցան այլ եւ այլ յեղանակօք եւ պսակեցան ի Քրիստոսէ :]

[B * Fête des saints apôtres Patrobas, Hermès, Lin, Gaïus et Philologos (*Philogolos*), qui étaient du nombre des soixante-douze disciples. * B p. 221 a.

Ces saints apôtres étaient du rang et de la dignité des soixante-dix, serviteurs et ministres des principaux apôtres Pierre et Paul. Saint Lin devint évêque de Rome; il fut sacré par l'apôtre Pierre, à qui il succéda sur le siège pendant vingt-sept ans. Saint Patrobas devint évêque à Pouzzoles (*Patioulous*), Paul le mentionne et en fait l'éloge dans ses épîtres. Saint Gaïus fut sacré, lui aussi, par les apôtres et devint évêque d'Éphèse, après Timothée, le disciple de Paul. Saint Philologos parcourut avec André le pays des anthropophages, et fut sacré par lui évêque de la ville de Sinope. Saint Hermas fut, lui aussi, sacré par l'apôtre Paul, évêque de la ville de Philippopolis, qui est le premier siège épiscopal en Macédoine.

Paul les mentionne tous, à cause de leurs œuvres méritoires, dans son épître aux Romains et les salue, car ils se trouvaient encore à Rome à cette époque; et ce n'est que plus tard qu'ils devinrent évêques et raffermirent et convertirent nombre de gens par leur doctrine et par des miracles. C'est pourquoi, à l'époque des persécutions soulevées par Néron et Domitien, ils subirent bien des peines, et, après avoir supporté d'innombrables épreuves et enduré des peines et des tortures pour le Christ, ils moururent de différentes manières et furent couronnés par le Christ.]

Սահմի ԻԷ և Նոյեմբերի Ե ։ Վկայաբանութիւն սրբոյն Պորփիւրիոսի գուսանի ։

Սուրբն Պորփիւրիոս՝ էր յազգէ Ասիանոյ, և սնեալ յԵփեսոս քաղաքին. և էր հեթանոս և երգեցիկ ի դիւական խաղս թէատրոնաց ։ Եւ գնաց ի Կեսարիա Կապադովկացւոց և խաղայր ի մէջ քաղաքին կեթառաւ՝ որ է փանդիռամբ ։ Եւ ետես զնա
* A fol. 82 v° a. Աղեքսանդրոս կոմսն, և հաճեցաւ ի խաղս և յերգս նորա ։ Եւ յաւուր միոջ * հրամայեաց պատրաստել զթէատրոնն յորում պղծալից զոհսն մատուցանէին ։ Եւ ժողովեցան բազմութիւնք քաղաքին վասն տեսանելոյ զխաղս թէատրոնին ։

Եւ որպէս այպն առնելով զքրիստոնէից աստուածային խորհրդածութիւնն՝ որ լինի ի սուրբ մկրտութիւնն, արարին ի խաղացողացն զմի ոմն որպէս թէ եպիսկոպոս և զայլս որպէս քահանայս և սարկաւագունս. և տարան զՊորփիւրիոս առաջի որպէս երեխայ՝ զի մկրտեսցեն զնա. և սկսան ընդ խաղ ղօղանջել որպէս եթէ պաշտէին. և բերին մեծ կաթսայ և լցին ջրով, և մերկացուցին զՊորփիւրիոս և արկին ի ջուրն ։ Ասէ սուտ եպիսկոպոսն այպն առնելով. Յանուն Հօր և Որդւոյ և սուրբ Հոգւոյն մկրտի Պորփիւրիոս ։ Ոչ գիտէին անհաւատքն եթէ անունն սուրբ Երրորդութեանն անայպանելի է և աննախատելի է ։

1 Վկայաբանութիւն] Վկայութիւն B — գուսանի] յԵփեսոս *add.* B || 4 կեթառաւ] կիթառաւ B || 6 մատուցանէին] կատարէին B.

27 SAHMI, **5 Novembre.**

Martyre de saint Porphyre, le mime.

Saint Porphyre était de l'Asie, avait été élevé dans la ville d'Éphèse; il était païen, et chanteur sur les scènes diaboliques des théâtres. S'étant rendu à Césarée de Cappadoce, il jouait de la cithare [1] dans la ville. Le comte Alexandre le remarqua et prit plaisir à ses jeux et chants. Un jour,
* A fol. 82 v° a. * il ordonna de préparer le théâtre où l'on offrait les sacrifices abominables. La population de la ville y accourut en foule pour assister au spectacle du théâtre.

Comme pour tourner en ridicule le divin mystère des chrétiens qui s'accomplit pendant le saint baptême, on fit représenter par l'un des acteurs l'évêque, par d'autres des prêtres et diacres, et on leur présenta Porphyre, comme catéchumène, aux fins de le baptiser. Ils commencèrent à hurler par plaisanterie, comme s'ils accomplissaient l'office, firent ensuite apporter un grand bassin qu'ils remplirent d'eau, et ayant mis à nu Porphyre, ils le jetèrent dans l'eau. Le faux évêque prononça par moquerie : Porphyre est baptisé au nom du Père, du Fils et du Saint-Esprit. Les païens ignoraient que le nom de la sainte Trinité n'est pas sujet à moquerie et à outrage.

1. Le rédacteur arménien ajoute : c'est-à-dire de la trompette.

Եւ առնէր Աստուած ի տեղւոջն յայնմիկ նշան մեծ եւ յափշտակեաց զմիտս Պորփիւրեայ որպէս զգառն ի բերանոյ գայլոյ : Եւ յորժամ մկրտեցին զՊորփիւրիոս ընդ խաղս եւ զգեցուցին հանդերձս սպիտակս՝ էջ ի վերայ նորա ճշմարտապէս Հոգին սուրբ, եւ երեւեցան առաջի Պորփիւրեայ հրեշտակք՝ ջամբարս ունելով, եւ օրհնէին զԱստուած * բարձր ձայնիւ, որ եւ ի ձայնէ հրեշտակացն շարժեցաւ քաղաքն, եւ յոյժ զարհուրեցան. եւ յահէ եղեալք ասէին եթէ. Աստուածք մեր երեւեցան Պորփիւրեայ : Եւ այլք ասէին. Եթէ ի սուտ մկրտութիւնն Պորփիւրեայ այսպիսի զարմանիք եղեն, որչափ եւս առաւել որք ճշմարտութեամբ մկրտին՝ լինիցի նշանք յերկնից : Եւ որք զայս ասացին երթեալ անկան յոտս Պորփիւրեայ եւ ասեն. Եղբայր Պորփիւրէ, աղօթեա վասն մեր որ եւ ի մեզ իջանէ Հոգին սուրբ : * A f. 52 v b

Իսկ Պորփիւրիոս ոչ գիտէր յաղօթս կալ. եւ հրեշտակ Տեառն ուսոյց նմա, եւ դարձաւ յարեւելս տարածեաց զձեռս յերկինս : Եւ էջ ամպ լուսաւոր եւ ծածկեաց զթէատրոնն եւ ցօղէր ի վերայ ամենեցուն որ հաւատացինն. եւ մկրտեցան յամպն եւ ի ցօղն, եւ ի վերայ ամպոյն երեւեցան սպիտակ զգեստուք, եւ ելեալ ի թէատրոնէն խնդութեամբ գնացին յեկեղեցին :

Լուաւ եւ սրբազնեայ եպիսկոպոսն քաղաքին Կղոնոս եւ ուրախ եղեւ յոյժ, եւ

5 ձայնիւ] բարբառով B || 8 լինիցի] լինին B || 9-14 Եւ որք զայս ասացին ... սպիտակ զգեստուք] Եւ բազումք ի ժողովելոց անտի հաւատացին ի Քրիստոս B.

Aussi Dieu accomplit en cet endroit un grand miracle. Il ravit l'esprit de Porphyre comme on délivre un agneau de la gueule du loup. Lorsqu'on eut baptisé Porphyre par plaisanterie, et qu'on l'eut revêtu de vêtements blancs, le Saint-Esprit descendit réellement en lui et des anges apparurent devant Porphyre, tenant des lumières et bénissant Dieu à haute voix; la ville fut ébranlée * par les voix des anges, et les gens, fortement saisis et effrayés, se mirent à dire : Nos dieux ont apparu à Porphyre. D'autres disaient : Si dans le faux baptême de Porphyre de tels prodiges ont eu lieu, que de signes du ciel doivent avoir lieu pour ceux qui sont baptisés en toute vérité! Et ceux qui parlèrent ainsi allèrent se jeter aux pieds de Porphyre en disant : Frère Porphyre, prie pour nous, afin que le Saint-Esprit descende en nous aussi. * A f. 52 v b

Mais Porphyre ne savait pas prier; l'ange du Seigneur le lui apprit, et il se tourna vers l'Orient et étendit ses bras au ciel. Un nuage lumineux descendit, et enveloppa le théâtre, répandant une rosée sur tous ceux qui avaient cru. Ils furent baptisés dans le nuage et dans la rosée, et lorsque le nuage se fut dissipé, ils apparurent revêtus de vêtements blancs. Ils quittèrent le théâtre pleins de joie et se rendirent à l'église.

Le saint évêque de la ville, Clonos, l'apprit et en ressentit une grande

գնացեալ ընդ առաջ՝ տարաւ զնոսա յեկեղեցին, եւ լցեալ եկեղեցին հրեշտակօք, եւ ծունր կրկնեալ ամենեքեան փառաւորէին զԱստուած ։ Եւ վերացան հրեշտակքն յերկինս ։

* A fol. 83 r° a. Եւ տեսեալ կոմսին * զսքանչելիսն ապշեցաւ յոյժ եւ զարհուրեցաւ յահէն ։ Եւ երթեալ Պորփիւրիոս ի տաճար կռոց, եւ խորտակեաց զամենայն բագինսն ։ Եւ եղեւ թնդիւն մեծ, եւ միոյ կռոց գլուխ անկեալ ի վերայ քրմին եւ եսպան զնա ։ Եւ լուեալ կոմսին յամօթ եղեւ յոյժ, եւ հրամայեաց սրով սպանանել զՊորփիւրիոս ։

Եւ յորժամ տարան ի տեղին՝ առաքեաց առ եպիսկոպոսն եւ տարաւ զսուրբ խորհուրդն, եւ հաղորդեցաւ ի սուրբ պատուական մարմնոյ եւ յարենէ Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ ։ Եւ ապա հատին զգլուխ նորա՝ Նոյեմբերի Ե ։

Եւ առեալ եպիսկոպոսին զնշխարս սրբոյ վկային Պորփիւրիոսի տարաւ յեկեղեցին եւ եդ պատուով ի տապանի ։

Յայսմ աւուր Մարտինոս եպիսկոպոսն Փռանգաց մեծ եւ առաքինի ճգնութեամբ բազում սքանչելիս արարեալ ի կենդանութեան իւրում եւ յետ մահուանն, յաւուրս բարեպաշտ թագաւորին Գրատիանոսի եւ խաղաղութեամբ հանգեաւ ի Քրիստոս ։

1 տարաւ] եմոյծ B — եւ լցեալ եկեղեցին հրեշտակօք *om.* B || 2 փառաւորէին] գոհութեամբ փառաւորեցին B — Եւ վերացան հրեշտակքն յերկինս *om.* B || 3 եւ զարհուրեցաւ յահէն] եւ յամօթ եղեւ B || 3-6 Եւ երթեալ Պորփիւրոս ... եղեւ յոյժ *om.* B || 8 սուրբ *om.* B || 9 Նոյեմբերի Ե] եւ Սահմի ԻԷ *add.* B || 12 աւուր] երանելի *add.* B || 14 թագաւորին] արքային B — հանգեաւ ի Քրիստոս] աւանդեաց զհոգին իւր առ Աստուած B.

joie; il se porta au-devant d'eux et les conduisit à l'église. L'église se remplit d'anges et tous mettant les genoux en terre, glorifièrent Dieu. Les anges remontèrent au ciel.

* A fol. 88. r° a. Le comte, témoin * des miracles, en fut épouvanté et saisi de crainte. Porphyre se rendit ensuite au temple des idoles et brisa tous les autels. Il se produisit un grand bruit et la tête d'une des idoles tomba sur le prêtre d'idoles et le tua. Ce qu'ayant appris, le comte, honteux et confus, ordonna de tuer Porphyre par l'épée.

Lorsqu'on l'eut conduit à l'endroit de l'exécution, il envoya quelqu'un à l'évêque, qui lui apporta le saint mystère, et il communia aux saints et précieux corps et sang du Christ, notre Dieu. On lui trancha ensuite la tête, le 5 novembre.

L'évêque prit les restes du saint martyr Porphyre, les transporta à l'église et les déposa dans un tombeau.

En ce jour, Martin, l'évêque des Français, qui a opéré de son vivant et après sa mort de nombreux miracles, reposa en paix dans le Christ, après une vie de grand ascétisme et de vertus, aux jours du pieux empereur Gratien.

Սա տեսեալ զայր մի զրպարտող՝ որ ոչ տայր թոյլ զմեռեալ մին թաղել, ասելով եթէ․ Երեք հարիւր դահեկան պարտի ինձ, եթէ * ոչ առից զգանձն իմ ոչ տամ թաղել զդա ։ * A f. 181 r b. Եւ կին մեռելոյն երդնոյր եթէ․ Վճարեցաք զքեզ ։ Եւ նա ուրանայր ։ Եւ աղօթիւք սրբոյն Մարտինոսի խօսեցաւ մեռեալն որ ոչ ինչ պարտէր նմա ։ Եւ առժամայն զրպարտողն անկեալ մեռաւ ։

Եւ մեռեալ էշ մի աղօթիւք կենդանացոյց, եւ վասն այնորիկ հաւատացին ի Քրիստոս յանհաւատիցն հազար ոգի ։

Սահմի ԻԸ և Նոյեմբեր Զ ։ Վկայաբանութիւն Պօղոսի խոստովանողին Կոստանդնուպօլսոյ հայրապետին ։

Սուրբն Մետրոփանէս Կոստանդնուպօլսոյ պատրիարքն՝ ի ժամ վախճանի իւրոյ ձեռնադրեաց յաթոռ իւր զաւագ երէց եկեղեցւոյն իւրոյ զԱղեքսանդրոս, զոր առաքեաց փոխանակ իւր ի Նիկիա յառաջին ժողովն․ վասն զի ինքն ծերացեալ էր յոյժ եւ ոչ կարաց գնալ ։

Եւ նոյնպէս եւ Աղեքսանդրոս ի ժամ վախճանի իւրոյ՝ ձեռնադրեաց զՊօղոս զսարկաւագն Թեսաղոնիկոյ, զոր ինքն սնուցեալ էր եւ ուսուցեալ, զոր եւ սուրբն Մե-

1 Սա տեսեալ ... Քրիստոսի *om.* B.
8 Վկայաբանութիւն] Վկայութիւն B — հայրապետին] պատրիարքին B | 15 Թեսաղոնիկոյ] Թեսաղոնիկեցին B.

Il avait vu un calomniateur qui empêchait d'enterrer un mort en disant : Il me doit trois cents écus; si * je n'obtiens pas la somme, je ne le laisserai pas enterrer. La veuve du défunt jurait : Nous te l'avons payée. L'autre niait. Alors, sur les prières de saint Martin, le mort parla et dit qu'il ne lui devait rien. Le calomniateur tomba aussitôt et mourut. * A f. 181 r b.

Il rendit, par ses prières, la vie à un âne mort, et, à cause de ce fait, mille personnes parmi les infidèles crurent au Christ.

28 SAHMI. 6 Novembre.

Martyre de Paul le Confesseur, patriarche de Constantinople.

Saint Métrophane, patriarche de Constantinople, avait sacré, à sa mort, pour lui succéder au siège, le doyen de son église, Alexandre, qu'il avait envoyé, pour le remplacer, au premier concile de Nicée, car il était très âgé et ne pouvait s'y rendre.

Alexandre, à l'heure de sa mort, sacra également Paul, le diacre de Thessalonique, qu'il avait élevé et instruit, et dont saint Métrophane avait

որոփանէս բազում անգամ գովեալ էր. այր բարեպաշտ եւ երկիւղած յԱստուծոյ, եւ հմուտ եւ տեղեակ աստուածայնին գրոց :

Եւ թագաւորն Կոստանդիոս, որդի սրբոյն Կոստանդիանոսի մեծին, թողեալ
* A fol. 83 v° a. զուղղափառութիւն հօրն, եւ * եղեալ հերձուածոյն Արիոսի եւ արար ժողով յԱնտիոք քաղաք ընդդէմ Նիկիոյ ժողովոյն, եւ կամէր որոշել զհամագոյութիւն Երրորդութեանն : Եւ ոչ Յուլիոս Հռոմայ հայրապետն, եւ ոչ Մաքսիմոս Երուսաղեմայ, եւ ոչ Աթանաս Աղեքսանդրու, եւ ոչ Պօղոս Կոստանդինուպօլսոյ գնացին կամ ընկալան զժողովն :

Եւ ընկէց թագաւորն զԱթանասիոս, եւ արար փոխանակ նորա՝ զոմն Գորգէոս արիանոս : Եւ Աթանասիոս գնաց փախստական ի Հռոմ առ Կոստաս թագաւորն՝ եղբայր Կոստանդեայ, եւ առ Յուլիոս Հռոմայ հայրապետն : Նոյնպէս եւ ընկէց յաթոռոյն զխոստովանողն զՊօղոս, եւ նստոյց փոխանակ նորա զԵւդոքսիոս զՆիկոմիդացին :

Եւ եղեւ ի սակաւ աւուրս մեռանել Եւդոքսիոսի, եւ ժողովեցան արիանոսքն՝ զՄակեդոնիոս նստուցանել յաթոռ Կոստանդինուպօլսի, ոչ յեկեղեցւոջ պատրիարգարանին՝ այլ յայլ եկեղեցւոջ զոր կոչեն Պօղոսի :

1 գովեալ էր] գովեաց եւ վկայեաց B || 9 փոխանակ] յաթոռ *add.* B.

bien souvent fait l'éloge, car c'était un homme pieux, craignant Dieu, érudit et versé dans les écritures divines.

L'empereur Constance (*Costantinos*), fils de saint Constantin (*Costantianos*)
* A fol. 83 v° a. le Grand, ayant abandonné l'orthodoxie de son père, * embrassa l'hérésie d'Arius, et convoqua un concile dans la ville d'Antioche, en opposition au concile de Nicée; il voulut séparer la consubstantialité de la Trinité. Mais ni Jules, patriarche de Rome, ni Maxime de Jérusalem, ni Athanase d'Alexandrie, ni Paul de Constantinople ne se rendirent au concile ni ne l'acceptèrent.

L'empereur destitua Athanase et le remplaça par un certain Georges, arien. Athanase se réfugia à Rome auprès de l'empereur Constant (*Costas*), frère de Constance, et auprès de Jules, patriarche de Rome. L'empereur destitua également Paul le Confesseur et le remplaça par Eudoxe de Nicomédie.

Peu de jours après, Eudoxe venant à mourir, les Ariens s'assemblèrent, afin de mettre Macédonius sur le siège de Constantinople, non pas dans l'église du patriarcat, mais dans une autre église dite de [Saint]-Paul.

Այս Մակեդոնիոս քարոզէր զՔրիստոս՝ ոչ նմանակից Հօր, եւ զՀոգին սուրբ օտար յաստուածութենէն :

Եւ զՊօղոս աքսորեցին ի Թեսաղոնիկեայ քաղաքին. եւ անտի գնաց ի Հռոմ, եւ եգիտ անդ զԱթանասիոս :

Եւ գրեաց Կոստաս արքայն Հռոմայ * առ եղբայրն իւր Կոստանդին : Եւ եղեւ ժողով ի Սարդիկէ վասն Պօղոսի եւ Աթանասի. եւ ժողովեցան յարեւմտից երեք հարիւր եպիսկոպոսունք եւ յարեւելից եօթանասուն եւ ութ : Եւ արեւմտից եպիսկոպոսունքն ասէին՝ որ եւ Պօղոս եւ Աթանասիոս գայցեն ի ժողովն. եւ արեւելեանքն ոչ կամէին : Եւ ապա որոշեցան ի միմեանց եւ գնացին արեւելեանքն եօթանասուն եւ ութ եպիսկոպոսունքն ի Փիլիպպուպօլիս, եւ նզովեցին զորս համագոյ խոստովանէին զսուրբ Երրորդութիւնն : * A fol. 87 v° b.

Իսկ երեք հարիւր արեւմտից եպիսկոպոսունքն քարոզեցին համագոյ զսուրբ Երրորդութիւնն, եւ յամենայն անգլս թղթովք հաստատեցին :

Եւ գրեաց Կոստաս առ եղբայր իւր Կոստանդիոս սպառնալիս որ եթէ, զՊօղոս եւ զԱթանասիոս ոչ հաստատեսցես՝ զսէր եղբայրութեանդ լուծանեմ եւ բազում զօրօք գամ մարտնչել ընդ քեզ : Եւ լուեալ Կոստանդիոս երկեաւ յեղբօրէն, եւ հաստա-

1 ոչ նմանակից Հօր] ոչ համագոյակից՝ այլ նմանակից Հօր B || 7 եօթանասուն եւ ութ] եօթանասուն եւ վեց B || 9 արեւելեանքն եօթանասուն եւ ութ] արեւելից եօթանասուն եւ վեց B || 15 հաստատեսցես] յաթոռ իւրեանց *add.* B — բազում *om.* B.

Ce Macédonius prêchait que le Christ n'est pas égal au Père, et que le Saint-Esprit est étranger à la divinité.

On exila Paul à la ville de Thessalonique; de là il se rendit à Rome, où il retrouva Athanase.

L'empereur de Rome Constant écrivit à ce sujet * à son frère Constance. Il fut tenu un concile à Sardique à propos de Paul et d'Athanase. Trois cents évêques de l'Occident et soixante-dix-huit évêques de l'Orient s'y assemblèrent. Les évêques de l'Occident exigeaient : Que Paul et Athanase vinssent également au concile; mais ceux de l'Orient s'y opposaient. Ils se séparèrent alors et les soixante-dix-huit évêques de l'Orient se rendirent à Philippopolis et y anathématisèrent ceux qui professaient la sainte Trinité consubstantielle. * A fol. 87 v° b.

Quant aux trois cents évêques de l'Occident, ils prêchèrent la sainte Trinité consubstantielle et le confirmèrent par lettres à tous les pays.

Constant écrivit des menaces à son frère Constance : Si Paul et Athanase ne sont pas réinstallés sur leurs sièges, je romps l'affection fraternelle avec toi et je marche à la tête de nombreuses armées pour te livrer bataille. A cette nouvelle, Constance, qui craignait son frère, rétablit Paul sur

ունայ զՊաւղոս յաթոռ պատրիարքութեան՝ յեկեղեցւոջ սրբուհւոյն Հեղինեայ, որ հին եւ նոր կոչին : Հաստատեաց եւ զԱթանասիոս յԱղեքսանդրիա յաթոռ իւր :

Եւ յետ ժամանակաց Մագնենտիոս ի Հռոմ սպան զԿոստաս արքայն : Եւ լուան

* A fol. 84 r° a. արիոսական ժողովք որք ի Կոստանդնուպօլիս՝ * եւ ուրախ եղեն յոյժ. եւ շարժեն զԿոստանդիոս թագաւորն ի վերայ Պօղոսի եւ Աթանասի ի բարկութիւն : Եւ եղեւ դարձեալ հալածումն եկեղեցեաց ուղղափառացն ընդ ամենայն երկիր, եւ առաքեաց յԱղեքսանդրիա զԳէորգէս զարիանոսն, եւ զՊօղոս աքսորեցին ի Կոկիսոն Հայոց :

Եւ ժողովեցան արիանոսքն առ Փիլիպպոս եպարքոսն, եւ գրեաց առ իշխանն Կոկիսոնայ եւ խեղդեաց զսուրբն Պօղոս պատուական եմփորոնաւն իւրով, եւ կալաւ զեկեղեցին անօրէնն Մակեդոնիոս :

Եւ բազում հալածանս եւ նեղութիւնս անցուցին արիանոսքն ընդ ուղղափառսն հրամանաւ Կոստանդիանոսի արքայի, որ եւ զերկու կիսասարկաւագունսն Պօղոսի սրով սպանին զՄարկիանոս եւ զՄարտիւրիոն :

Իսկ Մակեդոնիոս փոխեաց զնշխարս սրբոյն Կոստանդիանոսի, եւ տարաւ յեկեղեցին սրբոյն Ակակիոսի : Եւ լուաւ Կոստանդիանոս արքայն զփոխումն ոսկերաց հօր իւրոյ, բարկացաւ յոյժ եւ ընկէց զՄակեդոնիոս յաթոռոյն :

Եւ եղեւ յետ մահուանն Կոստանդեայ՝ թագաւորեաց ամբարիշտն Վաղենդիոս,

4 արիոսական] արիանոսաց B || 17 Վաղենդիոս] Վաղենտիանոս B.

le siège patriarcal, dans l'église de Sainte-Hélène, qu'on appelle ancienne et nouvelle. Il rétablit également Athanase sur son siège d'Alexandrie.

Quelque temps après, Magnence tua l'empereur Constant à Rome. Ce

A fol. 84 r° a. qu'ayant appris, les assemblées ariennes à Constantinople * eurent une grande joie et excitèrent la colère de l'empereur Constance contre Paul et Athanase. Une nouvelle persécution des églises orthodoxes eut lieu dans tous les pays. L'empereur envoya à Alexandrie l'arien Georges et on exila Paul à Cocuse d'Arménie.

Les Ariens tinrent conseil chez l'éparque Philippe, qui envoya un message au gouverneur de Cocuse; ce dernier fit étrangler saint Paul à l'aide de son précieux pallium. L'impie Macédonius s'empara de l'église.

Les Ariens firent subir, par ordre de l'empereur Constance, de nombreuses persécutions et souffrances aux orthodoxes, et tuèrent par le glaive les deux sous-diacres de Paul, Marcien et Martyron [1].

Macédonius fit transporter les restes de saint Constantin, et les fit déposer dans l'église de Saint-Acace. L'empereur Constance, lorsqu'il eut appris que les os de son père avaient été transférés, en fut fort irrité et chassa du siège Macédonius.

Après la mort de Constance régna, l'impie Valentin, qui assiégea les

1. Cf. 16 sahmi, p. [435]-[437].

եւ նա պաշտպանեաց զեկեղեցիս ուղղափառաց ։ Եւ յետ նորա սատակմանն՝ պիղծն Յուլիանոս ։ * Եւ ապա կացոյց Աստուած զմեծն Թէոդոս ի ձեռն Գրատիանոսի Հռոմայ թագաւորին, եւ հալածեաց զամենայն արիանոսսն ի Կոստանդնուպօլսէ ։

Եւ երթեալ սուրբն Գրիգոր աստուածաբանն լուսաւորեաց վարդապետութեամբն իւրով զամենայն քաղաքն, նստեալ ի փոքր մատուռն սրբուհւոյն Անաստասեայ ։ Եւ որ զքառասուն ամ կալան զեկեղեցիսն՝ արիանոսքն, իբրեւ զփոշի անցեալ եղեն, եւ տիրեցին եկեղեցեացն որք համագոյ խոստովանէին զամենասուրբ զԵրրորդութիւնն ։

Եւ եղեւ ժողով հարիւր եւ յիսուն եպիսկոպոսաց, յորոց էր Տիմոթէոս Աղեքսանդրացի, Կիւրեղ Երուսաղեմայ, Մելիտոս Անտիոքայ, Գրիգոր Նիւսացի՝ եղբայր սրբոյն Բարսղի ։ Եւ նստուցին յաթոռ Կոստանդնուպօլսի զՆեկտարիոս, եւ անուանեցին զՊօղոս՝ խոստովանող ։

Եւ առաքեցին ի Կոկիսոն Հայոց եւ բերին զնշխարս սրբոյն Պօղոսի խոստովանողին. եւ ելին ընդ առաջ ի Քաղկեդոն եւ պատրիարգն եւ ամենայն ժողովուրդ քաղաքին՝ մոմեղինօք եւ խնկօք, եւ մեծաւ փառօք պատուեցին եւ եդին յեկեղեցին առ սրբոյ սեղանոյն ։

Եւ կատարի տօնն ի Նոյեմբերի Զ ։

1 պաշտպանեաց] շարժեաց B || 3 արիանոսքն] արիանոս B || 12 Հայոց *om.* B || 13 Քաղկեդոն] Թագաւորն *add.* B || 14 փառօք պատուեցին] պատուով եւ փառօք B || յեկեղեցին առ սրբոյ սեղանոյն] յեկեղեցին սրբոյ Պօղոսի՝ ի ներքոյ սրբոյ Խորանին B || 16 Նոյեմբերի Զ] եւ Սահմի ԻԸ *add.* B.

églises des orthodoxes. A sa mort, régna l'abominable Julien. * Dieu fit ensuite régner le grand Théodose par l'entremise de Gratien, l'empereur de Rome, qui chassa tous les Ariens de Constantinople.

Saint Grégoire le théologien s'y rendit et illumina toute la ville par sa doctrine, il siégea dans la petite chapelle de Sainte-Anastasie. Les Ariens, qui avaient occupé toutes les églises pendant quarante ans, se dispersèrent comme de la poussière, et ceux qui professaient la très sainte Trinité consubstantielle réoccupèrent les églises.

Il y eut un concile de cent cinquante évêques, parmi lesquels se trouvèrent Timothée d'Alexandrie, Cyrille de Jérusalem, Meliton d'Antioche, Grégoire de Nysse, frère de saint Basile. Ils élurent, pour le siège de Constantinople, Nectaire, et ils donnèrent à Paul le surnom de Confesseur.

Ils envoyèrent des gens à Cocuse d'Arménie pour transporter les restes de saint Paul le Confesseur; le patriarche et toute la population de la ville se rendirent au-devant à Chalcédoine, avec des cierges et de l'encens, leur rendirent de grands honneurs et les déposèrent dans l'église près du saint autel.

La fête se célèbre le 6 novembre.

* A fol. 84 v° a. * Յայսմ աւուր անկաւ փոշի յերկնից ի Կոստանդնուպօլիս՝ յաւուրս Լեւոնի արքայի Վեսային՝ լեալ կիսաչափ թզոյ մոխիր. եւ լինի յիշատակն մինչեւ ցայսօր :

[B Յայսմ աւուր յիշատակ է եւ սրբոյն Աղեքսանդրի հայրապետին :]

Ամսի ԻԹ եւ Նոյեմբերի Է : Վկայութիւն սրբոցն Մելասիպպոսի եւ ամուսնոյն իւրոյ Կասիանէ, եւ զաւակին Անտոնի երեքտասան ամաց :

Սոքա էին ի քաղաքէն Անկուրիոյ՝ քրիստոնեայք : Եւ երթեալ Յուլիանոսի ուրացող արքային յԱնկուրիա՝ տանջէր զքրիստոնեայսն :

Կալան եւ զՄելասիպպոս եւ կացուցին առաջի Յուլիանոսի կնաւն եւ զաւակաւն. եւ յայտնապէս խոստովանեցան զանունն Քրիստոսի : Եւ հրամայեաց կախել զՄելասիպպոս եւ զամուսինն իւր. եւ քերեցին զմարմինս նոցա երկաթի քերչօք առաջի որդւոյն իւրեանց Անտոնի. եւ ապա հրով այրեցին զվէրսն, եւ զոտս ի ծնկացն հատին զՄելասիպպոսի :

Իսկ զԿասիանեայ հատին զստինսն, եւ լայր Անտոնիոս, եւ հատեալ անդամոցն

5 Կասիանէ] Կասիանեայ B — զաւակին] զաւակի իւրեանց B — Անտոնի երեքտասան ամաց] Անտոնինու որ էր ամաց տասն եւ երից B || 6 քրիստոնեայք] քրիստոնեայ հաւատով B || 13 եւ հատեալ անդամոցն զիրկս արկանէր] կացուցին զԱնտոնիոս առաջի յանցողին Յուլիանոսի, որ էր ամաց տասն եւ չորից, եւ տեսեալ զծնօղսն իւր կախեալ եւ հատեալ զանդամս նոցա եւ յերկիր ընկեցեալ, յափշտակէր զայն եւ զիրկս արկանէր եւ համբուրէր B.

* A fol. 84 v° a. * En ce jour, il tomba du ciel à Constantinople, aux jours de l'empereur Léon Vessa, une poussière qui couvrit le sol d'une épaisseur d'une demi-aune. On en célèbre la commémoration jusqu'aujourd'hui.

[B En ce jour, commémoration de saint Alexandre, le patriarche.]

29 SAHMI, **7 Novembre**.

Martyre des saints Mélasippos, de son épouse Cassianée et de leur fils Antoine, âgé de treize ans.

Ils étaient chrétiens, de la ville d'Ancyre. L'empereur Julien l'Apostat, s'étant rendu à Ancyre, y torturait les chrétiens.

On saisit Mélasippos et on le mit en présence de Julien en même temps que son épouse et leur enfant; ils confessèrent franchement le nom du Christ. L'empereur ordonna de pendre Mélasippos et son épouse; on leur déchiqueta le corps avec des onglets de fer en présence de leur fils Antoine; on leur brûla ensuite les plaies, et on détacha les pieds des jambes à Mélasippos.

Quant à Cassianée, on lui coupa les seins; Antoine, tout en pleurant,

զիրկս արկանէր, եւ արեամբն ծածանէր զերեսն ։ Եւ այնպէս աւանդեցին զհոգիս իւրեանց * առ Աստուած Նոյեմբերի Է ։ Եւ զմարմինս նոցա հրով այրեցին ։ Եւ երթեալ * քրիստոնէիցն գաղտ զմնացեալ ոսկերսն ժողովեցին եւ մաքուր կտաւովք եդին ի նշանաւոր տեղի ։ * A fol. [illegible] v b.

Եւ կոչեաց թագաւորն զպատանին առաջի իւր, եւ ողոքանօք խօսս սկսաւ ուրանալ զՔրիստոս ։ Եւ նա ասէ. Ուրախութեամբ ցանկամ մեռանել վասն անուանն Քրիստոսի, եւ գնալ զկնի ծնողաց իմոց ։ Եւ յորժամ նեղեցաւ Անտոնիոս ի բազում խօսից արքային՝ եթուք ցերեսս նորա ։ Եւ առեալ դահճացն ծակեցին զգաճգաւնս ոտիցն նորա եւ կախեցին ։ Եւ նոյնժամայն չորացան ձեռք դահճացն ։ Եւ տեսեալ այլ մանկանց՝ հաւատացին ի Քրիստոս, եւ հատին զգլուխս նոցա ։ Եւ զսուրբն Անտոնիոս իջուցին ի կախաղանէն եւ զան հարին ուժգին ։

Եւ առաքեցին ի գեօղն ուր ծնեալ էր եւ սնեալ, որ կոչի Կիսաբոլոն՝ զի անդ հատցեն զգլուխ նորա ։ Եւ երթեալ երանելին Անտոնիոս ի տեղին՝ օրհնեաց զբնակիչս գեղջն եւ աղօթեաց առ Աստուած ։ Եւ եկեւ ձայն յերկնից առ նա եւ ասէ. Եկ ծառայ

2 Նոյեմբերի Է] եւ Սահմի ԻԹ *add.* B || 3 կտաւովք] սպիտակ *add.* B || 6 Եւ նա ասէ] Իսկ Անտոնիոս ասէ B || 8 ծակեցին] բեւեռօք հրացեալք *add.* B || 9-11 Եւ նոյնժամայն ... զան հարին ուժգին] եւ քերեցին բերչօք զկողս նորա, եւ ձանր քարամբք զատամն խորտակեցին ։ Եւ իջուցին ի կախաղանէն եւ զան հարին ուժգին, եւ աղա ի վերայ երկաթի աթոռոյ հրացելոյ բազմեցուցեալ նստուցին եւ զերծին զգլուխն, եւ ձանր քար կախեալ ընդ պարանոցն շրջեցուցին ընդ քաղաքն ։ Եւ ամենայն սքանչանացն վկայացն միայր շնորհօքն Քրիստոսի՝ զոր տեսեալ բազմաց հաւատացին ի Քրիստոս, վասն որոյ հատին սրով զգլուխս նոցա ։ B || 13 երանելին] երանելի պատանին B || 14 Եւ եկեւ ձայն ... արքայութիւնն *om.* B.

entourait de ses bras le corps mutilé ; son visage se couvrit de sang. C'est ainsi qu'ils rendirent leur âme * à Dieu, le 7 novembre. On brûla leur corps dans les flammes. Les chrétiens se rendirent en secret et recueillirent le restant des os qu'ils enveloppèrent dans du linge propre et déposèrent dans un lieu célèbre. * A fol. [illegible] v b.

L'empereur fit venir le jeune enfant en sa présence et l'engagea par de douces paroles à renier le Christ. Antoine lui répondit : Je désire avec bonheur mourir pour le nom du Christ et rejoindre mes parents. Puis se sentant fatigué des longs propos de l'empereur, il lui cracha à la figure. Les bourreaux le saisirent, lui percèrent les chevilles des pieds et le pendirent. Les mains des bourreaux se desséchèrent aussitôt. Ce que voyant, d'autres enfants crurent au Christ ; on leur trancha la tête. On descendit Antoine de la potence et on le frappa cruellement.

On l'envoya ensuite au village appelé Kisabolon, où il était né et où il avait été élevé, pour lui trancher la tête. Lorsque le bienheureux Antoine y fut arrivé, il bénit les habitants du village et pria Dieu. Une voix du

իմ եւ հանգիր ընդ ծնօղսն յերկնից արքայութիւնն ։ Եւ այնպէս հատին զգլուխ նորա ։

Յայսմ աւուր կատարեցան սուրբ վկայքն Քրիստոսի, ի Մաքսիմիանոսէ թագաւորէ՝ ի Կեսարիա, Անտոնինոս քահանայ, Նիկեփառոս, Զերինան, Գերմանոս եւ աղախինն Քրիստոսի Տանաթի որ ի Սկիւթոպօլիս ։

* A fol. 85 r° a. * Սահմի Լ եւ Նոյեմբերի Ը ։ Տօն է սուրբ հրեշտակապետացն Գաբրիէլի, Միքայէլի եւ ամենայն երկնային զօրացն ։

Յաւուրս անաստուածութեան յորժամ զկուռս եւ զձեռագործս աստուածս պաշտէին բարբարոս ազգն որք Արգոնաւտք անուանին, գնացին ընդ ծով աւերել եւ աւար առնուլ եւ ջնջել զսահմանս Անապլոնաց, յորում էր թագաւորն Ամիկոս ։ Եւ պատերազմեալք փախեան Արգոնաւտքն, եւ ելին ի ցամաքն եւ մտին յանտառն եւ ի ջրաբուխ տեղիս թագեան ։

Եւ տեսին այր մի լուսաւոր յերկնից իջեալ՝ յորում էին ի թիկունսն թեւք արծուոյ, եւ հրամայեաց նոցա դառնալ ի պատերազմ ։ Եւ զօրացեալք ի նորա հրամանէն մարտեան եւ յաղթեցին, եւ սպանին զԱմիկոս զթագաւոր երկրին այն ։

4 Զերինան] Եերիանայ B || 5 Տանաթի] Մանաթայի B.
6 սուրբ] եւ փառաւորեալ *add.* B || 7 երկնային] երկնաւոր B || 10 էր թագաւորն] թագաւորէր B || 13 Եւ տեսին] Եւ իշխան նոցա եսես B || 14 դառնալ] վերստին *add.* B.
14 հրամանէն] քաջալերեալ զզօրս իւր եւ *add.* B || 15 Ամիկոս] Ամիւկոս B.

ciel lui parvint, qui dit : Viens, mon serviteur, et repose-toi avec tes parents dans le royaume des cieux. Et on lui trancha la tête.

En ce jour, moururent par ordre de l'empereur Maximien, à Césarée, les saints martyrs du Christ Antonin, prêtre, Nicéphore, Zérina, Germain et la servante du Christ Tanathi à Scythopolis.

* A fol. 85 r° a.

* 30 SAHMI, 8 Novembre.

Fête des saints archanges Gabriel et Michel, et de toute la milice céleste.

A l'époque de l'athéisme, où le peuple barbare appelé Argonautes adorait comme dieux les idoles et les œuvres humaines, ils traversèrent la mer pour aller ravager, piller et détruire les contrées des Anaplons, où régnait le roi Amicus. Dans la lutte les Argonautes prirent la fuite, vinrent à terre, et s'enfuirent dans la forêt où ils se tinrent cachés aux environs des sources.

Ils y aperçurent un homme lumineux descendu du ciel, qui portait sur le dos des ailes d'aigle, et qui leur ordonna de retourner au combat. Encouragés par son ordre, ils reprirent la lutte, en sortirent victorieux, et tuèrent le roi du pays, Amicus.

Եւ գոհութեամբ ուրախացեալք շինեցին ի տեղւոջ յայնմիկ յորում երեւեցաւ լուսաւոր այրն՝ տաճար մեծ եւ վայելուչ ։ Եւ արարին զկերպարանս նմանութեան սքանչելատեսակ լուսաւոր առն, եւ կանգնեցին ի տաճարին ։ Եւ անուանեցին զտեղին եւ զտաճարն Սոսթենէս, վասն զի անդ փախուցեալք փրկեցան եւ յաղթեցին ։

Եւ յորժամ ծագեաց * շնորհք մարդասիրութեան Աստուծոյ յերկիր, եւ հաւատայ յԱստուած մեծն Կոստանդիանոս թագաւորն Հոռոմոց, շինեաց զԲիւզանդիոն քաղաքն եւ անուանեաց յանուն իւր Կոստանդինուպօլիս, շինեաց մեծամեծ եկեղեցիս, զսուրբն Սոփիա՝ զոր յետոյ Յուստինիանոս արքայն մեծացոյց, եւ զսուրբ առաքեալսն՝ զոր Թէոդորա կինն Յուստինիանոսի մեծացոյց. եւ զսուրբ վկայն Մոկիմոս, եւ զսրբուհին Երինեա ։ Շինեաց եւ յԱնապօլս զհրեշտակապետին Միքայէլի եւ այլ եկեղեցիս բազումս ։

Եւ մտեալ ի նաւ գնաց ի Սոսթենէս, ետես զտաճարն եւ զպատկերութիւն թեւաւոր մարդոյն, ասէ ցմեծամեծս իւր. Այս կերպարանս հրեշտակի է՝ զոր քրիստոնեայքն պատուեն եւ փառաւորեն ։ Եւ յաղօթս եկաց եւ աղաչեաց զԱստուած զի

3 սքանչելատեսակ] սքանչելատեսիլ B — առն] որ երեւեցաւ նոցա *add.* B || 8 մեծացոյց] ընդարձակեաց B || 9 Մոկիմոս] Մոկիոս եւ զսուրբ վկայն Մինաս *add.* B || 14 պատուեն եւ] պատուել B.

De joie et de reconnaissance ils construisirent, à l'endroit même où l'homme lumineux leur avait apparu, un temple grand et élégant. Ils construisirent une statue à l'image de cet homme merveilleux et lumineux, et l'érigèrent dans le temple. Ils donnèrent à l'endroit et au temple le nom de Sosthène, car c'était en cet endroit que, s'étant réfugiés, ils avaient eu la vie sauve et avaient ensuite remporté la victoire.

Lorsque * les grâces de la miséricorde de Dieu jaillirent sur la terre et que le grand Constantin, l'empereur des Romains, crut à Dieu, il fonda la ville de Byzance et la nomma d'après son nom Constantinople; il fit bâtir de grandes églises : Sainte-Sophie, que plus tard l'empereur Justinien agrandit davantage; celle des Saints-Apôtres, que la femme de Justinien, Théodora, agrandit; celle du saint martyr Mokimos et celle de Sainte-Irène. Il fit construire également à Anapolos l'église de l'archange Michel et d'autres nombreuses églises.

S'étant embarqué pour se rendre à Sosthène, et y ayant aperçu le temple et la statue de l'homme ailé, il dit à ses dignitaires : C'est la ressemblance de l'ange que les chrétiens honorent et glorifient. Il se mit en prières et demanda à Dieu de lui révéler à quel ange était cette statue. Il entendit,

ցուցցէ նմա թէ ո՞յր հրեշտակի լիցէ պատկերն : Եւ յանուրջս լուաւ ձայն ի պատկերէն որ ասէր. Ես եմ Միքայէլ վերին զօրացն հրեշտակապետ Սաբաւովթայ, քրիստոնէից օգնական, որ եւ զքեզ զօրացուցանէի ի վերայ թշնամեաց քոց :

Եւ զարթուցեալ մեծ թագաւորն Կոստանդիանոս, գոհութեամբ փառաւորեաց * A fol. 85 v° a. զԱստուած եւ զհրեշտակապետն իւր. * եւ զեղեցկացոյց յոյժ զտաճարն զայն, եւ շինեաց յարկանս, եւ հաստատեաց սեղան, եւ անուանեաց զեկեղեցին՝ սուրբ Միքայէլ հրեշտակապետ ի Սոսթենէս : Եւ հրամայեաց զփրկական եւ զանարիւն խորհուրդն մատուցանել, եւ յորժամ կամեցաւ հայրապետն վերացուցանել զսուրբ եւ զպատուական մարմինն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ, պատանեակ մի ի ծնէ խուլ եւ համր՝ յառաջ քան զսարկաւագն գոչէ բարձր ձայնիւ. Պռօսխումէ : Եւ ապա հայրապետն. Սրբութիւն սրբոց : Եւ յահի հարեալ փառս ետուն Աստուծոյ եւ հրեշտակապետին իւրոյ Միքայելի :

Եւ գրեաց զօրն յորում զձայնն հրեշտակապետին լուան թէ. Ես եմ Միքայէլ, եւ զբարբառ պատանւոյն : Եւ կատարի ի նմին աւուր յիշատակ հրեշտակապետին Միքայելի որ է Սահմի Լ եւ Նոյեմբերի Ը : Եւ մինչեւ ցայսօր ամենայն քրիստոնեայք յամենայն տեղիս եկեղեցեաց մեծապայծառ պատուով տօնեն, եւ անվաստակք լեալ ուրախանան :

1 լուաւ] բարձր *add.* B || 7 եւ զանարիւն *om.* B || 13 գրեաց] թագաւորն *add.* B || 15 Սահմի Լ *om.* B.

dans un songe, une voix provenant de la statue qui lui dit : Je suis Michel, l'archange des hautes milices de Sabaoth, l'aide des chrétiens, et c'est moi qui t'ai fortifié contre tes ennemis.

A son réveil, le grand empereur Constantin, rendit grâces en glorifiant * A fol. 85 v° a. Dieu et son archange. * Il embellit considérablement ce temple, y construisit un autel du côté de l'Orient, y dressa un autel et dédia l'église au nom du saint archange à Sosthène. Il ordonna d'y célébrer le mystère non sanglant du salut, et au moment où le patriarche faisait l'élévation du saint et précieux corps du Christ, notre Dieu, un jeune enfant, sourd-muet de naissance, se mit à chanter avant le diacre : Πρόσχωμεν. Le patriarche reprit ensuite : Au saint des saints. Tous en furent fortement émus et rendirent grâces à Dieu et à son archange Michel.

L'empereur nota le jour où l'on avait entendu la voix de l'archange disant : Je suis Michel, et la voix du jeune enfant. C'est en ce même jour que se célèbre la commémoration de l'archange Michel, c'est-à-dire le 30 sahmi, 8 novembre. Et jusqu'aujourd'hui tous les chrétiens, dans tous les lieux où se trouvent des églises, célèbrent cette fête en grande solennité, ne travaillent pas et se livrent à des réjouissances.

Եւ յայնմհետէ շինեաց երկոտասան եկեղեցիս այլ յանուն սրբոց հրեշտակապետացն Միքայէլի եւ Գաբրիէլի, եւ ի քաղաքին Նակոլիա շինեաց մեծ եւ բարձր եկեղեցի * յանուն մեծ հրեշտակապետին Միքայէլի : * A fol. [illegible] v° b

Եւ յետ բազում ժամանակաց՝ յաւուրս Կոստանդիանոսի թագաւորի, թոռին Հերակլեայ, Իսմայելացիք բազում զօրօք գնացին ի քաղաքն Նակոլիա, եւ յոյժ աւերեցին զգաւառն, եւ անթիւ գերութիւն կալան, եւ նստան ի վերայ քաղաքին, եւ բազում հնարիւք ջանային առնուլ :

Եւ ի միում աւուր ի տօնի հրեշտակապետացն, ժողովեցան ամենայն ժողովուրդք քաղաքին, ըստ սովորութեան իւրեանց յեկեղեցին. եւ տօնէին մեծապայծառ պաշտամամբ եւ աղաչէին փրկել ի թշնամեացն : Եւ Իսմայելացւոցն լուեալ զձայն աղաղակին՝ հարցանէին զգերեալսն թէ. Զինչ լինի մեծապայծառ ձայնն : Եւ նոքա ասեն եթէ. Այսօր տօն է մեծի հրեշտակապետին Միքայէլի եւ ամենայն ժողովուրդքն տօնեն յեկեղեցւոջն :

Եւ նոքա եդին ի մեքենայն վէմ մի ահաւոր մեծ, եւ հինգ հարիւր այր քարշեցին զպարանս մեքենային՝ զի ընկեսցի ի վերայ եկեղեցւոյն : Եւ յորժամ վերացաւ վէմն յօդս, դարձաւ անդրէն ի վերայ բանակի Հագարացւոցն, եւ սպան զբազումս * որոց * A fol. [illegible] r° a

5 Իսմայելացիք] Հագարացիքն B || 7 առնուլ] ասպատակել B || 8 տօնի] սրբոց *add.* B || 10 Իսմայելացւոցն] Հագարացւոցն B || 15 զի ընկեսցի] ձգել զվէմն B || 16 դարձաւ անդրէն] անկաւ B.

Dès lors [l'empereur] construisit douze autres églises au nom des saints archanges Michel et Gabriel; il construisit également dans la ville de Nakolia une grande et haute église, * au nom du grand archange Michel. * A fol. [illegible] v° b

Longtemps après, aux jours de l'empereur Constantin, petit-fils d'Héraclius, les Sarrasins marchèrent avec de nombreuses troupes sur la ville de Nakolia, ravagèrent la contrée, y firent d'innombrables prisonniers, mirent le siège autour de la ville et tentèrent de s'en emparer par tous les moyens.

Un jour, à la fête des saints archanges, tous les habitants de la ville s'assemblèrent, selon leur coutume, à l'église, et célébrèrent la fête avec offices à haute voix, en priant Dieu de les délivrer des ennemis. Les Sarrasins, qui entendaient la clameur des voix, demandèrent aux prisonniers : Que signifient ces hauts cris? Ils répondirent : C'est la fête, aujourd'hui, du grand archange Michel, et tous les habitants la célèbrent à l'église.

Ils mirent alors dans le mangonneau une pierre d'une énorme grosseur et cinq cents hommes tirèrent sur les cordes du mangonneau pour la lancer sur l'église. Lorsque le bloc fut élevé en l'air, il se renversa sur le camp des Sarrasins et tua un grand nombre de ceux * qu'il rencontra dans sa chute * A fol. [illegible]

հանդիպեցաւ ։ Եւ որք զմեքենայն քարշէին եւ ամիրային նորա երեսք յետս դարձան. եւ եղեւ աշխարումն եւ ողբք ի նոսա, եւ անկաւ ի վերայ նոցա ահ մեծ ։ Եւ ծանեան որ ի զօրեղ հրեշտակապետէն եղեւ բարկութիւնն այն ։ Բարձին յուղտս ձէթ եւ մոմ եւ ծխանելիս եւ զամենայն արծաթեղէն կազմ երիվարացն առաքեցին ի քաղաքն՝ յեկեղեցի սրբոյ հրեշտակապետին Միքայելի խնդրելով թողութիւն եւ բժշկութիւն. եւ առժամայն ուղղեցան երեսք իւրեանց որպէս զառաջինն ։ Եւ բան երդմամբ եւ ձեռնագրով աւանդեցին, որ այլ տաճիկ ի քաղաքին յայնմիկ ի պատերազմ եւ կամ յաւար ոչ երթիցէ ։ Եւ նոյն բան է մինչեւ ցայսօր ։

Եւ դարձեալ յետ ժամանակաց, նաւք ի Տաճկաց պատեցին զաստուածապահ քաղաքն Կոստանդինուպօլիս ։ Եւ երեւեալ յայտնապէս հրեշտակապետն Միքայէլ կործանեաց զամենայն նաւսն, եւ ոչ մնաց ի նոցանէ եւ ոչ մի, եւ ի Հագարացւոցն ոչ ոք մնաց ։

Եւ դարձեալ յետ բազում ժամանակի, խուժադուժ բարբարոսքն զորս Աւարիս անուանեն, անթիւ բազմութիւն զօրաց յարեւմտից գնացին ի վերայ աստուածակեցոյց
* A fol. 86 r° b. քաղաքին * Կոստանդինուպօլսոյ ։ Եւ ի մեծ նեղութիւն անկան քաղաքացիքն ի սովոյ ։ Եւ երկուցեալ գնացին պաղատանօք եւ հառաչանօք յաշխարհակեցոյց եկեղեցին

3 Բարձին] ի բազում *add.* B || 4 ծխանելիս] եւ հանդերձս մեծագինս *add.* B || 7 տաճիկ] հագարացի B || 9 նաւք ի տաճկաց *om.* B || 10 յայտնապէս] սուրբ *add.* B || 11 մնաց] փրկեցաւ B.

Le visage de tous ceux qui tiraient, ainsi que celui-ci l'émir, furent tournés en arrière; ce fut des pleurs et des gémissements parmi eux, et une grande frayeur les saisit. Ils reconnurent alors que c'était le fait de la colère du puissant archange. Ils chargèrent sur des chameaux de l'huile, des cierges, de l'encens et tous les harnachements d'argent des chevaux, et les envoyèrent à la ville, à l'église du saint archange Michel, pour lui demander le pardon et la guérison. Leurs visages se redressèrent aussitôt tout comme auparavant. Ils donnèrent leur parole sous serment, qu'ils sanctionnèrent par écrit, qu'aucun Sarrasin ne ferait plus la guerre, et ne pillerait désormais cette ville. Cette parole est encore tenue jusqu'aujourd'hui.

Quelque temps après, les navires des Sarrasins vinrent assiéger Constantinople, la ville gardée par Dieu. L'archange Michel apparut visiblement et détruisit tous les navires, il n'en resta pas un seul; de même il n'échappa pas un seul homme des Sarrasins.

Bien longtemps après, de rudes barbares appelés Avares, venant de l'Occident avec d'innombrables armées, marchèrent sur Constantinople,
* A fol. 86 r° b. * la ville sauvée par Dieu. Les habitants tombèrent dans une grande misère à cause de la famine. Effrayés, ils se rendirent, avec supplications et sanglots, à l'église, salut de l'univers, de la très sainte Mère de Dieu

ամենասրբուհւոյ Աստուածածնին Մարիամայ ի Վլաքեռնաս. եւ անդ արտասուալից ողբովք մաղթէին փրկել ի ժանտ եւ ի դարշելի թշնամեացն :

Եւ տեսին ազգն Աւարս աչօք իւրեանց՝ ելեալ յեկեղեցւոյն հրեղէն այր մի, աշտա-կալ՝ զեղարդն ունելով ի ձեռին իւրում, հրամանաւ ամենասրբուհւոյ Աստուածածնին, եւ հուր եւ սուր ընկէց ի մէջ բանակի նոցա. եւ ոչ միայն ըստ հնումն հարիւր ութսուն եւ հինգ հազար յԱսորոց, այլ եւ կրկնակի եւ երեքկին սատակեաց ի նոցանէն, եւ որք մնացին սակաւք՝ երթեալ յերկիրն իւրեանց պատմեցին զահեղ զօրութիւն հրեշ-տակապետին Աստուծոյ :

Դարձեալ յորժամ զօրացան կռապաշտքն, յաւուրս ուրացողին Յուլիանոսի, յեր-կիրն ի Խոնաս, գտանեալ եկեղեցին սրբոյ հրեշտակապետին Միքայելի՝ ի վերայ սալա-ռած վիմի, ճգնաւոր կրօնաւոր մի անուն Արքիպոս, սպասաւորէր երկիւղիւ եւ գթով : Եւ բազում նշանք լինէին յաղբերէն որ ի ներքոյ եկեղեցւոյն բղխէր ի հիւանդս եւ ի նեղեալս. եւ բազումք ի Հելլենացւոց * հաւատացին ի Քրիստոս, եւ մկրտէր զնոսա Արքիպոս : * V fol. 80 v a.

Եւ նախանձեցան մոլորութեամբ մեծաւ, եւ բարկութեամբ լցեալ կռապաշտքն փորեցին ընդդէմ եկեղեցւոյն, եւ զերկուս մեծամեծ գետսն որ ասպարիսաւ մի մերձ

5 ըստ հնումն *om.* B || 6 երեքկին] երեքկնակի B || 7 զահեղ *om.* B || 11 Արքիպոս] Արքիպպոս B || 12 յաղբերէն որ ի ներքոյ եկեղեցւոյն բղխէր *om.* B.

Marie, aux Blachernes, et y prièrent avec des larmes et des gémissements pour qu'elle les délivrât de leurs cruels et abominables ennemis.

Les Avares aperçurent de leurs propres yeux un homme de feu, terrible, s'élevant de l'église, une lance à la main, qui, sur l'ordre de la très sainte Mère de Dieu, vint jeter du feu et lancer des coups d'épée dans leur camp; ce ne fut point cent quatre-vingt-cinq mille Assyriens, comme dans les anciens temps, mais deux fois, trois fois plus, qu'il massacra parmi eux; et le peu d'hommes qui s'échappèrent retournèrent dans leur pays et racontèrent la puissance terrible de l'archange de Dieu.

De même, lorsque les idolâtres acquirent de la puissance aux jours de Julien l'Apostat, dans le pays de Khonas, il s'y trouvait une église du saint archange Michel, construite sur un rocher escarpé, que desservait avec crainte et dévouement un pieux ascète nommé Archippas. A la source qui jaillissait au-dessous de l'église, s'opéraient de nombreux miracles sur les malades et les infirmes : beaucoup d'Hellènes (païens) * crurent au Christ, et Archippas les baptisa. * V fol. 80 v a.

Les idolâtres, dans leur grande erreur, en devinrent jaloux, et, pleins de colère, creusèrent le sol en face de l'église et y réunirent en un seul cours les deux grands fleuves qui coulaient à une lieue de distance de Khonas.

էին ի Խոնաս ի մի խառնեցին, եւ թողին ի վերայ եկեղեցւոյն զի կործանեսցի եւ սպանցէ զպաշտաւոր եկեղեցւոյն հրեշտակապետին :

Եւ յորժամ լուաւ Արքիպպոս զահագին հնչումն գետոյն, ամենեւին ոչ երկեաւ, յուսացեալ յԱստուած եւ յանյաղթելի զօրութիւն հրեշտակապետին, այլ տարածեալ զձեռս իւր յերկինս աղօթեաց առ Աստուած : Եւ երեւեցաւ նմա հրեշտակապետն Աստուծոյ հրեղէն սիւն յերկրէ յերկինս հաստատեալ եւ ասէ ցնա. Ես եմ զօրութեանցն Աստուծոյ հրեշտակապետն Միքայէլ՝ զօրացիր ծառայ իմ Արքիպպոս, եւ տես զզօրութիւնս Աստուծոյ : Եւ նորա յահի լեալ անկաւ յերկիր, եւ տեսանէ զհրեշտակապետն որ եհար զեզարգեամբն զապառաժ վէմն եւ պատառեաց : Եւ եղեւ վիհ մեծ : Եւ զիմեցին ջուրք գետոյն ի վիհն, եւ մտին անդր իբրեւ ի բովս, եւ ելին ի միւս այլ կողմն, եւ անշարժ եւ անխախտելի մնաց եկեղեցին եւ սպասաւորն Արքիպպոս :

* A fol. 86 v° b. Իսկ մոլորեալ կռապաշտքն քարացան ի * տեղւոջն յայնմիկ եւ են մինչեւ ցայսօր : Եւ փառաւորեցին զԱստուած եւ զհրեշտակապետն, եւ զտեղին զայն որ անուանի Խոնաս, մեծաւ պատուով : Եւ ամենայն նեղեալք յամենայն վտանգէ, յամենայն երկրէ անդր դիմեն հաւատով եւ նոյնժամայն կատարին խնդրուածք նոցա :

1 թողին] ուղղեցին B || 3 զահագին] զուժգին B || 4 Աստուած] յափշտակեցաւ մտօք *add.* B || 12-14 Իսկ մոլորեալ ... մեծաւ պատուով] Եւ յարուցեալ Ագրիպպաս տեսանէ զայն ամենայն եղեալ որպէս երեւեցաւ նմա : Եւ այսպէս փառաւորեաց Աստուած զտեղին զայն որ կոչի Խոնաս՝ ի պատիւ հրեշտակապետին Միքայելի B.

ils dirigèrent ce cours d'eau sur l'église dans l'intention de la détruire et de faire périr le desservant de l'église de l'archange.

Lorsque Archippas entendit le terrible grondement du fleuve, il n'eut aucune peur, car il avait confiance en Dieu et en la puissance invincible de l'archange; il étendit ses bras au ciel et pria Dieu. L'archange de Dieu lui apparut comme une colonne de feu élevée de la terre au ciel et lui dit : Je suis l'archange Michel, des armées de Dieu; prends courage, mon serviteur Archippas, et contemple la puissance de Dieu. Saisi de frayeur, il tomba à terre et aperçut l'archange qui frappa de sa lance le rocher escarpé et l'entr'ouvrit. Il se produisit un énorme abîme. Les eaux des fleuves s'engouffrèrent dans l'abîme, y disparurent comme dans un creuset et ressortirent par l'autre côté; l'église demeura inébranlable et solide avec son desservant Archippas.

* A fol. 86 v° b. Les idolâtres, confus, restèrent pétrifiés * sur place, et ils y sont encore aujourd'hui. On glorifia Dieu et son archange et l'endroit appelé Khonas avec de grands honneurs. Et tous ceux qui craignent quelque danger y accourent avec foi de tous les pays et leurs prières sont aussitôt exaucées.
